ΚΩΝ. Φ. ΣΚΟΚΟΥ

ΕΤΗΣΙΟΝ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1887

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1886—524

ΚΩΝ. Φ. ΣΚΟΚΟΥ

ΕΤΗΣΙΟΝ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟΝ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1887

ΕΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑι ΕΓΚΡΙΤΩΝ ΛΟΓΟΓΡΑΦΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1886

ΤΟΙΣ ΠΡΟΙΚΟΔΟΤΑΙΣ

ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

ΑΜΠΕΛΑι ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΙ
ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΩι ΓΕΩΡΓΙΩι
ΑΝΝΙΝΩι ΘΕΜΩι
ΑΝΝΙΝΩι ΜΠΑΜΠΗι
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΩι ΜΙΧΑΗΛ
ΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΗι ΔΗΜΗΤΡΙΩι
ΒΕΛΙΑΝΝΙΤΗι ΘΕΟΔΩΡΩι
ΓΑΛΑΝΗι ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
ΔΕΜΕΓΙΑΡ ΚΑΜΙΛΛΩι
ΔΡΟΣΙΝΗι ΓΕΩΡΓΙΩι
ΙΑΛΕΜΩι ΟΔΥΣΣΕΙ
ΚΑΖΑΖΗι ΝΕΟΚΛΕΙ
ΚΑΛΑΠΟΘΑΚΗι Γ.
ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΩι
ΚΟΚΚΩι ΔΗΜΗΤΡΙΩι
ΚΟΥΡΤΙΔΗι ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙ
ΛΑΜΠΡΩι ΣΠΥΡΙΔΩΝΙ
ΛΑΦΦΟΝ ΓΟΥΣΤΑΥΩι
ΜΑΤΕΣΗι ΑΝΤΩΝΙΩι
ΞΕΝΟΠΟΥΛΩι ΓΡΗΓΟΡΙΩι
ΟΙΚΟΝΟΜΩι Π. Π.
ΠΑΛΑΜΑι ΚΩΣΤΗι
ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΩι ΚΩΝΣΤ.
ΠΑΡΑΣΧΩι ΑΧΙΛΛΕΙ
ΠΟΛΕΜΗι ΙΩΑΝΝΗι
ΠΟΛΙΤΑΚΗι ΕΠΑΜΕΙΝ.
ΡΑΓΚΑΒΗι ΑΛΕΞΑΝΔΡΩι
ΣΚΟΡΔΕΛΗι ΒΛΑΣΙΩι
ΣΟΥΡΗι ΓΕΩΡΓΙΩι
ΣΚΥΛΙΣΣΗι ΙΣΙΔΩΡΩι Ι.
ΣΤΡΑΤΗΓΗι ΓΕΩΡΓΙΩι
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΩι ΚΛΕΑΝΘΕΙ
ΤΣΑΚΑΣΙΑΝΩι ΙΩ.
ΤΣΙΓΑΡΑι ΝΙΚΟΛΑΩι
ΦΕΡΜΠΩι ΠΑΝΑΓΙΩΤΗι
ΧΕΛΔΡΑΙΧ ΔΕ Θ.

Κ. Φ. Σκόκος

ΟΛΙΓΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

Πρὸς τοὺς κυρίους ἀναγνώστας

Διὰ τοῦ ἀνὰ χεῖρας Ἡμερολογίου δὲν προτίθεμαι ἁπλῶς ν' αὐξήσω τὸν οὐκ εὐκαταφρόνητον ἄλλως τε ἀριθμὸν τῶν κατ' ἔτος ἐκδιδομένων τοιούτων. Τοὐναντίον σκοπῶ νὰ παράσχω, ἐν τῷ μέλλοντι κἂν, εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον κάτι τι ὅλως νέον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἡ εὐμενὴς ὑποδοχὴ καὶ αἱ συμπαθεῖς ἐν τῇ δημοσιότητι κρίσεις τοῦ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐκδοθέντος «Γελοιογραφικοῦ Ἡμερολογίου» μου, πρὸς δὲ καὶ ἡ ὁλοσχερὴς ἐν βραχεῖ κατανάλωσις τῶν ἀντιτύπων αὐτοῦ, μὲ παρεθάρρυναν εἰς πληρεστέραν φέτος καὶ εὐρυτέραν αὐτοῦ διαρρύθμισιν. Ἐνόμισα ὅτι ὁ σκοπὸς τοιούτου τινὸς ἐτησίου περιοδικοῦ θὰ ἐξεπληροῦτο πλειότερον, ἐὰν κατωρθοῦτο ἡ ἐν ταῖς κομψαῖς αὐτοῦ σελίσι συγκέντρωσις τῶν ἐγκριτοτέρων παρ' ἡμῖν λογοτεχνικῶν καλάμων καὶ ἡ ὡς ἔνεστι πιστοτέρα ἐξεικόνισις τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς φυσιογνωμίας ἑκάστου ἔτους διὰ τῆς σκιαγραφήσεως σκηνῶν, ἐντυπώσεων, εἰκόνων, τύπων, χαρακτήρων, ἠθῶν, ἐθίμων, ψυχολογικῶν τάσεων, καὶ ἠθικῶν φαινομένων, εἰλημμένων ἐκ τοῦ συγχρόνου βίου, πρὸς δὲ καὶ διὰ τῆς παραθέσεως χρονογραφικῶν γεγονότων καὶ στατιστικῶν ἀριθμῶν, ἀναγομένων εἰς πάντας, εἰ δυνατόν, τοὺς κλάδους τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, δι' ὧν νὰ ὑποσημαίνηται ἐν μικρογραφίᾳ ἡ ὅλη ἑκάστου ἔτους κίνησις. Διὰ τοῦτο ἀπεδόθη χρονογραφικὸς κυρίως χαρακτὴρ εἰς τὸ ἀνὰ χεῖρας Ἡμερολόγιον, εἰ καὶ τὸ στατιστικὸν μέρος ἐγένετο ἀτυχῶς ἐλλιπὲς δι' οὓς λόγους ἐν ὑποσημειώσει τοῦ οἰκείου ἄρθρου ἐξεθέμην, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς διὰ τοῦ χρόνου συμπληρώσεως αὐτοῦ. Θέλων δὲ νὰ καταστήσω τὸ ἔργον αὐτόχρημα ἑλληνικὸν — ἄς μοι ἐπιτραπῇ ἡ λέξις — ἔχον ἄμεσον καὶ κοινὸν τὸ ἐνδιαφέρον, ἀπεσκυβάλισα ἀπ' αὐτοῦ ὅ,τι ἀλλότριον τὴν ἔννοιαν, τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὸν σκοπὸν παραλαμβάνει συνήθως ἡ κρατοῦσα παρ' ἡμῖν μίμησις ἐκ τῆς διαφημιζομένης ξένης φιλολογίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐκ τῆς φιλολογικῆς παθολογίας, ἥτις, καθ' ἡμᾶς τοὐλάχιστον ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως, ἐξ ἧς μεταφυτεύονται τὰ πλεῖστα, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν εἰμὴ σύμπτωμα νοσογόνων ἠθικῶν αἰτιῶν, μηδαμῶς ἀντιστοιχουσῶν πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς κοινωνικὸν καὶ ἱστορικὸν βίον. Ἀξιῶ ἄλλως τε ὅτι ὁ φιλολογικὸς πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος πρόκειται ἀκόμη ἄθικτος καὶ ἀνεκμετάλλευτος. Τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα, ἡ ἱστορία, αἱ παραδόσεις, αἱ ἀστείρευτοι πηγαὶ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, αἱ κατὰ τόπους παραλλαγαὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκογενειακῶν ἕξεων, αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἔδαφος, ἡ γεωγραφικὴ θέσις καὶ τὸ κλῖμα καὶ ὁ οὐρανὸς τῆς ἡμετέρας χώρας, ἀρκοῦσι νὰ παράσχωσι πλοῦτον φιλολογικῆς ἐργασίας καὶ ἀνεξάντλητον ταμεῖον δρα-

ματικῶν καὶ ποιητικῶν ἐμπνεύσεων εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἐγκύψωσιν εἰλικρινῶς καὶ ἀπροκαταλήπτως πρὸς τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ.

Ἐπίσης ἀπέφυγον καὶ θέλω ἀποφύγει ἐν τῷ μέλλοντι τὸ σκαιὸν καὶ σύνοφρυ ὕφος ἐπιστημονικῶν ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως εἰδικῶν μονογραφιῶν, ὧν εὐάριθμοί εἰσιν οἱ ἀναγνῶσται, καὶ αἵτινες ἔχουσι, νομίζω, τοιαύτην θέσιν ἐν σελίσι χρονογραφικοῦ ἡμερολογίου, οἵαν θεολογικὴ συζήτησις ἐν φαιδρῷ καὶ εὐθύμῳ ὁμίλῳ ἑσπερινῆς συναναστροφῆς. Διὰ τοῦτο ἐτηρήθη, τῇ προηγουμένῃ ἐπιδοκιμασίᾳ τῶν ἡμετέρων συνεργατῶν, ἡ φαιδρότης καὶ τὸ εὔχαρι τοῦ ὕφους, δι' οὗ ἄλλως καὶ τὰ ξηρότερα ἐνίοτε θέματα ἁπλοποιοῦνται καὶ προσιτώτερα καὶ εὐπροσδεκτότερα καθίστανται. Τὸ Ἡμερολόγιον δύο τινὰ σκοπεῖ· νὰ περισυλλέξῃ ὅ,τι δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ γενικώτερον ἐνδιαφέρον καὶ συγχρόνως νὰ παράσχῃ στιγμὰς θυμηδίας καὶ μειδιάματος.

Ἀλλ' ὀφείλω μίαν ἀκόμη ἐξήγησιν.

Τὸ ἡμέτερον Ἡμερολόγιον δὲν ἐλαύνεται ἐκ κερδοσκοπικῶν βλέψεων. Ἐὰν ἐν τῷ μέλλοντι εὐδοκιμήσῃ καὶ ἡ εὐρυτέρα κατανάλωσις ἀποφέρῃ ἀνάλογόν τινα ἀμοιβὴν κέρδους διὰ τὰς καταβαλλομένας προσπαθείας, ἄδηλον. Ἀλλ' ὅτι δὲν πρόκειται περὶ χρηματολογίας, μαρτυρεῖ ἡ εὐτελεστάτη τιμή, εἰς ἣν ὡρίσθη, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν σελίδων, τὴν περιεκτικότητα αὐτῶν, τὰς εἰκόνας, ἐξ ὧν πολλαὶ δαπανηρόταται ἅτε ἐν Εὐρώπῃ ἐξεργασθεῖσαι, καὶ τὴν τυπογραφικὴν ἐν γένει φιλοκαλίαν. Ἐντεῦθεν οὐδεμία ἐγένετο ἐνέργεια πρὸς στρατολόγησιν συνδρομητῶν. Ἂν τὸ ἔργον ἡμῶν ἦνε ἄξιον τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ κοινοῦ, βεβαίως δὲν θ' ἀρνηθῇ ἡμῖν οἴκοθεν τὸ ἐλάχιστον αὐτοῦ τίμημα, ὅπως ἐνθαρρύνῃ ἡμᾶς εἰς πληρεστέραν βελτίωσιν. Ἄλλως δὲν ἐννοεῖ νὰ ζήσῃ διὰ τῆς ἐπαιτήσεως. Πρόκειται νὰ τεθῇ ἀρραβὼν ἀμοιβαιότητος μεταξὺ τοῦ ἐκδότου καὶ τοῦ κοινοῦ. Αὐτὸ μόνον.

Τελευτῶν ὀφείλω νὰ ἐκφράσω δημοσίᾳ τὰς ἐγκαρδίους μου εὐχαριστίας πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς συνεργάτας τοῦ παρόντος, οἵτινες ἐκτιμῶντες τοὺς ἄνωθι ἐκτιθεμένους λόγους, παρέσχον ἡμῖν ἀφιλοκερδῆ, πρόθυμον καὶ εἰλικρινῆ τὴν προῖκα καὶ τὴν τιμὴν τῆς ἐν αὐτῷ συνεργασίας. Δὲν δύναμαι δὲ νὰ παρασιωπήσω καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸν φίλτατον κ. Θέμον Ἄννινον, εἰς οὗ τὴν ἀριστοτεχνικὴν καὶ μοναδικὴν γραφίδα ὀφείλονται αἱ πλεῖσται παρατιθέμεναι γελοιογραφικαὶ εἰκόνες. Ἐπίσης εὐχαριστῶ ἐκ καρδίας καὶ τῷ νεαρῷ ἐρασιτέχνῃ κ. Μόστρᾳ, παρασχόντι ἡμῖν τὰς ὑπολοίπους ἐξ αὐτῶν.

Εὔχομαι καὶ ἐλπίζω νὰ παράσχω τι τελειότερον ἐν τῷ προσεχεῖ ἔτει.

Ἀθήνησι, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, 1886.

Κ. Φ. Σκοκος

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 14.

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Ὑδροχόον

	Ν.	Π.		
†	13	1	Πέ.	Ἡ κατὰ σάρκα περιτομὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μνήμη Βασιλείου τοῦ μεγ. Ἀργία.
	14	2	Πα.	Προεορ. τῶν Θεοφ. καὶ μνήμη Σιλβέστρου Π. Ῥώμης.
	15	3	Σά.	Μαλαχίου τοῦ προφήτου καὶ Γορδίου μάρτυρος.
†	16	4	Κυ.	Ἡ Σύναξις τῶν 70 Ἀποστ. καὶ Θεοκτίστου τοῦ ὁσίου.
	17	5	Δε.	Θεοπέμπτου καὶ Θεωνᾶ μαρτ. καὶ Συγκλητ. τῆς ὁσ.— Παραμον. τῶν Θεοφ. Νηστεία ἐν ᾗ ἂν ἡμ. τύχῃ.
†	18	6	Τρ.	Τὰ ἅγ. Θεοφ. τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργ.
	19	7	Τε.	Ἡ Σύναξις τοῦ Προφ. Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ἀργία καὶ ἰχθύος κατάλυσις.
	20	8	Πέ.	Δομνίκης τῆς ὁσίας Γεωργίου τοῦ Χοζεβίτου.
	21	9	Πα.	Πολυεύκτου μάρτυρος.
	22	10	Σά.	Γρηγορίου ἐπισκ. Νύσσης καὶ Δομητιανοῦ Μελιτηνῆς.
	23	11	Κυ.	Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου.
	24	12	Δε.	Τατιανῆς μάρτυρος.
	25	13	Τρ.	Ἑρμύλου καὶ Στρατονίκου μαρτύρων.
	26	14	Τε.	Τῶν ἐν Ῥαιθᾷ καὶ Σινᾷ ἀναιρεθέντων πατέρων.
	27	15	Πέ.	Παύλου τοῦ Θηβαίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου.
	28	16	Πα.	Ἡ προσκύνησις τῆς τιμ. ἁλύσεως τοῦ Ἀποστ. Πέτρου.
†	29	17	Σά.	Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου. Ἀργία.
†	30	18	Κυ.	Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου Ἀρχιεπ. Ἀλεξανδρείας Ἀργ.
	31	19	Δε.	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Ἀρσενίου Κερκύρας.
				Φεβρουάριος
	1	20	Τρ.	Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου.
	2	21	Τε.	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Νεοφύτου μάρτυρος.
	3	22	Πέ.	Τιμοθέου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου.
	4	23	Πα.	Κλήμεντος Ἀγκύρας καὶ Ἀγαθαγγέλου μάρτυρος.
	5	24	Σά.	Ξένης τῆς ὁσίας.
†	6	25	Κυ.	Τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου.—Γρηγορίου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀργία.
	7	26	Δε.	Ξενοφῶντος τοῦ ὁσίου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ.
†	8	27	Τρ.	Ἡ ἀνακομ. τοῦ λειψάνου Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστομ. Ἀργία.
	9	28	Τε.	Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου τοῦ ὁσίου.
	10	29	Πέ.	Ἡ ἀνακομ. τοῦ λειψάνου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου.
†	11	30	Πα.	Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστ. Ἀργία.
	12	31	Σά.	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν θαυμ. Ἀναργύρων.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 28. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 13.

Ὁ ἥλιος εἰς τοὺς ἰχθῦς.

	Ν.	Π.		
†	13	1	Κυ.	Τοῦ Ἀσώτου— Τρύφωνος μάρτυρος.
†	14	2	Δε.	Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
	15	3	Τρ.	Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου καὶ τῆς προφήτιδος Ἄννης·
	16	4	Τε.	Ισιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου.
	17	5	Πέ.	Ἀγάθης μάρτυρος.
	18	6	Πα.	Βουκόλου τοῦ ὁσίου καὶ Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
	19	7	Σά.	Ψυχοσάββατον.—Παρθενίου ἐπισκόπ. Λαμψάκου καὶ Λουκᾶ τοῦ ὁσίου.
†	20	8	Κυ.	Τῆς Ἀποκρέω. — Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου καὶ Ζαχαρίου τοῦ Προφήτου καὶ τῶν ἀδελφῶν Μάρθης καὶ Μαρίας μαρτύρων.
	21	9	Δε.	Νικηφόρου μάρτυρος.
	22	10	Τρ.	Χαραλάμπους ἱερομάρτυρος. Ἀναστασίου Κων]πόλεως καὶ Ζήνωνος ὁσίου.
	23	11	Τε.	Βλασίου ἱερομ. καὶ Θεοδώρας τῆς Αὐγούστης.
	24	12	Πέ.	Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας.
	25	13	Πα.	Μαρτινιανοῦ τοῦ ὁσίου.
	26	14	Σά.	Αὐξεντίου τοῦ ὁσίου.
†	27	15	Κυ.	Τῆς Τυροφάγου.—Ὀνησίμου τοῦ Ἀποστόλου.
	28	16	Δε.	Καθαρὰ Δευτέρα.—Παμφίλου μάρτυρος.
				Μάρτιος
	1	17	Τρ.	Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος.
	2	18	Τε.	Λέοντος Πάπα Ῥώμης.
	3	19	Πέ.	Ἀρχίππου τοῦ Ἀποστόλου.
	4	20	Πα.	Λέοντος ἐπισκόπου Κατάνης.
	5	21	Σά.	Τῶν ἁγίων Θεοδώρων.—Τιμοθέου τοῦ ἐν Συμβόλοις καὶ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.
†	6	22	Κυ.	Τῆς Ὀρθοδοξίας.—Τῶν ἐν Εὐγενίοις μαρτύρων.
	7	23	Δε.	Πολυκάρπου ἱερομ. ἐπισκόπου Σμύρνης.
	8	24	Τρ.	Ἡ α. καὶ β'. εὕρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
	9	25	Τε.	Ταρασίου ἀρχιεπισκ. Κωνσταντινουπόλεως.
	10	26	Πέ.	Πορφυρίου ἐπισκοπ. Γάζης.
	11	27	Πα.	Προκοπίου τοῦ Δεκαπολίτου.
	12	28	Σά.	Βασιλείου τοῦ ὁμολογητοῦ.

ΜΑΡΤΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 12.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν κριόν.

	Ν.	Π.		
†	13	1	Κυ.	Β'. Τῶν Νηστειῶν. Εὐδοκίας ὁσιομάρτυρος.
	14	2	Δε.	Ἡσυχίου Εὐθαλίας μαρτύρων.
	15	3	Τρ.	Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος καὶ Εὐτροπίου.
	16	4	Τε.	Γερασίμου ὁσίου τοῦ ἐν Ἰορδάνῃ.
	17	5	Πέ.	Κόνωνος μάρτυρος.
	18	6	Πα.	Τῶν ἐν Ἀμορίῳ 42 μαρτύρων.
	19	7	Σά.	Τῶν ἐν Χερσῶνι Βασιλέως καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων
†	20	8	Κυ.	Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Θεοφυλάκτου ἐπισκόπου Νικομηδείας.
	21	9	Δε.	Τῶν ἐν Σεβαστείᾳ 40 μαρτύρων.
	22	10	Τρ.	Κοδράτου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
	23	11	Τε.	Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
	24	12	Πέ.	Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ.
	25	13	Πα.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Νικηφόρου Κων]πόλεως.
	26	14	Σά.	Βενεδίκτου τοῦ ὁσίου.
†	27	15	Κυ.	Δ'. Τῶν Νηστειῶν. Ἀγαπίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 7 μαρτύρων.
	28	16	Δε.	Σαβίνου μάρτυρος καὶ Χριστοδούλου τοῦ ὁσίου.
	29	17	Τρ.	Ἀλεξίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.
	30	18	Τε.	Τοῦ μεγάλου Κανόνος. Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
	31	19	Πέ.	Χρυσάνθου καὶ Δαρείας μάρτυρος.
				Ἀπρίλιος
	1	20	Πα.	Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγ. Σάββα ἀναιρεθ. ὁσίων πατέρων.
	2	21	Σά.	Ἰακώβου τοῦ ὁμολογητοῦ.
†	3	22	Κυ.	Ε'. Τῶν Νηστειῶν. Βασιλείου ἱερομάρτ.
	4	23	Δε.	Νίκωνος ὁσιομάρτ. καὶ τῶν 199 μαθητῶν αὐτοῦ.
	5	24	Τρ.	Ζαχαρίου τοῦ ὁσίου.
†	6	25	Τε.	Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Ἀργία.
	7	26	Πέ.	Ἡ σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.
	8	27	Πα.	Ματρώνης τῆς ὁσίας.
	9	28	Σά.	Τοῦ Λαζάρου. Ἱλαρίωνος τοῦ νέου.
†	10	29	Κυ.	Τῶν Βαΐων Μάρκου ἀρχ. καὶ Κυρίλλου διακόνου.
	11	30	Δε.	Μεγ. Δευτέρα. Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος.
	12	31	Τρ.	Μεγ. Τρίτη. Ὑπατίου ἱερομάρτυρος.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 11.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν ταῦρον.

	Ν.	Π.	
	13	1	Τε. Μεγ. Τετάρτη. Μαρίας ὁσίας τῆς Αἰγυπτίας.
	14	2	Πέ. Μεγάλη Πέμπτη. Τίτου ὁσίου τοῦ θαυματουργοῦ.
	15	3	Πα. Μεγάλη Παρασκευή. Νικήτα ὁσίου καὶ Ἰωσὴφ ὑμνογράφου.
	16	4	Σά. Μέγ. Σάββατον. Γεωργίου ὁσ. τοῦ ἐν Μαλεῷ.
†	17	5	Κυ. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ. Κλαυδίου, Θεοδώρου κλπ. μαρτύρων.
	18	6	Δε. Εὐτυχίου ἀρχιεπ. Κωνσταντινουπόλεως.
	19	7	Τρ. Καλλιοπίου μάρτ. Γεωργίου ἐπισκ. Μιτυλήνης.
	20	8	Τε. Ἡρωδίωνος Ἀγάβου κλπ. ἐκ τῶν 70.
	21	9	Πέ. Εὐψύχου μάρτυρος.
†	22	10	Πα. Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Τερεντίνου Πομπηΐου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς.
	23	11	Σά. Ἀντίπα ἱερομ. ἐπισκ. Περγάμου.
	24	12	Κυ. Τοῦ Θωμᾶ Βασιλείου τοῦ ὁμολογητοῦ.
	25	13	Δε. Μαρτίνου Πάπα Ρώμης.
	26	14	Τρ. Ἀριστάρχου, Πούδη καὶ Τροφίμου ἐκ τῶν 70.
	27	15	Τε. Κρήσκεντος μάρτυρος.
	28	16	Πέ. Ἀγάπης, Εἰρήνης καὶ Χιονίας τῶν αὐταδέλφων.
	29	17	Πα. Συμεὼν ἱερομάρτ. τοῦ ἐν Περσίδι.
	30	18	Σά Ἰωάννου τοῦ ὁσίου.
			Μάϊος
†	1	19	Κυ. Τῶν Μυροφόρων. Παφνουτίου ἱερομάρ.
	2	20	Δε. Θεοδώρου ὁσίου τοῦ Τραχινᾶ.
	3	21	Τρ. Ἰανουαρίου ἱερομαρτ.
	4	22	Τε. Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.
†	5	23	Πέ. Γεωργίου τοῦ Μεγαλομ. Ἀργία.
	6	24	Πα. Σάββα τοῦ στρατηλάτου καὶ Ἐλισάβετ τῆς ὁσίας.
	7	25	Σά. Μάρκου τοῦ Ἀποστόλου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
†	8	26	Κυ. Τοῦ Παραλύτου. Βασιλέως ἱερομάρτ.
	9	27	Δε. Συμεὼν ἱερομάρτ.
	10	28	Τρ. Τῶν ἐν Κυζίκῳ 9 μαρτύρων.
	11	29	Τε. Τῆς Μεσοπεντηκοστῆς. Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου τῶν Ἀποστόλων.
	12	30	Πέ. Ἰακώβου τοῦ Ἀποστόλου ἀδελφοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΜΑΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 10.

Ὁ ἥλιος εἰς τοὺς Διδύμους.

Ν.	Π		
13	1	Πα.	Ἱερεμίου τοῦ Προφήτου.
14	2	Σά.	Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου.
15	3	Κυ.	Τῆς Σαμαρείτιδος. Τιμοθέου καὶ Μαύρας μαρτ.
16	4	Δε.	Πελαγίας μάρτυρος.
17	5	Τρ.	Εἰρήνης μεγαλομάρτ.
18	6	Τε.	Ἰὼϐ τοῦ δικαίου καὶ πολυάθλου.
19	7	Πέ.	Ἀκακίου καὶ Κοδράτου μαρτύρων.
20	8	Πα.	Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ.
21	9	Σά.	Ἡσαΐου τοῦ προφήτου καὶ Χριστοφόρου μάρτ.
22	10	Κυ.	Τοῦ Τυφλοῦ. Σίμωνος Ἀποστόλου τοῦ Ζηλωτοῦ.
23	11	Δε.	Μωκίου ἱερομ.
24	12	Τρ.	Ἐπιφανίου ἐπ. Κύπρου καὶ Γερμανοῦ ἀρχιεπ. Κωνσταντινουπόλεως.
25	13	Τε.	Γλυκερίας μάρτυρος.
† 26	14	Πέ.	Τῆς Ἀναλήψεως. Ἰσιδώρου μάρτυρος.
27	15	Πα.	Παχωμίου τοῦ μεγ. καὶ Ἀχιλλείου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
28	16	Σά.	Θεοδώρου τοῦ ἡγιασμένου μαθητοῦ τοῦ ὁσ. Παχωμίου.
† 29	17	Κυ.	Ἀνδρονίκου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰουνίας.
30	18	Δε.	Πέτρου Διονυσίου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς μαρτ.
31	19	Τρ.	Πατρικίου ἱερομ. ἐπισκ. Προύσσης καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
			Ἰούνιος
1	20	Τε.	Θαλλελαίου μάρτυρος.
† 2	21	Πέ.	Τῶν ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. Ἀργία.
3	22	Πα.	Βασιλίσκου μάρτυρος.
4	23	Σα.	Τῶν κεκοιμημένων. Μιχαὴλ τοῦ ὁμολ. ἐπισκόπου Συνάδων.
† 5	24	Κυ.	Τῆς Πεντηκοστῆς. Συμεῶνος τοῦ ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει.
† 6	25	Δε.	Τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἡ γ'. εὕρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.
7	26	Τρ.	Κάρπου τοῦ Ἀποστόλου ἐκ τῶν 70.
8	27	Τε.	Ἑλλαδίου ἱερομαρτ.
9	28	Πέ.	Εὐτυχοῦς ἐπισκόπου Μελιτηνῆς.
10	29	Πα.	Θεοδοσίας ἱερομαρτ.
11	30	Σα.	Ἰσαακίου ἡγουμένου τῆς Μονῆς τῶν Δαλμάτων.
12	31	Κυ.	Τῶν Ἁγίων Πάντων. Ἑρμείου μαρτ.

ΙΟΥΝΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 15 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 9.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Καρκῖνον.

Ν.	Π.		
13	1	Δε.	Ἰουστίνου μάρτυρος τοῦ φιλοσόφου.
14	2	Τρ.	Νικηφόρου ἀρχιεπ. Κων]πόλεως.
15	3	Τε.	Λουκιλλιανοῦ μάρτ.
16	4	Πέ.	Μητροφάνους ἀρχιεπ. Κων]πόλεως.
17	5	Πα.	Δωροθέου ἱερομον. ἐπισκ. Τύρου.
18	6	Σά.	Ἱλαρίωνος τοῦ νέου ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Δαλμάτων.
† 19	7	Κυ.	Θεοδότου ἱερομ. ἐπισκ. Ἀγκύρας.
20	8	Δε.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου.
21	9	Τρ.	Κυρίλλου ἀρχιεπ. Ἀλεξανδρείας.
22	10	Τε.	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης μαρτύρων.
23	11	Πε.	Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα τῶν Ἀποστόλων.
24	12	Πα.	Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ.
25	13	Σα.	Ἀκυλίνης μαρτ.
† 26	14	Κυ.	Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου καὶ Μεθοδίου Κωνσταντινουπόλεως.
27	15	Δε.	Ἀμὼς τοῦ προφήτου.
28	16	Τρ.	Τύχωνος ἐπισκ. Ἀμαθοῦντος τῆς Κύπρου.
29	17	Τε.	Ἰσχύρου, Μανουὴλ, Σεβὲλ καὶ Ἰσμαὴλ μαρτύρων.
30	18	Πέ.	Λεοντίου μάρτυρος.
			Ἰούλιος
1	19	Πα.	Ἰούδα τοῦ Ἀποστόλου.
2	20	Σά.	Μεθοδίου ἱερομ. ἐπισκ. Πατάρων.
† 3	21	Κυ.	Ἰουλιανοῦ μάρτυρος τοῦ Ταρσέως
4	22	Δε.	Εὐσεβίου ἱερομ. ἐπισκόπου Σαμοσάτων.
5	23	Τρ.	Ἀγριππίνης μάρτυρος
† 6	24	Τε.	Τὸ γενέθλιον τοῦ προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου Ἀργία.
7	25	Πέ.	Φεβρωνίας ὁσιομάρτυρος.
8	26	Πα.	Δαβὶδ ὁσίου τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.
9	27	Σά.	Σαμψὼν ὁσίου τοῦ Ξενοδόχου.
† 10	28	Κυ.	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων.
† 11	29	Δε.	Πέτρου καὶ Παύλου τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων. Ἀργία.
† 12	30	Τρ.	Ἡ σύναξις τῶν 12 Ἀποστόλων.

ΙΟΥΛΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 10

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Λέοντα.

	Ν.	Π.		
	13	1	Τε.	Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν Ἀναργύρων. Ἀργία.
	14	2	Πέ.	Ἡ ἐν Βλαχέρναις κατάθεσις τῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου.
	15	3	Πα.	Ὑακίνθου μάρτυρος καὶ Ἀνατολίτου Κων]πόλεως.
	16	4	Σά.	Ἀνδρέου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.
†	17	5	Κυ.	Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ καὶ Λαμπαδοῦ θαυματουργοῦ.
	18	6	Δε.	Σισίνη τοῦ μεγάλου.
	19	7	Τρ.	Θωμᾶ τοῦ ἐν Μαλαιῷ καὶ Κυριακῆς μεγαλομάρτυρος.
	20	8	Τε.	Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
	21	9	Πέ.	Παγκρατίου ἱερομον ἐπισκ. Ταυρομενίας.
	22	10	Πα.	Τῶν ἐν Νικοπόλει 45 μαρτύρων.
	23	11	Σά.	Εὐφημίας τῆς μεγαλομάρτυρος.
†	24	12	Κυ.	Πρόκλου καὶ Ἱλαρίου τῶν μαρτύρων
	25	13	Δε.	Ἡ σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ καὶ Στεφάνου τοῦ Σαββαΐτου.
	26	14	Τρ.	Ἀκύλα τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰωσὴφ Θεσσαλονίκης.
	27	15	Τε.	Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης τῶν μαρτύρων.
	28	16	Πέ.	Ἀθηνογένους ἱερομάρτυρος.
	29	17	Πα.	Μαρίνης μεγαλομάρτυρος.
	30	18	Σά.	Αἰμιλιανοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος.
†	31	19	Κυ.	Μακρίνης ἀδελφῆς τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ Δίου τῶν ὁσίων.
				Αὔγουστος
†	1	20	Δε.	Προφήτου Ἠλιοῦ τοῦ Θεσβίτου. Ἀργία.
	2	21	Τρ.	Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ συνασκητοῦ.
	3	22	Τε.	Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς τῆς Μυροφόρου.
	4	23	Πε.	Φωκᾶ ἱερομ. καὶ Ιεζεκιὴλ τοῦ προφήτου.
	5	24	Πα.	Χριστίνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
	6	25	Σα.	Ἡ κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης μητρὸς τῆς Θεοτόκου.
†	7	26	Κυ.	Ἑρμολάου καὶ Παρασκευῆς τῶν μαρτύρων.
†	8	27	Δε.	Παντελεήμονος τοῦ μεγαλομάρτ. καὶ ἰαματικοῦ. Ἀργία.
	9	28	Τρ.	Προχόρου, Νικάνορος, Τίμωνος καὶ Παρμενᾶ τῶν Ἀποστόλων.
	10	29	Τε.	Καλλινίκου καὶ Θεοδότης τῶν μαρτύρων.
	11	30	Πέ.	Σίλα, Σιλουανοῦ καὶ Κρήσκεντος ἐκ τῶν 70.
	12	31	Πα.	Εὐδοκίμου καὶ Δικαίου Προεόρτια τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 11.

Ὁ ἥλιος εἰς τὴν παρθένον.

Ν.	Π.		
13	1	Σά.	Ἡ πρόοδος τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ καὶ τῶν παίδων τῶν Μακαβαίων Σολομονῆς καὶ Ἐλεαζάρου.
† 14	2	Κυ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος.
15	3	Δε.	Ἰσαακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου τῶν ὁσίων.
16	4	Τρ.	Τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἑπτὰ ἁγίων παίδων
17	5	Τε.	Εὐγενίου μάρτυρος.
† 18	6	Πέ.	Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία καὶ ἰχθύες κατάλυσις.
19	7	Πα.	Δομιτίου ἱερομάρτυρος.
20	8	Σά.	Αἰμιλιανοῦ τοῦ ὁμολογητοῦ.
21	9	Κυ	Ματθία τοῦ Ἀποστόλου.
22	10	Δε.	Λαυρεντίου μάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου.
23	11	Τρ.	Εὔπλου τοῦ Διακόνου καὶ μάρτυρος.
24	12	Τε.	Φωτίου καὶ Ἀνικήτου τῶν μαρτύρων.
25	13	Πέ.	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ.
26	14	Πα.	Μιχαίου τοῦ Προφήτου.
† 27	15	Σά.	Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου. Ἀργία.
† 28	16	Κυ.	Τοῦ Ἁγίου Μανδηλίου. Διομήδους μάρτυρος.
29	17	Δε.	Μύρωνος μάρτυρος.
30	18	Τρ.	Φλώρου καὶ Λαύρου τῶν μαρτύρων.
31	19	Τε.	Ἀνδρέου τοῦ στρατηλάτου μάρτυρος.
			Σεπτέμβριος
1	20	Πέ.	Σαμουὴλ τοῦ Προφήτου.
2	21	Πα.	Θαδδαίου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Βάσσης μάρτυρος.
3	22	Σά.	Ἀγαθονίκου μάρτυρος.
† 4	23	Κυ.	Λούππου μάρτυρος.
5	24	Δε.	Εὐτυχοῦς ἱερομάρτ.
6	25	Τρ.	Βαρθολομαίου καὶ Τίτου τῶν Ἀποστόλων.
7	26	Τε.	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας μαρτύρων.
8	27	Πε.	Ποιμένος τοῦ ὁσίου.
9	28	Πα.	Μωϋσέως ὁσίου τοῦ Αἰθίοπος.
† 10	29	Σά.	Ἡ ἀποκεφάλισις Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου Ἀργία.
† 11	30	Κυ.	Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου νέου ἀρχ. Κωνσταντινουπόλεως.
12	31	Δε.	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμίας ζώνης τῆς θεοτόκου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 12.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν ζυγόν.

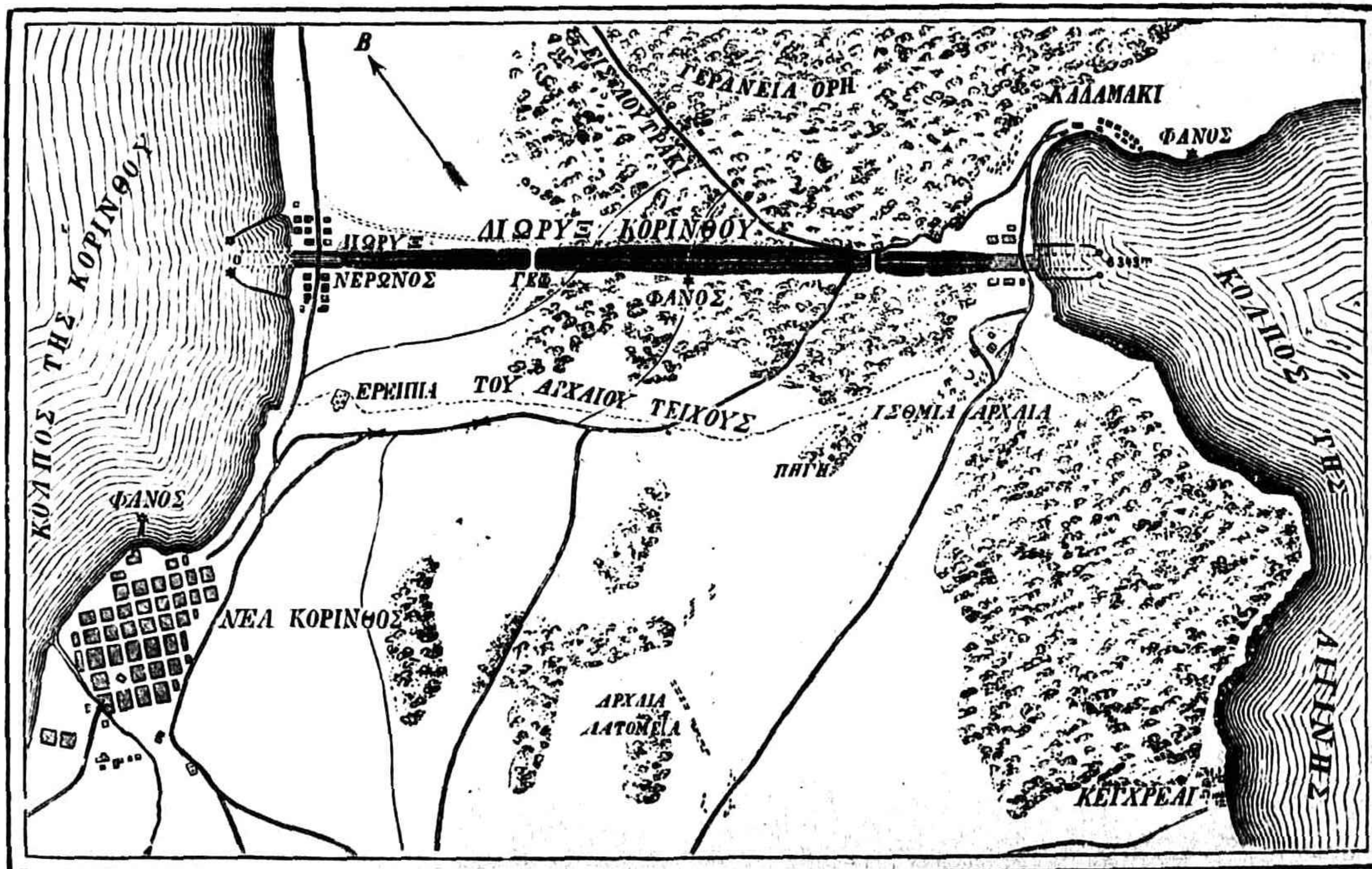
	Ν.	Π.		
†	13	1	Τρ.	(ἀρχὴ τοῦ Ἰνδίκτου, ἤτοι τοῦ νέου ἔτους). Ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου καὶ μνήμη Συμεὼν τοῦ Στυλίτου καὶ Ἰησοῦ Ναυῆ Ἀργία.
	14	2	Τε.	Μάμαντος μάρτυρος καὶ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ.
	15	3	Πέ.	Ἀνθίμου Νικοδημίας ἱερομ. καὶ Θεοκτίστου ὁσίου.
	16	4	Πα.	Βαβύλα ἱερομ. καὶ Μωϋσέως τοῦ προφήτου.
	17	5	Σά.	Ζαχαρίου τοῦ προφήτου πατρὸς τοῦ Προδρόμου.
†	18	6	Κυ.	Ἡ ἀνάμνησις τοῦ θαύματ. καὶ Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου.
	19	7	Δε.	Προεόρτια τοῦ γενεθ. τῆς Θεοτόκου καὶ Σώζοντος μάρτυρος.
†	20	8	Τρ.	Τὸ γενέθλιον τῆς Θεοτόκου.
	21	9	Τε.	Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης καὶ Σεβηριανοῦ μάρτυρος.
	22	10	Πέ.	Μηνοδώρας, Μητροδώρας, Νυμφοδώρας μαρτ.
	23	11	Πα.	Θεοδώρας τῆς Ὁσίας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
	24	12	Σά.	Αὐτονόμου ἱερομάρτυρος.
†	25	13	Κυ.	Κορνηλίου τοῦ ἑκατοντάρχου.
†	26	14	Δε.	Ἡ ὕψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἀργία καὶ νηστεία οἴνου καὶ ἐλαίου.
	27	15	Τρ.	Νικήτα μάρτυρος.
	28	16	Τε.	Εὐφημίας τῆς μεγαλομάρτυρος.
	29	17	Πέ.	Σοφίας, Πίστεως, Ἐλπίδος, Ἀγάπης.
	30	18	Πα.	Εὐμενίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐπισκόπου Γορτύνης.
				Ὀκτώβριος
	1	19	Σά.	Τροφίμου, Σαββατίου καὶ Δορυμέδοντος μαρτύρων.
†	2	20	Κυ.	Εὐσταθίου τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ
	3	21	Δε.	Κοδράτου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.
	4	22	Τρ.	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σινώπης.
	5	23	Τε.	Ἡ σύλληψις τοῦ Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
	6	24	Πέ.	Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος.
	7	25	Πα.	Εὐφροσύνης τῆς ὁσίας.
†	8	26	Σά.	Ἡ μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀργία.
†	9	27	Κυ.	Καλλιστράτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
	10	28	Δε.	Χαρίτωνος ὁμολογητοῦ καὶ Βαρούχ τοῦ προφήτου.
	11	29	Τρ.	Κυριακοῦ τοῦ ἀναχωρητοῦ.
	12	30	Τε.	Γρηγορίου ἐπισκόπου μεγάλης Ἀρμενίας.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 14.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν σκορπίον.

	Ν.	Π.		
	13	1	Πέ.	Ἀνανίου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ρωμανοῦ τοῦ μελῳδοῦ.
	14	2	Πα.	Κυπριανοῦ ἱερομαρτ. καὶ Ἰουλίνης τῆς παρθένου.
	15	3	Σά.	Διονυσίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου ἱερομάρτ.
†	16	4	Κυ.	Ἱεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν.
	17	5	Δε.	Χαριτίνης μάρτυρος.
	18	6	Τρ.	Θωμᾶ τοῦ Ἀποστόλου.
	19	7	Τε.	Στεργίου καὶ Βάκχου τῶν μαρτύρων.
	20	8	Πέ.	Πελαγίας τῆς ὁσίας.
	21	9	Πα.	Ἰακώβου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ ὁσίου.
	22	10	Σά.	Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας τῶν ἀδελφῶν μαρτύρων.
†	23	11	Κυ.	Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ.
	24	12	Δε.	Πρόβου, Ταράχου καὶ Ἀνδρονίκου τῶν μαρτύρων.
	25	13	Τρ.	Κάρπου, Παπύλου καὶ Ἀγαθονίκης μάρτυρος.
	26	14	Τε.	Ναζαρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Κοσμᾶ τοῦ ποιητοῦ.
	27	15	Πέ.	Λουκιανοῦ μάρτυρος.
	28	16	Πα.	Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου.
	29	17	Σα.	Ὠσηὲ τοῦ προφήτου καὶ Ἀνδρέου τοῦ ὁσιομάρτυρος.
†	30	18	Κυ.	Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
	31	19	Δε.	Ἰωὴλ τοῦ προφήτου καὶ Οὐαρίου μάρτυρος.
				Νοέμβριος
	1	20	Τρ.	Ἀρτεμίου μάρτ. Γερασίμου τοῦ ὁσίου καὶ τῆς ὁσίας Ματρώνης τῆς Χιουπολίτιδος.
	2	21	Τε.	Ἱλαρίωνος τοῦ μεγάλου καὶ Σωκράτους πρεσβυτέρου.
	3	22	Πέ.	Ἀβερκίου τοῦ θαυματουργοῦ καὶ τῶν ἐν Ἐφέσῳ 7 παίδων.
	4	23	Πα.	Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ ἀποστόλου.
	5	24	Σά.	Ἀρέθα μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
†	6	25	Κυ.	Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου τῶν Νοταρίων.
	7	26	Δε.	Δημητρίου μεγαλομάρτυρος τοῦ μυροβλήτου.
	8	27	Τρ.	Νέστορος μάρτυρος.
	9	28	Τε.	Στεφάνου τοῦ Σαβαΐτου καὶ Τερεντίου μάρτυρος.
	10	29	Πέ.	Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας καὶ Ἀβραμίου τοῦ ὁσίου.
	11	30	Πα.	Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας τῶν ἀδελφῶν μαρτύρων.
	12	31	Σά.	Στάχυος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ Ἐπιμάχου μάρτυρος.

ΚΟΛΠΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
Β
ΕΙΣ ΛΟΥΤΡΑΚΙ
ΓΕΡΑΝΕΙΑ ΟΡΗ
ΚΑΛΑΜΑΚΙ
ΦΑΝΟΣ
ΔΙΩΡΥΞ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΔΙΩΡΥΞ
ΝΕΡΩΝΟΣ
ΦΑΝΟΣ
ΚΟΛΠΟΣ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΗΣ
ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ
ΙΣΘΜΙΑ ΑΡΧΑΙΑ
ΠΗΓΗ
ΦΑΝΟΣ
ΝΕΑ ΚΟΡΙΝΘΟΣ
ΑΡΧΑΙΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ
ΚΕΓΧΡΕΑΙ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 14.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Τοξότην.

	Ν.	Π.		
†	13	1	Κυ.	Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων.
	14	2	Δε.	Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 70 μαρτύρων.
	15	3	Τρ.	Ἀκεψιμᾶ μάρτυρος.
	16	4	Τε.	Ἰωαννικίου μεγαλομ., Νικάνδρου, Ἑρμαίου ἱερομ.
	17	5	Πε.	Γαλακτίωνος καὶ Ἐπιστήμης τῶν μαρτύρων.
	18	6	Πα.	Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ ἀρχιεπ. Κων]πόλεως.
	19	7	Σα.	Τῶν ἐν Μελιτινῇ 33 μαρτ. Λαζάρου τοῦ θαυματουργοῦ.
	20	8	Κυ.	Ἡ σύναξις Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων. Ἀργία.
	21	9	Δε.	Ὀνησιφόρου, Πορφυρίου μάρτ. καὶ Ματρώνης τῆς ὁσίας.
	22	10	Τρ.	Ἐράστου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἀποστόλων.
	23	11	Τε.	Μηνᾶ, Βίκτωρος καὶ Βικεντίου τῶν μαρτύρων.
	24	12	Πε.	Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Νείλου τοῦ ὁσίου.
	25	13	Πα.	Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Ἀρχιεπ. Κων]λεως. Ἀργία.
†	26	14	Σα.	Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου. (Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τελεῖται καὶ ἡ μνήμη τοῦ νέου μάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου τοῦ μαρτυρήσ. ἐν Ρόδῳ ἐν ἔτει 1300.
†	27	15	Κυ.	Γουρία, Σαμωνᾶ καὶ Ἀβίβου μαρτύρων.
	28	16	Δε.	Ματθαίου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ.
	29	17	Τρ.	Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐπισκ. Νεοκαισαρείας.
	30	18	Τε.	Πλάτωνος καὶ Ρωμανοῦ τῶν μαρτύρων.
				Δεκέμβριος
	1	19	Πε.	Ἀβδιοῦ τοῦ προφήτου καὶ Βαρλαὰμ μάρτυρος.
	2	20	Πα.	Γρηγορ. τοῦ Δεκαπολίτου καὶ Πρόκλου ἀρχ. Κ]πόλεως.
†	3	21	Σα.	Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου Ἀργία.
†	4	22	Κυ.	Φιλήμονος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ Κιλικίας μάρτυρος.
	5	23	Δε.	Γρηγορίου ἐπισκ. Ἀκραγαντίνων καὶ Ἀμφιλοχίου μάρτυρος.
	6	24	Τρ.	Κλήμεντος Πάπα Ρώμης καὶ Πέτρου Ἀλεξανδρείας.
†	7	25	Τε.	Αἰκατερίνης μεγαλομ. καὶ Μερκουρίου μάρτυρος. Ἀργία.
	8	26	Πε.	Ἀλυπίου τοῦ Κιονίτου καὶ Νίκωνος μαρτύρων.
	9	27	Πα.	Ἰακώβου Πέρσου τοῦ μεγαλομάρτυρος.
	10	28	Σα.	Στεφάνου τοῦ Νέου καὶ Εἰρηνάρχου μάρτυρος.
†	11	29	Κυ.	Παραμόνου καὶ Φιλομένου τῶν μαρτύρων.
	12	30	Δε.	Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀποστόλου. Ἀργία.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 9 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 15.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Αἰγόκαιρον.

	Ν.	Π.		
	13	1	Τρ.	Ναοὺμ τοῦ Προφήτου.
	14	2	Τε.	Ἀββακοὺμ τοῦ προφήτου.
	15	3	Πε.	Σοφονίου τοῦ προφήτου.
	16	4	Πα.	Βαρβάρας τῆς μεγαλομ. καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.
†	17	5	Σα.	Σάββα τοῦ θεοφόρου καὶ ἡγιασμένου. Ἀργία.
†	18	6	Κυ.	Νικολάου ἐπισκ. Μύρων τῆς Λυκίας. Ἀργία.
	19	7	Δε.	Ἀμβροσίου ἐπισκ. Μεδιολάνων.
	20	8	Τρ.	Παταπίου τοῦ ὁσίου.
†	21	9	Τε.	Ἡ σύλληψις τῆς Θεοπρομήτορος Ἄννης. Ἀργία.
	22	10	Πε.	Μηνᾶ, Ἑρμογένους καὶ Εὐγράφου μαρτύρων.
	23	11	Πα.	Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου.
†	24	12	Σα.	Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ.
†	25	13	Κυ.	Εὐστρατίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
	26	14	Δε.	Θύρσου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
	27	15	Τρ.	Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος.
	28	16	Τε.	Ἀγγαίου τοῦ προφήτου καὶ Μαρίνου μάρτυρος.
	29	17	Πε.	Δανιὴλ τοῦ προφήτου καὶ τῶν τριῶν παίδων. Διονυσίου Ἀρχιεπ. Αἰγίνης τοῦ ἐκ Ζακύνθου.
	30	18	Πα.	Σεβαστιανοῦ, Ζωῆς καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς μαρτύρων.
	31	19	Σα.	Βονιφατίου μάρτυρος.
				Ἰανουάριος
†	1	20	Κυ.	Προεόρτια τῶν Χριστουγέννων καὶ Ἰγν. Θεοφόρου.
	2	21	Δε.	Ἰουλιανῆς μάρτυρος.
	3	22	Τρ.	Ἀναστασίας μάρτυρος τῆς φαρμακολυτρίας.
	4	23	Τε.	Τῶν ἐν Κρήτῃ δέκα μαρτύρων.
	5	24	Πε.	Παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ Εὐγενίας τῆς ὁσίας.
†	6	25	Πα.	Ἡ κατὰ σάρκα ΓΕΝΝΗΣΙΣ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία τριήμερος καὶ κατάλυσις εἰς πάντα μέχρι τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων.
	7	26	Σα.	Ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου καὶ Εὐθυμίου ἱερομάρτ.
†	8	27	Κυ.	Στεφάνου ἀρχιδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος καὶ Θεοδώρου Γραπτοῦ.
	9	28	Δε.	Τῶν ἐν Νικομηδείᾳ καέντων δισμυρίων μαρτύρων.
	10	29	Τρ.	Τῶν ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντων 14,000 νηπίων.
	11	30	Τε.	Ἀνυσίας τῆς ἱερομάρτυρος.
	12	31	Πέ.	Μελάνης ὁσίας καὶ ἀπόδοσις τῶν Χριστουγέννων.

ΕΠΟΧΑΙ

Ἀπὸ κτίσεως κόσμου κατὰ τοὺς Ο΄	7395
» κτίσεως κόσμου κατὰ τοὺς Λατίνους	5891
» κτίσεως κόσμου κατὰ τοὺς Ἑβραίους	5647
» τοῦ Κατακλυσμοῦ	5162
» τῆς Πυργοποιίας	4640
» τῆς συστάσεως τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου	3383
» τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης	2377
» τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης	2367
τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας	2267
» κτίσεως Ῥώμης	2364
» τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου	2318
» τοῦ θανατου τοῦ Περικλέους	2316
» τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης	2250
» τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης	2224
» κτίσεως Ἀλεξανδρείας	2219
» τοῦ θανάτου Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	2210
» ἁλώσεως Ἀθηνῶν ὑπὸ Σύλλα	1973
» τῆς μεταθέσεως τοῦ θρόνου ἐκ Ῥώμης εἰς Βυζάντιον ὑπὸ Κωνσταντίνου	1567
» τῆς ἐν Νικαίᾳ Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	1562
» τοῦ θανάτου Μεγάλου Κωνσταντίνου	1550
» τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	1507
» κτίσεως Ἐνετίας	1466
» τῆς μοναρχίας τῶν Γάλλων	1466
» τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	1456
» τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου	1437
» τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἰουστινιανείου Κώδικος	1358
» κτίσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας	1344
» τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ε΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	1334
» τῆς γεννήσεως τοῦ Μωάμεθ	1318
» τοῦ θανάτου τοῦ Μωάμεθ	1257
» τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ϛ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	1207
» τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου	1100

'Από του χωρισμού των δύο εκκλησιών 835
» αλώσεως της Κ)πόλεως υπό Λατίνων 675
» της ανακτήσεως αυτής υπό 'Αλεξίου Στρατηγοπούλου στρατηγ. Μιχ. Παλαιολόγου 625
» της ευρέσεως της ναυτικής πυξίδος υπό Γιώγα..... 581
» της ευρέσεως των διόπτρων και τηλεσκοπίων υπό Σπίνα 574
» της ευρέσεως της πυρίτιδος υπό Σχβάρτζου....... 557
» της χρήσεως των πυροβόλων όπλων........... 549
» της ευρέσεως της τυπογραφίας υπό Γουτεμβέργου.. 452
» αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως υπό των Τούρκων 434
» της ανακαλύψεως της 'Αμερικής.............. 395
» Γρηγοριανού ημερολογίου.................. 264
» της συστάσεως των 'Ομοσπόνδων πολιτειών της Βορείου 'Αμερικής 100
» της Γαλλικής επαναστάσεως.................. 98
» της 'Ελληνικής επαναστάσεως................ 66
» 'Όθωνος Α΄ βασιλέως της 'Ελλάδος........... 54
» της εγκαθιδρύσεως του 'Ιταλικού βασιλείου...... 26
» της ενώσεως της 'Επτανήσου μετά της 'Ελλάδος. 23
» Γεωργίου του Α΄ βασιλέως των 'Ελλήνων....... 24
» της γεννήσεως του διαδόχου Κωνσταντίνου (21 'Ιουλίου 1868) 19
» του Γαλλογερμανικού πολέμου 17
» της ανιδρύσεως της Γερμανικής Αυτοκρατορίας.... 16
» του 'Ρωσσοτουρκικού πολέμου 8
» της προσαρτήσεως των νέων επαρχιών Θεσσαλίας και 'Ηπείρου μετά της 'Ελλάδος 5

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ

ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

1321	τῇ 14	Σ/βρίου.	Ὁ μεγαλοφυὴς Δάντης τῆς Ἰταλίας.
1483	» 30	Αὐγούσ.	Λουδοβῖκος ὁ ΙΑ΄.
1610	» 14	Μαΐου.	Δολοφονία Ἐρρίκου τοῦ Δ΄.
1506	» 20	»	Θάνατος τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου.
1778	» 30	»	Ὁ διάσημος τῆς Γαλλίας Βολταῖρος, ἐν Γενεύῃ.
1778	» 3	Ἰουλ.	Ὁ ἕτερος σύγχρονος φιλόσοφος τῆς Γαλλίας Ἰωάννης Ἰάκωβος Ρουσσώ.
1786	» 17	Αὐγούσ.	Ὁ μέγας Φρειδερῖκος τῆς Πρωσσίας.
1087	» 14	Σ/βρίου	Ὁ τῆς Ἀγγλίας Γουλιέλμος ὁ κατακτητής.
1821	» 5	Μαΐου.	Τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.
1805	» 9	»	Τοῦ ἐξόχου ποιητοῦ τῆς Γερμανίας Σχίλλερ.
1658	» 13	Σ/βρίου.	Τοῦ Olivier Cromwell.
1589	» 1	Αὐγούσ.	Δολοφονία Ἐρρίκου τοῦ Γ΄ τῆς Γαλλίας.
1616	» 23	Ἀπριλ.	Ὁ περιφανὴς ποιητὴς Σαίξπηρ.
1674	» 10	Νοέμβρ.	Ὁ ποιητὴς Μίλτων.
1554	»		Καρατόμησις τῆς Ἰωάννας Γρέϋ.
1817	» 14	Ἰουλ.	Τῆς διασήμου Γαλάτιδος συγγραφέως κυρίας Staël.
1536	» 19	Μαΐου.	Θανάτωσις τῆς Ἄννης Roleyn, συζύγου Ἐρρίκου τοῦ Η΄ τῆς Ἀγγλίας.
1831	» 9	Ὀκτω.	Δολοφονία τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ι. Καποδιστρίου.
1821	»		Ὁ ἔξοχος γάλλος φιλόλογος Αἰμίλιος Λιττρέ.
1821	»		Ὁ περιώνυμος δημοσιολόγος Αἰμίλιος Γιραρδῖνος.
1798	»		Δολοφονία τοῦ Ρήγα Φεραίου ἐν Βελιγραδίῳ.
1823	» 1	Αὐγούσ.	Θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.
1827	» 22	Ἀπριλ.	Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

ΕΟΡΤΗ ΕΘΝΙΚΗ

25 Μαρτίου ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος.

ΕΟΡΤΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΑΙ

23 Ἀπριλίου.	Τὸ ὄνομα τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως.
12 Δεκεμβρίου.	Τὰ γενέθλια Αὐτοῦ.
11 Ἰουλίου.	Τὸ ὄνομα τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης.
22 Αὐγούστου	Τὰ γενέθλια Αὐτῆς
21 Μαΐου.	Τὸ ὄνομα τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου.
21 Ἰουλίου.	Τὰ γενέθλια Αὐτοῦ.
13 Ἰουλίου.	Τὰ γενέθλια τοῦ Βασιλ. Γεωργίου
18 Αὐγούστ.	Τὰ γενέθλια τῆς Βασιλ. Ἀλεξάνδρας.
9 Ἰανουαρίου.	Τὰ γενέθλια τοῦ Βασ. Νικολάου.
21 Φεβρουαρ.	Τὰ γενέθλια τῆς Βασ. Μαρίας.
20 Ἰανουαρίου.	Τὰ γενέθλια τοῦ Βασιλ. Ἀνδρέου.

ΕΟΡΤΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ

καθ' ἃς δὲν ἐργάζονται ἐν τοῖς δημοσίοις γραφείοις.

Νέον ἔτος.
Θεοφάνεια.
Εὐαγγελισμός.
Μεγάλη Παρασκευὴ καὶ Σάββατον.
Κυριακή, καὶ Δευτέρα τοῦ Πάσχα.

Ἅγιος Γεώργιος.
Ἀνάληψις
Πεντηκοστή.
Ἅγιοι Ἀπόστολοι.
Κοίμησις Θεοτόκου.
Ἅγιος Δημήτριος.
Αἱ δύο ἡμέρ. τῶν Χριστουγέννων.

ΩΡΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κυριεύων πλανήτης εἶναι ὁ Ζεύς.

Τὸ ΕΑΡ.	ἄρχεται	τὴν	8/20 Μαρτίου	ὥραν	1.04	μ. μ.
Τὸ ΘΕΡΟΣ	»	»	9/21 Ἰουνίου	»	8.25	π. μ.
Τὸ ΦΘΙΝΟΠ.	»	»	10/22 Σεπτεμ.	»	10.51	μ. μ.
Ὁ ΧΕΙΜΩΝ	»	»	9/21 Δεκεμβρ.	»	5.03	»

ΠΑΣΧΑΛΙΟΝ

Τοῦ ἔτους 1887 (αωπζ).

Ἰνδικτιῶνος .... ιε΄.
Ἡλίου Κύκλοι .... γ΄.
Σελήνης Κύκλοι ...... δ΄.
Σελήνης Θεμέλιον ..... ιζ΄.
Κρεωφαγία ἡμέραι ...... μς΄.
Τὸ Τριῴδιον ἄρχεται Ἰανουαρίου .... κε΄.
Ἑωθινὸν α΄. Ἦχος πλ. α΄.
Ἡ Ἀπόκρεω, Φεβρουαρ. η΄.
Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῇ τετάρτῃ τῆς ς΄. Ἑβδομάδος.
Νομικὸν Φάσκα Μαρτίου. κη΄.

Λατίνων Πάσχα Μαρτίου. κθ΄.
Τὸ Ἅγιον Πάσχα Ἀπριλίου .... ε΄.
Ἡ Ἀνάληψις, Μαΐου .... ιδ΄.
Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων, Μαΐου .... λα΄.
Ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἡμ. .... κη΄.
Ἡ μνήμη αὐτῶν ἡμέρ. Δευτέρα ....
Ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ἡμέρα Πέμπτη.

ΕΚΛΕΙΨΕΙΣ ΤΟΥ 1887

Κατὰ τὸ ἔτος 1887 θὰ συμβῶσι 2 ἐκλείψεις τοῦ Ἡλίου καὶ 2 ἐκλείψεις τῆς Σελήνης.

27 Ἰανουαρίου, μερικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης, ὁρατὴ εἰς τὰς νήσους Σανδοῦ.

10 Φεβρουαρίου, μερικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου, ὁρατὴ εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ἀμερικήν.

22 Ἰουλίου, μερικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης, ὁρατὴ εἰς τὴν Ἀρμενίαν.

7 Αὐγούστου, ὁλικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου, ὁρατὴ εἰς τὴν Ῥωσίαν.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΦΕΞΗΣ ΠΟΛΕΩΝ

Ἀθῆναι	0	0	0	
Ἀμοργὸς	0	9	36	μ. μ.
Βασιγκτὼν	5	16	53	π. μ.
Βενετία	11	14	30	»
Βερολῖνον	11	10	39	μ. μ.
Βιέννη	11	30	39	π. μ.
Βρυξέλλαι	10	42	33	»
Δουβλῖνον	9	59	42	»
Εὔελπι Ἀκρωτήριον	11	39	0	»
Κοπενάγη	11	15	24	»
Κουεϊβέκη	5	40	15	»
Κωνσταντινούπολις	10	45	35	μ. μ.
Λονδῖνον	10	24	37	π. μ.
Λισσαβὼν	9	48	28	»
Μαδρὰς	3	46	2	»
Μαδρίτη	10	10	19	»
Μασσαλία	10	46	39	»
Μελβοῦρνον Αὐστραλ..	8	5	0	μ. μ.
Μόσχα	0	55	31	»
Νεάπολις	11	22	3	π. μ.
Παρίσιοι	10	34	25	»
Πετρούπολις	0	26	18	μ. μ.
Ρίον Ἰανεῖρον	7	32	28	π. μ.
Ρώμη	11	14	59	»
Σαντιάγον Χιλὶ	5	42	23	»
Σίδνεϋ Αὐστραλ.	8	30	4	μ. μ.
Στοκχόλμη	11	37	18	π. μ.
Τουρῖνον	10	55	53	»
Χριστιανία	11	7	59	»

ΗΛΙΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΜΗΝΕΣ	ΗΜΕΡΑΙ	ΜΕΣΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΑΘΗΝΩΝ 'Ανατολ. ὥρ. λεπ.	ΜΕΣΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΑΘΗΝΩΝ Δύσις ὥρ. λεπ.	ΜΕΣΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΚΩΝ/ΛΕΩΣ 'Ανατολ. ὥρ. λεπ.	ΜΕΣΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΚΩΝ/ΛΕΩΣ Δύσις ὥρ. λεπ.	ΑΘΗΝΩΝ ΜΕΓΕΘΟΣ 'Ημ. ὥρ. λεπ.	ΑΘΗΝΩΝ ΜΕΓΕΘΟΣ Νυκτὸς ὥρ. λεπ.
'Ιανουάριος	1/13	7 17	5 2	7 26	4 54	9 45	14 15
	11/23	7 12	5 12	7 22	5 3	10 —	14 —
	21/2	7 7	5 22	7 13	5 16	10 51	13 45
Φεβρουάρ.	1/13	6 54	5 33	7 1	5 30	10 41	13 19
	11/23	6 41	5 46	6 46	5 42	11 5	12 55
	21/2	6 28	5 56	6 30	5 54	11 28	12 32
Μάρτιος	1/13	6 17	6 4	6 18	6 2	11 47	12 13
	11/23	6 1	6 13	6 2	6 13	12 12	11 48
	21/2	5 46	6 23	5 45	6 24	11 37	11 23
'Απρίλιος	1/13	5 29	6 32	5 27	6 35	13 3	10 57
	11/23	5 15	6 42	5 12	6 45	13 27	10 33
	21/2	5 3	6 51	4 59	6 56	13 48	10 13
Μάϊος	1/13	4 53	7 0	4 48	7 6	14 7	9 53
	11/23	4 45	7 8	4 35	7 15	14 25	9 37
	21/2	4 40	7 15	4 32	7 24	14 35	9 25
'Ιούνιος	1/13	4 38	7 21	4 28	7 31	14 43	9 17
	11/23	4 40	7 24	4 29	7 35	14 44	9 16
	21/2	4 43	7 24	4 33	7 34	14 41	9 19
'Ιούλιος	1/13	4 49	7 21	4 41	7 30	14 32	9 28
	11/23	4 57	7 16	4 49	7 23	14 19	9 41
	21/2	5 5	7 6	4 57	7 13	14 1	9 59
Αὔγουστος	1/13	5 14	6 54	5 9	7 0	13 40	10 20
	11/23	5 23	6 41	5 18	6 45	13 18	10 42
	21/2	5 32	6 27	5 28	6 31	12 55	11 5
Σεπτέμβρ.	1/13	5 41	6 10	5 39	6 12	12 29	11 31
	11/23	5 50	5 54	5 49	5 55	12 4	11 56
	21/2	5 59	5 39	5 59	5 38	11 40	12 20
'Οκτώβρ.	1/13	6 8	5 24	6 10	5 22	11 16	12 44
	11/23	6 18	5 10	6 21	5 7	10 52	13 8
	21/2	6 27	4 59	6 33	4 53	10 32	13 28
Νοέμβριος	1/13	6 41	4 47	6 47	4 41	10 6	13 54
	11/23	6 51	4 42	6 58	4 34	1 51	14 9
	21/2	7 1	4 39	7 8	4 31	9 58	14 22
Δεκέμβρ.	1/13	7 9	4 40	7 17	4 31	9 31	14 29
	11/23	7 15	4 43	7 24	4 34	9 28	14 32
	21/2	7 18	4 49	7 27	4 42	9 31	14 29

ΣΕΛΗΝΗΣ ΦΑΣΕΙΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Ν.	Π.	Ἡμ.	
16	4	Κυρ.	Τελευταῖον 4ον.
24	12	Δευ.	Νέα Σελήνη.
1	20	Τρί.	Πρῶτον 4ον.
8	27	Τρί.	Πανσέληνος.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Ν.	Π.	Ἡμ.	
15	3	Τρί.	Τελευταῖον 4ον
22	10	Τρί.	Νέα Σελήνη.
3	19	Πέμ.	Πρῶτον 4ον.
9	25	Τετ.	Πανσέληνος.

ΜΑΡΤΙΟΣ

15	3	Τρί.	Τελευταῖον 4ον.
24	12	Πέμ.	Νέα Σελήνη.
1	20	Παρ.	Πρῶτον 4ον.
7	26	Πέμ.	Πανσέληνος.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

15	3	Παρ.	Τελευταῖον 4ον.
23	11	Σάβ.	Νέα Σελήνη.
30	18	Σάβ.	Πρῶτον 4ον
7	25	Σάβ.	Πανσέληνος.

ΜΑΪΟΣ

14	2	Σαβ.	Τελευταῖον 4ον.
22	10	Κυρ.	Νέα Σελήνη.
30	18	Δευ.	Πρῶτον 4ον.
5	24	Κυρ.	Πανσέληνος.

ΙΟΥΝΙΟΣ

13	1	Δευ.	Τελευταῖον 4ον.
21	9	Τρί.	Νέα Σελήνη.
28	16	Τρί.	Πρῶτον 4ον
5	23	Τρί.	Πανσέληνος.

ΙΟΥΛΙΟΣ

13	1	Τετ.	Τελευταῖον 4ον.
20	8	Τετ.	Νέα Σελήνη.
27	15	Τετ.	Πρῶτον 4ον
3	22	Τετ.	Πανσέληνος.*)

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

19	7	Παρ.	Νέα Σελήνη.
25	13	Πέμ.	Πρῶτον 4ον.
2	21	Παρ.	Πανσέληνος.
10	29	Σάβ.	Τελευταῖον 4ον.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

17	5	Σάβ.	Νέα Σελήνη.
24	12	Σάβ.	Πρῶτον 4ον.
2	20	Κυρ.	Πανσέληνος.
10	28	Δευ.	Τελευταῖον 4ον.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

16	4	Κυρ.	Νέα Σελήνη.
23	11	Κυρ.	Πρῶτον 4ον.
31	19	Δευ.	Πανσέληνος.
8	27	Τρί.	Τελευταῖον 4ον.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

15	3	Τρί.	Νέα Σελήνη.
22	10	Τρί.	Πρῶτον 4ον.
30	18	Τετ.	Πανσέληνος.
8	26	Πέμ.	Τελευταῖον 4ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

14	2	Τετ.	Νέα Σελήνη.
22	10	Πέμ.	Πρῶτον 4ον.
30	18	Παρ.	Πανσέληνος.
6	25	Παρ.	Τελευταῖον 4ον.

*) Τῇ 31ῃ Ἰουλίου συμπίπτει τὸ τελευταῖον τέταρτον, μεθ' ὃ ἀκολουθεῖ ἡ Νέα Σελήνη τὴν 19(7 Αὐγούστου.

Ο ΝΕΟΣ ΠΕΡΙ ΧΑΡΤΟΣΗΜΟΥ ΝΟΜΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ψηφισάμενοι ὁμοφώνως μετὰ τῆς Βουλῆς ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν:

Ἄρθρ. 1. Ἐπὶ τῶν συμβολαίων καὶ τῶν ἐγγράφων τῶν κατονομαζομένων ἐν ταῖς σχετικαῖς διατάξεσι τῶν νόμων περὶ χαρτοσήμου, τὸ τέλος τῆς ἀξίας ἐπιβάλλεται κατὰ τὸν ἑπόμενον πίνακα.

ΕΠΙ ΑΞΙΑΣ		ΕΠΙ ΑΞΙΑΣ		ΕΠΙ ΑΞΙΑΣ	
μέχ. δρ. 10 λε.	10	μέχ.δρ. 2,800 δρ.	14	μέχ.δρ. 30,000 δρ.	150
» 100 »	50	» 3,200 »	16	» 40,000 »	200
» 200 δρ.	1	» 3,600 »	18	» 50,000 »	250
» 400 »	2	» 4,000 »	20	» 60.000 »	300
» 600 »	3	» 5,000 »	25	» 70,000 »	350
» 800 »	4	» 6,000 »	30	» 80,000 »	400
» 1,000 »	5	» 7,000 »	35	» 90,000 »	450
» 1,200 »	6	» 8,000 »	40	» 100,000 »	500
» 1,400 »	7	» 9,000 »	45	» 120,000 »	600
» 1,600 »	8	» 10,000 »	50	» 140,000 »	700
» 1,800 »	9	» 15,000 »	75	» 160,000 »	800
» 2,000 »	10	» 20,000 »	100	» 180,000 »	900
» 2,400 »	12	» 25,000 »	125	» 200,000 »	1,000

Ἐπὶ ποσῶν δὲ ὑπερβαινόντων τὰς δραχμὰς 200,000 τὸ ἔγγραφον συντάσσεται ἐπὶ χαρτοσήμου δραχμῶν χιλίων.

Ἄρθρ. 2. Πλὴν τῶν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἄρθρῳ σημειουμένων τελῶν ὑπόκεινται εἰς πρόσθετα τέλη τὰ ἑξῆς ποσά·

τὰ ἄνω τῶν δραχμῶν	**10,000**	μέχρι	**30,000**	πρὸς	1/4 %
» »	**30,000**	»	**50,000**	»	1/2 %
» »	**50,000**	»	**100,000**	»	3/4 %
» »	**100,000**	»	**200,000**	»	1 %
» »	**200,000**			»	1 3/4 %

τὰ πρόσθετα ταῦτα τέλη καταβάλλονται εἰς τὸ Δημόσιον ταμεῖον ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 2 § 6' τοῦ ΥΠΝ' νόμου τοῦ 1873.

Ἄρθρ. 3. Ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐγγράφων τὸ τέλος τοῦ χαρτοσήμου διαβαθμίζεται ὡς ἕπεται:

ΕΠΙ ΑΞΙΑΣ		ΕΠΙ ΑΞΙΑΣ		ΕΠΙ ΑΞΙΑΣ	
μέχ.δρ. 500 λεπ.	50	μέχ.δρ. 8,000 δρ.	8	μέχ. δρ. 30,000 δρ.	30
» 1,000 δρ.	1	» 9,000 »	9	» 50,000 »	50
» 2,000 »	2	» 10,000 »	10	» 100,000 »	100
» 3,000 »	3	» 12,000 »	12	» 200,000 »	200
» 4,000 »	4	» 14,000 »	14	» 300,000 »	300
» 5,000 »	5	» 16,000 »	16	» 400,000 »	400
» 6,000 »	6	» 18,000 »	18	ἐπέκ. τῶν 400,000 »	500
» 7,000 »	7	» 20,000 »	20	—	—

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ

ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ

Πανελλήνιον	χωρητ. τόν.	354		Ἰόνιον	χωρητ. τόν.	380
Ἑπτάνησος	» »	631		Ἶρις	» »	748
Βυζάντιον	» »	613		Ἐλπὶς	» »	956
Ὁμόνοια	» »	565		Πηνειὸς	» »	778
Καρτερία	» »	565		Χίος	» »	923
Ἑρμούπουλις	» »	780		Ὕδρα	» »	400

ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Α'.

ΚΥΡΙΑΚΗΝ Μεσημ. Σιδηροδρομικῶς μέχρι Κορίνθου*) καὶ ἐκ Κορίνθου δι' Ἰτέαν, Γαλαξείδιον, Αἴγιον, Ναύπακτον καὶ Πάτρας.

ΚΥΡΙΑΚΗΝ ὥρα 8. μ. μ. Διὰ Λαύριον, Ἀλιβέριον, Χαλκίδα, Λίμνην, Ἀταλάντην, Αἰδηψόν, Στυλίδα, Ὠρεούς, Μυζέλην, Ἀλμυρόν, Βῶλον, Σκίαθον, Σκόπελον, Τσιάγεζι, καὶ Θεσσαλονίκην.

ΚΥΡΙΑΚΗΝ ὥρα 9. μ. μ. Διὰ Σῦρον, Πάρον, Νάξον, Ἴον, Θήραν καὶ Ἀμοργόν.

ΔΕΥΤΕΡΑΝ Μεσημ. Σιδηροδρομ. μέχρι Κορίνθου. Ἐκ Κορίνθου διὰ Πάτρας, Μεσολόγγιον, Ἀστακόν, Μύτικα, Ζαβέρδαν Ἀλέξανδρον, Ἰθάκην, Λευκάδα, Πρέβεζαν, Σαλαώραν, Βόνιτσαν, Μενίδιον, Καρβασαρᾶν, Σαγιάδα, Πάργαν, Κέρκυραν, Ἁγίους Σαράντα, Αὐλῶνα, Δυρράχιον, Μέδουα καὶ Ἀντίβαρι.

*) Γνωστὸν ὅτι συνεπείᾳ συμβάσεως τῆς Ἑταιρίας μετὰ τοῦ Σιδηροδρόμου Ἀττικῆς, τὰ εἰσιτήρια ἐκδίδονται μικτά.

ΤΡΙΤΗΝ ὥρα 10 π. μ. Διὰ Γύθειον, Καλάμας, Πύλον, Κυπαρισσίαν, Μάραθον, Κατάκωλον, Ζάκυνθον, Κυλλήνην Μεσολόγγιον, Πάτρας καὶ Κόρινθον.

ΤΕΤΑΡΤΗΝ 1 μ. μ. Διὰ Σιδηροδρομ. μέχρι Κορίνθου καὶ ἐκεῖθεν διὰ Πάτρας, Κέρκυραν καὶ Βρινδήσιον.

ΤΡΙΤΗΝ ὥρα 9 μ. μ. Διὰ Σῦρον, Ἄνδρον, καὶ κατὰ δεκατετραήμερον Κάρυστον, Κύμην καὶ Σκύρον.

ΤΕΤΑΡΤΗΝ ὥρα 6. π. μ. Διὰ Σιδηροδρόμου μέχρι Κορίνθου καὶ ἐκεῖθεν διὰ τὴν κάθοδον γραμμῆς Πελοποννήσου.

ΤΕΤΑΡΤΗΝ ὥρα 7. π. μ. Δι' Αἴγιναν, Μέθανα, Πόρον, Ὕδραν, Σπέτσας, Χέλιον, Ἄστρος καὶ Ναύπλιον.

ΤΕΤΑΡΤΗΝ ὥρα 7. μ. μ. Διὰ Χαλκίδα (καὶ κατὰ τὸ θέρος εἰς Αἰδηψὸν Στυλίδα) καὶ Βῶλον.

ΠΕΜΠΤΗΝ ὥρα 8. π. μ. Διὰ Λαύριον, Κέαν, Κύθνον καὶ Σῦρον.

ΠΕΜΠΤΗΝ ὥρα 1. μ. μ. Σιδηροδρομικῶς μέχρι Κορίνθου καὶ ἐκ Κορίνθου δι' Αἴγιον, Πάτρας, Μεσολλόγγιον, Κυλλήνην, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν, Παξοὺς καὶ Κέρκυραν.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ 9. μ. μ. Διὰ Σῦρον, Τῆνον, Μύκωνον, Σέριφον, Σίφνον, Μῆλον, Χανία, Ἡράκλειον καὶ Ρέθυμνον.

ΣΑΒΒΑΤΟΝ ὥρα 6. π. μ. Διὰ Σιδηροδρ. μέχρι Κορίνθου καὶ ἐκεῖθεν δι' Αἴγιον, Πάτρας, Μεσολόγγιον, Κυλλήνην, Ζάκυνθον, Κατάκωλον, Μάραθον, Κυπαρισσίαν, Πύλον, Καλάμας, Γύθειον, καὶ Πειραιᾶ.

ΣΑΒΒΑΤΟΝ ὥρα 7 π. μ. Δι' Αἴγιναν, Μέθανα, Πόρον, Ὕδραν, Σπέτσας, Χέλιον, Ναύπλιον, Λεωνίδιον, Κυπαρίσσιον, Μονεμβασίαν, Κύθηρα, Γύθειον, Λιμένιον, Καλάμας, Νησίον, Κορώνην, Πύλον, Μάραθον, Ἁγίαν Κυριακήν, Κυπαρισσίαν, Κατάκωλον, Ζάκυνθον, Κυλλήνην, Μεσολόγγιον, Πάτρας, Ναύπακτον, Αἴγιον, Βιτρινίτσαν, Γαλαξείδιον, Ἰτέαν, καὶ Κόρινθον.

Β΄.

Γραμμὴ 'Ακαρνανίας καὶ 'Αμβρακικοῦ ('Εβδομαδιαία).

ΑΝΟΔΟΣ

ΑΠΟΠΛΟΥΣ				ΚΑΤΑΠΛΟΥΣ			
'Από	Κόρινθον	Δευτ.	8. μ.μ.	Εἰς	Πάτρας	Τρί.	4. π.μ.
»	Πάτρας	Τρίτ.	6. π.μ.	»	Μεσολόγ.	»	8. »
»	Μεσολόγ.	»	8.1/2 »	»	'Αστακὸν	»	1/4 μ.μ.
»	'Αστακὸν	»	1/2 μ.μ.	»	Μύτικα	»	2. »
»	Μύτικα	»	2.1/4 »	»	Ζοβέρδαν	»	3.1/4 »
»	Ζαβέρδαν	»	3.1/2 »	»	'Αλέξανδρ.	»	4.1/2 »
»	'Αλέξανδρον	»	5. »	»	'Ιθάκην	»	8. »
»	'Ιθάκην	»	Μεσον.	»	Λευκάδα	Τετάρ.	5. π.μ.
»	Λευκάδα	Τετάρ.	6. π.μ.	»	Πρέβεζαν*)	»	7. »
»	Πρέβεζαν	»	7.1/2 »	»	Σαλαώραν	»	8.1/2 »
»	Σαλαώραν	»	9. »	»	Βόνιτσαν	»	9.3/4 »
»	Βόνιτσαν	»	10. »	»	Μενίδιον	»	11.1/2 »
»	Μενίδιον	»	1/2 μ.μ.	»	Καρβασαρ.	»	2. μ.μ.

ΚΑΘΟΔΟΣ

'Από	Καρβασαρ.	Σάβ.	3. π.μ.	Εἰς	Μενίδιον	Σάβ.	4.1/2 π.μ.
»	Μενίδιον	»	6. »	»	Βόνιτσαν	»	7.1/2 »
»	Βόνιτσαν	»	7.3/4 »	»	Σαλαώραν	»	8.1/2 »
»	Σαλαώραν	»	8.3/4 »	»	Πρέβεζαν	»	9.3/4 »
»	Πρέβεζαν	»	10. »	»	Λευκάδα	»	11. »
»	Λευκάδα	»	11.1/4 »	»	'Ιθάκην	»	4.1/4 μ.μ.
»	'Ιθάκην	»	4.1/2 μ.μ.	»	'Αλέξανδρ.	»	7.1/2 »
»	'Αλέξανδρ.	Κυρ.	6.1/2 π.μ.	»	Ζαβέρδαν	Κυρι.	7.1/2 π.μ.
»	Ζαβέρδαν	»	7.3/4 »	»	Μύτικα	»	8.3/4 »
«	Μύτικα	»	9. »	»	'Αστακὸν	»	10.1/2 »
»	'Αστακὸν	»	10.3/4 »	»	Μεσολόγ.	»	2.1/2 μ.μ.
»	Μεσολόγ.	»	3. μ.μ	»	Πάτρας	»	5. »
»	Πάτρας	»	10. »	»	Κόρινθον	Δευτ.	6. π.μ.

---

*) Συνάντησις μὲ τὸ καταπλεῦσαν μετὰ μεσημβρίαν τῆς προηγουμένης ἡμέρας εἰς Πρέβεζαν ἀτμόπλοιον τῆς καθόδου τῆς γραμμῆς 'Ηπείρου καὶ 'Αλβανίας καὶ ἀποπλέον ἐκεῖθεν τὴν ἰδίαν ἡμέραν, Τετάρτην, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνόδου τῆς αὐτῆς γραμμῆς.

Γ'.

Γραμμὴ Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας (Ἑβδομαδιαία).

ΑΝΟΔΟΣ

ΑΠΟΠΛΟΥΣ			ΚΑΤΑΠΛΟΥΣ		
Ἀπὸ Πρέβεζαν	Τετ.	3. μ.μ.	Εἰς Λευκάδα	Τετ.	4. μ.μ.
» Λευκάδα	Πέμ.	1.1/2 π.μ.	» Πάργαν	Πέμ.	5.1/2 π.μ.
» Πάργαν	»	6. »	» Σαγιάδαν	»	9.1/2 »
» Σαγιάδαν	»	10. »	» Κέρκυραν*)	»	11.1/2 »
« Κέρκυραν	»	2. μ.μ.	» Ἀγ.Σαράντ.	»	4. μ.μ.
» Ἀγ.Σαράν.	»	5. »	» Αὐλῶνα	Παρ.	1. π.μ.
» Αὐλῶνα	Παρ.	8. π.μ.	» Δυρράχιον	»	3. μ.μ.
» Δυρράχιον	Σάβ.	1. »	» Μέδουαν	Σάβ.	5.1/2 π.μ.
» Μέδουαν	»	7.1/2 »	» Ἀντίβαριν	»	Μεσημβ.

ΚΑΘΟΔΟΣ

Ἀπὸ Ἀντίβαριν	Κυρ.	5.1/2 π.μ.	Εἰς Μέδουαν	Κυρ.	10. π.μ.
» Μέδουαν	»	11.1/2 »	» Δυρράχιον	»	4. μ.μ.
» Δυρράχιον	»	10. μ.μ.	» Αὐλῶνα	Δευ.	5. π.μ.
» Αὐλῶνα	Δευτ.	6.1/2 π.μ.	» Ἀγ.Σαράν.	»	2.1/2 μ.μ.
» Ἀγ.Σαράν.	»	3. μ.μ.	» Κέρκυραν**)	»	5. »
» Κέρκυραν	Τρί.	4. π.μ.	» Σαγιάδαν	Τρί.	5.1/2 π.μ.
» Σαγιάδαν	»	6. »	» Πάργαν	»	9.1/2 »
» Πάργαν	»	10. »	» Λευκάδα	»	2. μ.μ.
» Λευκάδα	»	2.1/2 μ.μ.	» Πρέβεζαν***)	»	3.1/2 »

Δ'.

Γραμμὴ Λαυρίου Ἑβδομαδιαία (ὑποχρεωτική).

ΑΝΟΔΟΣ

ΑΠΟΠΛΟΥΣ			ΚΑΤΑΠΛΟΥΣ		
Ἀπὸ Σῦρον	Παρ.	6. π.μ.	Εἰς Λαύριον	Παρ.	1/2 μ.μ.

---

*) Συνάντησις ἐν Κερκύρᾳ μὲ τὸ καταπλέον ἐκ Κορίνθου καὶ Πατρῶν ἀτμόπλοιον τῆς γραμμῆς Βρενδησίου.

**) Συνάντησις μὲ τὸ ἀποπλέον ἐκ Κερκύρας ἀτμόπλοιον τῆς καθόδου τῆς γραμμῆς Ἑπτανήσου.

***) Συνάντησις μὲ τὸ ἀναχωροῦν τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἐκ Πρεβέζης ἀτμόπλοιον διὰ Σαλαῶραν, Βόνιτσαν, Μενίδιον καὶ Καρβασαρᾶν.

ΚΑΘΟΔΟΣ

Ἀπὸ Λαύριον Παρ. 1.½ μ.μ.	Εἰς Σῦρον *) Παρ. 7. μ.μ.

(Γραμμὴ Λαυρίου Ἑβδομαδιαία ἔμμεσος αὐτοπροαίρετος).

ΑΝΟΔΟΣ

Ἀπὸ	Σῦρον	Τετ.	7.	π.μ.	Εἰς	Γαύριον	Τετ.	10.½π.μ.
»	Γαύριον	»	11.	»	»	Κάρυστον	»	1.½μ.μ.
»	Κάρυστον	»	2.	μ.μ.	»	Λαύριον **)	»	5.½ »

ΚΑΘΟΔΟΣ

Ἀπὸ	Λαύριον	Πέμ.	8.	π.μ.	Εἰς	Κάρυστον	Πέμ.	11.½π.μ.
»	Κάρυστον	»		μεσημβ.	»	Γαύριον	»	2.½μ.μ.
»	Γαύριον	»	3.	μ.μ.	»	Σῦρον **)	»	6.½ »

Ἀφίξεις εἰς Λαύριον.

ΚΥΡΙΑΚΗΝ	9. ½	μ. μ.	Ἐκ Πειραιῶς
ΔΕΥΤΕΡΑΝ	3.	»	» Σύρου, Κύθνου, καὶ Κέας
»	9. ½	»	» τοῦ Εὐβοϊκοῦ
ΤΕΤΑΡΤΗΝ	9. ½	»	» Πειραιῶς
»	5. ½	»	» Γαυρίου, Καρύστου, καὶ Σύρου.
ΠΕΜΠΤΗΝ	11. ½	π. μ.	» Πειραιῶς
ΠΑΡΑΣΚΕΥ.	½	μ. μ.	» Σύρου κατ' εὐθεῖαν
ΣΑΒΒΑΤΟΝ	2. ½	»	» Βώλου, Στυλίδος καὶ Χαλκίδος.

Ἀναχωρήσεις ἐκ Λαυρίου.

ΚΥΡΙΑΚΗΝ	10.	μ. μ.	Δι' Εὐβοϊκὸν καὶ Θεσσαλονίκην
ΔΕΥΤΕΡΑΝ	3. ¼	»	» Πειραιᾶ
»	9. ¾	»	» »
ΤΕΤΑΡΤΗΝ	9. ¾	»	» Χαλκίδα, Στυλίδα καὶ Βῶλον
ΠΕΜΠΤΗΝ	8.	π. μ.	» Κάρυστον, Γαύριον καὶ Σῦρον
»	11. ¾	»	» Κέαν, Κύθνον Σῦρον
ΠΑΡΑΣΚΕΥ.	1. ½	μ. μ.	» Σῦρον κατ' εὐθεῖαν
ΣΑΒΒΑΤΟΝ	2. ¾	»	» Πειραιᾶ.

*) Συνάντησις μὲ τὸ ἀποπλέον τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἀτμόπλοιον διὰ Σέριφον, Σίφνον, Μῆλον καὶ Κρήτην.

**) Συνάντησις μὲ τὸ διερχόμενον τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐκ Λαυρίου καὶ διὰ τὴν γραμμὴν Βώλου ἀπερχόμενον ἀτμόπλοιον.

***) Συνάντησις μὲ τὸ ἀναχωροῦν τὴν αὐτὴν ἑσπέραν διὰ τὴν γραμμὴν Πελοποννήσου ἀτμόπλοιον.

ΝΑΥΛΟΛΟΓΙΟΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ

Γραμμή καθόδου Πελοποννήσου εἰς Κόρινθον.

Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ

Αἰγίνης, Δρ. 5,40. 3,60. 2,30.*) Πόρου 6,30. 4,50. 2,70. Ὕδρας 7,20. 5,40. 3,20. Σπετσῶν 9,50. 7,20. 4,10. Χελίου 10,80. 8,10. 4,50. Ναυπλίου 15,30. 10,80. 6,30. Ἄστρους 17,10. 12,60. 7,20. Μύλων 15,30. 10,80. 6,30. Λεωνιδίου 19,80. 14,40. 8,10. Κυπαρισσίου 19,80. 14,40-8,10- Μονεμβασίας 24,30. 18. 9,90. Κυθήρων 27. 19,80. 10,80. Γυθείου 28,80. 21,60. 11,70. Λιμενίου 32,40. 24,30. 13,50. Καλαμῶν 35,10. 26,10 14,40. Νησίου 36-27 14,90. Κορώνης 36,90. 27,90 15,30. Πύλου 39,60. 29,70. 16,20. Μαράθου 40,50. 30,60. 16,70. Ἁγίας Κυριακῆς 42,30. 31,50. 17,10. Κυπαρισσίας 43,20. 32,40. 17,60. Κατακώλου 44,10. 33,20. 18. Ζακύνθου 46,80. 34,20. 18,90. Κυλλήνης 48,60. 36. 19,80. Μεσολογγίου 51,30. 37,80. 20,70. Πατρῶν 54. 39,60. 21,60.

Γραμμή Εὐβοϊκοῦ, Παγασητικοῦ καὶ Θερμαϊκοῦ κόλπου.

Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ

Λαυρίου 6,30. 4,50. 2,70. Ἀλιβερίου 15,30. 10,80. 6,30. Χαλκίδος 17,10. 12,60. 7,20. Λίμνης 19,80. 14,40. 8,10. Ἀταλάντης 21,60. 16,20. 9,00. Αἰδηψοῦ 23,40. 18. 9,90. Στυλίδος 26,10. 19,80. 10,80. Ὠρεῶν 28,80. 21,60. 11,70. Μιζέλης 30,60. 23,40. 12,60. Ἁλμυροῦ 32. 24,30 13,10. Βώλου 32,40. 24,30. 13,50. Σκιάθου 36,90. 27,90. 15,30. Σκοπέλου 39,60 29,70. 16,20. Τσάγιεζι 47,40. 35,30. 19,50. Θεσσαλονίκης 60. 44. 23.

*) Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δηλοῖ τὸν ναῦλον τῆς Α' θέσεως καὶ οἱ ἑπόμενοι τὸν τῆς Β' καὶ Γ'. Εἰς τοὺς ναύλους προςτίθεται ἐπὶ πλέον α) δεκάλεπτον δικαίωμα ἐγγραφῆς καὶ β) ὁ φόρος τοῦ δημοσίου πρὸς 5 0/0· τὰ ἑκατοστὰ λαμβάνονται ὡς μονάς.

Γραμμὴ Λαυρίου—Σύρου.

Μεταξὺ Λαυρίου καὶ

Γαυρίου 8. 5,50. 3,50. Καρύστου 6,50. 4,50. 2,75. Σύρου 12. 8. 4,50.

Γραμμὴ Κυκλάδων νήσων καὶ Κρήτης.

Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ

Κέας 8,10. 5,30. 3,60. Κύθνου 10,80. 8,10. 4,50. Σύρου 13,50. 9,90. 5,40. Τήνου 15,30. 11,70. 6,30. Άνδρου 17,10. 13,50. 7,20. Πάρου 17,10. 13,10. 7,20. Νάξου 18,90. 14,40. 8,10. Ἴου 20,70. 16,20. 9. Θήρας 23,40. 18. 9,90. Ἀμοργοῦ 25,20. 18,90. 10,80. Σερίφου 17,10. 12,60. 7,20. Σίφνου 19,80. 14,40. 8,10. Μήλου 21,60. 16,20. 9. Μυκώνου 16,20. 12,60. 6,80. Σκύρου 23,40. 16,70. 9,90. Κύμης 19,80. 14. 8,60. Καρύστου 12,60. 9. 6. Ρεθύμνου 33,30. 24,30. 12,60. Ἡρακλείου 34,40. 25. 13,50. Χανίων 34. 25. 13,50.

Γραμμὴ Ἑπταννήσου καὶ Βρινδησίου.

Μεταξὺ Κορίνθου καὶ

Ζακύνθου 28,80. 21,60. 11,70. Κεφαλληνίας 35,10. 26,10. 14,40. Παξῶν 49,50. 36. 19,80. Κερκύρας 55,80. 40,50. 22,50. Βρινδησίου 82,80. 59,40. 30.60.

Γραμμὴ Κορινθιακοῦ κόλπου, καθόδου Πελοποννήσου, Ἀμβρακικοῦ, Ἀλβανίας

Μεταξὺ Κορίνθου καὶ

Ἰτέας 9. 7,20. 4,10. Γαλαξειδίου 10,80, 8,10. 4,50 Βιτρινίτσης 13,50. 9,90. 5,40. Αἰγίου 15,30. 10,80. 6,30. Ναυπάκτου 17,10. 13,50. 7,20. Πατρῶν 19,80. 14,40. 8,10. Μεσολογγίου 21,60. 16,20. 9. Κυλλήνης 25,20. 18,90. 10,40. Κατακώλου 30,60 23,40. 12,60. Κυπαρισσίας, 32,40. 24,30. 13,50. Ἀστακοῦ 28,80. 21,60. 11,70. Μυτίκων 30,60. 23,40. 12,60. Ζαβέρδας 32,40. 24,30. 13,50. Λευκάδος 35,10. 26,10. 14,40. Ἰθάκης 30,60 23,40. 12,60. Πρεβέζης 35,10. 27. 14,40. Σαλαώρας 36,50. 27,60. 15,10. Βονίτσης 38,30. 29,

40. 16. Μενιδίου 41. 31,20. 16,90. Καρβασαρᾶ 43,70. 33. 17,80. Ἀντιβάρεως 64. 48. 28. Μεζούης 61. 46. 27. Δυρραχίου 59. 44. 26 Αὐλῶνος 55. 42. 24. Ἁγίων Σαράντα 51. 39. 22. Σαγιάδας 47. 35. 20. Πάργας 43. 33. 18,50.*)

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

[Ἱδρυθεῖσα τὸν Αὔγουστον τοῦ 1883, δι' ἀρχικοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου δρ. 5,000,000, ἐξ ὧν ἐκαλύφθησαν 2,000,000 πρὸς δρ. 200 ἑκάστην μετοχήν.]

ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ

«Ἀθῆναι»	χωρητ. τόννων	1200	«Ἤπειρος»	χωρητ. τόννων	500
«Θεσσαλία»	» »	600	«Ἀργολίς»	» »	400
«Μακεδονία»	» »	500	«Πάρος»	» »	400

Α.'

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ

Ἀναχωρήσεις ἐκ Πειραιῶς

Δευτέρα 7. μ. μ. — Διὰ Λαύριον, Ἀλιβέριον, Χαλκίδα, Αἴδηψὸν (κατὰ τὸ θέρος) Στυλίδα καὶ Βῶλον.

Τετάρτη 8. μ. μ. — Διὰ Γύθειον, Καλάμας, Πύλον, Μάραθον, Ἁγίαν Κυριακὴν (κατὰ τὸ θέρος) Κυπαρισσίαν, Κατάκωλον, Ζάκυνθον, Κυλλήνην (κατὰ τὸ θέρος), Μεσολόγγιον, Πάτρας, Ναύπακτον, Αἴγιον, Γαλαξείδιον, Ἰτέαν καὶ Κόρινθον.

Πέμπτη 7. μ. μ. — Διὰ Λαύριον, Ἀλιβέριον, Χαλκίδα, Λίμνην, Ἀταλάντην, Αἰδηψὸν (κατὰ τὸ θέρος), Στυλίδα, Ὠρεοὺς, Ἀλμυρὸν καὶ Βῶλον.

Σάββατον 8. μ. μ. — Διὰ Σῦρον

Ἀναχωρήσεις ἐκ Κορίνθου

Κυριακῇ μεσημβρίαν Διὰ Πάτρας.

---

*) Ἐκτὸς τῶν ἄνωθι πλοίων ἡ Ἑταιρία ἠγόρασεν ἐσχάτως παρὰ τοῦ δημοσίου τὰ ἀτμόπλοια *Μυκάλη* καὶ *Σφακτηρία*, οὕτω δὲ θέλει ἐπεκτείνει τοὺς ἐξωτερικοὺς αὐτῆς πλόας.

Δευτέρᾳ μεσημ. Διὰ Ἰτέαν, Γαλαξείδιον, Αἴγιον, Ναύπακτον, Πάτρας, Μεσολόγγιον, Ζάκυνθον, Κατάκωλον, καὶ λοιποὺς λιμένας καθόδου Πελοποννήσου.

Τρίτῃ μεσημ. Διὰ Πάτρας, Κυλλήνην, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Κέρκυραν (μετὰ συναντήσεως εἰς Πάτρας μετὰ τοῦ ἀτμοπλοίου καθόδου Πελοποννήσου).

Πέμπτῃ μεσημ. Διὰ Πάτρας, Μεσολόγγιον, Ἀστακὸν, Μύτικα, Ζαβέρδαν (κατὰ τὸ θέρος) Ἀλέξανδρον, Ἰθάκην, Λευκάδα Πρέβεζαν, Σαλαώραν, Βόνιτσαν, Καρβασαρᾶν καὶ Μενίδιον ἐκεῖθεν δ' εἰς Πρέβεζαν καὶ Κέρκυραν, ὁπόθεν τὸ αὐτὸ ἀτμόπλοιον ἐπιστρέφει προσεγγίζον εἰς τοὺς ἰδίους λιμένας.

Ἡ μεταφορὰ τῶν ἐπιβατῶν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς μέχρι Κορίνθου καὶ τἀνάπαλιν ἐνεργεῖται διὰ τοῦ Σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Ἀθηνῶν-Πελοποννήσου—δυνάμει ἰδιαιτέρας συμβάσεως.

Παρὰ τοῖς Πρακτορείοις τῆς Ἑταιρίας ἐκδίδονται εἰδικὰ εἰσιτήρια ἰσχύοντα διὰ τὰς ἁμαξοστοιχίας καὶ τ' ἀτμόπλοια.

Τοιαῦτα εἰσιτήρια δύνανται νὰ προμηθεύωνται οἱ ἐπιβάται καὶ παρὰ τοῖς σταθμοῖς τοῦ Σιδηροδρόμου Πελοποννήσου ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ.

Β.'

ΝΑΥΛΟΛΟΓΙΟΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ

Ἐκ Πειραιῶς

Διὰ Σῦρον, 13,50. 9. 4,50. Γύθειον, 28,80. 21,60. 11;70. Καλάμας, 35,10. 26,10. 14,40. Πύλον, 39,60. 29,70. 16,70. Μάραθον, 40.50. 30,60. 16,70. Ἀγ. Κυριακὴν (κατὰ τὸ θέρος) 43,20. 32,40. 17,20. Κυπαρισσίαν, 43,20. 32,40. 17,20. Κατάκωλον, 44,10. 33,30. 18.— Ζάκυνθον, 46,80. 34,20. 19.— Κυλλήνην (κατὰ τὸ θέρος), 46,80. 34,20. 19.— Μεσολόγγιον, 51,30. 37,80. 20,70. Πάτρας, 54.— 39,60. 21,60. Λαύριον, 6,20. 4,50. 2,70. Ἀλιβέριον, 15,20. 10,70. 6,30. Χαλκίδα, 17,10. 12,60. 7,20. Λίμνην. 19,80. 14,40. 8,10. Ἀταλάντην, 21,60. 16,20. 9.— Αἰδηψὸν, (κατὰ τὸ θέρος) 23,40. 18.— 9, 90. Στυλίδα, 26,10. 19,80. 10,80. Ὠρεοὺς, 28,80. 21,60. 11,70. Ἀλμυρὸν, 30,60. 23,40. 12,60. Βῶλον, 32,40. 24,30. 13,50.

Ἐκ Κορίνθου

Διὰ Πάτρας, 19,80. 14,70. 8,10. Ζάκυνθον, 25,20. 18.—

9,90. Κεφαλληνίαν, 35,10. 26,10. 14,40. Κέρκυραν, 55,80 40,50. 22,60. Αστακὸν, 28.80. 21,60. 11,70. Μύτικα, 28,80. 21,60. 11,70. Ζαβέρδαν (κατὰ τὸ θέρος), 32,40. 24,30. 13,50. Ἰθάκην, 30,60. 23,40. 12,60. Λευκάδα, 34,60. 26,40. 14,10. Πρέβεζαν, 35,60. 27,40. 14,60. Σαλαώραν, 37,69. 28,40. 15, 60. Βόνιτσαν, 39,60. 30,40. 16,60. Μενίδιον 42,60. 32,40. 17,60. Ναύπακτον, 17,10. 13,80. 7,20. Αἴγιον, 15,30. 11,25. 6,30. Γαλαξείδιον, 10,80. 8,10 4.50. Κέαν, 9.— 7,20. 4,05. Μεσολόγγιον, 21.60. 16,20. 9.— Κατάκωλον, 29,70. 23,40. 13,50. Κυπαρισσίαν, 32,40. 24,30. 14,40. Ἁγ. Κυριακὴν, 32, 40. 24,30. 13,30. Μάραθον, 34,20. 25,10. 14,40. Πύλον, 36,90. 28.— 16,20. Καλάμας, 40,50. 31,50. 18.— Γύθειον, 46.— 35,10. 19,80.*)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ Δ. Π. ΓΟΥΔΗ

ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ

Κρήτη χωρητ. τόνν.	224	Ναύπλιον χωρητ. τόνν.	224
Ἑλλὰς » »	174	Σπέτσαι » »	110

Α.

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ

Γραμμῆς Εὐβοϊκοῦ Κόλπου.

Ἐκ Πειραιῶς:

Ἑκάστην Τρίτην, ὥρ. 7 μ.μ. Διὰ Λαύριον, Ἀλιβέριον, Χαλκίδα, Λίμνην, Στυλίδα Βῶλον.

Ἕκαστον Σάββατον, ὥρα 7 μ.μ. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λιμένας.

Περίπλου Πελοποννήσου.

Ἑκάστην Παρασκευὴν, ὥρα 7 π. μ. Ἐκ Πειραιῶς διὰ Ὕδραν,

*) Οἱ ἄνω ναῦλοι δὲν περιέχουσιν τὸ 10λεπτον δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς οὐδὲ τὸ δικαίωμα φόρου δημοσίου 5 0|0.

Σπέτσας, Λεωνίδιον, Γύθειον, Καλάμας, Κορώνην, Πύλον, Μάραθον, Ἁγίαν Κυριακὴν, Κυπαρισσίαν, Κατάκωλον, Ζάκυνθον, Κυλλήνην, Μεσολόγγιον, Πάτρας, Αἴγιον, Κόρινθον.

Γραμμῆς Ἀργολικοῦ Κόλπου

Ἐκ Πειραιῶς,

Ἑκάστην Δευτέραν, Πέμπτην καὶ Σάββατον, ὥρᾳ 7 π. μ. δι' Αἴγιναν, Μέθανα, Πόρον, Ὕδραν, Σπέτσας, Χέλιον, Ἄστρος, Ναύπλιον.

Ἐκ Ναυπλίου,

Ἑκάστην Κυριακὴν, Τρίτην καὶ Παρασκευὴν, ὥρᾳ 6 π. μ. διὰ Ἄστρος, Χέλιον, Σπέτσας, Ὕδραν, Πόρον, Μέθαινα, Αἴγιναν, Πειραιᾶ.

Β.'

ΝΑΥΛΟΛΟΓΙΟΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ

Ἐκ Πειραιῶς δι' Αἴγιναν Δρ. 5,40. 3,60. 2,25. Λουτρὰ Μεθάνων 6,30. 4,55. 2,70. Πόρον 6,30. 4,55. 2,70. Ὕδραν 7,20. 5,40. 3,15. Σπέτσας 9,45. 7,20. 4,10. Χέλιον 10,75. 8,10. 4,55. Ναύπλιον 15,25. 10,75. 6,30. Μύλους 17,10. 12,55. 7,20. Ἄστρος 18,15. 11,75. 6,70. Λαύριον 6,30. 4,55, 2,70. Ἀλιβέριον 15,25. 10,75, 6,30. Χαλκίδα 17,10. 12,55. 7,20. Λίμνην 19,75. 14,35. 8,10. Ἀταλάντην 21,55. 16,15, 8,95. Λουτρὰ Αἰδηψοῦ 23,35. 17,95. 9,85. Στυλίδα 26,05. 19,75. 10,75. Ὠρεοὺς 28,70. 21,55. 11,75. Ἀλμυρὸν 31,85. 23,75. 13,05. Βῶλον 32,30. 24,25. 13,45 Λεωνίδιον 15,25. 10,75. 6,30. Γύθειον 28,70 21,55. 11,65. Καλάμας 35,05. 26,05. 14,35. Μεσσήνην 36,80. 27,80. 14,50. Κορώνην 37,75. 28,50. 15,25. Πύλον 39,50. 29,60. 16,15. Μάραθον 40,40. 30,50. 16,60. Ἁγίαν Κυριακὴν 42,15. 31,35. 17. Κυπαρισσίαν 43. 32,25. 17,45. Κατάκωλον 44. 33,25. 17,95. Ζάκυνθον 46,65 34,15 18,85. Κυλλήνην 49,45. 35.90. 20,15. Μεσολόγγιον 51,30. 37,80, 20,70. Πάτρας 53,80. 39,50. 21,55. Αἴγιον 56,60. 42,25. 22,85. Κόρινθον 68,20. 52,10. 28,70.

'Εκ Πειραιῶς διὰ τοῦ 'Ισθμοῦ Κορίνθου.

Δι' Αἴγιον 25,15. 18,85. 8,95. Πάτρας, 60,65. 27,80. 10,75. Μεσολόγγιον 31,50. 24,30. 12,60. Κυλλήνην 35,05. 27,40. 13,45. Ζάκυνθον 38,60. 29,60. 14,35. Κατάκωλον 41,40. 31,40. 15,25. Κυπαρισσίαν 42,40. 31,90. 16,50. 'Αγίαν Κυριακὴν 43,05. 32,25. 17,50. Μάραθον 45,15. 35,90. 17,10. Πύλον 46,55. 36,85. 18,05. Κορώνην 49,40. 39,20. 18,25. Μεσσήνην 50,35. 39,90. 18,80 Καλάμας 52,10. 41,30. 19,75. Γύθειον 58,50. 46,35, 22,70.

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΑ ΤΕΛΗ

Α'. *'Εσωτερικὰ (ἐπὶ 20 λέξεων).*

'Εξ 'Αθηνῶν καὶ τ' ἀνάπαλιν:

Διὰ	Σύρον, Κέρκυραν, Τῆνον, Ἄνδρον, Κέαν, Κύθνον, Πάρον, Νάξον, Ἴον, 'Αμοργὸν, Θήραν, Μύκονον, Σέριφον, Σίφνον, Μῆλον, Σαλαμῖνα, Ἅγιον Γεώργιον, Αἴγιναν, Σκιάθον, Σκόπελον, Τρίκερι, Κύθηρα, Παξούς,	Δρ. 1,90
»	Ζάκυνθον, 'Ιθάκην, Κεφαλληνίαν, Ὕδραν, Σπέτσας.	» 1,90
»	τὰ λοιπὰ ἠπειρωτικὰ μέρη................	» 1,10
»	τοῦ σύρματος τῆς ἀγγλικῆς 'Εταιρίας προστίθεται 1 δρ. ἐπὶ πλέον.	

'Ανὰ 10 λέξεις ἐπὶ πλέον προστίθεται τὸ ἥμισυ τέλος.

Β'. *'Εσωτερικὰ (κατὰ λέξιν).*

Διὰ Γαλλίαν......	λ. 0,58	Διὰ Βέλγιον......	λ. 1,61
» 'Αγγλίαν.....	» $0,78^1/_2$	» 'Ελβετίαν....	» 0,52

ΣΗΜ. 'Επὶ ἑκάστῳ τηλεγραφήματι προστίθενται ἐφάπαξ λεπ. 30. Αἱ πρόσθετοι 5 εἰκονικαὶ λέξεις κατηργήθησαν. Αἱ ὁδοὶ ἀφωμοιώθησαν.

Διὰ Ἰταλίαν......	» 0,43	Διὰ Πορτογαλίαν..	» 0,71
» Αὐστρίαν.....	» 0,48	» Γιβραλτὰρ....	» 0,71
» Οὐγγαρίαν...	» 0,48	» Μελίτην.....	» 0,71
» Γερμανίαν....	» 0,57	» Κάτω Χώρας..	» 0,61
» Ἱσπανίαν.....	» 0,66½	» Λουξεμβούργον.	» 0,61
» Ῥωσσίαν.....	» 0,74	» Ἀλγερία Τύνις.	» 0,68½
» Δανιμαρκίαν..	» 0,61	» Τρίπολιν Βαρ..	»
» Σουηδίαν.....	» 0,66	» Ρουμουνίαν....	» 0,39
» Νορβηγίαν....	» 0,74	» Μαυροβούνιον..	» 0,39
» Εὐρ. Τουρκίαν.		» Βουλγαρίαν...	» 0,39
» Ἀσιατ. Τουρκίαν	»	» Σερβίαν......	» 0,39
» Κρήτην......	» 0,70	» Βοσνίαν Ἐρζεγ.	» 0,39
» Χίον........	» 0,27	» Μυτιλήνην....	» 0,54
» Κύπρον......	» 0,59	» Σάμον Ῥόδον..	» 0,54

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. Δι' Ἀλεξάνδρειαν		
Κάτω Αἴγυπτος	Δρ.	1,32
ΑΡΑΒΙΑ	»	1,59
ΠΕΡΣΙΑ	»	4,05
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ. Port Darwin. Μεσημβρινὴ καὶ Δυτικὴ Αὐστραλία. Βικτωρία καὶ Τασμανία	»	2,19
ΙΑΠΩΝΙΑ. Nagasaki	»	13,95
ΣΙΝΙΚΗ	»	15.12
ΑΜΕΡΙΚΗ. New-York 2,94. Californie 4,07. Canadà 2,94. Georgia 3,54. New-Orleans 3,53. Mexico city 6,13. Missisipi 3,53. Oregon 4,07. Pensylvania 3,16. Virginie 3,26. Wasbington 4,08.	»	10,80

ΣΗΜ. Ὁ ἀποστολεὺς δύναται νὰ προπληρώσῃ ἀπάντησιν ὁσωνδήποτε λέξεων, γράφων παρὰ τῇ ἐπιγραφῇ τὰ σημεῖα RP διὰ ἀπάντησιν 10 λ. καὶ RP 15 ἢ RP 20 ἢ RP 30 δι' ὅσας λέξεις θελήσῃ.

Πᾶς ἀριθμὸς ὑπερβαίνων τὰ 5 ψηφία ὡς καὶ πᾶσα λέξις ὑπερβαίνουσα τὰ 15 γράμματα λογίζονται ὡς δύο λέξεις.

Διὰ τὴν Αἴγυπτον δὲ πᾶς ἀριθμὸς ὑπερβαίνων τὰ 3 ψηφία, ὡς καὶ πᾶσα λέξις ὑπερβαίνουσα τὰ δέκα γράμματα, λογίζονται ὡς δύο λέξεις

Πᾶν κατεπεῖγον διὰ τὸ ἐξωτερικὸν τηλεγράφημα προτιμᾶται καὶ μεταβιβάζεται ταχύτερον ὅλων ἐπὶ τριπλῇ πληρωμῇ τοῦ τέλους.

Παντὸς τηλεγραφήματος, οὗτινος ὁ ἀποδέκτης δὲν εὑρίσκεται, εἰδοποιεῖται ὁ ἀποστολεὺς ὑπὸ τοῦ τηλεγραφείου.

ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΠΛΗΡΩΜΑΙ

Αἱ πρὸς πληρωμὴν προθεσμίαι, ὁριζόμεναι ἐν τοῖς φορολογικοῖς νόμοις εἰσὶν αἱ ἑξῆς·

α'.) Τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν ἀροτριώντων κτηνῶν ἡ α' Αὐγούστου τοῦ σχετικοῦ φορολογικοῦ ἔτους.
β'.) Τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν σπειρομένων ἐθνικῶν γαιῶν ἡ α.' Σεπτεμβρίου.
γ'.) » » » » γρασιδίων καὶ τριφυλλίων ἡ 15 Μαΐου
δ'.) » » » » περιβολίων, λαχανοκήπων καὶ συκεώνων ἡ α' Σεπτεβρίου.
ε'.) » » » τοῦ ἐλαίου ἡ α' Δεκεμβρίου τοῦ σχετικοῦ φορολογικοῦ ἔτους καὶ ἡ α'. Ἰανουαρίου καὶ α' Φεβρουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.
ϛ'.) » » » τῶν βοσκησίμων γαιῶν ἡ 30 Νοεμβρίου.
ζ'.) » » » τῶν ζώων ἡ α'. Μαΐου.
η.) » » » τῶν χοίρων ἡ α'. Ὀκτωβρίου.
θ'.) » » » τῶν ἐπιτηδευμάτων ἡ α'. Ἰανουαρίου.
ι'.) » » » τῶν οἰκοδομῶν ἡ α'. Φεβρουαρ. τοῦ ἐπομένου ἔτους.
ια'.) » » » τῆς καταναλώσεως οἴνου ἡ α'. Ἰανουαρίου ἐπομένου ἔτους καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς δηλώσεως.
ιβ'.) » » » τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, ὁ μὴν καθ' ὃν ἀπεστάλη ἡ ἀπόφασις τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ τῶν ὑποβληθεισῶν ἐφέσεων κατὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς φορολογίας.
ιγ'.) Δικαστικαὶ εἰσπράξεις, ἐντὸς τοῦ α'. δεκαπενθημέρου ἑκάστου μηνός.
ιδ'.) Τηλεγραφικαὶ εἰσπράξεις ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ τέλος τοῦ μηνός.
ιε'.) Προξενικαὶ ὡσαύτως.

ΑΞΙΑΙ — ΧΡΕΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

ΔΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ	Τόκος τοῖς $^0/_0$	ΟΜΟΛΟΓΙΑΙ			ΕΤΟΣ		ΕΠΟΧΑΙ	
		Ἐκδοθ.	Κληρ.	Ἐν κυκλ.	Ἐκδόσ.	Ἀποσ.	Κληρώσεως	Πληρ. Τοκομερ.
170,000,000	5	340,000	4,940	335,060	1884	1921	1 Ἰουν. Ἰαν.(ν)	1 Ἰουλ. Ἰα.(ν)
120,000,000	5	240,000	9,620	230,380	1880	1924	1 Ἰαν. Δεκ.(ν)	1 Ἰαν. Ἰουλ.
60,000,000	6	120,000	5,510	114,490	1879	1919	1 Ἰαν. Ἀπ. Ἰουλ. Ὀκτ. (ν)	20 Ἰαν. Ἀπ. Ἰουλ. Ὀκ.
26,000,000	6	52,000	4,229	47,781	1874	1918	15 Μαΐ. Νοεμ.	15 Ἰουν. Δεκ.
25,000,000	9	40,202	16,419	23,783	1867	1895	15 Μαρ. Σεπτ.	15 Ἀπρ. Ὀκτ.
25,000,000	8	59,798	24,289	35,509	1867	1895	15 » »	15 » »
10,000,000	6	29,772	1,781	27,991	1876	1920	15 Μαΐ. Νοεμ.	15 Ἰουν. Δεκ.
6,000,000	6	60,000	27,726	32,274	1863	1896	10 Ὀκτωβ.	1 Ἰανουαρ.
4,000,000	8	16,000	656	12,020	1871	1899	15 Μαρτ. Σεπτ.	15 Ἀπρ. Ὀκτ.
Κτηματικαὶ ὁμολογ. Ἐθνικῆς Τραπέζης μετὰ λαχείου.		181,791	1,030	180,761	1880	1929	1 Ἰαν. Μαρ. Μα. Ἰουλ. Σεπ. Νοεμ.	1 Ἰαν. Ἰουλ.
Πατριωτικ. Δάνειον.		30 ἑκατ.	503	200,873	1885			

ΑΞΙΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΑΙ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ			Ἐποχαὶ πληρωμῆς μερίσματος
	Μετοχικὸν	Κατατεθὲν	Ἀποθεματ.	
Ἐθν. Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος φρ.	20,000,000	20,000,000	14,848,220	15 Ἰαν. 15 Ἰουλίου
Γεν. Πιστωτικὴ Τράπεζα »	25,000,000	15,000 000	260,000	15 » 15 »
Τράπεζα Βιομ. Πίστεως »	25,000,000	10,000,000	1,140,367	20 » 20 »
Ἑταιρία Μεταλ. Λαυρίου »	20,000,000	14,000,000	—	Ἰαν. καὶ 15 Ἰουλ.
Σιδηρ. Ἀθηνῶν-Πειραιῶς »	5,000.000	5,000,000	87,783	15 » » »
Σιδηρ. Πύργου-Κατακώλου »	1,450,000	1,450,000	—	κατὰ Μάρτιον
Ἑταιρία Φωταερίου »	1,200,000	1,200,000	—	» Ἰανουάρ.
Ἀσφαλ. Ἑταιρ. «Φοῖνιξ» »	3,500,000	300,000	500,000	30 Ἰανουαρίου
Ἑλλην. Πυριτιδοποιΐα »	1,600,000	1,600,000	25,000	20 Ἰανουαρίου

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ

α) Κατάστασις τῶν χρεῶν τῆς Ἑλλάδος

α) Παλαιὰ χρέη...............	Δρ.	77,946,011
β) Δάνεια χρεωλυτικὰ...........	»	304,850,758
γ) Προσωρινὰ δάνεια............	»	58,623,995
δ) Ἔντοκα Γραμμάτια...........	»	24,112,780
ε) Δάνεια ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας..	»	72,261,974
ς) Δάνεια ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Ὁδοποιίας	»	17,857,145
Ὁλότης....	Δρ.	555,652,363

β) Ἐκπαίδευσις

α) Πανεπιστήμιον 1. Καθηγηταὶ καὶ Ὑφηγηταὶ...	108
Φοιτηταί..............................	2632
β) Γυμνάσια καὶ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα..........	358

Σημ. Ἐκδότου. — Προεθέμεθα, καὶ καθὰ εἴχομεν ἀναγγείλει καὶ πρὸς πληρεστέραν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, εἰς ὃν κυρίως ἀφορᾷ ἡ ἔκδοσις τοῦ ἡμετέρου Ἡμερολογίου, δι' οὗ σκοπεῖται ἡ ὡς οἷόν τε πιστοτέρα κατ' ἔτος ἐξεικόνισις τοῦ συγχρόνου πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἡμῶν βίου, νὰ προτάξωμεν ἴδιον *στατιστικὸν τμῆμα*, παρατιθέντες ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς καὶ βεβασανισμένα πορίσματα, δι' ὧν ἀριδήλως καταφαίνεται ἡ ὑγιεινή, ἠθική, βιομηχανικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας καὶ ἐν γένει ὁ βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως ἑκάστου τῶν κλάδων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐργασίας. Ἀτυχῶς αἱ ἐλπίδες ἡμῶν διεψεύσθησαν. Ἐν τοῖς ἐπισήμοις γραφείοις, πρὸς ἃ ἀπηυθύνθημεν, ἀντὶ στατιστικῶν πληροφοριῶν εὕρομεν χάος αὐτόχρημα καὶ σύγχυσιν, οἱ δὲ ἁρμόδιοι ὑπάλληλοι ἔσκωψαν καὶ ἐμυκτήρισαν βεβαίως ἡμᾶς ζητοῦντας τοιαύτας χιμαίρας ἐν Ἑλλάδι! Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης λ. χ. ἠγνόει ἐντελῶς οὐ μόνον τῆς πρώτης ἑξαμηνίας τοῦ λήξαντος ἀλλὰ καὶ τοῦ παρελθόντος ἔτους τὸν ἀριθμόν, τὸ εἶδος καὶ τὴν φύσιν τῶν ἐν ἑκάστῃ περιφερείᾳ ἐκδοθεισῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων. Καὶ ὅμως πόσα ἠδύνατό τις ἐκ τοιαύτης τινὸς ἀκριβοῦς στατιστικῆς νὰ συναγάγῃ περὶ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας, τῆς ἐμπορικῆς πίστεως, τῆς ἀλληλεγγύης ἐν ταῖς συναλλαγαῖς καὶ ταῖς ἠθικαῖς σχέσεσι, τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνατροφῆς, τῶν παρὰ τῷ λαῷ ψυχολογικῶν καὶ ἠθικῶν ἐμφύτων! Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐπίσης ἠγνόει τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ εἶδος τῶν διαφόρων Σχολείων τοῦ Κράτους, δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν, ὡς καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς διδασκομένων καὶ διδασκόντων. Τὸν αὐτὸν κυ-

Καθηγηταὶ	882
Μαθηταὶ	
γ) Ἱερατικὰ Σχολεῖα	5
Καθηγηταὶ	32
Μαθηταὶ	163
δ) Διδασκαλεῖα 4. Καθηγηταὶ	34
ε) Δημοτικὰ Σχολεῖα 1717. Δημοδιδάσκαλοι	
ς) Ἰδιωτικὰ Σχολεῖα 67. Διδάσκαλοι... Μαθηταί.	16383
ζ) Γραμματοδιδασκαλεῖα 650. Μαθηταί	16000
η) Σχολεῖον τῶν τεχνῶν. Καθηγηταὶ 28. Μαθηταί.	686

γ) Ναυτιλία

Πλοῖα ἐμπορικά.

α) Ἱστιοφόρα 3141 τόννων	225,224
β) Ἀτμόπλοια 72 »	36,272

δ) Στατιστικὴ ἠθικὴ

α) Στατιστικὴ ποινικὴ δικαιοσύνη ....

β) Νόθα τέκνα ....

κεῶνα, προκειμένου περὶ στατιστικῆς, εὑρίσκει τις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ὅπερ οὔτε τὴν ὄρεξιν οὔτε τὰ στοιχεῖα κατεῖχε πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς αἰτήσεως ἡμῶν περὶ πινάκων, κεφαλαιωδῶς κἂν παριστώντων τὴν κίνησιν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, τῶν τελωνειακῶν καὶ ἄλλων τοῦ δημοσίου εἰσπράξεων καὶ ἐν γένει παντὸς ὅ,τι ἀποβλέπει εἰς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς χώρας. Μόνον τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν παρέσχεν ἡμῖν τὰς ἄνωθι ὀλιγίστας, ἀλλὰ καὶ ταύτας ἀσυμπληρώτους, πληροφορίας. Ὁ ἁρμόδιος ἐν αὐτῷ τμηματάρχης, οὗ αἱ ἔντονοι ἀληθῶς προςπάθειαι πρὸς μόρφωσιν στατιστικῆς λειτουργίας διὰ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων παραλύονται πρὸ συστηματικῶν ἐνίοτε ἀντιδράσεων, ἐξεφράσθη μετὰ δικαίας ἀγανακτήσεως κατὰ τῆς ἀξιοθρηνήτου ἀκηδίας τῶν διοικητικῶν καὶ δημοτικῶν ἀρχῶν, αἱ πρὸς ἃς ἀλλεπάλληλοι ἐγκύκλιοι εἰς οὐδὲν συμβάλλονται ἐὰν μὴ ληφθῶσιν αὐστηρὰ νομοθετικὰ μέτρα, κατανοηθῇ δὲ συγχρόνως ὑπὸ τῆς κοινωνίας ὅτι αἱ ληξιαρχικαὶ πράξεις τῶν γάμων, τῶν γεννήσεων καὶ τῶν ἀποβιώσεων εἶνε ζήτημα μεγίστης σημασίας καὶ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος, διότι ἐκ τῆς συγκριτικῆς στατιστικῆς διαγιγνώσκεται ἡ φυσικὴ εὐρωστία, ἡ ἠθικὴ καὶ οἰκονομικὴ εὐεξία, καὶ καθόλου ἡ ὀργανικὴ λειτουργία τοῦ κοινωνικοῦ σώματος καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις. Νομοθετικὰ λοιπὸν μέτρα ἐξ ἑνός, εἰλικρινὴς δὲ καὶ πρόθυμος ὑποστήριξις ἀπὸ μέρους τῆς κοινωνίας πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτῶν, εἰσὶν αἱ ἐγγυήσεις πρὸς ὀργάνωσιν δημοσίας στατιστικῆς, δι' ἧς καὶ ἡ χώρα γνωρίζει αὐτὴ ἑαυτὴν καὶ εἰς τὸν ἔξω κόσμον παρέχει ἀληθῆ γνωρίσματα περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ φυ-

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1860-1884

Ἔτος	1860	γάμοι	6106	γενήσεις	30858	ἀποβιώσεις	22154
»	1861	»	7175	»	32405	»	22969
»	1864	»	8380	»	38538	»	27995
»	1865	»	9224	»	40452	»	29358
»	1866	»	8558	»	38682	»	27408
»	1867	»	8553	»	42370	»	28134
»	1868	»	8655	»	40875	»	32444
»	1869	»	9488	»	41542	»	32561
»	1870	»	8987	»	40932	»	31881
»	1871	»	9475	»	41867	»	29640
»	1872	»	8924	»	42997	»	31004
»	1873	»	9985	»	42189	»	36861
»	1874	»	9529	»	45212	»	29863
»	1875	»	10250	»	44386	»	30936

σικῆς ποιότητος ἑαυτῆς. Παρετηρήθη ὅτι μόνη ἡ Ἑλλὰς ἐξ ὅλων τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν καθυστερεῖ εἰς τοὺς πίνακας τῆς διεθνοῦς στατιστικῆς. παρέχουσα ἀτελεστάτας, μονομερεῖς καὶ τραγελαφικὰς πολλάκις πληροφορίας, ἐξ ὧν οἱ ἐν Εὐρώπῃ στατιστικολόγοι πορίζονται ἄδικα καὶ πάντῃ ἐσφαλμένα περὶ ἡμῶν συμπεράσματα. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι, μὴ τηρουμένων πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἀκριβῶν πινάκων περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τελουμένων γάμων, ἡ ἐν Παρισίοις στατιστικὴ Ἑταιρία κρίνουσα πρό τινος ἐκ τῶν ἀτελῶν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν πληροφοριῶν, ἐξήνεγκεν ἀναληθῆ καὶ ἐπιβλαβῆ διὰ τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν γνώμην, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἐλάττωσις τῶν γάμων ἐν Ἑλλάδι, ἐν τῇ κλίμακι τῶν ὁποίων κατατάσσεται αὕτη εἰς τὴν προτελευταίαν τάξιν, μειουμένων παρὰ τὴν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος ἐνδεικνύει τὴν ἠθικὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὸν οἰκογενειακὸν βίον, οὗ ὁ γνώμων ἐστὶν ἀναντιρρήτως ἡ πρὸς γάμον κλίσις καὶ ἔφεσις τοῦ λαοῦ. Καὶ ὅμως εἶνε πάντῃ ψευδὴς καὶ ἀνύπαρκτος κατ' οὐσίαν ἡ γνώμη αὕτη, διότι ἐν Ἑλλάδι ὁ οἰκογενειακὸς βίος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ μᾶλλον ὡς ὑπόδειγμα εἰς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαούς. Ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ οἵαν περὶ ἡμῶν μορφοῦσι πεποίθησιν ἐν Εὐρώπῃ συμβουλευόμενοι ἀτελεστάτας στατιστικὰς πληροφορίας, αἵτινες ἢ δέον νὰ ἐκλείψωσι καθ' ὁλοκληρίαν, ὅπως μὴ καταουκοφαντῆται ἡ χώρα, ἢ δέον νὰ συστηματοποιηθῶσι διὰ νομοθετημάτων καὶ ἀμοιβαίας συμπράξεως τῆς ἑλλην. κοινωνίας μετὰ τῶν διαφόρων ἀρχῶν τοῦ Κράτους.

Κ. Φ. Σ.

Έτος	1876	γάμοι	9753	γεννήσεις	47248	αποβιώσεις	31083
»	1877	»	9472	»	46355	»	31280
»	1878	»	9603	»	44921	»	30588
»	1879	»	9322	»	41683	»	30498
»	1880	»	8513	»	41304	»	30288
»	1881	»	7843	»	41659	»	32195
»	1882	»	11186	»	43157	»	32194
»	1883	»	11615	»	43061	»	34619
»	1884	»	13005	»	56861	»	36432

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΕΙΩΝ ΛΑΥΡΙΟΥ

Ἡ Ἑταιρία αὕτη διαδεχθεῖσα τὴν Γαλλικὴν Ἑταιρίαν Ροῦ καὶ Σ• κατὰ τὸ ἔτος 1873 ἱδρύθη μὲ μετοχικὸν κεφάλαιον δρ. 20, ἑκατομμυρ. Ἡ αὐτὴ Ἑταιρία ἐπεκτείνασα βραδύτερον τὰς ἐργασίας της ἠγόρασε τὸ Μεταλλεῖον τοῦ Νικίου ἐν Λαυρίῳ καὶ βραδύτερον ἔτι τὰ Μεταλλεῖα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κατεσκεύασε δὲ καὶ τὸν Σιδηρόδρομον Ἀθηνῶν Λαυρίου.

Κλάδοι τοῦ Ἐργοστασίου αὐτῆς

Ἡ βιομηχανικὴ αὕτη ἐπιχείρησις τῶν Μεταλλουργείων ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν ἑξῆς τμημάτων.

1) τοῦ	Μηχανουργείου ἀσχολοῦντος ἡμερησίους ἐργάτας	125
2) »	Πλυντηρίου	450
3) »	Σιδηροδρόμου Καμαρίζης	50
4) »	Κρεμαστοῦ Σιδηροδρόμου	50
5) »	Μεταλλείου Νικίας	150
6) »	Χημείου	7
7) »	Ξυλουργείου καὶ Σιδηρουργείου	17
8) τῶν	Σταύλων	175
9) »	Οἰκοδομῶν	28
10) »	Πλαστίγγων	7
11) »	Καμίνων	360
	Εἰς μεταφορὰν	1419

	Ἐκ μεταφορᾶς	1419
12) τῆς	Ὁδοσυντηρήσεως	15
13) »	Ἐξορύξεως	250
14) »	Ἐφορείας καὶ ἐκφορτώσεων κλπ	120
15) »	Κεντρικῆς Ἀποθήκης	5
	ἤτοι ἐν ὅλῳ	1,809
Εἰς οὓς προστίθεται τὸ προσωπικὸν τοῦ Σιδηρ. Ἀττικῆς ἐξ ἀτόμων		150
		1959

Ἡ δύναμις πασῶν τῶν ἀτμομηχανῶν τοῦ Ἐργοστασίου ἀνέρχεται εἰς ἵππους 1600.

Σιδηρόδρομοι ἐκ 17,000 μέτρων διατρέχουσι τὰ ἐργοστάσια αὐτῆς μεταφέροντες καθ' ἡμέραν 2,000 τόννους ἀκατεργάστου καὶ κατειργασμένης ὕλης. Πρὸ δύο ἐτῶν πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐκβολάδων τοῦ Χαρέάλου κατεσκευάσθη ἐναέριος ἢ κρεμαστὸς σιδηρόδρομος ἐκτάσεως 2,000 μέτρων μεταφέρων περὶ τοὺς 400 τόννους ἐκβολάδων.

Ἐκτὸς δὲ τῶν μέσων τούτων τῆς μεταφορᾶς, χρησιμοποιοῦνται 170 ἡμίονοι καὶ ἵπποι εἰς τὰς διὰ κάρρων ἐκτελουμένας μεταφορὰς ὑλικῶν, ὧν ἡ μεταφερομένη ποσότης ἡμερησίως ἀνέρχεται εἰς τοὺς 600 τόννους. Οὕτω δὲ τὸ ἐργοστάσιον διὰ τῶν σιδηροδρόμων καὶ κάρρων αὐτοῦ μετακινεῖ καθ' ἡμέραν περὶ τοὺς 3,000 τόννους διάφορα ὑλικὰ διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν προϊόντων του.

Τὸ Πλυντήριον ὅπερ κατεσκευάσθη ἐκ θεμελίων παρὰ τῆς Ἑταιρίας τῶν Μεταλλουργείων καὶ δι' ὃ ἐδαπανήθησαν ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν ἐπεξεργάζεται ἡμερησίως 1,000 τόννους ἐκβολάδων, δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ἓν τῶν μεγαλητέρων τῆς Εὐρώπης.

Αἱ κάμινοι καμινεύουσι 500 τόννους καθ' ἑκάστην, παράγουσι δὲ τόννους ἀργυρούχου μολύβδου 10,000 περίπου κατ' ἔτος ἀξίας 4,500,000 — 5,000,000 φράγκων.

Ἐπίσης τὸ μεταλλεῖον ὁ Νικίας παράγει κατ' ἔτος περίπου 26,000 τόννους μεταλλεύματος μαγγανιούχου καὶ σιδηρούχου τὸ ὁποῖον πωλούμενον εἰς Εὐρώπην ἀποφέρει περὶ τὰς 300,000 φρ.

Τὰ Μεταλλεῖα Μικρασίας ἤρξαντο καὶ ταῦτα σήμερον γενόμενα παραγωγά, ἀποστέλλοντα εἰς Λαύριον πρὸς καμίνευσιν μεταλλεύματα μολυβδοῦχα. Ἐλπίζεται δὲ ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἐκεῖθεν παραγωγὴ μολύβδου νὰ ἦναι σπουδαία. Τελευταίως ὡς γνωστὸν ἡ Ἑταιρία τῶν Μεταλλουργείων Λαυρίου κατεσκεύασε τὸν Σιδηρόδρομον Ἀττικῆς.

Ἡ σύστασις τοῦ Σιδηροδρόμου τούτου ἀνεξαρτήτως τῆς παρεχομένης εὐκολίας εἰς τὴν συγκοινωνίαν τοῦ κοινοῦ θέλει συντελέσει τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ χώρᾳ ἐθνικῆς βιομηχανίας, ἥτις ἀπὸ τῆς συστάσεώς της ἐχρησίμευσε καὶ ὡς βιομηχανικὸν σχολεῖον, δημιουργήσασα ἐν βραχεῖ διαστήματι μηχανικοὺς καὶ τελείους τεχνίτας εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ξένων, οὓς λίαν δαπανηρῶς συνετήρει ἡ προκάτοχος Ἑταιρία.

Ὁλόκληρος κωμόπολις ἐκ 5000 κατοίκων ζῇ ἤδη ἐν Λαυρίῳ ἐκ τῆς βιομηχανίας ταύτης οἱ δὲ πλεῖστοι εἰσέτι τῶν ἐργατῶν ἐρχόμενοι ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος διατηροῦσι τὰς οἰκογενείας αὐτῶν εὑρισκομένας ἐκτὸς τοῦ Λαυρίου. Ὅθεν ἂν ὑπολογίσῃ τις εἰς 10,000 τὰ ἄτομα τὰ ζῶντα ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν Μεταλλουργείων δὲν θέλει εἶσθαι ἐκτὸς τῆς ἀληθείας.

Ἡ Ἑταιρία τῶν Μεταλλουργείων Λαυρίου εἰσήγαγε μέτρα σπουδαῖα πρὸς περίθαλψιν καὶ ὅσον ἔνεστι μεγαλειτέραν εὐημερίαν τῶν ἐργατῶν, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἰσίν·

α'.) Ἐκκλησία ἣν συντηρεῖ ἡ Ἑταιρία χάριν τῶν ἐργατῶν της καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

β'.) Ταμεῖον Αὐτοβοηθείας κάτοχον ἤδη κεφαλαίου 120,000 δραχμῶν, χορηγοῦν δὲ κατ' ἔτος βοηθήματα εἰς τοὺς πάσχοντας ἢ ἀνικάνους ἐργάτας συμποσούμενα ἐτησίως εἰς δρ. 25,000 καὶ πλέον.

γ'.) Νοσοκομεῖον ἐν ᾧ ἡ Ἑταιρία θεραπεύει ἅπαντας τοὺς ἐργάτας τοὺς μὴ ἔχοντας οἰκογενείας. Ἰατρὸς δὲ πληρονόμενος παρὰ τῆς Ἑταιρίας ἐπισκέπτεται ἐπίσης δωρεὰν τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν θεραπευομένους ὡς καὶ τὰ ἀσθενοῦντα τυχὸν τῶν οἰκογενειῶν των μέλη. Καὶ εἰς τοὺς μὲν καὶ εἰς τοὺς δὲ χορηγοῦνται τὰ φάρμακα δωρεὰν παρὰ τοῖς Ἑταιρίας.

δ'.) Λουτῆρες ἐν οἷς δύνανται οἱ ἐργάται ἀποχωροῦντες τῆς ἐργασίας νὰ λούωνται κατὰ βούλησιν,

Ὁλόκληρον δὲ συνεργεῖον ὁδοκαθαριστῶν δὲν παύει διατηροῦν ἄκραν καθαριότητα ἔν τε τοῖς ἐργοστασίοις καὶ τοῖς δωματίοις τῶν ἐργατῶν τῶν ἐν κοινοῖς κοιτῶσι διαιτωμένων.

Ἡ παραγωγὴ μολύβδου κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1885 ἀνῆλθε εἰς 8327 τόννους, οὗ ἡ περιεκτικότης ἀργύρου κατὰ μέσον ὅρον ὑπελογίσθη εἰς γραμμάρια 1427. Τὰ ἔξοδα κατὰ τόννον μολύβδου ἀνῆλθον εἰς δραχ. 413 $^{93}/_{00}$ ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τοῦ προπαρελθόντος 1884 ἐκ δρ. 9 $^{87}/_{00}$.

Ἡ ἐπὶ πλέον διαφορὰ τῆς παραγωγῆς ἢ τῆς τῶν προηγουμένων ἐτῶν προῆλθεν ἐκ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἐκβολάδων Κα-

μαρίζης καὶ Βερτσέκου καὶ τῆς καμινεύσεως τοῦ ἐκ Μικρασίας ἀποσταλέντος μεταλλεύματος.

Ἡ πρόοδος τοῦ Πλυντηρίου ἐπήνεγκε τῷ 1885 ἐλάττωσιν ἐξόδων εἰς δρ. 624,615 ἀντὶ τῶν 731,500 ἅτινα παρουσίασε τὸ 1884. Κατὰ τὸ 1885 μετηνέχθησαν εἰς τὸ πλυντήριον 255,434 τόννοι μολύβδου, ἀπαιτήσαντες ἕκαστος πρὸς ἐμπλουτισμὸν δραχμὰς 2,43.

Ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ κατὰ τὴν πρώτην ἑξαμηνίαν τοῦ 1886 πώλησις εἰς Ἀμερικὴν 5,000 τόννων σιδηρούχου μεταλλεύματος τοῦ εἰς τὰς κτήσεις τῆς Ἑταιρίας ἀνήκοντος μεταλλείου «Ὁ Νικίας».

Σημείωσις. Ἡ ἐν Λαυρίῳ ἐπιχείρησις, ὄχι ὡς χρηματιστικὴ ἀξία, εἰς ἣν προσηλωθεῖσα ἡ ἄπληστος καὶ παράφορος κερδοσκοπία ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ δὴ ἐπ' ἐσχάτων ἐπήνεγκεν ἱκανὰς ἀνωμαλίας καὶ κινδύνους ἐν τῇ χρηματιστικῇ ἀγορᾷ, τῶν μὲν ἁπλουστέρων ὑφαρπάσασα τῶν δὲ ἐπιτηδειοτέρων αὐξήσασα τὴν περιουσίαν, ἀλλ' ὡς πραγματικὴ ἐπιχείρησις, ὡς βιομηχανία ἐκμεταλλευτική, ἀπασχολοῦσα πολυάριθμον ἐργατικὸν πληθυσμὸν καὶ παράγουσα ἱκανὸν μεταλλικὸν πλοῦτον, εἶνε μία τῶν σπουδαιοτάτων ἐν Ἑλλάδι καὶ διὰ τὸν λόγον ἀκόμη, ὅτι δι' αὐτῆς εἰσήχθη καὶ ἐβελτιώθη ἐν τῇ χώρᾳ τέλειον σύνολον ἐκμεταλλευτικῶν μηχανημάτων, ὧν ἡ πολυδαίδαλος ἀλληλουχία καὶ κανονικωτάτη ἐν τούτοις λειτουργία πρόκειται παρήγορον φαινόμενον δι' ὅσους πιστεύουσιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς μόνον διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν πλουτολογικῶν πόρων τῆς χώρας καὶ τὰς ἀναπτύξεως τῆς συγκοινωνίας δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον αὐτῆς ὡς κράτος καὶ ὡς ἔθνος. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀφορμώμενοι παρατιθέμεθα τὰς ἄνωθι πληροφορίας, δυναμένας νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀφετηρία σοβαρᾶς μελέτης περὶ τῆς ὑλικῆς προόδου καὶ τοῦ βιομηχανικοῦ μέλλοντος τῆς χώρας. Ἡ ὁσημέραι αὔξουσα πρόοδος τῶν ἐν Λαυρίῳ ἐργασιῶν καὶ ἡ ἀναστήλωσις τῶν πολλάκις διακυβευσάντων συμφερόντων τῆς Ἑταιρίας ὀφείλεται εἰς τὴν σπανίαν ἀναντιρρήτως διαχειριστικὴν καὶ διοικητικὴν ἱκανότητα τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ κ. Φωκίωνος Νέγρη, οὗ ὁ ἄοκνος ζῆλος καὶ ἡ ἀδιαφιλονείκητος ἀκεραιότης τοῦ χαρακτῆρος οὐ μόνον ἔσωσεν, ἀλλὰ καὶ προήγαγε καὶ τελειοποιεῖ ὁσημέραι τὰ ἐν Λαυρίῳ ἔργα. Πόσα θαύματα δύναται νὰ παραγάγῃ τωόντι ἑνὸς μόνου ἀνδρὸς ἡ σιδηρᾶ θέλησις καὶ ἡ πρὸς τὸ καθῆκον καὶ τὴν ἐργασίαν θρησκευτικὴ πίστις!

ΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

κατὰ τὸ ἔτος 1886

Σαντζάκιον Θεσσαλονίκης καὶ Χαλκιδικῆς

Διδασκαλεῖα	1	μαθητ.	61
Γυμνάσια	1	»	102
Ἡμιγυμνάσια	7	»	382
Ἑλλ. Σχολεῖα	8	»	314
Δημ. Σχολεῖα	103	»	8636
Γραμματοδιδ.	105	»	2145
Νηπιαγωγεῖα	34	»	3147
Παρθεναγωγεῖα	12	»	1050
Τὸ ὅλον	271	»	15,837

Σαντζάκιον Σκοπείων

Ἑλλ. Σχολεῖα	2	μαθητ.	44
Δημ. Σχολεῖα	3	»	141
Νηπιαγωγεῖα	2	»	144
Παρθεναγωγεῖα	2	»	50
Τὸ ὅλον	9	»	379

Σαντζάκιον Σερρῶν

Διδασκαλεῖα	1	μαθητ.	35
Γυμνάσια	1	»	95
Ἑλλην. Σχολεῖα	17	»	1614
Δημ. Σχολεῖα	64	»	2450
Γραμματοδιδ.	45	»	981
Νηπιαγωγεῖα	16	»	1300
Παρθεναγωγεῖα	16	»	1022
Τὸ ὅλον	160	»	7947

Σαντζάκιον Βιτωλίων

Διδασκαλεῖα	1	μαθητ.	38
Γυμνάσια	1	»	98
Ἡμιγυμνάσια	4	»	262
Ἑλλην. Σχολεῖα	14	»	628
Δημ. Σχολεῖα	31	»	3684
Γραμματοδιδ.	73	»	3422
Νηπιαγωγεῖα	18	»	1453
Παρθεναγωγεῖα	12	»	1023
Ἱερατ. Σχολαὶ	1	»	43
Τὸ ὅλον	155	»	9651

Σαντζάκιον Δράμας καὶ Καβάλλας

Ἑλλ. Σχολεῖα	12	μαθητ.	316
Δημ. Σχολεῖα	44	»	2255
Γραμματοδιδ.	5	»	90
Νηπιαγωγεῖα	15	»	936
Παρθεναγωγεῖα	5	»	200
Τὸ ὅλον	81	»	3797

Σαντζάκιον Κορυτσᾶς καὶ Καστορίας

Ἡμιγυμνάσια	2	μαθητ.	131
Ἑλλην. Σχολεῖα	9	»	179
Δημ. Σχολεῖα	41	»	3279
Γραμματοδιδ.	103	»	2643
Νηπιαγωγεῖα	13	»	943
Παρθεναγωγεῖα	13	»	846
Τὸ ὅλον	181	»	8071

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

ΣΑΝΤΖΑΚΙΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ	ΜΑΘΗΤΑΙ
Θεσσαλονίκης	271	15,837
Σερρῶν	160	7,497
Δράμας-Καβάλλας	81	3,797
Βιτωλίων	158	9,651
Κορυτσᾶς-Καστορίας	181	8,071
Σκοπείων	9	379
Τὸ ὅλον	857	45,242

ΤΜΗΜΑ
ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΤΑ ΑΥΤΟΓΡΑΦΑ

Ἀπό τινος χρόνου πολλὴ καὶ ποικίλη ἤρχισε νὰ γίνεται ἐμπορία αὐτογράφων. Νῦν μὲν πωλοῦνται, νῦν δὲ προςαρτῶνται εἰς δημώδεις ἱστορίας, ὁ δὲ Arsène Houssaye, ἐκδοὺς ἐπ' ἐσχάτων τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπέγραψε· Les Confessions, souvenirs d' un demi siècle, 1830-1880, ἐκόσμησε τοὺς τέσσαρας αὐτῶν τόμους διὰ 263 πανομοιοτύπων ἐπιστολῶν ἢ καὶ ἁπλῶς ὑπογραφῶν.

Οἱ ἄνθρωποι, ὧν ἡ γραφὴ παρεδόθη οὕτω εἰς τὴν ἀθανασίαν, δηλαδὴ εἰς τὴν σχετικὴν ἀθανασίαν ἧς δύνανται νὰ ἀξιωθῶσι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀπομνημονεύματα, δὲν εἶναι ὅλοι ἐπιφανεῖς, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὑπάρχουσι μὲν μεταξὺ αὐτῶν ἄνδρες καὶ γυναῖκες περιώνυμοι· πολλῶν ὅμως, τῶν πλείστων κυρίως εἰπεῖν, ἡ φήμη δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας, ἢ καὶ μόνης τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, ἢ καὶ ἁπλῶς διαμερισμάτων τινῶν τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐπέστησα τὴν προσοχήν μου εἰμὴ εἰς τὰ αὐτόγραφα τῶν ὄντως ἐπιφανῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ τὰς ἐντυπώσεις ἃς ἀπεκόμισα ἐκ τῆς προχείρου ταύτης μελέτης τινῶν τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν, ἔρχομαι ν' ἀνακοινώσω διὰ βραχέων εἰς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην.

Ἡ γραφὴ τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἐνθυμίζει πολὺ τὴν τοῦ κ. Α. Κοντοσταύλου, ἀλλὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ γραφὲν ἀποδεικνύει αὖθις ὁπόσον ἐπλανᾶτο ἐν πολλοῖς ὁ ἀνήρ. Je suis aimé pour moi-même βεβαιοῖ ἐν τῷ πανομοιοτύπῳ ὁ αὐτοκράτωρ, ἐνῷ τὰ ἐπελθόντα γεγονότα ἐμαρτύρησαν ὅτι ἂν ἠγαπήθη ποτὲ ὑπό τινος, ἠγαπήθη ὡς αὐτοκράτωρ, ὄχι ὡς ἄνθρωπος. Τοῦ δὲ γραμματέως αὐτοῦ Mocquard

ἡ ἐπιστολὴ ἔχει δύο τινὰ ἄξια σημειώσεως· ὁ χαρακτὴρ τῆς δευτέρας αὐτῆς παραγράφου δὲν εἶναι ἀπαράλλακτος ὁ τῆς πρώτης χαρακτὴρ, καὶ πλὴν τούτου, γράψας ἐν τῷ τέλει mille compliments empressés, ἔπειτα ἔσβυσε τὴν λέξιν empressés.

Αἱ ὑπογραφαὶ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐγενίας, τοῦ Chateaubriand, τοῦ Ῥοσσίνη, τῆς Ἀδελίνας Πάττη, τοῦ Ingres, τοῦ Offenbach εἶναι εὐανάγνωστοι· ἡ δὲ τοῦ Thiers ὅλως παραμεμορφωμένη, ἐνῷ ἥ τε γραφὴ καὶ ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἐπιστηθίου αὐτοῦ φίλου Mignet εἶναι τοσοῦτον λαμπραὶ ὥστε τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν εἶναι εὐτυχὲς τῇ ἀληθείᾳ ἐὰν εἶχε κἀνένα τοιοῦτον γραφέα. Τὸ αὐτὸ περίπου λέγω καὶ περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Louis Blanc, καὶ περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Guizot, ἡ δὲ πλειονοψηφία αὕτη τῶν καλλιγράφων ἱστορικῶν ὑποθέτετε πόσον μὲ ἐκολάκευσε, διότι ὡς πρὸς τὸ εὐανάγνωστον τῆς γραφῆς τοὐλάχιστον εἰς οὐδένα παραχωρῶ τὰ πρωτεῖα.

Αἱ τέσσαρες λέξεις τοῦ πρίγκηπος Μέττερνιχ ἀναγινώσκονται πολὺ εὐκολώτερον τῶν ἑπτὰ στίχων τῆς πολυθρυλήτου πρεσβευτείρας ἥτις, ἐπὶ Ναπολέοντος Γ΄, ἔφερε τὸ διάδημα τῆς τοῦ συρμοῦ βασιλίδος ἐν Παρισίοις. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐπιστολή της φέρῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς écriture anglaise, ἔχει ὅμως πολλὴν χάριν, καὶ τοσούτῳ μείζονα χάριν ὅσῳ περιβάλλεται ὑπό τινος μελαγχολίας. Vous savez, λέγει, combien les royautés de la mode sont passagères et je dois vous avouer que celle que vous me prêtez n'existe plus je crois qu' à l' état de mythe et de vague souvenir.

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τοὺς δύο ὑπάτους τῶν ποιητῶν τῆς Γαλλίας ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τοῦ V. Hugo διαπρέπουσι, μάλιστα τοῦ Λαμαρτίνου, ἐπὶ τῇ μυιογραφίᾳ των, ἵνα μὴ μεταχειρισθῶ, ἐξ εὐλαβείας πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἄλλην τινὰ λέξιν ἐκ τῆς μυίας σχηματισθεῖσαν ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, εἰ καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου, ἀναγινώσκονται. Ὁποία ὅμως διαφορὰ πρὸς τὰ μεγάλα γράμματα τῆς γραφῆς τοῦ Ῥακίνα. Συνέβη δὲ εἰς τὸν V. Hugo τοῦτο τὸ ἀπροσδόκητον ὅτι, προϊούσης τῆς ἡλικίας, ὁ χαρακτὴρ τῆς γραφῆς αὐτοῦ, ἀντὶ νὰ χειροτερεύσῃ ἐξ ἐναντίας ἐβελτιώθη. Ὑπάρχει ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ ἐπιστολὴ αὐτοῦ γραφεῖσα τῷ 1885, ὀλίγον πρὶν ἀποβιώσῃ, ἥτις εἶναι ὁμολογουμένως πολὺ εὐσχημοτέρα καὶ καθαρωτέρα τῶν προηγουμένων.

Μία τῶν περιεργοτέρων ἐπιστολῶν εἶναι ἡ τοῦ Scribe, ἧς ἡ πρώτη παράγραφος ἔχει οὕτως ἐν τῷ πανομοιοτύπῳ. Je venais vous faire

une demande que vous a d r e s s e rarement les auteurs, celle de ne pas jouer demain ma pièce ('Ο Arsène Houssaye ἦτο τότε διευθυντὴς τοῦ Théâtre Français). 'Εν τῇ περικοπῇ ταύτῃ ὑπάρχει μία πρόδηλος ἀνορθογραφία. Εἰς τοιαύτας δὲ ἀπροσεξίας περιπίπτουσι πολλάκις οἱ σοφώτατοι τῶν Γάλλων, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ καταχριθῶσιν ὡς ἀγράμματοι.

'Εν τῷ πρώτῳ τόμῳ ὑπάρχει μία ἐπιστολὴ τοῦ H. d' Orléans (τοῦ δουκὸς d' Aumale) καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ μία ἄλλη τοῦ ἀνεψιοῦ του-Philippe, comte de Paris, τῶν δύο ἐσχάτως ἐξοστρακισθέντων ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν 'Ορλεανιδῶν. Δὲν περιεμένομεν βεβαίως νὰ μάθωμεν ἐκ τῆς πρώτης ὅτι ὁ duc d' Aumale εἶναι ὄχι μόνον στρατηγὸς ἄριστος, ἀλλὰ καὶ ἔγκριτος ἱστορικός· μανθάνομεν ὅμως ὅτι ἔχει ὡραιότατον γραφῆς χαρακτῆρα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο προτέρημα δὲν εἰμποροῦμεν νὰ τὸ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν κόμητα τῶν Παρισίων, ἀλλ' ἡ ἐπιστολή του εἶναι ὁμολογουμένως χαριτωμένη.

Τίς δὲν γνωρίζει διατί καὶ πῶς ἡ G. Sand ἐκλήθη οὕτω παραλαβοῦσα τὸ ἥμισυ τοῦ ὀνόματος τοῦ J. Sandeau ; ἢ τίς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ βαπτιστικὴ ὑπερηκόντισε τὸν ἀνάδοχον, ἀναδειχθεῖσα ἓν τῶν λαμπρῶν ἀγλαϊσμάτων τῆς ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι γαλλικῆς φιλολογίας; Ὅσοι ὅμως φρονοῦσιν ὅτι ὁ ἔνοχος κακογραφίας μένει ἀτιμώρητος, ἂς παραβάλωσι τὴν ἐπιστολὴν τῆς G. Sand πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ J. Sandeau, αἵτινες ἄλλως τε πανωμοιοτυπώθησαν ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς προκειμένης συλλογῆς. Τὴν πρώτην, τὴν ἀναγινώσκετε εὐφροσύνως, ἐνῷ ἀδύνατον εἶναι νὰ μαντεύσετε τί θέλει νὰ εἴπῃ ἡ δευτέρα.

'Αλλ' ἐννοῶ ὅτι ἡ τοιαύτη κατὰ μέρος ἐξέτασις τῶν αὐτογράφων τότε μάλιστα δύναται νὰ κινήσῃ τὴν περιέργειαν ὅταν ἔχῃ τις αὐτὰ ταῦτα ὑπόψιν. Ὅθεν ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσω τὴν ἀντιπαράθεσιν ταύτην, θέλω προσθέσει ὀλίγας τινὰς λέξεις περὶ τῶν σκέψεων εἰς ἃς ἔδωκε πολλάκις ἀφορμὴν ἡ ὁμοιότης ἢ ἡ διαφορὰ τῆς γραφῆς. 'Ερρέθη ὅτι ἡ περὶ ταύτην ὁμοιότης ὑπεμφαίνει ἀναλογίαν τινὰ τοῦ ἤθους τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἀξίωμα μὲ φαίνεται ἐπισφαλέστατον. Ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει ἐν 'Ελλάδι ὁπόσον εὐκρινὴς εἶναι ἡ γραφὴ καὶ ἡ ὑπογραφὴ τῶν κυρίων Χ. Τρικούπη καὶ Θεοδώρου Π. Δηλιγιάννη, ἀλλὰ οὐδεὶς, ὑποθέτω, ἐξήγαγεν ἐκ τούτου τὸ συμπέρασμα ὅτι ὑπάρχει ἡ ἐλαχίστη ὁμοιότης χαρακτῆρος μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν.

Ἄλλοι εἶπον ὅτι ἡ συγκεχυμένη γραφὴ ὑποδηλοῖ ὀξύτητα ἤθους,

ἡ δὲ καθαρὰ ἡμερότητα. Ἀλλ' ὑπῆρξεν ἄρά γε ἄνθρωπος ἡμερώτερος τοῦ Roland, τοῦ περιφήμου ἀρχηγοῦ τῶν Γιρονδινῶν, ἢ παραφορώτερος τοῦ Danton, τοῦ διαβοήτου ἀρχηγοῦ τῶν Ὀρεινῶν ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως; Καὶ ὅμως σώζεται ἔγγραφον τοῦ ὑπουργείου τῆς 10 αὐγούστου 1792, ἐκδοθὲν τῇ 17 αὐγούστου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὑπογραφὴ τοῦ Danton εἶναι καθαρωτάτη, ἡ δὲ τοῦ Roland τοιαύτη ὥστε ὁ μὴ εἰδὼς τίς προεξῆρχε τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου δυσκόλως ἤθελε τὸ μάθει ἐξ αὐτῆς. Οὐδὲ εἶναι πάντοτε ἀληθὲς ὅτι σφοδρὰ νευρικὴ ταραχὴ συνεπάγεται γραφὴν τεταραγμένην. Τὰ πανομοιότυπα δύο ἱστορικῶν αὐτογράφων, τῆς ἀπὸ τοῦ θρόνου παραιτήσεως τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, τῇ 24 φεβρουαρίου 1848, καὶ τῆς διαθήκης τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', τῆς γραφείσης τῇ 29 δεκεμβρίου 1792 ἤτοι 24 ἡμέρας πρὸ τῆς καρατομήσεως αὐτοῦ, ἐὰν τὰ εἴχετε ὑπόψιν, ἤθελον πείσει ὑμᾶς ὅτι ὑπάρχουσι χαρακτῆρες οἵτινες καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς κρισιμωτέραις, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς φοβερωτέραις τοῦ βίου περιπετείαις σώζουσιν οὐ μόνον τὸ ἀξίωμα τοῦ ἤθους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀταραξίαν τῆς χειρός. Ἡ παραίτησις τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου ἐγράφη εἰς στίχους ὀκτώ. Τὰ γράμματα εἶναι μεγάλα, κάλλιστα ἐσχηματισμένα· αἱ λέξεις φέρουσιν ὅλους τοὺς τόνους, ὅπερ σπανιώτατον εἰς τὰ αὐτόγραφα τῶν σοφωτέρων γάλλων· ἡ δὲ σύνταξις, ἀξιοπρεπεστάτη. Ἡ διαθήκη τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' σύγκειται ἐκ στίχων 115 γεγραμμένων διὰ στοιχείων πολὺ μικροτέρων, ἀλλὰ εὐκρινεστάτων· τὸ δὲ ὕφος τοῦ λόγου ὄντως εὔγλωττον, ἐὰν ἡ ἀληθὴς εὐγλωττία συνίσταται εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῶν εὐγενεστέρων ἅμα καὶ ἁπλουστέρων αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Πᾶσαι λοιπὸν αἱ ψυχολογικαὶ θεωρίαι αἱ ἐποικοδομηθεῖσαι ἐπὶ τῶν τοιούτων ἢ τοιούτων χαρακτήρων τῆς γραφῆς, ἀποδείκνυνται ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀνυπόστατοι. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι, ὅπως πᾶς ὁ ὁμιλῶν ὀφείλει νὰ ὁμιλῇ εἰς τρόπον ὥς τε νὰ εἱμπορῇ νὰ ἐννοηθῇ, οὕτω καὶ πᾶς ὁ γράφων ὀφείλει νὰ γράφῃ εἰς τρόπον ὥςτε νὰ εἱμπορῇ ν' ἀναγνωσθῇ, παρεκτὸς ἐὰν καθ' ἑκατέραν τῶν περιστάσεων κωλύεται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθῆκον τοῦτο ὑπὸ φυσικῆς τινος ἀνεπιτηδειότητος ἢ ἀδυναμίας. Ἀλλὰ τότε εἰ μὲν τὸ κώλυμα εἶναι περὶ τὴν γλῶσσαν, ἂς γράφῃ, εἰ δὲ περὶ τὴν γραφήν, ἂς ὑπαγορεύῃ, εἰ δὲ κατ' ἀμφότερα ἀνάγκη νὰ πεισθῇ ὅτι οὐδεὶς θεῖος ἢ ἀνθρώπινος νόμος εἰς οὐδένα παρέσχε τὸ δικαίωμα νὰ βασανίζῃ τοὺς ὁμοίους του διὰ τῶν βατταρισμῶν αὐτοῦ ἢ τῶν ὀρνιθοσκαλισμάτων.

Αι πυραμιδες της Αιγυπτου

Κοινοὶ τόποι, θέλετε εἴπεῖ· δὲν τὸ ἀρνοῦμαι· ἀλλὰ πόσα στοιχειωδέστατα καθήκοντα δὲν πρέπει ἀδιακόπως νὰ ὑπομιμνήσκωνται εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Αὔγουστον 1886.

Κ. Παπαρρηγοπουλος.

ΜΙΑ ΩΡΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΓΗΝ

Ἐμειδίασάν τινες πέρυσιν ἀναγινώσκοντες τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ἐν τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ φίλου κ. Ἀσωπίου δημοσιευθεισῶν ὁδοιπορικῶν σημειώσεών μου, ἤτοι τὴν «ἐκδρομήν μου εἰς τὸν ὀμφαλὸν τῆς γῆς,» καὶ ἐνόμισαν, συλλυπούμενοί με κατὰ βάθος, ὅτι παρακαίρως ἤρχισα ἀρεσκόμενος εἰς φανταστικὰ παραμύθια· ἐν τούτοις προχωρήσαντες εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σημειώσεών μου ἐκείνων ἐπείσθησαν ὅτι πράγματι ἐπεσκέφθην τὸν ὀμφαλὸν τῆς γῆς, μεθ᾽ εἰκοσιτετράωρον ἀπ᾽ Ἀθηνῶν, ἐκ τῆς πλατείας τῆς Ὁμονοίας, πορείαν. Ἐπείσθησαν δὲ οὐχὶ τόσον εἰς ἐμέ, ὃν ἐγνώριζαν ὡς πᾶν ἄλλο ἢ φυσιοδίφην καὶ γεωλόγον εἰσδύοντα εἰς τὰ σπλάγχνα, αὐτὸν τὸν ὀμφαλὸν τῆς γῆς, ἀλλ᾽ εἰς τὰς μαρτυρίας ἀξιοπίστων ἑλλήνων συγγραφέων, οἵτινες ὠνόμαζον τὸ μέρος ἐκεῖνο ὀμφαλὸν τῆς γῆς, κ' ἔδιδον καὶ τὸν λόγον, δι᾽ ὃν ἀπὸ παλαιτάτης ἐποχῆς ἐχαρακτηρίσθη τὸ νῦν ἔρημον ἐκεῖνο μέρος ὀμφαλὸς τῆς οἰκουμένης.

Καὶ σήμερον δὲ θὰ μειδιάσωσιν ὅσοι ἀναγνώσωσι τὴν ἄνω ἐπιγραφὴν τῶν σημειώσεων τούτων ἢ τῆς ἐπιστολιμαίας διατριβῆς περὶ τῆς εἰσδύσεώς μου (!) καὶ διαμονῆς ἐπὶ ὥραν ὁλόκληρον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, καὶ ἔτι πλέον τὴν κατάβασίν μου καὶ τὸν

ὡραῖον περίπατον εἰς βάθος ἑκατὸν ἑξήκοντα μέτρων, ἔνθα οὔτε ῥοδοδάκτυλος ἠώς, οὔτε ἡλίου δύσις, οὔτε ἀστερόεις οὐρανός, οὔτε τίποτε ἐξ ὅσων βλέπομεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς βαδίζοντες. Ἀλλ' ἐὰν προχωρήσωσι περαιτέρω οἱ ἀναγνῶσται τῶν σημειώσεων τούτων, θὰ πεισθῶσιν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ παραμυθίου ἢ ὀνείρου, ἀλλ' ὅτι πράγματι διῆλθον μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας ταύτης κόσμου.

Ἐὰν ὅμως καὶ οἱ ἀναγνῶσται τοῦ «Ἀττικοῦ Ἡμερολογίου» καὶ οἱ τοῦ ἀνὰ χεῖρας περιορισθῶσι μόνον εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν εἰρημένων σημειώσεων, ἤτοι τῆς «ἐκδρομῆς μου εἰς τὸν ὀμφαλὸν τῆς γῆς» καὶ τῆς «ἐπὶ ὥραν διαμονῆς μου ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς,» θὰ μ' ἐκλάβωσι βεβαίως προαλειφόμενον διὰ τὸ νεόδμητον δρομοκαΐτειον. Ἀλλὰ περὶ ἀναγνωστῶν τοιούτου εἴδους οὐδεὶς λόγος. Οἱ περιμένοντες ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς μόνον νὰ κρίνωσιν, ἐὰν πρέπει ν' ἀποφασίσωσι τὴν ἀνάγνωσιν, παραπέμπονται εἰς τὰς συχνὰς τοῦ ἐκ Ξηροχωρίου κ. Μπαστίνα δημοσιεύσεις περὶ καταστροφῆς τοῦ κόσμου ἢ κινήσεως τοῦ ἡλίου. Ἀλλ' ὅσοι ἐπροχώρησαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σημειώσεων τούτων μέχρι τοῦ προλόγου τούτου, τὴν ἔπαθον, διότι θὰ ἐκινήθη ἤδη ἡ περιέργειά των νὰ μάθωσι πῶς κατώρθωσα νὰ ζήσω τόσην ὥραν πράγματι ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς καὶ μάλιστα εἰς βάθος ἑκατὸν ἑξήκοντα μέτρων, τινὲς δὲ ἴσως θὰ μ' εὐτυχίζωσιν ὅτι ἐδοκίμασα ἤδη ζῶν τὴν ὑπὸ τὴν γῆν διαμονήν, πρὶν πάθω ὅ,τι παθαίνουν ὅσοι τοποθετοῦνται ἐσαεὶ εἰς ἑνὸς μόνου μέτρου βάθος ὑπὸ τὴν γῆν. Ἀλλ' εἰσέρχομαι εἰς τὴν οὐσίαν ἀμέσως, μὴ μετὰ τοιοῦτον πρόλογον ἀναγκάσω τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν περὶ τῶν ὠδίνων τοῦ ὄρους καὶ τοῦ τοκετοῦ τοῦ μυὸς γνωστὴν παροιμίαν.

Εἶνε δ' εὔκολος καὶ σύντομος καὶ εὔωνος ἡ εἰς τοσοῦτο βάθος τῆς γῆς κατάβασις καὶ διαμονὴ εἰς τοὺς εὐδαίμονας κατοίκους τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν. Χρειάζεται ἐν πρώτοις γενναία ἀπόφασις νὰ ἐγκαταλείψῃ τις ἐπὶ ἓν ἡμερονύκτιον τὴν τερπνὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας μὲ τὰς δύο μουσικάς της, μὲ τὰ τραπεζάκια τῶν δύο μεγάλων καφείων της, τὰς τρεῖς γύρω μάνδρας της, τοὺς κουλλουροπώλας καὶ ἀνθοπώλας της, ἢ νὰ μὴ μεταβῇ ἐπὶ ἓν ἡμερονύκτιον εἰς τοὺς Στύλους, νὰ στερηθῇ τῆς ἐν τῷ ὀλυμπιακῷ καφείῳ αὔρας ἢ τῆς ἐκ τῶν Πειρατῶν ἢ Ρακοσυλλεκτῶν ἢ Ὀρφανῶν ἢ Μυλωνάδων τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Θεάτρου ψυχαγωγίας, ἢ τῆς ἐν τῷ Ἄντρῳ τῶν Νυμφῶν ἢ τῷ θεάτρῳ τοῦ λαοῦ ἢ τῷ

Παραδείσῳ ἀληθοῦς ἐκείνης βαβυλωνίας, τῆς ἀποτελουμένης ἐξ ᾀσμάτων, πλαστικῶν εἰκόνων, ἀκροβασιῶν, παντομιμῶν, κωμῳδιῶν ἄνευ ὑποβολέως καὶ συγγραφέως, συριγμῶν, στεναγμῶν, ἀναφωνήσεων, κλπ. κλπ. Χρειάζεται ἐπὶ τέλους γενναία ἀπόφασις νὰ μὴ μεταβῇ τις ἐπὶ μίαν ἑσπέραν εἰς τὴν δροσερὰν τοῦ Ξηροταγάρου ἀκτὴν τὴν ἄλλως λεγομένην Παλαιὸν Φάληρον, νὰ μὴ εἰσπνεύσῃ τις τὸ ζωογόνον ἰώδιον τῆς ἄλλης φαληρικῆς ἀκτῆς, τῆς ἐρημωθείσης ταύτης Osteude τῆς Ἑλλάδος χάρις εἰς τὰ βακτηρίδιοῦχα ὕδατα τῶν ἐκεῖ ἱδρυθέντων ἐργοστασίων. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόφασιν ταύτην κατορθοῖ τὴν εἰς τὸ ῥηθὲν βάθος ὑπὸ τὴν γῆν κατάβασιν ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, καὶ διὰ δεκαπέντε ἢ εἴκοσι δραχμῶν, καὶ δύο-τριῶν παρακλήσεων, γενόμενος οὕτω οὐχὶ κοινὸς περιηγητὴς τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀλλὰ τῶν ὑπὸ τὴν γῆν. Καὶ ἐν τούτοις ἀμφιβάλλω ἂν ἐκ τῶν ἑκατοντακισχιλίων σχεδὸν κατοίκων τῆς κλεινῆς πρωτευούσης δέκα μόνον εὑρίσκονται κατ' ἔτος περίεργοι νὰ καταβῶσιν ἐκεῖ, ὅπου κατῆλθον, καὶ περιπατήσωσιν ἀναπνέοντες τὴν ὑγρὰν ἐκείνην ἀτμόσφαιραν τῶν ἀνηλίων προθαλάμων τοῦ Πλούτωνος, ἐν οἷς λειτουργεῖ καὶ σιδηρόδρομος!

Ἐκεῖ δύναταί τις νὰ κατέλθῃ πᾶσαν ἡμέραν, μάλιστα δὲ οἱ ἄεργοι. Ἀλλὰ τὸ καταλληλότερον δι' ὅλους δρομολόγιον, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ὁποίου δὲν σὲ ἀποτρέπει τῆς καθημερινῆς ἐργασίας, εἶνε τὸ τῆς ἑσπέρας τοῦ σαββάτου, ὅτε λήγουν αἱ ἐργασίαι τῆς ἑβδομάδος ἕπεται δὲ ἡ ἡμέρα τῆς ἀναπαύσεως. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς εἶνε ὅτι πρόκειται περὶ μεταβάσεως εἰς Λαύριον! Ὁ ἀναγνώστης μαντεύει ἤδη ὅτι δὲν ἔθεσα ἐπὶ τῶν σημειώσεων τούτων τὴν ἐπιγραφὴν ὡς δέλεαρ ὅπως τὸν ἀναγκάσω εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι πράγματι κατῆλθον καὶ διέμεινα καὶ περιεπάτησα καὶ ἐφιλοσόφησα εἰς βάθος ἑκατὸν ἑξήκοντα μέτρων ὑπὸ τὴν γηΐνην ἐπιφάνειαν. Καὶ ἰδοὺ πῶς. Ἔλαβον ἓν εἰσιτήριον ἀντὶ πέντε ἢ ἓξ δραχμῶν διὰ Λαύριον ἐκ τοῦ παρὰ τὴν μικρὰν πλατεῖαν τὴν περὶ τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, διῆλθον σιδηροδρομικῶς τὰ ἄνω καὶ κάτω Πατήσια, τὸ Ἡράκλειον, τὸ χαρωπὸν χωρίον Χαλάνδρι, ἤτοι τοὺς Χολαργούς, τὴν πατρίδα τοῦ δαιμονίου Περικλέους, κατόπιν τὸν δασώδη Γέρακα, ἔνθα εἶχον παραταχθῇ περίπου ἄλλοτε μὲν οἱ Πέρσαι, ἐπρόκειτο δὲ πρό τινος νὰ παραταχθῶσι τινὰ τάγματα τῆς πολλάκις ἀναβληθείσης πλαστῆς μάχης, κατόπιν τὸ Μαρκόπουλον, Κορωπὶ κλπ. κλπ. καὶ ἔφθασα ὀλίγον ἀργὰ εἰς Λαύριον. Ἐξέφρασα δ' ἀμέσως τὴν ἐπιθυ-

μίαν μου εἰς γνώριμον καὶ συγγενῆ ἐκεῖ περὶ τῆς καταβάσεώς μου ὑπὸ τὴν γῆν (!) Ἔμαθον ὅτι τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ ἀλλὰ τὴν ἡμέραν· ἑπομένως ἐπιφυλάχθην διὰ τὴν πρωίαν διαθέσας τὴν ἑσπέραν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ μοναδικοῦ, καθόσον ἐγὼ τοὐλάχιστον γνωρίζω, πλυντηρίου τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου καὶ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἐπίσης ἀξιολόγων καμίνων, ἐξ ὧν ἐκρέει φλογερὰ καὶ ἐν ρευστῇ καταστάσει ἡ ἀναλυθεῖσα ἐκβολὰς, δίδουσα νύξιν τοῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς ῥέοντος μυθολογικοῦ Πυριφλεγέθοντος ἢ τοῦ ἁγιογραφικοῦ πυρὸς τῆς Γεένης.

Ἐγερθέντες τὴν πρωίαν ἡτοιμάσθημεν διὰ τὴν εἰς τὰς ὑπογείους στοὰς κατάβασιν. Εἴμεθα δὲ τέσσαρες οἱ ἐπισκέπται ξενιζόμενοι ὑπὸ τοῦ φιλτάτου μὲν πρὸς πάντας μάλιστα δὲ πρὸς ἡμᾶς συγγενεῖς αὐτοῦ ἀνδρὸς, τοῦ κ. Μ. Φοντριὲρ, τμηματάρχου ἐν τοῖς μεταλλουργείοις Λαυρίου. Τῇ συστάσει τοῦ φιλοξενοῦντος ἡμᾶς μετέβημεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας εἰς τὴν θέσιν Καμάριζαν, παρὰ τὴν ὁποίαν πρό τινων μηνῶν ἔλαβε χώραν τὸ φρικτὸν δρᾶμα τῆς δολοφονίας τοῦ ταμίου τῆς εἰρημένης ἑταιρίας. Ἡ ἐκ Λαυρίου, τῶν ἐργοστασίων Λαυρίου δηλαδὴ, εἰς Καμάριζαν σιδηροδρομικὴ ὁδὸς, πού μὲν ἑλικοειδὴς πού δὲ εὐθεῖα, παρεῖχεν ἡμῖν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὡραιοτάτας σκηνογραφίας, κάτω μὲν ἡμῶν τὴν πόλιν Λαυρίου, πέρα τὸν Θωρικὸν, τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας τῆς Ἀττικῆς, πέρα τὴν Μακρόνησον, τὴν ἄλλως νῆσον Ἑλένην, ἔνθα καθ' Ὅμηρον ἀπεβιβάσθη ὁ Πάρις μετὰ τῆς Ἑλένης φεύγοντες ἐκ Σπάρτης. Μετὰ τινων λεπτῶν σιδηροδρομικὴν πορείαν, εἴμεθα εἰς Καμάριζαν καὶ εἴδομεν μακρόθεν δίκην ἰκριώματος τὸ μέρος δι' οὗ ἐμέλλομεν νὰ κατέλθωμεν εἰς ἑκατὸν ἑξήκοντα μέτρα ὑπὸ τὴν γῆν.

Πολλὰ ἐνταῦθα ἦσαν ἄξια περιγραφῆς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐργαζομένων ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ τῶν λαλουμένων γλωσσῶν, ἑλληνικῆς, ἀλβανικῆς, ἰταλικῆς, γαλλικῆς, κλπ. καὶ ἡ πληθὺς καὶ ποικιλία τῶν ἐξορυττομένων ποικιλοχρόων λίθων καὶ πάνθ' ὅσα ἡ ἀξιολογωτάτη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα μεταλλευτικὴ βιομηχανία ἐπιδεικνύει ἐκεῖ, τὸν ἄμορφον ἐκεῖνον μεταλλοφόρον πλοῦτον, ὅστις ἄλλοτε ἐζωογόνει τὴν Ἑλλάδα, ἐναυπήγει στόλους, διέτρεφε χιλιάδας ἐργατῶν, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους κατέστησεν ὀλίγους μὲν Κροίσους πολλοὺς δὲ πτωχοὺς, ἔφερε τὰ περίφημα ἄλλοτε λαυριωτικὰ, τὰς περὶ ἐκβολάδων οἰκονομολογικὰς, πολιτικὰς, διπλωματικὰς καὶ νομοθετικὰς συζητήσεις, κλπ. κλπ. Ἀλλ'

ἡ περιγραφὴ καὶ ἀναγραφὴ τῶν ἀναμνήσεων ὅσας φέρει εἰς τὸ μέσον ἡ θέα τῶν ἡμερῶν τούτων ἤθελε κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον πελαγώσει ἡμᾶς πρὶν φθάσωμεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς στενῆς ὀπῆς, δι' ἧς ἐμέλλομεν νὰ κατέλθωμεν καὶ περιπατήσωμεν ὑπὸ τὴν γῆν.

Ἀνήλθομεν λοιπὸν ἐπὶ ὑψηλῆς θέσεως ἐν ᾗ κεῖται ἡ κυρία ὀπὴ τῶν ὑπογείων στοῶν, περιφερείας ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ εἴδομεν τὸν τρόπον δι' οὗ ἐμέλλομεν νὰ κατέλθωμεν ἐντὸς κοφίνων δίκην πετρῶν.

Ἐρρίγησεν ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ ἕτερος τῶν συνοδευόντων τὰς τρεῖς μεθ' ἡμῶν κυρίας, ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ μηχανήματος, δι' οὗ μᾶς εἶπον ὅτι θὰ κατέλθωμεν. Τὸν φόβον τοῦ γενναίου τούτου ἐπισκέπτου συγγάμβρου μου ᾐσθάνθη, ἀλλὰ δικαίως, ἡ σύνευνος καὶ ἡ ἄλλη κυρία. Ἔμεινα δὲ μόνος μετὰ τῆς συζύγου μου ἐν τῇ ἀποφάσει τοῦ νὰ κατέλθω. Ἀγνοῶ τί εἴδους αἰσθήματα συνετέλεσαν εἰς τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τῆς ἐμῆς συντρόφου. Προδήλως ὅμως ἐσκέπτετο ἐὰν ἦ τις κίνδυνος εἰς τὴν κατάβασιν καὶ τὴν εἰς βάθος ἑκατὸν ἑξήκοντα μέτρων ὑπὸ τὴν γῆν διαμονήν, ἔπρεπε νὰ τὸν συμμερισθῇ μετ' ἐμοῦ. Καὶ ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον. Εἰσήλθομεν εἰς τὸ παρακείμενον γραφεῖον τῆς Ἑταιρίας, ἐνεδύθημεν τὸν ἐργατικὸν σάκκον τῶν κάτω ἐργαζομένων, παρεμφερῆ πρὸς τὸν τῶν πυροσβεστῶν καὶ οὕτω ἀμφότεροι κρατοῦντες λυχνίας καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος καί τινος τῶν ἐπιστατούντων εἰσήλθομεν εἰς τὸν τετράγωνον ascenseur περιμαζευμένοι καὶ ἀποχαιρετίσαντες τοὺς συντρόφους καὶ μετὰ ἓν δευτερόλεπτον ἐξηφανίσθημεν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Νέον ῥῖγος κατέλαβε τοὺς συντρόφους μας ἰδόντας ὅτι κατερχόμεθα γοργῶς εἰς τὸ στενὸν φρέαρ καὶ οὐκ ἦν φωνὴ οὐδ' ἀκρόασις ἐκ μέρους ἡμῶν, οὐδὲ φαινομένων πλέον, διότι ἄνω ἡμῶν ἀλλεπάλληλοι θῆκαι κοφίνων διὰ τῶν αὐτῶν συνδεδεμέναι ἁλύσεων ἐφαίνοντο οἱονεὶ καταπλακόνουσαι ἡμᾶς. Ἀλλ' ἡμεῖς τοὐναντίον, δὲν ᾐσθανόμεθα τὸν φόβον ἐκείνων. Ἐλησμονήσαμεν παραχρῆμα καὶ τὴν ζέστην τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ᾐσθανόμεθα ἀσυνήθη τινὰ ἀλλ' εὐχάριστον, δροσερὰν, οἱονεὶ ἄλλου ὑπογείου κόσμου, ἀτμόσφαιραν. Ἐβλέπομεν δὲ εἰς ἐπίμετρον τῶν περὶ ἀλλαγῆς τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ῥανίδας ἢ μᾶλλον ῥύακας ὑγρασίας ἀπὸ τῶν τοίχων τοῦ φρέατος. Οὕτω δὲ σιωπῶντες καὶ μυρία σκεπτόμενοι συγκεχυμένα καὶ ἀόριστα περὶ τῆς καταβάσεώς μας, ἠκούσαμεν μακρόθεν, οἱονεὶ ἐκ τῶν ἐγκάτων, ἠχὼ ἀνθρωπίνων φω-

νῶν. Ἠνοήσαμεν τότε ὅτι ἐγγίζομεν εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰς πρώτας στοὰς τὰς εἰς βάθος ἑκατὸν περίπου μέτρων ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Τὸ θάρρος δὲν ἀπέλιπε τὴν σύντροφόν μου, καὶ οὕτω μετά τινας στιγμὰς, καθ' ἃς ἡ ἀτμόσφαιρα ἐφαίνετο ἡμῖν δροσερωτέρα, ἠκούσαμεν κρότον καὶ φωνὰς ἀνθρωπίνους. Ἦτο τὸ τέρμα τῆς καταβάσεως. Ἡ φέρουσα ἡμᾶς τετράγωνος θήκη ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ τελευταίου ὑγροῦ ἐδάφους. Εἴχομεν φθάσει ἀνεπαισθήτως εἰς τὸ ὑπὸ τὴν γῆν ἐκεῖνο βάθος. Ἀμέσως εὑρέθημεν πρὸ ἄλλου κόσμου, ἄλλων ὁδῶν σκοτεινῶν, συνηντήσαμεν ἐργάτας λυχνοφόρους, καὶ, ἀπροσδόκητον, σιδηρόδρομον κινούμενον ὅμως δι' ἡμιόνων, ἀποχαιρετισάντων πρὸ πολλοῦ τὸν ἄνω κόσμον καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, διότι ἐκεῖ κάτω εἶνε καὶ οἱ σταῦλοι των!

Οὐδέποτε θὰ λησμονήσω, μάλιστα κατὰ τὰς θερινὰς ἀττικὰς ἡμέρας, τὴν δροσερὰν ἐκείνην ἀτμόσφαιραν τοῦ ὑπογείου κόσμου, καὶ ἡ πρώτη ἀγαθοπουλικὴ ἰδέα, ἥτις μοῦ ἐπῆλθεν, ἦτο ὅτι ὁ θάνατος καὶ ὁ ἐνταφιασμὸς ὑπὸ τὴν γῆν θὰ ἦτο εὐχάριστος, ἐὰν τοιαύτη, ὄχι ὑπὸ ἓν μέτρον τῆς ἐπιφανείας τοῦ νεκροταφείου, ἀλλ' ὑπὸ ἑκατὸν ἑξήκοντα μέτρα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Καμαρίζης, ὡρίζετο ἡ αἰωνία διαμονή μας. Ἠρχίσαμεν λοιπὸν, κρατοῦντες πάντοτε τὰς λυχνίας, τὸν εἰς τὰς εὐρυχώρους ὑπογείους στοὰς περίπατον. Ὁ περίπατος ἐκεῖνος μοὶ ἐνθύμιζεν ἄλλην τινὰ ἐπίσης ὑπὸ τὴν γῆν ἐκδρομὴν, μακρὰν τῆς Ἀττικῆς, τὰς ὑπονόμους (Egonts) τῶν Παρισίων, ἃς ἄλλοτε εἶχε περιγράψει εἰς τοὺς Ἀθλίους αὐτοῦ ὁ δαιμόνιος Οὐγγώ. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ ἦτο μεγίστη ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ βάθους ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, διότι ἐκεῖ κατήλθομεν διὰ τῆς παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Châtelet ἑλικοειδοῦς κλίμακος, ἐνῷ ἐνταῦθα, ἀναλογιζόμενοι τὸ βάθος τῶν ἑκατὸν τόσων μέτρων καὶ περιπατοῦντες ἐν τόσῃ ἀνέσει ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν, ἐνομίζομεν ὅτι ἐβλέπομεν ὄνειρον, ὅτι εἴχομεν μακρυνθῇ παρασάγγας καὶ μίλια ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Ἐξηκολουθήσαμεν δὲ τὸν εἰς τὰς ὑπογείους στοὰς περίπατον διερχόμενοι πρὸ εὐρυχώρων αἰθουσῶν ἐργατῶν. Ἰδίως ἐνεποίησεν ἡμῖν αἴσθησιν ἰδιαιτέραν ὁ εἰς εὐρυτάτην αἴθουσαν ἢ σπήλαιον, ἐν ᾧ πρό τινων στιγμῶν παῖδες τινὲς ἐργάται φέροντες λυχνίας καὶ δᾷδας εἶχον τοποθετηθῆ εἰς ῥωγμὰς αὐτοῦ. Ἐξήστραπτον δὲ ποῦ καί που ἐκ τοῦ φωτὸς κρυσταλλώματα καὶ σταλακτῖται. Ἐκεῖ δὲ ἀνεπαύθημεν ἐπ' ὀλίγον. Ἤρχισα δὲ συγκεντρῶν τὰς ἐξ ἀναγνώ-

σεως περιγραφῶν ἀναμνήσεις περὶ τοῦ ὑπογείου τούτου μικροκόσμου, ἐν ᾧ κατὰ μὲν τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν χιλιάδες δούλων εἰργάζοντο ἐξάγοντες διὰ τῶν ἀτελῶν τότε μέσων τὸν ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς πλοῦτον, κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς δὲ χρόνους πεντακόσιοι περίπου εἰργάζοντο καὶ ἰσάριθμοι σχεδὸν ἐξακολουθοῦσιν ἐργαζόμενοι, ἀνορύττοντες ἔτι ἐκ τῶν ἀνεκμεταλλεύτων κοιτασμάτων ὀρυκτολογικὸν πλοῦτον, καὶ θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἔτι εὐρύνοντες καὶ μηκύνοντες τὸ σύμπλεγμα τῶν διαφόρων στοῶν, ὡς οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἄνευ ἀτμοῦ καὶ σιδηροδρόμου, ἄνευ πυρίτιδος καὶ τῶν ποικίλων μέσων, ὧν ποιεῖται χρῆσιν ἡ σύγχρονος βιομηχανία, διήνοιξαν εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Λαυρίου μεταλλοφόρους ἐκτάσεις. Ἡ ποικιλία καὶ κανονικότης τοῦ συμπλέγματος τῶν εἰρημένων ὑπογείων στοῶν ὕψους δέκα περίπου μέτρων, μετὰ τῶν παρόδων καὶ στενωπῶν, εἰς ἃς εἰσέδυον οἱ ἐργαζόμενοι πάλαι ἀπειροπληθεῖς δοῦλοι, δίδει νύξιν τῆς καταπληκτικῆς κινήσεως τῆς ἀρχαίας βιομηχανίας, καὶ ἀφορμὴν εἰς συμπεράσματα περὶ τοῦ ὑπολογιζομένου ὡς ἐξαχθέντος ἐκ τῶν στοῶν τούτων ὀρυκτολογικοῦ πλούτου.

Δὲν ἀνήκει βεβαίως ἐμοὶ ἡ ὀρυκτολογικὴ περιγραφὴ τῶν ὑπογείων στοῶν καὶ τῶν φρεάτων ἡ κανονικὴ ἐξόρυξις. Ἀνεφύλλισα, γράφων τὴν ἐπιστολιμαίαν ταύτην διατριβὴν, ἀξιόλογον συγγραφὴν τὴν «Ἑλλάδα ἐξεταζομένην γεωλογικῶς καὶ ὀρυκτολογικῶς ὑπὸ τοῦ κ. Α. Κορδέλλα,» ἐν αὐτῇ δὲ ὑπάρχουσι σελίδες τινὲς, ἐν αἷς ἐπιστημονικῶς ἐξετάζεται καὶ τὸ μέρος τοῦτο. Ἐν αὐτῷ δύναταί τις ἰδεῖν ὑπολογισμοὺς ἀληθεῖς ἐκπλήσσοντας περὶ τῆς ἐν τοῖς ὑπογείοις τούτοις ἐκτελεσθείσης κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἐργασίας, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ τοὺς ἑξῆς χαρακτηριστικωτάτους ὑπολογισμούς : «ὑποτιθεμένου ὅτι τὰ ἔργα τῶν μεταλλείων καὶ μεταλλουργείων τῆς Λαυρεωτικῆς ἐξηκολούθησαν τακτικῶς ἐπὶ 300 ἔτη, ἔχομεν ἐτησίαν παραγωγὴν δραχμῶν 13,904,595 ἐξ ὧν τὸ κράτος ἀπολαμβάνει λόγῳ φόρου τὸ ἓν εἰκοσιτεταρτημόριον, ἤτοι 579,658 δραχμάς. Περαιτέρω χωροῦντες δυνάμεθα νὰ προσεγγίσωμεν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐπασχοληθέντων ἐργατῶν. Εἴδομεν ὅτι τὸ ὁλικὸν ποσὸν τῶν ἐκβληθεισῶν ὑλῶν ἀνήρχετο εἰς 105 ἑκατομμύρια κυβικῶν μέτρων· προστιθεμένων τούτοις τῶν ἐκβληθεισῶν ὑλῶν ἔκ τε τῆς ἀνορύξεως τῶν φρεάτων καὶ τῶν κατιουσῶν στοῶν καθὼς καὶ τῶν ἐξαχθέντων μεταλλευμάτων, τὸ ὁλικὸν ποσὸν ἀ-

νέρχεται εἰς 108,000,000 τόννους, οἵτινες παριστῶσι 39,000,000, κυβικὰ μέτρα παραχθέντος κενοῦ χώρου». Καὶ παραιτέρω :«εἰκάζομεν ὅτι ἐχρειάσθησαν πλείονες τῶν 4330 ἀνδρῶν καὶ 3,000 πηροφόρων ἐργατῶν.»

Βεβαίως οὔτε ὁ χῶρος ἐπιτρέπει ἐνταῦθα παράθεσιν καὶ ἄλλων ἐνδεικτικωτάτων ὑπολογισμῶν, οὔτε ὁ σκοπός μου ἦτο τοιοῦτος. Ὁ ἐπισκέπτης τῶν ὑπογείων τούτων στοῶν καὶ εὐρυχώρων αἰθουσῶν μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν ἐν αὐταῖς φιλοσοφεῖ ἀκουσίως ἀναλογιζόμενος οἷα καὶ διὰ τίνων ἐτελέσθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὁποῖος ὁ βίος τῶν κάτω εἰς τὰ ἀνήλια ταῦτα φρέατα ἐργαζομένων. Ἀπὸ τῶν σκέψεων δὲ τούτων μεταπίπτει εἰς ἄλλας. Ὑπολογίζει ὁποίαν δύναμιν ἤθελεν ἀντλήσει ὁ ἑλληνισμὸς, ἐὰν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου τούτου ἀνεκαλύπτετο καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ ὀρυκτολογικὸς οὗτος πλοῦτος, καὶ ἐὰν καθιεροῦτο ἡ ἐκ τῶν ὑπογείων τούτων πρόσοδος ἀποκλειστικῶς εἰς ναυπήγησιν καὶ συντήρησιν στόλου, ἢ ἀνάπτυξιν συγκοινωνίας, βιομηχανίας, κλπ. κλπ !

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἐὰν πάρω τὸν κατήφορον τοιούτων σκέψεων καὶ ὑπολογισμῶν, δὲν εἰξεύρω ποῦ θὰ σταματήσω. Διὰ τοῦτο δίδω ἐνταῦθα πέρας εἰς τὴν σημείωσιν ταύτην, πεποιθὼς ὅτι ἔπεισα τὸν ἀναγνώστην, ὅτι κατώρθωσα νὰ μείνω μίαν ὥραν εἰς βάθος ἑκατὸν ἑξήκοντα μέτρων ὑπὸ τὴν γῆν, ὅτι ἠδυνάμην νὰ μείνω καὶ ὥρας καὶ ἡμέρας ὑπὸ τὴν γῆν, ἀλλ' ὑπὸ στοὰς ἐννοεῖται δέκα μέτρων ὕψους καὶ 50 μέτρων πλάτους, ἐν ἀτμοσφαίρᾳ δροσερωτέρα τῆς ἀθηναϊκῆς καὶ κρατῶν λυχνίαν οὐχὶ διὰ ζήτησιν ἀνθρώπου, ὡς ὁ Διογένης, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι βαδίζειν ἄνευ τοιαύτης.

Οὕτω λοιπὸν μετὰ ὡριαίαν διαμονὴν ἐν τοῖς ὑπογείοις ἐκείνοις ἐπανήλθομεν εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ φρέατος δι' ἧς κατήλθομεν, εἰσέβημεν εἰς τὴν αὐτὴν τετράγωνον θήκην καὶ ἀνήλθομεν ἐπανευρόντες ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τοὺς συντρόφους μας ἀνυπομονοῦντας καὶ ἀμφιβάλλοντας ἐνδομύχως μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ἐὰν σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς ἐμέλλομεν νὰ φανῶμεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

Ἐν Ἀθήναις, κατ' Ἰούνιον τοῦ 1886.

Τιμ. Αμπελας.

ΓΕΩΓΙΟΣ ΖΗΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΚΟΛΑΣΙΣ

Α΄.

Ἤμουν ἄρρωστος, κορμὶ τυραννισμένο
κ' ἐκοιμήθηκα μὲ χίλια γιατρικὰ,
κ' εἶδα ὄνειρο πικρὸ, φαρμακεμένο
πῶς ἐπέθανα τὴ νύκτα ξαφνικά.

Ἦλθ' ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τὴν ψυχή μου
καὶ μοῦ 'φώναξε : Σὲ ξέρω ἀπὸ καιρὸ,
ἀκολούθα με ποῦ νἄχῃς τὴν εὐχή μου,
μέσ' 'στὴν κόλασι θὰ πᾷς, νὰ σὲ χαρῶ!

Ἐσηκώθηκα χωρὶς νὰ τοῦ μιλήσω,
αὐτὸς ἔτρεχεν ἐμπρός μου χωριστὰ
κ' ἐγὼ ἄλαλος ἐπήγαιν' ἀπὸ πίσω,
ὡς ποὺ φθάσαμε 'στὴν κόλασι μπροστά.

Τότε ἄνοιξε μιὰ πόρτα σκουριασμένη
κ' ἐγὼ ἔρριξα μὲ πόνο μιὰ ματιά·
Δυστυχία μου τὶ πίσσα μὲ προσμένει,
τὶ ἀχόρταγη κ' αἰώνια φωτιά !

Ἦλθαν διάβολοι μὲ κέρατα σὰν βώδια
καὶ μὲ βάλανε 'στὴ μέση μοναχό,
καὶ μοῦ δέσανε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια
καὶ μὲ ρίξανε 'στὴν πίσσα τὸ φτωχό.

—Τί σᾶς ἔφταιξα; τοὺς ἔλεγα, κ' ἐκεῖνοι
ἀπ' τὸ πεῖσμα τους μ' ἔδεναν πειὸ σφικτά.
Τότ' ἀρχίνησαν τὰ δάκρυα κ' οἱ θρῆνοι,
τότ' ἀρχίνησαν καὶ βάσανα φρικτά.

Εἶδ' ὁ Πλάστης μας τὴ λύπη μου τὴν τόση
κ' ἕναν ἄγγελο μοῦ στέλνει 'ςτὸ φτερό:
—Σῦρε κύτταξε κι' ἂν ἔχῃ μετανοιώσει
'ςτὸν παράδεισο ναρθῇ, τὸν συγχωρῶ.

Ἦλθ' ὁ ἄγγελος 'ςτὰ κάτασπρα 'ντυμένος,
τὸν ἐκύτταξα μὲ φόβο κ' ἐντροπή,
μοῦ ἐφάνηκε πῶς ἦταν λυπημένος
κ' ἐπερίμενα ν' ἀκούσω τί θὰ πῇ.

Βλέπεις, ἄνθρωπε, μοῦ λέγει, ὅποιος κάνει
ἁμαρτήματ' ἀσυγχώρητα 'ςτὴ γῆ
τί κατάρα τὸν προσμένει σὰν πεθάνῃ,
τὶ αἰώνια κι' ἀγιάτρευτη πληγή;

—Ναί, ἀλοίμονο, τὸ βλέπω καὶ τὸ νοιώθω,
μὰ δὲν ἔφταιξα, σ'τὸ λέω καθαρά,
φταίγει ἐκείνη ποῦ μοῦ πῆρε κάθε πόθο,
κάθε πίστι, κάθε ἀγάπη καὶ χαρά.

Φταίγ' ἐκείνη ὅπου μ' ἔκανε νὰ πάθω
κι' ἀπ' ἀγάπη κι' ἀπὸ ζήλεια νὰ χαθῶ,
ὅπου μ' ἔκανε τὰ κάλλη της νὰ μάθω
καὶ τὸν Πλάστη μου 'μπροστά της ν' ἀρνηθῶ.

Ὦ! ἀλοίμονο! δὲν φταίω ἐγὼ τόσο
καὶ ἀδίκως ὁ Θεός μὲ τυραννεῖ,
φταίγ' ἐκείνη ὅπου μ' ἔκανε νὰ νοιώσω
ὡς τὰ κόκκαλα βαθειὰ τὴν ἡδονή.

Τώρα ὅμως τ' ἁμαρτήματα θυμοῦμαι
καὶ τρομάζω κι' οὔτε πειὰ τὴν ἀγαπῶ,
τὴν ἀρνοῦμαι, τὴν ἀρνοῦμαι, τὴν ἀρνοῦμαι
καὶ 'ςτὸν Πλάστη μου μὲ θάρρος θὰ τὸ 'πῶ.

Μοῦπ' ὁ ἄγγελος: ἀγάπησες μὲ πόνο!
συγχωρεῖσαι γιατὶ ξέρεις ν' ἀγαπᾷς,
τώρα ἔλπιζε 'ςτὸν Πλάστη σου καὶ μόνο
κ' ἔλα σήκω, 'στὸν παράδεισο θὰ πᾷς.

Μόλις ἄρχισε τὰ σίδερα νὰ λύνῃ
γιὰ νὰ φύγωμ' ἀπ' τὴν κόλασι μαζῆ,
ἄχ! ἐγύρισα κι' ἀντίκρυσα ἐκείνη
ποὺ τὴν ἔφερναν 'ςτὴν κόλασι νὰ ζῇ.

Χαμογέλασε, μ' ἐκύτταξε καὶ λίγο,
καὶ μοῦ ἄναψ' ἡ ματιά της τὸν καϋμό....
—Σῦρε, ἄγγελε, τοῦ εἶπα, δὲν θὰ φύγω,
καὶ τὴν κόλασι μαζῆ της προτιμῶ!...

Β'.

Σὰν ἐξύπνησα τὴν ηὗρα 'ςτὸ πλευρό μου,
καὶ τῆς εἶπα: μέσ' 'ςτὴν κόλασι θὰ πᾷς
γιατὶ τὤδα ζωντανὰ μέσ' 'ςτ' ὄνειρό μου....
χαμογέλασε καὶ μοῦπε: μ' ἀγαπᾷς;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΛΗΣΤΡΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΙΑΣ

Ὁ μεταβαίνων σήμερον εἰς Ὠρωπὸν δὲν φοβεῖται τὸν Ἀρβανιτάκην, οὐδ' ὁ διερχόμενος διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ τῆς Κηφισσίας συλλογίζεται τὸν Νταβέλην, ὅπως ὁ ἐπὶ σιδηρῶν ἐλασμάτων διατρέχων τὴν Κακὴν Σκάλαν μόλις ἴσως ἐνθυμεῖται τὸν Σκίρωνα. Εὐτυχῶς ἡ ἀσφάλεια τῶν ὁδῶν, ἥτις ἐπικρατεῖ ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν πλήρης ἐν Ἑλλάδι, μετέθεσεν οὕτως εἰπεῖν τὴν ληστείαν ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἱστορίας, ἂν μὴ τῆς μυθολογίας, ἢ τοὐλάχιστον τῆς μυθιστορίας. Μετὰ μίαν ἴσως γενεὰν τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀρβανιτάκη, τοῦ Νταβέλη καὶ τοῦ Σκίρωνος θὰ συμφύρωνται ὡς ὀνόματα συγχρόνων καὶ εἶνε φόβος μὴ ὁ μὲν Θησεύς, ὑπολαμβάνηται ἀποσπασματάρχης τις μὲ στολὴν χωροφύλακος, κρημνίζων ἀπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γεφύρας τῆς Κακῆς Σκάλας τὸν Σκίρωνα φουστανελλοφοροῦντα, ὁ δὲ Ἀρβανιτάκης ἢ ὁ Νταβέλης θεωρῶνται ὡς ῥοπαλοφόροι λησταὶ τῶν παναρχαίων χρόνων. Ἡ σύγχυσις θὰ εἶνε τόσῳ μᾶλλον εὔκολος καθ' ὅσον ἐν τῇ ληστείᾳ οὔτε ἡ κακουργία ἤλλαξε φύσιν οὔτε τὰ μέσα τῶν δραστῶν μετεβλήθησαν σὺν τοῖς χρόνοις. Πρὶν ἡ λοιπὸν τὰ ὅρια τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν νέων χρόνων συγχυθῶσιν ἐντελῶς, ἂς ἐπιτραπῇ νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα τὴν ἱστορίαν μιᾶς ληστρικῆς συμμορίας, ἥτις δὲν γράφεται μὲν ἐνταῦθα διὰ πρώτην φοράν, ἀλλ' ὑποθέτω, ὅτι εἶνε ἄγνωστος εἰς πολλοὺς τῶν ἀναγνωστῶν. Ἡ ἱστορία μου δὲν εἶνε μὲν χθεσινή, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ τόσον παλαιὰ ὅσον ὁ Σκίρων. Διὰ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν οἱωνδήποτε σκανδάλων προτιμῶ νὰ ὀνομάσω τὰ δρῶντα πρόσωπα δι' ἀρχαίων ὀνομάτων, ἀποκρύπτων τὰς ἀληθινὰς αὐτῶν ὀνομασίας. Ἀλλὰ δὲν σημαίνει καὶ πολύ, ἀφ' οὗ πᾶσα διήγησις περὶ ληστῶν, ὅπως ἔχῃ ἐνδιαφέρον, ἐνέχει τι τὸ μυθικόν.

Ἡ σκηνὴ συμβαίνει παρὰ τὰ παλαιὰ σύνορα τοῦ βασιλείου ἐν

Ὑπάτη. Παρὰ τὸ ἄκρον τοῦ πολίσματος ἔκειτο μακρότερόν πως τῶν τελευταίων αὐτοῦ οἰκιῶν ὁ οἶκος πλουσίου ἰδιώτου. Τὸν οἰκοδεσπότην θὰ καλέσω ἁπλῶς Ἵππαρχον. Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦτο ἐλπίζω, ὅτι δὲν θ' ἀνακαλυφθῇ οὔτε ἡ φιλαργυρία αὐτοῦ, οὔτε τὰ περίεργα τεχνάσματα τῆς συζύγου του, ἥτις εἶχε τὴν ἀρετὴν ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἄνδρας μέχρις ἐκείνου τοῦ βαθμοῦ, ὅςτις διὰ τὸν σύζυγον βεβαίως καταντᾷ κακία. Ἡ δὲ ὑπηρέτρια τοῦ οἴκου μιμουμένη καὶ ὑπερακοντίζουσα τὴν κυρίαν αὐτῆς, ἠγάπα τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ ξενιζομένους φίλους μέχρις ἐκείνου τοῦ βαθμοῦ, καθ' ὃν ἡ θεραπαινὶς μεταβάλλεται εἰς δέσποιναν. Αἴφνης νύκτα τινά, ἐν ᾧ πέριξ βαθεῖα ἐπεκράτει σιωπή, διορύττεται εἷς τῶν τοίχων τῆς οἰκίας καὶ ἀνοίγεται ὀπὴ δι' ἧς ἠδύνατο νὰ χωρήσῃ ἄνθρωπος. Δι' αὐτῆς εἰςέρχονται ὁ μὲν μετὰ τὸν δὲ ξιφήρεις ἄνδρες. Ἦτο ἡ λῃστρικὴ συμμορία τοῦ... Ἀλκίμου ἢ μᾶλλον ἀπόσπασμα αὐτῆς, ἀποφασίσαν νὰ λῃστεύσῃ τὸν οἶκον τοῦ Ἱππάρχου. Οἱ λῃσταὶ εἰςελάσαντες ἔδησαν τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τὴν θεράπαιναν καὶ πάντας τοὺς τοῦ οἴκου, οἵτινες μετὰ φόβου καὶ θλίψεως ἔβλεπον τοὺς φοβεροὺς λωποδύτας κενοῦντας τὸν οἶκον καὶ ἐκκομίζοντας ἔξω αὐτοῦ πάντα, χρήματα, ἱμάτια, σκεύη. Εὐθὺς δὲ ὡς ἐτελείωσεν ἡ λῄστευσις τοῦ οἴκου, παραλαβόντες τοὺς ὄνους καὶ τοὺς ἵππους τοῦ Ἱππάρχου, ἀπῆλθον ἀνὰ τὰ ὄρη, φέροντες βαρὺ φορτίον κλεμμάτων. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἔφθασαν οἱ λῃσταὶ εἰς ἔπαυλιν φίλων λῃσταποδόχων, οἵτινες ἐκάλεσαν αὐτοὺς ἐν μέσῳ ἀσπασμῶν εἰς πρόγευμα καὶ παρέθηκαν εἰς τὰ κτήνη κριθία. Ἐκκινήσαντες δ' ἐκεῖθεν ἀφίκοντο πρὸ τῆς ἑσπέρας εἰς τὸ ὁλημέριον αὐτῶν. Ἐκεῖ γραῖα, καθημένη πλησίον τοῦ καιομένου πυρὸς, δεξιωθεῖσα τοὺς ἀφικνουμένους, ἀνήγγειλε περιχαρὴς, ὅτι ἀνέμενεν αὐτοὺς ἄριστον γεῦμα. Οἱ λῃσταὶ κατέθηκαν τὰ φορτία, καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασαν νεανίσκοι πολλοὶ κομίζοντες πλεῖστα ὅσα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ἱμάτια καὶ κοσμήματα πολλὰ γυναικεῖα καὶ ἀνδρικά. Ἀπετέλουν οὗτοι ἄλλο ἀπόσπασμα τῆς αὐτῆς συμμορίας, ὅπερ, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι συνάδελφοι ἐλῄστευον ἐν Ὑπάτῃ τὸν οἶκον τοῦ Ἱππάρχου, εἶχε μεταβῆ εἰς λῃστρικὴν γυρολογίαν ἐν Βοιωτίᾳ. Κατὰ τὸ δαψιλὲς γεῦμα οἱ νεωστὶ φθάσαντες κακίζονται ὡς ἐπιστρέψαντες ἄνευ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Λαμάχου, καὶ οἱ λῃσταὶ ἀναγκάζονται νὰ διηγηθῶσι τὰ κατ' αὐτόν. Ἐν Θήβαις κατῴκει ὁ πλούσιος τραπεζίτης Χρυσέρως, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποφασίσει νὰ λῃστεύσῃ ἡ συμμορία. Εἰςῆλθον λοιπὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ νύκτωρ. Ἀλλ' ὅπως μὴ διαρρήξωσι

μετὰ πατάγου τὴν θύραν, ὁ Λάμαχος ἔθηκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ τὸν βραχίονα εἰς τὸ κλεῖθρον, ἵνα ἐπιτηδείως ἄρῃ τὸν ἔνδοθεν μοχλόν. Ἀλλ' ὁ τραπεζίτης, παρατηρήσας τὰς κινήσεις τῶν ληστῶν, κατώρθωσε νὰ καρφώσῃ ἔσωθεν διὰ μεγάλου καρφίου ἐπί τινος ξύλου τῆς θύρας τὴν χεῖρα τοῦ Λαμάχου. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Χρυσέρως, ἀνελθὼν εἰς τὴν στέγην τοῦ οἴκου, ἤρχισε ζητῶν βοήθειαν καὶ κραυγάζων πρὸς τοὺς γείτονας. Οἱ λησταί, φοβηθέντες μὴ κυκλωθῶσιν, ἀπέκοψαν διὰ ξίφους τὸν βραχίονα τοῦ Λαμάχου καὶ παραλαβόντες τὸν ἄχειρα ἀρχηγόν, ἔσπευσαν νὰ σωθῶσιν. Ἀλλ' ἡ σωτηρία τοῦ συρομένου τραυματίου ἦτο δυσχερὴς καὶ ἐδυσκόλαινε τὴν φυγὴν τῶν ληστῶν. Ἐπείσθησαν λοιπὸν εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅτι χάριν τῆς ἰδίας σωτηρίας ἔπρεπε νὰ φονεύσωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ σκληρὸν ἔργον, ὁ Λάμαχος, λαβὼν τὸ ξίφος διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἠσπάσθη αὐτό, καὶ ἐνέπηξεν εἰς τὸ στῆθος, ἀποθανὼν ἡρωικὸν θάνατον κλέφτου. Ἀφ' οὗ δὲ καὶ ἄλλα ἔπαθεν ἡ συμμορία ἐν Θήβαις, ἀνεχώρησεν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Βοιωτίας. Ἡ διήγησις τῶν παθημάτων καὶ κατορθωμάτων των πρὸς τοὺς συναδέλφους ἐχρησίμευσεν ὡς ἄρτυμα τοῦ δείπνου.

Ἐννοεῖται ὅτι πολὺ θρασύτερα ἦσαν τὰ τολμήματα ὅσα ἐπεχείρει ἡ συμμορία ὁλόκληρος ὁμοῦ. Ἓν τῶν τολμηροτάτων ἔργων τῶν φοβερῶν ληστῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀπαγωγὴ ὡραίας νύμφης ἐξ αὐτοῦ τοῦ οἴκου ὅπου ἐτελεῖτο ὁ γάμος ἐπ' ἐλπίδι πλουσίων λύτρων. Ἡ κόρη μετ' αἰχμαλωσίαν τινῶν ἡμερῶν, τυχοῦσα καταλλήλου εὐκαιρίας, ἐκφεύγει ἐν νυκτὶ σεληνιαίᾳ, ὀχουμένη ἐπ' ὄνου κατεχομένου ὑπὸ τῶν ληστῶν καὶ παντοῖα πάσχοντος ὑπ' αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ λησταί, ἐννοήσαντες τὴν φυγὴν τῆς κόρης, διώκουσιν αὐτήν, καὶ καταλαβόντες ἐπαναφέρουσιν εἰς τὸ ὀλημέριον, ὅπου τιμωρεῖται ἐπὶ τῇ φυγῇ διὰ σκληροτάτων βασάνων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ μνηστὴρ τῆς αἰχμαλώτιδος Τληπόλεμος, δυστυχήσας νὰ ἴδῃ τὴν νεᾶνιν ἀπαγομένην σχεδὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀγκάλης του, δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάσῃ, καὶ ἀπεφάσισε διὰ παντὸς τρόπου νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ληστὰς καὶ νὰ λάβῃ πάλιν τὴν ἐκλεκτὴν τῆς καρδίας του. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καί, ὁ κίνδυνος ηὔξανεν ὁσημέραι διὰ τὴν συμμορίαν. Καὶ ὅμως ἡ σύλληψις καὶ καταστροφὴ τῶν ληστῶν ἐβράδυνεν ἕως ἐπῆλθε συνεπίκουρος ὁ δόλος καὶ τὸ θάρρος τῆς τετρωμένης ὑπὸ τοῦ ἔρωτος καρδίας τοῦ Τληπολέμου. Ἡμέραν τινά, ἐν ᾧ οἱ λησταὶ περιφρόντιδες ἐσκέπτοντο, ὅτι αἱ τά-

ξεις αὐτῶν εἶχον ἤδη ἀρκετὰ ἀραιωθῆ ὑπὸ διαφόρων ἀτυχιῶν, παρουσιάζεται εἰς αὐτοὺς νεανίας, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι θέλει νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν συμμορίαν. Ἔφερε πλούσια δῶρα καὶ εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται Αἷμος. Οἱ λησταὶ ἐχάρησαν ἀκούοντες τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιφόβου τούτου λῃστοῦ ὃν ἔτρεμεν ἡ Μακεδονία καὶ τοῦ ὁποίου ἡ συμμορία, καταδιωχθεῖσα ἀμειλίκτως ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, εἶχεν ἐπ' ἐσχάτων προσβληθῆ καὶ καταστραφῆ. Ἔγεινε λοιπὸν προθύμως δεκτὸς εἰς τὴν συμμορίαν, καὶ ἡ ἀποδοχὴ αὐτοῦ ἐπανηγυρίσθη ἀμέσως διὰ κραιπάλης, καθ' ἣν ὁ νέος σύντροφος διὰ διαφόρων ναρκωτικῶν μέσων κατέστησεν ἀνικάνους πρὸς πᾶν ἔργον καὶ πᾶσαν ἀντίστασιν τοὺς λῃστὰς τῆς συμμορίας.

Οἱ ἀναγνῶσται ἐνόησαν ὅτι ὁ πρόσφυξ δὲν ἦτο ἀληθῶς ὁ λῃστὴς Αἷμος, ἀλλὰ Τληπόλεμος ὁ μνηστὴρ τῆς ὑπὸ τῶν λῃστῶν αἰχμαλωτισθείσης νεάνιδος. Ἡ δολία αὐτοῦ προσέλευσις πρὸς τοὺς λῃστὰς μόνον σκοπὸν εἶχε νὰ διευκολύνῃ τὴν σύλληψιν αὐτῶν παρὰ τῶν ἐπὶ τῆς καταδιώξεως τεταγμένων καὶ αὐτὸν ἀκολουθούντων στρατιωτῶν. Τὸ ἔργον ἐπέτυχεν. Ὁ μνηστὴρ ἀνέπνευσε καὶ μετ' αὐτοῦ ἀνέπνευσεν ἡ Ἑλλὰς ἀπαλλαγεῖσα τῆς φοβερᾶς συμμορίας.

Οἱ ἀναγνῶσται θὰ ἐρωτήσωσι πότε συνέβησαν πάντα ταῦτα, εἰς ποῖον κακουργιοδικεῖον ἐδικάσθησαν οἱ λῃσταί, ἐκ τίνος δικαστικοῦ φακέλου παραλαβὼν ἀνέγραψα τὴν ἱστορίαν τῆς λῃστρικῆς συμμορίας. Εἶνε βεβαίως περίεργοι νὰ μάθωσι τἀληθῆ ὀνόματα τῶν λῃστῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν κακῶς ποιηθέντων, πρὸ πάντων δὲ τὸ ὄνομα τῆς ἁρπαγείσης νεάνιδος καὶ τοῦ γενναίου αὐτῆς μνηστῆρος. Πρὸς τί τ' ἀρχαῖα ὀνόματα ἀφ' οὗ τὰ πράγματα φαίνονται τόσον νέα καὶ ἐνθυμίζουσι τὰς ἱστορίας ἄλλων γνωστῶν λῃστρικῶν συμμοριῶν; Λυποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι νὰ εὐχαριστήσω τοὺς ἀναγνώστας. Ἡ ἱστορία φαίνεται νέα, ἀλλ' εἶνε παλαιά. Δὲν ἐξήγαγον αὐτὴν ἐκ δικαστικῶν φακέλων. Τὰ ἐκτεθέντα ἐπεισόδια δὲν εἶνε εἰλημμένα ἔκ τινος τῶν ἀθηναϊκῶν πρωινῶν ἐφημερίδων, ἀλλὰ διηγεῖται αὐτά.... Τίς ἐπὶ τέλους; Ὁ Ἕλλην Λουκιανὸς καὶ ὁ Ῥωμαῖος Ἀπουλήιος, ἐπὶ τὸ μυθιστορικώτερον ἴσως ἀφηγηθέντες γεγονότα πραγματικὰ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἡ λῃστεία ἐπὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων εἶχεν ὑπὲρ τὸ δέον θρασυνθῆ. Βλέπετε ὅτι ἡ λῃστεία πάντοτε εἶχεν ὅμοιον τὸν σκοπὸν καὶ παρεμφερῆ τὰ μέσα.

Σπυρ. Π. Λαμπρος.

Ο ΘΕΡΣΙΤΗΣ

ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ νὰ γράψω τὴν ἀπολογίαν ἑνὸς ἀδικηθέντος. Τὸ ὄνομα ἀνδρός, τὸ ὁποῖον κατέστη διὰ τῶν αἰώνων συνώνυμον ὕβρει καὶ περιφρονήσει, χωρὶς οὐδεμία ὑπὲρ αὐτοῦ ν' ἀκουσθῇ φωνὴ ἀναψηλαφήσεως καὶ ἐπανορθώσεως, εἶνε δίκαιον νὰ τύχῃ ἱκανοποιήσεώς τινος καὶ ἀπολογίας ἐπὶ τῇ καταδίκῃ, ἣν ὑφίσταται, στιγματισθὲν ὑπὸ τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως. Ὑπὸ τῆς ποιήσεως δημιουργηθὲν τὸ πρόσωπον τοῦτο, δὲν ἀποδείκνυται, ἐκ τῶν κατ' αὐτοῦ στοιχείων τῆς κατηγορίας, μοχθηρὸν καὶ ἀχρεῖον, οἷον παρέστησεν αὐτὸ ὁ ἀόμματος ραψῳδός, ὁ ᾄσας τὰ κλέα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, ἀλλ' ἀνεπιεικὴς καὶ ἀδιάφορος φανεὶς πρὸς τοὺς μὴ ἕλκοντας τὸ γένος ἀπὸ θεῶν, οὓς ἀπέκλεισε τοῦ τεμένους τῆς μούσης του. Σπανίως ἡ ποίησις ἐστιγμάτισε μετὰ τοσαύτης ἀποστροφῆς πρόσωπόν τι, εἴτε ἱστορικῶς ἀγωνισθέν, εἴτε δημιούργημα αὐτῆς καθ' ὁλοκληρίαν, ὅσον τὸν Θερσίτην ἡ ὁμηρικὴ ποίησις. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατέστη παροιμιῶδες. Παρέστη ἐξωτερικῶς δύσμορφος, ἐσωτερικῶς οὐτιδανός, ἐξεπροσώπησε δὲ τὸ εἰδεχθὲς μέρος τῆς λαμπρᾶς εἰκόνος τῆς Ἰλιάδος, ἣν ἔγραψε μετ' ἀμιμήτου χάριτος ἡ γραφὶς τοῦ θείου Ὁμήρου, παρὰ τὰς ἀπαραμίλλους φυσιογνωμίας τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ Ὀδυσσέως, τοῦ Αἴαντος, αὐτῶν τῶν Τρώων, ἑνὸς Ἕκτορος, ἑνὸς Αἰνείου. Ἂν ὁ Ἀγαμέμνων εἶνε ὁ πανελλήνιος ἡγεμών, ὁ «ἄναξ ἀνδρῶν, κοσμήτωρ λαῶν, ὃς μέγα πάντων Ἀργείων κρατέει, καὶ οἱ πείθονται Ἀχαιοί», ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦτο δι-

Παυλος Δερουλεδ

καίῳ καταγωγῆς ἐκ θεῶν καὶ δικαίῳ ἀναγνωρίσεως τῶν περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων, ἂν ὁ Ἀχιλλεὺς καλεῖται διογενής, διότι εἰς τοὺς γάμους τῶν γονέων αὐτοῦ παρέστησαν οἱ θεοὶ ἐπὶ τοῦ Πηλίου. ἂν ὁ Ὀδυσσεὺς παρίστησι τὸν τύπον τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς πονηρίας μεταξὺ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὅσοι μετὰ τῶν Ἀτρειδῶν ἦλθον ὑπὸ τὸ Ἴλιον, ἂν ὁ Μενέλαος χαρακτηρίζεται ὡς βοὴν ἀγαθός, πάντες δ' ἐν γένει οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς ἀπαραμίλλου ἐκείνης ἐποποιίας ἀνάγουσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν εἰς θεούς, εἷς μόνος ἐξαιρεῖται καθ' ὁλοκληρίαν τῆς εὐνοίας τοῦ θείου ποιητοῦ· δὲν καλεῖται οὗτος οὔτε διοτρεφής, οὔτε βοὴν ἀγαθός, οὔτε ἐκπαγλότατος πάντων ἀνδρῶν. Εἶνε ἀπόκληρος πάσης συμπαθείας καὶ χάριτος· εἶνε ὁ αἴσχιστος τῶν ἀνδρῶν, ὅσοι ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον· ὡς τοιοῦτος δὲ στιγματίζεται δι' εἰκόνων, αἵτινες διηώνισαν μὲν αὐτὸν ὡς ἥρωα ρωπογραφίας, κατέστησαν δ' ἀπὸ αἰώνων ἤδη τὸ ὄνομά του συνώνυμον τῷ φθόνῳ, τῇ κακίᾳ, τῇ μοχθηρίᾳ.

Ἡ Μοῦσα τῆς ποιήσεως συνήθως ἀντλεῖ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς καὶ τὰς εἰκόνας ἀπὸ τῶν ἀθανάτων προτύπων τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὴν τιμὴν ταύτην, ἂν αἱ ἐμπνεύσεις αὐτῆς δὲν ἀπορρέωσι συγχρόνως καὶ ἀπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης. Ἡ ποίησις δὲν κέκληται μόνον νὰ δημιουργῇ κόσμους ἐκ τῶν θελγήτρων τῆς φύσεως, ἢ ἐκ τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας, ἢ ἐκ τῶν πτήσεων τῆς φαντασίας πρὸς ἰδεώδεις κόσμους· νὰ κατατρίβῃ τὸν χρόνον αὐτῆς περὶ τὰ ἄσπιλα κάλλη τῆς σελήνης, ἢ περὶ τὰ παρθενικὰ καὶ γοητεύοντα βλέμματα τρυφερᾶς ἐρωμένης. Εἰσερχομένη εἰς τὸ εὐρὺ στάδιον τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἐφ' οὗ δεινὸς ἑκάστοτε διεξάγεται ἀγὼν ἰδεῶν, αἰσθημάτων, τάσεων, συμφερόντων, ὀφείλει νὰ παραστήσῃ τὸν ἀγῶνα τοῦτον μετὰ πάσης ἀμεροληψίας καὶ δικαιοσύνης, χωρὶς ν' ἀποκλίνῃ ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου, ἀδίκως συμπαθοῦσα καὶ χαριζομένη. Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐπελάθετο τῶν καθηκόντων τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ἀμίμητος σκηνογράφος τῶν ἐμψύχων

καὶ ἀψύχων πραγμάτων δὲν ἐδείχθη ἀνώτερος ἑαυτοῦ, τῆς ἐποχῆς του· ὑπέκυψεν εἰς τὰς ἰδέας αὐτῆς, τὰ αἰσθήματα, τὰς προλήψεις. Καὶ ἐδημιούργησε τὸν Θερσίτην, ἀπεχθὲς, χυδαῖον, τὸν οἶκτον καὶ τὸν γέλωτα ἀπὸ αἰώνων διεγεῖρον πρόσωπον ἐν μέσῳ τοσούτων λαμπρῶν μορφῶν θεῶν, θεοειδῶν ἡρώων, ἀπαραμίλλων καὶ ἀνεπιλήπτων. Ἐδικαιοῦτο εἰς τοῦτο ὁ θεῖος ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος; Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῇ κλασικῇ ἐποποιίᾳ στοιχείων ἐξάγεται τὸ δίκαιον τῆς κατὰ τοῦ Θερσίτου κατηγορίας καὶ καταδίκης τοῦ ποιητοῦ; Θέλω τὸ ἐξετάσει διὰ βραχέων, ὑπείκων οὐχὶ εἰς ὁρμὴν τοῦ παραδόξου, ἀλλ' εἰς αἴσθημα ἐπανορθώσεως τῆς φήμης ποιητικοῦ ἥρωος, ὅστις ἐκ τοῦ ἀγῶνος, ὃν διεξάγει ἐν τῇ Ἰλιάδι, ἐδικαιοῦτο νὰ τύχῃ εὐφημοτέρας ὅπως δήποτε μνήμης καὶ ἐντιμοτέρας ἀναγραφῆς ἐν τῇ θαυμασίᾳ πινακοθήκῃ τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων.

Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐγένοντο ἀπόπειραι πλείστων ἱστορικῶν ἐπανορθώσεων. Ἐγένετο ἀναθεώρησις τῆς ἐτυμηγορίας πολλῶν κρίσεων τῶν παρῳχημένων γενεῶν, τοιουτοτρόπως δὲ παρέστημεν θεαταὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἀνατροπῆς πλείστων ἡμῶν γνωμῶν περὶ προσώπων, ἅτινα ἡ νεωτέρα κριτικὴ, ὁτὲ μὲν ἐζήτησε νὰ ἐξαγνίσῃ καὶ ν' ἀποκαθάρῃ ἀπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ῥύπου, τοῦ κηλιδοῦντος τὴν φήμην αὐτῶν, ὁτὲ δὲ, καταρρίπτουσα τὰς παραδεδεγμένας ἰδέας περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἠθικότητος μεγάλων τινῶν ἀνδρῶν τῆς ἱστορίας, νὰ παραστήσῃ αὐτοὺς ὡς σφετεριστὰς τῆς δόξης, πλαστογράφους τῆς ἀνθρωπίνης ὑπολήψεως, ἧς κατ' οὐδένα τρόπον ἐδικαιοῦντο. Μεγάλοι ἱστορικοὶ ἔνοχοι μετεμορφώθησαν διὰ τῆς μαγικῆς λαβίδος τῆς κριτικῆς εἰς ἐξόχους ἐναρέτους, παραγνωρισθέντας ὑπὸ τῶν συγχρόνων, ἀδικηθέντας ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Ἄνδρες, κριθέντες παρὰ τῶν συγχρόνων εὐγενεῖς καὶ ἐνάρετοι, ὡς τοιοῦτοι δὲ παραδοθέντες ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, καταγγέλλονται ἤδη σήμερον ὑπ' αὐτῆς ὡς ἀδίκως σφετερισθέντες τὴν δόξαν. Τὰ παραδείγματα τῶν ἐπανορθώσεων τούτων εἶνε ἄπειρα, καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ σημειώσω αὐτὰ ἐνταῦθα. Ἀπεπειράθην ἄλλοτε νὰ ἐξαγνίσω τὴν μνή-

μην ἱστορικοῦ προσώπου, ἀδικηθέντος μέχρις ἐσχάτων, κατὰ τὰς ἀποδείξεις τῆς νέας ἱστορικῆς κριτικῆς. Σήμερον ἀναλαμβάνω κοπιωδέστερον ἔργον, νὰ ἐξετάσω τὸ δίκαιον ποιητικῆς ἀπεχθείας καὶ ἐκφαυλίσεως προσώπου, προκληθείσης ἕνεκα τῶν ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς, καθ'ἣν ἐξελίσσεται ἡ κοινωνικὴ εἰκὼν, ἧς γωνίαν τινὰ ἀναλαμβάνω ν'ἀναπαραστήσω. 'Εν τῇ μεγάλῃ εἰκόνι τῆς 'Ιλιάδος ἦτο ἀνάγκη μετὰ τῶν φωτεινῶν αὐτῆς σημείων νὰ συνδυασθῶσι καὶ τὰ σκοτεινὰ, πρὸς τὸν σκοπὸν ἴσως τοῦ ἐκ τῶν ἀντιθέσεων ἀποτελέσματος. 'Εὰν πρὸς τὸ πρῶτον ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ 'Ομήρου ὁ 'Αγαμέμνων, ὁ 'Αχιλλεὺς καὶ ὁ 'Οδυσσεὺς, οἱ διοτρεφεῖς ἄνακτες τῆς γενεᾶς ἐκείνης, οἱ δικαίῳ καταγωγῆς ἐκπροσωποῦντες τὸ θεῖον δίκαιον τῆς βίας, τῆς καταπιέσεως καὶ τῶν προνομίων, πρὸς τὸ δεύτερον ἐξελέγη ὁ Θερσίτης, ὁ μόνος διαμαρτυρόμενος κατὰ τῶν ὑπερβάσεων τούτων τοῦ δικαίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἔννοια δὲν εἶχε καθορισθῆ εἰσέτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ.

* *
*

Δὲν σκοπῶ νὰ ἐρευνήσω ὧδε τὰ κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ταύτην ἐποποιίαν. 'Υπῆρξεν ὁ τρωϊκὸς πόλεμος συνέπεια τῆς ὑπὸ τοῦ Πάριδος ἁρπαγῆς τῆς 'Ελένης, τῆς παραβιάσεως τῶν νόμων τῆς ξενίας, ἣν ἐτέλεσεν υἱὸς 'Ασιανοῦ δεσπότου κατὰ τοῦ εὐγενεστάτου τῶν βασιλικῶν οἴκων τῆς τότε 'Ελλάδος; 'Η ὑπῆρξεν ὁ ἀγὼν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ 'Ασίας, πολιτισμοῦ καὶ βαρβαρότητος, ὁ τοσάκις ὑπὸ ποικίλα ὀνόματα καὶ περιστάσεις ἐκδηλωθεὶς ἔν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ, ἡ δὲ πλαστικωτάτη ἑλληνικὴ φαντασία τῶν χρόνων ἐκείνων ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐδημιούργησε τὸν μῦθον τῆς ἁρπαγῆς τῆς ὡραίας 'Ελληνίδος; Δὲν σκοπῶ νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα τοῦτο. Εἰσέρχομαι ἀμέσως εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ θέματός μου, καταλείπων τὰ ἄλλα προβλήματα εἰς τοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἐθνολογικοὺς ἀρχαιοδίφας.

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐστιγμάτισεν ἡ ποιητικὴ γραφὶς τοῦ 'Ομήρου ὡς αἰσχίστους καὶ ἀπεχθεστάτους πρωταγωνιστεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὁ Θερσίτης. 'Εδικαιοῦτο πρὸς τοῦτο,

τὰ δὲ στοιχεῖα τῆς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας εἶνε τοιαῦτα, ὥστε πράγματι νὰ κηρυχθῇ ἄξιος τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ποιητοῦ; Αὐτὸ τὸ ἔπος, προσηκόντως καὶ μετ' ἀπαθείας ἀναλυόμενον, ἐκβάλλει φωνὴν συνηγορίας ὑπὲρ τοῦ Θερσίτου.

Ἐννέα παρῆλθον ἐνιαυτοί, ἀφ' ὅτου ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Ἰλίου ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν μάχεται κατὰ τῶν Τρώων ἄνευ ἀποτελέσματος. Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου μετέχουσι τοῦ ἀγῶνος καὶ οὗτοι, ἀλλ' ὑπὲρ οὐδενὸς τῶν μαχομένων κλίνει ὁριστικῶς ἡ πλάστιγξ τῆς νίκης. Ὑπὲρ τῶν εὐκνημίδων Ἀχαιῶν ἐνδιαφέρεται ὁ Ζεύς, ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, ἀλλ' ἐκηρύχθησαν κατ' αὐτῶν ἕτεροι τῶν Ὀλυμπίων, δι' ἰδίους ἕκαστος προσωπικοὺς λόγους ἢ τοπικούς. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος Χρύσης, ἰδὼν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ καταστᾶσαν λείαν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἐπικαλεῖται τὸν θεόν, οὗ τοσάκις ἐστεφάνωσε τὸν χαρίεντα ναόν, ταύρων δὲ καὶ αἰγῶν προσήνεγκεν αὐτῷ θυσίας, νὰ προσέλθῃ ἐκδικητὴς τῆς τιμῆς του κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. Καὶ εἰσακούει ὁ ἑκηβόλος θεὸς τοῦ φωτὸς τὴν παράκλησιν τοῦ ἱερέως του, καὶ ἐκτοξεύει κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου διὰ τῶν ἐχεπευκῶν αὐτοῦ βελῶν τὸν λοιμὸν καὶ τὸν θάνατον. Ὑπὸ τοιαύτας ἰσοπάλους συνθήκας διεξαγόμενος ὁ ἀγὼν μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρώων, παρατείνεται ἀπὸ ἐννεατίας, πρὸ παντὸς ἐπὶ ζημίᾳ τῶν πρώτων, μακρὰν τῆς πατρῴας γῆς ταλαιπωρουμένων, ἀγνοούντων τι τῶν πλείστων περὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Ὑπὲρ οὐδενὸς κλίνει ἡ νίκη· καὶ αὐτὰ τὰ μαντεῖα ἀγνοοῦσιν, ὁποία ἔσται ἡ ἔκβασις αὐτῆς, οἱ δὲ Ὀλύμπιοι ἀπὸ τῶν ἀθανάτων αὐτῶν δωμάτων συζητοῦσι καὶ ἐρίζουσι περὶ τοῦ μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρώων ἀγῶνος ἐπὶ ὑπερβάσει τῶν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ εἰθισμένων κοινοβουλευτικῶν κανόνων.

Μεθ' ὅλα ταῦτα μόνοι οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἀδιαφοροῦσι πρὸς τὰς ταλαιπωρίας, ἃς ὑφίστανται οἱ ὑπ' αὐτῶν ἡγεμονευόμενοι ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας. Ἐκ τῶν λαφύρων, τῶν διαρπαζομένων ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν κατὰ τῶν πέριξ οἰκούντων λαῶν, οἱ βασιλεῖς λαμβάνουσι τὴν μερίδα τοῦ λέοντος, εἴτε εἰς κτήνη, εἴτε εἰς σῖτον, εἰς οἱονδήποτε ἐπὶ

τέλους χρήσιμον πρὸς τὰς τοῦ βίου ἀνάγκας εἶδος. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον περίμαχον εἶδος, τὸ ἄκρον ἄωτον τῶν λαφύρων, τὸ καθιστῶν ἀξίας λόγου τὰς δῃώσεις τῶν χρόνων ἐκείνων, εἶνε ἡ γυνή. Ἐν ἑκάστῃ ἁλώσει-ἐχθρικῆς ἢ καὶ φιλικῆς χώρας οὐδέποτε λείπει ἀπὸ τῶν λαφύρων τὸ ὡραῖον φῦλον. Ἐν τῇ πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς τρωϊκῆς χώρας μεταβάσει αὐτῶν οἱ ἐκδικηταὶ οὗτοι τῆς ἁρπαγείσης ἀπίστου συζύγου τοῦ Μενελάου-ἐξέρχονται εἰς Λέσβον, ὑπὸ ὁμοφύλων ἀναμφιβόλως κατοικουμένην, καὶ ἐκεῖ ὁ υἱὸς τῆς Θέτιδος μετὰ τῶν συναγωνιστῶν του ἁρπάζει ὅ,τι εὑρίσκει, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν λαφύρων του ἐξέχουσιν ὡραῖαι Λεσβίδες παρθένοι. Ἐν μιᾷ τοιαύτῃ περιστάσει συγκομιδῆς καὶ διανομῆς λαφύρων διίστανται πρὸς ἀλλήλους Ἀχιλλεὺς καὶ Ἀγαμέμνων.

Ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν εἶχεν ἁλώσει Θήβην, τὴν ἱερὰν τοῦ Ἀετίωνος πόλιν. Πολλὰ ἀπεκομίσατο λάφυρα ἐκ τῆς δῃώσεως ταύτης, ἀλλὰ τὸ τιμαλφέστατον πάντων εἶνε ἡ καλὴ παρθένος Χρυσηΐς, θυγάτηρ τοῦ Χρύσου, ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος. Θρηνῶν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῇ ἁρπαγῇ τῆς κόρης του, προωρισμένης βεβαίως νὰ ὑπηρετήσῃ τὰς ἀκολάστους ὀρέξεις ἀρχηγοῦ τινὸς τῶν Ἀχαιῶν, προσέρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, «θοὰς ἐπὶ νῆας»,

«λυσόμενός τε θύγατρα φέρων τ' ἀπερείσι' ἄποινα,
στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ, καὶ ἐλίσσετο πάντας Ἀχαιούς,
Ἀτρείδα δὲ μάλιστα δύω, κοσμήτορε λαῶν·
»Ἀτρεῖδαί τε καὶ ἄλλοι ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοί,
ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι·
παῖδα δ' ἐμοὶ λῦσαί τε φίλην τ τά' ἄποινα δέχεσθαι,
ἀζόμενοι Διὸς υἱὸν ἑκηβόλον Ἀπόλλωνα».

Πάντες οἱ Ἀχαιοὶ ἐκάμφθησαν πρὸ τῶν ἱκεσιῶν τοῦ φιλοστόργου πατρός, ἀλλ' εἷς μόνος ἔμεινεν ἄτεγκτος ἐνώπιον τῆς θλιβερᾶς ταύτης εἰκόνος. Ὁ Ἀτρείδης Ἀγαμέμνων, ἐφ'

ὃν ἔπεσε λάφυρον ἡ ὡραία κόρη τοῦ ἱερέως. Καὶ ἀπέπεμψεν αὐτὸν κακῶς, μέχρις ὕβρεως τοῦ σκήπτρου καὶ τοῦ στέμματος τοῦ θεοῦ. Κατέλιπεν ὁ γέρων τὰς κοίλας τῶν Ἀχαιῶν νῆας,

«βῆ δ' ἀκέων παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,

ἱκετεύων τὸν υἱὸν τῆς Λητοῦς πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ὕβρεως:

«Κλῦθί μευ, ἀργυρότοξ', ὃς Χρύσην ἀμφιβέβηκας
Κίλλαν τε ζαθέην, Τενέδοιό τε ἶφι ἀνάσσεις,
Σμινθεῦ, εἴποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα,
ἢ εἰ δή ποτέ τοι κατὰ πίονα μηρί' ἔκηα
ταύρων ἠδ' αἰγῶν, τόδε μοι κρήηνον ἐέλδωρ.
τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν.»

Ὁ θεὸς τοῦ φωτὸς ἐπήκουσε τῶν ἱκεσιῶν τοῦ ἱερέως του· καὶ κατῆλθεν ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου, νυκτὶ ἐοικώς, ῥίπτων τὰ ἐχεπευκῆ αὐτοῦ βέλη κατὰ τοῦ ἀχαϊκοῦ στρατοπέδου. Ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας ἐξηκολούθησε τοῦτο, ἀπέθανον πολλοὶ καὶ ἤθελον ἐξοντωθῇ ἀναμφιβόλως, ἂν τὴν δεκάτην ἡμέραν δὲν ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς συνέλευσιν ὁ Ἀχιλλεὺς κατὰ προτροπὴν τῆς Ἥρας, ἐνδιαφερομένης ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν.

Λαβὼν τὸν λόγον ὁ Ἀχιλλεὺς ἀποτείνεται πρὸς τὸν Ἀτρείδην, προτείνων αὐτῷ νὰ ἐρωτηθῇ τις τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μάντεων περὶ τοῦ ἐνσκήψαντος κακοῦ, καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας.

Ἀνίσταται τότε ὁ Κάλχας Θεστορίδης, «οἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος·» καὶ λέγει εἰς τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, ἂν ὑπόσχεται οὗτος ὅτι θέλει προασπίσει αὐτὸν ἐν ᾗ περιπτώσει χολωθῇ ἀνὴρ, μέγα δυνάμενος παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς. Ὁ Ἀχιλλεὺς ὑπόσχεται εἰς τὸν Κάλχαντα τὴν ὑποστήριξίν του, καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει χολωθησόμενος ἤθελεν εἶναι ὁ Ἀγαμέμνων. Καὶ εἶπε τότε ὁ μάντις, θαρσήσας: — Δὲν ἐξωργίσθη ἐναντίον ἡμῶν ὁ Ἀπόλλων ἐπὶ μὴ προσφορᾷ θυσιῶν εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἱερέως, τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος προσβληθέντος, μὴ ἀπολύσαν-

τος τὴν θυγατέρα του· ἐντεῦθεν τὰ καθ' ἡμῶν ἐνσκήψαντα δεινά, ἅτινα δὲν θέλουσιν ἐκλίπει, πρὶν ἢ ἐπιστρέψωμεν τὴν θυγατέρα εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς, ἄγοντες ἅμα ἱερὰν ἑκατόμβην πρὸς ἐξευμενισμὸν τοῦ θεοῦ.

Ἀλλ' ὁ Ἀγαμέμνων ἐξωργίσθη ἐκ τῆς ἑρμηνείας ταύτης.

— Μάντι κακῶν, ἐπιφωνεῖ πρὸς τὸν Κάλχαντα, ἀείποτε ἀρέσκεσαι τὰ κακὰ νὰ μαντεύῃς εἰς τοὺς Ἀχαιούς. Ζητεῖς νὰ ἐπιστρέψω τὴν Χρυσηίδα, ἀλλ' ἐγὼ προκρίνω αὐτὴν καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας, καθὸ ὑπερτέραν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὰς φρένας. Οὐχ ἧττον, πρὸς χάριν τῶν Ἀχαιῶν θέλω ἀποδώσει αὐτήν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὀφείλουσι νὰ μοὶ δώσωσιν ἄλλην, *ὄφρα μὴ οἷος Ἀργείων ἀγέραστος ἔω*.

Καὶ τότε ἤρξατο βίαιος ἀγὼν μεταξὺ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος. Ὁ πρῶτος καλεῖ τὸν δεύτερον *φιλοκτημονέστατον* πάντων, ἀλλ' ἀνταποδίδει τὰ ἴσα πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ὁ Ἀγαμέμνων, συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς μονοκρατορίας του·

«εἷς δέ τις ἀρχὸς ἀνὴρ βουληφόρος ἔστω,
ἢ Αἴας, ἢ Ἰδομενεύς, ἢ δῖος Ὀδυσσεύς,
ἠὲ σύ, Πηλείδη, πάντων ἐκπαγλότατ' ἀνδρῶν».

Ἀλλ' ὁ Ἀχιλλεὺς προβαίνει περαιτέρω, ἀμφισβητεῖ τὸ ἀπόλυτον αὐτοῦ κῦρος, ἀποκαλῶν αὐτὸν «ἀναιδείην ἐπιειμένον, κερδαλεόφρονα.» Ἀπειλεῖ ν' ἀπέλθῃ τῆς Τροίας εἰς τὴν ἐριβώλακα Φθίαν, οὐχὶ δὲ νὰ κάθηται ταλαιπωρούμενος ὑπὸ τὰ τείχη, διὰ νὰ χαίρῃ ὁ *μεγ' ἀναιδὴς*, ὁ *κυνώπης* Ἀγαμέμνων.

— Φύγε, ἀποκρίνεται ὁ Ἀτρείδης· δὲν σὲ ἱκετεύω νὰ μείνῃς· ἀρέσκεσαι πάντοτε εἰς τὰς ἔριδας. Ἐγὼ οὐδέποτε σὲ λαμβάνω ὑπ' ὄψει, εἶνε δὲ δῶρον τῶν θεῶν ἡ ἰσχύς σου. Ἀλλ' ὡς ἀφαιρεῖ παρ' ἐμοῦ ὁ θεὸς τὴν Χρυσηίδα, οὕτω θὰ σοῦ ἀφαιρέσω καὶ ἐγὼ τὴν καλλιπάρειον Βρισηίδα, ἵνα κατανοήσῃς πόσον εἶμαι ἀνώτερός σου, πρὸς παραδειγματισμὸν δ' ἐν τῷ μέλλοντι, ἵνα μή τις ἄλλος ζητήσῃ νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς ἐμέ.

Ἐθλίβη ἐπὶ τούτοις ὁ Πηλείδης καὶ ἐσκέφθη ἐπί τινα στιγμὴν, ἂν ἔπρεπε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Ἀτρείδου, ἢ νὰ καταπαύσῃ τὸν χόλον του. Ἀλλ' ἀθέατος παρέστη τότε ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, εἰς αὐτὸν μόνον φαινομένη. Ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ξανθῆς κόμης τὸν Πηλείδην, παροτρύνουσα νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν ἔριδα. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπείσθη εἰς τὸν λόγον τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπανέθηκε τὸ μέγα ξίφος του εἰς τὸν κολεὸν, μετὰ τοῦτο δ' αὕτη ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Ὄλυμπον. Ἀλλ' ὁ Ἀτρείδης ἔμελλε ν' ἀκούσῃ τὰς βαρείας ταύτας ὕβρεις τοῦ κεχολωμένου ἥρωος:

«Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο·»

ἀποφεύγεις ν' ἀγωνισθῇς μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀριστήων· ἐν τούτοις σπεύδεις ν' ἁρπάσῃς τὰ δῶρα ἐν τῷ στρατοπέδῳ, «δημοβόρος βασιλεὺς, ἐπειδὴ οὐτιδανοῖσιν ἀνάσσεις·

ἦ γὰρ ἄν, Ἀτρείδη, νῦν ὕστατα λωβήσαιο.»

ἀλλ' ὁρκίζομαι εἰς τὸ σκῆπτρόν μου τοῦτο, ὅτι θέλουσι ποθήσει τὸν Ἀχιλλέα μετ' ὀλίγον οἱ Ἀχαιοὶ, πίπτοντες ὑπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ ἀνδροφόνου Ἕκτορος, σὺ δὲ θέλεις λυπηθῇ, ὅτ' ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισας.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Πηλείδης, ἐκαθέσθη, ὁ δὲ Ἀτρείδης ὠργίζετο. Ὁπότε ἠγέρθη ὁ λιγὺς τῶν Πυλίων ἀγορητὴς, ὁ Νέστωρ, ὁ ἀνάσσων ἤδη ἐπὶ τρίτης γενεᾶς μερόπων ἀνθρώπων, οἰκτείρων τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθεν ἐκ τῶν ἐρίδων τῶν ἡγεμόνων τὸ ἀχαϊκὸν στρατόπεδον, συμβουλεύων δὲ τοὺς διαστάντας πρὸς ὁμόνοιαν.

Ὁ λόγος τοῦ Νέστορος, «τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδὴ», κατηύνασέ πως τὸν χόλον τῶν δύο ἡγεμόνων· καὶ ὁ μὲν Πηλείδης ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Πατρόκλου καὶ τῶν ἑταίρων του εἰς τὰς ναῦς αὐτοῦ, ὁ δ' Ἀτρείδης διέταξε ν' ἀποσταλῇ εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς ἡ καλλιπάρειος Χρυσηῒς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολυμήτιος Ὀδυσσέως, ν' ἀπολυμανθῇ τὸ στρατόπεδον, καὶ προσήνεγκεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα πρὸς ἐξιλασμὸν ἑκατόμβας «ταύρων ἠδ' αἰγῶν παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.»

Μετὰ ταῦτα διέταξε νὰ φέρωσι πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀχιλλέως, ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας, τὴν καλλιπάρειον Βρισηΐδα. Ὑπέκυψεν ὁ Πηλείδης, οὐδ' ἀντέστη εἰς τὴν ἀτιμίαν, ἣν προὐξένησεν αὐτῷ ὁ Ἀγαμέμνων, ὅστις καθίστατο ἤδη κύριος τοῦ πεδίου, ἐνῷ οἱ περὶ τὸν Ὀδυσσέα παρέδιδον τὴν Χρυσηΐδα εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς, παρακαλοῦντες νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος συγγνώμην ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐπήκουσεν ὁ θεός, ἐξέλιπε δὲ παραχρῆμα ἡ βροτολοιγὸς νόσος ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου.

Ἐμήνιεν ὁ Ἀχιλλεύς, παρὰ τὰς ναῦς καθήμενος, τετρωμένος τὴν καρδίαν, μηδ' εἰς τὴν ἀγορὰν πλέον προσερχόμενος, μηδὲ τῆς μάχης μετέχων. Ἀλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θέτις, δώδεκα ἡμέρας μετὰ τὰ γεγονότα, ἀνῆλθεν εἰς τὸν Ὄλυμπον πρὸς τὸν Δία, ζητοῦσα ἱκανοποίησιν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, προσβληθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ὁ Ζεὺς ὑπεσχέθη εἰς αὐτήν, ὅτι θέλει μεριμνήσει, ἀλλὰ κρυφίως τῆς Ἥρας, ἵνα μὴ παροργίσῃ αὐτήν, ἐγερθῶσι δὲ δυσάρεστοι ἐν τῷ Ὀλύμπῳ συζυγικαὶ διενέξεις.

Τὸν Δία δὲν κατελάμβανεν ὁ νήδυμος ὕπνος τὴν νύκτα ἐκείνην. Ἐσκέπτετο τίνι τρόπῳ νὰ ἐπενέγκῃ βλάβην τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος. Ἔπεμψε λοιπὸν τὸν Ὄνειρον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἵνα παροτρύνῃ αὐτὸν πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Τρώων, κατ' ἐντολὴν τῶν θεῶν. Τῆς ἠοῦς ἅμα ἐπιφανείσης, ὄρθριος ἐξηγέρθη ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἐκάλεσεν εἰς ἀγορὰν τοὺς καρηκομόοντας Ἀχαιούς, εἰπὼν αὐτοῖς ὅσα νύκτωρ προσεφώνησεν αὐτῷ ὁ οὖλος ὄνειρος. Ἠκροάσαντο μετ' εὐλαβείας τοῦ λόγου τοῦ ποιμένος τῶν λαῶν οἱ σκηπτοῦχοι τῶν Ἀχαιῶν βασιλεῖς.

Ὁ Ἀγαμέμνων, εἶπεν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ὑποκριτικῶς, ὅτι πρέπει νὰ προπαρασκευασθῶσιν εἰς ἀναχώρησιν, ἀφοῦ ἀπὸ ἐννέα ἤδη ἐτῶν οὐδὲν κατώρθωσαν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας. Ἀλλ' ἡ Ἀθηνᾶ, βλέπουσα ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου προπαρασκευαζομένους τοὺς Ἀχαιούς, προσῆλθεν εἰς τὸν πάντων

πονηρότατον, τὸν Ὀδυσσέα, μεμφομένη, καὶ παροτρύνουσα νὰ παρακωλύσῃ τὴν φυγήν. Ὁ Ὀδυσσεύς, ἐνωτισθεὶς τῶν λόγων τῆς θεοῦ, ἔδη ἀμέσως πρὸς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἅμα μὲν συνήντα βασιλέα καὶ ἔξοχόν τινα ἄνδρα, παρεκίνει αὐτὸν νὰ παραμείνῃ ἐν Τροίᾳ καὶ νὰ παρακινήσῃ εἰς τοῦτο καὶ τὸν λαόν, διότι δὲν εἶνε γνωστὸν ὁποῖον τὸ ἀπόκρυφον νόημα τῶν λόγων τοῦ Ἀτρείδου· ὅτε δ' εὕρισκεν ἄνδρα τινὰ τοῦ δήμου βοῶντα, ἔπληττεν αὐτὸν διὰ τοῦ σκήπτρου ἐλέγχων, ὅτι ζητεῖ καὶ οὗτος νὰ πράττῃ κατ' ἀρέσκειαν, δὲν ὑπακούει δὲ εἰς τοὺς ἀνωτέρους του.

«οὐ μέν πως πάντες βασιλεύσομεν ἐνθάδ' Ἀχαιοί.
οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεύς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
σκῆπτρον τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βασιλεύῃ.»

Ἅπαντες οἱ τοῦ δήμου ὑπήκουον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰθάκης. Μόνος δὲ εἷς ἐπέμενε παρακούων.

Οὗτος ἦτο ὁ Θερσίτης, οὗ ὁ ποιητὴς παρέδωκε τοῖς μεταγενεστέροις τὴν ἑπομένην εἰκόνα.

«. . . . . ἔπεα φρεσὶν ᾗσιν ἄκοσμά τε πολλά τε ᾔδη,
μὰψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον, ἐριζέμεναι βασιλεῦσιν,
ἀλλ' ὅ,τι οἱ εἴσαιτο γελοίϊον Ἀργείοισιν
ἔμμεναι· αἴσχιστος δὲ ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν.
φολκὸς ἔην· χωλὸς δ' ἕτερον πόδα· τὼ δέ οἱ ὤμω
κυρτὼ, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε· αὐτὰρ ὕπερθεν
φοξὸς ἔην κεφαλὴν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη.
ἔχθιστος δ' Ἀχιλῆϊ μάλιστ' ἦν ἠδ' Ὀδυσῆϊ.
τὼ γὰρ νεικέεσκε. . . .»

Ἐν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ, καθ' ἣν ὁ Ὀδυσσεὺς συνήντησεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀχαιῶν τὸν Θερσίτην, ἤλεγχεν οὗτος τὸν Ἀτρείδην, σχεδὸν ἐπαναλαμβάνων τοὺς λόγους, οὓς προηγουμένως ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπηύθυνεν εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα, ζη-

τοῦντα παρ' αὐτοῦ τὴν Βρισηίδα πρὸς ἀποζημίωσιν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς Χρυσηΐδος.

«Ἀτρείδη, ἔλεγεν ὁ Θερσίτης, διατί στενοχωρεῖσαι ; αἱ σκηναί σου εἶνε πλήρεις χαλκοῦ, καὶ ἐξαιρέτων γυναικῶν, ἃς δίδομεν οἱ Ἀχαιοί, εἰς σέ, ὡς τὸν πρώτιστον, ὅταν κυριεύσωμεν πόλιν τινά, ἀλλ' ἀντὶ τούτων σὺ κακὰ μόνον παρέχεις ἡμῖν. Εἶτ' ἀποστρεφόμενος πρὸς τοὺς συμπατριώτας του, ῥίπτει κατὰ προσώπου αὐτῶν τὰ ἀκόλουθα ὀνειδιστικὰ ἔπη:

«ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχ', Ἀχαΐδες, οὐκέτ' Ἀχαιοί,
οἴκαδέ περ σὺν νηυσὶ νεώμεθα, τόν δε δ' ἐῶμεν
αὐτοῦ ἐνὶ Τροίῃ γέρα πεσσέμεν, ὄφρα ἴδηται
ἤ ῥά τί οἱ χ' ἡμεῖς προσαμύνομεν, ἠὲ καὶ οὐκί.
ὃς καὶ νῦν Ἀχιλῆα, ἕο μέγ' ἀμείνονα φῶτα,
ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας, αὐτὸς ἀπούρας.
ἀλλὰ μάλ' οὐκ Ἀχιλῆϊ χόλος φρεσίν, ἀλλὰ μεθήμων.
ἦ γὰρ ἄν Ἀτρείδη. νῦν ὕστατα λωβήσαιο.»

Οἱ ὀνειδισμοὶ οὗτοι τοῦ Θερσίτου, ἀνήκουστοι βεβαίως διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοῦ θείου δικαίου, ἦτο ἑπόμενον νὰ συνταράξωσι τοὺς περὶ τὸν Ἀγαμέμνονα. Καὶ ἠγέρθη ἀμέσως ὁ Ὀδυσσεύς, ἵνα ἐκδικήσῃ τὴν κατὰ τοῦ πανελληνίου ἄνακτος ἐπίθεσιν. «—Θερσῖτ' ἀκριτόμυθε, λιγύς περ ἐὰν ἀγορητής, ἴσχεο, μηδ' ἔθελ' οἶος ἐριζέμεναι βασιλεῦσιν». Μόνος σὺ ἐκ πάντων τῶν Ἀχαιῶν ἀγορεύεις, κερτομῶν κατὰ τῶν βασιλέων. Ἀλλὰ νὰ μὴ κληθῶ πατὴρ τοῦ Τηλεμάχου, ἂν δὲν σὲ τιμωρήσω. Καὶ ἔπληξεν ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν δυστυχῆ ἀγορητὴν διὰ τοῦ χρυσοῦ σκήπτρου κατὰ τὸ μετάφρενον καὶ τοὺς ὤμους· ἔκλαυσεν οὗτος, τὸ δὲ πρόσωπόν του κατέστη τοσοῦτον ἀχρεῖον, ὥστε ἅπαντες *ἡδὺ γέλασσαν* οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ τοῦ Ὀδυσσέως, «ὃς τὸν λωβητῆρα ἐπεσβόλον ἔσχ' ἀγοράων.» Καὶ μετὰ ταῦτα, ὁ Ὀδυσσεὺς κατὰ πρῶτον, ἀκολούθως δ' ὁ Γερήνιος ἱππότα Νέστωρ διὰ προσφωνήσεως πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ μὴ

στενοχωρηθῇ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἐπιθέσεσιν, ἀλλὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν, τὴν δὲ Τροίαν θέλει ἐκπολιορκήσει συνῳδὰ πρὸς τὰ θεοπρόπια, τὰ ἑρμηνευθέντα ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Κάλχαντος, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ Ἀχαιοὶ ἔμελλον νὰ πολεμήσωσιν ἐπὶ ἐννέα ἔτη ὑπὸ τὸ Ἴλιον, τὸ δέκατον δ' ἔτος ἦτο ὡρισμένον ὑπὸ τῶν θεῶν νὰ κυριεύσωσι τὴν εὐρυάγυιαν πόλιν.

* * *

Τοιαύτη ἡ εἰκὼν τοῦ Θερσίτου ἐν τῇ Ἰλιάδι. Ἀναμφιβόλως ὁ ποιητὴς δικαιοῦται νὰ παράσχῃ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ καὶ τὰς συμπαθείας τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τύπον εἰς τὰ πρόσωπα τῆς φαντασίας του. Ἀλλ' ὅσον ταῦτα καὶ ἂν εἶνε φαντασιώδη δημιουργήματα, πρέπει νὰ ἦνε εἰλημμένα οὐχ ἧττον ἀπὸ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀπὸ τῶν δράσεων αὐτοῦ καὶ τῶν περιπετειῶν, νὰ ἦνε δὲ κατ' ἐξοχὴν παραστάσεις ἠθικῆς τινος ἀρχῆς, ἀλλὰ ζωντανῆς καὶ δρώσης ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. Καὶ ὁ Θερσίτης ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δὲν ἀντιπροσωπεύει ἱστορικόν τι πρόσωπον, τὸ ὁποῖον πιστῶς ἐζήτησε νὰ παραδώσῃ ὁ ποιητὴς τοῖς μετ' αὐτόν, ἀλλ' οὔτε αὐθαίρετον μόνον καὶ τυχαῖον πλάσμα φιλοπαίγμονος φαντασίας. Ὁ κατὰ τὸν Ὅμηρον δυσμορφώτατος καὶ αἴσχρότατος τῶν ἀγωνιστῶν, ὅσοι ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἀγαμέμνονος ἦλθον ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας, ἀκριβέστερον ἐξεταζόμενος, ἐκπροσωπεῖ κοινωνικήν τινα ἀρχήν, ἥτις τότε κατὰ πρῶτον ἐμφανιζομένη ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, κέκληται εἰς βραδύτερον χρόνον νὰ πρωταγωνιστήσῃ ἐν τῷ μόλις ἤδη ἐπὶ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων ἀποκαλυπτομένῳ βίῳ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Οὕτω πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὁ Θερσίτης, συμφώνως πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις μόλις ἐξελθοῦσα τοῦ μυθικοῦ κύκλου τῶν θεῶν, ζῇ καὶ ἐνεργεῖ ἤδη ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἡρώων, ὑφ' ὧν ἐκπροσωπεῖται, καὶ οἵτινες ἅπαντες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, εἰ καὶ ἄνθρωποι ἤδη, ἄγουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς θεούς, ὧν ὑ-

πῆρξαν γόνοι, θεμιτοὶ ἢ ἀθέμιτοι, κατὰ τὰς κοινωνικὰς θεωρίας τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἡ πολιτικὴ ἐκείνη κοινωνία ἦτο θεοκρατικὴ καθ' ὁλοκληρίαν, μεθ' ὅλον τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα, ὃν ἤρξατο ἐν Ἑλλάδι λαμβάνουσα ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων. Ἡ ἱστορικὴ κίνησις δὲν ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ συνόλου τοῦ ἔθνους, ἔστω καὶ ὑπὸ μιᾶς προεξαρχούσης αὐτοῦ φυλῆς, ἀλλ' ὑπό τινων οἰκογενειῶν, ἀναγουσῶν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς θείαν καταγωγήν. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἱστορικὴν ταύτην περίοδον ἄρχεται μὲν λαμβάνων συνείδησιν τῆς προσωπικότητος, αὐτοῦ, ἀλλ' αὕτη ὑφίσταται τοὺς ἀναποδράστους νόμους τῆς *ἀνάγκης*, ὧν τὴν ἐνέργειαν οὔτε οἱ θεοὶ δύνανται ν' ἀποφύγωσιν· οὕτως ἡ ἱστορία αὐτοῦ δὲν εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς ὑπερτάτης τοῦ θείου βουλήσεως· ἀγωνίζεται μὲν, μάχεται, κινδυνεύει, ἀλλὰ θεός τις ἵσταται ὄπισθεν αὐτοῦ, κατευθύνων πρός τινα σκοπὸν τὰ διαβήματά του. Ἡ βουλὴ τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἀπήχησις τῆς ἐν ταῖς ἀκρωρείαις τοῦ Ὀλύμπου βουλῆς τῶν θεῶν. Οὐδὲν τελεῖται ἐν τῷ κόσμῳ τῶν μερόπων, τὸ ὁποῖον δὲν προαποφασίζεται ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἀθανάτων. Εἶνε ἀληθὲς, ὅτι παρίσταται πολλάκις τὸ πρωτάκουστον φαινόμενον τῆς πάλης ἥρωος κατὰ θεοῦ, ἀλλ' ὄπισθεν τοῦ ἥρωος τούτου θεὸς εἶνε ὁ μαχόμενος. Δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ πράξῃ τι παρὰ τὴν γνώμην τῶν θεῶν. Οὐαὶ δὲ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θελήσῃ νὰ παρακούσῃ. Ἐπιβάλλεται αἰωνία εἰς αὐτὸν τιμωρία. Διατὶ ὑφίσταται τοσοῦτον ἀμείλικτον ποινὴν ἐπὶ τοῦ Καυκάσου ὁ τοῖς ἀνθρώποις τὸ πῦρ δωρησάμενος Προμηθεὺς, εἰ καὶ θεός; Διατὶ ἐτιμωρήθησαν ἐν τῷ Ἅδῃ καὶ ἀλλαχοῦ τοσοῦτοι ἄλλοι ἀποστάται κατὰ τῶν θείων δεδογμένων;

Οὕτως οἱ ἥρωες φέρουσι τὸ θεῖον κῦρος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην· οἱ βασιλεῖς εἶνε θεῶν γόνοι. Ἐντεῦθεν τὸ γόητρον αὐτῶν καὶ ἡ ὑπεροχὴ ἐπὶ τοῦ πλήθους. Λαὸς δὲν ὑπάρχει. Προσκαλεῖται μὲν συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν, ὡς μνημονεύεται πολλάκις ἐν τῇ Ἰλιάδι, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται

κατὰ τύπους μόνον, πράγματι ὑποβάλλονται εἰς τὰς συνελεύσεις ταύτας τετελεσμένα γεγονότα. Μόνον οἱ βασιλεῖς συζητοῦσιν, ἐρίζουσι, διαπληκτίζονται· τὸ πολὺ πλῆθος παρίσταται παθητικὸς μάρτυς τῶν διαδραματιζομένων σκηνῶν, οὐαὶ δ' εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ψέξῃ. Εἶνε πατριαρχικὴ ἡ κοινωνία ἐκείνη. Ὑπάρχουσί τινες σχέσεις οἰκειότητος μεταξὺ βασιλέων καὶ θεραπόντων, πολλάκις μυστικοσυμβούλων χρέη ἐκτελούντων, ἀλλ' αἱ σχέσεις αὗται ἀπορρέουσιν ἀπὸ τῆς πλήρους ἐξαρτήσεως τῶν μὲν ἀπὸ τῶν δέ. Ὑπὸ τὰς συνθήκας δὲ ταύτας θεμελιοῦται καὶ λειτουργεῖ ἡ ἀρχέγονος ἐκείνη ἐν Ἑλλάδι πολιτικὴ κοινωνία.

Ἡ κοινωνία αὕτη ἐρείδεται ἤδη ἐπὶ βάσεων μᾶλλον ἀνθρωπίνων, ἢ αἱ προηγηθεῖσαι θεοκρατικαὶ καθ' ὁλοκληρίαν τῆς Ἀνατολῆς κοινωνίαι. Ἐν ταύταις μία μόνον ἐκπροσωπεῖται ἠθικὴ δύναμις, ὁ θεός, ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει ἀτομικότης, δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία, κοινωνία, πολιτεία. Ἀλλ' ἐν τῷ ἤδη ἀποκαλυπτομένῳ ἐν τῷ ἱστορικῷ βίῳ ἑλληνικῷ κόσμῳ, ὁ ἄνθρωπος λαβὼν τὸ πῦρ τῆς τέχνης παρὰ τοῦ Προμηθέως, παρίσταται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ παγκοσμίου δράματος, ἔχων συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ τῶν πράξεών του, ὑφίσταται καταλογισμὸν ἐπ' αὐταῖς. Ἐντεῦθεν ἡ διαφορὰ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, οἷος ἐκπροσωπεῖται ἐν τοῖς ποιητικοῖς δημιουργήμασι τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τοῖς πρώτοις ἐκλείπει ὁ ἄνθρωπος ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἐνῷ ἐν τοῖς δευτέροις ἀνέρχεται μέχρις αὐτοῦ, διεκδικῶν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὴν ἀτομικότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Ἀλλ' ἡ κοινωνία αὕτη εἶνε μοναρχικὴ καὶ ἀριστοκρατική. Εἷς κοίρανος, εἷς βασιλεύς, ἐκ τοῦ θεοῦ ἕλκων τὸ γένος καὶ τὸ δίκαιον. Τὸ σκῆπτρον τοῦ Ἀγαμέμνονος κατεσκεύασεν ὁ ἀριστοτέχνης τοῦ κόσμου ἐκείνου, ὁ Ἥφαιστος, δοὺς αὐτὸ εἰς τὸν Δία, παρ' οὗ μετεβιβάσθη εἰς τὸν Ἑρμῆν, ὅστις τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Πέλοπα, οὗτος εἰς τὸν Ἀτρέα, παρ' οὗ ἔλαβεν αὐτὸ ὁ Θυέστης, κληροδοτήσας εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα.

Τοιαύτη ἡ γενεαλογία τοῦ σκήπτρου τούτου, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ σύμβολον τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐπὶ τῶν λαῶν ἰσχύος. Δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον ν' ἀμφισβητήσῃ τις ἀτιμωρητεὶ τὸ κοινωνικὸν κῦρος τοῦ σκήπτρου τούτου. Μόνον ἰσόβαθμος δύναται νὰ ἐπικρίνῃ τὰς πράξεις τοῦ ἄνακτος τῶν λαῶν, τὰ αὐτὰ ἔχων μετ' αὐτοῦ ἐκ καταγωγῆς δίκαια. Οὕτω συγχωρεῖται εἰς τὸν Ἀχιλλέα, καὶ εἰς οἱονδήποτε αὐτῷ ὁμότιμον, νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀλλ' εἰς τοὺς μὴ τοιαύτους ἀπαγορεύεται παρὰ τῶν καθεστηκότων ἐθίμων. Ὁ Ἀχιλλεύς, στερούμενος τῆς Βρισηΐδος, ὑποκύπτει, ἀλλὰ δικαιοῦται νὰ ὑβρίσῃ τὸν ἅρπαγα. Ἐπιτρέπουσι τοῦτο τὰ σύγχρονα ἤθη. Ἀλλὰ τιμωρεῖται πᾶς ἄλλος, ὅστις δὲν δύναται ν' ἀναγάγῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς θεῖον γένος.

Ἐντεῦθεν ἡ τρομερὰ καὶ ἀδυσώπητος καταδίκη τοῦ Θερσίτου ἐν τῇ Ἰλιάδι. Ὁ Θερσίτης δὲν ἦγε τὸ γένος ἐκ θεῶν, ἐστερεῖτο ἄρα τῶν δικαίων τῶν λοιπῶν ἀνάκτων, ἐνώπιον τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἡρώων. Ὅτε δὲ ἐτόλμησε νὰ ἐπικρίνῃ τὴν συμπεριφορὰν τῶν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας Ἀχαιῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἀντὶ νὰ σκεφθῶσι τίνι τρόπῳ ἠδύναντο νὰ πληρώσωσι τὸν σκοπόν, δι' ὃν ἐξεστράτευσαν, κατηνάλισκον πολύτιμον χρόνον πρὸς ἀμοιβαίας ἔριδας ἐν τῇ διανομῇ τῶν λαφύρων, ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς πατρῴας γῆς, ἐτιμωρήθη σκληρότατα ὑπὸ τοῦ ἄνακτος Ὀδυσσέως, ὡς διαμφισβητήσας τὸ θεῖον κῦρος τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος Ἀγαμέμνονος. Ἐν τῇ συνειδήσει τῶν χρόνων ἐκείνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ διάφορος λύσις τοῦ ἐπεισοδίου τούτου. Θὰ ἦτο ἄρνησις τῶν ὑφισταμένων θεσμῶν, ἂν αἱ μομφαὶ τοῦ Θερσίτου κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅσῳ καὶ ἂν ἦσαν δίκαιαι, ἐτύγχανον ἀπηχήσεως ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν.

Δὲν γινώσκομεν τὰ κατὰ τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος. Ἀλλ' εἴτε εἷς ἢ πολλοὶ εἶνε οἱ ποιηταὶ τοῦ ἀθανάτου ἔπους, ἦσαν ἀναμφιβόλως θαυμασταὶ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς. Ἐν χρόνοις κοινωνικοῖς, μήπω προηγμένοις ἔτι, οἱ ποιηταὶ εἶνε οἱ

ούμενοι τῶν αὐλῶν καὶ τῶν βασιλέων. Ὁ ποιητὴς δὲν εὑρίσκει ἀπήχησιν ἐν τῇ εὐρείᾳ κοινωνικῇ συνειδήσει, παρὰ τῷ λαῷ. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ὑπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν μνημονευόμενοι Φήμιος καὶ Δημόδοκος, ὅμοιοι πρὸς τοὺς περιλαλήτους ἐκείνους Minnesinger καὶ Bardes τοῦ τιμαριωτικοῦ μέσου αἰῶνος, Ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος, μνημονεύων τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς ἀποστασίας τοῦ Θερσίτου, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ στιγματίσῃ αὐτὸν, διεγείρων τὸν γέλωτα τῶν παρὰ πότον ἀκροωμένων κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς διαμαρτυρηθέντος. Τὰ κοινωνικὰ ἤθη ἐνεθάρρυνον τὸν ποιητὴν, ἐπέβαλλον αὐτῷ τοῦτο. Καὶ ψάλλων τὴν ἔριδα τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἐπροπηλάκισε τὸν ἄσημον ἐξ Αἰτωλίας ἐπαναστάτην, ὅστις πρῶτος ἐτόλμησε νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τοῦ θείου δικαίου, οἷον ἐκράτει ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, μυριοτρόπως δ' ἐξεδηλοῦτο καθ' ἑκάστην ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας.

Οὕτως ἐν τῇ δυσειδεῖ καὶ αἰσχρᾷ φυσιογνωμίᾳ τοῦ Θερσίτου διατυποῦται ἡ πρώτη κριτικὴ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ συνειδήσει. Τὸ ἀξίωμα *εἷς κοίρανος* ἄρχεται ἀμφισβητούμενον. Οἱ βασιλεῖς ἁρπάζουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰ λάφυρα, προκαλοῦντες τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, ἥτις πίπτει κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῶν πολλῶν, τῶν προσφερόντων μόνον τὴν θυσίαν τοῦ αἵματος, ἀλλὰ μηδὲν λαμβανόντων. Οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ διαμαρτηρηθῇ· εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ ἐρωτήσῃ, διατὶ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτι ταλαιπωρεῖται ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας, ἵνα ἐκδικήσῃ τὴν ὑβρισθεῖσαν τιμὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ τῶν Ἀτρειδῶν οἴκου. Εὑρίσκεται ὁ Θερσίτης, ὁ πρῶτος ἐξανιστάμενος κατὰ τῆς καταστάσεως ταύτης, ἀλλὰ τιμωρεῖται σκληρῶς ὑφ' ἑνὸς τῶν περὶ τὸν Ἀγαμέμνονα ἡρώων, ἵνα τιμωρηθῇ σκληρότερον ὑπὸ τῆς ποιητικῆς ἐτυμηγορίας τῆς Ἰλιάδος.

Ὑποστηρίζω, ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, δημιούργημα βεβαίως τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' εἰλημμένον ἐκ τῶν συγχρόνων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, παρίστησι προφανῶς σκηνήν τινα τῆς πάλης

Ο ΠΑΣΤΕΡ

τῆς δημοκρατίας πρὸς τὸ θεῖον δίκαιον. Τούτου μὲν εἶνε ἀντιπρόσωποι οἱ διοτρεφεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἄνακτες, ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Ὀδυσεύς, ἐκείνης δὲ ὁ Θερσίτης. Εἶνε λαμπροὶ οἱ πρῶτοι, γόνοι καὶ ἔκγονοι θεῶν, καλλίμορφοι, κοσμούμενοι ὑφ' ὅλων τῶν πλεονεκτημάτων θείας καταγωγῆς. Τοὐναντίον ὁ Θερσίτης φέρει καὶ ἐπὶ τῆς μορφῆς καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τὰ ταπεινὰ καὶ δυσειδῆ ἴχνη τῆς καταγωγῆς του. Δὲν ἀνέχεται εἰσέτι ἡ δημοσία συνείδησις τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν, ἥτις ἀμυδρῶς δι' αὐτοῦ διαφαίνεται ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐγείρει ὁ εἷς τῶν πολλῶν τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν περιφρόνησιν, τὸν γέλωτα, στρατιώτης αὐτός, τολμῶν νὰ ψέξῃ ἄνακτας, οἷος ὁ Ἀγαμέμνων. Ὁ δὲ ποιητής, ὁ ἐν ταῖς αὐλαῖς θαλπόμενος, περιγράφων τοιοῦτον ἐπεισόδιον, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ περιγράψῃ αὐτὸ τοιουτοτρόπως, ἵνα εὐχαριστήσῃ ἐκείνους, παρὰ τῇ τραπέζῃ τῶν ὁποίων ᾖδε τὰ κλέη ἀνδρῶν ἡρώων, τῶν προγόνων των, ἐπιφωνῶν ἅμα εἰς τὴν σύγχρονον αὐτῷ κοινωνίαν, ἐνῷ ἐστιγμάτιζε τὸν ἀποστάτην Θερσίτην, *οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη*. Οἱ ποιηταὶ τῶν χρόνων ἐκείνων ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωποι τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς κινήσεως τῆς ἐποχῆς των, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μυσταγωγοὶ τῆς κοινωνίας, διδάσκοντες διὰ τῶν ἐπῶν αὐτῶν τὸν λαόν. Δὲν ἠδύνατο ἄρα ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος, περιγράφων σκηνήν, φυσικώτατα δυναμένην νὰ ἐξελιχθῇ ἐν τῷ ἀχαϊκῷ στρατοπέδῳ, ἀτομικῆς ἐξεγέρσεως κατὰ ἡγεμόνων, περὶ μικρὰ ἐριζόντων, ἐνῷ ἐλυμαίνετο τὸ πολὺ πλῆθος ὁ λοιμὸς καὶ ἡ ἐρήμωσις, ἢ νὰ στιγματίσῃ τὸν ἥρωα τῆς ἐξεγέρσεως, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τοῦ θείου δικαίου τῶν ἡγεμόνων, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ὤφελε νὰ ὑποβάλῃ εἰς ἔλεγχον, καὶ μάλιστα ἀνήκων εἰς τὰς ἥττονας τάξεις τῆς κοινωνίας.

Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος παρέστησε τὸν Θερσίτην πρότυπον φυσικῆς δυσμορφίας. Ἦτο φυσικώτατον τοῦτο διὰ τὰς αἰσθητικὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ καλὸν ἦτο προσὸν τῶν θεῶν καὶ τῶν αὐτοῖς εναλιγκίων ἀνθρώπων, πρὸς τούτοις ἦτο ἀπαύγασμα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου. *Οἵα ἡ μορφή, τοιάδε καὶ ἡ ψυχή*. Ἀπὸ

τῆς πρώτης ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος τὸ καλὸν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐθεοποιεῖτο. Οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἐγεσταῖοι ἤγειραν βωμὸν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, εἰς νεανίσκον, «κάλλιστον Ἑλλήνων τῶν κατ' ἑωυτόν· διὰ δὲ τὸ ἑωυτοῦ κάλλος ἠνείκατο παρὰ Ἐγεσταίων τὰ οὐδεὶς ἄλλος, ἐπὶ γὰρ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἡρώϊον ἱδρυσάμενοι, θυσίῃσιν αὐτὸν ἱλάσκονται.» Τὸ κάλλος τοῦ σώματος ἦτο ἡ ἐξωτερικὴ ἐκδήλωσις τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς. Ὁ δὲ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος, ἐν τῷ ἀγῶνι ἐκείνῳ μεταξὺ τῆς χυδαϊκῆς δημοκρατίας καὶ τῆς θεοειδοῦς παμβασιλείας, συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς δευτέρας καὶ στιγματίζων ἕνα ἀποστάτην κατὰ τῶν θείων κοινωνικῶν νόμων, ὤφελε, παριστῶν αὐτὸν ὡς διεφθαρμένον τὴν ψυχὴν, νὰ παραστήσῃ ἐπίσης καὶ ὡς δυσειδέστατον τὴν μορφήν· οὕτω τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σκοποῦ διττῶς θὰ ἦτο καταφανές. Ὁ λαὸς, ἐφ' οὗ συνήθως ἐπιδρῶσι μᾶλλον τὰ ὁρατὰ ἢ τὰ ἀόρατα, ἤθελεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αἰσθανθῇ μείζονα ἀποστροφὴν καὶ καταφρόνησιν πρὸς τὸν δύσμορφον Θερσίτην, ἢ πρός τινα καλὸν ἄλλως ἐπικριτὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος. Δὲν συμβαίνει τοῦτο μόνον παρὰ τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος. Ἐν αὐθεντικοῖς συγγράμμασιν, ἐν ποιητικοῖς ἔργοις ἱστορικῶν χρόνων, εἴτε ἐξ ἀποστροφῆς, εἴτε πρὸς δημιουργίαν ἀποτελέσματος, οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἀποστάται τῶν κοινωνικῶν καθεστώτων, παρουσιάσθησαν πλέον ἢ ἅπαξ ὑπὸ τῶν ἀγανακτούντων ἀντιπάλων των ὡς πρότυπα φυσικῆς δυσμορφίας. Μόνον οἱ εἰς τὰς ἀνωτάτας τῆς κοινωνίας τάξεις ἀνήκοντες εἶνε οἱ εὐειδεῖς, οἱ κανονικοὶ τὴν μορφὴν, οἱ ἐν ἑαυτοῖς ἐκπροσωποῦντες τὸ καλὸν ὑπὸ τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ παράστασιν· οἱ ἄνθρωποι τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐν τῇ τέχνῃ παρίστανται συνήθως ὡς ὑποδεέστεροι τὸ φυσικὸν εἶδος, ὡσεὶ βαρύνει ἐπ' αὐτῶν, κατὰ θείαν μοῖραν, οὐ μόνον ἡ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ μείωσις, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ φυσικὴ ἐλάττωσις.

Συμβαίνει τοιοῦτό τι βεβαίως καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ παρὰ τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, ὁ κό-

σμος τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὡραίας ἀτομικότητος, ὡς λέγει ὁ Ἕγελος, παρουσιάζετο μόλις ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς διὰ τῆς θείας ἐποποιίας, τῆς ἱερᾶς τῶν Ἑλλήνων βίβλου. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἔτι κόσμος τελείως ἐλεύθερος, βαρύνει ἐπ' αὐτοῦ ἡ πολιτικὴ θεοκρατία, τὸ θεῖον δίκαιον τῶν Ὀλυμπίων, μεταβιβασθὲν διὰ τῆς γεννήσεως ἐπὶ τῶν ἡρώων καὶ τῶν βασιλέων τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας πλήρης ἀποκαλυφθεῖσα ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἐλευθερία δὲν εἶχεν ἔτι εἴπει τὸν λόγον αὐτῆς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους. Ὅτε δὲ χυδαῖος ἀνὴρ διεξεδίκησεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας ἐξ ὀνόματος αὐτῆς ἀνθρώπινα δίκαια, ἐστιγματίσθη καὶ ἐδυσφημήθη ἀμειλίκτως ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, παραστήσαντος τὸν Θερσίτην ὡς τὸν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς δυσμορφότατον τῶν Ἀχαιῶν, ἐνῷ ἐλάμβανον τὴν θείαν τοῦ κάλλους ἀμοιβὴν ἕτεροι ἥρωες, γόνοι ἢ ἔκγονοι θεῶν. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ παῖδες τῆς Ἀγλαΐας καὶ τῆς Θέτιδος:

«Νιρεύς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν
τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.»

Ν. Καζαζης

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ·—ΕΤΑΙΡΙΑ ΦΙΛΟΒΙΒΛΩΝ·—ΘΕΑΤΡΟΝ·—ΕΚΘΕΣΕΙΣ·—
ΧΩΡΟΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ·

Φίλε κύριε,

ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ, 9/21 Ἰουλίου, 1886

Μοὶ ἐζητήσατε μικρὰν συμβολὴν εἰς τὸ ὑμέτερον Ἡμερολόγιον, μεταῤῥυθμιζόμενον, ὡς μοὶ λέγετε, ἐπὶ τὸ σπουδαιολογικώτερον. Ἐλλείψει ἄλλης ὕλης προχείρου, δέξασθε τὰς ἑπομένας ὀλίγας σημειώσεις περί τινων προτάσεων ἃς θεωρῶ ὡς τῇ ἐθνικῇ προόδῳ ὑπηρετικάς. Διὰ τῶν ὑμετέρων σελίδων, ἂν τὰς δεχθῆτε, μονίμως καὶ οὐχὶ ὡς ἐν ταῖς ἐφημερίσιν παροδικῶς, εἰς τοῦ κοινοῦ τὴν ἐκτίμησιν ὑποβαλλόμεναι εὔχομαι εὐμενῶς νὰ κριθῶσι, καὶ νὰ σᾶς δοθῇ ἀφορμὴ ἵνα εἰς τὸ προσεχὲς Ἡμερολόγιον περιλάβητε καὶ τὰς χρονολογίας τῆς αὐτῶν ἐκτελέσεως.

Α. Ρ. Ραγκαβῆς

Α'. ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἡ πρώτη ἀφορᾷ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας. Ἴσως τινὲς μοὶ προσάψωσιν ὅτι ἐξ ἀγνοίας συνιστῶ τὰ ἤδη ὑπάρχοντα, διότι ἡ Ἀκαδημία ἐστὶ πρὸ πολλοῦ καὶ μεγαλοπρεπῶς ἱδρυμένη. Τὸ ἠξεύρω ἄριστα, διότι ὅτε τὸ τελευταῖον ἐπεδήμησα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν εἶδον ἀρτίαν ἱσταμένην, καὶ εἰσελθὼν τὴν εὗρον κατάκοσμον καὶ ἐν ὀρθομαρμαρώσει ἐμπρέπουσαν, ἀλλ' ἐνοίκους δὲν εὗρον ἄλλους πλὴν δύο γλαυκῶν αἵτινες μοὶ προσέκρωζον. Δὲν ὁμιλῶ λοιπὸν περὶ τῆς οἰκοδομῆς, ἀλλὰ περὶ τοῦ σκοποῦ εἰς ὃν ἀπέβλεπεν αὐτῆς ἡ ἀνέγερσις.

Καὶ δὲν εἶναι νέα αὕτη μου ἡ ἰδέα, ἀλλὰ συνεγήρασε μετ' ἐμοῦ, διότι πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα βυσσοδομεύω αὐτὴν καὶ τὴν ἐπαναλαμβάνω, ὥστε καὶ πολλάκις ἤκουσα ὅτι μοὶ προσήφθη εἰς μονομανίαν ἢ καὶ εἰς φιλόδοξον ἰδιοτέλειαν. Κατὰ τὸ 1844

ἤδη, γραμματεὺς ὢν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, καὶ βλέπων ταύτην φθίνουσαν ἐκ χρηματικῆς ἀνεχείας, ἐσκέφθην ὅτι ἠδύνατο ἐξ αὐτῆς, πρὶν ἢ ἐκλίπῃ, μεταῤῥυθμιζομένης, νὰ βλαστήσῃ ἡ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία· πρὸς τοῦτο δὲ συνέταξα νέον αὐτῆς ὀργανισμὸν, διαιροῦντα αὐτὴν εἰς ἰσόβια βουλευόμενα μέλη, ἐκλεγόμενα εἰς ἀριθμὸν ὡρισμένον συνεπείᾳ προσόντων ἐπιστημονικῶν, ὡς πάντα πανταχοῦ τὰ τῶν Ἀκαδημιῶν, καὶ εἰς ἄλλα συντελῆ, καὶ συνεννοήθην καὶ μετὰ τῶν διεπόντων τὰ τῆς φυσικοϊστορικῆς ἑταιρείας, ἵνα καὶ αὐτὴ κατὰ τ' αὐτὰ ὀργανισθῇ, καὶ τῶν δύω ἡ ἕνωσις ἀποτελέσῃ τῆς Ἀκαδημίας τὸν βέβαιον θεμέλιον λίθον.

Μικρὸν μετὰ ταῦτα, διελθὼν διὰ τοῦ Μονάχου, προσεκλήθην εἰς μίαν τῶν ἐκεῖ συνεδριάσεων τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ὁ Πρόεδρος αὐτῆς ὁ γνωστὸς φιλέλλην Θείρσιος, λαβὼν τὸν λόγον ἐν ἄλλοις κατέδειξεν ὅτι συμφορώτατον καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὴν παιδείαν ἐν γένει θὰ ἦτο ἂν ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις Ἀκαδημία, ἀντεποκρινομένη μετὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν σωμάτων περὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων καὶ ἰδίως περὶ πάντων τῶν ἀφορώντων τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Συνομολογησάσης δὲ ταῦτα τῆς Ἀκαδημίας, ἀπήντησα ἐγὼ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπρόλαβεν ἤδη τὰς εὐχὰς τοῦ σοφοῦ σώματος, καὶ ὃς ἐκέκτητο ἤδη ἐπιστημονικὰς ἑταιρείας μετωργάνωσεν οὕτως ὥστε τὰ βουλευόμενα αὐτῶν μέλη ἐντὸς μικροῦ ἔσοντ. ἡ Ἀκαδημία.

Καὶ οἱ λόγοι μὲν οὗτοι μετὰ χαρᾶς ἠκούσθησαν, καὶ ἐπευφημήθη ἡ Ἑλλὰς δι' ἣν ἀνήγγειλα τοιαύτην αὐτῆς πρόοδον· ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, εὗρον ὅτι εἶχον πολὺ σπεύσει εἰς τὰς ἐπαγγελίας μου, διότι ὁ ὀργανισμὸς ὃν εἶχον συντάξει, παρεννοηθεὶς εἶχε καταστῇ ἀνεφίκτου ἐφαρμογῆς. Οὕτως ἐν ᾧ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν ὁ ἀριθμὸς ἦν ὡρισμένος καὶ ἐλάχιστος, δίπλωμα τοῦ βαθμοῦ τούτου εἶχε δοθῇ εἴς τινα φαρμακοπώλην ἐν Πειραιεῖ, οὐχὶ δὲ εἰς τὸν Βοίκχιον, τὸν Γερχάρδον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐν Εὐρώπῃ πρυτάνεις τῆς ἐπιστήμης. Οὕτω κατιδὼν τὴν Ἑταιρείαν τραπεῖσαν ὁδὸν ἄλλην ἢ ἣν ἐγὼ τὴν εὐθεῖαν ἐνόμιζον, παρῃτήθην αὐτῆς, καὶ ὅτε μετὰ ἔτη ὁ συνάδελφός μου ἐν τῷ ὑπουργείῳ, ὁ μακαρίτης Χριστόπουλος, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ἑταιρεία ἦν τότε νεκρὰ, ὑπάρχουσα κατ' ὄνομα πλέον, καὶ μοὶ ἐζήτησε τὴν γνώμην μου, τῷ ἀπήντησα ὅτι ἡ μόνη αὐτῆς σωτηρία θὰ ἦν κατ' ἐμὲ ἂν κατηργεῖτο ὁ νέος ὀργανισμὸς, ὃν εἶχον ἐγὼ συντάξει καὶ ὅστις ἀνεπανορθώτως ἐξετραχύνθη, καὶ ἂν ἐδίδετο κῦρος ἐκ νέου εἰς τὸ πρω-

τον ἀφελὲς αὐτῆς καταστατικὸν, ὅπερ καὶ ἐγένετο, καὶ ἡ ἑταιρεία ἀνέκυψε, χρηματικῶς μὲν διὰ τῶν λαχείων ὧν τὸ πρῶτον ὠργάνισεν αὐτόκλητος ἐπιτροπὴ, συγκειμένη ἐκ τῶν ΚΚ. Γεωργίου Σταύρου, Ῥενιέρη, Κεχαγιᾶ, Γεωργίου Βασιλείου, Καλλιγᾶ καὶ ἐμοῦ, καὶ ἅτινα καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησαν, ἐπιστημονικῶς δὲ διά τινων πεπαιδευμένων μελῶν ἐκλεγομένων εἰς τὴν ἐφορείαν αὐτῆς.

Ἡ παρέκβασις αὕτη, ἵνα καταδείξω ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου τῆς πρώτης μεταῤῥυθμίσεως τῆς ἑταιρείας ὡς εὐκταίαν ἐθεώρουν καὶ ἐπεδίωκον τὴν σύστασιν Ἀκαδημίας, ὅτι δ' αὕτη δὲν κατωρθώθη, καὶ ἡ εἰς τὴν ἐφορείαν τῆς ἑταιρείας, ἐκλογὴ σοφῶν ἀρχαιολόγων, ὡς τοῦ κ. Κουμανούδη, Καστόρχη, Φιντικλῆ κτλ. δὲν ἀνεπλήρου αὐτὴν, καθ' ὃ μὴ φερέγγυος, ἀλλ' ἐξαρτωμένη ἐκ μελῶν ἄλλο προσὸν μὴ ἐχόντων ἢ τὴν καταβολὴν τῆς ἐτησίας συνδρομῆς.

Ὅτε δὲ, κατὰ τὰ 1856 ἐκλήθην εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ πολυμαθέστατος καὶ ἐπιστήθιος φίλος μου καὶ τότε πρέσβυς ἐν Βιέννῃ Κωνστ. Σχινᾶς, ἀναμνησθεὶς τῶν ὑπὲρ ἱδρύσεως Ἀκαδημίας ἰδεῶν μου, ἃς πληρέστατα συνεμερίζετο, καὶ θέλων μεγάλην καὶ εἰς τὴν πατρίδα ὠφέλιμον νὰ μοὶ παράσχῃ χαρὰν, μοὶ ἔγραψεν ὅτι ὡμίλησε καὶ ἔπεισε τὸν Βαρόνον Σίναν, μέρος τῆς μεγάλης περιουσίας του ν' ἀφιερώσῃ εἰς ἵδρυσιν Ἀκαδημίας, καὶ ὅτι ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ ἐδωρήσατο ἓν ἑκατομμύριον σφαντίκων (ἐξ 95 ἀρχαίων λεπτῶν) πρὸς τὸν κατὰ τὸν κ. Σχινᾶν καὶ ἐμὲ μέγαν τοῦτον σκοπὸν, 600 μὲν χιλιάδας προσδιορίσας διὰ τὴν οἰκοδομὴν καὶ 400 χιλ. διὰ τὴν προικοδότησιν τοῦ ἱδρύματος. Ἐγὼ δὲ πλήρης ἀγαλλιάσεως, ἐξέφρασα μὲν τὴν θερμὴν εὐγνωμοσύνην τῆς κυβερνήσεως (καὶ τότε ὁ κ. Σίνας ἔλαβε καὶ τὸν Μεγαλόσταυρον καὶ τὴν μεγάλην πολιτογράφησιν), ἀλλὰ συγχρόνως ὑπέδειξα τῷ ἡμετέρῳ πρέσβει δύω νύξεις ἃς ἠδύνατο νὰ ὑποβάλῃ τῷ μεγαλόφρονι δωρητῇ. τὴν μὲν, ἂν δὲν ἐπροτίμα ἴσως τὰ σφάντσικα νὰ μεταβάλῃ εἰς ἰσάριθμα φράγκα, τὴν δὲ, ἂν δὲν τῷ ἦν ἀρεστὸν ἐναλλὰξ νὰ προσδιορίσῃ τὴν χρῆσιν τῶν ποσοτήτων, τὰς 400 μὲν χιλιάδας διὰ τὴν οἰκοδομὴν, τὰς 600 δὲ διὰ τὴν προικοδότησιν· διότι διϊσχυριζόμην ὅτι πολὺ σπουδαιότερον διὰ τὸ κοινὸν καλὸν ἐστὶ τὸ τί θὰ παραγάγωσι παρὰ τὸ ποῦ θὰ συνεδριάζωσιν οἱ Ἀκαδημαϊκοί, καὶ ἐμνημόνευον τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἥτις. καίτοι ἀρξαμένη τῶν συνεδριάσεών της ἐν ὑπογείοις (les caveaux), οὐχ ἧττον κατέστη μία τῶν ἐνδοξοτάτων τῆς Εὐρώπης. καὶ ὑπερ-

τάτας ἀνέδειξεν ὑπηρεσίας εἰς τῆς Γαλλίας τὴν φιλολογίαν.
Καὶ ὁ μὲν κ. Σχινᾶς ἦν ἐντελῶς τῆς αὐτῆς γνώμης, ἀλλὰ μοὶ ἔγραψεν ὅτι προτιμότερον ἦν νὰ μὴ ζητήσωμεν μεταῤῥυθμίσεις εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Σίνα ἀποφασισθέντα, μὴ τοῦτο ἤθελε τὸν δυσαρεστήσει· καὶ οὕτως ἐπράξαμεν. Μετὰ ταῦτα ὅμως, ὅτε τὸ κατάστημα ᾠκοδομήθη, οὐ μόνον αἱ 600 χιλιάδες ἐδαπανήθησαν εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ αἱ 400 χιλιάδες τῆς προικοδοτήσεως, καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνιοῦσαι ὡς ἤκουσα εἰς ἑκατομμύρια, ὅπερ οὐδόλως μ' ἐξέπληξε, διότι πολυτελέστατον ἀνηγέρθη μετὰ κιόνων, ἀναγλύφων, εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει ἀπ' αὐτοῦ, ἢ μόνον οἱ ἀκαδημαϊκοί. Ἤθελον ἐννοήσει μέχρι τινὸς πολυτελὲς μέγαρον ἐγειρόμενον εἰς τιμὴν συλλόγου δοξασθέντος διὰ τῶν ἔργων του. Ἀλλὰ συλλόγου οὐδὲν πράξαντος οὐδὲ κἂν ὑπάρχοντος ἔτι!
Ἡ ἀπαίτησις τοῦ νὰ προστεθῇ καὶ αὖθις προικοδότησις εἰς τὴν δαπάνην ταύτην, τὴν πολλαπλασίαν τῆς ἀρχικῆς δωρεᾶς, θὰ ἦτο ὑπερβολική. Οὐχ ἧττον ἔγραψα περὶ αὐτῆς ἐπανειλημμένως τῷ κ. Σίνᾳ καὶ διὰ τρίτων τὸν παρεκίνησα, ὡς καὶ τὴν γενναιόφρονα χήραν του, μὴ ἔχων τὴν προσωπικὴν γνωριμίαν των. Καὶ ἂν μὲν ἡ σύστασίς μου ἐπέφερεν ἀποτέλεσμα, ἀγνοῶ· ἀλλὰ πρὸ ἐτῶν, μελετήσας τοὺς κανονισμοὺς τῶν ἐπισημοτέρων Ἀκαδημιῶν, ἐσχεδίασα τὸν ὃν κατ' ἐμὲ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἡ ἡμετέρα, ὃν καὶ ἔπεμψα ἐπανειλημμένως εἰς οὓς ἀνῆκε. Κατ' αὐτοὺς δὲ, ἵνα ἄρξηται τῶν ἐργασιῶν της, οὐδεμιᾶς προσόδου ἔχει ἀνάγκην ἀπόλυτον, πλὴν τῆς ἀπαιτουμένης διὰ μισθοδοσίας ἑνὸς κλητῆρος· θὰ ηὔξανε δὲ κατόπιν βαθμηδὸν τὰς δαπάνας της ἀναλόγως τῆς τυχὸν αὐξήσεως τῶν εἰσοδημάτων, περὶ ἧς πᾶσα βεβαιότης ὑπάρχει. Ὁμοίως ἤρξατο τὸ Πανεπιστημεῖον ἄνευ πάσης περιουσίας, καὶ ἔχον, ὡς καὶ ἡ Ἀκαδημία, πολλοὺς τοὺς ἀρνουμένους τὸ δυνατὸν καὶ τὸ ἔγκαιρον τῆς συστάσεως αὐτοῦ. Οὐ μόνον ὁ πρόεδρος τῆς Ἀντιβασιλείας Κόμης Ἀρμανσπέργης ἀπεδοκίμαζε τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιμονήν μου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μακαρίτης Μανούσης μ' ἐμυκτήριζε δι' αὐτήν. Ἀλλ' ἔχων πλήρη τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ τότε ὑπουργοῦ μου, ὅστις ἦν καὶ θεῖός μου, τοῦ ἀκραιφνοῦς πατριώτου καὶ ἐμβριθοῦς λογίου Ι. Ῥίζου, ἔπεισα αὐτὸν νὰ ἐπιμείνῃ μέχρι παραιτήσεως εἰς τὴν ὑπογραφὴν διατάγματος ὃ τῷ ὑπέβαλον, καὶ δι' οὗ συνιστᾶτο τὸ Πανεπιστημεῖον μετὰ μόνον ἕνδεκα τὸ πρῶτον καθηγητῶν. Τοῦτο ἦν βεβαίως μικρὸν σπέρμα καὶ ἀφανές· ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ ἐβλάστησε τάχιστα εὐανθὲς καὶ καλλίκαρπον τὸ ἐθνωφελέστατον τῶν

ἑλληνικῶν καταστημάτων, μεγάλην σήμερον κεκτημένον ἰδίαν περιουσίαν. Ἂν δὲ δίκαιον ἢ μὴ ἔχωσιν οἱ προσάπτοντες αὐτῷ ἀτελείας, δι' ἃς οἱ σπουδασταί, ὡς λέγουσιν, ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ πανεπιστημεῖα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν των, οὐδὲ δύναμαι οὐδ' ἀνάγκην ἔχω νὰ ἐξετάσω, διότι ἔργον ἐστὶ τῆς Κυβερνήσεως νὰ διορθώσῃ αὐτὰς ἂν ὑπάρχωσι, πρὸς ὃ οὐδὲ προσώπων οὐδὲ χρημάτων ὑφίσταται ἔλλειψις.

Ὁμοίως ἡ Ἀκαδημία, καὶ ἄνευ ὀβολοῦ ἂν ἀρχίσῃ τὸ εὐκλεὲς στάδιόν της, πέπεισμαι ὅτι δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ προσκτήσηται πλοῦτον, ὡς βλέπομεν πάντα τὰ κοινωφελῆ παρ' ἡμῖν καταστήματα, ἀποδεικνύοντα ὅτι ἀνεξάντλητος καὶ ἀνεπίδεικτος ἐστὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ πατριωτισμός.

Ἀλλὰ πρὸς τί ὁ τοιοῦτος ἄμετρος ζῆλος ὑπὲρ Ἀκαδημίας; εἰσί τινες ἐρωτῶντες. Δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλα ἔργα μᾶλλον κατεπείγοντα καὶ χρησιμώτερα, ἀπαιτοῦντα κατὰ πρῶτον λόγον τὴν προσοχὴν καὶ τὴν δαπάνην ἡμῶν; Ὡς πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐφρόνουν, οὕτως ἐξακολουθῶ φρονῶν, ἐγὼ κἂν, ὅτι δὲν ὑπάρχουν. Ἂν ἡ Ῥωμανία, ἂν ἡ Σερβία σήμερον σεμνύνονται Ἀκαδημίας κτησάμεναι, καὶ τὸ τηλαυγὲς τοῦτο πρόσωπον τοῦ ἐξευγενισμοῦ θεῖσαι εἰς τὰς νεαρὰς αὐτῶν πολιτείας, οὐχὶ οὕτως, ἀλλὰ πλὴν τούτου καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους καὶ σπουδαιοτάτους λόγους ὤφειλε νὰ προεξαναστῇ μᾶλλον ἢ νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ Ἑλλάς. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, τοῦτο οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ, ἐστὶ τῶν γλωσσῶν ὁ μαργαρίτης. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν μακρῶν συμφορῶν τῆς Ἑλλάδος κατεπατήθη αὐτή, συνετρίβη, ἐξεβαρβαρώθη, συνανεμίγη μετ' ἄλλων ἀλλαχοῦ ξενισμῶν, καὶ μόνον εἰς ὀλίγα προνομιοῦχα μέρη ἐξηκολούθησε λαλουμένη καὶ γραφομένη μετά τινος καθαρότητος. Μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν ἦν οὐ μόνον ἀξιοπρεπές, ἀλλ' ἱερὸν καθῆκον διὰ τὸ ἔθνος νὰ σπεύσῃ εἰς σωτηρίαν αὐτῆς ἀπὸ τελείας καταστροφῆς. Καὶ τοῦτο μὲν ἐγένετο κατὰ μέρος διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς δημοσίας παιδεύσεως, καὶ δι' ἰδιωτικῶν προσπαθειῶν πρὸς καλλιέργειαν τῆς τέως σχεδὸν παντάπασιν ἀμεληθείσης ἐθνικῆς φιλολογίας. Ἀλλ' αἱ ἀτομικαὶ αὗται ἐνέργειαι στεροῦνται ἑνότητος καὶ κύρους, καὶ πολλὰ ἀλλήλοις ἀντίθετα γνωματεύονται, καὶ σόλοικα ἀμαθείας στρεβλώματα οὐ σπανίως γράφονται ὡς ἐκ διαλεκτικῆς χρήσεως δῆθεν δικαιολογούμενα. Ἡ δὲ Ἀκαδημία θὰ ἦν ἡ ἀνωτάτη ἐπιστημονικὴ ἀρχή, ἥτις πάντα τὰ πολλαχοῦ διεσπαρμένα, καὶ πολλάκις ὑπὸ τοπικὰς δημώδεις δια-

λέκτους λανθάνοντα λείψανα τῆς ἀρχαίας γλώσσης περισυνάγουσα, καὶ περὶ τῆς τῶν κανόνων ὀρθότητος ἀποφαινομένη, θ' ἀνεβίβαζε πάλιν τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν περιωπὴν ἥτις ἀνήκει αὐτῇ ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ κάλλους της καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἣν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν δικαιοῦται νὰ καταλάβῃ τὸ ὁμιλοῦν αὐτὴν ἔθνος.

Πλὴν τούτου, ἡ Ἑλλὰς ἐστὶ τὸ πάντων πλουσιώτατον ταμεῖον τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ γῆ αὐτῆς, τὸ θέατρον τῆς ἐνδοξοτάτης τῶν ἱστοριῶν, κρύπτει καὶ ὁσημέραι παράγει εἰς φῶς θησαυροὺς καλλιτεχνίας καὶ ἐπιγραφικῶν μαρτυριῶν, οἵτινες κινοῦσι πάντων τῶν ἁπανταχοῦ σοφῶν τὸ ἐνδιαφέρον. Ἀπέναντι λοιπὸν καὶ ἑαυτῆς καὶ τούτων ἔστιν ὑπόχρεως τὴν εὕρεσιν, τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀναρίθμων πολυτίμων τούτων λειψάνων ν' ἀναθέσῃ εἰς σῶμα συγκείμενον ἐκ φερεγγύων πεπαιδευμένων, ὁμοιόβαθμον ταῖς ἁπανταχοῦ Ἀκαδημίαις, καὶ μετ' αὐτοῦ δικαιούμενον ὡς ἴσον μετ' ἴσων ν' ἀλληλογραφῇ.

Οἱ ἐμβριθέστεροι τῶν Ἑλλήνων ἐθεώρησαν πάντοτε ὡς τὸ κυριώτερον ἐλατήριον τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἀναγεννήσεως καὶ τὴν πρωτίστην ἀπόδειξιν ὅτι οὐδέποτε ἐντελῶς ἐξέπεσαν τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν εὐγενείας, τὴν ἐπιμελῆ καλλιέργειαν τῆς φιλολογίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Οὐδεὶς δ' ἀγνοεῖ ὅτι εἰς ἐπίδοσιν αὐτῶν τὰ μάλιστα συμβάλλεται σῶμα σοφῶν, ἐρεύνας προκαλούντων, συγγράμματα ἐκδιδόντων, ἢ κρινόντων καὶ ἀμειβόντων, οἷαι εἰσὶν αἱ ἁπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου Ἀκαδημίαι.

Ταῦτα ἴσως ἀρκέσουσι πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἐπιμόνου μου γνώμης, ὅτι πρώτης ἀνάγκης ἐστὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἵδρυσις Ἀκαδημίας, συνισταμένης ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων ἐν Ἀθήναις οἰκούντων πεπαιδευμένων, καὶ συμπληρουμένης δι' ἰδίων ἐλευθέρων ἐκλογῶν.

Β.' ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΙΛΟΒΙΒΛΩΝ

Καὶ αὕτη περίπου τεσσαρακοντούτης ἰδέα. Αἱ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, ὅταν ὑπάρξῃ, χορηγούμεναι ἀμοιβαὶ ἐμψυχοῦσι τὰ πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἐπιστημῶν συνταττόμενα ἐξοχώτατα τῶν συγγραμμάτων· ἀλλ' ἄλλων ἔτι πόρων ὑπάρχει ἀνάγκη εἰς ὑποστήριξιν τῆς καθόλου φιλολογίας, ἥτις παρ' ἡμῖν δὲν τρέφεται, ὡς ἀλλαχοῦ, ὑπὸ ἑκατομμυρίων ἀναγνωστῶν, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις συγγράμματα δυνάμενα νὰ ὠφελήσωσι μένουσιν ἀνέκδοτα, καὶ πολλοὶ

ἱκανοὶ νὰ συγγράψωσιν, ὀκνοῦσι πρὸς τοῦτο, πρὸ τῆς δαπάνης ὀπισθοδρομοῦντες.

Εἰς τοῦτο ἀφορμῶν, εἶχον κατὰ τὰ 1840 συντάξει καὶ ἐκδώσει καταστατικὸν ἑταιρείας «τῶν Φιλοβίβλων», ὡς τὴν ὠνόμασα, εἰς ὃ καί τινες τῶν τότε γνωρίμων μου ὑπεγράφησαν, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἀρκετοὶ ἵνα συνελθόντες ψηφίσωσιν αὐτό. Τούτου ἕνεκα καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανειλημμένως ἐδημοσίευσα τὴν πρότασιν, καὶ δὶς διὰ τοῦ Αἰῶνος, ἂν ἡ μνήμη δὲν μ᾽ ἀπατᾷ.

Ὡς γνωστὸν, ἤδη πλεῖστοι τῶν παρ᾽ ἡμῖν γραφόντων ἀναγκάζονται νὰ ζητῶσι συνδρομητὰς πρὸς ἔκδοσιν τῶν βιβλίων των, ὅπερ ὀχληρότατον δι᾽ αὐτούς ἐστιν, οὐχ ἧττον τοιοῦτο καὶ διὰ τοὺς ἀναγκαζομένους νὰ ἐγγράφωνται εἴτε ἐξ αἰδοῦς, ἢ ἵνα μὴ κρίνωνται ἀφιλόμουσοι. Ὀλίγοι εἰσὶν οἱ φιλαναγνῶσται οἱ μὴ δαπανῶντες κατ᾽ ἔτος τοὐλάχιστον 30 δραχμὰς, καί τινες πολὺ πλείονας, διὰ τοιαύτας καταναγκαστικὰς συνδρομὰς, διὰ βιβλία πολλάκις μικροῦ ἢ καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξια. Ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ ὑπάρχουσιν ἑταιρεῖαι φιλόπτωχοι, καὶ ὁ εἰς τὴν θύραν του ἀναρτῶν πτυχίον, ἀποδεικνύον ὅτι ἐστὶ μέλος μιᾶς ἐξ αὐτῶν, μένει ἀπηλλαγμένος πάσης ἄλλης πρὸς αὐτὸν ἀπαιτήσεως τῶν πενήτων. Ὅμοιόν τι ἠθέλησα νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τοὺς πένητας τῆς φιλολογίας, ὁ εἰς τῶν Φιλοβίβλων δηλαδὴ τὴν ἑταιρείαν ἐγγεγραμμένος, νὰ μὴ ἀναγκάζηται εἰς οὐδεμίαν ἄλλην συνδρομὴν δι᾽ ἔκδοσιν βιβλίων, τὸ δὲ καθῆκον αὐτοῦ ὡς μέλους νὰ συνίσταται οὐχὶ εἰς ἄμεσον εἰσφορὰν, ὡς συνήθως ἐν ταῖς ἑταιρείαις, ἀλλὰ μόνον εἰς ὑποχρεωτικὴν ἀγορὰν, μέχρις ἀξίας τῶν 30 δραχμῶν κατ᾽ ἔτος, ἐκείνων μόνον τῶν βιβλίων, ἃ ἐπιτροπαὶ ἐξ εἰδικῶν λογίων συγκείμεναι καὶ ἐκλεγόμεναι ὑπὸ τῆς ἑταιρείας, ἢ ὅταν ὑπάρξῃ ἡ Ἀκαδημία συγκείμεναι ἐκ τῶν τμημάτων αὐτῆς, θὰ ἐνέκρινον καὶ συνίστων ὡς ἐκδόσεως ἄξια ὁρίζουσαι καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν διὰ τοὺς ἑταίρους.

Ἐπειδὴ αἱ διατάξεις αὗται ἦσαν ἐντελῶς πρὸς ὄφελος τῶν τῆς ἑταιρείας μελῶν, καλὰ βιβλία κτωμένων διὰ δαπάνης οὐχὶ μείζονος τῆς ἣν ἤδη καταβάλλουσι διὰ βιβλία πολλάκις ἐντελῶς ἄχρηστα, δύναται εὐλόγως νὰ ὑποτεθῇ ὅτι μέγας ἔσται ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. Ἂν ἐκληφθῇ ὡς ἐν παραδείγματι ὅτι ὑπάρχουσι καὶ οὐχὶ πλείονες τῶν χιλίων ἑταίρων πανταχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἰδοὺ χίλιοι συνδρομηταὶ ὑποχρεωτικοὶ διὰ πᾶν διακεκριμένον σύγγραμμα, ἐξασφαλίζοντες καὶ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ καὶ ὠφέλειάν τινα διὰ τὸν συγγραφέα. Ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἑκάστου τόμου ἤθελεν ὁρισθῇ

κατὰ μέσον ὅρον ἡ τιμὴ 5 δραχμάς, ἰδοὺ καὶ ἡ ἐθνικὴ φιλολογία καθ' ἓξ τόμους ἐξαιρέτου ὕλης ἐτησίως πλουτιζομένη.

Τ' ἀποτελέσματα τοῦ μέτρου τούτου, ἂν ἐνεργηθῇ, ἔσονται, φρονῶ, αἰσιώτατα διά τε τοὺς ἑταίρους, κτωμένους δι' ὅσης καὶ πρὶν κατέβαλλον δαπάνης βιβλία ἀντ' ἀσήμων πολλάκις καὶ ἀχρήστων, σπουδαῖα καὶ φερεγγύως καλά, καὶ διὰ τοὺς συγγραφεῖς, μὴ μάτην ἀγωνιζομένους διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων των, ἢ μὴ ἀποτρεπομένους ἀπὸ φιλολογικῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν δυσχέρειαν τῆς ἐκδόσεως, καὶ διὰ τοὺς τυπογράφους καὶ ἐκδότας, ὧν θ' αὐξήσῃ ἡ ἐργασία, καὶ διὰ τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν ἐν γένει ἥτις νέαν ἔντασιν θέλε λάβει.

Γ.' ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἂν τὸ ἐθνικὸν θέατρον, καλῶς ἐννοούμενον καὶ διευθυνόμενον, ἀναγνωρίζεται πανταχοῦ ὡς ἓν τῶν μεγάλων παραγόντων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς διανοητικῆς τῶν λαῶν ἀναπτύξεως, πολλῷ μᾶλλον ἰσχύει τοῦτο διὰ τὴν χώραν εἰς ἧς τὸ στερέωμα ἠκτινοβόλουν ἀστέρες δόξης οἱ Αἰσχύλοι, οἱ Σοφοκλεῖς, οἱ Ἀριστοφάνεις. Περιττὸν ν' ἀναπτύξω ὅτι ὀλίγον ἄξιοι θὰ ἐκρινόμεθα καὶ τῶν προγόνων ἡμῶν, καὶ τῆς θέσεως ἣν ἀξιοῦμεν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, ἂν ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς δραματικῆς μούσης, ἠμελοῦμεν νὰ παρασκευάσωμεν αὐτῇ ἐθνικὴν σκηνήν, ἧς ἄνευ δὲν δύναται ν' ἀναθάλῃ. Οὕτως ἐσκέφθην καὶ κατὰ ταῦτα εἰργάσθην, μετὰ καὶ ἄλλων ὁμοφώνων, ἀνέκαθεν.

Καὶ κατωρθώθη μέν, ἀντὶ μαθητῶν τινων, οἵτινες μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὡς ἐθελονταὶ ἀνέβαινον εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ὧν οἱ νεώτεροι (ὡς ὁ ἡμέτερος ποιητὴς Παράσχος) ἀνελάμβανον τὰ γυναικεῖα πρόσωπα, ν' ἀντικατασταθῶσι, κατ' ἀρχὰς μὲν εἷς, βαθμηδὸν δὲ πολλοὶ δραματικοὶ σύλλογοι, καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ὅπου Ἕλληνες οἰκοῦσιν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἀποδεικνύον οὐχὶ ἀνέφικτον τὴν ἵδρυσιν ἐθνικοῦ θεάτρου, ἐστὶν ἄλλως ἀνεπαρκές, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν ἠθοποιῶν, αὐτοδίδακτοι, στεροῦνται τῆς τε θεωρητικῆς καὶ τῆς ἐκ μεγάλων παραδειγμάτων μορφώσεως, προσέτι δι' ἔλλειψιν χρηματικῶν πόρων αἱ παραστάσεις στεροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ ἐπιδείξεως, ἥτις συντελεῖ εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ αὐτοὺς προσοδοφόρους, δι' ἔλλειψιν δὲ καταλλήλου διευθύνσεως καὶ ἐπιβλέψεως, ἡ ἐκλογὴ τῶν διδασκομένων δραμάτων, οὐχὶ ἡ δέουσα πρὸς ἔξαρσιν τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐγχωρίου

φιλολογίας, γίνεται ἐξ ἀνάγκης μεταξὺ ξένων ἔργων, πολλάκις ἐπιβλαβῆ ἐχόντων μᾶλλον ἐπιῤῥοήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἴσως μᾶλλον προσοδοφόρων, τῶν πλείστων δ' ἧττον ἢ μετρίως μεταφραζομένων. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἐστὶν ὅτι αἱ ἐθνικαὶ παραστάσεις παραμελοῦνται, καὶ οἱ θεαταὶ συῤῥέουσι κατὰ προτίμησιν εἰς τὰς αλλογλώσσους.

Πρὸς διόρθωσιν τούτων καὶ καταρτισμὸν τῆς δραματικῆς σκηνῆς εἰς μέγα καὶ τελεσφόρον ἐθνικὸν παιδευτήριον, ἀνάγκη νὰ ὑπάρξῃ θέατρον εἰς ἑαυτὸ ἐπαρκοῦν καὶ μὴ βιαζόμενον νὰ παρεκκλίνῃ τῆς σπουδαίας αὐτοῦ κλήσεως ἵνα προμηθεύηται πόρους. Ἀλλαχοῦ αἱ κυβερνήσεις, πρὸς εὐτυχίαν τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἐντολῆς τῶν ἐθνικῶν θεάτρων, ὑποστηρίζουσιν αὐτὰ διὰ μεγάλων ἐτησίων χρηματικῶν συνδρομῶν. Ἐν Ἑλλάδι, πρὸς τὸ παρὸν κἂν, τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀπαιτηθῇ. Ἀλλὰ πρὸ ἐτῶν πολλῶν ἐν Ἀθήναις ἐθνικὸν θέατρον ἤρξατο οἰκοδομούμενον διὰ μετοχῶν, καὶ ἔμεινεν ἡμιτελὲς δι' ἔλλειψιν πόρων. Τοῦτο εὐχῆς ἔργον ἐστὶ νὰ συντελεσθῇ πρὸς τὸν ἐπιδιωκτέον σκοπὸν τῆς καταρτίσεως θεάτρου ἀξιοπρεποῦς καὶ εἰς ἑαυτὸ ἐπαρκοῦντος.

Πρὸς τοῦτο ὀφείλει, κατ' ἐμὲ, πρὸ παντὸς ὁ Δῆμος Ἀθηναίων ν' ἀποστῇ πάσης ἀξιώσεως δι' ἀποζημίωσιν τοῦ ἐδάφους ἐφ' οὗ τὸ θέατρον ἀνεγείρεται, πρῶτον διότι ὅτε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μετέθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ δῆμος ὑπεσχέθη δωρεὰν πάντα τὰ γήπεδα τῶν δημοσίων καταστημάτων, καὶ ὡς τοιοῦτο πρέπει φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ ἐθνικὸν θέατρον, καὶ δεύτερον διότι ἡ εὐτυχὴς αὐτοῦ ὕπαρξις οὐ μόνον εἰς τὸ ἔθνος ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν δῆμον ἐν μέρει μεγάλας, εἰς τοῦτον δὲ καὶ ὑλικὰς, ὑπόσχεται ὠφελείας.

Οἱ δὲ μέχρι τοῦδε μέτοχοι, ἀποτυχούσης τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ τῆς οἰκοδομῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον μενούσης εἰς οἰκτρὸν ἐρείπιον, εἰσὶ βεβαίως ἤδη πεπεισμένοι ὅτι ἀπώλεσαν ἀνεπιστρεπτὶ τὰς καταβολάς των· δι' ὃ εὔκολον θὰ ἦτο, τοὐλάχιστον εἰς τοὺς φιλογενεστέρους καὶ εἰς τοὺς εὐπορωτέρους μεταξὺ αὐτῶν, ἀφιστάμενοι πάσης περαιτέρω ἐπ' αὐτῶν ἀξιώσεως, νὰ δωρήσωσιν αὐτὰς εἰς τὸ θέατρον. Διὰ δὲ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ἔργου ἐναπολείπεται εὐχὴ μόνον, ἀλλ' οὐχὶ νομίζω ἀνέλπιστος, ὅταν ἐκ τοσούτων λαμπρῶν παραδειγμάτων γνωρίζωμεν τὴν πατριωτικὴν ἐλευθεριότητα πολλῶν πλουσίων ὁμογενῶν, νὰ εὑρεθῇ μεταξὺ αὐτῶν εἷς, ὅστις κατανοῶν τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἐντολὴν τοῦ θεάτρου, ν'

ἀγοράσῃ ἀντ' ὀλίγων παρὰ τῶν μὴ στεργόντων ν' ἀποστῶσι τῶν μετοχῶν των, ἂν ὑπάρξωσι τοιοῦτοι, τὸ νῦν καταῤῥέον ἐρείπιον, νὰ συμπληρώσῃ καὶ διὰ τῆς πρώτης ἀναγκαίας διασκευῆς καταρτίσῃ τὴν οἰκοδομὴν, καὶ ἀφιερώσῃ αὐτὴν, παντὸς βάρους ἀπηλλαγμένην, εἰς αὐτὸ τὸ θέατρον. Εὐχῆς ἔργον δὲ νομίζω ἂν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μετεῤῥυθμίζετό πως καὶ τὸ σχέδιον αὐτῆς οὕτως, ὥστε τὸ πρόσγαιον ὅλου τοῦ θεάτρου ἢ μέρους αὐτοῦ ν' ἀπαρτίζῃ πρὸς τὰ ἔξω ἐργαστήρια, ὧν τὸ ἐνοίκιον νὰ προστίθηται εἰς αὐτὸ τὸ εἰσόδημα.

Συγχρόνως δὲ ἀρχομένης τῆς ἀνοικοδομήσεως, ἀναγκαῖον θὰ ἦν εἴτε ὁ αὐτὸς εἴτε ἄλλος τις τῆς πατρίδος καὶ τῶν Μουσῶν εὐεργέτης, ἢ τις τῶν ἀρχῶν, νὰ πέμψῃ εἰς μίαν ἢ τὴν ἄλλην τῶν τῆς Εὐρώπης πρωτευουσῶν δύω κἂν νέους καὶ δύω νέας, ὑποτρόφους, γινώσκοντας τὴν γλῶσσαν τῆς χώρας εἰς ἣν στέλλονται, πρὸς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ἐκμάθησιν τῆς ὑποκριτικῆς, ἵνα μετὰ διετίαν τὸ πολὺ ἐπανελθόντες, διδάσκωσιν αὐτὴν ἐν Ἑλλάδι, καὶ διὰ τῆς σκηνικῆς αὐτῶν ἐπιδεξιότητος ἐξασφαλίζωσι τοῦ θεάτρου τὴν ἐπιτυχίαν καὶ αὐξάνωσιν αὐτοῦ τὰς εἰσπράξεις.

Οὕτω δὲ καταρτισθὲν, καὶ διὰ πάντων τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ εἰς θεραπείαν τῶν ἰδίων ἀναγκῶν ἐπαρκοῦν, πρέπει νὰ διευθύνηται ὡς πρὸς τὸν φιλολογικὸν καὶ ἠθικὸν αὐτοῦ σκοπὸν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως δι' ἐπιτροπῆς ὀλιγομελοῦς ἀνδρῶν φιλοκάλων καὶ πεπαιδευμένων, οἵτινες ἔμπειροι πραγματογνώμονες καὶ λογοκριταὶ ὑπὸ παντοίαν ἔποψιν νὰ ἐξετάζωσι τὰ προσαγόμενα πρωτότυπα δράματα, ὡς καὶ τὴν ἐνδόμυχον καὶ τὴν τῆς μεταφράσεως ἀξίαν τῶν ξένων καὶ ν' ἀποκρούωσιν ὅ,τι ἀβέλτερον καὶ ἀποβλητέον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν ἠθῶν ἢ τῆς φιλοκαλίας. Σκόπιμον δ' ἐν ἄλλοις, ἂν τὰ ἔσοδα ἐπαρκῶσι, νὰ καταρτίσωσι καὶ πλήρη ἑλληνικὴν δραματικὴν ἐν τῷ θεάτρῳ βιβλιοθήκην.

Οὕτως ἱδρυθὲν τὸ ἐθνικὸν θέατρον, ἔσται οὐ μόνον διασκεδάσεως ἐνδιαίτημα, ἀλλὰ καὶ παιδαγωγεῖον τῶν ηὐξημένων καὶ ναὸς τῶν Μουσῶν, ἐνθαῤῥύνον τοὺς λειτουργοὺς αὐτῶν δι' ἀμοιβὴν τῶν κόπων των, καὶ καλλιεργοῦν τὸ ποιητικὸν αἴσθημα παρὰ τῷ λαῷ.

Καὶ εἰς τοῦ μουσικοῦ προσέτι αἰσθήματος τὴν ἀνάπτυξιν δύναται ἰσχυρῶς νὰ συντελέσῃ, ἀλλὰ τοῦτο μεθ' ὑπομονῆς καὶ βραδύτερον, διότι τὸ μελόδραμα ἐστὶ λίαν δαπανηρὸν, καὶ ἡ πρόωρος ἐπιδίωξις καὶ τοῦ σκοποῦ τούτου θὰ ἐκινδύνευεν ἀμφοτέρους νὰ ματαιώσῃ. Ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ὠδείου δὲν δύνανται εἰσέτι νὰ

προσδοκῶνται τόσον γενναῖοι καρποί, ὥστε ἐν λίαν προσεχεῖ μέλλοντι νὰ συνταχθῶσι καὶ διδαχθῶσιν ἑλληνικὰ μελοδράματα· διὰ δὲ τὰ ξένα δὲν ἐλλείπουσιν ἰδιωτικοὶ ἐργολάβοι, καὶ ὑπάρχουσιν ἄλλαι σκηναί, ἢ καὶ ἂν δανείζηται αὐτοῖς ἡ ἐθνική, ὅταν ἄλλως ἀργῇ, δὲν πρέπει οὐδαμῶς ν' ἀναμίγνυται εἰς τὰς δαπάνας ἢ κερδοσκοπίας αὐτῶν, ξένας οὔσας εἰς τὸν ἐθνικὸν σκοπὸν ὃν τοῦτο ἐπιδιώκει.

Δ'. ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἐπειδὴ εἰς εὐχὰς μέχρι τοῦδε ἀνεκτελέστους ἐνταῦθα περιορίζομαι, δὲν θὰ ἔθιγον τοῦτο τὸ θέμα, ἂν δὲν ἐθεώρουν ἀτελῶς καὶ αὐτὸ εἰσέτι τετελεσμένον, καὶ βελτιώσεων ἐν τῷ μέλλοντι δεκτικόν, ἃς σαφηνίζουσι τὰ περὶ αὐτοῦ προηγούμενα. Διὰ τοῦτο ἐκτίθημι αὐτὸ ἐν συντόμῳ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1856, ὀλίγας ἡμέρας ἀφ' οὗ εἰσῆλθον εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ὁ Βασιλεὺς Ὄθων μοὶ ἐνεχείρισε γελῶν ἐπιστολὴν ἣν εἶχε λάβει μυστηριωδῶς κεκλεισμένην διὰ πολλῶν σφραγίδων, καὶ μοὶ εἶπε νὰ τῷ ἀναφέρω τίς ὁ γράφων καὶ ἂν τὰ περιεχόμενα ἔχωσι τινὰ σπουδαιότητα καὶ ἦσαν ἀπαντήσεως ἄξια.

Ὁ γράφων ὠνομάζετο Εὐαγγέλης Ζάππας, πρακτικὸς ἰατρὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ Καραϊσκάκη, ὡς ἔμαθον, ἀποκαταστὰς εἰς Βλαχίαν. Τὰ δὲ περιεχόμενα ἦσαν ὅτι, ἀναγνοὺς ἄρθρον τι δι' οὗ ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ποιητὴς Παναγιώτης Σοῦτσος συνίστα ἐν ᾗ ἐξέδιδεν ἐφημερίδι, τῷ Ἥλίῳ, τὴν ἐκ νέου εἰσαγωγὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνεκολπώθη τὴν ἰδέαν μετ' ἀφελοῦς ἐνθουσιασμοῦ, καὶ προσέφερε ν' ἀφιερώσῃ εἰς αὐτὴν πᾶσάν του τὴν περιουσίαν, κανονίζων ἐκ προοιμίων καὶ τὰ ἆθλα ἃ θὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς νικῶντας εἰς τὴν σταδιοδρομίαν εἰς τὸ ἅλμα, εἰς τὴν σφενδόνην καὶ τοὺς λοιποὺς σωματικοὺς ἀγῶνας.

Ὅτε τῇ ἐπαύριον ἐπέστρεψα τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Βασιλέα ἀνέφερα εἰς τὴν Α. Μ. ὅτι ἀναγνωρίζω δικαιᾶ φιλοπατρίας αἰσθήματα εἰς τὸν γράφοντα, ὅστις ἂν πεισθῇ νὰ μεταρρυθμίσῃ πως τὰς προτάσεις του, δύναται ἴσως μέγα καλὸν νὰ προκύψῃ ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως πλήρη ἄδειαν ἐνεργείας, ηὐχαρίστησα μὲν θερμῶς ἐν ὀνόματί του τὸν κ. Ζάππαν διὰ τὰ εὐγενῆ του αἰσθήματα καὶ τὴν λαμπράν του ἰδέαν, ἀλλὰ συγχρόνως τῷ παρετήρησα ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῶν καιρῶν ἤλλαξεν ἀπὸ

τῆς ἀρχαιότητος, καὶ τὰ ἔθνη διαπρέπουσι σήμερον οὐχί, ὡς τότε, διὰ τῶν ἀρίστων ἀθλητῶν ἢ δρομέων, ἀλλὰ διὰ τῶν πρωταγωνιστῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν, εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, εἰς τὴν καλλιέργειαν· δι' ὃ καὶ τὸν προέτρεψα ν' ἀνιδρύσῃ μὲν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τῆς Ἑλλάδος, ὡς προὐτίθετο, ἀλλὰ ταύτην τὴν τάσιν νὰ δώσῃ αὐτοῖς, καὶ νὰ τελῶνται προσέτι οὐχὶ κατὰ τριετίαν, ὡς ἤθελεν, ἀλλὰ κατὰ τετραετίαν βιομηχανικὰς ἀποτελοῦντες Ὀλυμπιάδας.

Μετ' οὐ πολὺν χρόνον εἶχον ἀπάντησιν. Ὁ γενναῖος πατριώτης ἔξαλλος ἐκ χαρᾶς, ἐδέχετο πληρέστατα τὴν πρότασιν ὡς τὴν ὑπέβαλον εἰς αὐτόν, καὶ μοὶ ἀνέθετεν ἐντελῶς αὐτῆς τὴν ἐκτέλεσιν, δεχθεὶς προσέτι καὶ τὸ ἀναγκαῖον κατάστημα διὰ τὰς ἐκθέσεις ν' ἀνεγερθῇ διὰ δαπάνης του, καὶ ζητήσας μοι νὰ τῷ πέμψω σχέδιον αὐτοῦ καὶ προϋπολογισμόν.

Τότε συνέλαβον τὴν ἰδέαν καταστήματος θεατροειδοῦς, εἰς οὗ τὰς ἀκτῖνας καὶ τὰ ἔνδον τῆς περιφερείας νὰ ἐκτίθενται τὰ βιομηχανήματα, εἰς δὲ τὰ μεταξὺ διαστήματα τὰ προϊόντα καὶ ἐργαλεῖα τῆς γεωργίας. Ὀψέποτε δὲ αὐξομένης τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τῆς Ἑλλάδος, ἢ τῆς ἐκθέσεως πλὴν ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν ἐπεκτεινομένης καὶ ἐπὶ ἄλλας χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ἀναγκαῖον ἀπέβαινε ν' αὐξηθῇ τὸ κατάστημα, τότε, ὀπίσω τῆς πρώτης περιφερείας εἰς τὴν δέουσαν ἀπόστασιν ν' ἄγηται καὶ δευτέρα, καὶ τρίτη, μηκυνομένων καὶ πολλαπλασιαζομένων τῶν ἀκτίνων, απαραλλάκτως ὡς αἱ κλίμακες τῶν ἀρχαίων θεάτρων, μεταξὺ τῶν εὐρυνομένων διαζωμάτων καὶ τοῦ προσώπου ἀναλόγως ἐκτεινομένου. Ἤθελον δὲ τὸ κατάστημα τοῦτο ἐπὶ κορυφῆς τοῦ Σταδίου, ὃ ἐνδυθὲν πάλιν διὰ τῶν ἀρχαίων λιθίνων του ἑδωλίων διὰ τοὺς θεατάς, ἐπρόκειτο νὰ χρησιμεύσῃ κατὰ τὰς τέσσαρας κυριακὰς τῆς ἐκθέσεως, εἰς ἑορτὰς δημοτικάς, ἀνταποκρινομένας πρὸς τὴν πρώτην ἀντίληψιν τοῦ κ. Ζάππα, τὴν τῶν ἀρχαίων ἀγώνων, καὶ συνισταμένας τὴν πρώτην κυριακὴν εἰς ἀσκήσεις ἀθλητικάς, τὴν δευτέραν εἰς ἱπποδρόμιον, τὴν τρίτην εἰς μουσικοὺς καὶ τὴν τετάρτην εἰς δραματικοὺς διαγωνισμούς.

Τέλος δὲ επρότεινα, τὸ κατάστημα τοῦτο διὰ τῶν τεσσάρων ἐτῶν ἀπὸ ἐκθέσεως εἰς ἔκθεσιν νὰ χρησιμεύῃ, διὰ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ κεφαλαίου τοῦ δωρητοῦ, εἰς σχολεῖον πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας, εἰσαγομένων εἰς αὐτὸ τῶν ἀριστευόντων ἐκ τῶν ἐκθετῶν, οἵτινες ἵνα μόνον τελειοποιηθῶσιν εἰς τὴν τέχνην

ἤδη ἐγνώριζον καὶ ἤσκουν, βραχυτάτου χρόνου ἐδέοντο, καὶ τῶν διδασκάλων μετακαλουμένων ἐκ τῶν ἀρίστων εὐρωπαϊκῶν τεχνουργείων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τάχιστα θ' ἀνεπτύσσετο ἡ δημώδης βιομηχανία καὶ ὁμοῦ ἡ εὐημερία τῶν ἀπ' αὐτῆς ἀποζώντων.

Ἐκάλεσα λοιπὸν παρ' ἐμοὶ τὸν τότε ἐν Ἀθήναις οἰκοῦντα γάλλον ἀρχιτέκτονα κ. Boulanger, καὶ οὗτος τῆς ἰδέας μου γνῶσιν λαβὼν, διέγραψε σχέδιον ἐντελῶς εἰς αὐτὴν ἀνταποκρινόμενον. Πλήρης δὲ χαρᾶς ἦλθε πρὸς ἐμὲ μετά τινα ἔτη καὶ μοὶ ἐπέδειξεν ὅτι καὶ οἱ ἐν Παρισίοις διὰ τὴν πρώτην αὐτῶν παγκόσμιον ἔκθεσιν ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ σχέδιον ἐπενόησαν καὶ ἐφήρμοσαν.

Ἀλλὰ πλὴν τοῦ σχεδίου ὁ κ. Boulanger μοὶ ἔφερε καὶ τὸν προϋπολογισμόν του, καὶ αὐτὸς, διὰ τὴν οἰκοδομὴν καὶ διὰ τοῦ Σταδίου τὴν ἐπιλίθωσιν μετὰ φόδου εἶδον ὅτι ἀνήρχετο εἰς 1,000,000 δρ. ὥστε καὶ ἐδίστασα κατ' ἀρχὰς, ἀλλὰ τέλος ἀπεφάσισα νὰ τὸν πέμψω μετὰ τοῦ σχεδίου εἰς τὸν κ. Ζάππαν. Τίς δ' ὑπῆρξεν ὁ θαυμασμός μου ὅτε διὰ πρώτου ταχυδρομείου ἔλαδον τὴν πλήρη ἔγκρισιν τοῦ μεγαλόφρονος πατριώτου, μόνην συνθήκην ποιουμένου τὴν ἁπλότητα, τὸν περιορισμὸν εἰς μόνα τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν ἀναγκαῖα καὶ τὴν ἀποφυγὴν ἐπιδεικτικῶν πολυδαπάνων κοσμήσεων, καὶ οὕτω μοὶ ἀνέθετε τὰ τῆς αὐτοῦ ἐκτελέσεως.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ὁμολογήσω ἀληθὲς σφάλμα μου. Ἀνευρὼν τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἀγροῦ ὅστις ὑπέρκειται τῇ κορυφῇ τοῦ Σταδίου, τῷ ἐπρότεινα δισχιλίας δραχμὰς δι' ἀγορὰν αὐτοῦ, ἀλλὰ μοὶ ἐζήτησεν 9000, καὶ ἀτόπως ἐνόμισα ὅτι δὲν πρέπει εἰς τοιαύτην ὑπερβολικὴν πρώτην δαπάνην νὰ ὑποδάλω τὸν δωρητήν. Εἶτα δὲ, κρίνων ὅτι τὰ τῆς ἐκτελέσεως ἔργου κοινῆς ὠφελείας ἀνῆκον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, ἔπεμψα πρὸς αὐτὸ πάντα τὰ τὴν ὑπόθεσιν ἀφορῶντα μετὰ τῶν πρὸς ἐμὲ ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν τοῦ κ. Ζάππα, αἵτινες ἐλπίζω ἐν τοῖς ἐκεῖ ἀρχείοις νὰ σώζωνται, καὶ ἀπέστην, ἴσως οὐχὶ ὡς ὤφειλον, περαιτέρω ἀτομικῆς ἀναμίξεως.

Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν ἡ θέσις ἀπεφασίσθη ὅπου νῦν τὸ μέγαρον ἀνεγείρεται, ὀπίσω τῶν βασιλικῶν κήπων, προφανῶς ἐγκαταλειφθέντος τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ τῆς μετὰ ταῦτα βαθμιαίας αὐξήσεως τῆς οἰκοδομῆς, διότι πρὸς τὰ ὀπίσω δὲν ὑπάρχει θέσις δι' ἄλλας παραλλήλους περιφερείας. Καὶ τὸ ἐσωτερικὸν δὲ σχέδιον μετεδλήθη. δὲν ἠξεύρω, διότι μόλις τὸ εἶδον, ἂν ἐπὶ τὸ καταλληλότερον πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν ἐκθέσεων, ἀλλὰ βεβαίως μακρυνθὲν

ἀπὸ τοῦ ἐγκριθέντος ὑπὸ τοῦ ἀρχικοῦ δωρητοῦ, καὶ παρὰ τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ κατακοσμηθὲν ὑπὸ μαρμαρίνων κιόνων, ὧν ἡ δαπάνη ἀγνοῶ ἂν ἔμεινεν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ὑπ' αὐτοῦ παραδεχθέντος προϋπολογισμοῦ.

'Αλλ' ἤδη πλέον τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον ἐστὶν ἡ μέλλουσα χρῆσις τοῦ καταστήματος, καὶ κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ εἰς ἐμὲ δοθείσας παραγγελίας ἀποφαινόμενος, λέγω ὅτι, ἅμα περατωθείσης τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ, πρέπει νὰ γίνῃ ἐν αὐτῷ ἑλληνικὴ (τῆς 'Ελλάδος, ἤ, ἂν ἐγχωρῇ, τῶν 'Ελληνικῶν χωρῶν), ἔκθεσις βιομηχανίας, τέχνης, γεωργίας καὶ ἐμπορίου, κατὰ τὰς τέσσαρας κυριακὰς αὐτῆς τελουμένων ἀθλητικῶν ἀγώνων ἐν τῷ Σταδίῳ, ἱπποδρομιῶν (ἰδίως ἐγχωρίων ἵππων), καὶ διαγωνισμῶν μουσικῶν καὶ θεατρικῶν, καὶ ταῦτα νὰ ἐπαναλαμβάνωνται κατὰ τετραετίας, αἵτινες «βιομηχανικαὶ 'Ολυμπιάδες», καλούμεναι ν' ἀρχίσωσιν ἀριθμούμεναι τακτικῶς. 'Εν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν ἐκθέσεων χρόνῳ, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι μάρμαρα καὶ κιονόκρανα δὲν ἀπερρόφησαν τοὺς πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένους πόρους, τὸ κατάστημα νὰ μεταβάλληται εἰς σχολεῖον τεχνικὸν εἰς ὃ οἱ βραβευθέντες εἰς εἴδη τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας νὰ τελειοποιῶνται εἰς αὐτὴν ὑπὸ διδασκάλων ἐξ Εὐρώπης κληθέντων.

Ε'. ΧΩΡΟΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Εἰς τὰς ἀρχαίας ταύτας εὐχὰς προστίθημι καὶ μίαν ἐκ νεωτάτων χρόνων πηγάζουσαν. Ὅτε ἐπ' ἐσχάτων, μετὰ πολυχρόνιον ἀποδημίαν ἐπέστρεψα εἰς 'Αθήνας, ἐν μέσῃ τῇ ἄλλως περιπεποιημένῃ πόλει προσέκρουσα ἐνιαχοῦ εἰς σωροὺς λίθων εἰκῇ ἐρριμμένων, καὶ τούτων ἀρχαίων, καὶ ἐνόησα, ἢ ἐρωτήσας ἔμαθον ὅτι ἦσαν λείψανα ἀνασκαφῶν ἀρχαίων μνημείων, ἀλλὰ τίνων δὲν ἠδυνάμην νὰ συμπεράνω, καὶ πυνθανόμενος ἂν δὲν εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ ἐν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν νὰ στηριχθῶσιν εἰκασίαι περὶ τῆς αὐτῶν ταὐτότητος, ἐμάνθανον ὅτι αἱ εὑρεθεῖσαι ἵνα μὴ βλάπτωνται μένουσαι ἐκτεθειμέναι, κατατίθενται καὶ διατηροῦνται εἰς τὸ Μουσεῖον.

Καὶ ἡ μὲν πρόνοια αὕτη μοὶ φαίνεται δεδικαιολογημένη, ἀλλὰ συγχρόνως λυπηρὸν ὅτι τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα στεροῦνται οὕτω τῶν πολυτιμοτάτων αὐτῶν σχολίων, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἢ ἐξ ὧν δύναται νὰ συμπερασθῇ ἡ τοπογραφικὴ αὐτῶν ἐπισημότης.

Φρονῶ δ' ὅτι τούτου εὔκολος καὶ σχεδὸν ἀδάπανος ἐστὶν ἡ θερα-

πεία, τῆς προμηθείας δύω μόνον ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος ἐπαρκούσης οὐ μόνον διὰ τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ διὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Τῷ ὄντι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, εἰς τὴν ἀνάγκην ἣν καταδεικνύω ἀνταποκριθήσεται πληρέστατα ἡ εἰς ἕκαστον τοιοῦτον χῶρον ἀνασκαφῶν, εἰς ἑκάστην ἐκκλησίαν ἢ ἄλλο οἰκοδόμημα ἀφ' οὗ ἐπιγραφαὶ ἀφῃρέθησαν, ἀνάρτησις πλαισίου περιέχοντος ἀντίτυπα πασῶν τῶν ἐκεῖ εὑρεθεισῶν ἢ προεντετειχισμένων, καὶ ταῦτα δύνανται προχείρως νὰ κόπτωνται ἀπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος, ἐν ᾗ πᾶσαι δημοσιεύωνται. Εἶπον δὲ δύω ἀντίτυπα ἀνθ' ἑνὸς, διὰ τὰς τυχὸν τετυπωμένας ἐπὶ ἀντιθέτων σελίδων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φύλλου. Ἂν δ' αὐταῖς προστίθεται καὶ ὁ ἀριθμὸς ὑφ' ὃν εἰσὶ κατατεταγμέναι ἐν τοῖς μουσείοις, καὶ ὅπου ἔνεστι καὶ μικρὸν τοπογραφικὸν σχεδίασμα τοῦ χωρίου τῆς ἀνασκαφῆς, μετὰ σημειώσεως ποῦ αὐτοῦ εὑρέθη ἑκάστη ἐπιγραφή, οἱ τὴν Ἑλλάδα ἐπισκεπτόμενοι ἀντ' ἀμόρφων λίθων ἀσχημιζόντων τὰς Ἀθήνας, καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, θὰ εὑρίσκωσι λείψανα σπουδῆς ἄξια καὶ πάντα τὰ στοιχεῖα ἐμβριθοῦς μελέτης παρέχοντα.

Α. Ρ. Ραγκαβης

ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΙΤΑΦΙΩΝ ΑΝΘΕΩΝ*)

Α'.

ΕΙΣ ΠΤΗΝΟΝ

—Πές μου, πουλάκι εὔσπλαχνικό, ἐκεῖ ποῦνε θαμμένος
Τὸ μέρος εἶνε ἡλιακὸ κ' ἡ γῆ χορταριασμένη;
—Ὁ τάφος εἶνε πράσινος κι' ὁ ἥλιος ὁ καϋμένος
Στὸ χῶμά του ἁπλόνεται γλυκὰ καὶ τὸν ζεσταίνει.
—Γιὰ πές, πές μου, πουλάκι μου· στὴ γῆ ποῦ τόνε κρύβει
Ῥοδίζει δάφνη εὐγενική, κυπαρισσάκι σκύβει;
—Δάφνη καὶ κυπαρίσσι ἡ γῆ ποῦ κείτετ' ἔχει βγάλει,
Καὶ κυπαρίσσι ἐστήθηκε στὸ κυπαρίσσι πάλι....:
—Γιὰ πές, πουλί μου· τραγουδεῖς 'στὸν ἔρημο σταυρό του;
Τοῦ συντροφεύεις τὤνειρο ποῦ βλέπει 'ς τὤνειρό του;
—Ἐκεῖ πηγαίνω κάθε αὐγή, μεσάνυχτα καὶ βράδυ,
Τοῦ τραγουδῶ 'στὴ χαραυγή, 'ς τὸ φῶς καὶ 'ς τὸ σκοτάδι.
Γιὰ τὴν ἀγαπημένη του τοῦ κηλαϊδῶ τριάδα,
Γιὰ σένα, τὰ καϋμένα σας παιδιὰ (**) καὶ τὴν Ἑλλάδα.
Ὅλα τοῦ τἄ 'πα, ἔννοια σου... πλὴν τἄξερε, τὰ ξέρει,
Γιατὶ δὲν τὸν τελείωσε τοῦ χάρου τὸ μαχαῖρι.
Δὲν 'μπόρεσε· θανάτωσε μονάχα τὸ κορμί του,
Μὰ 'ς τὴν καρδιὰ ποῦ κτύπησε σταμάτησε ἡ ψυχή του...

---

*) Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Ἐπιτάφια Ἄνθη* ὁ ἡμέτερος φίλος καὶ ἐθνικὸς ποιητὴς κ. Ἀχιλλεὺς Παράσχος συνέθετο σειρὰν ἐπιταφίων ᾀσμάτων καὶ ἐλεγείων ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πολυκλαύστου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γεωργίου Παράσχου. Ἐκ τῆς πολυτίμου ταύτης συλλογῆς, προσεχῶς ἐν ἰδίῳ τεύχει δημοσιευθησομένης, καταχωρίζομεν ὧδε τὸ ἀνωτέρω εὐμενῶς ἀποσπασθὲν καὶ παραχωρηθὲν ἡμῖν. Ἐν τοῖς μεστοῖς πάθους καὶ δυνάμεως στίχοις αὐτοῦ ἐξεικονίζεται ζωηρότατα ἡ συμπαθὴς ποιητικὴ ἐκείνη φύσις τοῦ Γεωργίου Παράσχου, ὃν εἵμαρτο οὕτωςεἰ προώρως ν' ἀπολέσῃ ἡ Ἑλλάς.

**) Τὰ τέκνα τοῦ Ἀχιλλέως, πρὸς τὰ ὁποῖα ἔτρεφε τρυφερωτάτην στοργὴν ὁ ἀτυχὴς Γεώργιος

Γι' αὐτὸ καὶ πεθαμμένος ζῇ· καὶ μὲς ς' τὸ μνῆμα ζοῦνε.
'Κεῖνοι ποῦ κράζουνε βωβοὺς τοὺς τάφους βλασφημοῦνε!

. . . .

—Πουλί, αὐτὰ μοῦ φαίνονται ὅλα τὰ εἶπες· ὅμως
Δὲν μοῦπες κάτω πῶς περνᾶ 'ς τὸ ἔρημο τὸ χῶμα·
Δὲν σὲ ἀφίνει νὰ τὰ πῇς ἡ φρίκη καὶ ὁ τρόμος....
Καθὼς τὸν 'βάλαμε 'στὴ γῆ ὁ ἴδιος εἶν ἀκόμη;
Ὁ ἴδιος, ἀπαράλλακτος; ἢ μὴ ὁ μαῦρος τάφος
Ἔβαλε χέρι 'σὲ Θεοῦ χαρτὶ ὁ πλαστογράφος;
Εἰς τὸ πλατύ του μέτωπο ἡ 'ξαστεριὰ ἀπομένει,
Κ' ἡ ἄσπρη φουστανέλλα του, τὸ χῶμά του λευκαίνει;
Τ' ἀνάβλεμμά του ἀπέμεινε, ἡ λεβεντιά, τ' ἀγέρι;
Καὶ σεἶν' ἀκόμη καὶ 'ς τὴ γῆ τὸ φτερωτό του χέρι;
'Σ τὸν τάφο ἀηδόνι ἐβάλαμε· τὴν ἔχει τὴ λαλιά του;
'Αητὸ τοῦ παραδώσαμε· τὰ ἔχει τὰ φτερά του;
—Ὁ τάφος εἶνε ἄπιστος, δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη
Καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ κληρονομεῖ καὶ σβύνει,
Τὸν κάνει χῶμα τὸ Θεό... βουβαίνει κάθ' ἀηδόνι,
Πέρνει τ' ἀητοῦ τὴ λεβεντιά, τὸν νοῦ τὸν κάνει σκόνη,
'Αστέρια 'ς τὸ σκοτάδι του τὰ δυό μας μάτια δίνει
Καὶ μὲ τὰ κάλλη τοῦ κορμιοῦ τὴν ἀσχημιά του ντύνει.
Γιὰ τοῦτο γίνετ' ἐκκλησιὰ γι' αὐτὸ 'ς τὰ χώματά του
'Ριζόνει ἅγιος σταυρὸς κι' ἁπλόνει τὴ σκιά του.

. . . .

Καὶ τὸ πουλὶ ἐσώπασε· — Πές μου, πουλί μου, ἀκόμα,
Μέσα 'ς τὸν τάφο κ' ἡ καρδιὰ πεθαίνει μὲ τὸ σῶμα;
Τίποτ' ἀπ' τὴν ἀγάπη της καὶ μνήμη δὲν τῆς μένει;
Ἄχ! ὅταν χάνεται ἡ καρδιὰ καὶ ὁ Θεὸς πεθαίνει!..
—Αὐτὸ εἶνε τὸ τρομερὸ ποῦ ζῇ, καὶ μέσ' 'ς τὸ χῶμα·
Μακάρι νὰ νεκρόνουνταν ἀντάμα μὲ τὸ σῶμα!..
Μονάχη ζῇ, 'ς τὰ σκοτεινά, 'ς τὸ κρύο καὶ 'ς τὸ κρῖμα.
Ἔχει τὰ φεῖδια συντροφιά, τὸν τρόμο προσκεφάλι,
Μ' ἀλήθεια ἔχει τὸ Θεὸ ἀγκαλιστὰ 'ς τὸ μνῆμα
Καὶ τοῦ Σωτῆρα τὸ σταυρὸ ἐπάνω 'ς τὸ κεφάλι;

Καράβι γιὰ τὸν οὐρανό... μ' αὐτὸ ψηλὰ θὰ πάῃ
Ὅταν ἠχήσ' ἡ σάλπιγγα ποῦ τοὺς νεκροὺς 'ξυπνάει!

....

—Πουλί μου· μήπως πίκρανα τ' ἀδέλφι μου τὴν ὥρα
ὁποῦ τὸν ἄφησα κ' ἐγὼ 'ς τὴν ἔρημη τὴ χώρα;...
Εἶδες τὴ φοβερὴ στιγμή, ποῦ ἄλλη 'σὰν κ' ἐκείνη
Κανεὶς δὲν 'γέννησε καιρὸς κ' ἡ φρίκη δὲν τὴν δίνει;
Εἰς τὴν στιγμὴ π' ἀκούμβησε τὸ φέρετρο 'ς τὸ μνῆμα
Πῶς μὲ ξεφώνημα βουβὸ ἐμάκρυνα τὸ βῆμα
Κ' ἔφυγα, ἔφυγα μακρυὰ κ' ἤμουν κοντά του πάλι;
Εἶχα 'ς τὰ στήθια σπαραγμό, φωτιὰ μέσ' 'ς τὸ κεφάλι.
Σκότος 'ς τὰ μάτια κι' ἀστραπαῖς... νὰ μείνω δὲν 'μποροῦσα,
Κ' ἥλιος ἂν ἤμουν θάσβυνα, καὶ σίδερο θὰ 'σποῦσα.
Ἄχ! τί δὲν ἔδινα μακρυὰ νὰ βρίσκουμουν, καὶ πάλι
Νὰ εἶμ' ἐκεῖ· τὰ στήθια μου νὰ ἔχῃ προσκεφάλι...
Ἡ τρέλλα μοῦδινε ζωὴ γι' αὐτὸ ἀκόμη ἐζοῦσα·
Τ' ἀδέλφι μου 'ς τὰ χώματα νὰ 'δῶ δὲν ἠμποροῦσα·
Τ' ἀγαπημένο πρόσωπο ποῦ μοῦ ἐχαμογέλα
Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ φέρετρο γιὰ χάρι μου ἀκόμα,
Τὸ κυπαρίσσι μὲ λευκὴ ντυμένο φουστανέλλα
Νὰ βλέπω νὰ τὸ θάβουνε, νὰ τὸ σκεπάζῃ χῶμα!
Χῶμα 'ς τ' ἀδέλφι μου, 'ς ἐμὲ τὸν ἴδιο, 'ς τὴν καρδιά μου,
'Στ' ἄχραντα τῆς ἀγάπης μου, 'ς τὴν ἅγια τράπεζά μου!
Καὶ νεκροθάφτη ἄπονο καὶ πληρωμένο χέρι
Νὰ ρίχνῃ ἄστρο μέσ' σ' τὴ γῆ κι' ἀθάνατο ἀγέρι,
Κι' ἐγὼ νὰ βλέπω ἀκίνητος μὲ χέρια σταυρωμένα
Χωρὶς ἀπὸ τὸ μνῆμά του ἐπάνω νὰ τὸν βγάλω·
Ἄχ! ὅταν τὸν ἐθάψανε, ἐθάψανε κ' ἐμένα·
Ἐπῆρα προκαταβολὴ τοῦ τάφου, πρὶν πεθάνω.
Ἀπολαμμένος τὸ 'στερνὸ τοῦ ἔδωσα φιλί μου,
Νεκρὸς ἐφίλαε νεκρὸ 'ς τὰ 'μάτια καὶ 'ς τὸ στόμα
Κ' ἐπάσχα μέσ' 'ς τὰ χείλη του νὰ βάλω τὴν ψυχή μου,
Θαρροῦσα πῶς σιγά, σιγὰ μοῦ ἔλεγε «ἀκόμα!»
Καὶ τὸν φιλοῦσα, κ' ἔβλεπα 'σὰν κάτω ἀπὸ τὸ κῦμα,

Κεριὰ ἀναμμένα, σύννεφα καὶ φέρετρο καὶ μνῆμα.
Κι' ὁ νοῦς μου ἐφτεροῦγιαζε μακριὰ ἀπ' τὴ κεφαλή μου.
Ἄχ! τί φιλὶ ποῦ ἤτανε τὸ ὑστερνὸ φιλί μου!
Τί φαρμακάδα γλυκερή· 'ς τὰ χείλη τῶχω ἀκόμα·
Φωτιὰ ποῦ δρόσιζε, δροσιὰ ποῦ μοῦκαιγε τὸ στόμα,
Ἀθανασία καὶ στιγμή· τὰ χείλη του ἐφιλοῦσα,
Κ' ἔπιν' ἀθάνατο νερό, κι' ἀπέθαινα, κ' ἐζοῦσα!

....

Σύρε, πουλί μου, πήγαινε, μονάχος θᾶνε τώρα...
—Ἀ! ὄχι· ἔχει συντροφιὰ μεγάλη τέτοιαν ὥρα
Ἐκείνους ποῦ τραγούδησε ἡ ἀνδρικὴ φωνή του,
Τὸ Γρίβα του, τὴν λεβεντιὰ τοῦ Διάκου, τὸν Τσαβέλλα·
Μονάχο δὲν τὸ παρατᾷ ὁ Μάρκος τὸ παιδί του·
Θὰ σμίγ' ἡ φουστανέλλα του μὲ Μάρτη φουστανέλλα...
Τώρα ποῦ τὰ μεσάνυχτα 'ς ὀλίγο θὰ κτυπήσουν
Οἱ πεθαμμένοι ἀδειανοὺς τοὺς τάφους τους θ' ἀφήσουν·
Θὲ νὰ γεμίσῃ σάβανα τὸ κοιμητῆρι κρύα,
Κι' ἀγαπημέναις συντροφαῖς, φίλοι νεκροί, θὰ πᾶνε,
Εἰς τὴ μικρὰ πλατεία τους, 'μπροστὰ 'ς τὴν ἐκκλησία,
Ἀγέρι ν' ἀνασάνουνε καὶ κόλυβα νὰ φᾶνε....
Ἐκεῖ τώρα τ' ἀδέρφι σου τὸ νειόταφο θὰ πάῃ,
Θάχῃ τὸ Ζαλακώστα του, τοὺς Σούτσους του 'ς τὸ πλάϊ,
Καὶ μέσ 'στῆς Λαύρας τὰ σπαθιὰ - σπαθὶ ἤτανε κ' ἐκείνη—
Ἡ λύρα του 'ς τὰ σκοτεινὰ τὴ λάμψι της θὰ χύνῃ.
Ἐκεῖνα ἐμπρὸς καὶ 'πίσω αὐτή· 'στὰ γονικά της πάλι....
Πάντα μαζῆ, κι' ἀπάνω 'δῶ, καὶ 'στὴ ζωὴ τὴν ἄλλη.
Ἄχ! νὰ 'μποροῦσες νἄβλεπες τὴ πρώτη νύχτα ἐκείνη
Ὅπου ἐξανασμίξανε, τί κλάψιμο ποῦ ἐγίνη,
Τί φίλημα ἀντήχησε γλυκὸ καὶ πικραμένο,
Ὅταν τὸν εἶδαν νἄρχεται μὲ βῆμα δειλιασμένο....
Ὁ Γρίβας τὸν ἀγκάλιαζε, ὁ Σοῦτσος τὸν 'φιλοῦσε,
Καὶ ὁ Κανάρης 'δάκρυζε ἐκεῖ ποῦ τὸν κρατοῦσε.*)

---

*) Ἦσαν οἱ στενώτεροι ἐκ τῶν φίλων τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου.

Πῶς ἔτρεχε ὁ γέροντας πατέρας σας κοντά του
Πῶς ἡ γλυκειά σας ἀδελφή, ἡ Αἰμυλία, πάλι
Μέσ' 'ς τὴν ἀγαπημένη του εὑρέθη ἀγκαλιά του!
Μονάχα σεῖς τοῦ λείπατε εἰς τὴ ζωὴ τὴν ἄλλη....

....

Καὶ τὸ πουλὶ ἐσήκωσεν ἐπάνω τὸ φτερό του,
Μοῦρριψε ὕστερη 'ματιὰ κ' ἐπῆγε 'ς τὸ Σταυρό του...

[Κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου 1886]

Αχ. Παρασχος

Ο «ΚΡΟΜΒΕΛ»

ΤΟΥ ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΟΥΓΩ

ΚΑΙ Η ΤΩ 1858

ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ*)

Ὅτε ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἀλλὰ διαπύροις τοῦ Βίκτωρος Οὐγὼ θαυμασταῖς, ἐπανήγαγον εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν φαντασίαν μου, κατὰ τὴν ἠχηρὰν ἀνάπτησιν τῆς μεγάλης αὐτοῦ ψυχῆς πρὸς τοὺς οὐρανούς, ἅπαντα τὰ περιβεβοημένα γεγονότα ἅπερ ἐξύμνησεν ἢ ὧν μετέσχεν ὡς συνεργὸς ἢ πρωταγωνιστής, πᾶσαν τὴν φιλολογικὴν ἐπανάστασιν ἧς ἐγένετο μάρτυς καὶ ἥρως, πάντας τοὺς ἱεροὺς δεσμοὺς τοὺς συνενοῦντας τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀφηρπάγην αἴφνης καὶ ἐπὶ μακρὸν κατελήφθην ὑπὸ ἀτομικῆς ἀναμνήσεως, καθ' ἣν ὁ Βίκτωρ Οὐγὼ παρίστατο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου συνδεδεμένος οὐχὶ πλέον μετὰ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Αἰσχύλου, οὓς ἐξεθείασεν, οὐχὶ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὑπὲρ ἧς ὑψιτόνους συνέθηκε διθυράμβους, ἀλλὰ μετὰ τῆς συγχρόνου τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἱστορίας, οὐδαμῶς ὑποπτεύων ἀπὸ τῆς Γερνεσέης ὅτι ἐν ταῖς ἐσωτερικαῖς διαμάχαις τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ Ἑλλάδος ἐμμέσως ποτὲ ἤθελέ τις αὐτὸν ἀναμίξει.

* * *

Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1857—1858 τέσσαρα κυρίως

---

*) Τὸ ἀρθρίδιον τοῦτο προώριστο νὰ δημοσιευθῇ ἔν τινι περιοδικῷ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους 1886, ἀλλὰ δὲν κατεχωρήθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, τοῦ αἰτήσαντος τὴν συμβολὴν τοῦ συντάκτου, ἕνεκεν ῥιζικῆς διαφωνίας τοῦ πρώτου πρός τινας ἰδέας τοῦ δευτέρου. Ἐλήφθη δ' ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἀρθριδίου τούτου ἐκ δράματος τοῦ Βίκτωρος Οὐγὼ διότι ὀλίγας πρὸ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ μῆνας εἶχεν ἀποβιώσει ὁ περικλεὴς Γαλάτης.

Χ. Τυπάλδος Πρετεντέρης

φιλολογικὰ ἔργα μὲ εἶχον αἰχμαλωτίσει : ἡ *Καμελιοφόρος γυνὴ* τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ, ὁ *Φαῦστος* τοῦ Γκαίτη, ὁ *Δὸν Ζουὰν* τοῦ Βύρωνος καὶ ὁ *Κρόμβελ* τοῦ Βίκτωρος Οὐγώ. Ὅσοι πεφύκατε εὐπαθεῖς τὰ νεῦρα, ὅσοι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μιᾶς ὑπερόχου σελίδος, ἐκλείσατε τὸ βιβλίον ὅπερ φέρετε ἀνὰ χεῖρας καὶ παρεδόθητε εἰς λυγμούς, εἰς ὀνειροπολήσεις, εἰς συνοχὴν διανοίας τε καὶ ψυχῆς, εἰς μελέτας καθ' ἃς ἀνέρχεσθε καὶ ὑψοῦσθε ἀδιαφοροῦντες ἂν τὴν περιφρόνησιν συναντήσητε κατὰ τὴν κατάβασίν σας ἐπὶ τῆς γῆς, ἐφ' ἧς κατασκευάζονται οἱ βαθμοί, δημιουργοῦνται αἱ θέσεις καὶ συλλέγονται τὰ νομίσματα, ὅσοι ἐγεννήθητε προωρισμένοι νὰ καταστῆτε ἕρμαιον τῶν ἰδιοτρόπων παλμῶν καρδίας σφοδρῶς λειτουργούσης, γινώσκετε τί σημαίνει αἰχμαλωσία σελίδος βιβλίων οἷα τὰ ἀνωτέρω. Ὁ ἐπαγωγὸς πυρρωνισμὸς ὁ ἀποπνέων ἐκ πάσης γραμμῆς τοῦ Βυρωνείου *Δὸν Ζουὰν* οὐδαμῶς ἠλλοίου τὰς ἐντυπώσεις αἵτινες καθόλου ἐκράτουν ἐν ἐμοὶ κατὰ τοὺς μῆνας ἐκείνους, διότι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐπαυσάμην ποτὲ πιστεύων ὅτι ὁ πυρρωνισμὸς ἦτο παροδικὸν ἐπεισόδιον ἐν τῇ ζωῇ τοῦ μεγάλου Βρεττανοῦ ἀοιδοῦ, ἐν τῇ ζωῇ ἐκείνῃ τῇ διηνεκῶς φλεγμαινούσῃ ἐν τῷ βίῳ ἐκείνῳ τῷ πυρετώδει ὅστις ἀνὰ μέσον παθῶν διελθὼν ἔμελλε νὰ καταλήξῃ εἰς τέρμα ἔνθα ἤχει μόνον ὁ ὑψηλὸς ἐνθουσιασμός, μόνον ἡ πίστις εἰς τὰς μεγάλας ἀρχὰς. καὶ ἡ πίστις αὕτη εἶναι ἥκιστα πυρρωνιστική.

Αἱ ψυχικαὶ ὁρμαὶ ἃς ἐπιτείνει ἡ καλλιτεχνικὴ παράστασις τῶν ποικίλων συγκινητικῶν σκηνῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἢ ἡ δραματικὴ ἐξεικόνισις τῶν μεγάλων ἱστορικῶν τῆς ἀνθρωπότητος περιπετειῶν, τοσούτῳ μᾶλλον ἀκατασχέτως μὲ παραφέρουσιν, ὅσῳ οὐδέποτε ἐπέτρεψα εἰς τὴν ψυχρὰν λογικὴν νὰ δεσμεύσῃ αὐτάς, οὐδέποτε ἐπέθηκα ἐπ' αὐτῶν τὸν κλοιὸν τὸν βαρὺν ὃν ἐνδεικνύουσιν αἱ λέξεις «φροντὶς τῆς αὔριον» καὶ οὐδέποτε ᾤκτειρα ἐμαυτὸν ἐὰν ἀφινόμενος εἰς τὰς ψυχικὰς ὁρμὰς εὑρέθην ἐρριμμένος ἡμιθα-

νὴς ἐπὶ ἀφανοῦς ἀκτῆς θερμαινόμενος μόνον διὰ τοῦ ἡλίου, εἰσπνέων μόνον τὸ ὀξυγόνον, ἢ ἐὰν συνεταυτίσθην μετὰ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων οὓς ἀναξίους νομίζουσιν οἱ πολλοὶ νὰ διέλθωσιν ἡρωϊκῶς ἀνὰ μέσον τῶν δόλων, τῶν πρακτικῶν ἐπιτυχιῶν, τῶν θησαυριστικῶν θριάμβων, τῶν κερδοσκοπικῶν συγγενειῶν.

Συγγνώμην ἐπὶ τῇ ἐγωϊστικῇ παρεκβάσει. Ἀνεπαισθήτως ὠλίσθησα, διότι οὐχὶ μόνον τὸ ἰδικόν μου, ἀλλὰ καὶ τὸ παρελθὸν ἄλλου εἶχον ὑπ' ὄψιν ἀναμιμνησκόμενος τῶν κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκεῖνον. Κατῴκουν ἐν μονωρόφῳ ἐξοχικῷ σχεδὸν οἰκίσκῳ ὅστις ἵδρυτο μεμονωμένος ἐν ἀγρῷ κειμένῳ ὀλίγα βήματα πέραν τῆς πρώτης τότε ἐν τῇ τῶν Πατησίων ὁδῷ γεφύρας σήμερον πλέον μὴ ὑπαρχούσης. Ἰδιοκτήτης τοῦ οἰκίσκου, καὶ νῦν ἔτι διατηρουμένου ὡς εἶχε τῷ 1858, ἀντιτάσσοντος δὲ τὴν σεβαστὴν αὐτοῦ ἀρχαιότητα εἰς τὸ ἀπέναντι ἀκριβῶς ὑψούμενον περικαλλὲς Πολυτεχνεῖον, ἰδιοκτήτης, λέγω, τοῦ οἰκίσκου ἦτο ἀνάπηρος Γερμανὸς, λεπτουργὸς τὸ ἐπάγγελμα, κλινήρης ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ οἱονεὶ μονιδρίου κατελάμβανε σιωπηλὴ αἴθουσα πλήρης ἐργαλείων τῆς τέχνης του ἐρριμμένων τῇδε κἀκεῖσε μετὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀτυχοῦς οἰκοδεσπότου ὃν περιέθαλπεν ἰδιότροπος καὶ ἄχαρις σύζυγος Βαυαρίς. Ἐκ τῶν τριῶν δωματίων τὸ μὲν κατεῖχεν ἡ κλίνη τοῦ κατακοίτου ἰδιοκτήτου, διότι ἡ σύζυγος, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, διενυκτέρευεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐργαλείων, τὸ δὲ ὁ ὑποφαινόμενος, τὸ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν δύο νεκρὸς Κρὴς ἀγαπητὸς τῇ νεολαίᾳ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ γνωστότατος ἐπὶ γλυκείᾳ καὶ περιπαθεῖ μελαγχολίᾳ ἀποτυπωθείσῃ ἐν στίχοις ὡραίοις ὧν κάτωθι ἐφέροντο συνήθως αἱ λέξεις *Μύρων Ν.*

Ἔπαυσε καὶ ἵπτατο τῆς κοινῆς ἡμῶν σφαίρας ὁ συμπαθητικὸς ποιητὴς, ἀλλὰ τὸν προσείλκυε κατὰ γῆς ἡ ἐπιτακτικὴ τῶν προστατῶν φωνὴ ἐννοούντων νὰ βλέπωσιν αὐτὸν οὐχὶ ἀναβαίνοντα πήγασον, ἀλλὰ καθήμενον πρὸ τραπέζης φερούσης κρανία νεκρῶν καὶ πλευρὰς καὶ ἄκρα

ἀνθρώπινα ἐκ τοῦ κοιμητηρίου προμηθευμένα, ἐν ἄλλαις λέξεσι σπουδαστὴν τῆς ἰατρικῆς ὀφείλοντα, ἵνα ζήσῃ ἐντίμως καὶ πρακτικῶς, νὰ ἐκμάθῃ τὴν ἀνατομίαν, τὴν φαρμακολογίαν καὶ τὰ συναφῆ ἢ ἀκόλουθα τούτοις. Αἱ εὐγενεῖς ὁρμαὶ ἐθραύοντο πρὸ τῶν ψυχρῶν ἐκείνων ὀστέων, καὶ οἱ στεναγμοὶ δι' ὧν ἐξεφράζετο ἡ ἀγανάκτησις ἐπὶ τῇ δυσμενείᾳ τῆς τύχης συνώδευον ἐνίοτε χειρονομίας σφοδράς, ἀλλὰ ἀγόνους, ὧν ἕνεκα κατέπιπτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δυσαρμόστους ἀποτελοῦντα ἤχους τὰ ἄλαλα σκεύη τῆς ἐπιστήμης.

Καὶ ἐγὼ οὐδὲ κἂν λέξιν παραμυθίας ἀπηύθυνά ποτε πρὸς τὸν ἀλγοῦντα ἐκεῖνον πάροικον. Ἴσως διότι φοβούμενος μὴ προσβάλω τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ προσεποιούμην ὅτι ἠγνόουν τὰς ἐνδομύχους ὀδύνας ἢ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτοῦ παθήσεις· ἀλλὰ πιθανώτερον ἠδιαφόρουν ὁπωσοῦν πρὸς τὰς τύχας τῶν ἄλλων διότι ἐγωϊστικῶς ἔζων ἐν ταῖς ἀποπλανήσεσι τῆς φαντασίας, ἐν τῷ κόσμῳ τῷ ἰδεολογικῷ ὃν ἐδημιούργουν κατ' ἐμαυτὸν καὶ τὸν ὁποῖον αἰθεριώτερον καθίστων αἱ ἀναγνώσεις τῶν καλλιτεχνημάτων, ἅπερ ἐν ἀρχῇ τῶν γραμμῶν τούτων ὑπηνιξάμην καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἴσως οὐδὲ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἠδυνήθην νὰ μετοικήσω. Τίς ποτε ἀνελογίσθη κἂν τῶν ἄλλων τὴν ὕπαρξιν καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγκατέστη ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐκείνοις ἀδύτοις, ἔνθα πᾶσα νεότης λατρεύει τὸν θεὸν τῆς ἀγάπης προσφέρουσα αὐτῷ φλόγας κατακαιούσας τὰ στήθη ὅθεν ἐξέρχονται καὶ κατατιθεῖσα πρὸ τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ μυστηριώδη αἰσθήματα γνωστὰ μόνον τῷ λατρευομένῳ θεῷ καὶ τῷ πάσχοντι λάτρει;

*
* *

Χειμὼν φεβερός, ὁ τοῦ 1857-1858, θυελλώδης, δαψιλὴς εἰς ἀστραπὰς καὶ κεραυνούς, τοσούτῳ μᾶλλον τρομακτικὸς ὅσῳ μόνον κατὰ ἑνὸς ἐρημίτου τοῦ τῶν Πατησίων οἰκίσκου ἐρρίπτοντο, κατὰ ἑνὸς ἐρημίτου, ὅστις δὲν εἶχε κἂν

τὴν παραμυθίαν νὰ βλέπῃ συμπάσχοντας τοὺς λοιποὺς Ἀθηναίους. Ἐκεῖνοι ἔζων τὸ πλεῖστον ὑπὸ αἰθρίαν καὶ.... ἐτέλουν φαιδροὶ τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως Ὄθωνος τοῦ πρώτου βασιλέως τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων.

Ἦτο ἡ 25η Ἰανουαρίου τοῦ 1858. Στῆλαι διήκουσαι ἀπὸ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου μέχρι τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος, ἄκομψοι δὲ καὶ πενιχραί, ἔφερον ἀτέχνως γεγραμμένας τὰς εἰκόνας τῶν περιπύστων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821· τὴν δὲ διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν τούτων ἐκάλυπτεν ἀψὶς εὐρεῖα, ὀγκώδης, μυρτοστόλιστος, ἀλλὰ ὡς αἱ στῆλαι προδιδοῦσα παντελῆ ἔλλειψιν αἰσθήματος καλλιτεχνικοῦ. Ἡ νεολαία συναγειρομένη τότε ἐν τῷ τῇ ἀψῖδι παρακειμένῳ λεσχηνείῳ τῆς *Ὡραίας Ἑλλάδος* μὴ μετέχουσα ἀκόμη τῆς πολιτικῆς πάλης περιωρίζετο εἰς εὐφυολογίας περὶ τοῦ ἐφίππου πάντοτε Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας Δ... εἰς σκώμματα περὶ τοῦ πολυσάρκου πρίγκηπος Ἀδαλβέρτου καὶ εἰς σχόλια τῆς σιμῆς ῥινὸς τοῦ Μετερνίχου—ἑνὸς τῶν υἱῶν τοῦ περιβοήτου διπλωμάτου, διότι ἀγνοῶ διὰ τί αὐτὸν ἐξέλεξεν ἡ Αὐλὴ τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ δημώδει ἐκείνῃ ἑορτῇ, ἥτις ὅμως στενότατα συνεδέετο πρὸς τὴν ἡρωϊκὴν ἱστορίαν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας, ἣν οὕτως ἀμειλίκτως εἶχε καταπολεμήσει ὁ πατὴρ τοῦ ἐκτάκτου αὐστριακοῦ ἀπεσταλμένου.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἡ νεολαία εἶχε συνδράμει τοὺς ξυλουργοὺς τῆς ἀψῖδος κόπτουσα τὰς μυρσίνας ἢ προσηλοῦσα τὰ βαμβακερὰ αὐτῆς περικαλύμματα. Ζωηρῶς μόνον ἀναμιμνήσκομαι ὅτι τῶν χαριεντιζομένων φίλων μου τὴν φαιδρότητα διέκοψα ἐπὶ μίαν στιγμήν, ὁπότε πάντες ἀπὸ τοῦ λεσχηνείου εἰς τὴν ἀψῖδα καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκεῖνο ἐπανηρχόμεθα, ἀφεὶς ἕνα βαθὺν στεναγμὸν καὶ προκαλέσας τὴν μομφὴν αὐτῶν ἐπὶ τῇ αἰωνίᾳ ἐκείνῃ μελαγχολίᾳ ὑφ' ἧς καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν θερμοτάτων διασκεδάσεων αἰφνιδίως

ὑφαρπαζόμενος «ἐξελάμβανον τὰ πάντα ὑπὸ τὴν πένθιμον αὐτῶν ὄψιν» κατὰ τὴν φράσιν σεβασ οῦ φίλου. Ὁπωσδήποτε ἡ ψυχολογική μου ἐκείνη διάθεσις οὐχὶ μόνον δὲν μὲ ἀπεχώρισε τῶν ἀγαπητῶν φίλων ἐν οἷς εὕρηντο οἱ πλείους τῶν ἔπειτα συναγωνιστῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξανε τὰς ἀδελφικὰς αὐτῶν περιπτύξεις μέχρι μέσης νυκτὸς, καθ' ἃς ἐκίνησα πρὸς τὴν ὁδὸν Πατησίων μὴ δυνάμενος νὰ μαντεύσω ὅτι ὁ στεναγμὸς, ὅστις πρὸ μικροῦ μὲ διέφυγεν, ἦτο πρόδρομος ὀδυνηρᾶς συνταράξεως ἁπασῶν τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν μου δυνάμεων.

*
* *

Διηρχόμην τὰς ἡμέρας ἐκείνας τὰ δράματα τοῦ Βίκτωρος Οὐγὼ καὶ εὑρισκόμην εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Burgraves. Τὸ δρᾶμα τοῦτο ἐν τῷ βιβλίῳ μου ἔκειτο πρὸ τοῦ Κρόμβελ καὶ ἐνῶ ἤνοιγον τὸ βιβλίον διὰ νὰ εὕρω τὴν συνέχειάν μου, οἱ ὀφθαλμοί μου πίπτουσι κατὰ τύχην εἰς τὴν σελῖδα ἄλλου δράματος ἢ τὸ ὑπὸ μελέτην, εἰς τὴν σελῖδα ἐκείνην τοῦ Κρόμβελ, ἐν ᾗ ἄρχεται ἡ πέμπτη πρᾶξις ὑπὸ τὸν τίτλον: *ἐργάται-διάφορα ἐργαλεῖα ξυλουργῶν*. Ὁ θρόνος ἐφ' οὗ ἔμελλεν ἀναβὰς νὰ ἀναγορευθῇ βασιλεὺς ὁ Προστάτης ἢ Πρόεδρος τῆς Ἀγγλικῆς δημοκρατίας Ὀλιβιέρος Κρόμβελ, κτλ.

Ἡ πρᾶξις ἐκείνη μὲ προσείλκυσεν οὕτω σφοδρῶς ὥστε ἠρξάμην ἀμέσως τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς. Ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ὤφειλον νὰ κατέχω τὰ προηγούμενα διὰ νὰ ἐννοήσω τὴν ἑπομένην πρᾶξιν, ἐπεχείρησα τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνάγνωσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ πομπώδους ἐκείνου ἔργου, ὅπερ εἴπερ τι καὶ ἄλλο μαρτυρεῖ τὸ ἐπήβολον τοῦ ποιητοῦ, διότι εἶναι προϊὸν ἀναδιφήσεως πολλῶν χρονικῶν, μελέτης βαθείας τοῦ χαρακτῆρος τῶν τε δρώντων προσώπων καὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔδρων, σοφῆς συναρμολογήσεως τῶν κανόνων ἁπάντων οὓς ὁ Βίκτωρ Οὐγὼ νομοθετήσας ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου κατὰ τὴν μεγαλοφυίαν τοῦ Σαιξπήρου, ἠγωνίσθη

νὰ ἐφαρμόσῃ μετὰ τέχνης καὶ ζήλου αἱρεσιάρχου. Ἡ κεφαλή μου ἐπύρεσσεν, ἡ καρδία ἐξωγκοῦτο εἰς βαθμὸν ἐπικίνδυνον καὶ ἡ λειτουργία αὐτῆς ἐφαίνετο ἑτοίμη αἰφνιδίως νὰ σταματήσῃ. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης σπεύδων δὲν εἶχον λάβει καιρὸν νὰ διεξέλθω τὸν πρόλογον τοῦ δράματος ἵνα προΐδω πως τί ἔμελλον ν' ἀπαντήσω ἐν τῇ πράξει, ἥτις μὲ εἶχεν ἀφαρπάσει· διέτρεχον τὰ φύλλα καὶ μόλις συλλαμβάνων τὴν ἔννοιαν τῶν γραμμῶν παρηρχόμην αὐτὰς ἵνα φθάσω εἰς τοὺς *ἐργάτας*. Ἐπὶ τέλους ἔφθασα· ὁ ἀλέκτωρ ἀνήγγειλε τὰ πρῶτα χαράγματα, ὅτε ἀνεγίνωσκον τὴν φιλοσοφίαν τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ ἅτινα παρασταθέντα εἰς τὴν καρατόμησιν τοῦ Καρόλου Α', τὴν τελεσθεῖσαν ἐν ὀνόματι καὶ τῇ αὐθεντίᾳ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης παρεσκεύαζον τὸ ἰκρίωμα, ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ στεφθῇ νέος βασιλεὺς ὑπὸ τὸ κῦρος ἄλλων ῥητῶν τῆς αὐτῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Διέλθετε τὴν φιλοσοφίαν τῶν ἐργατῶν ἐν τῇ πέμπτῃ ἐκείνῃ πράξει τοῦ Κρόμβελ, διότι, ὅπως κατανοήσητε τί συνέβαινεν ἐν ἐμοὶ τὴν νύκτα ἐκείνην, δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐνταῦθα μετάφρασις διαλόγων τινῶν διακεκομμένων. Μόνον τοῦ τετάρτου ἐργάτου τοὺς λόγους θὰ μεταφέρω : «ἐὰν »κατὰ τὰς πενθίμους ταύτας στιγμὰς κεκρυμμένος εἰς »τὰ σκότη ἔβλεπεν ἡμᾶς ἐγείροντας ἰκρίωμα ὑπὸ τῶν πυρ»σῶν τὴν λάμψιν, ὡς οἱ νεκροθάπται οἱ τάφους ὀρύσσοντες, »ὡς οἱ δαίμονες ἐκεῖνοι, οἵτινες διὰ τῶν κακοποιῶν αὐτῶν »μηχανημάτων οἰκοδομοῦσιν ἐν μιᾷ νυκτὶ καταχθόνια κτί»ρια, ὁ μάρτυς τοῦ θεάματος τούτου ἤθελεν ἀναντιρρήτως »τρομάξει.»

Ἀναλογίσθητε ὅτι ἀπερχόμενος τῆς ἀψῖδος μετὰ τῶν φίλων, ἐγίνωσκον ὅτι οἱ ἐργάται ἔμελλον νὰ διανυκτερεύσωσιν ὅπως περατώσωσι τὴν κατασκευὴν καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἀνεγίνωσκον τοὺς ἐν τῷ δράματι λόγους ἐνόμιζον ὅτι ἤκουον τῶν ὁμοεθνῶν ἐργατῶν ἐπαναλαμβανόντων ὡς ἐν ἀπηχήσει τὰς φράσεις τῶν Ἄγγλων ξυλουργῶν τῶν ἐγειρόντων τὸ ἰκρίωμα τοῦ θρόνου τοῦ Κρόμβελ.

'Απαίσιον προμήνυμα διετυπώθη ἐν τῇ διανοίᾳ μου ὑπὸ τῆς ἐξεγερθείσης ἤδη φαντασίας· ἀλλὰ τὸ προμήνυμα ἐκεῖνο ἠγωνίσθην ν' ἀποσοβήσω διὰ εἰκασιῶν καὶ συλλογισμῶν ὅλως ἀνωμάλων καὶ δυσεκπληρώτων, ἀναλόγων πρὸς τὴν νευρικὴν ταραχὴν ἣν ἐπιφέρει διανυκτέρευσις τελεσθεῖσα ἐν τοιαύταις συγκινήσεσιν. 'Εὰν, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, ὁ βασιλεὺς Ὄθων, ἀρχομένης τῆς νέας εἰκοσιπενταετηρίδος, καταβῇ τοῦ θρόνου καὶ ἀπορρίψας τὸ στέμμα, ὡς τὸ ἀπέρριψε προσφερόμενον ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου ὁ Κρόμβελ, παραδοθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ λαοῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ μόνον ἐρειδόμενος μεγαλουργήσῃ αὐξάνων τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς 'Ελλάδος καὶ δι' ἐπιδεξίων συνδυασμῶν ὑποδουλώσῃ τὴν ξένην διπλωματίαν καὶ καταπτοήσῃ καὶ πατάξῃ τοὺς πολεμίους τοῦ ἔθνους; 'Ελησμόνουν, διαλογιζόμενος ταῦτα ὅτι, ἀλλοίους χαρακτῆρας, ἀλλοῖα πνεύματα, ἀλλοίας περιστάσεις συνέχ·ον. Καὶ πόσα δὲν λησμονεῖ τις ὅταν πάσχῃ παραισθησίαν, εἰς ἣν φέρεται πᾶς πεφυκὼς μετὰ πλεονασμοῦ θέρμης καὶ πληθώρας καρδιακῶν σφαδασμῶν, ὅταν νοσῇ παραφροσύνην πατριωτισμοῦ ἢ ἀγάπης. 'Αλλὰ μεταξὺ τῶν ἐπιφωνήσεων αἵτινες διέφευγόν με ὑπὸ τὸ κράτος τῆς συγχύσεως προσώπων τε καὶ πραγμάτων, μίαν μόνον δὲν ἤθελόν ποτε θεωρήσει ὡς γόνον παραισθησίας. 'Εφανταζόμην λ. χ. τὸν βασιλέα τῆς 'Ελλάδος διαιτώμενον ἐν τοῖς στρατῶσι, τερπόμενον εἰς τὴν ὄσφρησιν τῆς ἀτμοσφαίρας τῶν ἱπποστασίων, διανυκτερεύοντα ἐν ἀνοικτῷ στρατοπέδῳ ἐν τῷ μέσῳ πυρᾶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀνημμένης, ἢ κατακλινόμενον ὑπὸ σκηνὴν στρατιωτικὴν καὶ ἐγειρόμενον τὰ χαράγματα μετὰ τοῦ πρώτου πιστοῦ εἰς τὸ καθῆκόν του στρατιώτου.

'Αλλ' αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ σταματήσω ἐνταῦθα τὸν ῥοῦν τῶν ἀναμνήσεων τῆς νυκτὸς ἐκείνης, διότι δὲν ἐπιτρέπω ἐμαυτῷ νὰ συνθέσω ἐνταῦθα ἄρθρον πολιτικὸν, καὶ διότι ἐν μικραῖς σελίσιν εὐρυτέρου τεύχους περιλαμβάνοντος δεκαετηρίδας τινὰς τῆς συγχρόνου ἡμῶν ἱστορίας ἀνετώτερον ἀναπτυχθήσονται αἱ ἐντυπώσεις, ἃς ἐνεποίησέ μοι ἡ ἀνάγνω-

σις τοῦ Κρόμβελ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1858, ἡ ἐπιρροὴ ἣν ἔσχεν αὕτη ἐπί τινων πράξεων καὶ ἰδεῶν τῆς ζωῆς μου, αἱ σκέψεις ἃς ἐνέπνευσεν εἰς πολλοὺς φίλους καὶ συναγωνιστὰς ἡ μελέτη τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐκείνου πολιτικοῦ καὶ ἱστορικοῦ δράματος—μελέτη εἰς ἣν ἔσπευσα νὰ ἐφελκύσω αὐτοὺς ἀμέσως ἅμα ἄϋπνος ἐξελθὼν τὴν πρωίαν ἀπὸ τοῦ ἐρημικοῦ μου οἰκίσκου.

Ὢ ἡμέραι ἀγνότητος καὶ ζωῆς καὶ ἐλπίδων καὶ πόθων! ἀφοῦ δὲν δύνασθε νὰ ἐπανέλθητε δι' ἡμᾶς, ἀναγεννήθητε ὅμοιαι χάριν τῆς ἐνεστώσης τοῦ ἔθνους ἡμῶν νεολαίας. Ὅ,τι ἡμεῖς ἐποθοῦμεν καὶ ἠλπίζομεν κατὰ τὰς διανυκτερεύσεις εἰς ἃς ἀσμένως παρεδιδόμεθα, γενέσθω πρᾶγμα τῇ γενναίᾳ καὶ μεγαλεπηβόλῳ πρωτοβουλίᾳ τῆς νῦν ἀκμαζούσης νεότητος!

*
* *

Πολλάκις ἐσυκοφάντησαν ἡμᾶς ὡς διαστραφέντας τὸν νοῦν ἐκ τῶν ἀναγνώσεων συγγραφῶν ἐξημμένων, ὡς ἐπιχειρήσαντας νὰ ἀντιγράψωμεν ἐν τῇ Ἑλλάδι τὰς σελίδας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἢ ν' ἀπομιμηθῶμεν τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τῶν Δαντὼν καὶ τῶν Δεμουλέν, τοῦ Ῥοβεσπιέρου καὶ τοῦ Σαὶν Ἰούστ. Αἱ ἀνωτέρω παράγραφοι ἤθελον ἴσως ἐπικυρώσει τὴν συκοφαντίαν καὶ ἐπιβεβαιώσει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἐπιπολαίων κριτῶν τῆς μεταβολῆς τοῦ 1862. Οὐδὲν ἀδικώτερον τούτου! Ἡ μελέτη τοῦ **Κρόμβελ** καὶ ἔργων τινῶν τοῦ Λαμεναὶ καὶ τῶν συγγραφῶν τοῦ Ματσίνη καὶ τοῦ Λουὶ Βλὰν καὶ τοῦ Λαμαρτίνου κατέστησεν ἡμᾶς σύννοας καὶ μελαγχολικοὺς καὶ ἀπέσπασαν τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν ἡμῶν ἀπὸ τῶν ἐλαφρῶν διαχύσεων, ἀπὸ τῶν φαιδρῶν ἐνασχολήσεων περὶ τὴν ἀποκλειστικὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ τῆς ἀγάπης. Ἀλλὰ οὔτε τὴν χεῖρα ἡμῶν ὥπλισε πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἀδελφοκτονίαν οὔτε συνωμότας μόνον αὕτη κατέστησεν. Ἡ μελέτη τῶν συγγραφῶν ἐκείνων ηὔρυνε τὸν κύκλον τῶν σκέψεών μας, ἐνίσχυσε τὸ αἴσθημα τοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος, ἐθέρμανε τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευ-

θερίας, ἠνέῳξεν ἡμῖν νέους ὁρίζοντας, ἐφ' ὧν εὐρύτερον ἐσπουδάζομεν τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα καὶ ἐνεθάρρυνον ἡμᾶς εἰς γενναίαν περὶ τοῦ μέλλοντος σταδιοδρομίαν. Ἀλλὰ τύπος μιμήσεως ὑπῆρξε κυρίως δι' ἡμᾶς ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 καὶ τὸ κατὰ τῆς βαυαρικῆς βασιλείας μῖσος ἐνέβαλεν ἡ σμικρότης, εἰς ἣν τὰ πάντα κατέπεσον ἀρχούσης ἐκείνης, παραβαλλόμενα πρὸς τοὺς μεγάλους σκοποὺς τῆς ἐθνεγερσίας. Εὐτυχῶς ὅλοι ἠγνόουν τί συνέβαινεν ἐν τοῖς παρασκηνίοις τῆς πολιτικῆς τοῦ ἔθνους παλαίστρας. Κατὰ τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος οἱ πολλοὶ δὲν εἶχον ἴδει ἢ τὴν ζηλοτυπίαν τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας πρὸς τὸν πρίγκηπα Ἀδαλβέρτον ὅν, ὁσάκις οὗτος ἔτρεχε μόνος εἰς τὰς παρόδους τῶν Ἀθηνῶν ἐπιδιώκων δημοτικότητα, ἐκείνη ἔπεμπε διαγγελεῖς ἵνα διατάξῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς τὰ ἀνάκτορα. Οἱ πολλοὶ δὲν εἶχον ψυχρανθῇ τότε πρὸς τὴν βαυαρικὴν δυναστείαν ἢ διότι ἐπροθυμοποιήθη αὕτη νὰ προσκαλέσῃ εἰς ἑορτὴν ἐθνικὴν πάντας τοὺς γερμανοὺς τοὺς ἢ πολεμίως προσενεχθέντας πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγωνιζομένην, ἢ δυσμενῶς πρὸς αὐτὴν πολιτευθέντας κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν χρόνους. Ἀλλὰ οἱ πρωταγωνιστήσαντες βραδύτερον ἐν τῇ μεταβολῇ τοῦ 1862 ἐγίνωσκον ὅτι ἐν τοῖς ἀνακτόροις μὲν δεινὴ ἔρις διῄρει τὸ βασιλικὸν ζεῦγος ἀφορῶσα εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς, ἐν δὲ τοῖς ἡγεμονικοῖς οἴκοις τοῦ Ὀλδεμβούργου καὶ τοῦ Μονάχου οἱ συγγενεῖς τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας ἐσκευώρουν ὁ μὲν τοῦ δὲ τὴν τῶν διαδοχικῶν σχέσεων ἀποτυχίαν, ἀντιπροσωπευομένου ἐν Ἀθήναις τοῦ μὲν κόμματος τῆς Ἀμαλίας ὑπὸ τοῦ πρωσσικοῦ πρέσβεως Γκόλτς, τοῦ δὲ τῆς Βαυαρικῆς δυναστείας ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Φέδερ. Τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς ταράσσον τὰ πνεύματα καὶ ἐμπνέον ἀνησυχίας σοβαρὰς εἰς τὸ ἔθνος ἢ τοὐλάχιστον εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας πιστότερον τὴν σειρὰν τῶν ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ βουλευομένων καὶ τελουμένων, ἦτο ἱκανὸν νὰ καταστήσῃ αὐτοῖς μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν τὴν μελέτην τοῦ Κρόμβελ καὶ νὰ ἐφελκύσηται ἰδίως εἰς ταύτην τὰ ἄγρυπνα ὄμματα νεό-

τητος μὴ ἐπιθυμούσης ν' ἀκούσῃ ἑαυτῆς μεμφομένης ὅτι περὶ τοὺς κώμους ἐτέρπετο κατατρίβουσα τὰς φαιδρὰς ἡμέρας καὶ νύκτας—νεότητος, ἥτις μετ' οὐ πολὺ λαβοῦσα ἀφορμὴν νὰ ἐξεγερθῇ περὶ τὸν τάφον τοῦ προσφιλοῦς αὐτῆς διδασκάλου Μανούση ἔμελλε νὰ παραδοθῇ ὅλη εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ πατρίδος ἐνθουσιασμὸν, συναγειρομένη περὶ τὸν πρόλογον τοῦ *Περιπλανωμένου* τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ὃν πομπωδῶς κατεδίωξεν ἡ ἐξουσία τῷ 1858, διότι ἐτόλμησε νὰ παραβάλῃ τὴν πενιχρότητα τῶν Γοτθικῶν ἀνακτόρων πρὸς τὸ ὑψηλὸν μέγαρον τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπερ εἶχεν ἐγείρει ἡ μεγαλοφροσύνη τοῦ Περικλέους.

***

Ὄχι! δὲν ἦτο αἱμοβόρος ἡ νεότης τοῦ 1862. Ἐπόθησεν ἀρχηγοὺς φλεγομένους ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱκανοὺς νὰ ὁδηγήσωσιν αὐτὴν εἰς πεδία μαρτυρικῆς δόξης, ἀδιάφορον ἂν ἔφερον στέμμα ἢ πῖλον ἁπλοῦ ἀστοῦ. Οἱ χαίροντες φήμην λογίων ἐν τοῖς ἐπαναστάταις δὲν εἶχον εἰσέτι σπουδάσει τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἢ ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ φιλησύχου Ἀκαδημιακοῦ Μινιέ, ὁ δημοσιογράφος ἐπαναστάτης μόλις τῷ 1864 διῆλθε τὴν μεγάλην ἱστορίαν τοῦ Λουὶ Βλὰν καὶ τοῦ Μισελέ. Ὁ ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς μεταβολῆς δὲν ἐνόει ν' ἀποδεχθῇ καὶ ἐφαρμόσῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς νέας καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἢ τὸ πολὺ τὰ ἔκτακτα μέτρα, ἅτινα οὐδαμῶς ὁ ἀνατρεπτικὸς Μακώλεϋ ἐπιδοκιμάζει καθιερωθέντα ἐν τῇ Ἀγγλικῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1868, καὶ οἱ ἀμειλικτότατοι, οἱ ἀνένδοτοι ὀπαδοὶ τῶν συντηρητικῶν ἀρχῶν τῶν δογματικῶς διατυπουμένων ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Γκυζώτου, οἱ τῶν ἀρχῶν τούτων στερρῶς ἐχόμενοι ἐν τῇ ἐθνικῇ Συνελεύσει, μόνοι αὐτοὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὑποτελεῖς μαθηταὶ ξένων διδασκάλων ἀποτρεψάντων τὸν ἄλλως διαυγῆ αὐτῶν νοῦν ἀπὸ τῆς βαθείας καταλήψεως τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1862.

Ὁπότε, τὴν αὐγὴν ἐκείνην καθ' ἣν ἔβλεπον διὰ τῶν τῆς φαντασίας μου ὀφθαλμῶν τοὺς πελεκοῦντας καὶ προσηλοῦντας τὰ ξύλα τοῦ ἰκριώματος τοῦ θρόνου τοῦ Κρόμβελ, ἐσκίρτων ῥιγῶν καὶ τρέμων καὶ ἐνόμιζον ὅτι εἰς τοὺς κτύπους αὐτῶν τοὺς δυσοιώνους ἀνταπεκρίνοντο οἱ ἦχοι τῶν σκεπάρνων, ἅτινα κατεσκεύαζον τὴν ἀψῖδα, ὑφ' ἣν ἔμελλε νὰ διέλθῃ τὴν ἐπαύριον ὁ βασιλεὺς Ὄθων, τὰ ἀπαίσια προμηνύματά μου ἀπεσόβησα ὁρμήσας εἰς ἀνάμνησιν ὅλως ἀλλοῖα ἐμπνέουσάν μοι αἰσθήματα. Ἤμην δεκατετραετὴς μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου Ναυπλίου τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1849, τὸ δὲ Ναύπλιον ἦτο ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ χώρα, ἐφ' ἧς ἔβαινον ἀφήσας τὴν Αἰολικήν μου γενέτειραν. Τῇ 25 τοῦ μηνὸς ἐκείνου ἡ πόλις ἅπασα ἐφέρετο πρὸς τὴν ἀκτὴν ἣν τὸ πρῶτον ἐκίνησεν ὁ βασιλεὺς Ὄθων. Πρώτην φορὰν συνεπανηγύριζον ἐθνικὴν ἑορτὴν μετὰ τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, διότι καὶ δι' ἐμὲ καὶ δι' ἅπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ ἐπέτειος ἐκείνη ἦτο πανήγυρις ἐθνική. Τὴν μεγάλην ἡμῶν ἐπανάστασιν διὰ γενικῶν μόνον τέως γινώσκων χρωμάτων κατέμαθον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι ἀπὸ διδασκάλου μου εἰς διδάσκαλον, ἀπὸ φίλου εἰς φίλον προσερχόμενος ἱκέτευον νὰ μὲ φωτίσωσι, νὰ μ' ἐξηγήσωσι τὰ πάντα, νὰ μοὶ ἀφηγηθῶσιν ἁπάσας τὰς φοβερὰς καὶ ὑψηλὰς συνάμα περιπετείας, αἵτινες εἶχον λήξει εἰς τὴν ἐπιστέψασαν τὸν ἀγῶνα χαρμόσυνον ἡμέραν τῆς ἀποβάσεως τοῦ πρώτου τῶν Ἑλλήνων βασιλέως ἐπὶ ἐδάφους ἑλληνικοῦ. Ὢ! οὐδέποτε ἐξηλείφθησαν οὐδ' ἐξαλειφθήσονται εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα αἱ ἐντυπώσεις αἱ σφοδραὶ ἃς ὑπέστην τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1849. Καὶ αἱ ἐντυπώσεις ἐκεῖναι οὐ μόνον θὰ ἤρκουν νὰ μὲ καθησυχάσωσι τὴν αὐγήν, καθ' ἣν διηρχόμην τὸν Κρόμβελ τοῦ Βίκτωρος Οὐγῶ, ἀλλὰ καὶ θὰ μὲ ἀπέτρεπον πάσης μετοχῆς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνατροπῆς θρόνου, ὅστις δι' ἱερῶν δεσμῶν ἡνοῦτο μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐάν.... Ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ *ἐὰν* τούτου ἤθελεν ἀπαιτήσει τόμους ὁλοκλήρους καὶ ἄλλους ἢ τοὺς παρόντας καιρούς.

Πόθεν δὲ ἠρχόμην εἰς Ναύπλιον; Ἀπὸ γῆς Αἰολίδος, ἥτις παράγει μὲν ὑπάρξεις θερμὰς, ἀλλὰ οὔτε ὄφεις γεννᾷ οὔτε τίγρεις. Τῆς μικρᾶς Ἀσίας τὰ ὄρη ζωογονοῦσι τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων τῆς Λέσβου, ἡ θάλασσα ἡ ἑνοῦσα τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου ἡμῶν πρὸς τὰς φαιδρὰς παραλίας τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος εὐρύνει τὸν ὁρίζοντα τῆς διανοίας αὐτῶν, ἡ ἀπήχησις τῆς λύρας τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς, ἥτις φλογερὰ αἰσθήματα ἔψαλε καὶ εὐγενῆ πάθη, θερμαίνει τὰς καρδίας αὐτῶν· ἀλλ' οὐδὲν σπέρμα θηριωδίας ἤθελεν εὑρεθῆ ποτὲ ἐν ταῖς φλεψὶ γόνου τῆς ἀρρενωπῆς συνάμα καὶ φαιδρᾶς Αἰολίας. Οὕτως ἔκρινα πάντοτε περὶ τῆς πατρίδος μου φρονῶν ὅτι αἱ ἐξαιρέσεις κυροῦσι μᾶλλον ἢ ἀναιροῦσι τὸν γενικὸν κανόνα.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο, ὡς φαίνεται, μὲ εἶχε καταταράξει ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Κρόμβελ τὴν παραμονὴν τῆς 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1858· διὰ τοῦτο εἶχον τρομάξει μὴ οἱ ἀπαίσιοι λόγοι τῶν ἐργατῶν τοῦ ἰκριώματος τοῦ θρόνου τοῦ Κρόμβελ, πίπτοντες εἰς τὰς ὄψεις μου τὸ πρῶτον τὴν νύκτα ἐκείνην, ἔχωσι μυστηριώδη τινὰ ἀπαισίαν σχέσιν πρὸς τὴν τύχην τοῦ πρώτου τῶν Ἑλλήνων βασιλέως. Καὶ ἐπειδὴ ἔσχατος ἐγὼ ἤμην μεταξὺ τῶν λοιπῶν φίλων καὶ συναγωνιστῶν μου, ἔσχατος ἐν τοῖς εὐγενέσι καὶ ὑψηλοῖς θερμοῖς αἰσθήμασιν, ἅτινα ἐνέπνεον αὐτούς τε καὶ πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν, ἐπειδὴ τῶν Αἰολέων τὰς ἀρετὰς πᾶσα ἑλληνικὴ κέκτηται ὕπαρξις, διὰ τοῦτο τὴν ἡμέραν τῆς 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1858 συνεμελαγχολοῦμεν καὶ συνωφρυούμεθα καὶ ὑπὸ ἀγωνίας σφοδρᾶς κατειχόμεθα πάντες ὅσοι εἴχομεν ἐπιπέσει ἐπὶ τῶν σελίδων τοῦ Κρόμβελ, ἃς ἐν τοῖς πρόσθεν ὑπηνιξάμην, καὶ τὰς ὁποίας ἔρριψα ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν πικρὰν ἀλλὰ μοιραίαν πνευματικὴν τροφὴν τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ ὁμίλου ἡμῶν ἑστιάσεως κατὰ τὴν τελετὴν ἐκείνην. Διὰ τοῦτο τὸ δρᾶμα αὐτὸ τοῦ Βίκτωρος Οὐγὼ συνδέεται μετὰ τοῦ προλόγου μεγάλης πράξεως τῆς νεωτάτης Ἑλλάδος—τῆς πράξεως τοῦ 1862—διὰ τοῦτο οἱ ἐργάται

τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης ἐξεγέρσεως, πλὴν τῶν ἄλλων ἐλατηρίων ἅτινα ὠθοῦσιν αὐτοὺς εἰς θαυμασμὸν καὶ λατρείαν τοῦ περιδόξου Γαλάτου ἀοιδοῦ, δύνανται νὰ καυχῶνται καὶ ἐπὶ ἐξαιρετικῷ τινι λόγῳ μυστηριώδους δεσμοῦ πρὸς τὸν ποιητὴν τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ προφητικοῦ δράματος τοῦ *Κρόμβελ*.

* * *

Καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ δεσμοὶ ἡμῶν πρὸς πάντας τοὺς περιφανεῖς συγγραφεῖς τῶν ἀναμορφωτικῶν ἔργων τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς πάντας τοὺς ὑμνητὰς τῶν ἱστορικῶν μεγαλουργιῶν, πρὸς πάντας τοὺς φιλανθρώπους καθηγεμόνας τῶν εὐγενῶν δογμάτων, ἀφ' ὧν προῆλθεν ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνῶν ἡ ἀνεξαρτησία· δεσμοὶ οὐχὶ δουλικῶν μιμητῶν πρὸς διδασκάλους Πυθαγορείους, ἀλλὰ μαθητῶν ἐλευθέρως βουλευομένων πρὸς αἰθεροβάμονας σαλπιγκτὰς μεγάλων ἀληθειῶν καὶ βαθέως εὐγνωμονούντων πρὸς φιλοσόφους μετὰ πόνου καὶ καλλιτεχνικῆς γοητείας ψυχολογήσαντας ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν ἐλατηρίων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἅτινα δρῶσιν ἔτι ἐν τῷ στενῷ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων κύκλῳ, εἴτε ἐπὶ τῆς εὐρυτάτης σκηνῆς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΙΑΛΕΜΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

ΗΡΩΙΚΩΣ ΠΕΣΟΝΤΑΣ

Λειοντάρια ποῦ 'χυθύκατε, μ' ἀγριεμένη χύτη,
Μέσ' 'ς τὸ κοπάδι τῆς Τουρκιᾶς, ἀμέτρητο κοπάδι,
Μὲ 'ματοβύζαστα θεριὰ τ' Ἀλλὰχ καὶ τοῦ Προφήτη,
Ποῦ βόσκουν καὶ θεριεύουνε ἀπ' τῆς σκλαβιᾶς τὸν Ἅδη!
Περήφανα λειοντάρια μας, σᾶς 'πρέπαν ἄλλοι χρόνοι!...
Τοῦ 'κοσιένα ταίριαζε γιὰ σᾶς ἡ ἱστορία...
Ἡ δόξα τὴν ἀνδρεία σας ἀχτιδοστεφανόνει
Καὶ σμίγει, ζευγαρόνει
Τὸ τίμιό σας ὄνομα μὲ τὴν ἀθανασία!....

Περνούσανε, περνούσανε, ἀπάνω μας, τὰ χρόνια,
'Σὰν κύματα ποῦ γλείφουνε καράβι βουλιαγμένο
Καὶ χύνονται, ξεχύνονται, περνοῦν μὲ καταφρόνια,
'Απάν' ἀπὸ τὸ σκάφος του τὸ μαυροξεχασμένο!...
Ἡ ἱστορία μας βαρειά, 'σὰν ὕπνο ποτισμένη,
Βαρειὰ βαρειὰ κοιμότανε, ξεχνοῦσε τὰ παληά της
Δὲν ἔκοβαν τὸν ὕπνο της μηδὲ τὰ ὄνειρά της...
Μὰ ξάφνου θεριεμένη
Μὲ σᾶς ξυπνᾷ 'ς τὸ πλάι σας γιγαντοδοξασμένη!...

'Ατίμητο παράσημο στολίζει τὸ κορμί σας,
Ἡ τίμια λαβωματιὰ σὲ στήθι' ἀνδρειωμένα!....
Καὶ μαρτυρᾶ τ' ἀκούραστο τὸ φοβερὸ σπαθί σας
Πόσα κορμιὰ νιοθέρισε, σὰ στάχυα νειοκομμένα!...
Τί θέλει τὸ θυμίαμα, τί θέλει τὸ λιβάνι,
Τί θέλει τὸ μνημόσυνο, τί θέλουν ἡ λαμπάδες;
Γιὰ τὴν Πατρίδα, 'σὰν καὶ σᾶς, ὅποιο παιδὶ πεθάνῃ
Τὸ μνημονεύ' ἡ δόξα μας, καὶ ὄχι οἱ παπάδες!....
Κι' ἀντὶς φριχτὴ νεκρώσιμη ν' ἀκοῦτ' ἀκολουθία,
'Αντὶ νὰ σᾶς ζαλίζουνε καμπάναις καὶ λιβάνια,
Σᾶς πρέπει, ὁλοζώντανοι ἀπὸ ἀθανασία,
Σ' ἐμᾶς τοὺς ψόφιους ζωντανοὺς νὰ δεῖχτε 'περηφάνεια!...

Κλεανθης Τριανταφυλλου

ΤΟ ΑΜΑΞΗΛΑΤΙΚΟΝ «ΕΜΠΡΟΣ!»

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΚΑΛΑΘΥΡΜΑ

Ὁ δὲ ὑποφαινόμενος θὰ παρακαλέσω τοὺς ἁμαξηλάτας τῶν Ἀθηνῶν νὰ σκεφθῶσι καλῶς καὶ μὲ εἴπωσιν—ὅταν ἀκούῃ τις ἐξόπισω του φωνὴν λέγουσαν «ἐμπρός!» τί πρέπει ἐξ αὐτῆς νὰ νοῇ;

Γινώσκω τί ὅλοι θὰ μὲ ἀποκριθῶσιν· ἐνὶ στόματι θὰ μὲ εἴπωσιν, ὅτι πᾶς ὅστις τύχῃ προπορευόμενος τοῦ ὀχήματός των, ἅμα ὡς ἀκούσῃ τὸ ἐκφώνημα τοῦτο, ὀφείλει, διὰ τὸ καλόν του, νὰ φεύγῃ ἀπ' ἔμπροσθεν τῆς τροχηλάτου μηχανῆς των καὶ τῶν ἱππείων ποδῶν οἵτινες τὴν σύρουν σιδηροπέταλοι καὶ ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν, εἰδεμὴ εἶνε ἀνεύθυνοι εἰς ὅ,τι ἂν προέλθῃ δυστύχημα ἐκ τῆς παρακοῆς, ἐκουσίας ἢ ἀκουσίας.

Ἀνεύθυνοι ἂν ἦνε ἢ ὑπεύθυνοι, ἢ ἂν δὲν ὑπάρχωσι καὶ κωφοὶ μεταξὺ τῶν διαβατῶν, ταῦτα δὲν προτίθεμαι νὰ ἐξετάσω κατὰ τὴν στιγμὴν τὴν παροῦσαν, ἀλλὰ θέλω νὰ γνωστοποιήσω εἰς αὐτοὺς ὅτι, ἂν δὲν ἐπιθυμῶσι τὸ κακὸν τῆς πεζοπορούσης ἀνθρωπότητος, εἶνε χρεία νὰ κράζωσι πρὸς τοὺς ἐπιπροσθοῦντας εἰς τὴν ῥύμην των, ὄχι «ἐμπρός!» ὄχι· διότι μόνοι τῶν Ἀθηνῶν οἱ κάτοικοι συνειθίσαμεν νὰ ἐξηγῶμεν αὐτὸ ὡς σημαῖνον τὸ ὅλως ἐναντίον δηλαδὴ «ἀπ' ἐμπρός!» καίτοι καὶ ἡμεῖς πολλάκις ἀκούομεν ἀφ' ἑτέρου τοὺς δεκανεῖς ἐκφωνοῦντας πρὸς τοὺς δέκα των στρατιώτας «ἐμπρός!» καὶ οἱ δέκα στρατιῶται ἐμπρὸς τότε πορεύονται ἀδιστάκτως — δὲν τρέπονται πλαγίως οὔτε φεύγουν ἀπ' ἔμπροσθεν τοῦ δεκανέως των, παραχωροῦντες εἰς αὐτὸν τόπον νὰ προχωρήσῃ ἄνευ αὐτῶν, — θὰ ἦτο κωμικώτατον ἂν τὸ ἔκαμνον — ἀλλ' ὅμως περὶ τῶν ξένων ὅσοι οὐδὲν διήκουσαν μάθημα γλωσσικὸν παρὰ τῶν καθ' ἡμᾶς Αὐτομεδόντων, δότε νὰ διηγηθῶ τί συνέβη ἐκ τῆς παρεξηγήσεως τοῦ ἁμαξηλατικοῦ «ἐμπρός,» περὶ οὗ ὁ λόγος, εἰς ἄνθρωπον ἐλθόντα παροδικῶς ἐκ Καΐρου εἰς Ἀθήνας πρὸ ὀλίγων μηνῶν.

Ἐκεῖ, εἰς τὸ Κάϊρον, — ἀλλα μὰ τὴν ἀλήθειαν ἐκεῖνο εἶνε τὸ μαῦρον Κάϊρον, — ὁσάκις διὰ τῶν πολυανθρωποτάτων αὐτοῦ ἀ-

γυιῶν διέρχεται ὄχημα, προπορεύεται εἰς δέκα ἢ δώδεκα βημάτων ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ ἀνὴρ ἢ παῖς εὐσταλής, εὐσκελὴς καὶ γυμνόπους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅστις φέρει ἀνυψωμένην ῥάβδον μακρὰν, καὶ ἐνῷ τρέχει κατάρρυτος ὑπὸ ἱδρῶτος ἐκ τοῦ μακροῦ δρόμου καὶ τοῦ δυσφορήτου καύσωνος ἐκείνων τῶν κλιμάτων, ἐπιφωνεῖ πρὸς τοὺς διαβάτας... τί νομίζετε; — «ἐμπρός;» — ὄχι, ἀλλὰ «τόπον!» πρᾶγμα παράδοξον, διότι οὕτω καὶ οἱ τῶν Παρισίων ἀμαξηλάται «place!» λέγουν ἐκεῖνοι, «place!» τοῦθ' ὅπερ ἀκούων ἕκαστος πεζοπόρος, δὲν βάλλεται νὰ τρέχῃ καὶ αὐτὸς ἐμπρὸς, ἀλλ' ἀποχωρεῖ πρὸς τὰ πλάγια τῆς ὁδοῦ ἀπτόητος καὶ ἥσυχος, μὴ βλέπων ἀνάγκην οὐδὲ νὰ στραφῇ ὅπως ἴδῃ τί τὸ ἐρχόμενον ὀπίσω του — διὸ καὶ εἰς τὸν βάρβαρον καθ' ἡμᾶς τόπον ἐκεῖνον, τὸ Κάϊρον λέγω, οὐδέποτε ἐκ τῶν ὀχημάτων συμβαίνει δυστύχημα, ὁποῖον εἰς τὸν ξένον περὶ οὗ ἔχω νὰ διηγηθῶ, καὶ πιστεύω ὅτι πολλοὶ δὲν θὰ βαρυνθῶσι νὰ μὲ ἀκούσωσιν, ἐπειδὴ εἶνε βραχὺς ὁ λόγος.

Ὁ ξένος ἡμῶν, ἄνθρωπος μεσῆλιξ, σωματώδης δὲ καὶ προγάστωρ, ἔτυχε διερχόμενος τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, αὐτοῦ τοῦ συντάγματος τοῦ παραγαγόντος τὴν γνωστὴν προκοπὴν τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατευθυνόμενος πρὸς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ. Ἔκαιεν ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ξένος ἐσπόγγιζε τὸν ἱδρῶτα τοῦ μετώπου του διὰ λευκοῦ μαντιλλίου, ὅτε ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Σταδίου κατέβαινεν ὄχημα βιαστικὸν, κατὰ γράμμα. Τὸ ὄχημα ἔφερεν ὁδοιπόρον μετὰ τῆς αὐτοῦ ἀπαρτίας (bagage) καὶ ἐφαίνετο σπεῦδον πρὸς τὸν σταθμὸν τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ σιδηροδρόμου.

«Ἐμπρός!» ἀνακράζει πρὸς τὸν ξένον ὁ ἀμαξηλάτης κροταλίσας ἐνταυτῷ τὴν μάστιγά του εἰς σημεῖον ἀκαθέκτου ὁρμῆς — μόλις δ' ἀκούει ὁ ἄνθρωπος τὸ κακόστομον τοῦτο «ἐμπρός!» — καὶ τὸ λέγω κακόστομον, διότι καὶ αὔθαδες εἶνε καὶ συνήθως ἐκφέρεται διὰ φωνῆς ἐρρίνου, οἵα ἐν ταῖς λιταῖς τῶν ἱεροδιακόνων, — καὶ ἐξηγήσας αὐτὸ φυσικώτατα ἐξακολουθεῖ νὰ προχωρῇ πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι πρὸς τὰ ἐμπρὸς οὐδεὶς ὑπῆρχε κίνδυνος δι' αὐτὸν, παρακελευόμενον νὰ προχωρῇ καθὼς ἐπροχώρει — ἐφυλάχθη λοιπὸν τοῦ νὰ τρέψῃ τὸ βῆμα πρὸς τὰ πλάγια, δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, μᾶλλον ἐκεῖ ἀπεικάζων τὸν κίνδυνον. Μὴ δὲν ἤκουσε τὸν διφρηλάτην ἀνακράξαντα «ἐμπρός!»; Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἐξηκολούθησε νὰ πορεύεται. Ἔβλεπε τὸν τροῦλον τῆς Καπνικαρέας, καὶ εἰς αὐτὸν προσηλωμένος ὡς οἱ ναυτιλλόμενοι πρὸς τὸν πολικὸν ἀστέρα, ἐσκέπτετο πῶς νὰ διατηρῆται ἐκεῖ αὐτὸ τὸ πρόσ-

κομμα· ἢ, ἂν ἦνε ἱστορικὸν ἢ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἀπαράμιλλον, δὲν θὰ ἦτο ἆρά γε δυνατὸν νὰ μετακομισθῇ ἀλλαχόσε που πέτρα πρὸς πέτραν;

«Ἐμπρός!» ἐπαναλαμβάνει ὁ ἀμαξηλάτης ἐπιτακτικώτερον.

Οὐδὲν ἄλλο καὶ ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης φωνῆς ἐνόησεν ὁ καλὸς κἀγαθὸς ξένος, ἢ ὅτι καλῶς ἔβαινεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ἀλλ' ὤφειλεν ἴσως νὰ σπεύσῃ τὸ βῆμα. Ἤρχισε τότε λοιπὸν νὰ τρέχῃ, αὐτὸς ἐμπρὸς καὶ τὸ ὄχημα κατόπιν του, μηδὲ τολμῶν νὰ στραφῇ πρὸς τὸν ἀμαξηλάτην ὅπως τὸν ἐλέγξῃ διὰ τὸ ὅλως ἀπρεπὲς καὶ ἀσύγγνωστον τῆς καταδρομῆς. Ὅσον ὅμως καὶ ἂν ἔσπευδε νὰ προπορεύεται, τὸ ὄχημα τὸν κατέφθανε.

«Ἐμπρός!» τρίτον τοῦτο ἐκφωνεῖ ὁ ἀπόγονος τοῦ Αὐτομέδοντος, ὁ δὲ ξένος, καίτοι τὸ σῶμα βαρὺς, βάλλεται νὰ τρέχῃ ὅλαις δυνάμεσιν, ἐμπρὸς πάντοτε, ὡς ἄλλος πλέον Πανθεὺς, ὃν ἐπιμόνως προήλαυνον αἱ Μαινάδες

«πελείας ὠκύτητ' οὐχ ἥσσονες
»ποδῶν ἔχουσαι συντόνοις δρομήμασι.»

Καὶ τοῦτο μὲν διὰ τὸ τραγικὸν τοῦ θεάματος· διὰ δὲ τὸ κωμικὸν, ἐνθυμήθητε τὸν κὺρ Γουρουνόπουλον (monsieur de Pourceaugnac) τοῦ Μολιέρου, ὅταν τὸν βάλλῃ ἐμπρὸς δωδεκὰς φαρμακοποιῶν ὅλων κλυστηριοφόρων,

«Piglia lo su,
siqnor monsu,
che non ti farà male
questo serviziale.»

κραυγαζόντων καὶ τρεχόντων ἐξοπίσω του.

Καταλαμβάνετε ὅτι ἀνεστατώθη ὅλη ἡ ὁδός· οἱ μὲν τῶν θεατῶν ἐγέλων, ὅτι προγάστωρ τις κύριος, ἄλλως τε καὶ ἐνδυμένος κοσμιώτατα, προέτρεχε ἑνὸς ὀχήματος περιδεὴς καὶ ἀσθμαίνων, οἱ δὲ, βλέποντες ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκινδύνευεν, ὡς κωφὸς ἴσως, νὰ λακπατηθῇ ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἵππων καὶ τροχῶν, ἀπετείνοντο πρὸς τὸν ἀμαξηλάτην διὰ βοῆς ὅπως στήσῃ τὸν δρόμον· πᾶς διαβάτης παρέμενεν ὑπὸ περιεργείας· οἱ ὑφασματοπῶλαι κρατήσαντες μετέωρον τὸν πῆχυν δι' οὗ κατεγίνοντο νὰ μετρήσωσι τὸν ἀγορασθέντα ἱστὸν, ἠτένισαν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὰ ἔξω· αἱ κυρίαι ὅσαι ἔτυχον ἐκεῖ πρὸς ἐξώνησιν ἐμπολήματός τις ἐξῆλθον εἰς τὸν οὐδὸν τῆς θύρας, ἔνιαι τούτων ἀτενίζουσαι διὰ διόπτρων,—ἐλάττωμα θέλον

καὶ αὐτὸ νὰ γίνῃ προτέρημα,—διὸ καὶ ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ ἐνταῦθα μικρά τις περὶ τούτου παρέκβασις.

Ἡ μυωπία ἀναντιρρήτως εἶνε μειονέκτημα· ἀλλ' ὕψωσαν αὐτὸ εἰς πλεονέκτημα τινὲς τῶν κυριῶν, εὑρίσκουσαι πρόφασιν νὰ φέρωσι δίοπτρα, καὶ μικρὸν ἂν μυωπάζωσιν. ἢ καὶ οὐδόλως. Διὰ τὰς ἐπιζητούσας διὰ τοῦ μέσου τούτου συμπάθειαν, ἐννοῶ τοῦτο, ἐπειδὴ συμπαθεῖς εἶνε εἰς τὸν ἄνδρα πολλαὶ τοῦ ἀσθενοῦς φύλου ἀδυναμίαι· ἀλλὰ διὰ τὰς προδιδούσας ὑπεροψίαν ἐν τῷ διορᾶν τοὺς ἀνθρώπους, ἄνδρας ἢ γυναῖκας, διὰ τῶν διόπτρων, ὡς ὁ Γυλλίβερος ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἀναστήματός του τοὺς κατοίκους τῆς Λιλλιπύτης οἱονεὶ μύρμηκας παρατηροῦσαι ἐνώπιόν των, κινοῦν εἰς δυσαρέσκειαν, πολλοὺς δὲ καὶ εἰς ἐχθρότητα, διότι «τίς ὁ μικρὸς οὗτος» ἢ «τίς ἡ μικρὰ αὕτη» φαίνονται ὡς λέγουσαι κατὰ διάνοιαν.

Ὥστε ἐν τῷ παρατηρεῖν διὰ τῶν διόπτρων ἀπαιτεῖται ἐπιστημοσύνη τις, ἢ μᾶλλον ἀφέλεια, ἧς ἀξιάγαστον ὄντως ὑπόδειγμα εἶνε ἡ βασιλὶς τῶν Ἑλλήνων, ἅτε βασιλὶς καὶ ἅμα ἀγγελικὴ τὴν προσήνειαν. Ἡ ἐπισταμένη νὰ δίδῃ ποιάν τινα χάριν εἰς τὸ ἦθος αὐτῆς, χάριν τοιαύτην ὥστε νὰ κολάζεται ἡ σημασία τῆς ὑπεροψίας ἐν τῷ βλέπειν διὰ τῶν τοιούτων προκλητικῶν παραθύρων ἄς ἐμφανίζεται ἐλευθέρως εἰς τὰ παράθυρα ταῦτα, βεβαία ὅτι ἐξ αὐτῶν δύναται καὶ καρδίας νὰ τρώσῃ, ἐνῷ ἄλλως πως θὰ ἐκινδύνευε νὰ διεγείρῃ χολάς. Πρόκειται περὶ ἀποκτήσεως ἐχθρῶν ἢ φίλων, τοῦτο δὲ εἶνε σπουδαιότατον, ἡ ἐκλογὴ μεταξὺ συμπαθειῶν ἢ μίσους· διὸ καὶ εἰς τὴν μὴ κατορθοῦσαν νὰ ἀποφύγῃ τὸ μῖσος, συμφέρει νὰ μὴ μεταχειρίζεται ἢ ἐν ἀνάγκῃ τὰ δίοπτρα.

Ἀλλ' ἡ παρέκβασίς μου εἶνε ὅλως ἀδικαιολόγητος, ἀφοῦ ὁ καταδιωκόμενος ξένος οὐδεμίαν προσοχὴν ἔλαβε καιρὸν νὰ δώσῃ εἰς τὰς περὶ αὐτὸν περιεργείας· ἔτρεχε δὲ βλέπων μόνα τὰ ἐμπρός του ἕως οὗ προσεβλήθη τέλος κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὠμοπλάτην ὑπὸ τοῦ οἴακος τοῦ ὀχήματος.

— Τώρα, ἐγὼ πταίω; ἐρωτᾷ ὁ ἁμαξηλάτης τοὺς περιεστῶτας. Μία ὥρα ἔχω ὅπου τοῦ φωνάζω «ἐμπρός!» καὶ αὐτὸς ὅλο ἐμπρός μου εὑρίσκεται.

Δὲν ἐκρατήθην.—Ἀλλά, νὰ λοιπὸν ὅτι πταίεις ἐσύ! ἀπήντησα εἰς τὸν Αὐτομέδοντα· ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ «ἐμπρὸς» τὸν ἔλεγες, ἐμπρὸς ἐπροχώρει· ἂν ἔλεγες «ἀπ' ἐμπρός!» ἢ διὰ τὸ συντομώτερον, ἂν ἔλεγες «τόπον!» θὰ σὲ παρεχώρει τόπον βεβαιότατα.

— Τοῦ 'φώναξα καὶ «βάρδα ἐμπρός!»

— Ἀκόμη χειρότερον· βάρδα λέγει ὁ Ἰταλὸς, ὅταν θέλῃ νὰ εἴπῃ: ἰδὲ, κύτταξε· ὁ Ἰταλὸς δὲν λέγει guarda avanti, ἀλλ' ἁπλῶς guarda· σὺ τὸν ἔλεγες «βάρδα ἐμπρός!» δηλαδὴ νὰ ἴδῃ ἐμπρός του, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τὸν εἴπῃς νὰ ἴδῃ ὀπίσω του.

Ὁ ξένος ἐν τούτοις ἔτριβε τὸν ὦμόν του, ἐλαφρῶς αἰσθανθεὶς τὸ κροῦσμα, διότι εὐτυχῶς ἡ ὁρμὴ τῶν ἵππων εἶχεν ἤδη μετριασθῆ.

Λαβὼν αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς ὅπως τὸν σύρω πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τῶν ῥωθώνων τοῦ ἑτέρου τῶν ἵππων, εἶδα ὅτι ἦτο γνωστός μου, φιλόμουσός τις κύριος, ὅστις πρὸ δώδεκα ἐτῶν εἶχεν εὐαρεστηθῆ νὰ μὲ συνοδεύσῃ ἀπὸ Καίρου εἰς τὰς πυραμίδας. Αὐτὸς μοῦ εἶχεν ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν εἰς ἃ γράμματα ἐχάραξέ ποτε ὁ ποιητὴς Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ἐπὶ μιᾶς αὐτῶν, «Ζήτω τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ὅσον αἱ Πυραμίδες» καὶ μὲ εἶδε γράψαντα ὑπ' αὐτὰ προχείρως καὶ διὰ μολυβδίδος τὸ δίστιχον·

«Τὸ σύνταγμά σου σώζεται· ἀλλὰ κατέστη ἐμπαιγμός.
»Γενναῖον μὲν τὸ φάρμακον, ἄλλο δ' ἀπήτει ὁ σφυγμός.»

— Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε (μὲ εἶπεν ὀνομαστὶ προσαγορεύσας με)· ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἡ γλῶσσα ἔπρεπε νὰ λαλῆται παραδειγματικῶς, βλέπω καθ' ἡμέραν μὲ ἀπορίαν μου, ὅτι πλεῖσται λέξεις παρασημαίνονται. Βλέπετε ὅτι τὸ «ἐμπρὸς» θέλουν νὰ μὴ σημαίνῃ ἐμπρὸς, ἀλλὰ νὰ σημαίνῃ «ἀπ' ἐμπρὸς» ἤγουν τὸ ἐναντίον. Καὶ χθὲς, ἐδῶ πάλιν, εἰς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ, ἤκουσά τινα στεκόμενον εἰς τὴν θύραν ὑφασματοπώλου· καὶ αὐτοὶ δὲ, καθὼς καὶ οἱ ῥωποπῶλαι βλέπω νὰ παρονομάζωνται εἰς τὰς Ἀθήνας ἔμποροι (négociants), ἐνῷ εἶνε ἐμπορεῖς (marchands),—τὸν ἤκουσα νὰ διαλαλῇ πρὸς τοὺς παρερχόμενους «Ὁρίστε, κύριοι! ἐδῶ πωλοῦνται διάφορα ἐμπορεύματα μὲ μεγαλάλον ἐκπεσμόν. Ὅσα, ὅσα, κύριοι!» Ἐρωτῶ τί ἤθελε νὰ εἴπῃ μὲ τὸ «ὅσα, ὅσα» καὶ μανθάνω ὅτι δὲν ἤθελε νὰ εἴπῃ, ὅτι ὅσα ἦσαν ἐκεῖ ἐμπορεύματα, ὅσα μαντίλλια, ὅσα ψαλλίδια καὶ ὅσα κουρεύματα, ὅλα ἐξετίθεντο πρὸς πώλησιν ἐν ἐκπτώσει τιμῆς, ἀλλὰ τί; ἀρκούμεθα εἰς τόσα, ὅσα προαιρεθῇ νὰ δώσῃ ὁ ἀγοραστής. Ὥστε ἀντὶ νὰ εἰποῦν «τόσα, ὅσα» λέγουν «ὅσα, ὅσα.»— Μὲ τὰ σωστά σας (ἐρωτῶ) στέργετε τοῦτο; Ἀφίνεσθε εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀγοραστοῦ, νὰ λάβῃ ὅ,τι ἂν τὸν χρειάζεται ἐξ ὧν πωλεῖτε, καὶ νὰ σᾶς πληρώσῃ ὁποιονδήποτε τίμημα;— Ὁ λόγος τὸ φέρει μοὶ ἀποκρίνεται ὁ τὸν ὁποῖον ἠρώτων.— Καταλαμβάνετε σεῖς, κύριε, αὐτὸ τὸ «ὁ

λόγος τὸ φέρει» ἐνῷ ὁ λόγος, πρῶτον μὲν εἶνε ὑποχρέωσις, κατά τε τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἀπόφθεγμα «ἅμα τ' ἀπηγγέλθη καὶ εἰς ὀφειλὴν περιέστη», καὶ κατὰ τὸ ἰταλικὸν «oqni promessa debito». δεύτερον δὲ, ποῦ καταντῶμεν, ἂν ὁ λόγος θέλει νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα τὸ ἐναντίον τῆς σημασίας του; Καὶ ἂν ὁ λόγος τὰ φέρῃ ὅλα τοιουτοτρόπως, ποῖος νόμος δύναται τώρα νὰ φέρῃ εἰς σωφρονισμὸν τὸν ἁμαξηλάτην ὅστις παρ' ὀλίγον μὲ ἐθανάτωνε;

— Αὐτὰ ἂν ἐξετάζετε, φίλε, τὸν εἶπα τότε, μὰ τὸ ἀνεξήγητον ἐκεῖνο θαυμαστικὸν τὸ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων διὰ παντὸς κεχαραγμένον, πρὸς αἰώνιον μαρτυρίαν τῆς παρούσης ἡμῶν ὀλιγωρίας εἰς πάντα καὶ ἐπιπολαιότητος, τότε, λέγω, ἔχετε ν' ἀκούσετε ὅτι καὶ οἱ μουσικοὶ ἡμῶν π α ι α ν ί ζ ο υ ν, καίτοι μαζούρκας ἤχους ἀνακρούοντες, δι' ὀργάνων μάλιστα, ὄχι δὲ ζώσης φωνῆς, οὔτε ἰδέαν ἔχοντες περὶ παιᾶνος· καὶ τὸ φῶς τῶν ἑορτασίμων αἰθουσῶν ἡμῶν εἶνε ἄ π λ ε τ ο ν, δηλαδὴ ἀπλησίαστον, ὅταν θέλουν τοὐναντίον νὰ τὸ εἴπωσι καταυγαστικώτατον, ἱλαρώτατον, τέρπον τοὺς πλησιάζοντας αὐτὸ ὀφθαλμοὺς, ἀντὶ νὰ τοὺς ἐνοχλῇ καὶ νὰ τοὺς ἀποτυφλώνῃ, ὡς θὰ συνέβαινεν ἂν ἦτο ἄπλετον, ὁποῖον τὸ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου πρὸς τὸ ὄμμα τὸ εἰς αὐτὸν ἀτενίζον· καὶ αἱ χαριέσταται καὶ ἐλαφραὶ πεταλοῦδαι λέγονται παρ' ἡμῖν, καὶ γράφονται δὲ μάλιστα χρυσαλλίδες, βαρεῖαι δηλαδὴ καὶ ἀχάριτες, ὡς εἶνε αἱ χρυσαλλίδες πρὶν ἢ ἀποκτήσωσι πτέρυγας καὶ μεταμορφωθῶσιν εἰς πεταλούδας, ψυχάρια ἢ ψυχάς· καὶ τὰς κάμπας τὰς θέλομεν σκώληκας, ἀηδεῖς σκώληκας· μεταξοσκώληκας λοιπὸν καὶ τὰς εὐγενεῖς μεταξοκάμπας· καὶ τῆς ἀγορᾶς τὸ ὄνομα δίδομεν ἐκεῖ ὅπου πωλοῦνται τὰ ὄψα, ἤτοι εἰς τὴν ὀψωνίαν· καὶ τὴν ἀρτιότητα ἐν τῷ βουλευτηρίῳ μεταβάλλομεν εἰς ἀ π α ρ τ ί α ν, δηλαδὴ ὁδοιπορικὰ κ α λ α μ π α λ ή κ ι α· καὶ πᾶσαν δίκην, ἀγωγὴν, ἔνστασιν ἢ ἀναφορὰν ἀπολεγομένην ὅτι ἀ π ο ρ ρ ί π τ ε τ α ι.— ἀκούετε ἀπορρίπτεται!— εἰς τὰ σκύβαλα ἢ κατὰ προσώπου τοῦ πτωχοῦ ἀναφερομένου, βεβαίως· καὶ ἡ ἰσχὺς, ἡ ῥοπὴ ἢ τοὐλάχιστον ἡ ἐπίδρασις λέγεται καὶ γράφεται ἐ π ι ρ ρ ο ή. ἀντὶ τοῦ γαλλικοῦ **influence**, ἐνῷ ἐπιρροὴ σημαίνει **flux** καὶ ὄχι **influence**· καὶ, καὶ, καὶ, μυρία ἄλλα καὶ τὸ δ' ἀναντίρρητον εἶνε, ὅτι ἡ κυριολεξία φορτώνεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἡμῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν πετεινόν· ἴσως διότι καὶ οἱ ἀρχαῖοι τὸν Πόντον τὸν ἄξενον ἀπεκάλουν εὔξενον, κατ' εὐφημισμὸν, καὶ τὰς κακὰς καὶ διεστραμμένας Ἐριννύας καλὰς κἀγαθὰς Εὐμενίδας· ἀλλ' οὕτω προβαίνοντες, αὔριον θ' ἀκούσωμεν ὅτι καὶ τυ-

φλὸς δηλοῖ ὀξυδερκῆ, καὶ μόλυβδος σημαίνει χρυσὸν, καὶ αὐγοτάραχον σημαίνει σφράδιον.

Δὲν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον, — ἔμελλε ν᾽ ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπιοῦσαν,— διὸ καὶ δὲν ἔχω τι ἄλλο νὰ εἴπω περὶ αὐτοῦ· ἄλλοι θὰ εἴπωσι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἄλλα χρησιμώτερα, ἐκτὸς ἂν τὸ διήγημά μου ἀποβῇ διδακτικὸν εἰς τοὺς ἀθηναίους διφρηλάτας· πρᾶγμα ὅμως τοῦτο δύσκολον τόσον, ὅσον τὸ ἀπεκδέχεσθαι ἐξ ἀκανθῶν σταφυλὴν καὶ ἀπὸ τριβόλων σῦκα. Δὲν θὰ παύσωσιν, ὄχι, δὲν θὰ παύσωσι βάλλοντες ἡμᾶς ἐμπρὸς διὰ τοῦ συνήθους ἐκφωνήματος· ὦ! εἰς τοῦτο συμφωνῶ, καὶ εἰς τοῦτο ὡς ἀνωτέρους καὶ λόγου καὶ νόμου τοὺς προσκυνῶ, τοὺς χειροκροτῶ, καὶ εἰς τοῦτο μακρὺς πλατὺς, καθὼς θέλετε, ὑπογράφομαι.

Ι. Ισιδωριδης Σκυλισσης.

ΝΕΚΡΟΙ ΚΑΙ ΖΩΝΤΕΣ

ΗΤΟΙ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ . . . ΤΩΝ ΖΩΝΤΩΝ

— Τί λὲς ἀδελφέ ; ἀστεΐζεσαι ἢ κοροϊδεύεις ; Περὶ τῶν ζώντων ἀφοῦ πρόκειται περὶ νεκρολογίας ;

Μάλιστα, κύριοι.

Θὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν νεκρῶν διὰ νὰ κλαύσω τοὺς ζῶντας, τοὺς ἐν Ἀθήναις τοὐλάχιστον ζῶντας καὶ οἰκοῦντας, ὡς ἐγὼ, ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Νίκης. . . .

Θέλετε δὲ ἴδει ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι οἱ γείτονές μου θεοὶ σκοπίμως καὶ εἰς πεῖσμά μου κατέλαβον τὰς δύο φερωνύμους ὁδοὺς, δι᾽ ὧν συνηθέστατα διαπορθμεύονται οἱ κηδευόμενοι νεκροὶ εἰς τὸ Α´ Νεκροταφεῖον, ἀφοῦ ὁ μὲν ἀξιότιμος κ. Ἑρμῆς ἀνέκαθεν ἐπηγγέλλετο τὸν νεκροπομπὸν ἐν Ἅδῃ, ἡ δὲ αἱμοχαρὴς Mlle Νίκη, τρέφεται, ζῇ καὶ διαιωνίζεται μόνον διὰ πτωμάτων, ὡς οἱ κόρακες, μερικοὶ ἰατροὶ καὶ οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες, ἀραιοῦσα τὰ στελέχη τοῦ στρατοῦ καὶ τὸν ἐκ-

λογικὸν κατάλογον τοῦ κυρίου δημάρχου, διὰ τῶν πολέμων, τῶν ἰατρικῶν συνταγῶν καὶ τοῦ κοιλιακοῦ τύφου.

Ἔπειτα διατί παραξενεύεσθε;

Ἄλλοι ἐπικήδειοι ἢ *ἐπιτήδειοι*, ὅπως θέλετε, ῥήτορες ἀρέσκονται νὰ γράφωσι τὴν ζωολογίαν τῶν νεκρῶν. Ἐγὼ προτιμῶ νὰ γράψω ἐνταῦθα νεκρολογίαν τῶν ζώντων.

Ἄλλως τε εἰμὶ ἀμείλικτος ἐχθρὸς τοῦ συρμοῦ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν νεκρὸς, οὗ τὰ ὦτα, πρὶν ἢ τὰ καλύψῃ ὁ τάφος, νὰ μὴ ἐκκωφάνουν τρεῖς τοὐλάχιστον ἐπιτάφιοι ῥήτορες, καὶ περὶ οὗ νὰ μὴ γραφῇ τ' ὀλιγώτερον μία νεκρολογία δίστηλος εἰς τὰς ἐφημερίδας, συνωνθυλευμένη μὲ τοιούτους ἐπαίνους, δι' οὓς κοκκινίζουν ἐνίοτε ἐξ ἐντροπῆς καὶ αὐταὶ ἀκόμη τοῦ ἐπαινουμένου νεκροῦ αἱ ὠχροπράσινοι παρειαί· διὰ τοῦτο ἐγὼ, εἰς πεῖσμα τῶν ἐπικηδείων ἀγορητῶν καὶ πρὸς ἡσυχίαν τῶν κεκοιμημένων, θὰ παραβῶ τὴν συνθήκην, δηλ. ἐννοῶ νὰ κλαύσω τοὺς ζῶντας, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῶν ἐπίσης—δὲν ἀρνοῦμαι—πολυκλαύστων νεκρῶν.

Θ' ἀδημονήσωσι βεβαίως τινὲς ἐξ ἐπαγγέλματος νεκρολόγοι, οἱ ὁποῖοι μόλις μυρισθοῦν ὅτι ὁ δεῖνα φιλήσυχος καὶ ἄκακος ἀστός, φαγὼν πλείονας τοῦ συνήθους πέπονας, πνέει τὰ λοίσθια, σπεύδουν νὰ ἑτοιμάσουν ἢ καὶ νὰ μεταπλάσουν ἐξ ἄλλου προηγουμένης χρήσεως ἐπικηδείου, τὸν ἐπιτάφιον διὰ τὸν *προκείμενον νεκρόν*. Ἐὰν δὲ ὁ προκείμενος αὐτὸς νεκρὸς μεταμεληθῇ αἴφνης καί, εἰς ἔκπληξιν τοῦ ἰατροῦ του, ἀντὶ νὰ κατευοδωθῇ εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, ὁ ἐπικήδειος τότε λόγος χρησιμοποιεῖται βραδύτερον δι' ἄλλον, ὄχι πλέον προκείμενον, ἀλλὰ βεβαίως *ἐπικείμενον νεκρόν*.

* *
*

Μία παρένθεσις συμφέρουσα καὶ ζῶντας καὶ νεκρούς.

Διατί ἆρά γε, ὅπως ὑπάρχουν φερετροποιεῖα, νὰ μὴ ἱδρυθῶσιν ἐπίσης καὶ *λογοποιεῖα*, πωλοῦντα ἑτοίμους, εἰς διάφορα γοῦστα καὶ τιμάς, ἐπικηδείους καὶ νεκρολογίας, ἀφοῦ ἐπάνω κάτω ὅλοι σχεδόν, μικροὶ—μεγάλοι, καλοὶ—κακοί, ἀποθνήσκον-

τες θὰ ὑποστῶμεν ἐξάπαντος ἕνα τοὐλάχιστον ἐπιτάφιον καὶ δύο νεκρολογίας ;

Μήπως τάχα δὲν ὑπάρχουν ἐξ ἐπαγγέλματος μοιρολογήτριαι, ἕτοιμοι νὰ κλαύσουν οἱονδήποτε νεκρὸν σπαρακτικώτερον, σᾶς βεβαιῶ, τοῦ συζύγου καὶ τῶν κληρονόμων τοῦ μακαρίτου ;

Ἡ πρόοδος εὐκολύνει τὸν βίον. Διατί νὰ μὴ εὐκολύνῃ τάχα καὶ τὸν θάνατον ;

Φαντάσθητε αἴφνης τὸν ἑξῆς ἐμπορικὸν διάλογον :

— Ἔχετε ἐπικήδειον δι' ὑποδηματοποιόν ;

— Δυστυχῶς χθὲς μᾶς ἐτελείωσαν. Αὔριον θὰ ἑτοιμάσωμεν. Ἐὰν θέλετε διὰ ζαχαροπλάστην.

— Ὄχι ! θὰ τὸν ἀπαγγείλω εἰς ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος οὔτε ἔτρωγε κἂν ζαχαρωτὰ 'ς τὴ ζωή του.

— Τότε ἠμπορεῖτε νὰ οἰκονομήσητε τὸν μακαρίτην μὲ κανένα ἐπιτάφιον διὰ βυρσοδέψην.

— Βεβαιότατα ! τὰ ἐπαγγέλματα ἔχουν στενὴν συγγένειαν. Καὶ πόσον κοστίζουν ;

— Κατὰ τὴν ποιότητα. Θέλετε νὰ ἦνε πολὺ συγκινητικός !

. . . .

Ἀλλὰ κινδυνεύομεν, βλέπω, νὰ λησμονήσωμεν τοὺς ζῶντας χάριν τῶν νεκρῶν, ἐνῷ ἡ πρόθεσίς μου εἶνε νὰ λησμονήσωμεν τοὺς νεκροὺς μίαν στιγμὴν πρὸς ἡσυχίαν τῶν ζώντων.

* *
*

Πολλάκις ζητῶ νὰ ἐξηγήσω διὰ ποῖον λόγον περιάγονται θριαμβευτικῶς οἱ νεκροὶ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ὑπὸ τὰς ὠρυγὰς τῶν παπάδων καὶ τῶν ψαλτῶν, καθ' ὧν ἀτυχῶς δὲν προέβλεψαν ἀκόμη οἱ ποινικοὶ νόμοι.

Καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ φρικαλέου αὐτοῦ αἰνίγματος εἰμὶ ἠναγκασμένος νὰ ζητῶ δεκάκις τῆς ἡμέρας, διότι ἰσάριθμοι σχεδὸν νεκροπομπαὶ διέρχονται τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ὁδόν, ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁποίων φεῦ, οὐαί, οἴμοι, ἀλλοίμονον καὶ πάντων συλλήβδην τῶν σχετλιαστικῶν ἐπιφωνημάτων τῆς γραμματικῆς τοῦ Γενναδίου, κεῖται, βαβαί, τὸ

γραφεῖόν μου, εἰς ὅ μένω καθηλωμένος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ξεκαρφονώμενος ἐνίοτε σπασμωδικῶς εἰς τὸ ἔρρινον γρύλλισμα τῶν διερχομένων ἑκάστοτε νεκροψαλτῶν.

Ἡ ζωὴ — σκέπτομαι τότε — κοστίζει τόσον ἀκριβά, ἐν Ἀθήναις μάλιστα, εἶνε τόσον βραχεῖα ὡς ἐκ τῆς βραχύτητος τῶν ἡδονῶν καὶ τόσον ἐξ ἀντιθέτου μακρὰ ὡς ἐκ τῆς παρατάσεως τῶν συμφορῶν, ἐξ ὧν σύγκειται κατὰ τὰ ἐνενῆντα ἐννέα ἑκατοστά, ἀριθ. 99/100, ὥστε μόλις κατορθοῖ τις νὰ κερδίσῃ τὸ ἀδιόρατον ἐκεῖνο ἓν ἑκατοστόν, τὸ διαλανθάνον ὡς ὄνειρον ἢ σκιά, τὸ ἀφανιζόμενον, ὡς φωτεινὴ βολίς, στιγμιαία δηλ. ὑποψία φωτός, εἰς τῆς νυκτὸς τὸν ἀπέραντον ζόφον. Καί, ἂν μοι ἐπιτρέπητε μίαν ποιητικὴν παρομοίωσιν, ἡ ζωὴ εἶνε ἓν ἀτελεύτητον ἀστροφεγγὲς μεσονύκτιον.

Καὶ ὅμως τὸ ἑκατοστημόριον ἐκεῖνο τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον ἀξίζει τὰ ὑπόλοιπα 99/100 αὐτῆς, κατὰ τὸ ὁποῖον πράγματι ζῆτε, δηλαδὴ εἶσθε ἢ νομίζετε, ἀδιάφορον, ὅτι εἶσθε εὐτυχής, εἴτε διότι ἀνακύπτετε ἐκ τοῦ καμάτου τῆς ἐργασίας διὰ νὰ ἀναπνεύσητε, εἴτε διότι σᾶς ὑπεσχέθη ἓν φίλημα ἡ ἐρωμένη σας ἢ καμμίαν θέσιν δημοσίαν ὁ κ. Ἀναγνωστόπουλος, εἴτε διότι ἐκλέψατε τὰ ἅλατα ἢ κανὲν οἰκόπεδον τοῦ δημοσίου, εἴτε διότι κατωρθώσατε νὰ καταπίητε μετὰ τοῦ δικηγόρου τὰ χρήματα τοῦ ἀντιδίκου σας, εἴτε... εἴτε... τὴν στιγμήν, λέγω, ἐκείνην τὴν εὐφρόσυνον, ἣν ἀναμένετε μετ' ἀγωνιώδους ἐλπίδος ὡς τὴν ἐκκύβευσιν τοῦ λαχείου σας ἀπὸ τοῦ βάθους 100,000 ἀριθμῶν, τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν ἀνεκτίμητον, ἣν ἐπληρώσατε τίς οἶδε μὲ πόσα δάκρυα, καὶ συγκινήσεις καὶ παλμοὺς προσδοκίας, ἔρχεται νὰ σᾶς τὴν ἀφαιρέσῃ ἀπανθρώπως καὶ μετὰ τῆς σκληροτέρας εἰρωνείας, ἡ ἀπαισιωτέρα εἰκών, ἡ εἰκὼν τοῦ θανάτου διερχομένη πρὸ ὑμῶν.

* *
*

Ἀλλ' ἂν οἱ νεκροὶ χρεωστοῦσιν εἰς τοὺς κληρονόμους των, ἤθελα νὰ ἤξευρα τί χρεωστῶ ἐγὼ εἰς τοὺς νεκρούς, τοὺς παρελαύνοντας πρὸ τῆς θύρας καὶ τῶν παραθύρων μου.

Εἶσθε λ. χ. παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μνηστῆς σας παραδεδομένοι εἰς τὰ γλυκύτερα ὄνειρα τῆς ζωῆς, ὁπότε αἴφνης...

— Ἄοι οι οι οὔ ου ου νε ε ε ε ε α α α η η η!....

Τί εἶνε; τί τρέχει;

Ἀ! τίποτε· μία κηδεία, καλέ. Κἄποιος ἀπέθανε καὶ πᾶνε νὰ τὸν θάψουν. Ὁ θάνατος δηλ. διέρχεται ὠρυόμενος διὰ κακούργων λαρύγγων ὑπὸ τὰ παράθυρά σας, διενεργῶν διαδήλωσιν κατὰ τῆς ζωῆς, ἣν τρυφερώτατα ὀνειροπολεῖτε τὴν στιγμὴν ἐκείνην.

Καὶ σᾶς διακόπτει τὴν συνδιάλεξιν, τὸ μειδίαμα, τὴν φαιδρότητα, τὴν γοητείαν.

Καὶ πότε θὰ ἐπανέλθῃ ἡ ὡραία ἐκείνη στιγμή, τὸ ἑκατοστὸν ἐκεῖνο τῆς ζωῆς σας, κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπήρξατε εὐτυχής;

* *
*

Εἶσθε εὔχαρις, διότι πρὸ μικροῦ συνήψατε ἐπικερδῆ δεκαετῆ μίσθωσιν, ἐξ ἧς προσδοκᾶτε κανὲν μέγαρον ἢ καμμίαν νύμφην πλουσίαν ἢ τὴν προῖκα τῆς θυγατρός σας ἢ τὸν τίτλον τοῦ βουλευτοῦ. Εἶσθε εὐδαίμων, διότι ἡ φαντασία σᾶς προάγει δέκα ἔτη ἐμπρὸς καὶ σᾶς ζωγραφίζει τὸ μέλλον μὲ τὰ γλυκύτερα χρώματα τῆς ζωῆς, ὅτε αἴφνης...

— Ἄου ου ου οἵ οι οι ᾱ α α νε να α νε ε ε....

Διέρχεται ὁ θάνατος πλησίον σας καὶ σᾶς διαγκωνίζει διὰ νὰ παρέλθῃ· οἱ ἀπαίσιοι κρωγμοὶ τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν παπάδων, ἀπαραιτήτων εἰς πάντα νεκρόν, ὡς οἱ κρώζοντες κόρακες περὶ πᾶν πτῶμα, ἐμπήγνυνται ὡς μάχαιραι εἰς τὴν καρδίαν σας· τὸ βλέμμα σας πίπτει αὐτομάτως ἐπὶ τῆς παγερᾶς καὶ πελιδνῆς μορφῆς τοῦ νεκροῦ· σᾶς καταλαμβάνει σκοτοδίνη ἀπελπισίας· ὅλη ἡ ὀνειροπολουμένη ζωὴ καταρρέει ἐν τῇ φαντασίᾳ σας διὰ μιᾶς· ῥῖγος θανάσιμον παγώνει τὸ αἷμα εἰς τὰς φλέβας σας καὶ σᾶς ἔρχεται ἡ ἰδέα, ἂν ὄχι νὰ αὐτοκτονήσετε, ἀλλὰ νὰ διαλύσητε τὴν μίσθωσιν διότι «θὰ ζήσετε ἆρά γε, διανοεῖσθε κατ' ἰδίαν, δέκα ἔτη, ἀφοῦ σήμερον ἤμεθα καὶ αὔριον δὲν ἤμεθα!»

Καὶ σᾶς παραλύει ὅλον τὸ σθένος τῆς ψυχῆς, τὴν φαιδρό-

τητα, τὸν ἐνθουσιασμόν, δι' οὗ ἐζῆτε πρὸς ἑνὸς δευτερολέπτου....

* *
*

Ἄλλη σκηνή.

Ἔχετε πάσχουσαν τὴν μητέρα σας ἢ τὸ μονάκριβο παιδί σας, καὶ ὁ ἰατρὸς σᾶς εἶπεν ὅτι, ἂν παύσῃ ὁ πυρετός, ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ ζήσῃ.

Ἡ στιγμὴ ἐκείνη δὲν πληρόνεται ἀντὶ ὅλου τοῦ χρυσίου τῆς γῆς. Εἰς τὴν ψυχήν σας ἐπικρατεῖ τὸ αἴσθημα τῆς ἐλπίδος. Ἡ στοργή σας προσπαθεῖ ν' ἀποδιώξῃ τῆς φαντασίας τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου, ὀνειρευομένη τὸν προςφιλῆ ἀσθενῆ ἀνοίγοντα τὰ ἐσβεσμένα ὄμματα εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς καὶ τὰς παρειάς του ῥοδιζομένας ὑπὸ τῆς ὑγείας, τῆς χαρᾶς, τῆς εὐτυχίας.

Καὶ ὅμως ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ παπᾶς κελεύει. Τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ἐκείνην ἐξ ἀποστάσεως δέκα μιλίων ἀκούονται οἱ συριγμοὶ τῶν στρηνιώντων νεκροψαλτῶν καὶ ἐκ τοῦ βάθους τῆς ὁδοῦ προκύπτει ζοφερὰ καὶ πένθιμος ἡ συνοδεία τοῦ θανάτου, καὶ πληροφορεῖσθε αἴφνης ὅτι ὁ κηδευόμενος ἀπέθανεν ἐκ τῆς αὐτῆς ἴσως νόσου, ἐξ ἧς πάσχει τὸ παιδί σας, ἡ μητέρα σας.

Εἴπατέ μοι τώρα, δὲν εἶσθε σεῖς μᾶλλον ἀξιοθρήνητος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἢ ὁ διαπομπευόμενος νεκρός;

* *
*

Ἀλλαγὴ τῆς σκηνῆς.

Ἐπάθετε ἐλαφρὸν κρυολόγημα ἐκ τοῦ διττοῦ ψύχους τῆς σκηνῆς καὶ τῆς πλατείας τοῦ θεάτρου τῶν Ὀλυμπίων, διότι ἡ κ. Ταβουλάρη εἶχε τὸν ἡρωϊσμὸν νὰ παίξῃ τὴν Ὀφηλίαν τοῦ Ἀμλέτου, σεῖς δὲ τὴν αὐταπάρνησιν νὰ τὴν παρακολουθήσετε μέχρι τῆς τρίτης πράξεως. Ὁ ἰατρός σας ἐθεώρησε καλὸν νὰ σᾶς καρφώσῃ εἰς τὸ κρεββάτι διὰ νὰ λάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς θεραπεύσῃ μετὰ 25—30 ἐπισκέψεις. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀναμένετε ν' ἀνακτήσητε τὴν ὑγείαν, τὴν ὄρεξιν, τὴν κίνησιν τῶν ποδῶν καὶ τῶν ὀδόντων, διὰ

νὰ μεταβῆτε καὶ πάλιν εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ Χαραμῆ ἢ τὴν λέσχην τοῦ χαρτοπαιγνίου. Ἀλλ' αἴφνης διέρχεται ὁ θάνατος κάτωθεν τοῦ δωματίου σας, ἡ ὀσμὴ τοῦ νεκρωσίμου λιβάνου σᾶς φέρει σκοτοδίνην καὶ ἡ διάτορος ὠρυγὴ τῶν παπάδων σᾶς φέρει εἰς τὸ οὖς τὴν ἑξῆς παραμυθίαν: *πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα... οἴμοι! ποῖον ἀγῶνα ἔχει ἡ ψυχὴ χωριζομένη ἐκ τοῦ σώματος.....*

Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην νομίζετε ὅτι θὰ χωρισθῇ καὶ ἡ 'δική σας ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἔρχεται ὁ ἰατρὸς καὶ σᾶς εὑρίσκει χειρότερα, παρ' ὅσον ἤλπιζε, καὶ ἂν ἦσθε ὀλίγον ὑποχόνδριος, ταξειδεύετε καὶ σεῖς τὴν ἐπαύριον εἰς ἐντάμωσιν τοῦ μακαρίτου, διότι πολλοὶ ἀποθνήσκουν ἐκ τοῦ.... φόβου μὴ ἀποθάνωσιν.

* *
*

Παρόμοιαι σκηναὶ εἰσὶν ἀφεύκτως ἄπειροι, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Ἑκάστη κηδεία διελαύνουσα μεταδίδει, ὡς σφοδρὸν ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, σπασμοὺς λύπης, στενοχωρίας, πένθους, φρίκης, ἀπογνώσεως καὶ ἐπιφέρει ψυχολογικὸν κατακλυσμὸν εἰς τὴν ψυχὴν ἑκάστου διαβάτου, μὲ τὸν ὁποῖον συναντᾶται.

Ὁ Ζαλοκώστας περιέκλεισεν εἰς ἕνα μόνον ἀμίμητον στίχον τὴν ἀπαισίαν ἐντύπωσιν, ἣν ἐμποιεῖ ὁ διελαύνων θάνατος:

«*Γι' αὐτὸ σωπαίνουν τὰ βιολιὰ ὅταν νεκρὸς περνάει*»

Ἀλλ' ἆρά γε τί κερδίζει ὁ νεκρὸς ἢ οἱ κληρονόμοι τοῦ θανόντος διὰ τῆς πολυτελοῦς αὐτῆς πομπῆς καὶ τῶν σπασμωδικῶν οἰμωγῶν τῶν νεκροψαλτῶν;

Καὶ ὑποτιθεμένου ὅτι ἡ φιλοδοξία τοῦ μακαρίτου εὐχαριστεῖται, εἶνε δίκαιον ἆρά γε ἡ εὐχαρίστησις αὐτὴ ἑνὸς νεκροῦ νὰ πληρόνεται μὲ τὴν μελαγχολικὴν διέγερσιν χιλίων ζώντων, οὓς παραμερίζει διερχομένη ἑκάστη κηδεία, ἀπολιθοῦσα πάντα διαβάτην ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς ἀπαισίας ἐντυπώσεως, τῆς φρίκης τοῦ θανάτου, δι' ἧς πληροῖ τὴν ἀτμοσφαῖραν ὅθεν διέρχεται;

Δὲν ἠξεύρω τί θὰ μὲ εἴπωσιν οἱ μετὰ φανατισμοῦ ὑποστηρίζοντες τὸ καθεστὼς τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐθίμων,

ἃς ἐκληροδότησαν ἡμῖν ἄλλοι καιροί, ἄλλαι ἀνάγκαι, ἄλλοι ὅροι κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Φαντάζομαι μάλιστα τοὺς κυρίους Δαμαλᾶν καὶ Λαμπάκην τοὺς ξεθεώσαντας τοὺς ἀναγνώστας τοῦ «Χρόνου Ἀθηνῶν» *περὶ τοῦ πῶς δεῖ λέγειν καλυμαύχιον ἢ καμηλαύχιον*, τοὺς φαντάζομαι, λέγω, ἀναμοχλεύοντας τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ἀποτινάσσοντας τὸν εὐρῶτα τῶν συναξαρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ προσπαθοῦντας διὰ παραπομπῶν καὶ ὑποσημειώσεων νὰ πολεμήσωσι τὴν ἀσεβῆ μου ἰδέαν, περὶ τοῦ ὅτι δηλαδὴ ἂν λείψουν αἱ κηδεῖαι 1) ὁ νεκρὸς δὲν χάνει ἀπολύτως τίποτε, 2) οἱ κληρονόμοι του ἐξ ἐναντίας κερδίζουν κἄτι τι ἀκόμη, 3) οἱ δυνάμει τῶν προσκλητηρίων καὶ κατὰ τύπους ἀκολουθοῦντες τὴν κηδείαν ἀπαλλάσσονται τῆς ὑποχρεώσεως νὰ κλαίουν ἐκ συνθήκης τὸν νεκρόν, καὶ 4) ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος, ὁ ξένος καὶ ὁ ἀδιάφορος, ἀποφεύγει τὴν πένθιμον συνάντησιν, ἡ ὁποία, σᾶς ὁρκίζομαι εἰς τὰ κόκκαλα ὅλων τῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ’πεθαμμένων, οὔτε ἔσχεν οὔτε θὰ ἔχῃ ποτὲ τὸ ἐλάχιστον θέλγητρον.

* *
*

Ἐννοῶ τὴν πάνδημον κηδείαν εἰς τὰς κώμας καὶ τὰ χωρία, ἔνθα τὸ εὐάριθμον τῶν κατοίκων καθίστησι κοινὰς τὰς θλίψεις καὶ τὰς εὐτυχίας, συσφίγγει τοὺς δεσμοὺς καὶ ἀναπτύσσει τὸ πρὸς ἀλλήλους κοινωνικὸν αἴσθημα. Ὅταν λ. χ. ἀποθάνῃ ὡραία τις ἀγρότις ἢ πολιός τις Νέστωρ τοῦ χωρίου, ὅλοι ἀκολουθοῦν τὴν κηδείαν τοῦ νεκροῦ, διότι ὅλοι ἀληθῶς διαμοιράζονται τὴν συμφορὰν τῆς ἀπορφανιζομένης οἰκογενείας καὶ διαθρύπτονται καὶ κλαίουν ἀληθῶς ὅλοι. Ἡ αὐτὴ ἐξ ἀντιθέτου ἀγαλλίασις καὶ χαρὰ ἠλεκτρίζει τὸ χωρίον ὁλόκληρον ὅταν τελῆται γάμος, ἢ ἄλλη τις εὐφρόσυνος οἰκογενειακὴ ἑορτή, ἀποτελοῦσα ἀληθὲς εἰδύλλιον δι’ ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς νέας, τοὺς νέους, τοὺς πατέρας, τὰς μητέρας καὶ τὸν λοιπὸν μικρόκοσμον τοῦ χωρίου.

Ἀλλ’ ἐδῶ, παρακαλῶ, ὅπου ἡ πυκνὴ συγκέντρωσις τοῦ πληθυσμοῦ διασπᾷ καὶ καθίστησι ξένους πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀδια-

φόρους τοὺς ἀνθρώπους· ὅπου ψυχορραγεῖς αἴφνης ἄγνωστος εἰς τὸ δωμάτιόν σου, ἐνῷ παραπλεύρως ἢ ἀπέναντι τελεῖται γάμος, χορός, ἢ ἄλλη φαιδρὰ συναναστροφή· ἐδῶ ὅπου ἀδημονεῖς διότι τὸ ψυχορράγημα τοῦ ἀγνώστου παροίκου σου διακόπτει τὸ ᾆσμα, τοὺς γέλωτας καὶ τὴν μέθην τοῦ συμποσίου σου· ὅπου ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς σὲ καταβάλλει τόσον, ὥστε δὲν ἔχεις οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὴν εὐκαιρίαν νὰ κλαύσῃς τὰς ἰδικάς σου θλίψεις· ἐδῶ ὅπου ἠμπορεῖς ν' ἀποθνήσκῃς ζῶν καὶ νὰ ζῇς θνήσκων χιλιάκις τῆς ἡμέρας, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὁ ἄλλος εἴδησιν, πῶς θὰ σοῦ περισσεύσουν δάκρυα καὶ παλμοὶ καὶ ὀλολυγμοὶ διὰ νὰ κλαύσῃς τοὺς ξένους, τοὺς ἀγνώστους νεκρούς, οἱ ὁποῖοι διέρχονται ὑπὸ τὰ παράθυρά σου ἢ σοῦ ἀνακόπτουν τὸ βῆμα εἰς τὸν δρόμον;

* *
*

Καὶ ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἀδιαφορία πρὸς τὰ παθήματα ἢ τὰς εὐτυχεῖς περιστάσεις τοῦ ἀτόμου αὐξάνει κατ' εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, προκύπτει ἐκ τοῦ ἑξῆς φαινομένου.

Εἰς τὰς μικρὰς πόλεις, τὰς κώμας, τὰ χωρία, τὰ εὐάριθμα ἀγροτικὰ κέντρα, ὅπου ὁ βίος εἶνε ἁπλούστερος, φυσικώτερος, ἧττον θυελλώδης, περικλείων μείζονα θέλγητρα καὶ ὀλιγωτέρας πικρίας· ὅπου ἡ ἠθικὴ πάθησις δὲν σοῦ ἀφαιρεῖ τὸ μειδίαμα, τὴν πίστιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς ζωῆς, διότι ἡ κοινωνικὴ ἀνάγκη δὲν εἶνε τοιαύτη ὥστε νὰ θέτῃ εἰς διηνεκῆ ἄμυναν τὸ ἄτομον πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον· ὅπου ἡ ζωὴ ἀνεπίπλαστος καὶ ἀνόθευτος, δροσερά, ὡς ἡ χλόη τῶν βουνῶν, ἀποτελεῖ χαριέστατον εἰδύλλιον τοῦ Θεοκρίτου ἢ θυμῆρες ᾆσμα τοῦ Χριστοπούλου· ὅπου ὅλα τὰ συναισθήματα τῆς λύπης καὶ τῆς χαρᾶς πηγάζουν ἐκ διαυγοῦς πηγῆς, καὶ δὲν ἐπιβάλλονται ἐκ συνθήκης ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς λεγομένης λεπτότητος τῶν πολυανθρώπων πόλεων· ἐκεῖ λοιπόν, εἰς τὰ γνήσια τέκνα τῆς φύσεως καὶ τῆς χαρᾶς, τὰ δύο κυρίως σπουδαιότερα γεγονότα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ὁ γάμος καὶ ὁ θάνατος, ἠλεκτρίζουσι καὶ ἀνακυκῶσιν ὅλον τὸ χωρίον, τὸ

συναρπάζουσι τὰ αἰσθήματα, ὡσεὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀδιασπάστου οἰκογενείας. Ὁ γάμος ἐκεῖ ἐμπνέει ἐξίσου τὸ αὐτὸ ἠθικὸν ἐνδιαφέρον, τὴν αὐτὴν συγκίνησιν καὶ ψυχικὴν διάθρυψιν. Ἡ χαρὰ δὲν ἀκτινοβολεῖ μόνον εἰς τὸ πρόσωπον τῆς νύμφης, ἀλλ' ἀντανακλᾶται, ὡς τὸ φῶς ἐπὶ διαφανοῦς κρυστάλλου, εἰς ὅλων τῶν νεανίδων τὰς ἐπιχαιρούσας μορφάς. Οἱ νέοι τοῦ χωρίου συνεορτάζουν ἀπὸ καρδίας μετὰ τοῦ ὀλβίου νυμφίου καὶ τὸ χωρίον ὅλον ἐπιχαίρει καὶ διαθρύπτεται καὶ ἐπιβοᾷ ἐν ᾄσμασι, θυμηδίᾳ καὶ ἀμερίστῳ ἀγαλλιάσει.

Ἀλλ' ἐδῶ, σᾶς παρακαλῶ, ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἡ μίμησις καὶ ἡ ὑποχρέωσις αὐξάνει τὸν γαμήλιον κύκλον ἀδιαφόρων καὶ ὀχληρῶν προςκεκλημένων, τίς ἡ ἀνάγκη, τίς ὁ λόγος, νὰ ἐκθέτῃς τὴν ποιητικωτέραν φάσιν τοῦ βίου σου εἰς τὰ σκώμματα, τὰ σχόλια, τὰς μικρολόγους ἐρεύνας καὶ τὰς δηκτικὰς ἐπικρίσεις ἀνθρώπων ξένων ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, γνωστῶν μόνον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπισκεπτηρίων, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ νὰ διαμοιρασθῶσι μετὰ σοῦ τὴν ἄρρητόν σου εὐδαιμονίαν, ζητοῦσι νὰ ἀνακαλύψωσιν ἂν ἦνε σωστὴ ἡ προὶξ ἢ οἱ ὀδόντες τῆς νύμφης, ἢ ἂν τὰ ἔπιπλα καὶ ἡ κόμη της εἶνε δανεικὰ ἢ ἰδικά της, ἂν ὁ γαμβρὸς συγκινῆται μᾶλλον ἐκ τῶν θελγήτρων ἢ ἐκ τῶν μετρητῶν της, ἂν ἡ πενθερὰ βλέπῃ λοξῶς τὴν νύμφην, ἄν... ἄν... ἄν...;

Καὶ τί συμβαίνει εἰς ἡμᾶς ἐδῶ, τὰ τέκνα τῆς μιμήσεως καὶ τῆς συμφορᾶς; Ὅτι ἡ δημοσιότης τῶν οἰκογενειακῶν αὐτῶν σκηνῶν, ὧν εἶνε ζήτημα ἂν πρέπει νὰ μετέχωσι καὶ οἱ στενότεροι ἀκόμη φίλοι, μεταβάλλει τὴν ἱερότητα αὐτῶν εἰς κωμῳδίαν πολλάκις καὶ τίποτε περισσότερον.

Προκειμένου μάλιστα περὶ τελέσεως γάμου, θεωρῶ ἀναγκαιοτάτην τὴν *στενὴν περιφέρειαν*, παρὰ τὸ μεταρρυθμιστικὸν πνεῦμα τοῦ κ. Τρικούπη, ὅςτις ἐδῶ ὑποθέτω ὅτι θὰ προτιμήσῃ ταύτην τῆς μεγάλης.

* *
*

Ἀλλὰ θὰ μὲ εἴπετε ἴσως:

— Μὰ λοιπόν, τί θέλετε νὰ κάμωμεν τοὺς νεκρούς μας;

νὰ μὴ τοὺς κλαίωμεν συγγενεῖς τε καὶ φίλοι; νὰ μὴ πωλῶμεν ὅ,τι ἔχομεν καὶ ὅ,τι δὲν ἔχομεν — κατὰ τὴν περίφημον τοῦ κ. Δηλιγιάννη ῥήτραν — διὰ νὰ τοὺς κηδεύωμεν ἀξιοπρεπῶς;....

Νὰ σᾶς 'πῶ.

Δὲν ἐννοῶ νὰ τοὺς καίετε, κατὰ τὴν ἄρτι εἰςαχθεῖσαν ἀλλαχοῦ μέθοδον, διαφυλάττοντες τὴν κόνιν των ὡς πολύτιμον κειμήλιον ἐντὸς μικρᾶς χρυσοκολλήτου κάλπης.

Ἀλλ' ἐὰν δὲν σᾶς ἀρέσῃ ἡ ἁπλουστάτη αὐτὴ μέθοδος, συμφέρουσα καὶ κάθε μακαρίτην καὶ τοὺς κληρονόμους του καὶ τὸν λοιπὸν κόσμον, διότι προτιμώτερον τὸ πῦρ νὰ φάγῃ τὸν νεκρὸν παρὰ οἱ εἰδεχθεῖς σκώληκες τοῦ τάφου, τότε νὰ περιορίσητε τὴν κηδείαν ἐντὸς στενοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου, ὅπου νὰ ἔχωσιν εἴςοδον οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ ἀληθεῖς ὀλίγοι φίλοι, ἀποκλειομένων τῶν ξένων ἐν οἷς συγκαταλεκτέον κατὰ πρῶτον λόγον τοὺς κληρονόμους του.

Εἶμὶ δὲ βέβαιος ὅτι ὁ νεκρός σας θ' ἀνακουφισθῇ πλειότερον, διότι τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα δάκρυα, τὰ ὁποῖα θὰ τὸν ῥάνωσι, θὰ εἶνε δάκρυα ἐνδομύχου πόνου καὶ κατανύξεως, καὶ ὄχι δάκρυα θεατρικῆς ἐπιδείξεως.

Δύο-τρεῖς ἅμαξαι μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐμπρός· εἷς ἱερεὺς ἐν σιγῇ ἐπιβαλλούσῃ· ἓν κάλυμμα πένθιμον ἐπὶ τοῦ νεκροῦ· κἄμποσα ἁγνὰ νεκρολούλουδα, ἂν θέλετε· ὀλίγα ἐγκάρδια δάκρυα, ὀδύνη βωβὴ καὶ ἄφωνος, καί... τίποτε ἄλλο.

Τώρα, ὅ,τι ἄλλο περισσεύει, εὐμεγέθη ἐξαπτέρυγα, στέφανοι μεγάλης περιφερείας, ταινίαι μετάξινοι, ἐκστρατεία παπάδων καὶ διακόνων, ὠρυγμοὶ ψαλτῶν, προςκλητήρια, μουσική, ἐπιτάφιοι, ποιήματα, νεκρώσιμα προγράμματα, βοή, θόρυβος, φασσαρία καὶ πᾶσα ἡ θεατρικὴ ἐπίδειξις, ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κληροδοτήσωμεν εἰς τοὺς ἐπισήμους νεκρούς. Τῶν τοιούτων, ὅπως καὶ ὁ βίος, οὕτω καὶ ὁ θάνατος δέον νὰ ᾖ πλήρης στόμφου, σπατάλης, βοῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἐπιδείξεως.

Ἐκ τῆς ἁπλοποιήσεως τῶν κηδειῶν συνάγεται τὸ ἑξῆς συμπέρασμα:

Πᾶσα οἰκογένεια ἀπαλλάσσεται ματαίας καὶ δυςφορήτου δαπάνης.

Ἐξασφαλίζεται τὸ ἀμείωτον τῆς μερίδος τῶν κληρονόμων, οὓς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἔχω ἤδη πείσει πρὸς τὴν γνώμην μου.

Ἀπαλλασσόμεθα τῶν δολοφόνων λαρύγγων τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν παπάδων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ συνομώσουν τότε νὰ μοῦ σπάσουν τὸ κεφάλι.

Ἡ κωμῳδία θὰ λείψῃ καὶ ἡ περὶ τὸν νεκρὸν σιωπηλὴ ὀδύνη ἔσται ἀληθής, κατανυκτικὴ καὶ ἐπιβάλλουσα.

Οἱ διὰ τῶν προςκλητηρίων στρατολογούμενοι, δίκην ἐφεδρείας, συγκηδευταὶ ἀπαλλάσσουν καὶ ἀπαλλάσσονται ἀμοιβαίας ἐνοχλήσεως, ἀφοῦ πολλάκις λαμβάνοντες τὸ νεκρώσιμον προσκλητήριον,

— Οὖφ! ξεφωνίζουν αὐτομάτως — σήμερα 'βρέθηκε νὰ 'πεθάνῃ ὁ μακαρίτης, ποῦ μ' ἔχουν καλεσμένο 'σὲ γλέντι! Ἄει 'ς τὴν ὀργή!

Ἡσυχάζει δὲ ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος, καὶ πρὸ πάντων ὁ ὑποφαινόμενος.

Ἀθήνησι, μηνὶ Αὐγούστῳ, 1886.

Κωνστ. Φ. Σκοκος.

« ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΘΗΜΑΤΑ »

Εἰκὼν τοῦ ἐν Μονάχῳ Γεωργίου Ἰακωβίδου

ΠΟΥ ΚΕΙΤΑΙ Η ΕΛΛΑΣ;

I.

'Εν Πειραιεῖ, τῇ 20 'Ιουλίου 1886.

Φίλτατέ μοι,

Κατοικῶ ἀπὸ δεκαπέντε ἡμερῶν ἐν Φρεαττοῖ ἀπολαύων πάσης τῆς ἡδονῆς τοῦ... μηδὲν πράττειν. Ὁ πόντος ἀντικατοπτρίζων τὰς ποικίλας τοῦ οὐρανίου κυανοῦ παραλλαγὰς καὶ κυμάνσεις, καὶ καθ' ἑκάστην δύσιν ὑπὸ τοῦ ἰοστεφοῦς περίφωτος τοῦ Ὑμηττοῦ περιστεφόμενος, ἁπλοῦται πρὸ τῶν ποδῶν μου πλήρης κάλλους, δρόσου καὶ μυστηρίου. Ἐκεῖ ἔνθα πρό τινων μόλις μηνῶν, ἀπέναντι τοῦ θείου ἐκείνου βράχου, ἐφ' οὗ ὑψοῦτο ἡ πρόμαχος ἄλλοτε Παλλάς, διηυλακοῦντο τὰ ὑγρὰ κέλευθα ὑπὸ τῶν μεγαθηρίων τῶν πέντε χριστιανικῶν Δυνάμεων, τώρα ἁλιευτικαὶ ἄκατοι καὶ κοῦφοι λιβυρνίδες μετ' ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν ἱστίων χαριέντως ὑπὸ τὸ μυρόεν τοῦ Ζεφύρου πνεῦμα ἀναλικνιζόμεναι, διαπλέουσιν ὡς πολύχροοι κύκνοι καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὸν Σαρωνικόν.

Μακρὰν τοῦ καύσωνος καὶ τοῦ κονισάλου τοῦ ἄστεως καὶ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων, ῥοφῶ κύπελλον καφὲ ἐρατεινοῦ καὶ νηπενθοῦς καὶ καπνίζω ἀμειλίκτως σιγάρον, οὗτινος τὰ κυανόχροα νεφύδρια συγχεόμενα ἐπὶ στιγμὴν πρὸς τὸ γλαυκὸν τοῦ κύματος μοὶ ἐπαναφέρουσιν εἰς τὴν μνήμην τοὺς ὡραίους στίχους τοῦ κ. Ἀλεξ. Ῥαγκαβῆ :

> Ἡ ἔκτασις τοῦ ἀχανοῦς
> Αἰγαίου ἐκοιμᾶτο,
> κ' ἔβλεπες δύο οὐρανούς,
> ὁ εἷς ἦν ἄνω κυανοῦς
> γλαυκὸς ὁ ἄλλος κάτω.

Εἶπον: μακρὰν τοῦ κονισάλου καὶ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων. Κονίσαλος καὶ πολιτική! Ἰδοὺ τὰ δύο καὶ μόνα προϊόντα τοῦ

ξηροῦ καὶ ἀγόνου τῆς Ἀττικῆς λεκανοπεδίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων μεγίστη ὑπάρχει ὁμοιότης. Ὅπως ὁ πρῶτος ὑπεισδύει ἐντὸς ἡμῶν διὰ τοῦ στόματος, τῶν ῥωθώνων, τῶν ὤτων καὶ δι' ὅλων ἐν γένει τῶν πόρων, οὕτω καὶ ἡ δευτέρα δίκην κονιορτοῦ ὑπεισέρχεται εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τὰς καλύβας, εἰς τὰ ἀνάκτορα, καὶ τὰ καφενεῖα. Ὡς ἐκεῖνος παραβλάπτει σύμπαντα τὸν ὀργανισμὸν ἐπιπάσσων τοὺς πνεύμονας ὡς διὰ κολοσσιαίου ψεκαστῆρος, οὕτω καὶ αὕτη παρακωλύει πᾶσαν κοινωνικὴν καὶ πνευματικὴν κίνησιν ἐν τῷ ἄστει τῆς Παλλάδος. Ἅπαντες ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ μέχρι τοῦ χειρώνακτος καὶ ἀπὸ τοῦ πρέσβεως μέχρι τοῦ ἀγροφύλακος, συζητοῦμεν περὶ πολιτικῶν καὶ ἐπὶ τοῦ τάπητος τοῦ πρώτου μέχρι τῆς ἀγροτικῆς τραπέζης τοῦ τελευταίου καταστρώννυται ἡ παγκόσμιος πολιτικὴ κίνησις μετ' ἀκαδημαϊκῆς ὅλως σοβαρότητος. Ἅπαντες ἐν τῷ προτύπῳ τούτῳ βασιλείῳ ἐσμὲν πολιτικοὶ χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ὑπάρχῃ εἷς πολιτικὸς ἀνὴρ (homme d'État). Καὶ ἐὰν τις ὑπάρχῃ, πνίγεται οὗτος ἐν τῷ πολιτικῷ τούτῳ ὀργασμῷ, ὅστις παρουσιάζει πάντα τὰ συμπτώματα ἐπιδημικῆς νόσου μᾶλλον ἢ δράσεως, νόσου, ἥτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, ὡς πολιτικομανία. Διατὶ ἡ Γερμανία ἔχει τὸν μέγιστον πολιτικὸν τῆς Εὐρώπης; Διότι τὰ ἐννέα δέκατα τῶν Γερμανῶν, ἵνα μὴ εἴπω πάντες, περὶ πλείονος ποιούμενοι τὸν ζῦθον καὶ τὸ χοιρομήριον ἢ τὴν πολιτικήν, ἀμεριμνῶσι διὰ τὰς τύχας τοῦ ἔθνους αὐτῶν, ἃς γνωρίζουσιν εἰς σιδηρᾶς εὑρισκομένας χεῖρας. Ἐνταῦθα ὅμως δύναταί τις διὰ δεκαλέπτου καφὲ καὶ πενταώρου ἀναγνώσεως ἐφημερίδων, νὰ ὑψωθῇ μέχρι τῶν ἀκροτάτων τοῦ πολιτικοῦ οὐρανοῦ σημείων, ὁπόθεν ῥίπτει τοὺς κεραυνοὺς καὶ τοὺς μύδρους τῆς πειναλέας αὐτοῦ εὐγλωττίας κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου ὑπουργοῦ, ὅστις κατέστησεν αὐτὸν ζωόφυτον τοῦ καφενείου. Ἐὰν ὁ «Ἑλληνόπαις» τῶν Ἀνατολικῶν ᾀσμάτων κινεῖ τὴν φρίκην τοῦ Γαλάτου ποιητοῦ, διότι ἑπταετὴς ὢν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καλλιβότρυος Χίου, ἀντὶ παντὸς ἄλλου παιγνίου ζητεῖ πυρίτιδας καὶ σφαίρας, ποῖον αἴσθημα ἤθελε κινήσει αὐτῷ, τό γε νῦν ἔχον, ὁ σημερινὸς πενταετὴς ἑλληνόπαις συζητῶν μετὰ τῶν συμπαικτόρων του περὶ Τρικούπη καὶ Δηλιγιάννη! Καὶ ὅμως ἤκουσα πατέρα μέχρι δα-

κρύων συγκινούμενον ἐπὶ τῇ εὐφυΐᾳ τοῦ πενταετοῦς αὐτοῦ υἱοῦ ὑβρίζοντος τὸν Δηλιγιάννην!! Ἐν Ἑλλάδι ὁ Τρικούπης καὶ ὁ Δηλιγιάννης εἰσὶν οἱ δύο πόλοι περὶ τοὺς ὁποίους περισυστρέφεται σύμπαν τὸ ἑλληνικόν. Εἰσὶν αἱ δύο παντοκράτειραι θεότητες, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἰδιαίτερον ναόν, ἰδιαιτέραν θρησκείαν, ἰδιαιτέραν λατρείαν καὶ φεῦ! ἰδιαίτερον... μαρτυρολόγιον, ὅπερ, κατὰ τὴν στατιστικήν, πληροῦται ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐκείνων τοῦ κόμματος, οἵτινες πίπτουσι θύματα τῶν ἐξόχως ἀνεπτυγμένων πολιτικῶν αὐτῶν αἰσθημάτων κατόπιν αἱματηρᾶς πολιτικῆς συζητήσεως. Ἀπορῶ δὲ λίαν, διατί μέχρι τοῦδε δὲν θεωρεῖται ἐν Ἑλλάδι ὡς λόγος ἀποκλείων τὸν καταλογισμὸν τῶν ἀξιοποίνων πράξεων καὶ ἡ πολιτικομανία. Καὶ ἔπειτα ὁ Τρικούπης ἄρχεται τῆς ἀναμορφωτικῆς αὐτοῦ πολιτικῆς ἐκ τῶν ἄνω, ἐλαττῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα, ἐν ᾧ τὰ κάτω στρώματα τῆς κοινωνίας, ἐξ ὧν ἀναβλαστάνουσιν οὗτοι, νοσοῦσι τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴν νόσον. Δὲν βλέπω δὲ εἰς τί θὰ ὠφέλει τὴν Ἑλλάδα καὶ ἂν οἱ βουληφόροι αὐτῆς ἠλαττοῦντο εἰς τὸν ἱστορικὸν ἀριθμὸν τῶν τριάκοντα. Μὴ ἄρα θὰ ἐξέλειπον ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν ὁ Θηραμένης καὶ ὁ Κριτίας;

II.

Καὶ πολλῶν μὲν κακῶν πολλαχῶς ἐγένετο πρόξενος ἡ νοσηρὰ αὕτη παρ' ἡμῖν κατάστασις ἡ ἅπαν τὸ ἐνδιάθετον σπάργος τῆς ἑλληνίδος κοινωνίας ἀπομαραίνουσα καὶ πᾶσαν πνευματικὴν κίνησιν φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν παρακωλύουσα. Ἐνταῦθα ὅμως περὶ ἑνὸς καὶ μόνου κακοῦ θὰ μνημονεύσω, κακοῦ, ἐν λανθανούσῃ διατελοῦντος καταστάσει καὶ οὐχ ἧττον διὰ τοῦτο ἐπιφόβου διὰ τὴν τλήμονα καὶ λείψανδρον πατρίδα. Ἡ νόσος αὕτη, φίλτατέ μοι, εἶναι ὁ ἑκούσιος ἐκπατρισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἢ μᾶλλον ἡ ἀποδημία τῶν Ἑλλήνων, ἥτις ἔσχεν ἀτυχῶς οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἀντίκτυπόν τινα, τὴν κάθοδον τῶν Γραικύλων Ἡ φοβερὰ αὕτη νόσος, συμπτώματα τῆς ὁποίας ἀνευρίσκομεν ἐκδηλούμενα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Βυζαντίου, ἐν

τῇ φυγῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῶν μεγάλων ἐκείνων τοῦ Γένους φωστήρων, Λασκάρεως, Γαζῆ, Χαλκοκονδύλη κλ. ἐσχάτως φαίνεται λαμβάνουσα τοιαύτας ἐνταῦθα διαστάσεις, ὥστε οὐδαμῶς ἄπορον ἐὰν μετά τινας ἐνιαυτοὺς λάβῃ χαρακτῆρα καθαρῶς μεταναστευτικόν, ἀπορφανιζομένου οὕτω τοῦ πτωχοῦ ἡμῶν ἔθνους τῶν ὀλίγων ἐκείνων Ἑλλήνων, οἵτινες μὴ ὄντες ἀρκετοί, ὥστε νὰ παλαίσωσι κατὰ τοῦ ὁσημέραι κατακλύζοντος τὴν Ἑλλάδα Γραικυλισμοῦ καὶ πνιγόμενοι ἐν τῇ περὶ πολιτικὰ μόνον τυρβαζούσῃ πεζῇ καὶ ἀμούσῳ ἡμῶν κοινωνίᾳ, καταλείπουσι τὸ πάτριον ἔδαφος διασπειρόμενοι εἰς τὰ μεγάλα τῆς Εὐρώπης κέντρα, ἐν οἷς πολλοὶ διὰ βίου πολλάκις ἐγκαθίστανται, οὐ σπανίως τιμῶντες τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ τὴν ἑλληνικὴν εὐφυΐαν. Εὑρισκόμεθα λοιπὸν ἀπέναντι καθαρῶς στατιστικοῦ γεγονότος, ὅπερ καὶ ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων ἐσημείωσε καὶ ὑπ' ὄψει ἔλαβεν. Ἀρχὴ καὶ τάσις μεταναστεύσεως ἐν τῇ λειψάνδρῳ Ἑλλάδι!

Καὶ ποία μετανάστευσις!

Ἐὰν ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς Εὐρωπαϊκοῖς κράτεσι τὸ μεταναστευτικὸν ῥεῦμα ὁσημέραι λαμβάνει τηλικαύτας ἀπειλητικὰς διαστάσεις, ὥστε νὰ προκαλῇ τὴν ἐνδελεχῆ καὶ σύντονον μέριμναν τῶν κυβερνήσεων τῶν ἀνωτέρω κρατῶν πρὸς παρακώλυσιν καὶ ἐλάττωσιν αὐτοῦ, τί πρέπει λοιπὸν νὰ εἴπωμεν διὰ τὴν μικρὰν Ἑλλάδα; Ἐὰν ἐν Γερμανίᾳ ἐκπατρίζωνται δέκα ἔστιν ὅτε μυριάδες κατ' ἔτος, διώκοντες τύχην ἀπανταχοῦ τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν δέκα τούτων μυριάδων, αἱ πλεῖσται ἵνα μὴ εἴπω πᾶσαι, ἐξέρχονται ἐκ τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς ὑποστάθμης. Διότι ἐν ᾧ εἰς τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα κράτη ἡ μεταναστευτικὴ τάσις ἐκδηλοῦται ἐν τοῖς κάτω κοινωνικοῖς στρώμασι, μόνον, φεῦ! ἐν Ἑλλάδι μόνον, ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῶν παραδόξων, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τάσις, ἄρχεται ἐκ τῶν ἄνω, μεταναστεύουσι δηλ. οἱ νέοι ἐκεῖνοι, οἵτινες καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι αὐτῶν ἠδύναντο νὰ διαπρέψωσιν, ἀλλ' οἵτινες τὴν μεγάλην μεταξὺ εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν καὶ τῆς ἡμετέρας διαφορὰν καθορῶντες, ῥίπτονται εἰς τὸ πέλαγος αὐτῶν προτιμῶντες βίον ἀφανῆ μέσῳ κόσμου μεγάλου καὶ λαμπροῦ παρὰ ποιάν τινα εὐημερίαν ἐν κόσμῳ πεζῷ καὶ ἀμούσῳ.

Ἡ ἀπομάκρυνσις λ. χ. ἑνὸς Σαμάρα διὰ τὴν σπανίζουσαν μουσικῆς κινήσεως Ἑλλάδα, δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρίζηται ὡς μείζων ἀπώλεια, ἢ αἱ δέκα μυριάδες τῶν μεταναστῶν διὰ τὴν Γερμανίαν;

Ὤ, ποῖον αἴσθημα ἐκ χαρᾶς ἀναμεμιγμένον καὶ λύπης ᾐσθάνθην, φίλτατέ μοι, ὅτε ἐν ταῖς διαφόροις ἐφημερίσιν ἀνέγνων, ὅτι ὁ νεαρὸς οὗτος Ἕλλην καλλιτέχνης δρέπει μακρὰν τοῦ πατρίου ἐδάφους δάφνας, χειροκροτήματα καὶ ἐκ ῥοδίνων χειλέων μειδιάματα, καταθέλγων καὶ συναρπάζων ξένου λαοῦ τὰς καρδίας διὰ τῆς ἀρρήτως περιπαθοῦς καὶ θεσπεσίας ἁρμονίας, ἣν ἐκ τοῦ φαληρικοῦ ἐγαλουχήθη κύματος, ὅτε κατὰ τὰς πλήρεις μαγείας θερινὰς ἐκείνας ἑσπέρας, πρὸ δεκαετίας, ἔβλεπον αὐτὸν μείρακα ἔτι, βυθίζοντα τὸ ῥεμβῶδες καὶ ὑγράζον αὐτοῦ ὄμμα πέραν ἐκεῖ εἰς τὸν ὁρίζοντα καὶ τείνοντα τὸ μουσικὸν αὐτοῦ οὖς ὅπως ἐνωτισθῇ νέων καὶ ἀγνώστων ὅλως φθόγγων, ἃς ἡ μυροβόλος ἀνεφθέγγετο τοῦ ζεφύρου αὔρα! Θέλει ἆρά γέ ποτε νοσταλγήσει ὁ νεαρὸς οὗτος μουσουργὸς τὴν φαληρικὴν ἐκείνην ἀκτὴν ἤδη ὅτε ἡ Δόξα διφρηλατεῖ αὐτὸν ἐπὶ ἐδάφους ἐκ δάφνης ἐστρωμένου καὶ ῥόδων; Ἦτό ποτε δυνατὸν νὰ ἀναθάλλῃ τὸ μουσικὸν αὐτοῦ τάλαντον μέσῳ τῆς πεζῆς καὶ πολιτικομανοῦς ἡμῶν κοινωνίας, ἔνθα ἡ μουσικὴ θεωρεῖται πολυτέλεια, καὶ ἔνθα περὶ πλείονος ποιοῦνται τὴν μουσικὴν τῶν σαντουρίων καὶ ἀμανέδων ἢ τὰς περιπαθεῖς τοῦ Βέρδη μελῳδίας;

Ἦτό ποτε δυνατὸν τὸ δραματικὸν τάλαντον τοῦ Ἀριστείδου Δαμαλᾶ, ὅστις ἤδη ἀφθόνους δρέπει καὶ ἀμαράντους δάφνας ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κόσμου, ἦτο δυνατὸν νὰ μορφώσῃ αὐτὸν εἰς πρώτης τάξεως καλλιτέχνην ἐν κοινωνίᾳ, ἐν ᾗ οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ μελετήσῃ ψυχικὸν πάθος ἢ τὸ.... κομματικόν! Τίς ὅμως Ἕλλην δὲν ᾐσθάνθη διαφλεγομένας τὰς παρειὰς αὐτοῦ ἐξ ἐθνικῆς ὑπερηφανίας ἀκούσας αὐτὸν καταθέλγοντα καὶ συγκινοῦντα τὸ ἄλλως αὐστηρὸν τῶν Παρισίων κοινὸν ἐν τῇ «Παρισινῇ Μυθιστορίᾳ» τοῦ Φεγιὲ καὶ «τῷ Σιδηρουργῷ» τοῦ Ὀνέ; Ἐν Ἑλλάδι ὅμως ὁ ἠθοποιὸς εἶναι συνώνυμον τῷ Παρίᾳ, τῷ θεατρίνῳ, τῷ σαλτιμπάγκῳ, καὶ προτιμῶμεν, πάσης ἄλλης πνευματικῆς ἀπολαύσεως τὰ Café chantants, ἔνθα αἱ Βοημίδες

ὑποδύονται τὸ ἱερὸν τῆς Ἑστιάδος πρόσωπον ἀφοῦ πρότερον ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἐπὶ πολὺ διετέλεσαν ἱέρειαι ἐν τῷ ναῷ τῆς Κυθηρείας!

Τίς δύναται νὰ ψέξῃ τὸν Παππαδιαμαντόπουλον, ὅτι ὑπὸ γαλλικὸν γράφει ψευδώνυμον πρὶν ἡ ἐκγαλλισθῇ ἡ καρδία του; Δὲν εἶναι ἄρα ὁ φοιβόληπτος οὗτος τῶν Μουσῶν ὑποφήτης μία ἔτι φαεινὴ ἀπόδειξις τῆς μεγάλης ἐκείνης αἰσθητικῆς ἀληθείας, ἣν καὶ ὁ Ροΐδης ἠσπάσθη, ὅτι ὅπως ἀναθάλλῃ τὸ ποιητικὸν τάλαντον, ποιητικῆς δεῖται ἀτμοσφαίρας;

Πόσα ἠδυνάμην νὰ σοὶ γράψω περὶ τῶν διαπρεπῶν ἑλλήνων ζωγράφων, Γκίζη καὶ Ἰακωβίδου, οἵτινες ἐν Γερμανίᾳ μορφωθέντες καὶ ἀρίστους πίνακας ἑλληνικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑποθέσεως δημιουργοῦντες οὔτε κἂν ἀναμιμνήσκουσι τοῖς Γερμανοῖς ὅτι, μεθ' ὅλας τὰς ἀνοησίας τοῦ συμπατριώτου αὐτῶν Φαλμεράϊερ, οὗτοι εἶναι οἱ γνήσιοι ἀπόγονοι τοῦ Ζεύξιδος καὶ τοῦ Ἀπελλοῦ! Ποσάκις βλέπων ἔργα τῶν δύο τούτων ἑλλήνων ὡς τὸ «Τάξιμο» καὶ τὸν «Κουρέα τοῦ χωρίου» τοῦ πρώτου, καὶ τὸν «Μικρὸν ἀκόρεστον» τὰ «Παιδικὰ παθήματα» κλ. τοῦ δευτέρου ἐν τοῖς πλείστοις γερμανικοῖς περιοδικοῖς, ᾐσθάνθημεν ἰσχυρῶς παλλομένην τὴν καρδίαν ἐκ τῆς μυστηριώδους ἐκείνης συγκινήσεως, ἣν ὁ ἐπὶ μακρὸν τὴν πατρίδα νοστήσας ᾐσθάνθη μόνον! Δὲν ἦτο ἄρά γε προσφορώτερος ὁ πάντοτε μειδιῶν τῆς Ἀττικῆς οὐρανός, ὁ τόσον πλούσιος εἰς γραμμάς, χρώματα καὶ κάλλος, πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ γραφικοῦ αὐτῶν ταλάντου; Ὦ, πολιτική, πολιτική!

Τίς θέλει ἐπαναφέρει ἐκ Μιτυλήνης τὸν διαπρεπῆ φιλόλογον Βερναρδάκην, ὅστις, ὅπως λησμονήσῃ τὰς πικρίας καὶ τὴν απογοήτευσιν, τὰς ὁποίας ἐξ Ἀθηνῶν ἀπεκόμισε, φυτεύει τώρα ἐν τῷ κήπῳ του γεώμηλα καὶ ῥαφανίδας καὶ γράφει περὶ παντούφλας!! ὁ ποιητὴς τῆς «Μερόπης» καὶ τῆς «Μαρίας Δοξαπατρῆ»;

Καὶ προτιμῶσι νὰ στερῶνται τῶν ἀτθίδων νυκτῶν οἱ ἀληθεῖς οὗτοι Ἕλληνες, προτιμῶσι νὰ φέρωσι τὴν πατρίδα ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ εἰς τὰ ὄνειρα αὐτῶν μᾶλλον ἢ νὰ βλέπωσι τὰ ὀνόματα

αὐτῶν διασυρόμενα ἐν τῇ ὁσημέραι ἀναπτυσσομένῃ ἐν Ἀθήναις λιβελλοσιλλογραφίᾳ.

Ὄχι! μυριάκις ὄχι! δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀθήναις ἡ μυστηριώδης ἐκείνη δύναμις, ἥτις θέτει εἰς κίνησιν ἁπάσας τὰς πρωτευούσας τοῦ κόσμου, ἡ μεγάλη ἐκείνη ἕλξις ἥτις ἐνασκεῖται ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὰ ἀπώτατα ἄκρα ἑνὸς ἔθνους, ἡ κεντρόμολος τέλος δύναμις τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης ἐν ὅλαις αὐτοῦ ταῖς ἐκφράσεσι. Καὶ ὅμως ὑπάρχουσι πλεῖστοι πιστεύοντες, ὅτι αἱ Ἀθῆναι εἶναι μικροὶ Παρίσιοι!!

Ἀλλ' ἐὰν αἱ Ἀθῆναι ἦσαν μικροὶ Παρίσιοι, τότε οἱ ἔξοχοι Ἕλληνες, ὁ Πανᾶς, ὁ Δαμασκηνός, ὁ γαμβρὸς τοῦ μεγάλου Ῥενάν, ὁ Ψυχάρης, ὁ Σάθας, ὁ Βικέλας καὶ τόσοι ἄλλοι, δὲν ἠδύναντο ἄρα νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς μεγάλους Παρισίους, ἔνθα διαπρέπουσι, διὰ νὰ ἐγκαθιδρυθῶσιν εἰς τοὺς μικρούς, ἔνθα ἠδύναντο νὰ θεοποιῶνται;

Τί νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν προξενικῶν ἐκείνων ὑπαλλήλων, οἵτινες παυόμενοι ὑπὸ φρενοτρόπου κυβερνήσεως, προτιμῶσι νὰ ἀσπασθῶσι τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, εἰς ὃ ἀναπτύσσοντες τὴν ἑλληνικὴν ἰδιοφυΐαν διακρίνονται καὶ ἀποκαθιστάμενοι ἐν τῇ ξένῃ ἐκπατρίζονται;

Δὲν θέλω νὰ ἀναφέρω κατ' ὄνομα πολλοὺς ἐν Εὐρώπῃ Ἕλληνας σπουδαστάς, οἵτινες μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν των, ἀναλογιζόμενοι ὅτι μετὰ τὴν Ἐδὲμ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν κέντρων ὀφείλουσι νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν Κόλασιν τοῦ ἀτερποῦς καὶ χαμαιζήλου ἡμῶν βίου, ἀναγκάζονται νὰ ἐγκαταλίπωσιν αἰωνίως τὰ πάτρια ἐδάφη! Ἐγνώρισα κάλλιστον ἐν Βερολίνῳ Ἕλληνα, τὸν Ἰωάννην Μητσοτάκην, ὅστις σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ λαβὼν ὑπ' ὄψει τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς αὕτη ἐν Ἑλλάδι ἐξασκεῖται, προετίμησε νὰ διαμένῃ αὐτόθι διὰ τῶν συγγραφῶν του τὰ πρὸς τὸ ζῆν προσποριζόμενος.

III.

Δύναμαι λοιπὸν μετὰ τὰ ἀνωτέρω νὰ σοὶ ἀπευθύνω τὴν ἐρώτησιν: Ποῦ κεῖται ἡ Ἑλλάς;

Ποῦ λοιπὸν κεῖται ἡ Ἑλλάς, ἀφ' οὗ οἱ καλλίτεροι, οἱ εὐφυέ-

στεροι, οἱ ἑλληνοπρεπέστεροι τῶν υἱῶν της ἐγκαταλείπουσιν αὐτήν, χωρὶς οὐδὲ κἂν ἓν δάκρυ τὸ ὄμμα των νὰ ὑγράνῃ; Ποῦ λοιπὸν εἶναι ἡ ὡραία ἐκείνη τῶν Φιλικῶν νύμφη, ἣν καίτοι δούλην μετὰ παλμῶν καὶ ἁγίας θέρμης καὶ μακρὰν εὑρισκόμενοι ἀνεπόλουν καὶ ἐρρέμβαζον, ἀπὸ τῶν ἀπεράντων τῆς Ῥωσσίας στεππῶν μέχρι τοῦ περικαλλοῦς Βοσπόρου, καὶ ἀπὸ τῶν πόλων μέχρι τῶν Πυραμίδων ἓν μόνον χρυσοῦν ὄνειρον ἀνέπλασσον, τὴν θραῦσιν τῶν δεσμῶν της;

Ποῦ λοιπὸν κεῖται ἡ Ἑλλάς, ἀφοῦ εὑρίσκει τις αὐτὴν μᾶλλον ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ῥωσσίᾳ καὶ Ἀμερικῇ μᾶλλον ἢ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ γηραιοῦ καὶ ἰοστεφάνου Ὑμηττοῦ.

Ποῦ λοιπὸν κεῖται ἐκείνη, ἣν ἔψαλλεν ὁ Βύρων, ὁ Οὐγκὼ καὶ ὁ Μύλλερ, ἀφοῦ ὁ μὲν Βύρων ἠδύνατο νῦν νὰ τὴν εὕρῃ μᾶλλον ἐν Μαγχεστρίᾳ, ὁ Οὐγκὼ ἐν Μασσαλίᾳ καὶ ὁ Μύλλερ ἐν Τεργέστῃ;

Ποῦ λοιπὸν κεῖται ἡ Ἑλλάς, ἀφοῦ οἱ μικρομεγάλοι ἐκεῖνοι Γ ρ α ι κ ύ λ ο ι ἐπιστρέφοντες πλήρεις στόμφου καὶ τύφου ἐξ Εὐρώπης, ἔνθα μόνον τὴν νέαν ὅλως ἐπιστήμην τῆς Ρ ε κ λ ά μ α ς ἐσπούδασαν πειρῶνται δίκην Σαλμονέων νὰ κεραυνοβολῶσι τοὺς ὀλίγους Ἕ λ λ η ν α ς, οἵτινες ἐν τῇ ξένῃ τιμῶσι τὴν Ἑλλάδα; Ποῦ κεῖται ἡ Ἑλλάς;

IV.

Μαντεύω τὴν ἀπάντησίν σου, ἀγαπητέ μοι, καὶ διὰ τοῦτο δὲν περιμένω αὐτήν, ἀλλὰ χαράσσω:

Ἐνθάδε κεῖται.

Ἔρρωσο

Γ. Κ. Στρατηγης.

ΠΟΤΑΜΟΙ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ

ΜΥΘΟΣ

Πικρῶς οἱ Ποταμοὶ παρεπονοῦντο
κ' ἐβόων ἐναντίον τῆς Θαλάσσης,
κ' ἐκ τῆς βοῆς δεινῶς συνεκλονοῦντο
αἱ ἀχανεῖς τοῦ σύμπαντος ἐκτάσεις:

«Ὦ! Θάλασσα, ς' τοὺς κόλπους σου ἡμεῖς
» γλυκεῖς καὶ διαυγέστατοι χυνόμεθα,
» καὶ ἀπ' ἐκείνης, οἴμοι, τῆς στιγμῆς
» πικροὶ καὶ ἁλμυροὶ εὐθὺς γινόμεθα!

» Ὦ! Θάλασσα, στοιχεῖον φθονερὸν,
» αἴ! ὅρια δὲν ἔχει ἡ κακία σου...
» τὸ ἄριστον τῶν ποταμῶν νερὸν
» τὸ δηλητηριάζει ἡ πικρία σου!»

Κ' ἡ Θάλασσ' ἀπεκρίθη: «Ποταμοί μου,
» ἀδίκως κατ' ἐμοῦ παραπονεῖσθε...
» Τί πταίω 'γώ; μὴν ἔρχεσθε μαζί μου
» ἂν ἁλμυροὶ δὲν θέλετε νὰ εἶσθε».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΦΕΡΜΠΟΣ.

Ο ΕΛΛΗΝ ΜΟΥΣΟΥΡΓΟΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΣΑΜΑΡΑΣ

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ

Πολλάκις ἐλέχθη καὶ κατὰ κόρον ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἀπαισιοδόξων, μετὰ τραγικοῦ ὕφους ἀπολοφυρομένων, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατεῖ λειψανδρία, λειψανδρία ἀληθῶς ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐν τῇ στρατιωτικῇ, ἐν τῇ ποιήσει, ἐν τῇ τέχνῃ, ἐν τοῖς γράμμασιν, ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ. Τὴν σφαῖραν τῆς πνευματικῆς μάλιστα δράσεως τοῦ ἔθνους ἀποτελεῖ συμπτωματικὸν ἄθροισμα μετριοτήτων ἀποθαυμαζουσῶν ἀλλήλας, ἀδυναμιῶν ἀμοιβαίως ὑποβασταζομένων, αἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς πᾶσαν γωνίαν, ἀνὰ πᾶν βῆμα, ἐπὶ πᾶσαν βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἱεραρχίας. Ἀλλ' ἆρά γε — σκέπτομαι τότε — οἱ μεγάλοι ἄνδρες φύονται εἱμαρμένως ὡς τὰ λάχανα καὶ οἱ ἀμανῖται, ὡςεὶ ἦσαν αὐτόματον προϊὸν ὡρισμένου τόπου καὶ χρόνου, ἡ δὲ εὔανδρος ἄλλοτε γῆ τῆς Ἑλλάδος, ἐξαντληθεῖσα εἰς παραγωγὴν προνομιούχων φύσεων, μόλις ἐπαρκεῖ νῦν εἰς μετριότητας, ὡς εἰς λιπόσαρκον σῖτον ἀγρός, οὗ τὴν ἰκμάδα τοῦ ἐδάφους ἐξήντλησε συνεχὴς προηγουμένη βλάστησις.

Ἀληθῶς τὸ φαινόμενον ἤθελεν εἶσθαι ἀπελπιστικόν, ἂν ὑπετίθετο ὅτι ἡ ἐμφάνισις μεγαλοφυῶν προσωπικοτήτων ἐν ἑκάστῳ σταδίῳ τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας ἐγίγνετο ἐκ τοῦ αὐτομάτου, ἀνεμένομεν δὲ νὰ καταπεμφθῶσιν ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ ἔξοχοι ἄνδρες, ὡς τὸ μάνα ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῖς λιμοκτονοῦσιν Ἑβραίοις. Ὡς τὸ ἄνθος, ἵνα μὴ μαρανθῇ ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκφύσεως δεῖται καὶ προςφόρου ἀτμοσφαίρας σὺν τῇ καλλιεργίᾳ, οὕτω καὶ ἡ μεγαλοφυΐα θνήσκει πρὶν ἢ ἐμφανισθῇ, ὅταν ἡ πέριξ κοινωνικὴ ἀτμόσφαιρα, ἣν ἀναπνέει καὶ δι' ἧς τρέφεται καὶ ὑπάρχει, τὴν περισφίγγῃ πνιγηρὰ καὶ νοσώδης μέχρις ἀσφυξίας καὶ ἀποπνιγμοῦ.

Ὅταν δὲ ἀναλογίζωμαι ὅτι ἡ σύγχρονος γενεά, ὑπὸ τὴν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ θερμουργοῦ κλίματος τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ ἀνέλαμψεν ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Περικλέους, τοῦ Φειδίου, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Αἰσχύλου, φυτοζωεῖ στεῖρα καὶ ἀδρανής, τὰ δὲ ἀπόδημα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τέκνα αὐτῆς πληροῦσι πολλάκις θάμβους καὶ γοητείας τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον, διαιωνίζοντα τὴν αἴγλην τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος, τότε μὲ καταλαμβάνει διττὸν αἴσθημα οἴκτου καὶ ἐλπίδος, οἴκτου διὰ τὸ ἐνεστώς, καὶ ἐλπίδος ἐπὶ τῷ μέλλοντι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Μία τῶν ὡραιοτέρων ἐγγυήσεων τοῦ ἑλληνικοῦ μέλλοντος πρόκειται ἀναντιρρήτως καὶ τὸ ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς παγκοσμίου φήμης φερόμενον ἀπό τινος ὄνομα τοῦ Ἕλληνος μουσουργοῦ Σπυρίδωνος Σαμάρα, οὗ τὸ μέτωπον, ἂν ἐνωρὶς ἤδη περιέστεψεν ἡ δόξα ἐν μέσῳ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου τῆς Εὐρώπης, παρ' ἡμῖν ἤθελεν ἀναντιρρήτως κύψει ὑπὸ τῆς ὀδύνης καὶ ἐν ἀπογοητεύσει θανασίμῳ. Τίς οἶδε δ' ἂν τὸ ὄνομα τοῦ Σπυρίδωνος Σαμάρα, ὅπερ ἀπὸ τοῦδε παρέλαβε καὶ θέλει κληροδοτήσει εἰς τοὺς αἰῶνας ἡ ἀθανασία, δὲν ἤθελεν εἶσθαι γνωστὸν μόνον ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε ἐκλογικῶν ὑποψηφίων καὶ ἐκ τῶν δημοτικῶν καταλόγων, ἂν εἶχε τὴν ἀτυχίαν ὁ διαπρεπὴς ἕλλην καλλιτέχνης νὰ παραμείνῃ καὶ αὐτὸς φυτόζωον καὶ ἐκλογεὺς ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ. Εὐτυχῶς ὅμως καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἔσπευσεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας νὰ πολλαπλασιάσῃ ἐν εὐρυτέρῳ ὁρίζοντι καὶ ἐπὶ γονιμωτέρου ἐδάφους τὸ μουσικὸν αὐτοῦ τάλαντον, ὅπερ ἀναμφιβόλως ἤθελε ταφῆ ἀφανὲς ἐνταῦθα, ἔνθα διαπρέπουσι καὶ ἀποθεοῦνται μόνον οἱ ἀλαταποθηκάριοι καὶ οἱ τελωνοφύλακες.

* *
*

Ὁ Σπυρίδων Σαμάρας ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1862. Λίαν πρωΐμως, ἐν τῇ ἁπαλῇ ἀκόμη ἡλικίᾳ, ἐξεδηλώθη ἡ πρὸς τὴν μουσικὴν ἰδιάζουσα αὐτοῦ κλίσις. Παῖς ἔτι, φεύ-

γων τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁμηλίκων, ἠρέσκετο εἰς τὴν ἀκρόασιν μουσικῶν ᾀσμάτων καὶ συμφωνιῶν, προτιμῶν ἀντὶ ἄλλου παιδικοῦ ἀθύρματος τὰ πλῆκτρα τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ὅπου συναυλία, ὅπου μέλος καὶ ᾆσμα, ὅπου ἦχος μουσικῆς, ἐκεῖ ἐφέρετο ἐξ ἀκατανικήτου ἐμφύτου ἡ παιδικὴ αὐτοῦ ψυχή, παραδιδομένη εἰς εὐγενῆ ἔμπνευσιν, καὶ μεταφερομένη διὰ τῶν κυμάτων τῆς μουσικῆς εἰς κόσμον ἐκστάσεως καὶ ἀλλοφροσύνης. Ψυχολόγος παρατηρητὴς ἠδύνατο νὰ παρακολουθήσῃ ἐπὶ τῆς συγκεκινημένης φυσιογνωμίας τοῦ παιδὸς τὰ χρώματα καὶ τὴν ποικίλλουσαν ἔκφρασιν τῶν μουσικῶν τόνων, ὁσάκις ἐνωτίζετο αὐτοὺς μετὰ προσηλώσεως περιέργου ὁ μικρὸς μουσόληπτος. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἤνοιγε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ τὸ οὖς εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν ἤχων ὥστε κατώρθου νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τοῦ κυμβάλου, παιδίον ἔτι ἄπειρον, τὴν ἑνότητα καὶ τὴν ἔκφρασιν αὐτῶν, ἐξ ἁπλῆς ἀπομνημονεύσεως. Βραδύτερον, ἀπορφανισθεὶς τοῦ πατρός, καὶ ἀποκαταστὰς ἐν Ἀθήναις ἐμόρφωσε βαθμηδὸν τὸ μουσικὸν αἴσθημα διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς σπουδῆς παρ' ἐγκρίτοις μουσικοδιδασκάλοις. Νεαρώτατος ἔτι ἠγάπησε τὸ ὡραῖον οὐ μόνον ἐν τῇ μουσικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ποιήσει. Ἡ προνομιοῦχος ψυχὴ τοῦ Σαμάρα, μόλις δεκαπενταέτους, ἀνεύρισκε τὸ μυστήριον τοῦ ὡραίου εἰς τὰ κλασικὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, διαπλαττομένη εἰς τὰς ἁρμονίας αὐτῶν. Οὑτωσὶ δὲ εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς δόξης καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γῇ, ἔνθα ἡ μουσικὴ καὶ τὸ δρᾶμα ἔχουσι τὴν ἐνδοξοτέραν ἱστορίαν, ἠνέωξε τὸν νοῦν εἰς τοὺς πρώτους νόμους τοῦ ὡραίου ἐκφραζομένου διὰ τῶν *ἤχων*.

Νεώτατος ἔτι, τῷ 1877, ἐποίησε τὸ πρῶτον αὐτοῦ μουσικὸν ἔργον «Scherzo sull'opera *Contessa d'Amalfi*», ὅπερ ἀφιέρωσε τῷ προσφιλεῖ αὐτοῦ διδασκάλῳ E. Stancapiano, ἐγκαίρως διαγνώσαντι καὶ ἐνισχύσαντι τὴν σπανίαν μουσικὴν εὐφυΐαν τοῦ παιδός. Τὸ αὐτὸ ἔτος συνέθετο «Sérénade pour piano», ἣν ἀφιέρωσε καὶ προσήνεγκε τῇ Α. Μ. τῇ Βασιλίσσῃ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐφιλοτέχνησε περιπαθὲς

τεμάχιον «pensée mélancolique» ἐπὶ τῷ θανάτῳ καὶ εἰς μνήμην τοῦ πολυκλαύστου Βούρβαχη. Ἐκ τῶν πρώτων τούτων δοκιμίων κατεφαίνετο ἡ ἐξιδιασμένη εὐφυΐα τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου ἐφελκύουσα τὸν θαυμασμὸν τῶν διδασκάλων καὶ προοιωνιζομένη ἔνδοξον τὸ μέλλον αὐτοῦ. Τῷ 1879 συνέθετο ἓν «terzetto», μεῖναν ἀδημοσίευτον, τὸ βάλς «la jeunesse», πρὸς δὲ καὶ μεγάλην τινὰ συμφωνίαν δι' ὀρχήστραν, ἣν διηύθυνεν ὁ ἴδιος ἐν τῷ χειμερινῷ θεάτρῳ Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν δημοσίᾳ γενομένην ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Τῷ 1880, ἐκτὸς ὡραίου τινὸς βάλς «carnaval de 1880», ἀφιερωθέντος τῷ κ. Φραβασίλῃ καὶ δημοσιευθέντος εἶτα ἐν Νεαπόλει, ἐποίησε διαφόρους Romances. Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον διετρανώθη ἡ πρὸς τὴν μουσικὴν ἀπαράμιλλος κλίσις καὶ δεξιότης αὐτοῦ εἰς δύο ἔργα, «Sonata per violino e piano» καὶ «Ave Maria,» τὰ ὁποῖα ἐκτελεσθέντα βραδύτερον ἐν Παρισίοις ἐνίσχυσαν τὰ βήματα αὐτοῦ εἰς εὐρύτερον καλλιτεχνικὸν στάδιον. Πρὸ τῆς εἰς Παρισίους μεταβάσεώς του ἐμελοποίησεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διδασκάλου του Σταγκαπιάνου, τετράπρακτον μελόδραμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Olao» γραφὲν ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Φραβασίλη.

Εἰς Παρισίους μετέβη τῷ 1882, ἔνθα τῇ γενναίᾳ προστασίᾳ τοῦ Marquis de Saint-Hilaire ἐξηκολούθησε καὶ διεπέρανε τὰς σπουδὰς ἐν τῷ Ὠδείῳ ὑπὸ τὸν διάσημον μουσουργὸν Delibes. Ἅμα τῇ αὐτόθι ἐμφανίσει αὐτοῦ ὁ νεαρὸς Σαμάρας ἐγένετο γνωστὸς παρὰ τῇ λεπτοτέρᾳ κοινωνίᾳ τῆς εὐρωπαϊκῆς ταύτης μητροπόλεως. Ὁ Marquis de Saint-Hilaire εὐθὺς ἔσπευσε νὰ παρουσιάσῃ τὸν προσφιλῆ προστατευόμενον τῇ Société Académique des enfants d'Apollon, ὅπου πρῶτον δεῖγμα τῆς ἐξόχου μουσικῆς δεινότητος, ἐξετέλεσεν, ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ ἀπαιτητικωτέρου ἐπὶ μουσικῇ λεπτότητι ἀκροατηρίου, τὰ ἀνωτέρω τεμάχια, τὴν Sonata καὶ τὴν Ave Maria, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἰδίου μαρκησίου διὰ τετραχόρδου, ᾄδοντος δὲ τὴν Prière τοῦ γνωστοῦ ἕλληνος ὀξυφώνου

Κρητικοῦ. Τοσαύτη δ' ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία τῶν ἔργων τούτων ὥστε ὁ νέηλυς μουσουργὸς ἐξελέγη εὐθὺς καὶ ὁμοφώνως μέλος τῆς Société, ἀριθμούσης τὸ 147ον ἤδη ἔτος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της καὶ τοὺς διασημοτέρους ἐρασιτέχνας τῆς μουσικῆς μεταξὺ τῶν ἑταίρων αὐτῆς. Τῷ 1883 ἐν Παρισίοις ἐξεπόνησε τέσσαρα περιπαθῆ τεμάχια Morceaux Orientaux καί τινας romances « Le spadassin » ἅτινα ἠγόρασεν ὁ ἐκδότης Ricordi ἀντὶ ἁδροῦ τιμήματος. Ἓν τῶν τεμαχίων τούτων ἐξετελέσθη ὑπὸ τὰς ζωηρὰς ἀνευφημίας ἐπιλέκτου παρισινοῦ κόσμου ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Société τῇ 3ῃ Μαΐου ἰδίου ἔτους. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν, εἰκοσαέτης ἀκόμη, ὁ Σαμάρας ἐδοκίμαζε τὴν μελοποιητικὴν αὐτοῦ εὐχέρειαν ἀσχολούμενος περὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ πρώτου τριπράκτου μελοδράματος Medjé, ὅπερ περάνας ἔμελλε νὰ ἐκχωρήσῃ διὰ συμβολαίου καὶ ἀντὶ μεγάλης ἀμοιβῆς τῷ Ricordi, ἀλλ' ὅπερ εἶτα ἀπέσυρε, διότι ὁ ἐκδότης οὗτος, συνεπείᾳ προηγουμένων ἀναποδράστων ὑποχρεώσεων πρὸς τρίτους, ἤθελε βραδύνει τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀναβίβασιν τοῦ μελοδράματος τούτου, ὅπερ ἤδη μεταφραζόμενον ὑπὸ τοῦ κ. F. Fontana παρασταθήσεται ἐπίσης ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1885 ἐν τῷ Grand Concert du Trocadéro, ἔνθα ἔψαλεν ἡ διάσημος Νίλσων, ἐξετελέσθη νεώτερον αὐτοῦ ἔργον «Chitarrata» ὑπὸ δέκα κιθαρῳδῶν, δέκα μανδολίνων καὶ ὁλοκλήρου τῆς ὀρχήστρας. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ὁ Gounod ἐγερθεὶς ἠσπάσθη δημοσίᾳ τὸ μέτωπον καὶ συνεχάρη ζωηρότατα θλίβων τὴν χεῖρα τοῦ Σαμάρα.

* *
*

Ἀλλ' ὅ,τι ἰδίως ἐκορύφωσε τὴν περὶ τοῦ ἕλληνος μελοποιοῦ ἔξοχον φήμην ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον αὐτοῦ μελόδραμα « Flora Mirabilis, » οὗ ἡ καταπληκτικὴ ἐπιτυχία ἀποβαίνει ἀνωτέρα οἱασδήποτε περιγραφῆς. Τὸ καλλιτεχνικὸν περιοδικὸν τοῦ Μιλάνου « Il Theatro illustrato» ἀποφαίνεται ὅτι πρέπει τις ν' ἀναδράμῃ εἰς τὴν

ὡραίαν ἐκείνην ἐποχήν, καθ' ἣν οἱ Γόμεθ, οἱ Μαρκέται καὶ οἱ Πογκιέλλαι ἐλάμβανον παρὰ τοῦ κοινοῦ τοῦ Μιλάνου τὸ βάπτισμα τῆς τέχνης, διὰ ν' ἀνεύρῃ ὁμοίαν ἐπιτυχίαν πρὸς ἐκείνην, ἣν ἐδρέψατο ὁ νεαρὸς Σαμάρας ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Carcano τὴν ἑσπέραν τῆς 16 παρελθόντος Ἰουλίου, κατακηλήσας οἱονεὶ διὰ νέων ἀγνώστων ἤχων καὶ ἁρμονιῶν τὸ ἔξαλλον ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἀκροατήριον, καλέσαν ἑκκαιδεκάκις ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸν περιώνυμον ἔκτοτε καταστάντα μουσουργόν. Ἡ ἑσπέρα ἐκείνη ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἔκτακτος καὶ ἐξαιρετικὸς θρίαμβος, ὡς ἀπεφήνατο ἡ «Καρτερία» τῶν Μεδιολάνων. Ὁ *Αἰὼν* (Secolo) ἔγραφεν ὅτι ὁ Σαμάρας, γεννηθεὶς ὑπὸ τὰς μύρτους καὶ τὰς λεμονέας τῶν κήπων τοῦ Ἀλκινόου, διὰ τοῦ «Flora Mirabilis» διετράνωσεν ὅτι κέκτηται πάντα τὰ προσόντα μεσημβρινοῦ καλλιτέχνου προωρισμένου εἰς ἔνδοξον μέλλον. Ὁμόφωνος δὲ ὁ τύπος τοῦ Μιλάνου ἀνεγνώρισε τὴν μουσικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ἕλληνος ἀριστοτέχνου, ὅστις ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης κατέστη ἀντικείμενον θαυμασμοῦ καὶ λεπτῶν περὶ τέχνης συζητήσεων παρὰ τῇ μουσικωτέρᾳ κοινωνίᾳ τῆς Ἰταλίας. Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ αὐτῷ τὰ προσόντα τοῦ βαθέος μουσουργοῦ καὶ τὰ ἔτι σπανιώτερα τοῦ ἀρίστου μελοδραματογράφου, δῶρα ἀληθῶς πολύτιμα ἀλλὰ καὶ τόσῳ σπανίως συνδυαζόμενα οὑτωσὶ ἁρμονικῶς ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προσώπῳ.

* *
*

Ὁ Σαμάρας μέλλει ν' ἀνακαλύψῃ νέους ὁρίζοντας, νέα χρώματα, νέας ἐκφράσεις αἰσθήματος καὶ ἰδέας ἐν τῇ ἀπεράντῳ σφαίρᾳ τῆς μουσικῆς. Ἐν ταῖς ὡραίαις αὐτοῦ συνθέσεσιν ἐπικρατεῖ τὸ *πολυφωνικὸν στοιχεῖον*, γνώρισμα τῆς νεωτέρας σχολῆς, ἧς εἵμαρται νὰ καταστῇ ὅσονούπω τὸ κῦρος καὶ ἡ ἀδιαφιλονείκητος προσωπικότης. Ἐπωφελούμενος τῆς μοναδικῆς εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον εὐχερείας, ἐνεβάθυνεν εἰς τὴν μελέτην πάντων τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ νέου μελοδραματικοῦ θεάτρου, τῶν θαυμασιωτέρων

προϊόντων τῆς γαλλικῆς, τῆς ἰταλικῆς, τῆς γερμανικῆς καὶ τῆς ῥωσσικῆς Μούσης, οὕτω δὲ μετεβίβασεν ἐν τῇ μουσικῇ αὐτοῦ τὰς μελῳδικὰς χάριτας τῆς πατρίδος τοῦ Βελλίνη, τὸν λαμπρὸν ὀργανικὸν χρωματισμὸν τοῦ **Berlioz**, τὰς λεπτοτάτας ἁρμονίας καὶ τὴν μουσικὴν λογικὴν τοῦ Βετχόβεν, τὴν ἀρρενωπότητα τοῦ ὕφους τοῦ **Rubinstein**, συγκεραννύων φυσικώτατα τὸ αἴσθημα τῶν μὲν πρὸς τὴν πραγματικὴν ἔκφρασιν τῶν δέ.

Δὲν ἀπόκειται βεβαίως ἐμοὶ νὰ ἀναλύσω τὰς ὑψίστας ταύτας ἀρετὰς τοῦ ἕλληνος ἀριστοτέχνου, ἐν ᾗ ἄλλως τε ἐποχῇ ἅπας σχεδὸν ὁ καλλιτεχνικὸς καὶ θεατρικὸς τύπος τῆς Εὐρώπης βρίθει περισπουδάστων περὶ αὐτοῦ τεχνοκρισιῶν, ὁμόφωνος δ' ὁ μουσικὸς κόσμος ἀναγνωρίζει ἐν τῷ προςώπῳ αὐτοῦ ἔξοχον πρωτοτυπίαν, μεγαλοφυᾶ ἀτομικότητα, μέλλουσαν νὰ σαγηνεύσῃ τὸν κόσμον καὶ νὰ καταλάβῃ ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ νέου μελοδραματικοῦ θεάτρου. Ἀτάκτως ἐρρίφθησαν αἱ ὀλίγαι ὧδε γραμμαί, ὅπως γνωρισθῇ τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ ἡμετέρου Ἡμερολογίου ὁ ἔξοχος ἕλλην μουσουργός.

Τὴν ἀνατολὴν τοῦ νέου τούτου τῆς τέχνης ἀστέρος χαιρετίζομεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες μετ' ἀνεκλαλήτου ἀγαλλιάσεως, σεμνυνόμενοι ὅτι τῶν ἀμαράντων δαφνῶν, ἃς δρέπει ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐν μέσῳ τοῦ θάμβους καὶ τῆς γοητείας ἣν καταλείπει ὡς φωτεινὸν μετέωρον εἰς τὰ ὄμματα τόσου πεπολιτισμένου κόσμου, τῶν δαφνῶν τούτων μετέχει καὶ ἡ φύσασα καὶ ἐκθρέψασα αὐτὸν Ἑλλάς!

Ἐν Ἀθήναις, μηνὶ Αὐγούστῳ 1886.

Κων. Φ. Σκοκος

Ο ΕΛΛΗΝ ΜΟΥΣΟΥΡΓΟΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΣΑΜΑΡΑΣ

ΟΙ ΑΔΙΑΦΟΡΟΙ

Βαθεῖαν μοὶ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον οἱ «Ἀδιάφοροι» δραμάτιον τοῦ ἱσπανοῦ Ἐρρίκου Γασπάρ. Ὁ συνταγματάρχης Εὐπράτης ἀποπέμπει ἐκ τοῦ οἴκου τῆς ἀδελφῆς του, ἐν πληθούσῃ ἑσπερίδι, ὅλην τὴν ἀγέλην τῶν ὑπὸ μέλαν ἔνδυμα ἢ πολυτελεῖς ἐσθῆτας ἀχρείων ὄντων, ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν· διότι θέλει νὰ ἐκβάλῃ, λέγει, τὰς σεσηπυίας ὀπώρας πρὶν ἡ σῆψις προσβάλῃ καὶ τὰς ὑγιεῖς, διότι δὲν ἐννοεῖ εἰς κανένα νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ἂν μὴ πρότερον τῷ παρουσιάσῃ τὸ διαβατήριόν του ἐπιθεωρημένον ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἀληθῶς Εὐπρατῶν στερεῖται ἡ ἡμετέρα κοινωνία, καὶ διὰ τοῦτο εὑρίσκεται ἐν ᾗ καταστάσει εὑρίσκεται· στερεῖται ἀνθρώπων ἐχόντων τὸ θάρρος νὰ ὀνομάζωσι τὰ πράγματα διὰ τοῦ ὀνόματός των, ἐχόντων τὴν τόλμην ν' ἀποσπῶσιν ἀπὸ τοῦ στήθους καὶ ρίπτωσιν εἰς τὸν βόρβορον τὸ κίβδηλον παράσημον, ἐχόντων τὴν γενναιότητα νὰ δοκιμάζωσιν ἐπὶ λυδίας λίθου τὸν χρυσὸν τοῦ πλουσίου μὴ εἶνε ζυμωμένος μὲ αἶσχος, μὴ εἶνε ramassé καὶ ὄχι amassé, κατὰ τὴν εὐφυᾶ διάκρισιν τῶν Γάλλων, ἀνθρώπων ἐχόντων τὸν ἡρωϊσμὸν νὰ ταξινομῶσι κατ' ἀξίαν τὴν κοινωνίαν.

Τὸ κοινωνικὸν ἡμῶν νόσημα εἶνε ἡ *ἀδιαφορία* : ἄνανδρός τις ἀνοχὴ προσώπων καὶ πραγμάτων. *Τί μὲ μέλει* ! ψιθυρίζει ἕκαστος, *ἐγὼ θὰ διορθώσω τὸ ρωμαίϊκο* ; καὶ ἀμεριμνοῦμεν περὶ πάντων· ὡς νὰ μᾶς ἐτάγισαν λωτὸν ἐλησμονήσαμεν τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτούς· ἀπωλέσαμεν σχεδὸν τὴν δύναμιν τοῦ ἐκτιμᾷν τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν ὡς ἠρειπωμένον ἐξ ἀκολασίας γεροντικὸν σῶμα ἀπόλλυσι τὴν γεῦσιν· ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ὁμοιάζουσι δι' ἡμᾶς πρὸς τὰ δίδυμα ἐκεῖνα νήπια

τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς συνέχεον τὰ ὀνόματα· διὰ τοῦτο ἔντιμοι ἄλλως ἄνθρωποι — δὲν πρόκειται περὶ τῶν μὴ ἐντίμων, οἵτινες πρὸ οὐδενὸς ἀποδειλιῶσι — διασκελίζουσιν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τοῦ συνειδότος τύψεως μεθ' ὑπερηφανείας μάλιστα, τὴν φλοιὰν τοῦ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου διαβοήτου τινὸς Μεσαλίνας ἐχούσης πλείονας ἐραστὰς ἢ ὀδόντας, μεγάρου, ὅπερ ὡς νῆσος Δῆλος, ἀνέθορεν ἀπό τινος βυθοῦ μυστηριώδους· διὰ τοῦτο θλίβομεν οἱ πολλοὶ φιλοφρόνως τὴν χεῖρα τοῦ αἰσχροκερδοῦς τραπεζίτου, ἣν οὐδ' οἱ κύνες θὰ ἐρροκάνιζον, ἂν ἐρρίπτετο εἰς αὐτούς, ἀδυνατοῦντες νὰ ὑποστῶσι τὸ μόλυσμά της· διὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι τὸ στίγμα ἐξαλείφεται ἀπὸ τῶν μετώπων ἁπλούστατα καὶ εὐχερέστατα ὡς γράμματα κιμωλίας ἀπὸ τοῦ μαυροπίνακος, διὰ σπόγγου· διὰ τοῦτο διὰ νὰ κατορθώσῃ τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς πλείστας παρ' ἡμῖν αἰθούσας πρέπει προηγουμένως ν' ἀφήσῃ ἔξω τῆς θύρας τὴν αἰδῶ ὡς ὁ ὀθωμανὸς τὰ ὑποδήματά του, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸ τζαμίον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ζητεῖ νὰ τῷ *κάμωσι ράχιν* ὅπως ἀναβῇ, εἰξεύρων ὅτι ἡ ἀξία κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα δὲν ὠφελεῖ. Ἀρχαῖός τις ὑπάλληλος, ἀκέραιος καὶ φιλόπονος ἐζήτει ποτὲ θέσιν παρά τινος γέροντος ὑπουργοῦ περιωνύμου ἐπὶ γυναικολατρείᾳ.

— Σᾶς φέρω συστάσεις μιᾶς κυρίας, εἶπεν ἀφελῶς μειδιῶν ὁ ὑπάλληλος.

— Κυρίας! ποίας; εἶπεν ἀνασκιρτήσας ὁ γέρων ὑπουργός, οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξήστραψαν ἐξ ἐπιθυμίας.

— Τῆς κυρίας.... Ὑπηρεσίας! ἠστείσθη ὁ ὑπάλληλος.

—Οὔφ! γραῖα καὶ νωδὸς κυρία! εἶπε μορφάζον τὸ γερόντιον καὶ τῷ ἔστρεψε τὰ νῶτα.

Δυστυχῆ ὑπάλληλε, διατί δὲν εὕρισκες νεαράν τινα προστάτιδα, ἔχουσαν ὅλους τοὺς ὀδόντας της — ὄχι βεβαίως ὅπως δάκνῃ, κάθε ἄλλο! — Διατί, ἂν πράγματι ἐφρόντιζες περὶ τοῦ ἄρτου τῶν τέκνων σου, δὲν ἐμιμεῖσο εὐφυᾶ τινα συνάδελφόν σου, ὅστις γνωρίζων τὸν χαρακτῆρα τοῦ πρὸ δεκάδων τινῶν ἐτῶν ὑπουργοῦ τῆς παιδείας *** ἐμίσθωσε περικαλ-

λὲς γύναιον καὶ παρουσίασεν αὐτὸ ὡς σύζυγόν του καὶ οὕτω διὰ θυσίας... δεκαδράχμων τινῶν μόνον ἐπέτυχε τὴν ποθουμένην θέσιν; Ὦ! ἠγνόεις, ταλαίπωρε, τοὺς διέποντας τὴν κοινωνίαν ἡμῶν ὅρους καὶ ἐξέπνευσες, εἶμαι βέβαιος, οἰκτρῶς ἐπὶ ψιάθου...

* * *

Ὅτε εἶδον ὅτι μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν ἐνόρκων ἐν τῇ δίκῃ Κράουφορδ τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν ἐθεώρησε πολιτικῶς νεκρὸν τὸν σὶρ Κάρολον Δίλκε καὶ αὐτὸς δὲ ὁ διαπρεπὴς πολιτευτὴς τῆς Σελσέας κοινωνικὸν θάνατον ἐθεώρησε τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ καταδίκην του καὶ ἐξεπατρίσθη, ἐγκαταλιπὼν τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ στάδιον, ἀνελογίσθην τί θὰ συνέβαινεν ἂν ὁ Δίλκε ἦτο Ἕλλην καὶ ἡ ἀπόφασις ἐξεδίδετο ἐνταῦθα· τὴν ἐπαύριον τῆς καταδίκης θὰ περιήρχετο ἀταράχως τὰς πλατείας καὶ τὰς λεωφόρους, ἐπιδεικτικῶς παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ, οἵτινες θὰ ἠμφισβήτουν τὴν τιμὴν τοῦ παραπορεύεσθαι δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ παρ' αὐτῷ· (τοιοῦτό τι εἶδον μετὰ τὴν δίκην διαφθορέως τινὸς) οὐδεμία αἴθουσα θὰ ἔκλειε τὴν θύραν της εἰς τὸν στιγματίαν· οὐδεμία χεὶρ θὰ ἔπαυε τεινομένη πρὸς αὐτόν· καὶ ὅταν ἀπετείνετο πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς του, οὗτοι προθύμως θὰ ἔστελλον αὐτὸν καὶ πάλιν εἰς τὸ κοινοβούλιον. Ὦ! εἶνε τόσον μακρόθυμοι καὶ ἀνεξίκακοι οἱ Ἕλληνες ἐκλογεῖς!

Ἡ τοιαύτη πρὸς τὰ ἤθη ἀδιαφορία ἡμῶν ἐκτείνεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Πρό τινων ἐτῶν ἐν Αὐστρίᾳ κόμης τις ὡδήγησεν εἰς τὸν ἀνακτορικὸν χορὸν τὴν σύζυγόν του, ἥτις δὲν ἦτο, φαίνεται, *καθὼς πρέπει*· ὁ αὐλάρχης εἶπεν εἰς αὐτὴν ν' ἀποσυρθῇ διότι δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἐχουσῶν τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν Αὐλήν. Ὁ κόμης ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ τὴν σύζυγόν του καὶ ἀπέλθῃ. Καὶ παρ' ἡμῖν ἄλλοτε ἐπεκράτει ποιά τις αὐστηρότης· ἡ βασίλισσα Ἀμαλία δὲν ἐδέχετο εἰς τ' ἀνάκτορα τὰς ἐπὶ σκανδάλοις πεφημισμένας καλλονάς, ἰδιαίτατα δὲ τὴν σύζυγον εὐρυμαθοῦς τινος καὶ σεβασμίου καθηγητοῦ, ὃν μόνον προσεκάλει καὶ ἐξετίμα λίαν.

Τίς ἐκ τοῦ καλουμένου ***καλοῦ κόσμου*** ἀποκλείεται σήμερον τῶν ἀνακτόρων ἕνεκα ἐπιμέμπτου διαγωγῆς; ὑπάρχουσι δέσποιναι ὧν τοὺς ἔρωτας οὐ μόνον αἱ θαλαμηπόλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἁμαξηλάται γνωρίζουσιν, εἰσερχόμεναι ὑψαύχενες, θρασεῖαι ἐξ ἀναισχυντίας πανταχοῦ ὅθεν ἔδει νὰ ἐκδιώκωνται ὡς ἐναγεῖς.

Εἶπον ὅτι ἡ ἀνοχὴ ἐκτείνεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω· τοῦτο δὲν εἶνε λίαν ἀκριβές· ἐν τοῖς κάτω στρώμασιν ἡ πρὸς τιμὴν ἀδιαφορία εἶνε πολλῷ ἧττων· τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὸν ἐν αὐτῇ τῇ ἀστυνομίᾳ πυροβολήσαντα τὴν ἀπιστήσασαν σύζυγόν του ξενοδόχον; ἴσως ἐλησμόνησαν οἱ πολλοὶ τὴν χαρακτηριστικωτάτην δίκην κρητός τινος ἐμπήξαντος ἑπτάκις μάχαιραν εἰς τὰ στήθη τῆς ἐγγάμου ἀδελφῆς του ἐχούσης ἐραστὴν, δίκην, ἐν ᾗ μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως παρέστησαν οἱ ἐπισημότατοι τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς ἡρωϊκῆς νήσου· παρὰ τῷ λαῷ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῇ μεσαίᾳ ἔτι τάξει τὸ αἴσθημα τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς εἶνε σφόδρα ἀνεπτυγμένον· δὲν ἀξιῶ ὅτι πᾶσαι αἱ συζυγικαὶ αὐτῶν ἑστίαι εἶνε ἀμίαντοι, οὐδ' ἀρνοῦμαι ὅτι πολλαὶ τῶν ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου κορῶν μεταβάλλονται ἄνευ παρεμβάσεως τοῦ ἱερέως ἀπὸ θεραπαινίδων εἰς παραμάνας, ἀλλ' ἡ διαφθορὰ ἐν τοῖς κατωτέροις κοινωνικοῖς στρώμασι κρύπτεται ὡς ἐπάρατος, δὲν ἐπιδείκνυται ἀγέρωχος. Ἀλλὰ συμβαίνει τοῦτο ἄραγε καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τάξει, τῇ ἀριστοκρατίᾳ;

*
* *

Ἡ ἀριστοκρατία! Ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἕλληνος, ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ ἔχοντος τὸ αἴσθημα τῆς ἰσότητος, ἀριστοκρατία δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὡς ὀρθῶς παρετήρει καὶ ὁ Ἀμποὺ ἐν τῇ «Συγχρόνῳ Ἑλλάδι·» ἡ κατάργησις λοιπὸν τῶν τίτλων τῆς εὐγενείας εἶνε κατ' ἐξοχὴν σύμφωνος πρὸς τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα· οἱ Ἕλληνες κόμητας μόνον Δεκάστρους ἀνεχόμεθα καὶ πρίγκηπας Ἀθερινοπούλους. Ὅθεν ἡ παρ' ἡμῖν ἀριστοκρατία δὲν εἶνε τάξις τις προνομιοῦχος αἰώνων βίων ἀριθμοῦσα, καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μεταδιδοῦσα με-

τὰ τῶν μεσαιωνικῶν πύργων ἀπεράντους γαιῶν ἐκτάσεις, ἰδιαζούσας οἰκογενειακὰς παραδόσεις, ὑψηλοφροσύνην καὶ ἁβρότητα τρόπων· ἀλλὰ κρᾶμά τι ἑτερογενὲς οἰκογενειῶν ἀγωνιστῶν οὐχὶ πάντοτε ἐκ τῶν διαπρεπῶν, φαναριωτῶν καὶ ἀνθρώπων διὰ τοῦ πλούτου ἢ τῆς πολιτικῆς ἀναδειχθέντων καὶ ὀλιγίστων πράγματι εὐπατριδῶν. Πλεῖστα περιτριγυρίζουσι τὴν γραφίδα ἡμῶν ὀνόματα ἀνδρῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς εὐτελεστάτης κοινωνικῆς τάξεως, ἀπὸ γραφέων εἰρηνοδικείων ἐν τῇ ἐσχατιᾷ ἐπαρχείου τινὸς, ἀπὸ ὑπαλλήλων παντοπωλείου ἀνῆλθον εἰς τὴν ὑψίστην τάξιν. Ἡ τοιαύτη ἀνύψωσις τοῦ λαοῦ ἀναπόφευκτος ἐν κοινωνίᾳ δημοκρατικῇ οἵα ἡ ἡμετέρα, παρέχει ἡμῖν τὸ δικαίωμα νὰ ὑπενθυμίζωμεν εἰς τοὺς ἀριστοκράτας μας ὅτι τὸ γενεαλογικὸν αὐτῶν δένδρον εἶνε νεοθαλὲς καὶ ὅτι οἱ κλάδοι αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ σείωνται ἀλαζονικῶς εἰς τὴν πνοὴν πάσης ἐπιδείξεως, ἀλλὰ νὰ ὦσιν ἐστραμμένοι πρὸς τὴν ῥίζαν των, πρὸς τὸ κοινὸν ἔδαφος ἐξ οὗ ἀνεφύησαν.

Καὶ ὅμως οἱ ἀριστοκράται ἡμῶν εἰσι τέλεον κεχωρισμένοι τοῦ ὅλου ἔθνους· λαλοῦσι γαλλικὰ, καὶ μεταξύ των ἔτι, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ· παραδίδοντες δὲ τὰ τέκνα αὐτῶν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων εἰς χεῖρας ξένων παιδαγωγῶν διεφθαρμένων καὶ ἀμαθῶν καθιστῶσιν αὐτὰ πᾶν ἄλλο ἢ ἕλληνας, οὐδ' ἡ μετέπειτα δὲ ἐκπαίδευσις αὐτῶν σκοπὸν ἔχει τὴν ἑλληνοπρεπῆ αὐτῶν διαμόρφωσιν. Ἡ ἀληθὴς ἀριστοκρατία ἔπρεπε νὰ ᾖ καὶ ἡ μάλιστα ἀνεπτυγμένη, καὶ ἡ μάλιστα φιλόπατρις μερὶς τοῦ ἔθνους. Ἐν Πολωνίᾳ ὅτε οἱ εὐπατρίδαι προσκαλοῦνται εἰς ἐπισήμους τελετὰς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων, — εἶνε δ' ἐκεῖ ἀληθὴς καὶ ἀρχαία ἀριστοκρατία — οὐδεὶς ἀνὴρ, οὐδεμία γυνὴ μεταβαίνει· ἡ συμπεριφορὰ αὐτῶν εἶνε ὑπερήφανος διαμαρτύρησις κατὰ τῶν σφετεριστῶν τῆς ἡρωϊκῆς χώρας των· τὰ τρίχαπτα δὲν καλύπτουσιν ἐκεῖ ἀρνησιπάτριδας καρδίας· ἐν αὐτῇ τῇ Κρήτῃ ἔτι, κατὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ἡ σύζυγος προξένου τινὸς Δυνάμεως μετασχούσης ἀποκλεισμοῦ ἐτέλεσε χορὸν καλέσασα καὶ τὰς ἐξεχούσας ἐκεῖ ἑλληνικὰς οἰκο-

γενείας· πᾶσαι δὲ ἀνεξαιρέτως ἐπέστρεψαν τὰ προσκλητήρια, ἀτομικὴν θεωρήσασαι τὴν κατὰ τοῦ ἔθνους προσβολήν· ἰδοὺ πῶς φέρονται οἱ ἀληθεῖς εὐπατρίδαι!... Ἀλλ' ἐνταῦθα τί συνέβη; ἅμα ὡς ἀφίκετο ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας, ὁ πασίγνωστος ἐπὶ μισελληνισμῷ, ὁ *καλὸς κόσμος* ἡμιλλήθη τίς φιλικώτερον νὰ τὸν δεξιωθῇ· οὐδεὶς ἤλγησε διὰ τὸ ἐπὶ τῆς παρειᾶς τῆς Ἑλλάδος κατενεχθὲν ῥάπισμα· ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ, ἀλλ' ἔχω τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἐν συνδιαλέξεσί τισι δὲν θὰ ἔλειψαν οὐδὲ οἱ καγχασμοὶ κατὰ τῆς δυστήνου πατρίδος μας!..

Ἐν τῷ καταστρεπτικωτάτῳ δὲ σεισμῷ τί ἔπραξαν; ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας αὐτῶν ἀνέθορεν ὁρμή τις συμπαθείας; Τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶχον προσενέγκει ἄλλοτε πλείονα ὑπὲρ τῶν θυμάτων τῆς Καζαμίτσιολας ὅτε δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἀρωγῆς λιμωττόντων καὶ ἀστέγων ἀδελφῶν ἡμῶν ἀλλὰ περὶ Ἰταλῶν περὶ ὧν ἐμερίμνα ἤδη τὸ ἑκατομμύρια ἀριθμοῦν ἔθνος αὐτῶν· ἀλλὰ τότε τὸ πρᾶγμα ἐλάμβανεν ἐπισημότερον χαρακτῆρα, ἡ ἐπίδειξις καθίστατο εὐρωπαϊκή, ἡ φιλανθρωπία ἐλάμβανε διεθνῆ χαρακτῆρα. Καὶ ἐκτὸς τούτου χάριν τῶν ξένων τί δὲν πράττουσιν οἱ ἀριστοκράται ἡμῶν.

*
* *

Ἀληθῶς ἡ ξενολατρεία των δὲν ἔχει ὅρια· κοινότατοι γραμματιδεῖς πρεσβειῶν καθίστανται οἱ ἥρωες τῶν αἰθουσῶν αὐτῶν ἐν πᾶσι πρωταγωνιστοῦντες. Εἶνε εὐρωπαῖοι, εἶνε διπλωμάται, οὐδεμία θυσία εἶνε ἱκανὴ ὑπὲρ αὐτῶν, οὐδεμία!

Ὦ! ὅσοι κήδονται τῆς τιμῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος, ὅσοι φαντάζονται εἰσέτι ἁγνὴν τὴν χώραν ταύτην, ἐν ᾗ οἱ ἀροτριῶντες ἐξάγουσιν εἰσέτι ἐκ τοῦ ἐδάφους ὀστᾶ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀποθανόντων, ἂς ἀκούσωσι τὸν ἑξῆς βραχὺν διάλογον δύο διπλωματίσκων, ὃν ἐγγυώμεθα ὡς ἀληθῆ, καὶ ἂς καλύψωσι διὰ τῶν δύο παλαμῶν τὸ πρόσωπόν των ἐξ αἰσχύνης, καὶ ἂς κλαύσωσιν ὀλίγον τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος.

— Τί μανία αὐταὶ αἱ Γραικίδες! ἔχουν τὸν διάβολον

μέσα των... νομίζεις ὅτι μεγαλόνουν μόνον καὶ μόνον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἔλθῃ κανεὶς ξένος καὶ πέσουν εἰς τὴν ἀγκάλην του.

— Ἀμὴ ἐκείνη ἡ γραῖα φοράδα ... πῶς σοῦ φαίνεται; ἤρχισε τοὺς ἔρωτάς της ἐπὶ τοῦ Ὄθωνος καὶ θαρρῶ ὅτι θὰ τοὺς παρατείνῃ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου· εἶνε ἓν εἶδος διπλωματικῆς βίβλου...

— Ἀπὸ μεμβράνην βέβαια...

— Ἀλλὰ ἡ νεοῦπανδρος ἐκείνη, ἡ οἰστρηλατουμένη, ἡ χρεμετίζουσα ἐξ ἐπιθυμίας ἱδρύει βωμοὺς ἔρωτος ὅπου τύχῃ, εἰς τὸν σιδηρόδρομον, εἰς τ' ἁμάξι...

Καὶ ἐξακολουθεῖ ἡ ὀνοματολογία· καὶ ἀπαριθμοῦσι τὰ ὀνόματα ἑλληνίδων καὶ διασύρεται τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν μέσῳ καγχασμῶν!..

* * *

Ἀλλὰ θὰ μοὶ εἴπῃ τις ἴσως: Δὲν πταίουν ὅσον φαίνονται, ἔχει καὶ ὁ πλοῦτος τὰς πειρασμούς του ὅπως καὶ ἡ πτωχεία· ὅταν αἱ χεῖρες μένωσιν ἀκίνητοι, ἡ κεφαλὴ ἐργάζεται, καὶ ἡ φαντασία, ἡ *τρελλὴ τοῦ σπιτιοῦ*, τρέχει τυχοδιωκτικῶς ἐπάνω κάτω... ἡ ἀργία εἶνε μεγάλη διαφθορεύς. Καὶ τίς ἀναγκάζει τοὺς ἀριστοκράτας ἡμῶν νὰ ὦσιν ἀργοί; Ἂν ἔχωσιν ἀρκοῦντα πλοῦτον ὥστε νὰ μὴ ἐργάζωνται διόλου, τοῦθ' ὅπερ εἶνε σπανιώτατον παρ' ἡμῖν, διατὶ δὲν μιμοῦνται τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀριστοκρατίαν, τὴν ἀγγλικήν;

Οἱ ἄγγλοι ἐννοοῦσιν ὅτι noblesse oblige· εἰσὶ δὲ γενναιόδωροι, προσφέροντες πολλά, ἀσχολούμενοι εἰς φιλανθρωπικὰ ἔργα, προϊστάμενοι παντὸς ἐθνωφελοῦς ἐγχειρήματος. Μεριμνῶσι περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἱδρύουσι βραβεῖα, ὑποτροφίας· ταῦτα δὲ πράττουσιν οὐ μόνον οἱ πάμπλουτοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μετρίαν ἔχοντες περιουσίαν· πολλοὺς τῶν ἄγγλων ἀριστοκρατῶν ἀποκαλεῖ τὸ πλῆθος «πατέρας τοῦ λαοῦ.» Ὡς γνωστὸν ἐν Ἀγγλίᾳ τηρεῖται αὐστηρότατα ἡ ἀργία τῆς Κυριακῆς· ὁ χειρῶναξ ὅταν ἦνε ψῦχος καὶ ἦνε μολυβδόχρους ὁ οὐρανός, θὰ μεταβῇ εἰς τὸ καπηλεῖον ὅπου τὸν ἀναμένει φῶς,

θερμότης, διασκέδασις· οἱ ἄγγλοι εὐπατρίδαι ὅπως σώσωσι τὸν λαὸν τῆς πνευματοποσίας ἵδρυσαν καταστήματα ἐν οἷς ὑπάρχει ἡ θερμότης καὶ τὸ φῶς, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ οἰνοπνεύματος τὸ ἀβλαβὲς τέϊον· οἱ ἄγγλοι ἀριστοκράται διατηροῦσι πολυτόμους βιβλιοθήκας ἀνοικτὰς εἰς τὸν λαὸν τὰς Κυριακάς. Ἡ πρὸς τὸν λαὸν μέριμνα τινῶν προβαίνει ἔτι περαιτέρω· ὁ δοὺξ τοῦ Malborough ἔχει ἀναπεπταμένον τὸν ἡγεμονικὸν αὐτοῦ κῆπον εἰς τοὺς πτωχοὺς χωρικούς. Τοῦτο καλεῖται ἀριστοκρατία καὶ ὄχι ὁ πιθηκισμὸς παντὸς ὀθνείου, ἡ ἀπάρνησις παντὸς ἱεροῦ καὶ ὁσίου, ἡ διαφθορὰ ψυχῶν τε καὶ σωμάτων!

*
* *

Δὲν λέγομεν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ὅτι πᾶσα ἡ ἀνωτέρα κοινωνικὴ τάξις εἶνε ἔκλυτος τὰ ἤθη. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ πολλαὶ ἐνάρετοι ψυχαὶ καὶ φιλοπάτριδες καρδίαι, ἀλλὰ τὸ μέγα, τὸ ἀσύγγνωστον αὐτῶν ἐλάττωμα εἶνε ἡ ἀνοχή· οὗτοι εἶνε οἱ κατ' ἐξοχὴν *ἀδιάφοροι*, οἵτινες δὲν ἔχουσι τὴν γενναιότητα νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν ἀγανάκτησίν των κατὰ τῆς ἐκλύσεως, δὲν ἔχουσι τὸν ἡρωϊσμὸν νὰ κλείσωσι τὴν θύραν των εἰς τὸν αἰσχροκερδῆ, εἰς τὴν συγκαταβατικὴν σύζυγον, εἰς τὸν ἀνεκτικὸν σύζυγον, εἰς πάντα σύροντα εἰς τὸν βόρβορον τὸν χαρακτῆρά του.

Ἴσως ἀπατώμεθα, ἴσως οἱ ἔντιμοι εἶνε πολλῷ πλείονες ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τάξει παρ' ὅσον φανταζόμεθα· τόσῳ τὸ καλλίτερον· ἀλλ' ἂς δώσωσι πρὸς ἀλλήλους τὰς χεῖράς των, ἂς συνασπισθῶσιν, ἂς ἐγείρωσι διὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν πρόχωμα κατὰ τῆς πλημμυρούσης διαφθορᾶς.

Ἂς στιγματισθῇ ἡ κακοήθεια ὅπως συσπειρωθῇ ἔν τινι γωνίᾳ ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἄλγους· ἂς καυτηριασθῇ τὸ ἀλγοῦν καὶ δυσῶδες μέλος ὅπως μὴ προσβληθῇ ὑπὸ γαγγραίνης τὸ ὅλον· ἂς ἀρχίσῃ ἡ ἐξέλεγξις τοῦ λογαριασμοῦ ἑκάστου καὶ τότε οἱ ἀμφίβολοι, οἱ ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν διαφθορὰν βλέποντες τὰ ψευδῆ τῆς κοινωνίας εἴδωλα κρημνιζόμενα τῶν ὑπο-

βάθρων των, βλέποντες τοὺς ψευδεῖς ἐντίμους ῥιπτομένους ὡς σκύβαλα ἔξω τῶν θυρῶν, θὰ φοβηθῶσι μὴ καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἐπισκήψῃ ἡ ἀμείλικτος καὶ δικαία τιμωρία. Ὡς ὑπάρχει ποινικὴ δικαιοσύνη ἄς ὑπάρχῃ καὶ ἠθικὴ δικαιοσύνη, ἐκδιδοῦσα καὶ αὕτη τὰς ἀποφάσεις της φοβερὰς ἐν ἀνάγκῃ.

Πότε θὰ παραστῇ καὶ ἐν ἡμῖν ὁ Εὐπράτης τοῦ δράματος δν. ἀνεφέραμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἄρθρου ἡμῶν, καὶ θὰ εἴπῃ διὰ φωνῆς σθεναρᾶς πρὸς ἄλλους περὶ αὐτὸν μεγαλόφρονας τὰς γενναίας ταύτας λέξεις :

— Ἰδοὺ ἡ φάλαγξ μας σχηματίζεται· θαρρεῖτε, φαλαγγῖται ! Ἐκκαθαρίσωμεν τὴν ὁδόν· πορευθῶμεν ὅπου ἡ τιμὴ μᾶς καλεῖ!

Ἀθήνῃσι, Σεπτεμβρίῳ, 1886

Αρ. Κουρτιδης

ΑΔΥΝΑΜΙΑ

Τὸ κάθε ὁλόχαρο πλᾶσμα τοῦ κόσμου,
Μ' ὅλη τὴ νεότη του, τὴν ἐμμορφιά·
'Μπορῶ ὁλοζώντανο νὰ φέρω ἐμπρός μου,
'Στὸν νοῦ, 'ς τὰ μάτια μου 'σὰν ζωγραφιά.

—

Μὰ σέν', 'Αγάπη μου, ὅσο ἂν θελήσω,
Τοῦ κάκου κι' ἄδικα χάνω καιρό·
Τὴν ἐμμορφάδα σου νὰ παραστήσω,
Δὲν ἔχω δύναμι, δὲν ἠμπορῶ.

—

Τί κρῖμα! ἡ μοῖρά μας ἡ ὠργισμένη
Κατάραν ἄδικη μᾶς ἔχει 'πῆ!
Ὅ,τι 'ς τὰ στήθη μας 'σὰν ἄστρο μένει,
'Στὸν νοῦ νὰ σβύνεται 'σὰν ἀστραπή.

Γεωργιος Δροσινης

AN GRETCHEN

Ἂν ἦναι ὁ Ἔρως βασιλῆᾶς τοῦ κόσμου
Τὴν κόμη σου ἔχει στέμμα τὴ χρυσῆ,
Γι' αὐτὸ ὅταν διαβαίνῃς ἀπ' ἐμπρός μου,
ἀστράφτεις ἀπὸ δόξα περισσή.
Ἂν ἦναι ὁ Ἔρως βασιλῆᾶς τοῦ κόσμου
Βασίλισσά του εἶσαι Σύ.

Θεὸς ἂν ἦν' ὁ Ἔρως, γαλανή μου,
Τὰ μάτια σου ἔχει πάρει γιὰ οὐρανό·
Γι' αὐτὸ ἡ ματιά σου τὴν πικρὴ ζωή μου
Σὰν ὄνειρο χρυσόνει γαλανό.
Θεὸς ἂν ἦν' ὁ Ἔρως, γαλανή μου,
Εἶσ' ἀγγελοῦδί του ἁγνό.

Μ' ἂν ἦναι βασιλῆᾶς στὰ καταχθόνια,
Τὸ στῆθός σου ἔχει Ἅδη τὸ σκληρό.
Γι' αὐτὸ μέσ' τὴν καρδιά μου νοιώθω αἰώνια
Σὰν ἀπὸ χίλιους δαίμονες χορό.
Μ' ἂν ἦναι βασιλῆᾶς στὰ καταχθόνια,
Ἄχ! Σατανᾶ του σὲ θωρῶ.

Γεωρ. Κ. Στρατηγης

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Quis proficit in litteris
et deficit in moribus,
plus deficit quam proficit.

Κικέρων

«Διατὶ ἡ ἠθικὴ προαγωγὴ οὐκ ἀεὶ συμβαδίζει τῇ διανοητικῇ.»

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος μεταξὺ πολλῶν καὶ καλῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα προέβαλε πρὸς συζήτησιν εἰς τὸ ὑπὸ φθόνου καὶ κακεντρεχείας ματαιωθὲν ἐπιστημονικὸν συνέδριον, ὅπερ ἔμελλε νὰ συνέλθῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος αὐτοῦ, εἶναι καὶ τὸ ἄνω τιθέμενον σύντομον μὲν πολλῆς δὲ μελέτης ἄξιον θέμα.

Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ὕψιστον σκοπὸν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀγωγῆς καὶ ἐνεργείας ἔθετον τὸ «καλὸν κἀγαθὸν γενέσθαι,» δι' οὗ ἐντονωτέρα μὲν ῥοπὴ ἐδίδετο τῇ ἠθικῇ προαγωγῇ, δὲν παρημελεῖτο ὅμως καὶ ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις, διότι αὕτη κυρίως στηρίζει καὶ ἐνισχύει τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ ἠθικὴ τελειότης αὐτοῦ, ἡ ἀρετή. Διὸ καὶ πλεῖστοι τῶν περὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἀσχολουμένων καὶ παιδαγωγικὰς πραγματείας συγγραφόντων διὰ μακρῶν ἐξαίρουσι τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν παίδων ὡς τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς, «ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου ἐκτιμᾶται οὐχὶ ἐξ ὧν ἔχει (πλούτου, δόξης, τιμῶν), ἀλλ' ἐξ ὧν βούλεται καὶ πράττει.»

Καὶ ὅμως ἱστορικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ μὲν διανοητικὴ προαγωγὴ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ, ἡ δὲ ἠθικὴ χωλαίνει καὶ ὑστερεῖ. Ἡ δυσαναλογία αὕτη ὀλιγωτέρα μὲν ἦτο κατὰ τοὺς λαμπροὺς τῆς ἀρχαιότητος χρόνους παρ' Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις, πολὺ δὲ μεγαλειτέρα φαίνεται κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους διότι παρ' ἐκείνοις ἡ ἠθικὴ ἀγωγὴ ἐνισχύετο καὶ ὑπεστηρίζετο καὶ ὑπὸ Ἀρχῶν τοῦτο τὸ ὑψηλὸν καθῆκον ἐχουσῶν, τὴν ἐποπτείαν δηλονότι τῶν ἠθῶν καὶ δὴ οὐ μόνον τῶν ἀνηλίκων ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνηλίκων

ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἐνῷ αἱ νεώτεραι πολιτεῖαι πολὺ μᾶλλον χειραφετήσασαι τὸ ἄτομον ὀλιγώτερον ἀληθῶς καὶ ἀσθενέστερον φροντίζουσι περὶ τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς, προτιμῶσαι νὰ φέρωνται μᾶλλον ὡς τιμωροὶ ἢ ὡς προνοητικοὶ φύλακες.

Φαινομένου δὲ τοσοῦτον κοινοῦ ἀνάγκη νὰ ὑπόκειται αἰτία τις μόνιμος καὶ ἰσχυρά. Καὶ οἱ μὲν ἄμεσοι ὑπεύθυνοι τῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς δὲν διστάζουσιν ἐνίοτε ν' ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ εἰς τοὺς παιδευομένους, παραδεχθέντες μετά τινος ὑπερβολῆς φύσεις μοχθηρὰς καὶ ἀποφηνάμενοι ὅτι «φύσιν μοχθηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον.» Ἀλλ' ἡ παιδαγωγικὴ μικρὰν θὰ εἶχε τὴν ἀξίαν ὡς ἐπιστήμη καὶ ὡς τέχνη, ἐὰν μόνον τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἠδύνατο νὰ παιδαγωγήσῃ. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου πρέπει ν' ἀναζητηθῇ ὄχι ἐν τοῖς παιδευομένοις ἀλλ' ἐν τοῖς παιδεύουσι τοῖς τε ἀμέσοις καὶ ἐμμέσοις.

Ἐσχάτως ἔτι πρό τινων μηνῶν γάλλος πολιτευτὴς φιλόσοφος, ὁ κ. Φερρῦ, ἂν μὴ μᾶς ἀπατᾷ ἡ μνήμη, ἀγορεύων ἔν τινι μεσημβρινῇ πόλει τῆς Γαλλίας ἐξεφώνει τὰ πολλῆς προσοχῆς ταῦτα λόγια. «Εἶμαι, εἶπεν ὁ σοφὸς Γαλάτης, ἀρκετὰ εὐχαριστημένος ἐκ τῶν εἰσαχθεισῶν ἐν τοῖς σχολείοις διδακτικῶν μεθόδων· δὲν εἶμαι ὅμως ἐπίσης εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἠθικῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς.» Ἔλεγε δηλ. προκόπτουσι μὲν οἱ νέοι τῆς Γαλλίας εἰς τὰ γράμματα ἀλλ' οὐχὶ ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν. Ἡ παρατήρησις δυστυχῶς εἶναι ἀληθὴς ἐκτεινομένη καὶ πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας.

Αἰτία τῆς ἀνισότητος ταύτης μεταξὺ διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς προαγωγῆς εἶναι κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν τὸ ὅτι εὐχερέστερον μὲν ἐκμανθάνονται καὶ ἐφαρμόζονται ὑπὸ τῶν διδασκάλων τὰ διάφορα μέσα, δι' ὧν καλλιεργεῖται ἡ διανοητικὴ προαγωγή· ἔργον ὅμως δυσχερές, ἀπαιτοῦν μείζονα πρακτικὴν σοφίαν καὶ πρὸ πάντων φιλόστοργον ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς παῖδας καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ πρὸς τὸ ἐπάγγελμα, εἶναι ἡ ἠθικὴ τῶν παίδων μόρφωσις. Οὐχὶ λοιπὸν φυσική τις τῶν παίδων ῥοπὴ πρὸς τὸ κακὸν, τοὐλάχιστον τόσον συχνὴ, ἀλλ' ἄγνοια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ εἰδικώτερον τῆς παιδικῆς καί τις ὄκνος καὶ ἀμέλεια ἢ ἀψικορία εἶναι ἡ αἰτία, δι' ἣν ἡ ἠθικὴ προαγωγὴ οὐ συμβαδίζει τῇ διανοητικῇ.

Συντελεῖ δὲ εἰς τοῦτο οὐχ ἥκιστα καὶ ἡ κοινωνία, ἥτις λέγει μὲν ὅτι τὰ μάλιστα ἐκτιμᾷ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν πράγματι ὅμως, ὡς συμβαίνει ἐν ταῖς ἐξετάσεσι, χειροκροτεῖ καὶ βραβεύει τὴν δια-

νοητικὴν προαγωγήν. Βραβεῖα ἀρετῆς γνήσια δὲν πρόκεινται. Τοῦτο δὲ καλῶς γινώσκοντες καὶ οἱ διδάσκαλοι πολὺ περισσοτέραν προσοχὴν δίδουσιν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τοὺς μικροὺς μαθητάς των φιλοσόφους ἐκπλήττοντας τὸ ἀκροατήριον διὰ τῶν γνώσεών των (!) ἢ νὰ ἀναδείξωσιν αὐτοὺς καλοὺς κἀγαθούς. Ὁμολογούμενον δὲ εἶναι ὅτι αἱ γνώσεις αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς δὲν ἔχουσιν ἠθικὴν ἀξίαν καὶ ὅτι σπουδαῖον μὲν εἶναι τὸ τί γινώσκει ὁ ἄνθρωπος πολὺ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι τὸ τί πράττει.

Ἵνα συμβαδίζῃ λοιπὸν ἡ ἠθικὴ μόρφωσις τῇ διανοητικῇ ἀναπτύξει, ἀνάγκη εἶναι πρῶτον μὲν οἱ γονεῖς καὶ ἡ κοινωνία νὰ δεικνύωσι μεῖζον ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἠθικὴν τῶν τέκνων αὐτῶν μόρφωσιν· δεύτερον δὲ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν διδασκάλων νὰ λαμβάνηται οὐχ ἥκιστα ὑπ' ὄψιν ἡ ἠθικὴ αὐτῶν μόρφωσις. Ἄριστοι διδάσκαλοι πρέπει νὰ θεωρῶνται οὐχὶ μόνον οἱ ἐπιτυχῶς τὴν ἐξέτασιν εἰς τὰ μαθήματα ὑποστάντες ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιδειξάμενοι ἦθος προσῆκον παιδαγωγικῷ διδασκάλῳ καὶ ἱκανότητα εἰς τὸ διαπλάττειν τὸ ἦθος τῶν παίδων.

Ἐνταῦθα δὲ ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ προσθέσωμεν ὅτι πολὺ τελειότερον παρεσκευασμένοι θὰ ἐξέρχωνται τῶν διδασκαλείων οἱ ἐν αὐτοῖς παιδευόμενοι, ἐὰν συνοικοῦντες ἐν αὐτοῖς, ὡς γίνεται ἐν Γερμανίᾳ, ἀνατρέφωνται αὐτοὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν συνοικούντων καὶ συνδιαιτωμένων καθηγητῶν, καὶ ἂν ἀσκῶνται καὶ δοκιμάζωνται οὐ μόνον εἰς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς τρόπους τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς τῶν μικρῶν παίδων. Ἀνάλογον δέ τι μέτρον ἀνάγκη νὰ ληφθῇ καὶ διὰ τοὺς ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου ἐξερχομένους ἑλληνοδιδασκάλους καὶ καθηγητάς· διότι τερατῶδές τι συμβαίνει παρ' ἡμῖν, οἵτινες προσέχομεν μὲν ἀπό τινος χρόνου εἰς τὴν δημοτικὴν παίδευσιν, νομίζομεν δὲ ὅτι οὐδεμιᾶς παιδαγωγικῆς προπαρασκευῆς χρήζουσιν οἱ διδάσκαλοι τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Οὐδαμῶς δὲ πρέπει νὰ θαυμάζωμεν, ἐὰν βλέπωμεν ὅτι ἡ ἠθικὴ προαγωγὴ οὐκ ἀεὶ συμβαδίζει τῇ διανοητικῇ. Καὶ εἰς τὰ τελειότερον ὠργανισμένα σχολεῖα ἐὰν εἰσέλθωμεν, θὰ ἴδωμεν ὅτι πᾶσα ἡ δραστηριότης καὶ εὐφυΐα τῶν διδασκόντων στρέφεται κυρίως εἰς τὸ διδάσκειν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καλὴ διδασκαλία μέγα ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν παίδων· ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις μόνης αὐτῆς εἶναι ἀνίκανος νὰ παραγάγῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Διὰ τοῦτο, ἐὰν τὰ πολλὰ μαθήματα εἶναι αἰτία ἢ πρόφασις τοῦ ν' ἀμελῇ ὁ διδάσκαλος τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς μορφώσεως, βεβαίως πολὺ

προτιμότερον εἶναι νὰ ἐλατωθῶσι ταῦτα ἵνα ὑπάρχῃ ἱκανὸς πρὸς ἠθικὴν παιδαγώγησιν χρόνος.

Ἐν τέλει προσθέτομεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνα τὰ προσόντα φροντίζουσι μᾶλλον ν' ἀποκτῶσι, δι' ὧν βλέπουσιν ὅτι δύνανται εὐχερέστερον νὰ προαχθῶσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, δυστυχῶς δὲ ἐν αὐτοῖς δὲν εἶναι τὸ μᾶλλον ἀπαραίτητον ἡ ἀ ρ ε τ ή κατὰ τοὺς νῦν χρόνους.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐγράψαμεν τὰ ὀλίγα ταῦτα ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ἀνισότητος μεταξὺ ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς προαγωγῆς, ἐνῷ τὸ ζήτημα εἶναι πολὺ γενικώτερον· ἐπράξαμεν ὅμως τοῦτο διότι τὸ σχολεῖον παρασκευάζει διὰ τὴν κοινωνίαν, καὶ τὰ πλεονεκτήματα ἢ ἐλαττώματα αὐτοῦ συνεχίζονται ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Αὔγουστον 1886.

ΒΛΑΣΙΟΣ ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ

*Τῆς Κυρίας Στ. Κ****

Τοῦ βραχιολιοῦ ἡ λάμψ' ἡ ἀκριβὴ
Τοῦ φαρφουρένιου ἀνθογυαλιοῦ ἡ ἀσπράδα
Κ' ἡ χάρι ποῦ σκορπίζει τὸ κλουβὶ
Θαμπώνουν κάθε 'μάτι 'ς τὴν ἀράδα.

Μὰ μόνον ὅταν εἶνε συνοδιὰ
Ἑνὸς χεριοῦ γεμάτου τρυφεράδα,
Ἑνὸς ἀνθοῦ ποῦ εἶν' ὅλος εὐωδιά,
Κ' ἑνὸς μικροῦ πουλοιοῦ ποῦ γλυκοψάλλει,
Ἔχουν ψυχὴ κ' ἐγγίζουν 'ς τὴν καρδιά.

Κι' ἀπ' τὸ βραχιόλι λάμψι πειὸ μεγάλη,
Κι' ἀπ' τὸ κλουβὶ ἔχει χάρι πειὸ πολλή.
Καὶ πειὸ καμαρωμένο ἀπ' τἀνθογυάλι
Εἶνε τὸ φύλλο τοῦ χαρτιοῦ ποῦ κλεῖ,

Γλυκόλαλο, ἁπαλὸ καὶ μυρωμένο,
Μαζὶ λουλοῦδι, χέρι καὶ πουλί,
Ἕνα τραγοῦδι ἀπ' τὴν καρδιὰ βγαλμένο.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑΙ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ

ΟΙ ΕΡΩΤΕΣ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗι

Ἐὰν ἐπρόκειτο, ὡς ὁ ζωγράφος, νὰ σύρωμεν τὰς πρώτας χονδρὰς γραμμάς, ἐφ' ὧν θὰ ἐκτυλιχθῇ βραδύτερον καὶ θ' ἀποτυπωθῇ ἐν λεπτομερείᾳ καὶ ποικίλμασιν ἡ ὅλη εἰκών, ἡ κυριωτέρα βεβαίως θὰ ἦν ἡ τοῦ ἔρωτος, δεδομένης τῆς σκιαγραφήσεως τῆς Σμυρναϊκῆς κοινωνίας.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου μία ἐξήγησις.

Ὁ πίναξ ὅστις ὁλόγυμνος προβάλλει πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τοῦ τρίποδος εἶναι τόσῳ μικρός, καὶ τόσῳ ἀφ' ἑτέρου πλούσιος εἰς παραλλαγὰς ὁ ἐξεικονιστέος αὐτὸς Ἔρως, ὥστε εἴμεθα ἠναγκασμένοι ἐκ τῆς γραμμῆς ταύτης νὰ φιλοτεχνήσωμεν ἓν μέρος μόνον ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ μέλλων ν' ἀποτυπώσῃ ἓν ῥόδον θὰ συμπεριλάβῃ βέβαια ἐν συμπυκνώσει ὅλα τὰ πολυποίκιλα εἴδη του. Γνωστὸς ὁ συμφυρμὸς καὶ ἡ ἀνάμιξις τῶν ἐθνοτήτων ἐν Σμύρνῃ: Ὁ Ἕλλην ἐν τῇ ἰδίᾳ ὁδῷ συνωθεῖται πρὸς τὸν τοῦρκον μὲ τὸ κόκκινον φέσι του· ὁ τοῦρκος ἀντικρύζει τὸν Ἑβραῖον μὲ τὴν ποδήρη του τήβενον· ἐκεῖνος διαγκωνίζεται μὲ τὸν Ἀρμένιον, καὶ αὐτὸς μὲ τὸν Πέρσην, τὸν Ἄγγλον ἢ τὸν Φράγγον τῆς Ἀνατολῆς. Ὅλοι δὲ αὐτοὶ ἔχουσι τὰ ἔθιμά των, τὰς ἰδέας των· καὶ οἱ ἔρωτες βεβαίως τοῦ σαρικοφόρου τοῦ ἐ π ά ν ω μ α χ α λ ᾶ, συνεννοουμένου διὰ τῆς γλώσσης τῶν ἀνθέων του, δὲν δέονται διὰ τῆς ἰδίας τακτικῆς ἣν μετέρχεται κατὰ τὰς ἀπόκρεω ὁ μυρόεις χορευτὴς τῶν λεσχῶν. Τί νὰ κάμωμεν; Νὰ τοὺς παρακολουθήσωμεν ὅλους ἐν σειρᾷ; Φοβούμεθα — καὶ παραβλέπομεν μίαν στιγμὴν τοῦ χώρου τὰ ὅρια — ἐὰν ἀρχίσωμεν, ἔξαφνα, ἀπὸ τῶν τούρκων, μήπως συλληφθῶμεν ἐκεῖ πλησίον τινὸς δικτυωτοῦ χαρεμίου, ἀφ' οὗ ἀπαστράπτει ἀναμένων κανεὶς μαῦρος μαῦρος ὀφθαλμὸς χανουμίσσης, καί... εἰς τὰς ἐρήμους τουρκικὰς ὁδούς, ξεύρετε, τοιαῦται

ἐπισκοπήσεις ἀπαιτοῦσι κάποτε βαρύν, πολὺ βαρὺν φόρον... ῥάχεως.— Νὰ τοὺς ἀναζητήσωμεν εἰς τὰς ἀρμενικὰς συνοικίας; Ἔπρεπε τότε νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐδῶ —καὶ δειλιῶμεν— ἐρωτικὰς ἐκμυστηρεύσεις ὡσὰν ταύτας:

«Τὸ πρόσωπόν σου 'σὰν κιοφτὲ 'μοιάζει μισοψημένο
ποῦ 'ς τὸ τηγάνι παίζει.
Ὅταν τὸ βλέπω γίνομαι 'σὰν ἀνακατωμένο
ταχίνι μὲ πετμέζι.
Τὰ μάτια σου μοῦ φαίνονται 'σὰν μαῦροι καβουρμάδες
Τὰ μάγουλά σου 'σὰν καλοὶ κολοκυθοντολμάδες...»

Καὶ ἀναλόγως τὰ ἐπίλοιπα. — Νὰ σᾶς εἴπωμεν πῶς ἀγαπῶσιν οἱ Ἑβραῖοι; Ἐρωτήσετε τὸν κύριον Τζιβανόπουλον Οἱ εὐρωπαΐζοντες; Τοὺς βλέπετε εἰς τὰ σαλόνιά σας. Καὶ πρὸ τοῦ ἐμφανοῦς τούτου embarras de choix προσηλούμεθα εἰς μόνον τοὺς ἰδικούς μας· εἶναι οἱ πλειότερον ἐξέχοντες εἰς τὴν ἐξεικόνισιν, ἕνεκα καὶ τῆς πληθύος καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος ἐν τῇ συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀθηναϊκούς, καὶ τῆς ἀτομικῆς σφραγῖδος ἣν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἰδιαίτατα φέρουσι. Καὶ... ἀρχίζομεν, μὲ μίαν προσφώνησιν ὡς εἰς τὰ ἔπη τοῦ κ. Ἀντωνιάδου.

Ὦ ἔρως! γλυκεῖα ἀπόλαυσις ἄνευ πόνων, ὡς σὲ διύλισε, σὲ διεχώρισε καὶ οὕτω—καρπὸν ἄνευ τοῦ φλοιοῦ—σὲ γεύεται, σὲ ἐκτιμᾷ, σὲ αἰσθάνεται ἡ ἁβρὰ σμυρναϊκὴ καρδία· ὠκεανὲ ἀτελείωτε, σὺ ὅστις ἔπνιξες Βερθέρους ἐντὸς τῶν κυμάτων τῆς πικρίας σου καὶ ὅστις ἐδῶ, ὡς ὑπὸ ἔλαιον, ἀπαλύνεσαι, γλαυκιᾷς, ἠρεμοῦσαι καὶ ἀφίνεις διαυγής, κρυσταλλώδης νὰ σὲ αὐλακίζωσιν ὡς λίμνην ὁλόφαιδροι ἑορταστῶν μορφαί, αἵτινες μὲ τὸ ᾆσμα εἰς τὰ χείλη, ὡς εἰς εὐκαιρίαν πανηγύρεως κατοπτρίζονται μίαν στιγμὴν ἐντός σου καὶ παρέρχονται. Σὺ στεῖρον ἀκανθῶν ῥόδον καὶ ἄνευ πτυχῆς νέφους οὐρανέ. Σύ!.. Σύ!.. Ποῦ ἀλλαχοῦ, εἰπέ μοι, ποθητὲ θεέ, ὃς μόνος μὲ τὸν Βάκχον τοῦ Ὀλύμπου μας ἀπέμεινες, ποῦ θὰ σὲ συναντήσῃ τις οὕτως ἐλαφρὸν, ἔκδοτον ἐν τῇ παιδικῇ ἀφροντισίᾳ σου, οὕτω γελαστὸν ἄνευ πανουργίας, οὕτω παιδικῶς λατρευόμενον; Ποῦ;...

Διότι — ὅπως ὁμιλήσωμεν ὀλιγώτερον ῥωμαντικὰ — οὐδὲν συνηθέστερον καὶ εὐκολώτερον ἐν Σμύρνῃ τοῦ ἔρωτος. Δὲν ὑπάρχει — δὲν ὑπῆρχε τοὐλάχιστον πρὸ δεκαετίας μόλις — νέος εἰς τὸν περιπαθῆ αὐτὸν τόπον μὴ ἔχων ἀναρτήσει τὴν εἰκόνα του ὑπὸ μορφὴν τρυφεροῦ τινος ἀγγέλου εἰς ἄκρον τι τῶν στηθῶν του καὶ ἔχων ὡρισμένην τὴν ὥραν τῆς λατρείας του, ὡς ἐκείνην τοῦ γεύματος, τοῦ περιπάτου, τοῦ ὕπνου. Συνήθης τοιαύτη ὥρα θεωρεῖται ἀκόμη τὸ δειλινὸν καὶ εἰς τοῦτο σὺν ἄλλοις ἐμφαίνεται τὸ ἰδιάζον τῆς σμυρναϊκῆς αὐτῆς σφραγῖδος. Διότι, ἐπὶ τέλους, καθ' ὅλους τοὺς τόπους καὶ χρόνους, ἀπὸ τῶν ἀγυιῶν τοῦ Ἀγρινίου μέχρι τῶν παρισινῶν βουλεβάρτων, καὶ ἀπὸ τῆς ἁρπαγῆς τῆς Ἑλένης ὑπὸ τοῦ Πάριδος μέχρι τῆς εὐδαίμονος ἐποχῆς τῶν ἐρώτων τῶν ζυθοπωλείων, τὸ μηχανουργεῖον αὐτὸ τῆς ἀγάπης οὐδέποτε ἔπαυσε τὰς ἐργασίας του, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἐνασκήσεως τῆς τέχνης αὐτῆς παραλλάσσει. Οὕτως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις — διὰ νὰ μὴ ῥίψωμεν τὸ βλέμμα ἀχανέστερον — ἐπιτελεῖται «μετὰ φόβου θεοῦ·» ἐν Ἀθήναις σεμνοτύφως, ὑπὸ πρόσχημα φιλίας εἰς τὴν αἴθουσαν ἢ intimité εἰς τὸ ἰδιαίτερον δωμάτιον· ἐν Σμύρνῃ γίνεται ἁπλούστατα : — φανερά !

Περὶ τὸ δειλινὸν δηλαδὴ ἑκάστης ἡμέρας, ἅμα τὰ ἀνὰ τὰ *τσαρσεῖα* ἐργαστήρια κλείσωσι τὰς πύλας των καὶ αἱ σκιαὶ τῆς νυκτὸς ἀρχίσωσιν ὁλοὲν νὰ πυκνῶνται, αἱ ἀπώτεραι συνοικίαι τῆς πόλεως παριστῶσι πολλαχοῦ ἀσύνηθες θέαμα. Εἰς πλείστας τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων, κἄποτε καὶ ἐν τῇ καμπῇ τῆς ὁδοῦ, μὲ τὴν κεφαλὴν ἔξω παρατηρεῖ τις γυναικείας μορφὰς ἐστολισμένας ἐν σμυρναϊκῇ ἀφελείᾳ, συχνὰ μὲ τὸ γιασεμὴ ἢ τὸ τριαντάφυλλον ἐπὶ τῆς ὁλολεύκου *καζάκας* ἂν ὄχι τῆς κόμης, καὶ ἀφινομένας εἰς μακρὰς ὁμιλίας ἠρέμα μετὰ κομψοῦ νεανίου, ἱσταμένου ἐκεῖ που ἐν τῇ ὁδῷ. Πέραν οἱ διαβάται παρέρχονται· καὶ ἀδιάφοροι, ἐκτὸς πρὸ τοῦ αἰφνιδίου τῶν βηματισμῶν «τῆς μαμᾶς» εἰς τὴν αὐλὴν ἵστανται ἐκεῖ φιλομειδῶς ἀντιμέτωποι. *Κάμνουσι κόρτε* . . .

Νομίζετε ὅτι ἠγωνίσθησαν πολὺ διὰ νὰ κελαδήσωσι τὴν γλυκεῖαν αὐτὴν διῳδίαν; Ὅτι ἐνεστερνίσθησαν τὴν ὑπομονὴν τοῦ Ἰώβ,

ἐξητμίσθησαν εἰς ἐπιστολὰς μυρωμένας, ἐκάμφθησαν εἰς φιλοφρονήματα, ἐπολιόρκησαν συστηματικῶς; Ὅτι «ἔκλαυσαν, ἀπέθαναν τῆς πείνης, ἐχορτάσθησαν μὲ χολήν, ἔφαγον κροκόδειλον,» ὡς λέγει κάπου ὁ Χάμλετ; Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά · ὁ κύριος ἀπ' ἐδῶ— εἶναι δὲ *τῆς σειρᾶς* τῆς δεσποινίδος, ἐννοεῖται — διῆλθε προχθὲς τῆς οἰκίας της — καὶ κάθηται εἰς τὴν *ἁγία Κατερίνα*· Ἐν μέσῳ τοῦ ὁμίλου τῶν γυναικῶν, ὅστις ἐλευθέρως πλημμυρεῖ τὴν θύραν τὸ κατώφλιον καὶ μέρος τῆς ὁδοῦ ἔξω, κατὰ σύστημα σμυρναϊκόν, τὸ βλέμμα του συνηντήθη μετὰ τοῦ ἰδικοῦ της· οὐδέτερον αὐτῶν ὑπεχώρησε. Τῷ ἤρεσε... Δὲν ἠξεύρω ἐὰν ἤρεσε καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνην, ἀλλὰ εἶναι γνωστὸν εἰς τὰς φίλας ὅτι εὑρίσκεται ἀπὸ καιροῦ ἐν ἐφεδρείᾳ... «Οὔφ! ἐκεῖνος ὁ σαχλὸς ὁ Γιάννης! οὔτε νὰ τὸν 'δῇ θέλει πειά!...» Παρῆλθε τὴν ἀκόλουθον ὁ παρατηρητὴς τῆς προχθὲς μ' ἐπιμονωτέραν ἔντασιν εἰς τὸ βλέμμα καὶ γλυκυτέραν ἔκφρασιν ἐπὶ τῆς μορφῆς; Ἔ, ἀπὸ τῆς σήμερον, τῆς αὔριον τὸ πολύ, ἡ μικρά σου φίλη τὸν ἀναμένει...

* * *

Ἄλλοτε ἡ βασιλεία τοῦ *κόρτε* ἦν ἀπέραντος· ὅλοι τῷ ἀπέτιον φόρον λατρείας. Κάθε σχεδὸν παράθυρον καὶ βωμός· καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ συνηντᾶτε δύω, τρεῖς ἐνίοτε. Ὑπῆρξε μάλιστα χρυσῆ ἐποχή, καθ' ἣν ἐν ἀποκέντρῳ γωνίᾳ τῆς πόλεως, ἐκεῖ πρὸς τοὺς κήπους εἶχε καθιερωθῇ εὐρεῖα ἀνοικτὴ περιοχή, οἱονεὶ ἐκκλησία, εἰς ἣν πάντες κοινῇ, ἐν [illegible]φότητι, ἐλάτρευον τὸν φιλόπολιν θεόν. Ἦτο τὸ *ἀλάνι τοῦ [illegible]ος*· καὶ ἀνὰ τὴν χλοερὰν αὐτοῦ ἔκτασιν, καθ' ἑκάστην δ[illegible]ῦ ἡλίου ἠδύνατο ὁ ὀφθαλμὸς νὰ ἐντρυφήσῃ εἰς πυκνὰ συμπλέγ[illegible]ατα ἀσκεπῶν κορασίδων μετὰ νέων, τὰ ὁποῖα ἐπλανῶντο, συνεφέροντο ἢ ἐκάθηντο ἀναπαυτικῶς ἐπὶ τῶν χόρτων, ἐκχυνόμενα, ἐν πρωτοτύπῳ εἰδυλλίῳ, εἰς ἐκμυστηρεύσεις, γλυκογέλωτας, ᾄσματα.—

Ἀλλὰ σήμερον μετὰ τόσων ἄλλων, καὶ ἡ συνήθεια αὕτη διεγράφη. Τὸ quai — ἓν τεμάχιον Παρισίων ὃ προσεκολλήθη οἱονεὶ δι' avulsio εἰς τὴν πρώην ἀφελῆ παροχθίαν — παρεμβληθὲν ἀποτόμως ἐν τῇ κοινωνικῇ τῆς Σμύρνης δράσει, μετήλλαξεν οὐ μόνον τὰς σκηνογραφίας, τὰ τοπεῖα ἀλλὰ καὶ τὸν ῥοῦν τῶν ἐκ-

τυλισσομένων σκηνῶν. Ὅλη ἡ προσοχὴ ἐπ' αὐτοῦ. Διὰ τῶν δύο ἀπεράντων του ἄκρων, καὶ διὰ δύω γιγαντιαίων χειρῶν κρατεῖ, σφίγγει, περιπτύσσεται εἰς μεγαθηριώδη ἀγκάλην τὴν Σμύρνην ὁλόκληρον καὶ ὑποτάσσει αὐτήν, ὡς μαγνητισθεῖσαν ὑπὸ τὰ νεύματά του, τὰς ἀπαιτήσεις, τοὺς νεωτερισμούς. Καὶ ἐκείνη κλίνουσα, πιεζομένη τῷ παραχωρεῖ ἀνὰ ἓν ὅλα — τὰς ἀνέσεις της, τὰς ὀρέξεις, τὰς ἐλευθερίας, τὰ ἰδεώδη της, τὸ παρελθόν!... Ἀλλ' ἡ ἐκτραχήλισις ἐξακολουθεῖ, μεγεθύνεται. Καὶ μίαν ἡμέραν μετὰ ζωηροτέραν σαγήνευσιν ἣν πρὸ τῶν ὀμμάτων της ἀρύεται ἀκόρεστον, παρισινίζον, ὡς ὀργιαστὴς ἐπιτήδειος ὑπὸ τὴν πλουσίαν της ἐσθῆτα, τὴν ὁποίαν ὅπως τῷ ἀρέσκει περιβάλλεται, θὰ ἐπιζητήσῃ τὴν τιμήν της, ὡς τοῦ ἐρωτός των τὸν λιβανωτόν!...

Ἀλλὰ καὶ μὴ ἐπιμείνητε πολὺ εἰς τὴν εὐστάθειαν αὐτῶν τῶν ἐρώτων. Ἐὰν φύωνται ὡς μύκητες, ἀποσβέννυνται ὅμως ὡς τὰ ἡμερόβια φύλλα τῶν ἀθηναίων δημοσιογράφων. Ἐδῶ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ συναντήσῃς κατὰ τὸν στίχον τοῦ Μυσσέ· «ἀτελειώτους ἔρωτας, ὡσὰν τὰς λιτανείας.» Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν εὐδαίμονα τόπον, ἔνθα ἡ καλλονὴ περιβαλλομένη μυρίας σαγηνευτικὰς μορφάς, ἐμφανίζεται ἀνὰ πᾶν βῆμα συγχίζουσα τὸ βλέμμα, ὡς τὰ δείγματα ἐν τῇ ἐκλογῇ, ἡ προτίμησις ὁμολογουμένως τῆς μιᾶς θὰ ἦν ἁμάρτημα. ὅπερ δὲν θὰ ἐπέτρεπε πιστεύομεν οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀνεκτικότης [illegible] Μακράκη. Ἐδῶ ἀντιθέτως εἰμπορεῖ νὰ ἐγερθῇ [illegible] νος: Νὰ ἔχωσιν αἱ γυναῖκες ἓν στόμα διὰ νὰ [illegible] τὰς ἐγκλείσῃ εἰς ἓν φίλημα. Ὥστε... τὰ περὶ [illegible] ρυθμιστικὰ νομοσχέδια τοῦ κ. Τρικούπη κατὰ το[illegible]ιστον ἐνταῦθα δὲν θὰ εὐδοκίμουν. Διότι ὅλαι τὰ ἔχουσιν.

Ἀλλὰ ἐρωτήσατε καὶ τὴν ἀξιότιμον δεσποινίδα, ἀπ' ἐκεῖ. Il n'est pas dans les habitudes — διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν λέξεις, τὰς ὁποίας ἡμιγαλλίζουσα θὰ ἔρριπτεν ἄφευκτα — τοιαύτη τις ὀθελικὴ κατάστασις. Ἐκείνη, κύριέ μου, ἐννοεῖ τὸ *γοῦστο* της. Τράκ! καὶ τὸ καλειδοσκόπιον ν' ἀλλάσσῃ τοπεῖα καὶ πρόσωπα. Καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι ἡ ζωντανὴ τοῦ οὐρανοῦ της ἀντανάκλασις· Ἀρέσκεται μᾶλλον εἰς τὰ μικρὰ νεφύδρια τὰ στολίζοντα διὰ τῆς

ἀντιθέσεώς των τὴν μονότονον γαλανότητα τοῦ ὁρίζοντος, τὰ διαβατικά, τὰ εὐδιάλυτα εἰς τὴν πρώτην πνοὴν τῆς ἰδιοτροπίας της παρὰ εἰς τὰ ζοφερὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα — θὰ ἐλέγομεν σύννεφα — κάτω τῶν ὁποίων εἶναι κίνδυνος νὰ σκιασθῇ ἡ χαρά της, ἡ ἐλαφρότης, ἡ εὐζωΐα της. Τί τὰ θέλει αὐτά! Εἰμποροῦν νὰ ἐκσπάσουν εἰς κεραυνούς, νὰ διαλυθῶσι μίαν ἡμέραν εἰς δάκρυα. Καὶ ἐκείνη τὸ πολὺ-πολὺ θὰ ἐνόει δύο τρεῖς σταγόνας ἐνίοτε, τὰς ὁποίας αὐτὴ νὰ καταβιβάζῃ κατὰ βούλησιν, ὡς τὰ ἀμερικανικὰ ἐκεῖνα μηχανήματα, δι' ὧν ἐπιζητεῖται νὰ ἐρεθίζωνται οἱ δακρυγόνοι ἄξενες τοῦ οὐρανοῦ.

* * *

Καὶ ὅμως ἐκ τῆς ἀφειδίας αὐτῆς, μεθ' ἧς σκορπίζεται ἡ ἀγάπη, μὴ νομίσητε ὅτι *ζημιώνει* ἡ ἠθική. Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ὑποθέτομεν ὅτι αἱ δύω αὗται ἀντίπαλοι γείτονες διάκεινται ἐν τόσῃ ἁρμονίᾳ, ὅσῃ ἐν Σμύρνῃ. Ἐδῶ ὁ ἔρως εἶναι παιδιά, passo-tempo· ἓν διάμεσον. Οὔτε αἰσθη[illegible]ικός, σοβαρὸς ὡς ἐν ἀρχῇ τὸν παρεστήσαμεν, ἀλλ' οὔτε ὑλικός, γνήσιον τέκνον τῆς Ἀφροδίτης ὡς τὸν ὀνειρεύονται ἄλλοι. Τὸ πολὺ πολὺ — καὶ αὐτὸ ἀρχαιότερον ὠχρανθὲν σήμερον πρὸ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς προικὸς — νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν γάμον· αὐτὴ εἰμπορεῖ νὰ ἦναι ἡ ὑλιστικωτέρα λύσις τοῦ δράμα[illegible] τε μὲ προϋποθέσεις, μὲ προδιαγεγραμμένον σχέ[illegible]ς — καὶ δὲν ὁμιλοῦμεν βεβαίως περὶ ἐξαιρέσεω[illegible] ἐκ τῶν εὐδοκιμουσῶν συνηθειῶν τοῦ τόπου.

Ἡ σμυρναία δύναται [illegible] ὡς εἰς ὅλους ὁ ἥλιος, τὰς αἰγληεστέρας ἀκτῖ[illegible] [illegible]ς· δύναται ἀστενοχώρως νὰ ὑποστῇ τὴν ἔκλαμψιν [illegible] καὶ ἐκστάσεως· νὰ σᾶς βαυκαλίσῃ μὲ τὸ μινύ[illegible] [illegible]ελεστέρων ἐρωτικῶν ἐξομολογήσεων, αἳ θὰ ἐγαργάλιζον τετριμμένον Δονζουάνον, ν' ἀφήσῃ ὑμῖν ἐν χορῷ ἐκ τοῦ εὐμέστου κόλπου ἀφειδότερον μέρος τοῦ σαρκίνου της πλούτου εἰς τ[illegible] [illegible] ἀγκάλην· νὰ μείνῃ μεθ' ὑμῶν μεσονύκτιον ἐπὶ τῆς [illegible]ρας, ἐν τῷ σκότει τοῦ δρόμου, δανείζουσα ὑμῖν [illegible] καὶ τὴν κόμην καὶ τὰ δροσερὰ ἴσως κοράλλια τῶν χειλέων της, ἀλλὰ — μὴ [illegible]

ζητήσετε! — δὲν θὰ δανείσῃ ὑμῖν οὐδέποτε τὸ κεφάλαιον ἄνευ τοῦ ὁποίου θὰ ἐσύρετο εἰς τὴν ἀτ...στέραν τῶν πτωχεύσεων... Κατὰ τοῦτο διαφέρει, νομίζω, τῆς ἀτθίδος. Πολλά, ἀλλὰ τίποτε· ὄχι ἕν, ἀλλὰ πολλά... Καὶ εἰς τὴν φιλαργυρίαν αὐτὴν ὑπόκεινται καὶ σύζυγοι καὶ κόραι καὶ πτωχαὶ καὶ εὔποροι.

Ἐκείνην τὴν σκηνήν, ἣν συναντᾶτε συνηθέστατα ἐντὸς τῶν ἀθηναϊκῶν *σαλονίων*, καθ' ἣν ἐπὶ ἁπαλοῦ σοφᾶ προκύπτει ἐν τρυφερωτάτῃ ἐγγύτητι ἡ σύζυγος γνωστοῦ καθηγητοῦ ἢ ὑπαλλήλου μετὰ σφριγηλοῦ σπαθοφόρου, ἐνῷ πέραν εἰς τὸ βάθος ἡδυπαθῶς χειροθίγεται ἡ σύζυγος πάλιν ἐκείνου μετὰ κομψοῦ dandy τῶν πλατειῶν — τὴν σκηνὴν αὐτὴν δὲν θὰ ἀτενίσητε ὑπὸ τὴν στέγην οἰκίας σμυρναϊκῆς. Ἐδῶ ἡ σύζυγος, ἡ μήτηρ, πρὸ παντὸς εἶναι σύζυγος καὶ μήτηρ. Κάτι τι ἑτεροκίνητον. Δὲν ἀνήκει εἰς ἑαυτὴν ὥστε νὰ ἔχῃ καὶ τὴν διάθεσίν της· ἀλλὰ καὶ ἂν ἦν κυρία αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος, πάλιν δὲν θὰ εἶχε τὴν διάθεσιν, ἀπὸ τῆς ἄλλης ἐπόψεως. Τί τὰ θέλετε! Θεωρεῖ ἑαυτὴν εὐτυχῆ ὅπως εὑρίσκεται. Elle y est, elle y reste. Ἄλλα ἔνστικτα, πλὴν συζυγικῶν, δὲν τῇ ἐγείρονται... Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν ἐπίσημον τοῦ γάμου της, πᾶς λογαριασμὸς μετὰ τοῦ παρελθόντος, μετὰ παντὸς ὅ,τι δὲν καλεῖται οἰκογένεια, ἐκλείσθη. Καὶ μόνον ἀπόλυτος κοινωνικὴ βία εἰμπορεῖ ποτε, μετ' ἐνδομύχους συγκρούσεις, ἀπέναντι τοῦ συζύγου νὰ τὴν χρεώσῃ... Ἐν τῇ κατωτέρᾳ τάξει τοῦτο ἐξαιρέτως παρατηρεῖται μᾶλλον σύνηθες. Ἐκεῖ ἡ πολυτέλεια ἀνέτρεψε τοὺς ὅρους τῆς ὑπάρξεως. Ἡ τιμὴ θεωρεῖται μικρὰ πρὸ τῆς *τιμῆς*... τῶν ἑλκυστικῶν κομψευμάτων. Καὶ κάτω αὐτῶν ἀφανίζεται, σοί τι, ὡς Δυσδαιμόνα ὑπὸ τὸ ἁπαλὸν προσκεφάλαιον...

Ἡ κόρη ἀφ' ἑτέρου ... συνείδησιν τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἀξίας εἰς βαθμὸν ἱερότητος. «Ἅπαντα πλὴν τῆς τιμῆς.» Νέα κοινωνικὰ ῥεύματα ἢ τελματώδεις κληρονομικαὶ καθιζήσεις δὲν τῇ ἐμάραναν ἔτι τὸ δένδρον, ὅπερ ἀπὸ ἐτῶν — δουλείας ἐτῶν — ἐρριζοβόλησε βαθέως εἰς τὰ στήθη της. Ἐπὶ τῶν πρασίνων κλάδων του, τὰ ὁποῖα στέφει τώρα ἡ δρόσος καὶ ἡ ἄνθησις, ἠξεύρει ὅτι θ' ἀναδοθῶσιν ἐν ἡδύτητι μίαν ἡμέραν εὔχυμοι καρποὶ καὶ κάτω

τῶν εὐσκίων φυλλωμάτων του, ὡς ὁδοιπόρος ὃν μαστίζει κούρασις, θὰ ἔλθῃ ὑπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον τοῦ βίου νὰ κλίνῃ ἐλαφρὰ τὴν κεφαλὴν ἐπιζητοῦσα τὴν ἀνάπαυσιν ἐκεῖ, ὅπου ἄλλως θὰ τὴν ἐξεδίωκεν ἡ ἐρημία πυρίπνους, ἄπελπις... Ἔπειτα δὲν βλέπει ἀκόμη τὴν ἀνάγκην, δὲν ἐκορέσθη ἀκόμη — καὶ πῶς! — ὡς ἀλλαχοῦ ὅλων τῶν παιδικῶν ἀπολαύσεων τόσῳ ἐνωρίς, ὥστε νὰ ἐπιζητήσῃ λαιμάργως τὸ κατακόρυφον τοῦ γυναικείου πόθου. Προσεπικουρεῖ ἡ ἀνατροφή· ἀνατροφὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἠθικοπρεπής, δ[illegible] τι καλλίτερο[illegible] ἀπότομος, ἡ ὁποία προαλείφει τὴν κόρην εἰς οἰκοκυράν, εἰς μη[illegible]ρα. Ὀλόγυρα ὀφθαλμοὶ πολλοὶ καὶ γλῶσσαι πλειότεραι πε[illegible] διὰ θέμα. Καὶ εἰς τὸ τέλος αἱ μεγάλαι προῖκες ἐλλείπουσ[illegible] ὡς ἡ αἴγλη αὐτῶν θαμβώσῃ τὸ ὄμμα τοῦ ἀδιακριτωτέρου ἐξεταστοῦ...

Ὑπάρχει ὅμως κ[illegible]ρος λόγος ἀντικειμενικὸς οὗτος; ἡ ἠθικωτέρα κατάστασις τοῦ σμυρναίου νέου. Μὴ τὸν ἀκούετε αὐτόν! Εἱμπορεῖ ἐν [illegible] φιλικῇ στ[illegible]λίᾳ του νὰ σᾶς ἐκτυλίξῃ σειρὰν ἐρωτικῶν «bonnes fortunes» ἢ νὰ διαπλάσῃ κόσμον μυθιστορικὸν ἡδονῆς μὲ καταδιώξεις τῆς γελαστῆς ἐκείνης κυρίας ἥτις τώρα παρέρχεται ἐνώπιόν του, καὶ ἀνταλλαγὰς πολυσημάντων βλεμμάτων, καὶ ἀποκαλύψεις λατρείας καὶ ἔρωτος τοῦ ὁποίου κατακλείει ἐπὶ τέλους ζηλευτὴ σκηνὴ κλαπεῖσα ἀπὸ τοῦ τ[illegible] τοῦ Κοραν[illegible]! Δεν εἶναι οἷ[illegible]ς φαντάζεται νὰ εἶναι καὶ μεταξὺ ἑκατὸν [illegible] θέσει τοιούτων εἰς τὰ ὄνειρα· δὲν θ' ἀπαντήσητε δύο ἐκπληρ[illegible] τὸ [illegible]γορικὸν αὐτῶν πρόγραμμα — ὡς νὰ ἦσαν [illegible] ἄλλ[illegible]σος... Ἐν τῇ ἐκτελέσει πάντες θὰ προσκ[illegible]σιν [illegible]λακτα ὡς οἱ σύγχρονοί μας ποιηταί. Πότ[illegible] τῇ μέσῳ, ἡ ὠχραίνουσα τὸ πρόσωπον κα[illegible] σχέδια, πότε ἡ ἀδεξιότης — καὶ *πλεονεκτεῖ* κα[illegible] σμυρναῖος — θὰ ἐγείρῃ ἐξ ἀντικειμένου τὸν οἶκτον, πότε ὁ χρόνος — διότι ὅλοι ἐργάζονται — θὰ ὑστερήσῃ, τὸ δὲ συμπέρασμα δύναται κάποτε νὰ περικλεισθῇ ἐν πλαισίῳ, καθ' ὃ ἑτοιμόπιπτος ῥάβδος ὀπίσω φευγούσης [illegible]τι ῥάχεως, λευκάζει πρωτίστως ἐν μέσῳ τοῦ πίνακος.

'Αλλὰ συνηθέστερον κἂν οὔτε διέρχεται τοῦ νοῦ του τοιαύτη τις χίμαιρα. Τὴν σύζυγον ὁ νέος θεωρεῖ πατροπαραδότως, ἐνστίκτως, ὡς διαυγῆ ἀντανάκλασιν τῆς μητρὸς ἢ ἀδελφῆς του. Καὶ κατὰ τοῦτο ἡ οἰκογένεια ἐν Σμύρνῃ εἶναι ἐξησφαλισμένη. Ὁ σύζυγος δὲν ἐξαναγκάζεται — πλὴν τῶν ἐξαιρέσεων εἴπομεν, νὰ ᾖ ἐδῶ Ἄργος. Δύναται νὰ κάθηται ἀργὸς ὅσον ἀφορᾷ αὐτὸ τὸ ζήτημα. Αἱ ἀπότομοι ἢ μεμελετημέναι ἐπιθέσεις τοῦ *ἐλευθέρου* συνταγματικοῦ πολίτου, τοῦ ἐπιζητοῦντος τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις ἀκριβῶς διὰ *σχέσεις οἰκογενειακάς*, δὲν τὸν ἀπειλοῦσι γύρω, ὡς ἐχθρὸς ἄγνωστος. Καὶ ἡ ἔλλειψις κινδύνου καθιστᾷ περιττὴν καὶ τὴν ἄμυναν. — Ἰδοὺ ὁ βαρύτερος λόγος τῆς σμυρναϊκῆς ἐλευθεριότητος, ὑπὸ ἴδιον τύπον. Διὰ τὸν Σμυρναῖον ἡ σύζυγος ἐνέχει τι τὸ ἀπόρρητον, τὸ ἀπαραβίαστον· ἀντικρύζεται πρὸς τὴν ἐπιγραφήν, ἀφαιρεῖται ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον, ἀλλὰ βλέπει ὅτι δὲν τῷ ἀπευθύνεται καὶ παρέρχεται. Εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Ἀθηναίου αὕτη προβάλλει ὡς ἐπιστολὴ ἀνοιγεῖσα τὸ ἀπόρρητόν της ἐξητμίσθη, δὲν ὑφίσταται. Καὶ γνωρίζετε ἀνάγνωσιν; Εἰμπορεῖτε ἀξιόλογα νὰ τὴν διέλθητε... Τρόπος τοῦ βλέπειν!

Ποῖος τῶν δύο ἔχει δίκαιον;

— Τὸν λόγον ἔχει τοῦ λοιποῦ ὁ κ. Δαμαλᾶς...

Μιχαηλ Αργυροπουλος

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ

Η Η ΥΠΟΓΕΙΟΣ ΛΙΜΝΗ

ΤΗΣ ΓΟΡΑΝΤΣΗΣ

Ἡ Ἤπειρος πολλὰ περιέχει τὰ περίεργα καὶ ὑπὸ γεωλογικὴν ἔποψιν, ἓν δὲ τούτων εἶνε καὶ τὸ καλούμενον Σπήλαιον τῆς Γοραντσῆς ἢ Καλογοραντσῆς, ὅπερ οὕτως ὠνόμασαν οἱ παρερχόμενοι περιηγηταὶ καὶ οἱ λαμβάνοντες τὰς πληροφορίας αὐτῶν ἐξ ἀδαῶν, μὴ τολμήσαντες, φαίνεται, νὰ εἰσέλθωσι, διότι τοῦτο φαίνεται μὲν ἔξωθεν σπήλαιον, ἀλλὰ πράγματι εἶνε ὑπόγειος λίμνη, περὶ ἧς ἐστιν ἡμῖν ὁ λόγος.

Πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀργυροκάστρου ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τὸ τμῆμα τῆς *Δρυϊνουπόλεως* ἢ *Δροπόλεως* κείμενον ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν ὀρέων *Σοπότι* καὶ *Πλατοβουνίου*, τῶν διαχωριζόντων τὴν ἐπαρχίαν Ἀργυροκάστρου ἀπὸ τὴν τοῦ Δελβίνου. Τὰ ὄρη ταῦτα εἶνε οἱονεὶ ἀνυπέρβλητα φρούρια, δι' ὧν εἰσιν ὠχυρωμέναι κατ' ἀλλήλων αἱ δύο αὗται ἐπαρχίαι, αἱ ὁποῖαι συγκοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας μόνον διὰ τῶν περιφήμων στενῶν τῆς Μουζίνας, τῶν ὑπερκειμένων τῆς πόλεως Δελβίνου καὶ τῶν διαχωριζόντων τὰ εἰρημένα ὄρη Σοπότι καὶ Πλατοβοῦνι, καὶ διὰ τῆς *Σκάλας τῆς Λεσνίτσας* ἐπὶ τῆς συνοχῆς τοῦ ὄρους τούτου μετὰ τοῦ τῆς *Στουγάρας* καὶ τοῦ *Μακραλέξη*, τοῦ καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας ὁρατοῦ, ὡς ὑπερέχοντος κατὰ τὸ ὕψος πάντα τὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς παραλίας ὄρη τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν, τῆς ἀντικρὺ τῆς πόλεως ταύτης κειμένης.

Τὸ τμῆμα τοῦτο, οὗτινος πρωτεύουσα εἶναι αὐτὴ ἡ τῆς ὅλης ἐπαρχίας πρωτεύουσα, τὸ Ἀργυρόκαστρον, περιρρέεται καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς βορ-

ρᾶν ὑπὸ τοῦ Δρίνου ποταμοῦ, ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁποίου κεῖνται αἱ αὐτὸ ἀποτελοῦσαι κῶμαι καὶ χωρία μέχρι τῶν κατωτάτων δυτικῶν ὑπωρειῶν τῆς *Μερόπης* τοῦ Πτολεμαίου, ἢ τῶν νῦν καλουμένων ὀρέων *Λουντσοῦρι* καὶ *Μποτσκοπούλου*, τοῦ περιωνύμου διὰ τὰς θερινὰς αὐτοῦ νομάς, ἐν αἷς ἔβοσκον τὰ πολυπληθῆ ποίμνια καὶ λοιπὰ κτήνη τοῦ περιλαλήτου Ἀλῆ πασσᾶ τοῦ Τεπελενλῆ, καὶ ἐκ τῶν ΜΑ ὑπωρειῶν τοῦ ὁποίου ἔχει τὰς πρώτας αὐτοῦ πηγὰς ὁ ὀνόματι καὶ πράγματι *Θύαμις* τῶν ἀρχαίων, ἢ ὁ καθ' ἡμᾶς *Καλαμᾶς*, ὁ περιβόητος καταστάς, ὡς τεθεὶς ὅριον τῆς Βερολινείου λεγομένης γραμμῆς, τῆς ἀνεκτελέστου μεινάσης, Κύριος δ' οἶδεν, ἂν θὰ ἐκτελεσθῇ ποτε, ὅπως νῦν ἔχωσι τὰ παρ' ἡμῖν.

Ἀποτελεῖται τὸ τμῆμα τοῦτο ἐκ τῆς πρωτευούσης Ἀργυροκάστρου καὶ πέντε καὶ τεσσαράκοντα κωμῶν καὶ χωρίων, ἐν αἷς κατοικοῦσι 13000 περίπου ψυχαί· εἶναι δὲ καθ' ὅλα ἑλληνικώτατον ἤτοι κατὰ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, καὶ διατηρεῖ 23 σχολεῖα, ἐν οἷς φοιτῶσι παῖδες περὶ τοὺς 1100.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ κεῖται καὶ ἡ τρεῖς περίπου ὥρας ἀπέχουσα Μ τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δρίνου κώμη *Γοραντσῆ* ἢ Καλογοραντσῆ πρὸς διάκρισιν τῆς ἑτέρας κώμης τοῦ αὐτοῦ τμήματος Βλαχογοραντσῆς, τῆς ΜΑ τοῦ Ἀργυροκάστρου κειμένης πέραν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δρίνου καὶ ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῶν λόφων καὶ βουνῶν, τῶν διαχωριζόντων τὴν κοιλάδα τοῦ Δρίνου ἀπὸ τοῦ λεγομένου *Μακρυκάμπου*. Ἡ κώμη αὕτη ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου ἀνύδρου οἰκεῖται ὑπὸ 120 οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι διατηροῦσι καλλίστην δημοτικὴν καὶ ἐν μέρει ἑλληνικὴν σχολήν, ἐν ᾗ φοιτῶσιν 60 παῖδες. Ἡ σχολὴ τῆς κώμης ταύτης διατηρεῖται καλῶς τῇ ἐπιμελείᾳ πάντων μὲν τῶν κατοίκων, ἀλλ' ἰδίᾳ τῇ συντόνῳ ἐπαγρυπνήσει τοῦ ἐκ ταύτης ὁρμωμένου καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐμπορευομένου κυρίου Παναγιώτου Μπόλου.

Ἐπὶ τῆς ΜΔ ὑπωρείας τοῦ ἐφ' οὗ κεῖται ἡ κώμη λόφου ὑπάρχει ἡ εἴσοδος τοῦ Σπηλαίου τῆς Γοραντσῆς ἢ Καλογοραντσῆς, τοῦ καλουμένου ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων τῆς *Νύφης* ἢ τῶν *Ἀνεραΐδων* ἢ τῆς ὑπογείου μεγάλης λίμνης. Πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τοῦ ῥύακος, ὃν σχηματίζουσι τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐξερχόμενα ὕδατα ἐν καιρῷ χειμῶνος, ὑπάρχει τμῆμα βράχου ἀποκοπὲν ἐκ τῆς ὠθητικῆς δυνάμεως τῶν ἔσωθεν ὑδάτων, ὅπως εὕρωσι διέξοδον. Εἶναι λοιπὸν ὁ βραχώδης οὗτος ὄγκος ὁ ἄλλοτε φράττων τὴν ὀπὴν ταύτην. Ὁ περιηγητὴς εἰσερχόμενος διὰ τῆς ὀπῆς ταύτης, ἧς τὸ μέγεθος εἶναι ἴσον περίπου θύρας, εὑρίσκεται εἰς εὐρεῖαν στρογγύλην φυσικὴν αἴθουσαν ἢ δεξαμενήν. Τὸ ἔδαφος ταύτης εἶναι κοῖλον, ἀλλ' ἡ κοιλότης αὐτοῦ κανονικωτάτη, εἰ καὶ ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλων καὶ μικρῶν λίθων. Ἡ ὀροφὴ τῆς φυσικῆς ταύτης αἰθούσης ἔχει σχῆμα θόλου κανονικοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἐξοχή τις ἐπικρεμαμένη οἱονεὶ ὡς πέπων. Οὐδόλως δὲ παράδοξον οἱ πρακτικοὶ ἀρχιτέκτονες τῆς Ἠπείρου νὰ ἔλαβον ἐκ τούτου τὸ σχέδιον νὰ κοσμῶσι τὰς ὀροφὰς (νταβάνια) τῶν αἰθουσῶν διὰ ξυλίνου ὑδροπέπωνος (καρπουζίου) στρογγύλου καὶ εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη διαιρουμένου. Τοῦτον ἐκρέμων κεχρωματισμένον διὰ τῶν φυσικῶν χρωμάτων αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λεγομένου ὀμφαλοῦ τῆς ὀροφῆς (νταβανίου), ὡς ἔστιν ἰδεῖν εἰς πλείστας ἀρχαίας οἰκίας τῶν Ἰωαννίνων, τῶν κωμῶν τοῦ Ζαγορίου καὶ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἠπείρου, ἔνθα σώζονται εὔκτιστοι ἀρχαῖαι οἰκίαι.

Ἀντικρὺ τῆς ἐξωτερικῆς εἰσόδου ὑπάρχει κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἑτέρα ὀπὴ ἢ πύλη, δι' ἧς εἰσέρχεται ὁ περιηγητὴς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν σπήλαιον ἢ τὴν λίμνην. Ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη ὀπὴ εἶναι κεκοσμημένη ἔνθεν καὶ ἔνθεν δι' ὡραιοτάτων περιστυλίων ἐκ σταλακτικῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος κοσμεῖται διὰ τοιούτων ποικίλων σχημάτων. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ Σπηλαίου τούτου εἰσέρχεται ὁ περιηγητὴς ὑπὸ τὸ φῶς ἀνημμένων δᾴδων καὶ βαδίζει ἀνέτως

πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ εὐρείας καὶ εὐθείας ζώνης. Τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ζώνης ταύτης ἀποτελεῖται ὑπὸ βράχου ὡς τοίχου ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ ἀνωτάτου μέρους τοῦ Σπηλαίου, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ οὐδὲν ἔρεισμα ἔχει· χάος μέγα ἐκτείνεται· διὸ καὶ οἱ εἰσερχόμενοι βαδίζουσι πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπὶ τοῦ βράχου ἐρειδόμενοι. Ἀφοῦ ὁ εἰσερχόμενος βαδίσῃ 10-12 λεπτὰ ἐπὶ τῆς ζώνης ταύτης, ἀφικνεῖται εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς, ὅπερ ὁρίζουσι δύο δρύϊνοι στύλοι, ἔργον ἀνθρωπίνης χειρὸς, ἀλλὰ ποίας ἄγνωστον, ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς ὀροφῆς τοῦ Σπηλαίου. Πέραν τῶν στύλων τούτων δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ τις, διότι ἐκτείνεται ἀπέραντος λίμνη.

Μεταξὺ τῶν δύο δρυΐνων στύλων ὑπάρχει χειροποίητος λίθινος κλίμαξ, ἥτις ἄγνωστον ἐπίσης ὑπὸ τίνος κατεσκευάσθη καὶ ἐκ πόσων βαθμίδων ἀποτελεῖται· διότι τὸ ὑποχθόνιον τοῦτο ὕδωρ καλύπτει ταύτας. Ἐν καιρῷ μεγάλης ἀνομβρίας καὶ ξηρασίας τὰ ὕδατα ἐλαττοῦνται καὶ ἀναφαίνονται 4-5 βαθμίδες, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ μέτρον τῆς μεγαλειτέρας καταβάσεως τῶν ὑδάτων, ὅσον ἐκ παραδόσεως γινώσκουσιν οἱ χωρικοί, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν, ὡς εἶπον, ἐξ ἀκοῆς σώζουσι περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν στύλων καὶ τῆς κλίμακος.

Ἀλλὰ τί χρησιμεύουσι ταῦτα καὶ πρὸς τί κατεσκευάσθησαν; Εὐνόητον τοῦτο εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον τὰ μέρη ἐκεῖνα. Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ἡ κώμη κεῖται ἐπὶ λόφου ἀνύδρου καὶ οὐδεμία ὑπάρχει πέριξ ἢ μακρὰν αὐτοῦ πηγή, ἐξ ἧς νὰ ὑδρεύωνται οἱ κάτοικοι, καὶ τούτου ἕνεκα ἀναγκάζονται τὸ θέρος νὰ ὑδρεύωνται ἐκ τῆς ὑπογείου ταύτης λίμνης. Ἵνα λοιπὸν μὴ συμβαίνωσι δυστυχήματα, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἠναγκάσθησαν οἱ τότε κάτοικοι νὰ στήσωσι τοὺς δύο δρυΐνους στύλους καὶ νὰ κατασκευάσωσι τὴν κλίμακα, ὅπως οἱ μὲν στύλοι χρησιμεύωσιν ὡς δεῖκται τοῦ τέρματος τῆς ζώνης, ἡ δὲ κλίμαξ χρησιμεύῃ, ἵνα κατέρχωνται δι' αὐτῆς καὶ λαμβάνωσιν ὕδωρ, ὅταν τὰ ὕδατα πίπτωσιν ἢ χαμηλώνωσι κατὰ τὴν ἐγχώριον φράσιν.

Οἱ κάτοικοι τῆς κώμης ταύτης καὶ ἰδίᾳ αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι φροντίζουσι τὰ τοῦ οἴκου, δι' ὅλου τοῦ θέρους ὑδρεύονται ἐκ τῆς ὑπογείου ταύτης λίμνης. Εἰσὶ δὲ τόσον εἰθισμέναι, ὥς τε, ὡς ἄλλοι Λυγκεῖς, εἰσέρχονται ἄνευ φωτός, πληροῦσι τὰς ὑδρίας καὶ τὰ μικρὰ βυτία (βουτσέλας) ὕδατος, φορτόνονται ταῦτα καὶ ἐξέρχονται χωρὶς ποτὲ νὰ συμβῇ δυστύχημά τι, καθόσον ἡ παράδοσις οὐδὲν τοιοῦτον ἀναφέρει. Ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τοῦ φθινοπώρου μέχρι τοῦ Μαΐου, πολλάκις δὲ καὶ τοῦ Ἰουνίου, ὑδρεύονται ἐκ τῶν ἐξερχομένων ἐκ τοῦ Σπηλαίου ὑδάτων, τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι ῥύακα χυνόμενον εἰς τὸν Δρίνον.

Τὰ ὕδατα τῆς ὑποχθονίου ταύτης λίμνης ἄρχονται ὑψούμενα ἅμα ἀρχίσωσι τὰ λεγόμενα *πρωτοβρόχια*, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὑψοῦνται ἄνω τῆς ζώνης καὶ ἄρχονται νὰ ἐκρέωσι διὰ τῶν ὀπῶν ἔξω. Ὅταν τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμὼν εἶνε ὑετώδη, ἐξέρχεται τοσοῦτον ὕδωρ, ὥστε αἱ ὀπαὶ δὲν διακρίνονται. Ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου ἐλαττοῦται βαθμηδὸν ἡ ποσότης τοῦ ὕδατος μέχρι τοῦ Μαΐου καὶ Ἰουνίου. Ὅταν ὅμως τύχῃ νὰ ἦνε πολύομβρος ἡ ἄνοιξις καὶ τὸ θέρος τότε ἡ ὕψωσις αὐτῶν διατηρεῖται καὶ κατὰ τὸ θέρος καὶ ἐκρέουσι διὰ τῶν ὀπῶν, ἀλλὰ τοῦτο σπανίως συμβαίνει.

Ποία ἡ ἔκτασις τῆς ὑποχθονίου ταύτης λίμνης, ἧς τὰ ὕδατα διαυγέστατα καὶ ἡδύτατα τὴν πόσιν, καὶ ἐν ᾗ οὐδὲν ἕτερον ὑδρόβιον ἀπαντᾷ ἢ μόνον λεπτοί, ὡς μικροὶ ὄφεις, ἐγχέλυς, ἐστερημένοι πάσης γεύσεως· διὸ καὶ παρορῶνται ὑπὸ τῶν κατοίκων, ὁσάκις συλλαμβάνωνται, ἄγνωστον· διότι οὐδεὶς ποτὲ ἐπεχείρησε τολμηρότερόν τι τῆς εἰσόδου μέχρι τῶν δρυΐνων στύλων. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ὑποχθόνιος ἔκτασις αὐτῆς εἶναι μεγάλη καὶ θὰ ἐκτείνηται κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν μέχρι Σαγιάδος.

Πόθεν δὲ τεκμαιρόμεθα τοῦτο; Ἐκ τοῦ ἑπομένου γεγονότος. Κατὰ τὸ 1868 συνέβη σεισμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φιλιατῶν, ἐξ οὗ ἐβυθίσθησαν οἰκίαι τινὲς τῆς κώμης Σαγιάδος,

τῆς ὕπερθεν τοῦ ὁμωνύμου ἐπινείου τῶν Φιλιατῶν κειμένης· Ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις κατόπιν τοῦ γεγονότος τούτου ἔπεμψεν ἐκ Κων)πόλεως, μηχανικούς, ἵνα ἐξετάσωσι τὸ αἴτιον τῆς καταβυθίσεως καὶ ἴδωσι μὴ καὶ ἡ λοιπὴ κώμη διατρέχει τὸν αὐτὸν κίνδυνον. Οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν ἀπεφάνθησαν περὶ ἀμέσου μετοικήσεως τῶν κατοίκων παρὰ τὸ ὁμώνυμον ἐπίνειον, διότι ὁ κίνδυνος μέγας, καθόσον ὑπὸ τὸ βουνόν, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ κώμη ὑπάρχει ἄφθονον ὕδωρ σχηματίζον λίμνην, ὁ δὲ φλοιὸς αὐτοῦ εἶναι τόσον λεπτός, ὥστε τὸν ἔσχατον διατρέχει κίνδυνον ἐν περιπτώσει νέου σεισμοῦ νὰ διαρραγῇ καὶ καταῤῥεύσῃ καὶ τὰ πάντα γίνωσιν ἄβυσσος. Ὅτι δὲ ἡ γνώμη αὐτῶν εἶναι ἀληθὴς μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἑπόμενον:

Οἱ κάτοικοι τῆς κώμης Σαγιάδος ξυλεύονται ἐκ τῆς ὄπισθεν τῆς κώμης αὐτῶν βαρείας κλιτύος τοῦ ὁμωνύμου βουνοῦ, ὅπερ διέρχονται, ἵνα μεταβῶσι πρὸς ξύλευσιν. Διερχόμενοι δὲ αὐτὸ καὶ μάλιστα κατὰ τὸ θέρος ἀκούουσι συνεχῆ ὑπόγειον κρότον ῥεόντων ὑδάτων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν. Ὁ κρότος δὲ οὗτος γίνεται ἔτι μᾶλλον ἀκουστός, ὅταν τις προσηλώσῃ τὸ οὖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπερ μαρτυρεῖ καὶ τὴν ὑπὸ τὸ ὄρος ὕπαρξιν ἀφθόνων ὑδάτων καὶ τὸ λεπτὸν τοῦ φλοιοῦ αὐτοῦ. Τὸν ἐκ τῶν ῥεόντων δι' ὑπογείων καταρρακτῶν ὑδάτων κρότον ἐκλαμβάνουσιν οἱ κάτοικοι, καὶ ἰδίᾳ αἱ γυναῖκες, ὡς ἔργον δαιμόνων οἰκούντων ὑπὸ τὸ βουνὸν τοῦτο, ὅπερ ἐν συνοδίᾳ αὗται διέρχονται μεταβαίνουσαι τὸ θέρος πρὸς ξύλευσιν.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὰ ὕδατα τῆς ὑποχθονίου λίμνης τῆς Γοραντσῆς ῥέουσι πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τὸν μὲν χειμῶνα ἄφθονα ὄντα ὑπερπληροῦσι πάντα τὰ κοιλώματα καὶ ψόφος δὲν ἀκούεται, τὸ δὲ θέρος ἐλαττούμενα ῥέουσι κατωφερῶς ἢ πίπτουσιν ἐκ καταρρακτῶν καὶ ἀκούεται ὁ κρότος αὐτῶν. Ἀλλὰ περὶ πάντων τούτων ἀπαιτοῦνται ἔρευναι ἐπιστημονικαί, ἵνα θετικῶς ἀποφανθῇ τις.

Καὶ οἱ μὲν κάτοικοι τῆς Σαγιάδος ἔχουσι κακὴν ἰδέαν

περὶ τῶν ὑπὸ τὸ βουνὸν καὶ τὴν κώμην αὐτῶν ὑδάτων, ἀλλὰ τοὐναντίον οἱ τῆς Γοραντσῆς. Οὗτοι θεωροῦσι τὸ Σπήλαιον καὶ τὴν ὑποχθόνιον λίμνην αὐτῶν ὡς κατοικίαν τῶν *Νυμφῶν καὶ Ἀνεραΐδων*, τῶν εὐμενῶν τούτων θεοτήτων, αἵτινες τὴν ἄνοιξιν λίαν πρωῒ ἐξέρχονται καὶ παίζουσιν εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα τοῦ ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ σπηλαίου σχηματιζομένου ῥύακος καὶ ἐν τῇ χλόῃ καὶ τοῖς ἄνθεσι τῶν ὄχθων αὐτοῦ.

Ταῦτα ἐν συντόμῳ περὶ τοῦ Σπηλαίου ἢ ὑποχθονίου λίμνης τῆς Γοραντσῆς, ἥτις δὲν εἶναι ἡ μόνη ἐν Ἠπείρῳ, διότι καὶ ὑπὸ τὸ Μουτσκέλιον, ἐκ τῶν 160 πηγῶν τοῦ ὁποίου σχηματίζεται ἡ *Παμβῶτις* λίμνη ἢ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, ὑπάρχει ἑτέρα ὑπόγειος λίμνη, περὶ ἧς ἐς ἄλλοτε.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τὴν 20 Αὐγούστου 1886.

Νικολαος Τσιγαρας

ΘΕΟΔΩΓΟΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ

ΠΑΡΑ ΤΑ ΥΔΑΤΑ

Α΄.

Ὁ Γεώργιος, ὁ πιστότερος τῶν ἀνθρώπων τοῦ πύργου, εἶχε πρὸ μικροῦ ἀναχωρήσει ἔφιππος πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἰατροῦ τῆς οἰκογενείας.

Διότι ἡ νεαρὰ πυργοδέσποινα κατελήφθη αἴφνης ὑπὸ τῶν ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ.

Ἐνεκυμόνει καὶ ὤδινε τὸ πρῶτόν της τέκνον, μόλις πρὸ ἔτους νενυμφευμένη ἡ ὡραία Ἀγλαΐα μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ της Ἀγησιλάου· διὰ τοῦτο, τὴν ταραχὴν ἣν πρώτη ᾐσθάνθη ἐπὶ τῇ ἀγνώστῳ δοκιμασίᾳ ὑφ' ἣν τὸ πρῶτον ἤδη ὑπεβάλλετο, μετέδωκεν ἀμέσως ἴσην καὶ διπλασίαν εἰς πάντας τοὺς περὶ ἑαυτήν: εἰς τὸν σύζυγόν της, ὅστις ἐδαψίλευε τὰς περιποιήσεις του χαίρων ἐπὶ τῇ ἐγγιζούσῃ πατρότητι· εἰς τὴν μητέρα της, ἣν πρὸ πολλοῦ ἐφιλοξένει ἐν τῷ πύργῳ διὰ νὰ ἦνε παροῦσα κατὰ τὴν ὑπερτάτην στιγμήν· εἰς τὰς θεραπαινίδας καὶ εἰς τοὺς ὑπηρέτας οἵτινες περιέτρεχον τὴν οἰκίαν ἐν παραζάλῃ· εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πύργου. Ἐν μέσῳ τοῦ κρότου τῶν ἐσπευσμένων βημάτων καὶ τῶν ἀνοιγοκλειομένων θυρῶν, τῶν θροουσῶν ἐσθήτων καὶ τῶν κομιζομένων σκευῶν, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἐκείνης ἐνεργείας τῆς πλήρους ζάλης καὶ ζήλου συνηντῶντο εἰς τὰς κλίμακας καὶ συνεκρούοντο, ἐν τῇ ταραχῇ σκεύη κατερρίπτοντο καὶ ἐθραύοντο, εἰς τὰ δωμάτια ἀνεκινοῦντο τὰ πάντα, ἄνθρωποι ἀνεχώρουν ἔφιπποι.

Λέγω δὲ ἔφιπποι, διότι ὁ πύργος, κείμενος εἰς μίαν τῶν τερπνοτέρων ἐξοχῶν τῆς Βλαχίας, ἀπεῖχεν οὐχὶ σμικρὸν διάστημα τῆς πολίχνης Μ.*. ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἡ μαῖα καὶ ὁ ἰατρός. Ἀλλ' οἱ ἵπποι ἔβαινον ταχεῖς καὶ ἐσμίκρυνον κατὰ πολὺ τὰς ἀποστάσεις· ὁ δὲ Γεώργιος, ὁ πρὸ μικροῦ ἐκπεμφθείς, θὰ ἐπανήρχετο μετ' οὐ πολὺ μετὰ τοῦ Κου Δρίσκη, τοῦ ἰατροῦ τῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας.

Ὁ τοκετὸς προὐχώρει ταχύς. Ὁ ἰατρὸς περιεμένετο.

Β΄.

Ὁ κ. Ἀγησίλαος Νερέπης, εἷς τῶν πλουσιωτέρων ὁμογενῶν, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀλλ' ἀποκατεστημένος πρὸ πολλοῦ ἐν Βλαχίᾳ, ἔνθα κατεῖχε πλουσιώτατα κτήματα, ἦτο ἀνὴρ πεφημισμένος ἐπὶ ὡραιότη-

τι, πλούτῳ καὶ εὐπροσηγορίᾳ. Ἂν καὶ ἐντρυφῶν εἰσέτι εἰς τὰ γόητρον παιδικῆς σχεδὸν νεότητος, πρὸ ἔτους εἶχε νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα τραπεζίτου τινὸς ἐν Κων/πόλει — γόνου ἐπιφανοῦς βυζαντινῆς οἰκογενείας —ἧς ἡ καλλονὴ καὶ ἡ εὐφυΐα τῷ ἐνέπνευσαν τὸν σφοδρότερον τῶν ἐρώτων. Ἡ νεαρὰ Ἀγλαΐα, νυμφευομένη τὸν κ. Νερέπην, δὲν ἀνεχώρει μόνη μετὰ τῆς πλουσίας προικός της ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου· ἀναχωροῦσα ἠκολουθήθη ὑπὸ τοῦ Γεωργίου, τοῦ πιστοτέρου καὶ ἀρχαιοτέρου τῶν ὑπηρετῶν τοῦ πατρός της.

Ὁ Γεώργιος ἄγων ἤδη τὸ εἰκοστὸν πέμπτον περίπου τῆς ἡλικίας του ἔτος, ἦτο ἑπτανήσιος· υἱὸς πτωχοτάτων γονέων καὶ ὀρφανὸς παιδιόθεν μετέβη ἔκτοτε εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖ ἐκ συστάσεως προσελήφθη εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τῆς Ἀγλαΐας. Ἡ τιμιότης καὶ ἡ εὐφυΐα ἣν ἐδείξατο καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς πιστῆς του ὑπηρεσίας, κατέστησαν αὐτὸν ἀγαπητὸν καὶ εἶτα ἀναπόφευκτον εἰς τὸν οἶκον τοῦ πλουσίου τραπεζίτου· πάντες ἐκεῖ τὸν ἠγάπων καὶ τὸν περιέβαλλον δι' ἐμπιστοσύνης ἀνταξίας τῆς ἀφοσιώσεώς του, ἀλλ' ἰδίᾳ ἡ Ἀγλαΐα, ἣν εἶδε γεννηθεῖσαν καὶ ἀνέθρεψε μετὰ στοργῆς καὶ ἐπιμελείας, ἐφ' ᾗ οὐδεμία τῶν παιδαγωγῶν της καὶ τῶν διδασκάλων ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ. Ἀληθῶς διὰ τὴν Ἀγλαΐαν ὁ πιστὸς οὗτος ὑπηρέτης, ὅστις ἐδείκνυεν ἰδιαιτέραν ἀγάπην εἰς τὰ θέλγητρα τῆς ὡραίας παιδίσκης, ἦτο ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ· ηὐξήθη, ἀλλ' ἡ ἀφοσίωσις ἑκατέρωθεν δὲν ἐξέλιπεν· ἦλθεν εἰς ὥραν γάμου, ἀλλ' οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐμειώθη· ἠγάπησεν, ἠγαπήθη, ἐνυμφεύθη καὶ . . . παρέλαβε τὸν Γεώργιον μεθ' ἑαυτῆς εἰς τὸν νέον της οἶκον.

Ὁ Γεώργιος ἦτο ἀνὴρ ἐμφορούμενος τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἡ εὐγνωμοσύνη κατέκλυζεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν καρδίαν του. Τοὺς ἀνθρώπους τῶν ὁποίων ἐπὶ τόσα ἔτη *ἔφαγε τὸ ψωμί*, ὑφ' ὧν ἐκαλύφθη ὑπὸ εὐεργεσιῶν καὶ εἰς οὓς ὤφειλε τέλος πᾶσαν τὴν ὑπόστασίν του, ἠγάπα ὑπὲρ τὸν ἑαυτόν του. Δὲν τὸ ἐξεστόμισε ποτέ, ἀλλὰ τὸ ἔδειξεν οὐχὶ ἅπαξ ἐκτεθεὶς εἰς κινδύνους ὑπὲρ τῆς ζωῆς του. Τὴν Ἀγλαΐαν, τὴν εὐγενῆ ἐκείνην νεάνιδα, ἥτις ἐστηρίζετο ἐπ' αὐτοῦ ὡς οὐδ' ἐπὶ τοῦ πατρός της οὐδ' ἐπὶ τοῦ συζύγου της ἴσως, περιέβαλλε δι' αἴγλης τινὸς ὑπερανθρώπου, θείας, ἐν τῇ καρδίᾳ του. Τὴν ἐθαύμαζε, τὴν ἐσέβετο, τῇ ἦτο ἀφωσιωμένος, τὴν ἐλάτρευε.

Καὶ ἔρωτος ἀκόμη δὲν ἦτο ἀμιγὴς ἡ εὐγενὴς αὕτη ὕπαρξις· ἠγάπα πρὸ ἔτους σχεδόν, ἀφ' ὅτου ἦλθεν εἰς τὸν πύργον τοῦ νέου του κυρίου. Ἐκαλεῖτο Μαρία καὶ ἦτο ὡραιοτάτη κόρη, σχεδὸν παῖς, μία τῶν θεραπαινίδων τοῦ κυρίου Νερέπη, ἣν ἠγάπα ὁ ἀγαθὸς νέος. Βεβαιοῦται μάλιστα ὅτι καὶ ἡ κόρη δὲν τὸν ἐμίσει, διότι οὔτε πολὺ φιλόδοξος ἦτο αὐτή, οὔτε πολὺ

ἄσχημος ἐκεῖνος. . . . Αἱ τοιαῦται καταστάσεις τῶν καρδιῶν δὲν κρύπτονται ἐπὶ πολύ· τὰ πράγματα ἀπεκαλύφθησαν, καί, ὡς ἐψιθυρίζετο μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ τῆς ὑπηρεσίας, ὁ γάμος οὗτος ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ.

Γ΄.

Ὁ Γεώργιος ἀνεχώρησεν ἔφιππος, ὡς εἶπον, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἰατροῦ. Ἦτο ἡ δείλη τῆς 10ης Ὀκτωβρίου. Τὴν προτεραίαν εἶχεν ἐνσκήψει καταιγίς, συνοδευθεῖσα ὑπὸ βροχῆς ῥαγδαιοτάτης, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, μεταβαλοῦσα εἰς χειμάρρους ὁρμητικοὺς τοὺς ῥύακας, ἀνατρέψασα οἰκίσκους καὶ καλύβας, συμπαρασύρασα πᾶν τὸ προστυχόν. Τὰ ἴχνη της διετηροῦντο ἀκόμη· τὸ ἔδαφος ἦτο βορβορῶδες, καὶ τῇδε κἀκεῖσε τέλματα ἀντενάκλων εἰς τὰ θολά των ὕδατα, δένδρα τεθραυσμένα καὶ φυτὰ κλίνοντα ἐπ' ἄλληλα.

Τὰ κτήματα τοῦ κ. Νερέπη ὁρίζει εὐμήκης ποταμός, ἀνώνυμον παραποτάμιον τοῦ πολυωνύμου Δουνάβεως, εἷς τῶν ἀπείρων βραχιόνων δι' ὧν περισφίγγει τὴν μεγάλην ἐκείνην χερσόνησον, ὅπερ οἱ ἐγχώριοι ἀποκαλοῦσι συνήθως *Ντοῦναν*. Ἀπέχει ὀλίγον τοῦ Πύργου, διέρχονται δι' αὐτὸν οἱ θέλοντες νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν πολίχνην Μ.˙, διὰ τῆς κομψῆς του γεφύρας.

Ὅταν ὁ ἱππεὺς κατάβροχος καὶ πλήρης βορβόρου ἐπλησίασε τὸν ποταμόν, σχεδὸν δὲν τὸν ἀνεγνώρισεν· ἦτο θάλασσα ἀπέραντος, ἀκίνητος, ἀπαισία τὴν ὄψιν καὶ ἐκτεινομένη ὅπου ἔφθανεν ὁ ὀφθαλμός. Ὁ ποταμὸς εἶχε πλημμυρήσει. Ἡ γέφυρα, ἣν μάτην ἀνεζήτει ὁ Γεώργιος, εἶχε καλυφθῆ ἢ παρασυρθῆ, — τίς οἶδεν! — ὑπὸ τῶν ἀγρίων ὑδάτων· ἡ κοίτη δὲν ἐχώρει τὸν ποταμὸν καὶ ὁ ποταμὸς κατέκλυσε τὴν πεδιάδα. Θέα ἥτις θὰ ἐγίνετο αἰτία τῆς ὀπισθοχωρήσεως παντὸς ἄλλου, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ Γεωργίου.

— Ἡ Ἀγλαΐα κινδυνεύει ἴσως καὶ εἶνε χρεία τοῦ ἰατροῦ· ἔχω καλὸν ζῶον καὶ ἐλπίζω νὰ περάσω.

Ἐσκέφθη καὶ παρώτρυνε τὸν ἵππον του. Τὸ γενναῖον ζῶον μετὰ τοῦ πιστοῦ του ἀναβάτου ἐρρίφθη εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἤρξατο κολυμβῶν. Ἡ ἐπίπονος διάβασις διὰ μέσου τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐπάφλαζεν ἀπαισίως, διήρκεσε περισσότερον ἀφ' ὅσον ὑπελόγιζεν ὁ Γεώργιος· ἀλλὰ τέλος ἐπάτησε διὰ τοῦ ἵππου του σῶος καὶ ἀβλαβὴς τὴν βορβορώδη γῆν. Σῶος καὶ ἀβλαβὴς αὐτὸς ἀλλ' ὄχι καὶ τὰ ἐνδύματά του· ἐκεῖνα, νοεῖται, ἦσαν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, βεβρεγμένα μέχρι τοῦ ὑποκαμίσου καὶ ἀποστάζοντα οἰκτρῶς.

— Ἂν μὲ ἰδῇ ἔτσι ὁ κὺρ γιατρός. . . κακὴ δουλειά! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Γεώργιος· δὲν θὰ θέλῃ νἄρθῃ. . . καὶ ἔπειτα τί γίνεται ἡ Ἀγλαΐα, ἂν ἡ γέννα της δὲν πάῃ τόσῳ καλά. . .

Ἀποτέλεσμα τῆς συνετῆς ταύτης σκέψεως ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς: Ἅμα ὁ πι-

στὸς ὑπηρέτης ἔφθασεν εἰς τὴν πολίχνην Μ.*. ἡ πρώτη οἰκία ἣν ἐπεσκέφθη δὲν ἦτο βεβαίως ἡ τοῦ Ἰατροῦ. Τοῦτο δ' ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ κ. Δρίσκης ἔσχε τὴν τιμὴν τὰ ὑποδεχθῇ τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ κ. Νερέπη μὲ πολὺ εὐπρεπῆ καὶ πρὸ πάντων στεγνὰ ἐνδύματα. . . .

Δ'.

Ὅταν ἐπῆλθε ταχέως ἡ ἑσπέρα, ἡ σελήνη ἐφώτισε δύο ἱππεῖς διατρέχοντας ἐν σπουδῇ τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τῆς πολίχνης Μ.*. εἰς τὸν πύργον τοῦ Νερέπη.

Ἦσαν ὁ Ἰατρὸς καὶ ὁ Γεώργιος.

Ἐβάδιζον παρ' ἀλλήλους ἄφωνοι, διότι ἡ ταχύτης μεθ' ἧς ἔσπευδον παρὰ τῇ ὠδινούσῃ δὲν ἐπέτρεπε συνομιλίαν. Μόνον ἐβλασφήμει ἐνίοτε ὁ κ. Δρίσκης, ὅταν ὁ ἵππος του ἠναγκάζετο νὰ πατήσῃ εἰς τέλματα καὶ ἕλη, τὰ πονηρὰ γεννήματα τῆς χθεσινῆς καταιγίδος, κηλιδῶν τὰ ἐνδύματά του ἀξιολυπήτως.

— Καλ' ἀλήθεια! ἀνέκραξεν ὁ ἰατρός, ὡς ἐὰν τόρα μόνον ἀνελογίζετο τὰς δυσχερείας τῆς ἑσπερινῆς ἐκείνης ἐκδρομῆς· πῶς θὰ περάσουμε τὸ ποτάμι; δὲν εἶνε ξεχειλισμένο;

— Ἀ, πολὺ λίγο! κατέβηκαν τὰ νερὰ ἀρκετά· τὸ γεφῦρι φαίνεται καὶ τἄλογα 'μποροῦν νὰ περάσουν· μόνο ποῦ θὰ βραχοῦμε ὀλίγο . . . ἀλλὰ τί νὰ γείνῃ ἀπήντησεν ὁ Γεώργιος.

— Ἂν ἦνε αὐτὸ μόνο δὲν πειράζει.

Εἶπεν ὁ ἰατρὸς ὅστις ἐφάνη καθησυχασθείς. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασαν παρὰ τὸν ποταμὸν ὁ κ. Δρίσκης εἶδεν ἔκπληκτος τὴν πικρὰν ἀλήθειαν.

— Καλ' ἐδῶ εἶνε Ὠκεανός! πῶς θὰ περάσουμε;

— Περνοῦμεν! εἶπεν ὁ Γεώργιος διὰ τόνου παραδόξου ὅστις ἐξέπληξε τὸν ἰατρόν.

Ἐν τούτοις οἱ ἵπποι ἐπλησίασαν κοπιωδῶς διὰ τῶν τελμάτων καὶ ἔφθασαν ἐκεῖ ἔνθα ἐπερατοῦτο τὸ ὕδωρ τοῦ πλημμυρήσαντος ποταμοῦ.

Ὁ Ἰατρὸς ἔστη ἐν ἀμηχανίᾳ· ἀλλ' ὁ Γεώργιος προὐχώρησεν ἄφοβος.

— Ἐμπρός! τἄλογα κολυμβοῦνε, εἶπεν. Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ παρὰ τῷ κ. Δρίσκῃ, διότι αὐτὸς ἵστατο καὶ παρετήρει.

Παρετήρει σκεπτόμενος περὶ τοῦ πρακτέου. Εἶχέ τι θανασίμως ἀπαίσιον ἡ ὄψις ἥτις παρείχετο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἔβλεπε τὴν ἀπέραντον λίμνην, εἰς ἣν εἶχε μεταβληθῆ ὁ ποταμός, καὶ ἐφ' ἧς ἡ σελήνη ἀντενάκλα δέσμας μυριάδων αὐτῆς ἀκτίνων· ποῦ καὶ ποῦ μέσῳ αὐτῆς ἀνεφαίνοντο αἱ κορυφαὶ δένδρων καταποντισθέντων μαῦραι-μαῦραι ὡς ἐπιπλέοντα φαντάσματα· καὶ εἰς τὰ πέρατα ὅπου ἔφθανεν ὁ ὀφθαλμὸς διεκρίνετο ἡ

σειρὰ τῶν βουνῶν καὶ κάτω αἱ φυτεῖαι, ἃς ἔστιζεν ὁ ἀρχαιοπρεπὴς πύργος, ἐπιδεικνύων τὰς γιγαντιαίας διαστάσεις του καὶ τὰς κομψάς του ἐπάλξεις ὑπὸ τὸ σεληναῖον φῶς. Ἐλαφραὶ ἀνέμου πνοαὶ ἐκίνουν ἀπειλητικὰ τὰ ὕδατα τῆς λίμνης, καὶ ῥιπαὶ αὐτῶν ἀλλεπάλληλοι παρήλαυνον, ἀντανακλῶσαι μυριάκις τὸν δίσκον τῆς σελήνης.

Ὁ Ἰατρὸς ἐδειλίασε καὶ συνέλαβεν ἀμετάθετον τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν του... Πορεία τοιαύτη ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων, μὲ ἵππον ὅστις δὲν ἦτο βέβαιον ἂν θάντεῖχεν, ἦτο ἀρκετὰ κινδυνώδης. Τί λέγω κινδυνώδης; Αὐτόχρημα μωρία θὰ ἦτο νὰ ὑποβληθῇ κανεὶς εἰς τὸ μακρὸν καὶ οὐχὶ πολὺ ὑγειινὸν ἐκεῖνο λουτρὸν καὶ νὰ παλαίσῃ ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὰ ὕδατα, ἐν ᾧ τῆς νυκτὸς αἱ σκιαὶ ἐπάλαιον πρὸς τὸ φῶς τῆς βασιλίσσης της... Ὢ! ἦτο προτιμότερον νὰ ἐπιστρέψῃ· περὶ τούτου οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδίστασεν. Ἴσως ἐκινδύνευεν ἡ εὐγενὴς πυργοδέσποινα, ἴσως εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην αὐτοῦ... ἀλλ' ἡ ζωή του πάλιν... ἔ, ὁ Θεὸς τὸ ἠθέλησε....

Ναί, ἔπρεπε κανεὶς νὰ ἐμφορῆται τῆς θέρμης τῶν αἰσθημάτων τοῦ Γεωργίου, ἔπρεπε νἀγαπᾷ καὶ νἀφοσιοῦται ὡς ἐκεῖνος διὰ νὰ συλλάβῃ τὰς ἐναντίας σκέψεις ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ κινδύνου... Μόνος ἐκεῖνος ἔλεγεν «ἐμπρός!» ἐν ᾧ τὸ θάρρος ἰατροῦ πεφημισμένου μάλιστα ἐπὶ αὐταπαρνήσει μόλις ἐτόλμα νὰ εἴπῃ «Ὀπίσω!»

— Ὀπίσω!: ἀνέκραζεν ὁ πιστὸς ὑπηρέτης. Ἅ! γιατρέ μου, εἶσαι πολὺ σκληρὸς καὶ δὲν θὰ σοῦ τὸ ἐπιτρέψω... ἡ κυρία μας κινδυνεύει καὶ ἔχει τὴ χρειά σου... δὲν θὰ τὴν ἀφήσῃς, μοῦ φαίνεται, νὰ 'πεθάνῃ...

Ὁ κ. Δρίσκης ἠρνήθη δι' ὕφους μὴ ἐπιδεχομένου ἀντίρρησιν... λόγων τοὐλάχιστον.

Ἐν τούτοις ἡ ὥρα παρήρχετο καὶ ἡ φαντασία τοῦ ἀφωσιωμένου Γεωργίου παρίστα τὴν προσφιλῆ του κυρίαν κινδυνεύουσαν ἐν ταῖς ὠδῖσι δυσκόλου τοκετοῦ καὶ περιμένουσαν ὡς Πρόνοιαν τὸν ἀναίσθητον ἰατρόν. Πᾶσα ἀντιλογία καὶ βραδύτης θὰ ἦτο ματαία καὶ βλαβερά. Ἦτο καιρὸς ἔργων καὶ οὐχὶ λόγων.

Ὁ Γεώργιος, ὡς ἄνθρωπος ἐκτελῶν ἀπαθῶς προδιαγεγραμμένον σχέδιον, ἐξήγαγε τὸ πιστόλιόν του, τὸ ἐπρότεινεν κατὰ τοῦ ἰατροῦ καὶ τῷ εἶπε:

— Ἐμπρός! ὀπίσω δὲν ἔχει! ἂν γυρίσῃς θὰ 'πεθάνῃς.

Τόρα ἀπῃτοῦντο σκέψεις καὶ ἐνέργειαι ταχεῖαι ἀμφοτέρωθεν καὶ σύμφωνοι πρὸς τὴν περίστασιν.

Ὁ Ἰατρὸς ἐφάνη καμφθεὶς πρὸ τοῦ τρομεροῦ ἐπιχειρήματος· παρώτρυνε τὸν ἵππον του πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ προὐχώρησε δύο-τρία βήματα πρὸς τὸ ὕδωρ. Ὁ Γεώργιος τὸν ἠκολούθησε. Ταχὺς ὁ Δρίσκης ἐξάγει κἀκεῖνος ἐν

πολύκροτον, στρέφεται βιαίως καὶ πυροβολεῖ κατὰ τοῦ Γεωργίου. Ὁ πιστὸς θεράπων ἐπλήγη. Ὁ ἵππος τοῦ Ἰατροῦ ἀφηνίασε καὶ παρέσυρε μανιώδης τὸν ἀναβάτην ἐντὸς τῶν ἀγρίων ὑδάτων.

Δεύτερος ἀντήχησε πυροβολισμὸς καὶ ὁ ἰατρὸς ῥίψας κραυγὴν κατέπεσεν, ἀμέσως βυθισθείς.

Τὸν ἐφόνευσεν ἡ εὔστοχος βολὴ τοῦ Γεωργίου, πληγωμένου καὶ μόλις προφθάσαντος νὰ ἐκκενώσῃ τὸ ὅπλον του. Κατέπεσε πάραυτα καὶ οὗτος ἀναίσθητος, παρασυρθεὶς ὑπὸ τῶν ὑδάτων εἰς οἰκτρὸν καὶ βέβαιον θάνατον . . .

Θῦμα τοῦ σκληροτέρου καὶ ἀδυσωπητοτέρου καθήκοντος.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σελήνη ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ μελανοῦ νέφους ὡσεὶ πενθοῦσα. Μετ' ὀλίγον δ' ἀποκαλυφθεῖσα ἔδειξε τοὺς δύο ἵππους ἄνευ ἱππέων τρέχοντας ἀντιθέτους ὁδοὺς — τὸν μὲν διὰ τῶν ὑδάτων πρὸς τὸν πύργον, τὸν δὲ διὰ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν πολίχνην.

Ε'.

Ἀπὸ τοῦ πύργου, ἀφ' ἑνὸς τῶν ὑψηλῶν του παραθύρων, ἔβλεπε διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὰ γενόμενα ἡ Μαρία, ἡ καλὴ ἐκείνη θεραπαινίς, ἣν ἠγάπα ὁ ἀτυχὴς Γεώργιος. Εἶχε σταλῆ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου νὰ ἴδῃ ἐὰν ἤρχετο ὁ Ἰατρὸς — ἀφ' οὗ ὁ διὰ τὴν μαῖαν ἐκπεμφθεὶς ὑπηρέτης ἐπέστρεψε συνεσταλμένος καὶ ἄπρακτος ἕνεκα τῆς πλημμύρας.

Ἤκουσεν εὐκρινῶς τοὺς πυροβολισμοὺς καὶ εἶδε τοὺς ἄνδρας, οὓς ἀνεγνώρισε, βυθισθέντας εἰς τὸ ὕδωρ, τοὺς δὲ ἵππους μανιώδεις ἄνευ ἀναβατῶν. . . . Κατέβη ὠχρὰ καὶ δακρύουσα νὰ πληροφορήσῃ τοὺς ἐν τῷ πύργῳ περὶ τῶν διατρεχόντων, καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ σπεύσῃ κανεὶς εἰς βοήθειαν τῶν δυστυχῶν — μή τις ἐξ αὐτῶν ἔζη. . . Ἀλλὰ τὴν ἀπαισίαν εἴδησιν εἶδεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ῥίψῃ ἐν μέσῳ γενικῆς χαρᾶς:

Ἡ Ἀγλαΐα, ὡσεὶ ἵν' ἀναπληρώσῃ τὸ κενόν, ἔτεκεν αἰσίως δίδυμα.

(1884)

ΓΡΗΓ. Δ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΪΝΕ

Ἄχ! Ὅλως δι̯όλου τὸ λοιπὸν 'λησμόνησες, καλή μου,
Πῶς ἡ καρδι̯ά σου ἦτανε τόσον καιρὸ 'δική μου;
Τέτοι̯α καρδι̯ὰ τόσο γλυκει̯ὰ καὶ ψεύτρα καὶ μικροῦλα,
Ποῦ δὲν ὑπάρχει πει̯ὸ γλυκει̯ὰ καὶ ψεύτικη καρδοῦλα.—

Τὸν πόνο καὶ τὸν ἔρωτα 'λησμόνησες, καλή μου,
Ποῦ τόσο ἐτυραννήσανε τὴν ἔρημη ψυχή μου....
Δὲν 'ξεύρω ἂν ἦταν πει̯ὸ πικρὸς ὁ ἔρως ἀπ' τὸν πόνο...
Ἄχ! Καὶ τὰ δυ̯ὸ ἦταν πικρά!..αὐτὸ γνωρίζω μόνο.—

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Σ. ΜΑΤΕΣΙΣ.

ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ

(κατὰ τὸ γερμανικὸν τοῦ LENAN)

Εἶσ' ἔμμορφη, κι' ὅταν 'μιλῇ τὸ χαροπό σου στόμα,
Εἶσ' ἔμμορφη, κι' ὅταν κλειστὸ σωπαίνῃ μι̯ὰ στιγμή.
Κ' ἐγὼ δὲν 'ξεύρω ἀπὸ τὰ δυὸ τί νὰ ζητήσω ἀκόμη·
Ἄχ 'μίλησέ μου!—Μὴ 'μιλήσῃς, μή!...

—

Ἄφησε μέσ' 'ςὲ δυὸ οὐρανοὺς νὰ 'ξεπετᾷ ἡ ψυχή μου,
Σὲ σιωπῆς ὄνειρατα καὶ ςὲ λαλι̯ᾶς σκοπό,
Καὶ μέσ' 'ς τὸν νοῦ σου μυστικὰ συλλάβιζε, ξανθή μου,
Ἕνα γλυκὸ λογάκι «Σ' ἀγαπῶ».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙᾼ

Ἡ Θεσσαλία ἀποτελεῖται ἐκ δύο πεδιάδων, ἃς συνενοῖ περὶ τὸ μέσον λοφώδης ἔκτασις· περιβάλλεται δὲ ὑπὸ ὀρέων, ἐφ' ὧν ἡ μυθολογία ἐπιχύνει τὴν μυστηριώδη αὐτῆς αἴγλην. Ἡ πολύδενδρος σειρὰ τῆς Ὄσσης καὶ τοῦ Πηλίου πρὸς Α, ἡ ἀγρία καὶ δασώδης Πίνδος πρὸς Δ, ἡ ταπεινὴ Ὄθρυς πρὸς Μ, τὰ Καμβούνια καὶ ὁ ἱερὸς Ὄλυμπος πρὸς Β, περιστέφουσι μεγαλοπρεπῶς τὴν ὑδατογενῆ καὶ τελματώδη ταύτην γηΐνην λεκάνην· ὁ Πηνειὸς διαρρέει αὐτὴν μεθ' ὑπερηφάνου ταχύτητος· ἐπὶ τῶν ὀχθῶν του ὡς ἄλλος Ἱερεμίας δύναταί τις νὰ θρηνήσῃ τὴν χώραν ἣν ἐγκατέλειψαν οἱ θεοί, ἐποδοπάτησαν οἱ κατακτηταὶ καὶ ἐφ' ἧς μακροχρόνιος δουλεία ἐπαφῆκε τὰ εἰδεχθῆ ἴχνη τῆς ἐρημίας καὶ τοῦ μαρασμοῦ. Οὕτως ἡ Θεσσαλία παρουσιάζει οἰκτρὸν θέαμα· ἐρείπιον ἀλγεινῶς παραμεμορφωμένον ἀρχαίας εὐκλείας, ἐμπνέει σήμερον διὰ τῆς ἐρημίας τὴν φρίκην ἐν τῇ ψυχῇ. Ἡ χώρα, ἐν ᾗ οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ ἐτέλουν τὰς οὐρανίους αὐτῶν συνεδρίας, ἐν ᾗ ὁ Ἀπόλλων ἔδρεπε παρὰ τὰ Τέμπη τὴν δάφνην τὴν Πηνειίδα καὶ ἧς ἡ ἔκτασις καὶ ὁ γραφικὸς ὁρίζων ἐπιβάλλει τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐμπνέει τὴν ποίησιν, ἡ χώρα αὕτη ἐπέπρωτο νὰ διανύσῃ τροχιὰν ὀλεθρίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου.

Αἱ ἀλλοιώσεις, ἃς ὑπέστη ἡ θεσσαλικὴ γῆ, ἐπιχύνουσι τόσῳ ἄλγος ἐν τῇ ψυχῇ, ὅσῳ ῥεμβώδη θαυμασμὸν αἱ προϊστορικαὶ ἀναμνήσεις αὐτῆς· ὁ διὰ ταύτης διαπορευόμενος κατέχεται διαρκῶς ὑπὸ πνιγηρᾶς συγκινήσεως καὶ αἰσθήματα μεταπίπτοντα πλημμυρίζουσι τὸν ὁδοιπόρον, ὅστις ἀνὰ πᾶν βῆμα αὐτοῦ ἀνακαλύπτει ἐξαίσια τεκμήρια

τοῦ παρελθόντος μεγαλείου· τὰ τεκμήρια ταῦτα δὲν δύναται ἢ νὰ συγκρίνῃ μετὰ τῆς ἐπελθούσης καταπτώσεως. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἐπέλθῃ ὀδυνηρὰ κατάπτωσις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἧς ἡ εὐφορία καὶ ὁ πολιτισμὸς εἵλκυον καθ' ἁπάσας τὰς ἐποχὰς τόσους βαρβάρους κατακτητάς, ἀπορροφήσαντας πᾶσαν τὴν ἰκμάδα αὐτῆς.

Ἡ Θεσσαλία ὑπῆρξεν ἐσχάτως τὸ θέατρον στρατιωτικῆς συγκεντρώσεως· ἡ Ἑλλὰς πάνοπλος, ἐν πυρετώδει παρασκευῇ, ἀντέτασσεν ἀξιώσεις διὰ τὴν περιώνυμον ἰσορροπίαν τῆς Ἀνατολῆς, ἣν διετάραξε τὸ πραξικόπημα τῶν Βουλγάρων καὶ παρέτασσεν ἐπὶ τῶν συνόρων τὰ στρατεύματα, ἅτινα ἐξέκαιεν ἡ προσβληθεῖσα ἐθνικὴ φιλοτιμία. Ἑπτάμηνον διήρκεσεν ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἀγωνία αὕτη ἥτις ἔληξε δι' ἐπεισοδίου πολεμικοῦ, περὶ οὗ ὀλίγας θὰ εἴπωμεν λέξεις. Πρὶν ἢ ἐκφέρωμεν ὅμως τὴν ἐπὶ τούτου κρίσιν ἡμῶν, θέλομεν ἐξετάσει γενικά τινα ζητήματα σχετικά, μετὰ τῶν πορισμάτων καὶ τῶν συνεπειῶν, ὅσαι ἀπὸ τούτων ἀπορρέουσιν.

Ἡ γραμμὴ τῶν συνόρων, ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακιακοῦ κόλπου ἀρχομένη, ἀκολουθεῖ τὸν Ἄραχθον πρὸς Β, παρὰ τὸ Μέτσοβον δὲ κάμπτει πρὸς Α καὶ ἀποτελοῦσα ἐσοχὴν πρὸς τὸ Ζάρκον περατοῦται διὰ τοῦ κάτω Ὀλύμπου εἰς τὸν Θερμαϊκόν· αὕτη ἐρείδεται ἐπὶ τριῶν ἐξόχου στρατηγικῆς σπουδαιότητος ἐρεισμάτων: τοῦ Ἀμβρακιακοῦ, τοῦ Μετσόβου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, ὧν ἡ κατοχὴ ἀσφαλίζει τὴν στρατηγικὴν ὑπεροχὴν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς. Δυστυχῶς, οὐδὲν τούτων ἡμεῖς κατέχομεν, οὐδὲ κἂν τὸν Ἀμβρακιακὸν κόλπον, οὗτινος ἡ κατοχὴ προσκτᾶται μόνον διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Πρεβέζης, ἀξίωμα ὅπερ δὲν κατενοήθη ἐσχάτως· τούτου μὴ ὑπάρχοντος, τὸ μόνον ὅπερ δύναται ν' ἀσφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τοῦ κόλπου καὶ ἐξουδετερώσῃ στρατηγικόν τινα ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τῆς γραμμῆς τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ἐν Ἄρτῃ συγκεντρωμένων στρατευμάτων, εἶναι στολίσκος κατάλληλος διὰ τὸν ἀβαθῆ κόλπον. Μὴ κατέχοντες οὐδὲν τῶν ἐρεισμάτων τούτων ὑπολειπόμεθα

στρατηγικῶς τῶν ἀντιπάλων, οἵτινες οὕτω ἔχουσιν ἰσχυρὰν βάσιν ἐπιχειρήσεων ἢ γραμμὴν ἀμύνης, πλεονεκτικῶς δυνάμενοι νὰ ἐπιχειρήσωσιν εἰσβολὴν ἢ νὰ ἐνεργήσωσιν ἄμυναν. Τὰ στρατηγικὰ πλεονεκτήματα τῶν ἀντιπάλων δυνάμεθα νὰ ἐξουδετερώσωμεν, ἐὰν προσκτησώμεθα τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, οἵτινες κατὰ νῶτα ἐνεργοῦντες θέλουσιν ἐπιφέρει ἀντιπερισπασμὸν μεγίστης ὠφελείας, ἢ ἐὰν μετὰ θαλασσίων δυνάμεων ἐπιχειρήσωμεν ἀντιπερισπασμοὺς κατὰ τὰ ἀνατολικὰ καὶ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Μακεδονίας· ἄρα, ἵνα ἔχωμεν ἐπιτυχίας ἀποτελεσματικὰς ἐν περιπτώσει πολέμου, πρέπει νὰ μεριμνήσωμεν διὰ τὴν συνεργασίαν τῶν Ἀλβανῶν, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος παρὰ τοῖς ὁμόροις ἑλληνικοῖς πληθυσμοῖς, ὅπερ ἐκλείπει ὁσημέραι, καὶ τὴν τῶν ναυτικῶν ἡμῶν δυνάμεων, ἅτινα παρημελήθησαν ἤδη μετ' ἀξιοθρηνήτου ἀναλγησίας. Ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος ἔγκειται εἰς τὰ «σιδηρᾶ τείχη.» Δὲν ἔχομεν σήμερον ἀνάγκην τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἵνα μάθωμεν τοῦτο, ἀρκεῖ νὰ ῥίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἐκτεταμένων παραλίων καὶ τῶν νήσων ἡμῶν καὶ τῆς κεντρικῆς ἐν τῇ Μεσογείῳ θέσεως, ὅπως νοήσωμεν τοῦτο, ὅπερ καθιστᾷ ἡμῖν γνωστὸν καὶ ἡ ἀρχαία ἱστορία. Ἄνευ στόλου οὔτε ἐπίθεσιν δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν οὔτε νὰ ἀμυνθῶμεν ἐπιτυχῶς κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον αἱ σπουδαιότεραι στρατηγικαὶ συγκοινωνίαι ἡμῶν εἰσὶ θαλάσσιαι.

Ἐκτὸς τῆς στρατηγικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἐδάφους, ἣν κέκτηνται οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν κατὰ τὴν ὁροθετικὴν γραμμήν, καὶ τακτικῶς πλεονεκτοῦσι, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον κατέχουσι τὰ ἐπικαιρότερα σημεῖα, τὰ δεσπόζοντα καὶ συνέχοντα τὰς διαφόρους θέσεις τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς διὰ τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς ὁράσεως.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐξέτασιν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς, θέλομεν δώσει σχετικάς τινας πληροφορίας περὶ τῆς διατάξεως τῶν τουρκικῶν καὶ ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπως οἱ ἀναγνῶσται κατανοήσωσιν εὐχερῶς τὴν

σπουδαιότητα τῶν συνεπειῶν, ὅσαι ἠδύναντο νὰ προκύψωσιν ἐκ τοῦ ἐπισυμβάντος τελευταίου πολεμικοῦ ἐπεισοδίου.

Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἔχοντα ἀριθμητικὴν ὑπεροχήν, τριπλάσια καὶ πλέον ὄντα τῶν ἑλληνικῶν, καὶ ἑνιαίαν διεύθυνσιν, ἐρειδόμενα δὲ ἰσχυρῶς κατὰ πλευρὰ καὶ νῶτα, ἦσαν διατεταγμένα μετὰ τελειότητος ἀξίας λόγου· ἐκ τῆς διατάξεως δὲ ταύτης, ἣν ἔδωκεν ὁ Ὀθωμανὸς ἀρχιστράτηγος, κατεδεικνύοντο πασιφανῶς αἱ προθέσεις αὐτοῦ· ἐξησφαλισμένος ὢν κατὰ τὰ πλευρὰ (Ὄλυμπος, Μέτσοβον) ἐναντίον πάσης ἐπιχειρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἐσκόπει νὰ εἰσβάλῃ πρὸς τὸ Ζάρκον καὶ διαχωρίζων τὰ στρατεύματα τῶν ἀρχηγείων Λαρίσσης καὶ Τρικάλων, νὰ ἀπειλήσῃ τὰς γραμμὰς τῆς ὑποχωρήσεως ἀμφοτέρων τούτων, ἅτινα ἢ ἤθελον ὑποχωρήσει ἢ ἤθελον ῥιφθῆ ἐπὶ τῶν ὀροσειρῶν τὰ μὲν τῆς Λαρίσσης ἐπὶ τῆς Ὄσσης-Πηλίου, τὰ δὲ τῶν Τρικάλων ἐπὶ τῆς Πίνδου.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ στρατηγικοῦ τούτου σχεδίου ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τοῦ διὰ τὴν εἰσβολὴν προωρισμένου σώματος καὶ συνεπῶς νὰ ἀποκρούσῃ πᾶσαν κατὰ τῆς Ἐλασσῶνος καὶ τῆς Δισκάτας ἀντεπιχείρησιν· πρὸς τοῦτο δὲ ἔλαβε πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα, συγκεντρώσας ἐν τοῖς ἀνωτέρω κέντροις καὶ περὶ ταῦτα ἐπαρκεῖς δυνάμεις καὶ καταλαβὼν τὰς πρὸς ταύτας ἀγούσας διόδους καὶ τὰ δεσπόζοντα καὶ συνέχοντα σημεῖα (Τσαρίτσαινα, Μενεξὲς, Σκόμπα, Γκριτζόβαλι, Δρεπάνι, Τσοῦκα, Λουμπενίτζα, Τρέταμος, κτλ. κτλ.). Τὰ μέτρα ταῦτα, ἅτινα ἔλαβεν ὁ Ὀθωμανὸς ἀρχιστράτηγος καὶ αἱ συγκεντρώσεις, ἃς ἐξετέλεσεν ἐντὸς τοῦ πρὸς τὸ Ζάρκον σφηνὸς (Δομένικον, Ἐλευθεροχῶρι, Ῥαδοσίδι, Δαμάσι, Σκόμπα, κτλ. κτλ.) οὐδεμίαν ἐπαφίνουσιν ἀμφιβολίαν ἢ ἐπιτρέπουσιν ἀντίρρησιν ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῶν σχεδίων καὶ τῶν προθέσεων τῶν Τούρκων. Ἐπίσης ἀποκαλύπτονται ταῦτα καὶ ἐκ τῆς ἐνεργείας κατὰ τὴν συμπλοκήν, καθ' ἣν ἤρξαντο τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ἀλλὰ περὶ ταύτης θέλομεν διαλάβει κατωτέρω.

Ἀπέναντι τῆς ἑνιαίας διευθύνσεως τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀντέτασσεν δεδιχασμένην διεύθυνσιν, διότι ἦτο διῃρημένος εἰς δύο σώματα ἀνεξάρτητα, ἔχοντα κέντρα αὐτῶν τὴν Λάρισσαν καὶ τὰ Τρίκκαλα· ὁ διχασμὸς οὗτος δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἀπολύτως, ὅτι ἦτο θεμελιῶδες στρατηγικὸν σφάλμα καὶ κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον τὸ μεταξὺ Ζάρκου καὶ Κουτσοχέρου ἔδαφος, ὅπερ κυρίως ἠπειλεῖτο, ἦτο ἀπομεμακρυσμένον τῶν ἐνεργειῶν ἀμφοτέρων τῶν ἀρχηγείων, καὶ ἀπετέλει, οὕτως εἰπεῖν, οὐδετέραν ζώνην. Στρατὸς ὀλιγάριθμος, ἄνευ συγκοινωνιῶν συγκεντρωτικῶν πρὸς τὰ καίρια σημεῖα τῆς γραμμῆς ἣν ὑπερήσπιζε, ἠδύνατο ὑπὸ ἑνιαίαν διεύθυνσιν νὰ ἐπιτελέσῃ μᾶλλον συντεταγμένος καὶ ἰσχυρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ.

Τῶν δύο ἀνεξαρτήτων στρατιωτικῶν σωμάτων αἱ ἐνέργειαι καὶ ἡ δρᾶσις ἔτεινον πρὸς τὴν Ἐλασσῶνα καὶ τὴν Δεσκάταν, ὅπερ ἦτον ὀρθότατον, διότι διὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων παρεκωλύετο ἡ πρὸς τὰ πρόσω προχώρησις τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ ἐπήρχετο διάσπασις πρὸς τὸ μέσον, ἥτις ἤθελε καταστήσει ἀνωφελῆ πᾶσαν ἐνέργειαν ἐπιβοηθητικήν. Ἡ συνοχὴ τῶν στρατευμάτων εἶναι ἡ πρωτίστη μέριμνα, καὶ ταύτης παραμελουμένης αἱ μεμονωμέναι ἐπιτυχίαι, ἂν ὑπάρξωσι τοιαῦται, οὐδὲν ὠφέλιμον παράγουσι.

Ἡ διάσπασις ἀφεύκτως ἤθελεν ἐπέλθει, διότι, ἐκτὸς ἑτέρων λόγων, τὰ ἡμέτερα στρατεύματα εἶχον σπουδαίαν ἀριθμητικὴν μειονότητα ὡς πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς, ἣν κατεῖχον, συνάμα δέ, ἕνεκεν ἐλλείψεως συγκοινωνιῶν ἐπαρκῶν καὶ καταλλήλων, αἱ συγκεντρώσεις πρὸς τὰ ἀπειλούμενα σημεῖα ἦσαν σχεδὸν ἀνέφικτοι· ἄλλως τε καὶ ἡ τακτικὴ διάταξις αὐτοῦ ἦτο πλημμελής, διότι ἐκ τῆς ἐκτεταμένης γραμμῆς ἀπὸ Μαλακασίου μέχρι Ζορμπᾶ αἱ δυνάμεις ἡμῶν ἦσαν διανενεμημέναι ἀνεπαρκῶς. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ δυσχερῶς φυλάσσεται, οὖσα ὁλοκλήρως βατή, ἀλλ'

ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ κατανοηθῇ ὅτι δὲν ἐπαρκεῖ μόνον ὁ ἡρωϊσμὸς ἵνα ἀναπληρώσῃ τὰ πάντα, ἀλλ' ὅτι ἀπῃτοῦντο ἔργα τεχνικὰ καὶ ἐν γένει μέτρα κατάλληλα, ἵνα ὑπάρξῃ οὐχὶ πιθανότης, ἀλλὰ μόνον ἐλπὶς ἐπιτυχίας. Ὁ ἡρωϊσμὸς ἀρκεῖ πάντοτε ὅπως σώσῃ τὴν τιμήν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ μόνος, ὅστις ἀσφαλίζει τὴν ἐπιτυχίαν. Δὲν ἀρκεῖ ἵνα γνωρίζῃ ὁ στρατὸς νὰ ἀποθνήσκῃ, ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ ἐνεργῇ. Ὁ ἡρωϊσμὸς εἶναι ἡ τιμή, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ νίκη.

Οὕτως ἦσαν ἀντιμέτωποι οἱ ἀντίπαλοι στρατοί, ἡ δὲ πρὸς ἀλλήλους συμπεριφορὰ ἐπεῖχέ τι τὸ ὁμηρικόν· τρεῖς ὑβριστικαὶ λέξεις, ὧν ἐπιτραπήτω μοι ἡ ἀναγραφή, «γουρουνομύτηδες,» «κοκκινοσκούφιδες» καὶ τὸ περιώνυμον «σικτίρ,» αἵτινες συνδυαζόμεναι μετὰ τοῦ δημοτικοῦ πλέον καταστάντος μονοσυλλάβου «ρὲ» ἀπετέλουν τὴν συνήθη φρασεολογίαν τῶν πρὸς τοὺς Τούρκους φιλοφρονήσεων. Οἱ εὔζωνοι ἀπετείνοντο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς γείτονάς των ἀγερώχως· θέλομεν ἀναφέρει τεκμήρια τινα τῆς αὐθάδους ταύτης ὑπερηφανείας, ἵνα ποικίλωμεν τὸ ξηρὸν θέμα ἡμῶν.

Ἐν τῇ Μελούνᾳ κατεσκευάζετο λίθινον ὀχύρωμα ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ἐπειδὴ δὲ ἦτο εὐκολώτερον νὰ λαμβάνωσι τοὺς λίθους ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους, ὁ τοῦρκος σταθμάρχης ἔκαμε τὰς δεούσας παραστάσεις, καὶ μὴ εἰσακουσθείς, ἐτοποθέτησε σκοποὺς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ὁ τοῦρκος σκοπὸς ἵστατο ὄρθιος στηρίζων τὸν ἕνα τῶν ποδῶν του ἐπὶ προστυχόντος ἐκεῖ λίθου· εἷς εὔζωνος προχωρεῖ καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτόν, τῷ λέγει «στάσου τὸ πόδι σου ρὲ γουρουνομύτη» καὶ ἀκινητοῦντος ἐν ἀπορίᾳ τοῦ Τούρκου, ὁ αὐθάδης εὔζωνος παραμερίζει ὠθήσας τὸν πόδα αὐτοῦ καὶ λαβὼν τὸν λίθον τοποθετεῖ ἐπὶ τοῦ ὀχυρώματος.

Ἕτερος εὔζωνος μετέφερεν ἐπὶ ἡμιόνου τὴν νύκτα φυσίγγια, ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς τουρκικῆς ἀτραποῦ, οὔσης ἀνετωτέρας· ὁ τοῦρκος σκοπὸς ζητεῖ νὰ τῷ ἐμποδίσῃ τὴν δίοδον, ἓν βροντῶδες «σικτὶρ» τῷ δίδεται ὡς ἀπάντησις καὶ ὁ ριψοκίνδυνος εὔζωνος διέρχεται ἀταράχως.

Ἕτερος διέρχεται μετ' ὀλίγον ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους «Μά, τζάνουμ, εἶναι δικό μας μέρος» ἐπαναλαμβάνει ὁ σκοπός, ἀλλ' ἄφροντις ὁ εὔζωνος ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν του σιγῶν περιφρονητικῶς.

Πλεῖστα τοιαῦτα παραδείγματα ἠδυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἀποδεικνύοντα πόσην καταφρόνησιν ἐν ἑαυτοῖς συνῃσθάνοντο οἱ εὔζωνοι πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ πόσον γόητρον ἐξήσκησαν ἐπ' αὐτῶν οἱ ἀτίθασσοι ὀρεινοὶ ἐμπνέοντες τὸν σεβασμὸν διὰ τῆς ὑπερηφάνου καὶ θαρραλέας συμπεριφορᾶς των. Ἀλλὰ φεῦ! ἡ Κοῦτρα ἐπέπρωτο νὰ καταστρέψῃ τὸ γόητρον τοῦτο καὶ νὰ ἐγκολάψῃ ἐπὶ τοῦ σκληροῦ μετώπου αὐτῶν τὸ ἀνεξίτηλον στίγμα τῆς αἰχμαλωσίας, αἰχμαλωσίας συντελεσθείσης οὕτω μωρῶς καὶ ἀνάνδρως, προκειμένου μάλιστα περὶ ἀνδρῶν, οὓς ὁ ἐχθρὸς ἐπίστευεν ἥρωας.

Αἱ ἀτομικαὶ αὗται παρεκτροπαὶ ἐπηύξανον τὴν μεταξὺ τῶν στρατευμάτων ἔχθραν, καίτοι ἐπισήμως κατεβάλλοντο μέγισται προσπάθειαι καὶ ἐλαμβάνοντο κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀποσόβησιν τῆς προσδοκωμένης συμπλοκῆς, ἅτινα ὅμως ἀπέβησαν μάταια. Μήπως ἡ αὐθάδεια εἶχε φθάσει μέχρις ὁρίου ἐξαντλήσαντος τὴν ὑπομονὴν ἢ μήπως οἱ τοῦρκοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδικηθῶσι διὰ τὰς μικρὰς ταύτας περιφρονήσεις;

Ἐπὶ τέλους ἡ συμπλοκὴ ἤρξατο ἐπὶ ἐκτεταμένης γραμμῆς. Τίνες οἱ δόντες τὴν ἀφορμήν; οἱ ὁρμητικοὶ Ἀλβανοὶ ἢ οἱ θαρραλέοι εὔζωνοι; Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιλύσωσι αἱ διπλωματικαὶ ἀντεγκλήσεις· διὰ τὴν διπλωματίαν, ἀλλὰ διὰ ταύτην μόνην, τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὸν λύσεως. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι στρατεύματα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀντιμέτωπα, φυλετικὸν καὶ ἀδιάλλακτον πρὸς ἄλληλα τρέφοντα μῖσος, ὅπερ ἐπηύξανε ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἄγριος φανατισμός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ προσβληθεῖσα ἐθνικὴ φιλοτιμία καὶ αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος, δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ συμπλακῶσιν, οὕτως εἰπεῖν, αὐτομάτως καὶ νὰ διατρανώσωσι δι' ἐχθρικοῦ τεκμηρίου τὴν ὑποκαί-

ουσαν ἐχθρότητα. Μόνη ἡ πειθαρχία ἠδύνατο νὰ δαμάσῃ τὰ θρησκευτικὰ καὶ φυλετικὰ πάθη, ἐμπνέουσα εἰς τὰ στρατεύματα ὑπερήφανον καρτερίαν καὶ ἐπιβάλλουσα τὴν στρατιωτικὴν ἠθικὴν καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ καθήκοντος καὶ εἰς τὰ ἄτομα ἔτι ἐκεῖνα, ὅσα ἕρμαια ἀτομικῆς φιλαυτίας, ἄφρονος πατριωτισμοῦ καὶ ἡρωϊσμοῦ ἀκαίρου, δὲν κατέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸ σθένος τῆς αὐταπαρνήσεως κατὰ τὰς κρισίμους ἐθνικὰς περιστάσεις. Ἀλλὰ τίς ἠδύνατο ἐκ στρατευμάτων, ὡς ἦσαν ταῦτα, νὰ ἀπαιτήσῃ πειθαρχίαν, ἣν δυσκόλως δύνανται νὰ τηρήσωσι στρατοὶ ἔχοντες ὑπερτέραν στρατιωτικὴν μόρφωσιν;

Αἴφνης ἠκούσθησαν βρονταὶ καὶ θανατηφόροι βολίδες διέσχισαν συρίζουσαι τὸν ἀέρα· οἱ σκοποὶ τῶν ταμπουρίων ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα θύματα Ἡ ἔρις κατελθοῦσα ἐκ τῶν θείων δωμάτων τοῦ γηραιοῦ Ὀλύμπου ἔρριψεν ἐν μέσῳ τῶν πολεμιστῶν τὴν ὀλεθρίαν δᾷδα αὐτῆς.

Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς συμπλοκῆς οἱ Τοῦρκοι ἤρξαντο τῆς ἐκτελέσεως τῶν σχεδίων των. Ἡ Κοῦτρα προσεβλήθη μεθ' ὑπερτέρων δυνάμεων καὶ ἐπιμονῆς, ἣν ἀπῄτει ἡ σπουδαιότης αὐτῆς· σκοπούντων τῶν Τούρκων εἰσβολὴν πρὸς τὸ Ζάρκον, ἡ Κοῦτρα ἦτο σπουδαῖον καὶ κεντρικὸν τακτικὸν ἔρεισμα, ἀπετέλει, οὕτως εἰπεῖν, τὸν σταθερὸν ἄξονα τῶν τακτικῶν αὐτῶν κινήσεων, ὅσαι ἦσαν ἀναγκαῖαι διὰ τὰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν λοφοσειρῶν περὶ τὸ Ζάρκον. Επειδὴ περὶ Κούτρας πολὺς ἐγένετο ἀτυχῶς λόγος, κρίνομεν ἁρμόδιον ἵνα δώσωμεν ἀκριβεῖς τινας πληροφορίας. Ἡ Κοῦτρα εἶναι λόφος κωνοειδὴς καὶ ἀπόκρημνος πρὸς ΝΔ μᾶλλον· δεσπόζων τῶν πέριξ καὶ ἐφορῶν ἀποτελεῖ τὴν τακτικὴν κλεῖδα τοῦ ἐδάφους· οὐχ ἧττον ἡ μεγίστη αὐτῆς σπουδαιότης δὲν ἐξετιμήθη δεόντως, δύναταί τις δὲ νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἐθεωρήθη ἀξία μείζονος μερίμνης· ὑπῆρξαν μάλιστα οἱ διατεινόμενοι ὅτι περὶ τοῦ ἀποκρήμνου καὶ ὀξέος τούτου βράχου δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη οὐδὲ νὰ ἐπασχοληθῇ τις, ἀλλ' οἱ οὕτω σκεπτόμενοι δὲν ἀνεμνήσθησαν ὅτι εἰς ὀρεινὰ καὶ διακεκομμένα ἐδάφη μά-

λιστα, σημεῖα τοιαῦτα δεσπόζοντα καὶ συνέχοντα τὸ ἔδαφος τοὐλάχιστον διὰ τῆς ὁράσεως, οὐχὶ μόνον ἠθικὴν ἔχουσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν στρατευμάτων ἀλλὰ καὶ πραγματικήν, διότι ἐπιδρῶσι θετικῶς τῶν κινήσεων καὶ τῶν διατάξεων, ὀχυρούμενα δὲ καὶ ὁπλιζόμενα διὰ τηλεβόλων εἰσὶν ἀπόρθητα, ἐπιβαλλόμενα μετ' ἀναμφισβήτου ὑπεροχῆς, τέλος δὲ καὶ ὡς κατοπτευτήρια ἁπλῶς ἂν ὦσιν εὐκολύνουσι τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατευμάτων, ἐποπτεύοντα τὸ πέριξ ἔδαφος. Ἡ Κοῦτρα ὅμως δὲν ἦτο μόνον ἁπλοῦν κατοπτευτήριον ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν βολὴν ἐξεταζομένη ἠδύνατο πλεονεκτικῶς νὰ χρησιμεύσῃ κατὰ τῶν λόφων περὶ τὸ Ζάρκον, οἵτινες δὲν εἶχον διαφορὰν ὕψους ὑπερβαίνουσαν βλητικὰ ὅρια, ἐξαρτώμενα ἄλλως τε καὶ ἐκ τῆς ἀποστάσεως τῶν βληθησομένων στόχων.

Τοιαύτη ἦτον ἡ Κοῦτρα, γνωστὰ δὲ εἰσὶ τὰ μέτρα, ὅσα περὶ ταύτης ἐλήφθησαν, ἐπενεγκόντα κατ' ἀναπόδραστον συνέπειαν τὴν πτῶσιν αὐτῆς. Περίπου τριακόσιοι ἀμυνόμενοι, ἢ μᾶλλον τριακόσιοι ὁπλοφόροι, διότι δὲν ἔσχον τὴν τιμὴν οὐδὲ μίαν νὰ ῥίψωσι βολήν, καταληφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως, ἣν προὐξένησαν αὐτοῖς αἱ πολυπληθεῖς ἐχθρικαὶ δυνάμεις, διεσκορπίσθησαν ἢ ᾐχμαλωτίσθησαν, προτιμήσαντες ἀντὶ θανάτου ἡρωϊκοῦ, ἐπονείδιστον ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν περίδρομον· καὶ οὐχὶ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐνεκόλαψαν καὶ ἐπὶ τοῦ ἔθνους κηλίδα τοιαύτην, καταστρέψασαν τὸ γόητρον, ὅπερ ἐμπεριεῖχεν ἐν ἑαυτῷ ὁ ἱερὸς ἀριθμὸς τῶν τριακοσίων. Ἡ δὲ ἐθνικὴ ἡμῶν ἱστορία εἶναι ἠναγκασμένη ἐπὶ τῶν ἀμειλίκτων αὐτῆς σελίδων νὰ ἀναγράψῃ μετὰ σπαραγμοῦ παρὰ τὸν ἡρωϊκὸν ἀριθμὸν τῶν τριακοσίων ἐν Θερμοπύλαις, ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ ἐν Δραγατσανίῳ, τοὺς τριακοσίους ῥιψάσπιδας τῆς Κοῦτρας. Δὲν βάλλω τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος κατ' αὐτῶν, διότι δὲν ὑπῆρξαν ἥρωες, ἀλλὰ διότι παρεδόθησαν χωρὶς νὰ ἐκτελέσωσιν ὅτι ἦτο δυνατὸν ἀνθρωπίνως, χωρὶς νὰ ῥίψωσι καὶ τὸ τελευταῖον αὐτῶν φυσίγγιον· ἠδύναντο νὰ ὑποχωρήσωσιν, ὑποχώρησις δὲ λελογισμένη εἶναι ὠφελιμωτέρα

ἀνωφελοῦς ἡρωϊσμοῦ· ἠδύναντο περικυκλούμενοι καὶ νὰ παραδοθῶσιν, ἀλλὰ μετ' ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα καθ' ὑπερτέρων δυνάμεων· δὲν εἶμαι ἐκ τῶν φρονούντων ὅτι ἄσκοπος καὶ ἀνωφελὴς ἡρωϊσμὸς εἶναί τι ἄξιον λόγου, ἀλλ' οἱ πεφοβισμένοι Κουτραῖοι ἠδύναντο νὰ πράξωσι πᾶν ἄλλο, ἐκτὸς ἐκείνου, ὅπερ ἔπραξαν.

Αἱ περὶ Κούτρας γνῶμαι εἰσὶ πολλαπλαῖ· αἱ ἀντεγκλήσεις κατακλύζουσιν ἔτι οὕτως, ὥστε ἐπιφέρουσι τὴν σύγχυσιν ὡς πρὸς τὴν ἀνακάλυψιν οὐχὶ τῶν ἐνόχων, ἀλλὰ κατὰ πόσον ἕκαστος αὐτῶν ἔπταισεν· ἐγένοντο σφάλματα στρατηγικὰ καὶ τακτικά, ὑπῆρξεν ὁ φόβος τῆς εὐθύνης, καὶ ἀπειρία ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν, ἔλλειψις στρατιωτικῆς ἑτοιμότητος καὶ αὐτοβουλίας, ἄφρων ἡρωϊσμός, καὶ δειλία μετὰ μωρίας. Τὸ σύνολον πάντων τούτων ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν τῆς Κούτρας, εἰς ἣν συνεκέντρωσαν πάσας τὰς προσπαθείας των οἱ Τοῦρκοι.

Ἑτέραν ἐπίθεσιν ἐξετέλεσαν οἱ Τοῦρκοι μετ' ἀνωτέρων δυνάμεων περὶ τὴν Γκριτζόβαλι ἥτις ἐσκόπει νὰ ἀπασχολήσῃ τὰ στρατεύματα τοῦ ἀρχηγείου Λαρίσης, ὅπως εὐχερέστερον ἐπιχειρήσωσι πρὸς τὸ Ζάρκον, καὶ νὰ ἀπειλήσῃ τὰς γραμμὰς ὑποχωρήσεως τῶν περὶ τὴν Λυγαριὰν καὶ Νεζερὸ στρατευμάτων, παρακωλύουσα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἐν Μενεξὲ καὶ Πατσῷ ἐνεργείας τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κατὰ τῆς Ἐλασσῶνος ἀπειλῶν. Αἱ περὶ τὸν Μενεξὲ ἐργασίαι τοῦ ἐχθροῦ ἐπέτυχον πληρέστατα, μάλιστα ἐν Πατσῷ μικροῦ δεῖν καὶ κατελαμβάνοντο τέσσαρα πυροβόλα λυόμενα, ἐγκαταλειφθέντα κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἀφρόνως ὑπὸ τοῦ λόχου τοῦ πεζικοῦ ὑφ' ὃν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ὑποστήριξις καὶ ἐξασφάλισις ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν προσβολῶν, ἀλλὰ περὶ τὴν Γκριτσόβαλι ἀπεκρούσθησαν εὐτυχῶς· οἱ ἐκεῖ ἀμυνόμενοι διὰ τῆς ἀνδρείας αὐτῶν ἐξουδετέρωσαν τὰς ὀλεθρίας συνεπείας, ἃς ἤθελον ἐπιφέρει ἐχθρικαὶ ἐπιτυχίαι πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ ἐξηφάνισαν τὴν παραχθεῖσαν ἐντύπωσιν ἐκ τῶν ἀποτυχιῶν τῆς Κούτρας καὶ τοῦ Πατσοῦ, ἀποδείξαντες τί δύναται νὰ κατορθώσῃ

ἡ νοημοσύνη μετὰ τῆς ἀνδρείας καὶ ἡ ἀτομικὴ φιλοτιμία.

Αἱ ἀνωτέρω πολεμικαὶ πράξεις κατὰ τὴν τελευταίαν συμπλοκὴν εἰσὶν αἱ σπουδαιότεραι ἢ μᾶλλον αἱ μόναι, ἐξεταζόμεναι, ὡς πρὸς τὰς συνεπείας καὶ τὰ ἀποτελέσματα· πᾶσαι αἱ λοιπαὶ εἰσὶ λεπτομέρειαι καὶ μεμονωμέναι πράξεις, οὐδόλως δυνάμεναι νὰ ἐπιδράσωσιν ἢ ἐπιδράσασαι ἐπὶ τοῦ συνόλου ἢ ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀναφέρομεν τὰς περὶ τὴν Κούτραν κυκλωτικὰς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ἐξετελέσθησαν μετὰ νοημοσύνης καὶ ἀταραξίας θαυμαστῆς, ἀλλ' ὧν ἡ κλεινὴ ἐπιτυχία καθ' ἡμᾶς ἀβεβαία, ἕνεκα τῆς ἀριθμητικῆς μειονότητος τῶν ἐπιχειρησάντων στρατευμάτων καὶ μεθ' ὅλον τὸν ἀναμφισβήτητον ἡρωισμόν των· οὐδὲ τὰς πρὸς τὴν Δεσκάταν ἐργασίας ἡμῶν, αἵτινες ἀσφαλῶς ἤθελον ἀποτύχει. Ἐὰν ἐκυριεύθη ὁ δεῖνα τουρκικὸς σταθμὸς ἢ ὀχύρωμα, δὲν ἔχει ὠφέλιμον ἀξίαν στρατιωτικὴν ἐκτὸς ἂν ᾖ λεπτομέρεια γενικοῦ τινος σχεδίου· καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἐκυριεύοντο ἅπαντες οἱ Τουρκικοὶ σταθμοί, τὸ μόνον ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἤθελεν ἐπιτευχθῇ, ἦτο νὰ προχωρήσῃ κατὰ πεντήκοντα περίπου μέτρα τὸ μέτωπον τῆς συμπλοκῆς, ἀλλὰ ποίαν στρατιωτικὴν ἀξίαν ἔχει τοῦτο ; οὐδεμίαν. Εἶναι προτιμότερον νὰ διαρρήξῃ τις καὶ καταλάβῃ ἓν σπουδαῖον καὶ ὠφέλιμον σημεῖον ἢ ἑκατὸν ἕτερα ἥσσονος σημασίας. Τοῦτο ἔπραξαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τοῦτο δὲν ἐνοήθη παρ' ἡμῶν.

Ἐκ τῆς μελέτης τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς καὶ τῶν κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἐξάγομεν τὰ ἑξῆς ἐνδιαφέροντα πορίσματα. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον τὴν ὑπεροχὴν 1) τοῦ ἐδάφους ὑπό τε στρατηγικὴν καὶ τακτικὴν ἔποψιν θεωρουμένου, 2) τοῦ ἀριθμοῦ, 3) τῶν στρατηγικῶν συνδυασμῶν καὶ τῶν τακτικῶν διατάξεων, 4) τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐπιτηδείων, 5) τοῦ ἐπιτελείου, ἔχοντες τοιοῦτον ἐπαρκές. Οἱ Ἕλληνες ὑπερεῖχον κατὰ τὸ ἠθικόν, τὸ ποιὸν καὶ τὸ ὑλικὸν πολέμου. Ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν ἀμφότερα τὰ στρατεύματα ἠδύναντο νὰ συγκριθῶσιν, ἀλλ' ἡ ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἡμετέρων καίτοι ἀτελεστάτη, ἦτο ὑπερτέρα

τῆς τῶν ἐχθρῶν, οὐχὶ διότι ἐφαρμόζεται παρ' ἡμῖν τελειότερον σύστημα ἐκπαιδεύσεως ἀλλ' ἕνεκα τῆς φυσικῆς νοημοσύνης τῆς φυλῆς. Ἄξιον ὅμως σημειώσεως εἶναι ὅτι διὰ τῆς ἐπιτυχίας των ταύτης οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν δυσαναλόγους φθορὰς (φονευθέντες καὶ τραυματίαι ἀξιωματικοὶ 41, ἐξ ὧν εἷς ὑποστράτηγος, καὶ 3455 περίπου ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται) ὅπερ δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν εὐστοχίαν καὶ τὴν καλὴν ποιότητα τῶν πυρομαχικῶν τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ, καὶ τοῦτο διότι κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων, καὶ αἱ φθοραὶ ἡμῶν ἤθελον εἶσθαι ἀσυγκρίτως μείζονες ἂν τὰ πυρομαχικὰ τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν καλῆς ποιότητος. Τέλος οἱ ἐχθροὶ ὑπερεῖχον καὶ ὡς πρὸς τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα, δι' ὧν εἶχον ἐνισχύσει πάσας τὰς ἐπικαίρους θέσεις.

Ἐκτὸς τῶν μειονεκτημάτων, ὅσα ἀνεφέραμεν, ἐπὶ πλέον τὸ σπουδαιότερον ἦτο ὅτι τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα δὲν εἶχον μελετηθῆ οὔτε ἐμβριθῶς οὔτε ἐπαρκῶς· ἡ ἐπιπολαιότης δὲ καὶ ἡ πρόληψις ἀπέκλειε πᾶσαν σοβαρὰν σκέψιν· συστηματικὴ καταφρόνησις καὶ ὑποτίμησις ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοῦ ἐχθροῦ, κοῦφος καὶ ματαία ἐπίδειξις ἡρωισμοῦ, ἀκατανόητος μεγέθυνσις τῶν πλεονεκτημάτων ἡμῶν καὶ τῶν μειονεκτημάτων τῶν ἀντιπάλων, ἄλογος πεποίθησις ἐπὶ τὴν ἀτομικὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν μειονότητα ἡμῶν, ἤθελον ἐπιφέρει καταστροφὰς ὀλεθρίας. Ἐλησμόνησαν, οἱ οὕτω φρονοῦντες, ὅτι ὁ στρατὸς πρέπει νὰ ἐνεργῇ ὡς σύνολον συντεταγμένον, ὅτι ἐπιτυχίαι κατατετμημέναι καὶ ἀσύνδετοι εἰσὶν ἀνωφελεῖς καὶ ὅτι ἡ νίκη ἐπιτυγχάνεται οὐχὶ διὰ τοῦ ἡρωισμοῦ ἀλλὰ διὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης.

Ἐν τῇ συντόμῳ ταύτῃ περιγραφῇ ἡμῶν, ἐπραγματεύθημεν μᾶλλον τὰς ἀποτυχίας καὶ τὰ σφάλματα ἢ τοὺς ἡρωισμοὺς κατὰ τὴν συμπλοκήν, διότι φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ὠφελιμώτερον, μελετῶντες τὰ σφάλματα μᾶλλον ν' ἀντλῶμεν μαθήματα διὰ τὸ μέλλον ἢ νὰ ἐναβρυνώμεθα ἐπὶ κατορθώμασιν ἡρωικοῖς, παραμελοῦντες, ἐν τῷ πυρετῷ τῆς καυχησιολογίας, πάσης ἐμβριθοῦς καὶ σπουδαίας ἐργασίας πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων· ἄλλως τε τοσοῦτος ἐγένετο

λόγος περὶ τῶν ἡρωισμῶν, ὥστε δὲν ὑπελείπετο πρὸς δικαίαν συμπλήρωσιν ἢ νὰ ὁμιλήσῃ τις καὶ περὶ τῶν σφαλμάτων.

Ἐσμὲν πεπεισμένοι ὅτι ὁ στρατὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην ἡρώων, διότι τοιούτους ἔχει πολλούς, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην ἀνδρῶν νουνεχῶν καὶ εὐσυνειδήτων, οἵτινες, λέγοντες μὲν ἀφ' ἑνὸς μετὰ θάρρους τὴν πικρὰν ἀλήθειαν, ἀφ' ἑτέρου νὰ συνεργάζωνται πρὸς ἐπιτέλεσιν τελειοτέρου ὠφελίμου ἔργου. Δι' ἐσταυρωμένων χειρῶν, διὰ τῶν ἱστορικῶν περγαμηνῶν καὶ τῆς καυχήσεως οὐδέποτε θέλει ἐπιτευχθῇ τι καλόν· διὰ τὸ μέλλον ἀπαιτεῖται ἐργασία ὁμαλή, συνεχής, λελογισμένη. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἔχων τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ἡρωισμὸν τῶν προγόνων του γνωρίζει νὰ ἀποθνήσκῃ, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, πρέπει νὰ γνωρίζῃ νὰ ἐνεργῇ· οἱ στρατοὶ δὲν μάχονται διὰ νὰ ἀποθνήσκωσι, ἀλλὰ διὰ νὰ νικῶσιν. Ἡρωισμὸς ἄσκοπος εἶναι πάντοτε ἀφροσύνη ὀλεθρίας ἔχουσα συνεπεία, διὰ τὴν πατρίδα. Ὁ ἡρωισμός, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο, πρέπει νὰ ἔχῃ σκοπόν, ὅστις συνήθως εἶναι ἡ διάσωσις τῆς τιμῆς, ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ ἐπιστήμη προσπαθεῖ ἵνα μὴ ὁ στρατὸς λαμβάνῃ ἀνάγκην τοῦ ἡρωϊσμοῦ του.

Ἓν τῶν μεγαλειτέρων κακῶν τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ στρατεύματι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες ὑπὲρ πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ μελέτην θέτουσι τὴν στιγμιαίαν ἔμπνευσιν, καὶ καταφρονοῦντες πᾶσαν βαθεῖαν σπουδὴν καὶ πραγματικὴν ἐργασίαν, ἐπιζητοῦσιν ἐν τῇ ἐπιπολῇ καὶ τῇ ἐπιφανείᾳ τὴν στρατιωτικὴν τοῦ τόπου μόρφωσιν· τοὺς ἐπιβλαβεῖς τούτους στιγματίζομεν πρὸ τῆς δημοσίας συνειδήσεως διὰ τῆς περιβοήτου ἐπωνυμίας «ἀνθρώπους τῆς κλάρας». Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι πρέπει νὰ ἐκλείψωσιν ἢ τοὐλάχιστον νὰ σιγήσωσιν· ἡ ἀνάμιξις τούτων καθιστᾷ τὴν στρατιωτικὴν μηχανὴν πλήρη σκωρίας, ἣν ἐπαυξάνει ἡ ἀδράνεια, καὶ ἐξαρθρόνει αὐτήν. Οὗτοι εἰσὶν οἱ σάρακες, οἵτινες κατατρώγουσι τὰς ῥίζας τοῦ στρατιωτικοῦ μέλλοντος καὶ ἐκμυζῶσι τὴν ζωτικὴν ἰκμάδα τοῦ στρατοῦ, καταπνίγοντες πᾶσαν πρόοδον πρὸς βλάβην τοῦ ἐθνικοῦ προορισμοῦ ἡμῶν. Οὐχ ἧττον ἐλπίσωμεν ἐπὶ τὸ μέλλον.

Ἀθήνησι, μηνὶ Ἰουλίῳ, 1886.

SILI

Η ΜΑΓΙΣΣΑ

Τῆς ξενητειᾶς σὰν πάτησα πρώτη φορὰ τὸ χῶμα
Κ'ἐδῶ κ'ἐκεῖ ἐγύριζα μ'ἀπόχτυπο καὶ τρόμο,
Ἐξαπλωμένη 'ς ἄθλιο καὶ ξεσχισμένο στρῶμα
Μιὰ μάγισσα ἀπάντησα στ'ἀκρογιαλιοῦ τὸ δρόμο.

Δὲν ξέρω πῶς, ἐζύγωσα τὸ βῆμά μου κοντά της
Γιὰ νὰ μοῦ πῇ τὴ μοῖρά μου, τὸ δόλιο ῥιζικό μου,
Καὶ τὴν ἐξώρκισα πιστὰ στὰ βρωμερὰ παιδιά της
Μὲς 'στοῦ χεριοῦ τῆς χαρακιαῖς νὰ βρῇ τὸ μυστικό μου.

Δὲν ἄργησε· 'μοῦ ἅρπαξε τ'ἀριστερό μου χέρι,
Ἐδιάβασε τῆς χαρακιαῖς μὲ προσοχὴ μεγάλη
Καὶ μοὖπε: ὅπως τὸ πουλί, 'ς τῆς ξενητειᾶς τὰ μέρη
Θὰ σὲ πλανᾷ ὁ σίφουνας καὶ ἡ ἀνεμοζάλη.

Καὶ πάλι ξανακύτταξε καὶ μοὖπε κι'ἄλλη ἀλήθεια
Σὰν νὰ μοῦ ἄνοιξε βαθειὰ τὰ πονεμένα στήθια.
Πῶς ἡ χαρὰ θὲ νὰ σβυστῇ γιὰ πάντα ἀπὸ 'μένα
Καὶ θἆνε τὰ τραγούδια μου, τραγούδια πικραμένα.

Ὅλ' οἱ χρησμοὶ τῆς μάγισσας εὐγῆκανε 'στ' ἀλήθεια,
Ἀκόμα δὲν ἐγέλασε τ' ἀχεῖλι μου ὡς τώρα,
Οὔτε ποτέ της ἡ χαρὰ μοῦ κέντησε τὰ στήθια,
Γιατ' ὅλα μοῦ τὰ μάρανε τῆς ξενητειᾶς ἡ χώρα.

Ἑρμούπολις. Ἰούλιος 1886.

ΕΠΑΜ. Π. ΠΟΛΙΤΑΚΗΣ

ΠΟΘΕΝ ΠΡΟΕΚΥΨΕΝ
Ο ΔΙΑΦΟΡΟΣ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΣ
ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἐπὶ γῆς, ἐξ ὧν κατάγεται ὅλη ἡ ἀνθρωπότης, εἶνε ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα. Ἦτο δὲ τὸ χρῶμα τῶν πρωτοπλάστων τούτων βεβαίως οὐχὶ μαῦρον, ὡς δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καὶ ἐκ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες διετήρησαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἁγνὸν τὸ αἷμα τοῦ προπάτορος αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀμιγεῖς κατοικοῦσι τὴν χώραν ἐκείνων. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἦσαν λευκοὶ οἱ πρωτόπλαστοι, οἱ ἔκγονοι αὐτῶν παρουσιάζουσι πλείστας ποικιλίας καὶ ὡς πρὸς ἄλλα καὶ δὴ καὶ ὡς πρὸς τὸν χρωματισμόν. Καὶ ἡ ἐρώτησις, ἂν ἐκ λευκῶν γονέων γίνονται μέλανες ἄνθρωποι, ἔχει κατὰ τοῦτο σπουδαιότητα, καθ' ὅσον, τούτου μὴ βεβαιουμένου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ θεωρῶμεν ὡς πρώτους ἀνθρώπους ἀντὶ τοῦ ἑνὸς ζεύγους περισσότερα διαφόρως κεχρωματισμένα.

Κοινῶς πιστεύεται ὅτι τὸ μαυρίζον τὸ χρῶμα εἶνε ὁ ἥλιος ἢ ἡ μεγαλειτέρα θερμοκρασία τοῦ τόπου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν. Διότι ἂν ὁ ἥλιος μαυρίζει τὸ χρῶμα, τότε ἔπρεπε νὰ εἶνε λευκὰ ὅσα μέρη τοῦ σώματος ὁ ἥλιος δὲν βλέπει τὰ κεκαλυμμένα ὑπὸ τῶν ἐνδυμάτων, τὰ ὁποῖα ὅμως καὶ αὐτὰ εἶναι ἐπίσης μαῦρα ὡς καὶ τὰ προσβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἄλλο εἶνε ὀρθὸν, διότι οἱ κάτοικοι κοιλάδων, ἔνθα βεβαίως εἶναι ἡ θερμοκρασία μεγαλειτέρα, δὲν εὑρίσκονται πανταχοῦ μελάντεροι τῶν ὀρεινῶν. Ἀπὸ τοιαύτας φαίνεται νὰ ὡρμῶντο σκέψεις καὶ οἱ παλαιοὶ γεωγράφοι, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι ἡ μελανία τοῦ ἀνθρωπίνου δέρματος γίνεται μεγαλειτέρα, ὅσῳ περισσότερον πλησιάζομεν εἰς τὸν Ἰσημερινόν. Κατ' αὐτοὺς ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ ἀνθρώπου ἠδύ-

νατό τις νὰ μαντεύσῃ πόσον μακρὰν εἶνε ἡ κατοικία αὐτοῦ ἀπὸ τὸν Ἰσημερινόν, ἢ ὅπως λέγουν οἱ γεωγράφοι εἰς ποῖον γεωγραφικὸν πλάτος κατοικεῖ. Καὶ περίεργος σύμπτωσις ὅτι πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτὴν συνεβιβάζοντο καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ἅπασαι αἱ παρατηρήσεις αἱ γινόμεναι ἐντὸς τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Εἰς τὰ βορειότερα μέρη ὅπου αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες εἶνε ὀλιγώτερον καυστικαί, οἱ κάτοικοι εἶνε ξανθοί, εἰς τὴν Ν. Εὐρώπην καὶ τὴν Β. Ἀφρικὴν ὅπου αὐξάνεται ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου, εἶνε μελαγχρινοί, εἰς τὸν ἄνω Νεῖλον καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας, μαῦροι. Ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη, ἥτις ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὀρθὴ ἐντὸς στενοῦ κύκλου γινομένη, ἀπεδείχθη πλημμελὴς μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νέου κόσμου καὶ μετὰ τὰς πλουσίας παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἡ νεωτέρα ἐπιστημονικὴ γεωγραφία ἀπεθησαύρισεν. Οἱ διάφοροι κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς, πρὸς οὓς εἶχον φθάσει οἱ Ἱσπανοὶ κατὰ διάφορον γεωγραφικὸν πλάτος, οὐ μόνον δὲν ἦσαν κεχρωματισμένοι κατὰ τὰς θεωρίας τῶν παλαιῶν γεωγράφων, ἀλλ' ἐπαρουσίαζον τόσας ποικιλίας ἀσυμβιβάστους πρὸς τὴν θεωρίαν ἐκείνων, ὥστε ἢ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ θεωρία ἡ παλαιὰ ἐντελῶς ἢ τοὐλάχιστον ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ ἄλλη διάφορος πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων ἐκείνων.

Ἀντὶ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων περιοριζόμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ Πουέλχοι τῆς Ἀργεντίνης ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ εἶναι πολλῷ μελάντεροι τῶν κατοίκων τῆς Παραγουάης, ἐν ᾧ οἱ πρῶτοι οἰκοῦσιν ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀπώτερον τῶν ἄλλων. Μάλιστα λέγουσι περὶ τῶν Παραγουινῶν ὅτι εἶνε τόσον λευκοί, ὥστε γυναῖκες ἐνδυόμεναι εὐρωπαϊκὴν στολὴν θὰ συνεχέοντο πρὸς Εὐρωπαίας. Ἐκτὸς δὲ τούτου πάντες γινώσκομεν ὅτι οἱ βορειότατα οἰκοῦντες Λάπωνες, Βογγοῦλοι, Ὀστιάκοι, κλπ. εἶνε μελαγχρινοί.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἥλιος δὲν εἶνε ἡ αἰτία τῆς μελανίας τοῦ δέρματος καὶ ἀφ' οὗ τοῦτο δὲν εἶνε πρέπει νὰ ζητηθῇ ἄλλη ἢ μία ἢ πολλαί. Ἀλλὰ πρὶν ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου τούτου, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν φαινόμενα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ

μᾶς ὁδηγήσωσιν εἰς τὸ ὀρθὸν βεβαιωμένα ὑπὸ τῆς πείρας τὰ ἑξῆς: ά) ὅτι τῶν λευκῶν τὰ τέκνα καὶ γεννῶνται καὶ αὐξάνονται λευκά· β') ὅτι εἶνε μέρη τινὰ τοῦ σώματος αὐτῶν, τὰ ὁποῖα μένουσι πάντα ὑπομέλανα ὡς αἱ φακίδες (ἐφηλίδες), αἱ θηλαὶ τῶν μαστῶν, αἱ οὐλαὶ καὶ ἄλλα καὶ γ') ὅτι νόσοι, δίαιτα φέρουσι τροποποίησιν εἰς τὸν χρωματισμὸν ὡς ὁ ἴκτερος κ.τ.τ. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς Αἰθίοπας ἠξεύρομεν ὅτι αὐτοὶ γεννῶνται οὐχὶ μέλανες ἀλλὰ σχεδὸν λευκοὶ ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι. Γίνονται δὲ μέλανες κατὰ διάφορον χρόνον εἰς διαφόρους τόπους, εἰς ἄλλους μὲν μετὰ τὸ τρίτον ἔτος ὡς ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ, εἰς ἄλλους δὲ μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος ὡς ἐν Σουδάν, εἰς ἄλλους δὲ μετὰ πέντε ἡμέρας (ἴδε Pruner Bey, Memoires sur les Negres p. 327, Waitz, Anthropologie der Naturvölker p. 114.

Γνωρίζομεν δὲ ὅτι παῖς αἰθίοψ ἐκ Βαγιρμῆς, ὃν ἔφερεν ὁ Ῥόλφιος εἰς Γερμανίαν, μετὰ διετῆ διαμονὴν ἐν Γερμανίᾳ μετεβλήθη ὡς πρὸς τὸ χρῶμα, ἀπὸ μέλανος ἔγεινε καστανόχρους· ὅρα ἄλλα παραδείγματα παρὰ Waitz Anthropologie I, 60. Συνέβη δὲ καὶ τοὐναντίον, ὁ εὐπατρίδης Ἄγγλος Macnaughten, ὅστις ἔζησεν ἐν ταῖς Ν. Ἰνδίαις εἰς τὴν Τσεγγελάνδην ὡς ἰθαγενὴς ἀπέκτησε μελαγχρινὸν χρῶμα.

Τὰ ὀλίγα παραδείγματα, ἃ ἀνωτέρω κατελέξαμεν, τείνουσι πάντα νὰ δείξουν ὅτι λόγοι φυσιολογικοὶ πρέπει νὰ ὑπῆρξαν οἱ μεταβαλόντες τὸ χρῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκ λευκοῦ εἰς μαῦρον. Ἂν ἐξετάσωμεν μικροσκοπικῶς τὸ ἀνθρώπινον δέρμα, εὑρίσκομεν τοῦτο συγκείμενον ἐκ δύο μερῶν. Τούτων τὸ ἀνώτερον καλεῖται ἐπιδερμὶς καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο στρωμάτων, ὧν τὸ μὲν ἄνω εἶνε διαφανὲς καὶ σύγκειται ἐκ κερατοειδοῦς οὐσίας (stratum corneum) καὶ καλεῖται κερατοειδὲς στρῶμα, τὸ δὲ ἄλλο τὸ ἀμέσως ὑπὸ τὸ κερατοειδὲς στρῶμα ἀναφαινόμενον, ἀποτελεῖται ἐκ βλεννώδους οὐσίας (stratum mucosum) καὶ καλεῖται βλεννῶδες στρῶμα ἢ μαλπίγγειον δίκτυον (rete Malpighi). Ὑπὸ τὴν ἐκ τῶν δύο τούτων στρωμάτων συγκειμένην ἐπιδερμίδα ὑπάρχει τὸ δέρμα. Κατὰ τὰ τρία ταῦτα ἐξεταζόμενοι καὶ οἱ μαῦροι καὶ οἱ λευκοὶ δια-

φέρουσι μόνον ὡς πρὸς τὸ βλεννῶδες στρῶμα ἢ τὸ μαλπίγγειον δίκτυον, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ὅμως δὲν ὑπάρχει οὐδεμία διαφορά. Μόνον εἰς τὸ βλεννῶδες στρῶμα ἢ εἰς τὸ μαλπίγγειον δίκτυον ἀναφαίνονται κύτταρα κατὰ διαφόρους λαούς, περιέχοντα ὕλην κεχρωματισμένην. Καὶ ἂν μὲν ἡ χρωματιστικὴ αὕτη ὕλη εἶνε ὀλιγίστη, πληροῖ δὲ μόνον τὰ κατώτερα μέρη τοῦ βλεννώδους στρώματος, τότε τὸ χρῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀνοικτόν. Ἂν ὅμως ἡ ὕλη αὕτη εἶνε ἄφθονος καὶ πληροῖ ὅλον τὸ βλεννῶδες στρῶμα μέχρι τοῦ κερατοειδοῦς στρώματος, τότε τὸ χρῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε βαθύ. Ἐδῶ ὑπάρχει ὁ κόμβος τοῦ ζητήματος. Καὶ ὅταν ἡ ἐπιστήμη ἀποδείξῃ τί συντελεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν πλειοτέρων χρωματιστικῶν κυττάρων τὸ κλίμα, ἡ τροφὴ ἢ ἄλλο τι, τότε θὰ εἶνε εὐεξήγητος ὁ χρωματισμὸς τῶν φυλῶν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦτο μόνον λέγομεν, ὅτι εἰς μερικὰ ὄργανα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος π. χ. εἰς τὸ ἧπαρ, εἰς τοὺς πνεύμονας κατὰ τοὺς διαφόρους τόπους τοὺς ψυχροτέρους ἢ θερμοτέρους ἐπιβάλλονται ὡρισμέναι λειτουργίαι, ἃς ὀφείλουσι νὰ ἐκτελέσωσι κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κλίματος. Γνωστὸν εἶνε ὅτι εἰς τὰ ψυχρὰ μέρη ἐργάζεται πολὺ ὁ πνεύμων, εἰς τὰ θερμὰ ἐργάζεται πολὺ τὸ ἧπαρ. Καὶ διὰ τοῦτο ἄνθρωποι γεννηθέντες καὶ ζήσαντες εἰς θερμοὺς τόπους, ἔνθα οἱ πνεύμονες αὐτῶν συνείθισαν εἰς ὀλίγην ἐργασίαν, μεταναστεύοντες εἰς ψυχρὰ κλίματα κινδυνεύουσι νὰ πάθωσιν ἀπὸ φθίσιν. Ἀπὸ τοιοῦτον θάνατον εἶνε προφυλαγμένοι οἱ μεταναστεύοντες ἀπὸ ψυχροὺς εἰς θερμοὺς τόπους, ὑπόκεινται ὅμως εἰς ἀσθενείας τοῦ ἥπατος, εἰς τὴν χολέραν. Ὅσοι ἐκ τῶν Εὐρωπαίων σωθοῦν ἐκ τῆς μεταβολῆς ταύτης, χάνουν τὸ ῥοδινὸν χρῶμα των. Πρβλ. Oscar Peschel Völkerkunde σ. 95. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι ὅπου ἐκκρίνεται περισσότερα χολή, ἐκεῖ συσσωρεύονται καὶ ἀφθονώτερα χρωματιστικὰ κύτταρα εἰς τὸ βλεννῶδες στρῶμα τῆς ἐπιδερμίδος, ἐκεῖ καὶ ὁ χρωματισμὸς γίνεται βαθύτερος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ κακὴ τροφὴ καὶ ἡ ἀκαθαρσία τοῦ σώματος καὶ τοῦ ἀέρος γίνονται παραίτια μείζονος ἐκκρίσεως τῆς χολῆς, διὰ τοῦτο εὐεξήγητον εἶνε τὸ

μελαμψὸν χρῶμα π. χ. τῶν Λαπώνων, Φιννῶν κλπ., οἵτινες καὶ τρέφονται καὶ ζῶσι κακῶς.

Παρετηρήθη δὲ ἐσχάτως ὅτι ἐκ τῶν μεταναστευόντων εἰς Ἀφρικὴν ἢ εἰς Ἀμερικὴν οἱ μελαγχρινοὶ δὲν προσβάλλονται τόσον εὐκόλως ὑπὸ τῶν ἐπιδημικῶν ἀσθενειῶν, ὅσον οἱ ξανθοί. Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἂν εἶνε ἀληθής, φαίνεται ὅτι τόποι τινὲς εὐνοοῦσιν ὡρισμένον χρωματισμόν, ὅστις ἐγκατασταθεὶς ἐκεῖ ἐτελειοποιήθη καὶ κατέστη ἔπειτα κληρονομικός. Ὥστε οἱ ἅπαξ ἀποκτήσαντες διὰ φυσιολογικοὺς λόγους μέλαν χρῶμα εὐνοούμενοι ὑπὸ τοῦ κλίματος, ὅπερ δείκνυται ἀδυσώπητον πρὸς τοὺς ἄλλως κεχρωματισμένους, καθίστανται οἱ γενάρχαι φυλῶν καὶ ἐθνῶν.

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ.

ΡΩΜΑΪΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ

Ὅσῳ καὶ ἂν ἐπολιτίσθησαν ἔθνη τινὰ τῆς ἀρχαιότητος, δὲν δύνανται οὐχ' ἧττον νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς παντελῶς ἀπηλλαγμένα ἀρχαιοτάτων βαρβάρου ἐποχῆς ἕξεων καὶ ἐθίμων, ἅτινα μόνον παρ' ἀγρίοις λαοῖς εἶνε ἐπιτετραμμένα. Ἡ Ἑλλὰς παρέστησε τὸ ἰδανικὸν τοῦ καλοῦ καὶ ἐξύμνησε καὶ ἐθεράπευσε τὴν ἐλευθερίαν ὅσον οὐδεὶς τοῦ κόσμου λαός. Ἡ Ῥώμη ὑπῆρξεν ἡ πάροχος ἀρίστων νομοθετημάτων, καὶ ἀνέδειξε τοὺς ἀρίστους τῶν νόμων διδασκάλους, ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ ἔθνη ταῦτα δὲν εἶνε ἀμέτοχα τῆς καταπιέσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας. Ἡ ἰσηγορία καὶ ἰσονομία ἦσαν προνόμια ἐκλεκτῆς τινος τάξεως πολιτῶν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ ἦσαν οἱ βάρβαροι, οἱ δοῦλοι, οἱ εἵλωτες, οἱ πενέσται καὶ ὅτι ἄλλο ταπεινὸν ὄνομα ἠδύνατο νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν εὐτέλειαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δούλων ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν, τῆς τε Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης, ὑπάρχει ὡς πρὸς τοῦτο ποιά τις διαφορά, ἣν ἀναγκαίως συνεπήγαγεν ἡ διάφορος τῶν δύο λαῶν ἀγωγὴ καὶ τάσις. Ἡ περὶ τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰρηνικὴ τῶν Ἑλλήνων ἐνασχόλησις, ἡ λιτό-

της αὐτῶν μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐξηυγένισε τοῦ ἔθνους τὸν χαρακτῆρα καὶ ἐμάλαξε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὥστε οὐ μόνον ἠπιώτεροι πρὸς τοὺς δούλους ἐδεικνύοντο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰς αὐτοὺς τοῦ χρόνου προϊόντος ἀπέδωκαν. Τοὐναντίον δὲ οἱ Ρωμαῖοι, οὓς μᾶλλον ἡ ἰσχὺς τῶν ὅπλων, ἢ τοῦ πνεύματος ἡ δύναμις συνεκράτει, νικηταὶ πανταχοῦ καὶ πλουσίους ἐν τῇ πατρίδι συγκομίζοντες θησαυρούς, ἄξεστοι οἱ πλεῖστοι καὶ ἄμουσοι, καθίσταντο αὐθαδέστεροι καὶ τυραννικώτεροι πρὸς τὰ ὄντα ἐκεῖνα, ὅσα ἡ τύχη καθυπέταξεν ὑπὸ τὰς χεῖράς των. Οὐ μόνον ὡς κατακτηταὶ οἱ Ῥωμαῖοι συνεκόμιζον ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ Εὐρώπης τοὺς ἐν πολέμῳ αἰχμαλώτους, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι σωματέμποροι ἐκ πειρατῶν ἢ ἀλλαχόθεν ἀγοράζοντες ἐπώλουν ἀντὶ εὐτελοῦς ἀμοιβῆς εἰς εὐπατρίδας ἢ πλουσίους τῆς Ῥώμης πολίτας, ἀνθρώπινα πλάσματα, ὧν τὸ χείριστον τοῦ βίου μέρος θέλομεν ἀφηγηθῆ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Ἡμερολογίου.

I

Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Κορησσοῦ ὄρους ἢ μεταγενέστερον τοῦ Πριῶνος, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Καΰστρου ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ περίφημος πόλις Ἔφεσος. Πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως ἔρρεεν ὁ Κέγχριος, ἔνθα ἐλέγετο ὅτι ἐνίφθη ἡ Λητὼ μετὰ τὰς ὠδῖνας, καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τούτου ἔκειτο ἡ Ὀρτυγία, διαπρεπὲς ἄλσος, πλῆρες παντοίων δένδρων, τῶν πλείστων κυπαρίσσων, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ὁ περίφημος τῆς Ἀρτέμιδος ναός. Ὁ ναὸς οὗτος εἶχε κτισθῆ ὑπὸ τοῦ Κνωσσίου Χερσίφρονος, ἐκάη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡροστράτου, θέλοντος νὰ ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομά του, καθ' ἣν νύκτα ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐγεννᾶτο. Ἀλλ' οἱ ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες ἀνῳκοδόμησαν αὐτὸν τόσον μεγαλοπρεπῆ, ὥστε ἐθεωρεῖτο ὡς ἓν τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου. Μέγα ἐμπόριον ὑπῆρχεν ἐν τῇ πόλει, αἱ δὲ μεγαλοπρεπεῖς δημόσιαι οἰκοδομαὶ εἶχον προσελκύσει τοὺς ἀρίστους τῆς ἐποχῆς καλλιτέχνας. Ἰσχυρὰ δὲ ἰδίως κατέστη ἡ πόλις ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων, γενομένη τότε καὶ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας. Ἐνταῦθα λοιπὸν μικρὸν πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μεταξὺ τῶν ἀρίστων καλλιτεχνῶν ἤκμαζε καὶ ὁ περίφημος χρυσοχόος Ἀμύντας. Νέος ἔτι ὁ Ἀμύντας ἐξυμνεῖτο πολύ, τὰ δὲ λαμπρὰ αὐτοῦ χρυσᾶ ἔργα καὶ τὰ ἄλλα χαλκουργήματα προετιμῶντο τῶν ἄλλων. Ὅπως δὲ ἐπαυξήσῃ τὰς

περὶ τὴν τέχνην γνώσεις του περιηγήθη ὁ νέος τεχνίτης πολλὰς πόλεις καὶ χώρας καὶ ἐκτήσατο φήμην μεγάλην. Διῆλθε πᾶσαν τὴν ὡραίαν Ἰωνίαν, ἐπεσκέψατο τὰς Ἀθήνας καὶ μετὰ σεβασμοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐθαύμασε τὰ ἱερὰ τεμένη καὶ τὸν ναὸν τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς. Ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ εἶδε τὰ λαμπρὰ ἱερὰ τὰ πολυάριθμα καλλιτεχνικὰ ἀναθήματα, ἐν δὲ ταῖς πλουσίαις πόλεσι τῆς Ἰωνίας, ἐν Σάμῳ, Μιλήτῳ καὶ Ἀλικαρνασσῷ συνανεστράφη μετὰ τῶν ἐπισημοτάτων τῆς ἐποχῆς καλλιτεχνῶν. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα πλήρης γνώσεων, τιμῶν καὶ ἀμοιβῶν, συνεζεύχθη εὐθὺς μετὰ ἐξαιρέτου νεάνιδος, καὶ μετ' ὀλίγον ἐκτήσατο ἐξ αὐτῆς υἱόν, ὅστις ἐγένετο ὡραῖος καὶ χρηστὸς πρὸς χαρὰν τῶν γονέων καὶ συμπολιτῶν του.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔζη εὐτυχὴς ὁ Ἀμύντας, καὶ πανταχοῦ ἐξηπλώθη ἡ φήμη του. Διότι καίτοι πολλοὶ τεχνῖται ἐν Ἐφέσῳ κατεσκεύαζον ἀγάλματα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἄλλων θεῶν, οὐχ ἧττον τὰ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του παρασκευαζόμενα ἦσαν τὰ μᾶλλον ἐζητημένα.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ πλεύσῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπως κατασκευάσῃ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ ἰαματικοῦ θεοῦ Σεράπιδος. Ἡ σύζυγός του ἀπέτρεπεν αὐτόν, φοβουμένη τὸν θαλάσσιον πλοῦν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος δὲν εἶχε τόσην ἐπιθυμίαν νὰ καταλίπῃ τὴν πατρίδα του, ἂν μὴ προσεῖλκυεν αὐτὸν ἡ ἀμοιβὴ τῶν 600,000 σεστερτίων, (150,000 δραχ.) ἃ τῷ προσήνεγκον οἱ Ἀλεξανδρῖνοι διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀγάλματος. Ἀλλὰ καὶ ὁ υἱός του παρεκίνει αὐτὸν εἰς τοῦτο, θέλων νὰ ἴδῃ τὴν Αἴγυπτον περὶ ἧς πολλὰ θαυμάσια διηγοῦντο αὐτῷ ἐπιδημοῦντες ἱερεῖς ἢ ἄλλοι περιηγηταὶ ἐκεῖθεν ἐρχόμενοι. Ἔπειτα δὲ φαίνεται ὅτι οὗτος εἶχε μυηθῇ εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἴσιδος, καὶ ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τὴν σοφίαν τῶν ἱερέων.

Ἐπέβησαν λοιπὸν πλοίου καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ πολεμικῆς ῥωμαϊκῆς νηός, ἥτις ἔφερε στρατιώτας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἔπλεον ἥσυχοι. Ἀλλ' οἱ θεοὶ ἀπεφάσισαν ἄλλως. Μόλις εἶχον διέλθει τὴν Ῥόδον, τρομερὰ τρικυμία ἀπεχώρισεν αὐτοὺς τῆς πολεμικῆς νηός, καὶ παρέφερεν αὐτοὺς παρὰ τὴν Κύπρον, ἔνθα συνελήφθησαν ὑπὸ Φοινίκων πειρατῶν, οἵτινες ἐκόμισαν αὐτοὺς εἰς Δῆλον καὶ ἐκεῖ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπώλησαν ὡς δούλους. Ἦτο ἡ τελευταία φορὰ καθ' ἣν εἶδεν ὁ δυστυχὴς Ἀμύντας τὴν σύζυγόν του. Μεθ' ὅλας του τὰς παρακλήσεις τοῦ νὰ πωληθῶσιν τοὐλάχιστον ὁμοῦ, κατέ-

στη ἀδύνατον νὰ πείσῃ τὸν πειρατήν· ὅθεν ἡ μὲν γυνὴ ἀγορασθεῖσα ἀπήχθη ὑπὸ δουλεμπόρου τινὸς, αὐτὸν δὲ καὶ τὸν υἱὸν ἰταλὸς πλοίαρχος ἔφερεν εἰς Σταβίας. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπώλεσε καὶ τὸν υἱόν του ὁ καλλιτέχνης καὶ μόνος μετὰ τοῦ κυρίου του ἐπιβάντες ἁμάξης ἦλθον εἰς Ἡράκλειον, πόλιν λαμπρὰν παρὰ τὴν Κύμην καὶ Νεάπολιν.

Ἐπὶ δώδεκα ἔτη διήγαγεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀντιστίου (οὕτως ὠνομάζετο ὁ πλοίαρχος), ἡ δὲ ζωή του ἐκεῖ δὲν ἦτο τόσῳ τραχεῖα. Ἡ δέσποινα ἦτο ἐπιεικὴς καὶ τὴν τέχνην του ἐκτιμῶσα τὸν ἀπήλλαττε τῶν δυσκόλων ἐργασιῶν τοῦ οἴκου. Ἀλλ' ἡ λύπη του διὰ τοὺς ἰδικούς του, περὶ ὧν οὐδεμίαν εἶχεν εἴδησιν, τὸν κατέβαλλεν ὁσημέραι καὶ ἐπὶ τέλους ἕνεκα τῆς νυκτερινῆς περὶ τὴν τέχνην του ἐνασχολήσεως ἔπαθε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ κατέστη ἀδύνατος πρὸς ἐργασίαν. Τότε ὁ κύριός του ἐπώλησε τὸν δυστυχῆ εἰς ἄλλον, ὅστις ἔφερεν αὐτὸν ἐν τῇ πόλει τῶν Καληνῶν, ἔνθα ἐκέκτητο πλούσια κτήματα, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του.

II

Ἐργαστήρια (Ergastula) εἶχον οἱ πλούσιοι Ῥωμαῖοι εἰς τὰς ἐπαύλεις των, ἐν οἷς κατῴκουν οἱ δοῦλοι εἰς οὓς ἦσαν ἀνατεθειμέναι αἱ σκληραὶ ἀγροτικαὶ ἐργασίαι.

Ἐνταῦθα οἱ διάφοροι δοῦλοι μετὰ τὴν ἐπίπονον τῆς ἡμέρας ἐργασίαν συνωστίζοντο ἐν καθύγρῳ καὶ σκοτεινῷ δεσμωτηρίῳ. Μακρὸς, γυμνὸς καὶ σχεδὸν ὑπόγειος χῶρος, εἰς ὃν κατήρχοντο δι' ὑγρῶν καὶ ὀλισθηρῶν πετρίνων βαθμίδων, οὕτως ὥστε ὀλισθαίνων κατέβαινέ τις ὑπὸ ἀμυδρὸν λυχνίας φῶς, ἀπετέλει τὴν εἱρκτὴν ταύτην.

Παχεῖς τοῖχοι, ὑγρὸν ἐκ πετρῶν ἔδαφος, παρὰ τοὺς τοίχους κύκλῳ στενὰ ξύλινα θρανία καὶ ὀλίγα ἄχυρα ἐπ' αὐτῶν, χρησιμεύοντα ὡς κλῖναι, ἄνωθεν δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τοίχου σιδηροῦς κρίκος κρεμάμενος μετὰ μακρᾶς ἁλύσεως, ἦτο πᾶσα ἡ διακόσμησις τοῦ ἐνδιαιτήματος τῶν ἀθλίων τούτων ὄντων. Ὑψηλὰ ὑπὸ τὴν στέγην κιγκλιδωτὰ παράθυρα, ἅτινα διὰ τῶν χειρῶν δὲν ἠδύνατό τις νὰ φθάσῃ, παρεῖχον ὀλίγον φῶς εἰς τὸν εὐρὺν τοῦτον χῶρον.

Ἐνταῦθα ἐρρίπτοντο ἁπάντων τῶν τότε γνωστῶν ἐθνῶν ἄνθρωποι, τὰ ἀποβράσματα τῶν λαῶν τοῦ ἀπεράντου ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἡ τραχύτης καὶ ἡ ἀπελπισία εἶχο ἐξαφανίσει ἀπὸ τῶν ὄντων τούτων πᾶν ἀνθρώπινον αἴσθημα, καὶ εἶχον μεταμορφώσει αὐ-

τὰ εἰς κτήνη. Καὶ διατὶ ὄχι, ἀφοῦ τοὺς δυστυχεῖς μετεχειρίζοντο χεῖρον τῶν κτηνῶν; Ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν εἶχον ἀγορασθῆ ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῶν δούλων, καὶ εἶχον διέλθει διὰ πολλῶν χειρῶν, ἄλλοι δὲ ἕνεκα ἐγκλημάτων εἶχον καταδικασθῆ εἰς δουλείαν, καὶ ἄλλοι διὰ πολέμου ἢ δι' ἁρπαγῆς εἶχον στερηθῆ τῆς ἐλευθερίας των. Ὅτε τὴν ἑσπέραν ἐκ τῆς ἐργασίας ἐπανήρχοντο εἰς τὴν τρώγλην των ταύτην, οὐδὲν ἄλλο ἤκουέ τις, ἢ ἀρὰς καὶ ἀναθέματα ὑπὸ τῶν κολαζομένων, σκώμματα καὶ χλευασμοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων τοιαύτης τύχης, χυδαίας καὶ ποταπὰς ὁμιλίας ὑπ' ἄλλων, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι οὕτω ἠδύναντο νὰ διέρχωνται εὐχαρίστως τὰς σκληρὰς τῆς αἰχμαλωσίας των ἡμέρας. Ἐνταῦθα ἤκουέ τις διαφόρους γλώσσας ὁμιλουμένας, διότι διαφόρων ἐθνῶν ὑπῆρχον ἄνθρωποι. Καὶ ἐδῶ μὲν ἔβλεπέ τις Φρύγας, Λυδοὺς καὶ Κᾶρας, γνωστοὺς ἐπὶ κακίᾳ καὶ κακοφημίᾳ, ἐκεῖ δὲ Πάρθους καὶ Αἰγυπτίους, μέλανας Ἀφρικανούς, καὶ παρ' αὐτοῖς Σαρμάτας, Κελτοὺς καὶ Βρεττανούς, οἵτινες ἐθορύβουν συνδιαλεγόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ ἰδίᾳ των ἕκαστος γλώσσῃ. Ἐνίοτε ὁμάς τις τούτων ἤρχισεν ἐκβάλλουσα ἀγρίας φωνάς, πρὸς ἃς ἄλλοι διὰ τῶν ἀλύσεων ἐκρότουν. Ἄλλοι ἤρχιζον ᾄδοντες ἕτερον ᾆσμα, ὅπως ὑπερβάλωσιν ἐκείνους, καὶ ὅτε ὁ θόρυβος ἐπετείνετο ἐπὶ πολύ, τότε εἰσήρχοντο οἱ ἐπόπται, καὶ ἀνηλεῶς διὰ ῥοπάλων κτυπῶντες καὶ μαστιγοῦντες ἀδιακρίτως τοὺς δεσμίους ἐπέβαλλον αὐτοῖς τὴν σιγήν.

Φόβος καὶ ἀγρία αὐστηρότης ἐπεκράτει ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τούτοις. Καὶ ἄλλαι δὲ αὐστηρότεραι τιμωρίαι ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς ἀθλίους τούτους. Παρὰ τὸν ὄπισθεν τοῖχον τοῦ δεσμωτηρίου ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἐδάφει ἐστηριγμένη χοινικίς, ἐν ᾗ ἐνεκλείοντο οἱ πόδες τῶν ἐγκληματούντων οὕτως, ὥστε ἠδύναντο μὲν οὗτοι νὰ κάθηνται ἢ νὰ κατάκηνται, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ ὀρθῶνται. Πολλοὶ διήρχοντο οὕτω πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπετείνετο ἡ τιμωρία αὕτη δι' ἄλλων βασανιστικῶν ὀργάνων. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ τὸ λεγόμενον Δ ι κ ρ α ν ο ν (furca), ξύλινος κορμὸς εἰς δύω διηρημένος, ἔχων τρεῖς ὀπάς, δι' ὧν διεπερῶντο κεφαλὴ καὶ χεῖρες τοῦ τιμωρουμένου, οὕτως ὥστε ὁ βασανιζόμενος ὤφειλε νὰ βαστάζῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν βαρὺν ὀξυγώνιον κορμὸν καὶ κατακείμενος νὰ ὑποφέρῃ οὐκ ὀλίγον.

Ἐν τοιαύτῃ φυλακῇ εἶχε ῥιφθῇ καὶ ὁ Ἀμύντας· ἕνεκα δὲ τῶν πολλῶν αὐτοῦ κακουχιῶν καὶ τῆς λύπης διὰ τὴν στέρησιν τῶν φιλτάτων του, ἡ κόμη του εἶχε λευκανθῇ, τὸ δὲ πρόσωπόν του

καὶ αἱ χεῖρες του ἦσαν μέλανα ἐκ τοῦ ἡλίου, καὶ μόνον τὰ εὐγενῆ χαρακτηριστικὰ ἐνέφαινον τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πρᾳότητά του, τὸ δὲ σταθερὸν αὐτοῦ βῆμα καὶ τὸ ὀρθὸν παράστημα ἐξήλεγχον ἀκμαίαν ἔτι τὴν ἑαυτοῦ ἡλικίαν. Ἀντὶ ἤδη νὰ ἐργάζηται τὴν ἔξοχον αὐτοῦ τέχνην, ἠναγκάζετο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν νὰ σκάπτῃ καὶ ὡς μὴ εἰθισμένος περὶ τὸ βάναυσον τοῦτο ἔργον ἐπέσυρε πολλάκις καθ' ἑαυτοῦ τὴν ὀργὴν τοῦ ἐπόπτου, ὅστις ἡμέραν τινὰ τοσοῦτον εἶχε παροργισθῇ, ὥστε ῥίψας μέγαν λίθον ἔθραυσε τὴν χεῖρα τοῦ δυστυχοῦς, καὶ τὸν κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς ἐργασίαν.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δούλων εἷς καὶ μόνος συνεκινήθη ἐπὶ τῇ ταλαιπωρίᾳ τοῦ δυστυχοῦς Ἀμύντου, νεανίσκος τις δεκαοκταέτης, ῥαδινὸς τὸ σῶμα, ξανθὴν ἔχων κόμην καὶ χνοῶδες τὸ ἄνω χεῖλος. Ὁ ἐκ λεπτοῦ ὑφάσματος χιτὼν καὶ ἡ τήβεννος ἤλεγχον εὐγενοῦς οἰκογενείας νεανίαν. Τούτου πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐπισπάσει τὴν προσοχὴν ὁ Ἀμύντας, τὸ δὲ τελευταῖόν του πάθημα εἶχεν ἐπιτείνει τὴν πρὸς αὐτὸν συμπάθειάν του.

Πολλάκις οὗτος καί τις ἄλλος, ὅστις ἐφαίνετο ταπεινῆς μὲν καταγωγῆς, λίαν ὅμως πρὸς αὐτὸν ἐξῳκειωμένος, παρετήρουν τὸν Ἀμύνταν, καὶ μὴ γινώσκοντες τὸ ὄνομά του ἐκάλουν αὐτὸν Πλάτωνα, καθ' ὅσον ὁ πτωχὸς Ἀμύντας καθ' ἃς ὥρας δὲν εἰργάζετο, ἀναπτύσσων κύλινδρον, ὃν μεθ' ἑαυτοῦ ἔφερεν, ἀνεγίνωσκε τὸν φιλόσοφον Ἀθηναῖον. Ἀλλὰ τώρα τὸν ἐπλησίασεν ὁ νεανίας, τὸν προσηγόρευσεν ἑλληνιστὶ, διότι πᾶς εὐγενὴς Ῥωμαῖος ὤφειλε νὰ γινώσκῃ τὴν γλῶσσαν ταύτην, καὶ τῷ ἀπέτεινε λόγους παραμυθητικούς. Ἠκροάσθη μετὰ δακρύων τῶν παθημάτων τοῦ Ἕλληνος, διηγήθη καὶ αὐτὸς τὰ ἰδικά του, περὶ τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, περὶ τῶν γονέων του, περὶ Ῥώμης, περὶ τῆς μνηστῆς του Σαλβίας, καὶ τῆς τροφοῦ του Νιτόκριδος καὶ περὶ τῆς τελευταίας του συμφορᾶς, ἥτις ἤγαγεν καὶ αὐτὸν εἰς τὸ καταγώγιον τοῦτο.

Τὸ ὄνομα τῆς Νιτόκριδος ἐτάραξεν ὀλίγον τὸν Ἀμύνταν, διότι καὶ ἡ προσφιλὴς αὐτοῦ σύζυγος οὕτως ὠνομάζετο, ἀλλ' ἐσιώπησεν· ἠθέλησε δὲ μόνον νὰ ἐξετάσῃ τίς ἦτο ὁ νεανίας, ὅστις τοσοῦτον περὶ αὐτοῦ ἔδειξεν ἐνδιαφέρον. «Καλοῦμαι Ὀρτένσιος» εἶπε, καὶ εἶμαι ὁ τελευταῖος γόνος τῆς οἰκογενείας τῶν Ὀρτενσίων, οὔτε πατὴρ, οὔτε μήτηρ λυπεῖται δι' ἐμέ, μόνον μνηστὴν κατέλιπον ἐν Ῥώμῃ, ἥτις ἀγνοεῖ ποῦ ἤδη εὑρίσκομαι. Λησταὶ συλλαβόντες ἐμὲ ἐν τῇ ἐξοχικῇ μου ἐπαύλει ἐνέκλεισαν ἐνταῦθα.» Οἱ λόγοι οὗτοι συνεκίνησαν τὸν Ἀμύνταν, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης συνε-

δέθησαν δι᾽ ἀδελφικῆς φιλίας, συνεσκέπτοντο, ὁσάκις ἐδίδετο αὐτοῖς καιρὸς, περὶ φυγῆς, συνελάμβανον σχέδια καὶ πάλιν ἀπέρριπτον καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισαν νὰ φύγωσι κατὰ τὰς ἡμέρας, καθ᾽ ἃς πολλοὶ τῶν ἐποπτῶν καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ κτήματος ἔμελλον νὰ μεταβῶσιν εἰς Ῥώμην χάριν τῶν ἀγώνων, οἵτινες ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, τῆς Ἥρας καὶ Ἀθηνᾶς ἀπὸ τῆς 4 μέχρι τῆς 19 7βρίου.

Ἡ μεγίστη δυσκολία ἦτο βεβαίως πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διαρρήξωσι τὰ σιδηρᾶ κλεῖθρα καὶ τοὺς μοχλοὺς, δι᾽ ὧν ἦσαν κεκλεισμέναι αἱ πύλαι τοῦ ἐργαστηρίου. Ἀλλ᾽ ὁ Ἀμύντας ὡς ἐκ τῆς τέχνης του παρεσκεύασε προχείρως ῥίνην, δι᾽ ἧς κατωρθώθη τοῦτο. Οὕτω λοιπὸν ἐν βροχερᾷ καὶ θυελλώδει νυκτὶ, ἐν ᾧ πάντες βαθύτατον ἐκοιμῶντο ὕπνον, ἐξῆλθον τοῦ ἐργαστηρίου καὶ ἀνενόχλητοι διῆλθον τὴν πρώτην φυλακήν. Ἀλλ᾽ ὅτε ἔφθασαν παρὰ τὸν οἰκίσκον τοῦ τελευταίου ἐπόπτου, οἱ φυλάττοντες κύνες διὰ τῶν ἀκαταπαύστων καὶ ἀγρίων αὐτῶν ὑλακῶν ἐξήγειραν τοὺς φύλακας, καὶ εὐθὺς ταχεῖα κατ᾽ αὐτῶν ἐπῆλθεν ἡ καταδίωξις. Καὶ ὁ μὲν Ὀρτένσιος καὶ ὁ ἕτερος Ῥωμαῖος, ὅστις, ὡς ἐῤῥήθη, ἦτο οἰκειότατος τοῦ Ὀρτενσίου, συνελήφθησαν, ὁ δὲ Ἀμύντας ταχύπους καὶ δεξιὸς διέφυγε τοὺς διώκτας καὶ μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας ἔφθασεν εἰς Σταβίας, ἔνθα ἐφιλοξενήθη παρὰ τῷ οἴκῳ εὐγενοῦς τινος Ῥωμαίου, τοῦ Βαλερίου, ὃν ἐγίνωσκεν ἐκ τῶν καθημερινῶν συνδιαλέξεων φίλον ὄντα τοῦ Ὀρτενσίου. Ἐκεῖ λοιπὸν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διαμένων, καὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ διηγούμενος εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ οἰκοδεσπότου, ἔμαθεν ὁ Ἀμύντας ὅτι Ἕλλην τις εἶχε καταδικασθῇ νὰ θηριομαχήσῃ, ὁ δὲ ἀγὼν ἤθελε γείνει προσεχῶς ἐν Πομπηΐᾳ. Ὁ δυστυχὴς ἐφέσιος κατελήφθη τότε ὑπὸ λύπης, διότι ἐσυλλογίσθη τὸν υἱόν του ἀλλὰ συνάμα καὶ ὑπ᾽ ὀργῆς, καὶ χωρὶς νὰ δείξῃ τὴν ταραχήν του παρεκάλεσε τὸν φιλοξενοῦντα νὰ συμπαραλάβῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὸ θέαμα τοῦτο, ἐν ᾧ ἐκτὸς τῆς θηριομαχίας ἔμελλον νὰ τελεσθῶσι καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀγῶνες.

III

Ἡ ἡμέρα τῶν ἀγώνων ἐπέστη. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως καὶ αἱ ἀπὸ τῶν γειτονικῶν μερῶν εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἄγουσαι ἀπὸ πρωΐας ἦσαν πλήρεις ἀνθρώπων, οἵτινες συνέρρεον εἰς τὸ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς Πομπηΐας κείμενον ἀμφιθέατρον. Τὸ μέγιστον μέρος τούτων ἀνέβαινε τὰς πλατείας ἐξωτερικὰς βαθμίδας, ὅπως φθάσῃ εἰς

ΗΛΙΑΣ ΚΕΧΑΓΙΑΣ

τὴν κλιμακηδὸν πᾶν τὸ ἐπίμηκες καὶ στρογγύλον οἰκοδόμημα περιβάλλουσαν περιφέρειαν, ἀφ' ἧς διὰ τεσσαράκοντα κερκίδων εἰσήρχετό τις εἰς τὴν τρίτην θέσιν καὶ ἔφθανεν εἰς τὴν ἐπ' αὐτῆς κειμένην ξυλίνην στοάν. Οἱ ἄλλοι, οἱ ἐπισημότεροι διὰ τῶν μεγάλων ἀπογεγεισωμένων πυλώνων τοῦ καταγείου, ἤρχοντο εἰς τὴν μεγάλην ἐσκεπασμένην παστάδα, ἀφ' ἧς τριάκοντα καὶ μία πύλαι καὶ διπλαῖ κλίμακες ὡδήγουν εἰς τὰ καθίσματα τῶν πρώτης καὶ δευτέρας θέσεων.

Ἡ ἡμέρα ἦτο θερμή, βαθὺς δὲ κυανοῦς οὐρανὸς ἐξετείνετο ἐπὶ τοῦ κυκλοτεροῦς καὶ γιγαντιαίου ἀμφιθεάτρου. Ἀπὸ τῶν ἀκτίνων δὲ τοῦ ἡλίου προεφύλαττε μεγάλη σκηνή, ἥτις ἔρριπτε τὴν σκιάν της ἐπὶ τῆς κονίστρας καὶ τῶν θεατῶν.

Τὸ θέαμα ἦτο ἐξαίσιον· ἐνταῦθα ἔβλεπέ τις πεπληρωμένον ὑπὸ χιλιάδων ἀνθρώπων μέγα καὶ λίθινον οἰκοδόμημα λάμπον ἐκ τῶν χρωμάτων, ἐκ τῶν ἐκ μαρμάρου κοσμημάτων καὶ τῶν ἀγαλμάτων.

Ὁ πυκνότατος ὅμιλος ἦτο ἐπὶ τῶν ἀνωτάτων θέσεων, ἐν αἷς ἦσαν τὰ καθίσματα τῶν γυναικῶν, τῶν δούλων καὶ τῶν μὴ πολιτῶν οἵτινες καί περ ἱστάμενοι δὲν ἠδύναντο νὰ θεῶνται, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀπεζημιοῦντο διὰ λαμπρᾶς θέας. Διότι τὸ ἀνώτατον ὑπερῷον προεῖχε τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ ἐντεῦθεν ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ τὴν στίλβουσαν θάλασσαν μετὰ τῶν νήσων, τὸν Βεσούβιον, τὰ μεγαλοπρεπῆ ὄρη τῶν Ἰρπίνων, καὶ τὰς μεταξὺ κήπων αναδυούσας πόλεις, τὰς Σταβίαν, τὸ Ἡράκλειον, τὴν Ὀπλόντην, τὸ Σόρεντον καὶ ἄλλας.

Αἱ δέκα ὀκτὼ σειραὶ τῆς τρίτης θέσεως ἦσαν ὡρισμέναι διὰ τοὺς ῥωμαίους πολίτας, Πομπηϊανοὺς καὶ ἄλλους ἄλλων τῆς Ἰταλίας μερῶν. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἑορτασίμως κεκοσμημένοι, φοροῦντες δῆλον ὅτι λευκὴν ἐξ ἐρίου τήβεννον, πολλοὶ δὲ εἶχον καὶ στεφάνους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των. Καὶ τινὲς μὲν διὰ τῶν δούλων των ἐκόμιζον προσκεφάλαια, ὅπως θέσωσιν αὐτὰ ἐπὶ τῶν λιθίνων ἑδρῶν, ἄλλοι δὲ ἠρκοῦντο ἔχοντες ὡς ὑπόθημα τὴν τήβεννον.

Τὴν δευτέραν θέσιν, διὰ χαμηλῆς τινος ἐπάλξεως ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ τῆς τρίτης χωριζομένην, κατέλαβον αἱ ἀνώτεραι τάξεις τῶν πολιτῶν, ἰδίως στρατιωτικοὶ καὶ ἔμποροι. Ἐπὶ τῆς πρώτης τέλος, δηλαδὴ ἐπὶ τῶν πλατυτέρων πέντε πρώτων σειρῶν καθισμάτων πλησίον τῶν τειχῶν τῆς κονίστρας ἐκάθηντο οἱ διὰ τοῦ σημείου τοῦ ἀξιώματός των διακρινόμενοι ὑπάλληλοι, οἱ ἱερεῖς καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ὡς καὶ οἱ ξένοι, εἰς οὓς ἤθελον νὰ ἀποδώσωσιν ἰδιά-

ζουσάν τινα τιμήν. Καὶ αἱ ἱέρειαι ἐνταῦθα εἶχον τὰς θέσεις των, ἐνῷ ἄλλαι γυναῖκες, ἐπίσημοί τε καὶ ταπεινῆς τάξεως ἐκάθηντο ἐπὶ τῆς τετάρτης θέσεως.

Αἱ ἐπισημόταται θέσεις ἦσαν ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν κατὰ μῆκος πλευρῶν, ἔνθα αἱ ἕδραι ἦσαν ἔτι πλατύτεραι καὶ ἐπὶ τῶν λιθίνων βάθρων ἦσαν τεθειμένοι θρόνοι. Μεταξὺ τῶν τελευταίων ἦσαν πολλοὶ ἔχοντες ἰδιάζουσαν μορφήν, οἵτινες ὠνομάζοντο δίφροι (bisellia), ἐπειδὴ εἶχον χῶρον διὰ δύο ἄτομα, καὶ προσεφέροντο χάριν τιμῆς εἰς ἐξόχους ὑπηρεσίας παρασχόντας πολίτας. Ἐπὶ τοιούτου δίφρου ἐκαθέσθη ὁ Βαλέριος καὶ οἱ υἱοί του· ὁ δὲ Ἀμύντας καὶ ὁ πιστός του θεράπων ἀνέβησαν εἰς τὰς ἀνωτάτας θέσεις, καὶ ἀνυπομόνως προσέμενον τὴν ἔναρξιν τῶν ἀγώνων.

Ἡ γυνὴ καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Βαλερίου, αἵτινες εὐχαρίστως ἐσύχναζον εἰς τοιαῦτα θεάματα, σήμερον δὲν παρέστησαν, ἐπειδὴ ἐνόησαν ὅτι ὁ Ἀμύντας ἐζήτει ἐπιμόνως νὰ παραστῇ εἰς τὰ θεάματα, ὑποπτευθεὶς ὅτι ὁ μέλλων νὰ θηριομαχήσῃ Ἕλλην θὰ ἦτο ὁ υἱός του καὶ δὲν ἤθελον νὰ ἴδωσι τὸν φίλον των ἐν ἀγωνίᾳ τοιαύτῃ. Τὸν παρεκάλεσαν δὲ νὰ ἀπόσχῃ καὶ οὗτος, ὅστις ὅμως ἀπέκρουσε τὴν πρότασίν των, εἰπὼν ταῦτα: «Ἂν ὁ υἱός μου ἦνε εἷς τῶν θηριομάχων, θὰ ἴδῃ ὅτι ὁ πατήρ του ζῇ!»

Πᾶσαι αἱ θέσεις ἦσαν πεπληρωμέναι. Σύμπας ὁ ὄχλος ἠγέρθη ἤδη, καὶ ἐπευφήμει. Οἱ δὲ δύο ἀγορανόμοι, οἱ παρασκευάσαντες τὸ θέαμα, ἐνεφανίσθησαν ἐν στολῇ ἐπὶ τῶν τιμητικῶν θέσεων, καὶ εὐθὺς ὁ πρῶτος τούτων ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως.

Ἐκ τῶν σιδηρῶν κιγκλιδωτῶν πυλῶν, αἵτινες ἔκλειον τὰ δύο ἄκρα τῆς κονίστρας, ἠνοίχθη ἡ μία καὶ εἰσῆλθεν ἐπευφημούμενος ὁ ὅμιλος τῶν μονομάχων, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ὁπλομάχου. Ἀφοῦ δὲ περιῆλθον τὴν κονίστραν, ἔστησαν πρὸ τοῦ ἀγορανόμου, ὅστις ἐδοκίμασε τὰ ὅπλα, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ὀξύτητός των. Ἔπειτα ἐτοποθετήθησαν οἱ μαχηταὶ κατὰ διαφόρους ὁμίλους καὶ ὑπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν κεράτων καὶ σαλπίγγων ἤρξατο ἡ πάλη.

Πλείω ἢ τριάκοντα ζεύγη ἐπάλαιον πρὸς ἄλληλα· τὸ ἀμμῶδες ἔδαφος ἐποτίσθη δι' αἵματος, καὶ οἱ θεαταὶ τόσον διηγέρθησαν, ὥστε ἀνεπήδησαν, καὶ τὸν μὲν ἐπιτυχῶς βάλλοντα ἐπεφώνουν, ἐπευφήμουν δὲ τὸν εὔτολμον, καὶ ἐχλεύαζον μὲν τὸν δειλόν, ἐγρονθοκοποῦντο δὲ κατ' ἀλλήλων, ὁσάκις ὁ μὲν συνεπάθει πρὸς τοῦτον, ὁ δὲ πρὸς ἐκεῖνον.

Ἀλλὰ τοῦτο ἦν μόνον τὸ προοίμιον τῶν ἀγώνων. Μετ' ἀγωνίας

δὲ περιέμενον οἱ θεαταὶ τὴν θηριομαχίαν, δι' ἣν οἱ ἀγορανόμοι εἶχον κάμει ἐκτάκτους προπαρασκευάς.

Ἀφοῦ οἱ νεκροὶ μονομάχοι ἐδοκιμάσθησαν δι' ἐμπύρου σιδήρου ὑπό τινος φέροντος τὴν μορφὴν τυῤῥηνικοῦ Χάρωνος, ἂν ἔτι ἦσαν ζῶντες, ἐξεσύρθησαν διὰ τῆς πύλης τῆς θεᾶς τοῦ θανάτου, τῆς κειμένης ἀπέναντι τῆς ἕδρας τῶν ἀγορανόμων ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν φερόντων προσωπεῖον τοῦ Ἑρμοῦ. Ἐκεῖ παρὰ τὸ πλευρὸν στενῆς διόδου ὑπῆρχεν ὁ νεκρικὸς θάλαμος, ἐν ᾧ ἐφονεύοντο καθ' ὁλοκληρίαν οἱ ἔτι ἀναπνέοντες καὶ ἀπεγυμνοῦντο τῶν ὅπλων των.

Οἱ νικηταὶ πάλλοντες τοὺς ἐκ φοινίκων κλάδους των ἐξήρχοντο τότε, ἐνῷ οἱ δοῦλοι εἰσελθόντες ἐκαθάριζον τὸ αἱματόφυρτον ἔδαφος καὶ ἐπέπασσον ἐπ' αὐτοῦ νωπὴν ἄμμον.

Ταχύτατα περὶ τὴν κονίστραν τρέχουσα εἰσέρχεται εἶτα μικρὰ ὑπὸ δύο ἵππων ἐζευγμένη ἅμαξα· ἐπ' αὐτῆς ἀκίνητος ἵστατο ταῦρος περὶ τὰ κέρατα τοῦ ὁποίου ἦσαν περιειλιγμένα τὰ ἡνία τῶν ἵππων, καὶ ὅστις οὕτως εἰπεῖν ἐχρησίμευεν ὡς ἡνίοχος. Ἑτέρα ὁμοία ἅμαξα τρέχει κατ' ἀντίθετον τῆς πρώτης εὔθυνσιν, καὶ ἀμφότεραι ὑπεχώρουν συναντώμεναι τόσον ἐπιδεξίως ὡς εἰ διευθύνοντο ὑπὸ ἐξησκημένων ἡνιόχων.

Μετ' αὐτοὺς δρομαίως φέρονται πέντε ἢ ἓξ ἄγριοι καὶ ὑπερμεγέθεις ταῦροι, ἐφ' ἑκάστου τῶν ὁποίων ἵσταντο δύο παῖδες, οἵτινες, ὅτε τὰ ζῷα μετὰ κυκλοτερῆ δρόμον παρετάσσοντο ἐν τῷ μέσῳ καὶ πλησίον ἀλλήλων, ἐχόρευον ἐπὶ τῶν ῥάχεών των.

Αἴφνης τὰ ζῷα ἐφαίνοντο ἐξαγριούμενα, καὶ ὠρθοῦντο ἐπὶ τῶν δύο ὀπισθίων ποδῶν, οἱ δὲ παῖδες ἀνήρχοντο τότε ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων καὶ κατὰ ζεύγη ὠρχοῦντο.

Τούτους ἐπηκολούθουν ἵπποι, οἵτινες ἄνευ ἱππέων ἐποίουν καταπληκτικὰ γυμνάσια. Ἔλαφοι ἀνὰ 4 ἔσυρον ἅμαξαν καὶ ὑπήκουον εἰς τὰ ἡνία, γέρανοι περιέγραφον ἐν τῷ δρόμῳ των κύκλους, καὶ τέλος ἐλέφαντες περιεπάτουν ἐπὶ σχοινίου.

Μετὰ τὰ τεχνήματα ταῦτα ἤρξατο ὁ ἀγὼν τῶν θηρίων.

Ὁμὰς ἀντιλόπων εἰσελθοῦσα διῃρέθη εἰς δύο μέρη. Τὰ φύσει εἰρηνικὰ ταῦτα ζῷα εἶχον ἀσκηθῇ οὕτως, ὥστε νὰ μάχωνται. Ὡς ἄγριοι βόες, ὥρμησαν τὰ ζῷα ταῦτα ἐναντίον ἀλλήλων καὶ ἐμάχοντο ἐπὶ τοσοῦτον, μέχρις οὗ τὰ ἡμίση ἔμειναν ἐπὶ τόπου νεκρά.

Γέρανοι καὶ ἀλεκτρυόνες ἐμάχοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Πάλιν δύο ταῦροι ἔχοντες ἠρτημένα πέταλα χρυσᾶ καὶ πεποικιλ-

μένας ὀθόνας εἰσῆλθον ἐν τῇ κονίστρᾳ, τούτους δὲ ἠκολούθουν μυκωμένη καὶ τοὺς ὀδόντας τρίζουσα λεοπάρδαλις, καὶ ἐκ τῶν διαπύρων αὐτῆς ὀφθαλμῶν καὶ κεραυνοβόλων διακρινομένη φαιὰ ἄρκτος. Ἀλλ' ὅμως οὐχὶ καὶ ἑκουσίως, διότι τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν δεδεμένα ἐκ τῶν κεράτων διὰ σχοινίου περιτετυλιγμένου περὶ τὸ σῶμα των. Ἡ ἄρκτος ἀνωρθώθη ὀργίλη, ὅτε ὁ ταῦρος κατακεκλιμένα ἔχων τὰ κέρατα ὥρμησε κατ' αὐτῆς, καὶ εὐθὺς πρὸς χαρὰν τῶν θεατῶν ὁ ἀγὼν ἤρξατο σφοδρὸς, ὥστε τὰ σώματα ἀμφοτέρων ἔσταζον αἷμα. Ἡ λεοπάρδαλις οὐδὲν ἐδείκνυε θάρρος, τὸ δὲ πλῆθος ἕνεκα τούτου ἐξέβαλεν ἀγρίας φωνάς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον δοῦλοι εἰς τὴν κονίστραν εἰσελθόντες παρώρμων αὐτὴν μαστιγοῦντες καὶ κεντρίζοντες.

Ἐπὶ τέσσαρας ὥρας διήρκεσεν ἡ αἱματηρὰ αὕτη σκηνὴ, μεθ' ἃς ἐγένετο διάλειμμά τι, καθ' ὃ ἐκαθαρίσθη πάλιν τὸ ἔδαφος τῆς κονίστρας καὶ οἱ ἐμπαθῶς ἐξεγερθέντες θεαταὶ ἐζήτουν ἀναψυχὴν, μεταβαίνοντες ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν ἢ εἰς συδένδρους θέσεις παρὰ τὸ ἀμφιθέατρον, ἔνθα ὑπὸ τὰ ἐκεῖ ὑπάρχοντα ἐργαστήρια ἀνεύρισκον τροφὰς καὶ ἀναψυκτικὰ ποτά. Ὁ Βαλέριος ὠφεληθεὶς τοῦ χρόνου τούτου, ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ἀμύνταν, ὅστις ἵστατο εἰς τὸ ἄκρον τῆς τρίτης θέσεως καὶ ὡμίλησεν αὐτῷ ὀλίγα εἰς τὸ οὖς, χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃ παρ' αὐτοῦ λέξιν τινά, διότι ὁ δυστυχὴς πατὴρ εὑρίσκετο ἐν μεγίστῃ ἐξάψει.

Εὐθὺς δὲ ἀφοῦ ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς ἐπαναλήψεως, οἱ πρῶτοι εἰσελθόντες ἦσαν Βρεττανοὶ καὶ Γερμανοὶ, οἵτινες μετὰ δοράτων ὡπλισμένοι ἐμάχοντο πρὸς βονάσους. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ῥίπτοντες δαυλοὺς καὶ κρατοῦντες πρὸ αὐτῶν ἐρυθρὰ ὑφάσματα εἶχον ἐξαγριώσει ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ὥρμων ὡς μαινόμενοι κατὰ τῶν μονομάχων. Οὗτοι δὲ ἱστάμενοι ἐφόνευον τὰ ζῷα λογχίζοντες ἐπιδεξίως καὶ κεκμηκότα κατέρριπον χαμαὶ διὰ σχοινίου, ὅπερ ἔρριπτον ἄνωθεν τῶν κεράτων των.

Ἀλλὰ καὶ τὸ θέαμα τοῦτο δὲν ἦτο ἔτι ἱκανῶς εὐχάριστον εἰς τὸν αἱμοδιψῆ ὄχλον. Πάντες ἐβόων νὰ παρουσιασθῶσιν οἱ κατάδικοι, οἵτινες εἴτε ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου κατεδικάζοντο πρὸς τοῦτο, εἴτε ὑπὸ τῶν κυρίων των ἄνευ αἰτίας ἀπεστέλλοντο, καὶ ἄοπλοι ἀντετάσσοντο εἰς τὰ θηρία. Ἡ ἀγωνία αὐτῶν καὶ τοῦ θανάτου ὁ τρόμος ἦτο τὸ ἄωτον τῆς ἀπολαύσεως τοῦ ἐξεγηγερμένου ὄχλου.

Κατὰ πρῶτον ἐτοποθετοῦντο πάσσαλοι εἰς διαφόρους τῆς κονίστρας θέσεις, ἐφ' ὧν προσεδένοντο οἱ κατάδικοι, εἶτα ἀπελύοντο

κατ' αὐτῶν τὰ θηρία καὶ ἐν ἀκαρεῖ κατεσπάραττον τούτους. Ἄλλους, ἐν οἷς καὶ παῖδας καὶ γέροντας, ἐτοποθέτουν ἔναντι τοῦ θηρίου διδόντες αὐτοῖς ἀμβλέα ὅπλα, διὰ νὰ παρατείνωσι τὴν βάσανον τοῦ θανάτου των. Οἱ δυστυχεῖς ἔκλαιον καὶ ἐπεκαλοῦντο τὸ ἔλεος· δὲν ἤθελον ὠθούμενοι εἰς τὴν κονίστραν νὰ προχωρήσωσιν, ἀλλ' ἐκεντρίζοντο καὶ ἐμαστιγοῦντο ὑπὸ τῶν ἐνόπλων ὑπηρετῶν, προσωθούμενοι εἰς τὸν φάρυγγα τῶν ζώων. Ἔπιπτον δὲ χαμαὶ σχεδὸν ἡμιθανεῖς ὑπὸ φόβου καὶ κατεσπαράσσοντο.

Μεγάλη ἄρκτος τῶν Ἀπεννίνων μετὰ βραχεῖαν πάλην κατέβαλε τρεῖς ἀντιπάλους, ἐπὶ δὲ τοῦ πτώματος τοῦ τελευταίου ἐπιθεῖσα τοὺς ἐμπροσθίους αὐτῆς πόδας ἔβλεπε πέριξ διὰ τῶν αἱμοχαρῶν της ὀφθαλμῶν, τὴν δὲ ῥῖνα αὐτῆς ἀνέστρεψε πρὸς τὰ ἄνω, ὡς εἰ ἐζήτει νέαν λείαν.

Καὶ πάλιν ἡ κιγκλιδωτὴ θύρα ἠνεῴχθη, βραδεῖ δὲ βήματι εἰσῆλθεν ἀνὴρ ἑλληνικὸν ἐνδεδυμένος χιτῶνα, καὶ ὡραῖον ἔχων πρόσωπον. Ἡ θύρα εὐθὺς ἐκλείσθη, αὐτὸς δὲ ἔστη θεώμενος τὸν ὄχλον. Τὸ πρόσωπόν του ἦτο ὠχρὸν, μέλανες δὲ οἱ ὀφθαλμοί του. Βραδέως προεχώρησεν ὀλίγον πρὸς τὴν ἄρκτον καὶ πάλιν ἔστη. Ἐπιβλητικὴ ἦτο ἡ ἤρεμος τοῦ ἀνδρὸς στάσις καὶ πάντων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς αὐτόν· οὐδὲν εἶχεν ὅπλον, ἐκράτει δὲ μόνον ἐν τῇ δεξιᾷ ἐργαλεῖον σιδηροῦν ὁμοιάζον πρὸς σεῖστρον τῆς Ἴσιδος (Sistrum).

Ἀπὸ τῆς θέσεως τῶν ἐμπόρων ἠκούσθη φωνή: «Τώρα θὰ δείξῃς ἂν ἡ Ἶσις σου θὰ σὲ βοηθήσῃ,» καὶ μετὰ τοῦτο ἐπηκολούθησε ψιθυρισμός τις τῶν θεατῶν, καὶ ἠκούσθη τὸ ὄνομα Φ ι λ ά μ μ ω ν. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνετριχίασεν ὁ Ἀμύντας, ὁ δὲ κατάδικος προχωρήσας ἔφθασε πρὸ τοῦ θηρίου, ὅπερ ἱστάμενον ἔτι ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, παρετήρησεν αὐτὸν ἀγρίως καὶ ἐξέβαλε βραγχαλέον μηκυθμόν.

Ἤδη τὸ ζῷον κατέλιπε τὴν θέσιν του καὶ διευθύνθη πρὸς τὸν κατάδικον, ὅστις ἐγένετο ἔτι ὠχρότερος καὶ αὐτομάτως ὕψωσε τὴν χεῖρα μετὰ τοῦ ὀργάνου.

Ἡ ἄρκτος ἀνωρθώθη καὶ ἔστη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν· ἡ θερμὴ αὐτῆς ἀναπνοὴ ἔφθασε μέχρι τοῦ ἀνδρὸς, ὅστις τότε συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ δυνατὰ φωνήσας «ὦ Ἶσις, βασίλισσα, σῶσόν με» ἐτράπη εἰς φυγὴν πρὸ τοῦ θηρίου, ὅπερ διὰ μεγάλων πηδημάτων κατεδίωξεν αὐτὸν ἐπευφημοῦντος τοῦ ὄχλου.

Τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἀμύντας συνεταράχθη ὅλος. ἐν τῷ καταδίκῳ ἀ-

νεγνώρισε τὸν υἱόν του, καὶ ἡ πατρικὴ του καρδία δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ κρατηθῇ. Ἠγέρθη αἴφνης, ὑπερεπήδησε τὸ περίφραγμα τῆς τρίτης θέσεως, καὶ ἐνῷ ἄλλοι προσεπάθουν νὰ τὸν ἐμποδίσωσι «πρὸς Θεῶν'» ἀνέκραξε, «ἄφετέ με νὰ τὸν σώσω ἢ νὰ ἀποθάνω, εἶνε ὁ υἱός μου», καὶ εὐθὺς δρομαίως κατήρχετο τὴν στενὴν κλίμακα ὁ Ἀμύντας ὑψηλὸς τὸ παράστημα καὶ σεβάσμιον ἔχων τὸν πώγωνα.

Εἰς τὴν στιγμὴν ἔφθασεν εἰς τὰς σιδηρᾶς κιγκλίδας, μετὰ νεανικῆς ῥώμης καὶ ταχύτητος ἀνερριχήθη καὶ δι' ἑνὸς πηδήματος πρὸς ἔκπληξιν πάντων ἦτο ἐν τῇ παλαίστρα.

Ἡ θέσις, ἔνθα ἔστη, ἦτο πρὸ τῶν ἑδωλίων τῶν ἐπισήμων καὶ ἐγγὺς τοῦ Βαλερίου, ὅστις ὄρθιος ἤδη ἔβλεπε τὸ παράδοξον γεγονός. Ὁ καταδιωχθεὶς εἶχε φθάσει εἰς ταύτην ἀκριβῶς τὴν θέσιν, τὸ σεῖστρον εἶχε πέσει ἐκ τῆς χειρός του, τὸ δὲ ζῷον ὀλίγα βήματα μακρὰν ἀνωρθώθη καὶ χαῖνον ἦτο ἕτοιμον νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ θύματός του. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην κατέπεσε πρὸ αὐτοῦ στίλβον ξίφος, ὅπερ ὁ φίλος του εἶχε ῥίψει, ὁ Ἀμύντας εὐθὺς λαμβάνει αὐτὸ καὶ τὸ σεῖστρον, καὶ τοῦτο μὲν ἐμπηγνύει εἰς τὸ χαῖνον τοῦ θηρίου στόμα, διὰ δὲ τοῦ δικόπου ξίφους διαπερᾷ τὴν κοιλίαν τῆς ἄρκτου, ἥτις ἀγρίους ἐκβάλλουσα μηκυθμοὺς πίπτει νεκρά. Οἱ δύο ἄνδρες ἐναγκαλίζονται μετὰ τοῦτο καὶ βρέχονται δι' ἀφθόνων δακρύων. Οἱ θεαταὶ ἐγείρονται ἐκ τῶν θέσεών των καὶ ἔκπληκτοι θεῶνται τὴν παράδοξον σκηνήν. Ἀπὸ τοῦ στόματος χιλιάδων ἀνθρώπων ἐκρήγνυνται ἐπευφημίαι. Εἷς δὲ τῶν ἀστυνόμων ἐγερθεὶς καὶ διὰ τοῦ κήρυκος ἐπιβαλὼν τὴν σιγὴν ἠρώτησε τὸν λαόν, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ ἀπαλλαχθῇ ὁ σωθείς. Πάντες μιᾷ φωνῇ τότε ἀπήτησαν οὐ μόνον νὰ ἀπαλλαχθῇ τῆς καταδίκης, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποδοθῇ αὐτῷ ἡ ἐλευθερία. Ὁ κύριός του ὑπείκων εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ ἐνέδωκε τότε, ὁ δὲ κῆρυξ ἀνεῖπεν ὅτι ὁ δοῦλος Φιλάμμων ἐξ Ἐφέσου, ὁ Ἀμύντου υἱός, εἶνε ἐλεύθερος καὶ δύναται νὰ πορευθῇ, ὅπου θέλει.

Ἀπερίγραπτος ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ πάντων, ὁ Ἀμύντας καὶ ὁ υἱὸς ἐνηγκαλισμένοι καὶ ἐπευφημούμενοι ἐξελθόντες τοῦ ἀμφιθεάτρου μετέβησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ φιλοξένου Βαλερίου, ἔνθα ὁ Φιλάμμων ἐπὶ ἡμέρας πολλὰς διηγεῖτο εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ οἰκοδεσπότου τὴν ἱστορίαν του.

Ἀφίνομεν τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἡμερολογίου ὑπὸ τὴν φιλόξενον ταύτην τοῦ Βαλερίου οἰκίαν ἐλπίζοντες κατὰ τὸ ἐπόμενον

ἔτος νὰ διηγηθῶμεν αὐτοῖς, τί ἐγένετο ὁ Ὁρτένσιος, καὶ πῶς ὁ Ἀμύντας ἀνεῦρε Νιτόκριδα τὴν σύζυγόν του.

ΕΜΜΑΝ. ΓΑΛΑΝΗΣ

ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ Κ' Η ΑΛΗΘΕΙΑ

Κυρία πολυτάλαντος διήρχετο· κ' ἔπεσ' ἐκ τῆς χειρός της ψέλλιον βαρύτιμον, χωρὶς νὰ τὸ ἰδῇ. Εἷς κύριος ἐκεῖ τυχών, τὸ βλέπει, τρέχει, κύπτει, τὸ λαμβάνει, ἀλλὰ ἤδη ἡ κυρία ἦν μακρὰν καὶ ἵνα μή τι κουρασθῇ ἕως οὗ τὴν προφθάσῃ, προσκαλεῖ ἕνα παιδὶ ἐκεῖ, μικρὸν ὑποδηματοστιλβωτήν: «Νά, βλέπεις τὴν κυρί' αὐτὴν ἐκεῖ; πάρε αὐτὸ καὶ τρέξε δός της το, τῆς ἔπεσε.» Καὶ τρέχει τὸ μικρὸ παιδάκι μὲ τὸν θησαυρὸ 'ς τὸ χέρι του, τρέχει, ἀσθμαίνει εἰς τὸ πέραν ἄκρον τῆς ὁδοῦ, ὅπου σχεδὸν ἐξαφανίζετ' ἤδη ἡ κυρία, τὴν προφθάνει, τῆς τὸ δίδει: «Πάρετε, κυρία, τὸ βραχιόλι σας· σᾶς ἔπεσεν.» Ἐγύρισεν ἡ μεγαλόσχημος κυρία, ὡς νὰ τῇ προσέφερον ἕνα κουμπάκι ποῦ θὰ ἔχασε, τοσοῦτον ἀδιάφορον τῇ ἦτο ὅλον τὸ δισχιλιόδραχμόν της ψέλλιον, ὅπερ θὰ ἦτο τύχη εἰς τὸ παρὸν κι' ἀσφάλεια τοῦ μέλλοντός του πλήρης 'ς τὸ παιδὶ αὐτό. «Ἐσὺ τὸ ηὗρες;» ἐρωτᾷ μετ' ἀδιαφορίας πάλιν, ἵνα κρίνῃ κ' ἐκτιμήσῃ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ προσφέρῃ ἀμοιβήν. «Ὄχι, κυρία,» ἀπαντᾷ μεθ' ὅλης τῆς εἰλικρινείας τὸ πτωχὸ παιδὶ «ἕνας ἀφέντης τωὗρε καὶ μὲ τῶδωκε νὰ σᾶς προφθάσω»... Ἡ κυρία τὸ ἐφόρεσε κι' ἀπῆλθε, δίχως τίποτε νὰ δώσῃ 'ς τὸ παιδί, διότι — ὢ λογαριασμοῦ ἀκρίβεια καὶ τάξις βαθυπλούτου γυναικός! — δὲν ἦτο τὸ παιδὶ ὁποῦ τὸ εὗρε, δὲν τὸ ηὗρ' αὐτό, καὶ δὲν ὀφείλει ἄρα τίποτε 'ς αὐτό! Κ' εἶδε μακρόθεν τὴν σκηνὴν ὁ ποιητής, ὅστις εὑρὼν τὸ ψέλλιον αὐτὸς ἀπέστειλε τὸν παῖδα κ' ἐπερίμενεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ. «Τί σε εἶπεν ἡ κυρία, τί σε ἔδωκε:» — Μ' εἶπεν: «ἐσὺ τὸ ηὗρες; καὶ τῆς εἶπα: ὄχι.» — «Αἴ;» — «Καὶ τίποτε δὲν μ' ἔδωκε.» —

Καὶ δὲν τῆς ἔλεγες, καϋμένο, πῶς τὸ ηὗρες σύ, νὰ πάρῃς τόσην ἀμοιβήν; » — « Ἀμὴ καὶ πῶς; **ἠθέλατε νὰ εἴπω ψεῦμα;** » ... Καὶ ἐκίνησεν ὁ ποιητὴς τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπεν: Εἶχες δίκαιον, κυρία· ἂν πολὺ θὰ ἦτο, πέραν τοῦ ὀφειλομένου μέτρου, τὸ νὰ ἔδιδες ὀλίγα κέρματα εἰς τὸ παιδί, ἐνῷ αὐτὸ *δὲν* ηὗρε τὸ ἀπολεσθέν σου ψέλλιον κ' ἡ ἀμοιβὴ *δὲν* τῷ ἀνῆκεν, ἀλλ' ὁ πλοῦτος ὅλος βέβαιά σου ὁ ἀμέτρητος δὲν θὰ ἐπήρκει νὰ ἀμείψῃ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ πτωχὸ αὐτὸ 'ξυπόλυτο δὲν 'πῆρε μία δεκαροῦλα, δηλαδὴ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀθώας κ' εὐσταθοῦς φιλαληθείας του! « Ἀμὴ καὶ πῶς; *ἠθέλατε νὰ εἴπω ψεῦμα;* » Δὲν τὸ εἶπε, δὲν τὸ εἶπεν, οὔτε φεῦ! διὰ νὰ πάρῃ τὸ πτωχὸ *πτωχὸ* μιὰ δεκαροῦλα ἀπὸ τὴν *βαθύπλουτον*!

Ἐν Ἀθήναις, 1886.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΕΠΙ ΛΕΥΚΩΜΑΤΟΣ...

Κόρη, ξανθοῦλα λιγερή, γλαρὴ γαλανομάτα
Γιορτάζει καὶ μαζὺ μ' αὐτὴ γιορτάζ' ἡ φύσις ὅλη.
Καὶ νειὸς, γεμάτος αἴσθημα, ὅλος καρδιὰ καὶ νειάτα
Τί νὰ τῆς στείλῃ ἐλόγιαζε στὴ λατρευτή της σχόλη.

* * *

Δυὸ ἄστρα 'πὸ τοῦ οὐρανοῦ νὰ κλέψῃ τὰ παλάτια;
Μὰ εἶνε ἐμμορφότερα τὰ γαλανά της μάτια.
Στολίδια νὰ τῆς πάῃ χρυσᾶ, ἡ κόρη νὰ φορέσῃ;
Μαλλιὰ χρυσάφι γίνονται ὡς τὴ λιγνή της μέση.
Λουλούδια;... Μὰ τριαντάφυλλο τὰ μάγουλά της βάφει
Καὶ γιασεμὶ τὸ μέτωπο ποῦ ζώνει τὸ χρυσάφι.

* * *

Καὶ ὁ φτωχὸς, περίλυπος τὸ νοῦ του βασανίζει
Καὶ δὲ θωρεῖ στὸ πλάϊ του μυρτιὰ πῶς λουλουδίζει...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΕΙΝΟΣ ΚΑΙ ΕΚΕΙΝΗ

I

Εἴς τι θεωρεῖον τῆς Β' σειρᾶς τοῦ θεάτρου Ἀθηνῶν, ἑσπέραν τινὰ τοῦ χειμῶνος τοῦ ἔτους 187... ἐν ᾧ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐδιδάσκετο ὁ *Ἀμλέτος* τοῦ Σαίξπηρ, νέος τις, διοπτροφόρος, προσηνοῦς φυσιογνωμίας καὶ καλῶς ἐνδεδυμένος, ἐκάθητο, ἔχων ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὴν σκηνήν, τὸ δὲ βλέμμα εἰς τὸ ἀμέσως ἑπόμενον θεωρεῖον, ὅπου ἦτο μετά τινος γέροντος κομψὴ δεσποινίς, ἀντιμέτωπος, προσηλωμένη εἰς τὸ δρᾶμα.

Ὅστις ἤθελεν ἴδει τὸν διοπτροφόρον ἐκεῖνον νέον ἐν τοιαύτῃ στάσει ἠδύνατο νὰ ὑποθέσῃ πολλά, ἀλλὰ δυσκόλως καὶ νὰ φαντασθῇ, ὅτι οὔτε ἐγνωρίζοντο, οὔτε εἶχον ἴδει ποτὲ ἀλλήλους. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐν τούτοις ἡ νεᾶνις, ἐν τῇ φιλαρέσκῳ ὀξυδερκείᾳ της, εἶχεν ἀντιληφθῇ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ γείτονος, ἥν, παρατεινομένην, ἐχαρακτήρισεν ὡς ἠλιθιότητα, εἶτα ἀναίδειαν καὶ τέλος ἀποτύφλωσιν πρωτοπείρου ἔρωτος, χωρὶς ἐννοεῖται καὶ νὰ δείξῃ, ὅτι τὴν δυσαρεστεῖ.

Ἐτελείωσαν τέσσαρες πράξεις τοῦ δράματος καὶ ὁ νέος ἔμενεν ἐκεῖ ἀκίνητος πρὸς ἔκπληξιν τῆς νεάνιδος. Τότε δὲ μόλις ἐξῆλθεν εἰς τὸν διάδρομον καὶ πρὸ ἐκείνης, ἐξελθούσης ὡσαύτως, παρήρχετο, σιωπῶν καὶ ἀρρύθμως βηματίζων. Ἐκείνη ἐν τούτοις, τολμηροτέρα, προσεγγίσασα, τῷ ψιθυρίζει πολὺ σοβαρῶς, ὅπως ὁμιλοῦν αἱ γυναῖκες εἰς τὴν πρώτην ἔφοδον τῶν ἐρωτικῶν των κατακτήσεων:

— Μά, κύριε, καὶ ἂν ἦσθε ἀρχηγὸς τοῦ μεταβατικοῦ, ἐγὼ δὲ ὁ μᾶλλον διαβόητος τῶν λῃστῶν, δὲν θὰ μὲ κατεδιώκετε πάλιν τόσον! καὶ ἔφυγεν εὐθύς, μὴ ἀναμείνασα ἀπάντησιν.

Ἐπανῆλθον εἰς τὰ θεωρεῖά των. Ἀλλ' ἐκεῖνος τότε μετέβαλε στάσιν καὶ ἐκάθησε, βλέπων πρὸς τὴν σκηνὴν καθ' ὅλην τὴν πέμπτην πρᾶξιν τοῦ δράματος.

Τοῦτο ἐκείνη ἐξήγησεν ὡς θρίαμβόν της· ἐπειδὴ ὅμως ἐσκέφθη, ὅτι ἐνδεχόμενον καὶ νὰ δυσηρέστησε τὸ θῦμά της ἢ νὰ παρεξηγήθη ἡ τρυφερότης τοῦ παραπόνου της ἢ ἡ χάρις τῆς εὐτραπέλου προκλήσεως, ἐνόμισε καλὸν νὰ διορθώσῃ κάπως τὸ πρᾶγμα. Καί, ὅτε ἐξήρχοντο, πλησιάσασα ἐπιτηδείως, τῷ ἐψιθύρισε πάλιν:

— Κύριε, νὰ μὲ συγχωρῆτε, παρακαλῶ, ἂν σᾶς ἐπείραξα . . . Ἀλλὰ . . .

— Τίποτε, κυρία, διέκοψεν ἐκεῖνος ἀφελῶς. Τοὐναντίον μὲ ὑπεχρεώσατε, διότι μ' ἐκάματε καὶ εἶδα τὴν τελευταίαν πρᾶξιν τοῦ δράματος.

Ἡ ἀπάντησις, παραδόξως ἀπροσδόκητος, δὲν ἐπεδέχετο ἀνταπάντησιν καὶ ἀπεχαιρετίσθησαν.

II

Τὴν νύκτα ἐκείνην εἶχε μικρὰν ἀγρυπνίαν, ἀναπολοῦσα τὸν ἐν τῷ θεάτρῳ ἄγνωστον διώκτην της καὶ πολλὰ μονολογοῦσα.

— Τὸν εἶδες ἐκεῖ τὸν κύριον! ἔλεγεν. Ἐκάρφωσεν ἐπ' ἐμοῦ τὸ βλέμμα του τόσας ὥρας αὐθαδῶς καὶ εἰς τὸν ἐλάχιστον χαριεντισμόν μου συνεστάλη, ὡς γάτα, ὁ ἠλίθιος!

— Μὰ πάλιν εἰμπορεῖ καὶ νὰ μὴ ἦνε βλάξ. Αὐτὴ ἡ ἀπάντησίς του ἦτο πολὺ περιφρονητική. Δὲν θὰ τοῦ ἤρεσα ἴσως τοῦ φίλου!

— Δὲν τοῦ ἤρεσα ἐγώ; ἐξηκολούθει, κατοπτριζομένη. Νὰ ἦτο καὶ ὡραῖος, κακὴ ὑπομονή! Ἔπειτα ἐγὼ εἶμαι δὰ ἀκόμη νέα, 27 ἐτῶν μόλις, καὶ ἂν δὲν εἴμην ὡραία, δὲν θὰ μ' ἐτρελλαίνοντο δύο ἀνθυπασπισταὶ καὶ τέσσαρες φοιτηταί. Καὶ ἐπὶ τέλους ἔχω chic, ὅπως τὸ λέγουν ὅλαι αἱ φίλαι μου, εἶμαι δὲ καὶ ἀπὸ οἰκογένειαν καὶ αὔριον-μεθαύριον μὲ περιμένει ἡ κληρονομία τοῦ θείου μου καὶ θὰ κερδήσωμεν καὶ τὴν δίκην τοῦ δημοσίου. Ὦ, νἄξευρεν ὁ κύριος!

— Ἀλλά, τί μωρολογῶ; Αὐτὸς ἐτρελλάθη ἤδη μαζῆ μου. Ποῖος κυττάζει μίαν γυναῖκα, ποῦ δὲν τοῦ ἀρέσει, τρεῖς ὥρας; Μὲ κατέτρωγε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐνόμιζον, ὅτι θ' ἀπέθνησκεν ἐκεῖ ἐξ ἔρωτος. Ὅτι μ' ἀγαπᾷ καὶ ἐτρελλάθη δι' ἐμὲ εἶνε ἀναντίρρητον. Νὰ ἴδωμεν μόνον, πῶς θὰ τελειώσῃ ἡ ἱστορία . . . Τὸν καϋμένον! ποῦ νὰ ἦνε; τί νὰ κάμνῃ; . . . Δὲν ἐφέρθην κ' ἐγὼ καλά. Πολὺ τὸν ἐπείραξα. Ἀπόψε χωρὶς ἄλλο δὲν θὰ κλείσῃ 'μάτι καὶ τὸ πρωὶ δέξου τον ἀπὸ τὸν δρόμον μας! . . .

Μ' αὐτὰ καὶ ἄλλα ἀπεκοιμήθη ἐπὶ τέλους, ηὐχαριστημένη καὶ προσδοκῶσα.

III

Ἀνέτειλε καὶ παρῆλθεν ἡ αὔριον, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἐφάνη πρὸς μεγάλην ἔκπληξίν της. Ἐφαντάζετο τὴν στενοχωρίαν του, διότι βέβαια δὲν ἐγνώριζε τὴν κατοικίαν της, καὶ τὸν ἐλυπεῖτο. Μετὰ δύο ἡμέρας ὅμως συνήντησεν αὐτὸν εἰς τὴν μουσικήν· ἀλλ' ἐν ᾧ αὐτή, ὑπομειδιῶσα καὶ πάλλουσα, τὸν

κατεδίωκε διὰ τοῦ βλέμματος, ἐκεῖνος ἐφαίνετο ἀδιάφορος καὶ ἀλλαχοῦ προσέχων.

— Ἆ, τὸν κατεργάρην! ἐσκέφθη ἐκείνη· πονηρὸς ποῦ εἶνε! Εἶνε τόσον συγκεκινημένος, ποῦ μὲ εἶδε, καὶ προσποιεῖται τάχα, πῶς δὲν μὲ βλέπει!

Τὴν ἑσπέραν μετέβη εἰς τὸ θέατρον. Εἰς τὸ παρακείμενον θεωρεῖον εὑρέθη πάλιν ἐκεῖνος, ὄχι ὅμως ὅπως εἰς τὴν πρώτην των συνάντησιν. Ἐκάθητο ἀξιοπρεπῶς, μηδόλως παρατηρῶν τὴν γείτονα. Κατά τι διάλειμμα ἐκείνη παρετήρησεν εἰς τὴν κομβιοδόχην του ὡραῖον ἄνθος, ὅπερ ἐνόμισε προωρισμένον δι' αὐτήν. Ἀλλ' ἡ παράστασις ἐτελείωσε καὶ τὸ ἄνθος δὲν ἐδόθη, οὐδ' ἀντηλλάγη κἂν ἁπλοῦς χαιρετισμός.

— Παναγία μου, δειλὸς ποῦ εἶνε! ἔλεγε καθ' ἑαυτὴν ἐκείνη. Νὰ μὴ ἔχῃ τόσον ὀλίγον θάρρος νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ μίαν λέξιν, νὰ μοὶ δώσῃ ἓν ἄνθος! Μά, εἶσαι ζῶον, ἀγγελοῦδί μου, καὶ ἀρχίζω νὰ σὲ βαρύνωμαι.

— Καλέ, δὲν ἤρχισα καλά, ἐξηκολούθει. Πολὺ θάρρος τοῦ ἔδωκα. Εἶχε δίκαιον ἡ Λίτσα, ποῦ μ' ἔλεγε, νὰ κρατῶ πάντοτε τὴν θέσιν μου. Αὐτοὶ οἱ ἄνδρες εἶνε θηρία, ὅταν μία κόρη τοὺς ἀγαπᾷ καὶ τοὺς καταδιώκῃ. Τὴν μίαν ὥραν σοὶ λέγουν περιπαθῶς, «ἄγγελέ μου! ἄστρον μου! λατρεία μου! ψυχὴ τῆς ψυχῆς μου!» καὶ τὴν ἄλλην σὲ περιφρονοῦν οἱ σιχαμένοι. Νὰ τὸν ἰδῶ καὶ τὸν εἶδα!

Συνέπεσε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν νὰ τὸν συναντήσῃ εἰς τὸν περίπατον καὶ παρῆλθε πρὸ αὐτοῦ ἀγέρωχος. Παρετήρησεν ὅμως, ὅτι ὁ τρόπος της αὐτὸς δὲν ἐπήνεγκε τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, διότι καὶ ἐκεῖνος ἀντιπαρῆλθεν ἀδιάφορος.

Ἐκείνη ἐσκέπτετο·

— Πρέπει ν' ἀλλάξω τακτικήν. Δὲν ὠφελεῖ πάντοτε δι' ὅλους ἡ σοβαρότης. Εἶνε μερικοὶ ἄνδρες τόσον νευρικοὶ καὶ ἰδιόρρυθμοι, ὥστε ἡ ψυχρότης τῶν γυναικῶν τοῖς ἐμπνέει ἀδιαφορίαν ἢ ἀποστροφήν.

IV

Ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὴν ζηλοτυπίαν.

Μετὰ δύο ἡμέρας μίαν ὡραίαν δροσερὰν δείλην συνήντησεν αὐτὸν εἰς τὸν ἐν Πειραιεῖ Τινάνειον κῆπον. Συνωδεύετο ὑπὸ εὐειδοῦς νέου ἐξαδέλφου της, ὃν καὶ ἐφαίνετο περιποιουμένη λίαν συμπαθῶς. Ἐκεῖνος ὅμως παρετήρησεν αὐτοὺς δίς, ἀντιπαρῆλθεν, ἐχαιρέτισε καὶ ἀπεμακρύνθη.

Ὁ χαιρετισμὸς ὑπῆρξε δι' αὐτὴν ὁ μίτος τῆς Ἀριάδνης, ὃν πρὸ ἡμερῶν ἀνεζήτει ἀμήχανος. Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρόν·

— Τὸν γνωρίζεις, Ἀλέκο, αὐτὸν τὸν κύριον, ποῦ μᾶς ἐχαιρέτισεν; ἠρώτησε τὸν ἐξάδελφόν της.

— Τὸν γνωρίζω ὀλίγον.

— Τί ἄνθρωπος εἶνε;

— Καθηγητὴς γυμνασίου.

— Ὀνομάζεται;

— Ξ.....

— Καὶ ἡ πατρίς του;

— Ἐπαρχιώτης εἶνε, μοὶ ἔλεγε προχθὲς ὁ Ἰάκωβος. Ἀλλὰ πόθεν, δὲν γνωρίζω.

— Εἶνε ἄγαμος;

— Νομίζω, δὲν ἠξεύρω καλά.

— Ἔτσι φαίνεται.

— Καὶ τί μᾶς μέλει, παρακαλῶ, τί εἶνε;

— Τίποτε βέβαια! ἀπεκρίθη ἐκείνη. Ἐκ περιεργείας ἁπλῶς καὶ ἀσκόπως ἠρώτησα.

Μετά τινας δὲ στιγμάς:

— Ξεύρεις, ἀλήθεια; ἐξηκολούθησεν. Ἐὰν τὸν συναντήσωμεν καὶ πάλιν, ἡ εὐγένεια ἀπαιτεῖ νὰ τὸν χαιρετίσῃς ἐγγύτερον καὶ μοὶ τὸν γνωρίσῃς.

— Τὸ μόνον εὔκολον, ἐξαδέλφη μου. Θὰ περάσωμεν καλούτσικα τὴν ὥραν μας μὲ τὸν καϋμένον τὸν δασκαλάκον!...

— Σιωπή, ἀνόητε, διέκοψεν ἐκείνη, μὴ σ' ἀκούσῃ κανείς! καί.....

— Ἆ, διενοεῖτο, δυσφοροῦσα ὁπωσοῦν. Εἰς μάτην καὶ ἡ ζηλοτυπία. Πολὺ ἐκκεντρικὸς φαίνεται ὁ σχολαστικός μας. Ἂς ἁπλοποιήσωμεν τὴν στρατηγικήν, διὰ νὰ ἴδωμεν, ποῦ τρέχομεν.

V

Ἐκεῖνος ἀνεφάνη καὶ πάλιν ἐγγύς των. Ὁ Ἀλέκος τὸν ἐχαιρέτισεν, ἔκαμε τὴν σύστασιν καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ ἐκάθησαν ἐκεῖ που πλησίον.

Μετά τινας ἀσημάντους ἐρωτήσεις, ἡ κυρία ἠρώτησεν ἐκεῖνον, ἂν τῷ ἀρέσουν αἱ Ἀθῆναι.

— Ὄχι τόσον, κυρία μου, ἀπήντησεν ἐκεῖνος. Αἱ Ἀθῆναι εἶνε ὡραιοτάτη πόλις τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ὄχι δι' ὅλον τὸν κόσμον.

— Ἐκτὸς ὑμῶν ὑπέθετον.

— Δὲν ἔχω λόγους νὰ τὸ πιστεύω, κυρία.

— Καὶ διατί ὄχι, παρακαλῶ; Νέος κύριος, ὡς σεῖς, ἀνεπτυγμένος, φι-

λόκαλος, ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, εἶνε δυνατὸν νὰ παραδεχθῶ, ὅτι δὲν εὑρίσκει ὡραίαν πόλιν τὰς Ἀθήνας μας;

— Εὐχαριστῶ ἀπείρως διὰ τὰς εὐγενεῖς φιλοφροσύνας.

— Λέγω πάντοτε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον αἰσθάνομαι, διέκοψεν ἐκείνη ὑπομειδιῶσα.

— Ἀλλά, μοὶ φαίνεται, δὲν ἐξηγούμεθα, προσέθηκεν ἐκεῖνος. Αἱ Ἀθῆναι τῳόντι εἶνε ὡραιοτάτη πόλις πλήρης καλλονῶν καὶ τέρψεων. Δὲν εἶνε ὅμως εἰς πάντας εὔκολον νὰ ζῶσιν ἐν αὐταῖς διαρκῶς, ἕνεκα τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν· ἐγὼ δὲ σᾶς ὡμίλησα, ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦτο. Εἶνε, νομίζω, κομμάτι δύσκολος ἡ ζωὴ τόρα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἐλαφρόν, ἀόριστον νέφος διῆλθε τὴν ψυχὴν ἐκείνης.

— Αὐτὸ διαφέρει πολύ, κύριε Ξ., ἀπήντησε. Πρόφασις ἄδικος κατὰ τῶν Ἀθηνῶν εἶνε τὸ ζήτημα τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν. Ὅλα οἰκονομοῦνται, ὅταν ἔχῃ τις τάξιν ἐν τῷ βίῳ του. Ἄλλως τε ἕκαστος ζῇ, ὅπως δύναται καὶ ὅπως θέλῃ.

— Καὶ ὅταν ἔχῃ οἰκογένειαν;

— Μάλιστα καὶ τότε.

— Ἂς ἦνε· ἴσως ἔχετε δίκαιον! εἶπεν ἐκεῖνος, οἱονεὶ πειθόμενος, κυρίως ὅμως, διότι εὕρισκε πρέπον νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι κυρίας καὶ νὰ μὴ παρατείνῃ ἄσκοπον συζήτησιν.

— Καὶ πολὺ μάλιστα! ἐφώνησεν ἐκείνη, περιπαθῶς ἀτενίζουσα αὐτόν.

Ἐπῆλθον στιγμαὶ σιωπῆς. Μετ' ὀλίγον δὲ ἤρξατο διάλογος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀλέκου, εἰς ὃν ἐκείνη δὲν ἀνεμίχθη, οὐδ' ἐπρόσεξε κἄν, ἐντρυφῶσα εἰς τὴν μαγγανείαν τῶν ῥεμβασμῶν καὶ χιμαιρῶν της καὶ εὔχαρις, ὡσεὶ θριαμβεύουσα τέλος πάντων.

— Πόσον καλὸς καὶ εὐγενὴς εἶνε! διενοεῖτο. Δὲν εἶνε φίλερις καὶ πείσμων εἰς τὰς συνδιαλέξεις. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὀλίγον τραχύς, ἀλλ' εἶνε ἄκακος ἀμνὸς καὶ ἐπὶ τέλους πείθεται. Σοβαρὸς ἄνθρωπος, ὁ δὲ ξανθὸς ὡραῖος πώγων του καὶ τὰ δίοπτρά του τὸν κάμνουν σοβαρώτερον. Τόσῳ τὸ καλλίτερον! Ἀμ' τί, νὰ ἦτο κανὲν παιδαρέλι; Εἶνε δὰ καὶ ἀρκετὰ νόστιμος. Ἀλλ' ἔχει καὶ ἀνατροφήν, αἱ δὲ λευκαὶ καὶ ἁδραὶ χεῖρές του μαρτυροῦν, ὅτι εἶνε καὶ ἀπὸ καλὴν οἰκογένειαν. Πρέπει νὰ ἦνε εὔπορος, ἀφοῦ πέρνῃ θεωρεῖον εἰς τὸ θέατρον, καὶ θὰ διακρίνεται καὶ εἰς τὸ ἐπάγγελμά του καὶ ἐπὶ τέλους θὰ ἔχῃ καρδίαν χρυσῆν. Κρῖμα, νὰ μὴ τὸν γνωρίσω πρὸ δέκα ἐτῶν. Ἀλλὰ κάλλιον ἀργά, παρὰ ποτέ, λέγει ἡ παροιμία. Εὐλογημένη ἡ στιγμή, ποῦ τὸν ἐγνώρισα. Αἰσθάνομαι καλῶς, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς προσσήγγισεν εἰς μάτην. Αὐτὸς μοῦ πρέπει. Αὐτὸς εἶνε δι' ἐμέ. Τὸν ἀγαπῶ ἤδη καὶ μ' ἀγαπᾷ. Τί τύχη! Κάλλιον τύχης σταλαγμὸς ἢ πίθος φρενῶν....

VI

Αἴφνης ὁ 'Αλέκος διακόπτει τοὺς ῥεμβασμούς της, λέγων πρὸς αὐτήν·

— Εἶδες, ποῦ ἐλησμόνησα καὶ ἀκόμη δὲν ἐπῆγα εἰς τὸ τελωνεῖον διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ θείου;

— Bravo σου! ἀπήντησε σοβαρῶς ἐκείνη, συστέλλουσα αἰφνιδίαν τινὰ ἐνδόμυχον χαράν της.

— Νὰ τρέξω τόρα; εἰς 5-10 λεπτὰ ἐπιστρέφω.

Ἡ ἐρώτησις τοῦ 'Αλέκου ἦτον ἀπρόσεκτος, διότι καὶ εἰς τὸν καθηγητὴν ἐπέβαλλε τὴν εὐγένειαν νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ καὶ εἰς ἐκείνην νὰ μὴ δείξῃ τάχα σεμνοτυφίαν καὶ δυσκολευθῇ νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὀλίγας στιγμάς. Κατὰ βάθος ὅμως ἐκείνη εὕρισκεν εἰς τὴν σύμπτωσιν τὴν μεγίστην τῶν εὐτυχιῶν. Καὶ μετὰ μικρὰν σκέψιν, ἀπεκρίθη·

— Πήγαινε, τέλος πάντων, διὰ νὰ μὴ μαλλόνῃ ὁ θεῖός σου, ἂν καὶ ἡ ὥρα δὲν εἶνε κατάλληλος. 'Αλλὰ τρέξε, παρακαλῶ, καὶ γρήγορα-γρήγορα. Νὰ ἐπιστρέψῃς ἀμέσως, διότι εἶνε καιρὸς ν' ἀνέλθωμεν εἰς τὰς 'Αθήνας. Ὁ κύριος, πιστεύω — προσέθηκε, στρέφουσα χαριέντως πρὸς τὸν καθηγητὴν — θὰ μᾶς συγχωρήσῃ νὰ τὸν ἐνοχλήσωμεν νὰ παραμείνῃ, ἕως οὗ ἐπανέλθῃς.

— Ἆ, κυρία μου, εἶπεν ὑπομειδιῶν ὁ καθηγητής. Μὴ παίζετε, παρακαλῶ, μὲ τὰς λέξεις. Ὁμιλεῖτε περὶ ἐνοχλήσεως διὰ πρᾶγμα, δι' ὃ σᾶς εἶμαι ἀπείρως ὑπόχρεως διὰ τὴν τιμὴν καὶ εὐχαρίστησιν, ἣν μοὶ κάμνετε.

Ὁ 'Αλέκος ἔφυγεν ἐν σπουδῇ. 'Εκείνη δ' εὐχομένη νὰ βραδύνῃ ὅσον πλειότερον, ἐσκέφθη νὰ σφυρηλατήσῃ τὸν σίδηρον, ἐν ὅσῳ ἦτο θερμός.

— Μ' ἐνθυμεῖσθε ὀλίγον κάποτε, εἶπε, κύριε Ξ., δὲν ἀμφιβάλλω, ἀφ' ἧς ἑσπέρας ἐγνωρίσθημεν.

Ὁ καθηγητὴς τὴν ἠτένισεν, ἀπορῶν, καὶ ἀπεκρίθη·

— 'Αλλά, κυρία μου, πρὸ ὀλίγου ἐδῶ πρῶτον ἔλαβον τὴν εὐτυχίαν νὰ σᾶς γνωρίσω.

'Εκείνη ἐμειδίασε διὰ τὴν προσποίησιν.

— Καὶ πῶς! εἶπε· δὲν μὲ ἴδετε ἄλλοτε;

— Ὄχι, κυρία.

— 'Αστειεύεσθε, κύριε Ξ.

— Σᾶς βεβαιῶ.

— 'Ελᾶτε δὰ τόρα καὶ σεῖς! εἶπεν ἐκείνη, παίζουσα μὲ τὴν ἅλυσιν τοῦ ὡρολογίου της. 'Αλλ' ἄν, προσέθηκε χαριέντως, ἔχετε τόσον ἀχάριστον τὴν μνήμην, θὰ τὴν ὑποβοηθήσω εὐχαρίστως.

— Θὰ σᾶς εἶμαι πολὺ ὑπόχρεως! εἶπεν ὁ κύριος Ξ., ἀμηχανῶν.

— Πηγαίνετε, κύριε, εἰς τὸ θέατρον βεβαίως.

— Πηγαίνω κἄποτε.

— Εἴσθε καμμίαν ἑσπέραν κατ' αὐτὰς εἰς τὴν παράστασιν τοῦ 'Αμλέτου;

'Ο καθηγητὴς ἔφερεν εἰς τὸ μέτωπον τὴν παλάμην, συγκεντρῶν τὰς ἀναμνήσεις του, καὶ ἀπεκρίθη:

— Μάλιστα.

— Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ... θεωρεῖον τῆς Β' σειρᾶς;

— Ἂν δὲν ἀπατῶμαι.

— Σᾶς συνέβη τίποτε μὲ τινα κυρίαν γείτονος θεωρείου;

— Ἆ, ναί, ἓν κωμικόν, νοστιμώτατον! εἶπε γελῶν ὁ καθηγητής. Τώρα ἐνθυμοῦμαι καλῶς. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, μόλις εἶχον φθάσει εἰς τὸ θέατρον, μοῦ εἶχε καρφωθῆ, ὡς τρύπανον, τυραννικώτατα, εἰς τὸν νοῦν καὶ οὐδὲ στιγμὴν μὲ ἄφινε μία σκέψις: νὰ ἐνθυμηθῶ ἓν πρόβλημα ἀλγεβρικόν. Εἶχον στρέψει τὰ νῶτα πρὸς τὴν σκηνήν, ἀφηρημένος, καὶ διὰ νὰ μὴ περισπᾶται ἡ σκέψις μου. Τὸ βλέμμα μου εἶχον προσηλώσει εἰς πρᾶγμά τι, ἀσήμαντον, νομίζω εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦ γείτονος θεωρείου. Ἀφηρημένος, ὅπως εἴμην, οὐδὲν ἔβλεπον, οὐδὲν ἤκουον. Τόσον εἶνε πάντοτε ἀληθές, κυρία μου, ὅτι νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. Μετὰ τὴν τετάρτην ὅμως πρᾶξιν τοῦ δράματος, μία κυρία, γείτων μου, μ' ἐξήγαγε τῆς ἀφαιρέσεως δι' εὐφυοῦς χαριεντισμοῦ, ὅστις μ' ἔθηκεν εἰς τὴν θέσιν μου κατὰ τὴν τελευταίαν πρᾶξιν.

Ἐκείνη, ἥτις εἰς τὴν παράδοξον αὐτὴν ἱστορίαν ᾐσθάνετο οἶκτον καὶ ἐξεπλήσσετο, εὐλόγως δυσπιστοῦσα, ἀπήντησεν ἀφελῶς, ἀλλὰ κινοῦσα τὴν κεφαλὴν καὶ μειδιῶσα:

— Ἡ κυρία αὐτὴ εἴμην ἐγώ, κύριε Ξ!

— Περίεργον! εἶπεν ὁ καθηγητής, ἀπορῶν καὶ συνοφρυούμενος· δὲν σᾶς ἀντελήφθην ποσῶς καὶ σᾶς ζητῶ συγγνώμην!

— Εὐεξήγητον εἶνε, κύριε. Ἀλλ' ἐλύσατε τοὐλάχιστον τὸ πρόβλημα, ἐλπίζω, προσέθηκε, πειραχθεῖσα ἐκ τῆς ἀπαντήσεως.

— Μόλις τὴν ἐπιοῦσαν! ἀπήντησε χαιρεκάκως ὁ κύριος Ξ.

— Καὶ δὲν μὲ συνηντήσατε ἔκτοτε ἀλλαχοῦ;

— Δὲν ἐνθυμοῦμαι· νομίζω, ὄχι.

— Καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε πολὺ δυσνόητον, κύριε Ξ! εἶπεν ἐκείνη μετὰ τόνου καὶ μικροῦ τινος ὑπόπτου μορφασμοῦ.

— Μὲ ἀδικεῖτε, βλέπω. Μίαν τόσῳ ὡραίαν καὶ καλὴν κυρίαν, ὡς ὑμεῖς, δὲν εἶνε δυνατὸν κανεὶς νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ λησμονήσῃ.

— Εὐχαριστῶ πολύ, κύριε καθηγητά· ἐκτὸς ὅμως βεβαίως, ἂν ἡ ὡραία καὶ καλὴ αὐτὴ κυρία ἔχῃ ἀντίζηλον κανὲν ἀλγεβρικὸν πρόβλημα!

— Μὴ ἦσθε τόσον ἐκδικητική! ἀπήντησε μειδιῶν ὁ καθηγητής. Εἶσθε τόσον εὐγενὴς καὶ ὡραία καὶ δὲν σᾶς πηγαίνει.

Ἐκείνη εἶδε προφανῆ τὴν ὑποχώρησιν καὶ ὠφελήθη τῆς στιγμῆς ν' ἀνακρούσῃ πρύμνην, ὅπως εὐπλοήσῃ πρὸς τὸν λιμένα τῶν πόθων της. Διὰ τοῦτο ἀπήντησεν, εὔχαρις:

— Ὅσον καὶ σεῖς καλὸς καὶ ἀγαπητὸς μὲ ὅλον τὸν *ὑπερήφανον* χαρακτῆρά σας.

Ἐτόνισεν ἰδιαζόντως τὴν φρᾶσιν, ὑποδηλοῦσα, τίς οἶδε τί, ὑπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ χαρακτῆρος.

Ὁ κ. Ξ. ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ· ἀλλ' ἐκείνη τῷ ἔνευσε σιωπήν, διότι ἐπανῆλθεν ὁ Ἀλέκος.

Μετ' ὀλίγον ἀπεχωρίσθησαν, σφίγξαντες ἀλλήλων τὰς χεῖρας καὶ ἀποκαλούμενοι ἀμοιβαίως εὐτυχεῖς διὰ τὴν γνωριμίαν των.

VII

Ὁ Ἀλέκος μετὰ τῆς ἐξαδέλφης του ἀπῆλθον νὰ περιδιαβάσωσιν ὀλίγον εἰς τὴν παραλίαν. Ὁ χρυσοκόμης ἥλιος ἔδυε, γλυκύτατος ὑπὸ οὐρανὸν ἀνέφελον, καὶ ἔστιλβε γαλήνιος ὁ Σαρωνικός.

Περιεπάτουν σιγηλοί, διότι ἐκείνη ἐρρέμβαζεν. Ἀνεπόλει τὸ βραχὺ παρελθὸν καὶ ἐσκέπτετο καὶ ὠνειροπόλει.

— Ὤ, ἔλεγε καθ' ἑαυτήν, ἡ ὑπόθεσις βαίνει κάλλιστα. Ἀπὸ σήμερον τοὐλάχιστον μ' ἀγαπᾷ. Προσεποιεῖτο τάχα, ὅτι δὲν μ' ἐγνώριζεν, οὔτε μ' ἐνεθυμεῖτο. Πονηρίαι, Θεέ μου, πονηρίαι! Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάττῃ ἀπὸ τὰ σιγαλὰ ποτάμια! Καὶ τί ἐσυλλογίσθη ὁ ὑποκριτής! Προβλήματα καὶ ἄλγεβραις! Πόσον ἀφυῶς ἐδοκίμασες νὰ μᾶς κάμῃς τὸν ὑπερήφανον, κύριε Ξ!... Μ' ἀγαπᾷ καὶ δὲν εἶξευρε, πῶς νὰ κρυφθῇ... Καλὰ τὸν ἔχω ὅμως. Δύο-τρεῖς ἐπισκέψεις καὶ τὸν τρελλαίνω ἐγώ... Τί καλά μου! Ἂν τοὐλάχιστον μ' ἀρραβωνίσῃ, δὲν μοῦ γλυτόνει. Ὁπωσδήποτε ἡ ὑπόθεσις εἶνε μισοτελειωμένη. Τυχηρὰ πράγματα! Δὲν ἦτο πετρωμένον νὰ μὲ πάρῃ ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ ἀνθυπασπιστής. Οὔ, καὶ αὐτοὶ οἱ ἰατροί! Ὅλο [illegible]στροπίας εἶνε καί, Κύριος οἶδε, πότε θὰ ἔπερνε τὸ δίπλωμά του. Οἱ δὲ στρατιωτικοὶ δὲν ἔχουν τώρα μέλλον καὶ περίμενε γαλόνι στὴν ἄλλη ζωή! Ὁ κ. Ξ. ὅμως ἔχει ἐξησφαλισμένην τὴν θέσιν του. Τοὐλάχιστον θὰ ζῶμεν εἰς πρωτευούσας νομῶν, μὲ καλὴν πάντοτε κοινωνίαν, χρυσῆν καὶ τρισευδαίμονα ζωήν. Καλὰ τὸ λέγει ἡ παροιμία, «ὅποιος ξεύρει νὰ διαλέξῃ εὔμορφο δένδρο, σπάνιο νὰ τοῦ λείψῃ ὁ ἴσκιος.» Τυχηρόν μου νὰ γίνω κυρία καθηγητοῦ. Εἰς ὀλίγον

καιρόν, ἰδοὺ ἐγὼ κυρία γυμνασιάρχου! Τί εὐτυχία μου! Ἔχεις τὸν καλὸν μισθόν σου, τὴν ὑπόληψίν σου, τ' ἀγαθά σου... Καὶ ὅταν ἔρχωνται αἱ ἐξετάσεις, τότε δὴ τότε! Παρακλήσεις ἀπ' ἐδῶ, ἱκεσίαι ἀπ' ἐκεῖ, συστάσεις, κολακεῖαι, περιποιήσεις! Νὰ σὲ ἰδῶ καὶ τότε, κυρία Κατίνα, ποῦ μὲ πειράζεις πάντοτε εἰς τὰς συναναστροφάς! Περίμενε νὰ προβιβασθῇ ὁ Τάκης σου! Σὲ διορθόνω ἐγώ, Πολυξένη μου, μὲ τὸν κύριον ἀδελφόν σου, ποῦ ἤθελε νὰ μ' ἐρωτήσῃ προχθὲς ὁ ἀνάγωγος, εἰς ποίαν κατάστασιν ἐνεθυμήθην τὰς Ἀθήνας, ὅτε μετετέθη ἐδῶ ἡ πρωτεύουσα ἐπὶ Ὄθωνος!!....

VIII

Οὕτως εὐτυχὴς μὲ τὰς χιμαίρας της αὐτὰς ἐκείνη διηυθύνθη εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἀνῆλθε μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου της εἰς Ἀθήνας. Μόλις ὅμως κατῆλθον εἰς τὸν σταθμόν, συνήντησαν τὸν γνωστὸν φίλον καθηγητήν.

— Πῶς, κύριε Ξ., καὶ σεῖς ἐδῶ; εἶπεν ἐκείνη εὔχαρις.

— Τόρα μόλις ἦλθον καὶ ἐγώ, ἀπεκρίθη ὁ καθηγητής.

— Μὲ τὸ ἴδιον τραῖνον;

— Μὲ τὸ ἴδιον.

— Καὶ πῶς δὲν σᾶς εἴδομεν νὰ συνταξειδεύσωμεν;

— Ἀτυχία μου ἦτο.

— Ἀλλὰ καὶ ἰδική μας ἐπίσης. Ἐν τούτοις θὰ μᾶς κάμητε τὴν εὐχαρίστησιν, ἐλπίζω, νὰ μᾶς συνοδεύσητε μέχρι τῆς οἰκίας μας.

— Θὰ ἤμην εὐτυχής, κυρία μου. Ἀλλὰ λυποῦμαι πολὺ καὶ σᾶς ζητῶ μυρίας συγγνώμας. Ἔχω μεγίστην βίαν διά τινα ὑπόθεσιν.

— Νὰ λύσητε πάλιν κανὲν ἀλγεβρικὸν πρόβλημα ἴσως! εἶπεν ἐκείνη, πειραχθεῖσα ἐκ τῆς ἀρνήσεως.

— Ἆ, ὄχι, ὄχι! ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ καθηγητής.

— Καμμίαν συνέντευξιν, πιθανόν....

— Οὔτε.

— Μὰ τί λοιπὸν εἶνε αὐτὸ τὸ τόσῳ σπουδαῖον;

— Ἁπλούστατον, ἀπήντησεν ἀφελῶς ὁ καθηγητής. Πρόκειται νὰ ἴδω κάποιον συμπατριώτην μου, ἀναχωροῦντα, διὰ νὰ στείλω μίαν σπουδαίαν ἐπιστολὴν καὶ κἄτι πράγματα....

— Εἰς τοὺς γονεῖς σας βεβαίως, διέκοψεν ἐκείνη.

— Ὄχι εἰς τοὺς γονεῖς μου, ἀλλ' εἰς τὴν κυρίαν μου.

— Πῶς εἴπατε, παρακαλῶ; ἠρώτησεν ἐκείνη ἔκπληκτος καὶ οἱονεὶ δυσπιστοῦσα εἰς τὰ ὦτά της.

— Εἰς τὴν σύζυγόν μου!

— Εἶσθε λοιπὸν ἔγγαμος, κύριε Ξ; κατώρθωσε μόλις νὰ προσθέσῃ ἐκείνη, προφανῶς τεθορυβημένη.

— Καὶ πατὴρ δύο τέκνων, κυρία μου! ἀπεκρίθη ὁ καθηγητής, κινῶν τὴν κεφαλήν.

Ἐκείνη ὠχρίασεν. Ἠσθάνθη τὰ γόνατά της ἀτονοῦντα καὶ τρέμοντα, σκοτοδίνην εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ κεραυνοβόλον λύπην ἐν τῇ καρδίᾳ. Μετ' ὀλίγον ὅμως συνεκέντρωσεν ὅλον τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν της καὶ εἶπε ψυχρῶς καὶ μετὰ προσποιητῆς σοβαρότητος·

— Τότε ἔχετε δίκαιον, κύριε· ὑγιαίνετε!

Και τῷ ἔτεινεν ἀξιοπρεπῶς τὴν χεῖρα.

Ἐκεῖνος δὲ, ἀντιχαιρετίσας, ἀπῆλθε, μόλις ἤδη ἐννοῶν ὁπωσδήποτε, τίνος φαντασιοπληξίας εἶχε γίνει θῦμα ἐκείνη, ἣν ὅμως κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἐκλάβει ὥς τινα ἐρωτότροπον, θέλουσαν νὰ παίξῃ ἢ νὰ διέλθῃ τὴν ὥραν της εὐαρέστως μαζῆ του ἀσκόπως καὶ τυχαίως, διότι αὐτὸς τοὐλάχιστον οὐδεμίαν εἶχεν εἴδησιν, εἰς ποῖον ἐν ἀγνοίᾳ του τὸν περιέπλεκε παιγνίδιον ὁ φιλοπαίγμων υἱὸς τῆς Ἀφροδίτης.

IX

Ἡ ἀπροσδόκητος καὶ κεραυνοβόλος ἀποκάλυψις ἔπληξε βαθέως τὴν καρδίαν ἐκείνης καὶ διέλυσεν ἀσπλάγχνως τὴν μαγείαν τῶν ὀνείρων της. Μετὰ κόπου ἔφθασεν εἰς τὸν οἶκόν της καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸν θάλαμόν της, μὴ θέλουσα οὔτε νὰ δειπνήσῃ, ὡς ἀδιαθετοῦσα. Τὴν ἀφῆκαν μόνην καὶ ἥσυχον ν' ἀναπαυθῇ.

Ὅτε ὅμως ἔμεινε μόνη, ἐστέναξεν ἔνδακρυς καὶ περίλυπος.

— Ἄνθρακες λοιπὸν ἦτο ὁ θησαυρός μου! ἔλεγεν. Ἔγγαμος καὶ πατὴρ δύο τέκνων! Αὐτὸ δὰ μᾶς ἔλειπε τώρα. Τί ἀτυχία! Τί ἀνοησία! Ἀκοῦς ἐκεῖ, ἔγγαμος καὶ πατὴρ δύο τέκνων; Μὴ χειρότερα! Ὡς τόσον ἡ καρδία εἶνε πολὺ ἀνόητον πρᾶγμα. Βλέπει τ' ἀντικείμενα καὶ τὰ ἐξηγεῖ κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της. Λογαριάζει συνήθως χωρὶς τὸν ξενοδόχον. Τί ἐπιπόλαιος ποῦ εἶνε ἡ νεότης καὶ μάλιστα ἡ τῶν γυναικῶν! Ὁ [illegible] μ' ἐφύλαξε καὶ δὲν ἐξέφρασα καθαρῶς τὸ αἴσθημά μου οὔτε εἰς ἐκεῖνο[illegible], οὔτε εἰς ἄλλον ἢ ἄλλην τινά, διότι ἄλλως δυστυχία μου καὶ μάλιστα, ἂν τὸ ἐμάνθανον καὶ αἱ σατυρικαὶ ἐφημερίδες.... Τώρα τὸ πᾶν ἐξηφανίσθη οἰκτρῶς. Τώρα ἐννοῶ, ὅτι ἡ σκηνὴ τῆς νυκτὸς ἐκείνης τοῦ θεάτρου ἦτο τωόντι μία ἰδιοτροπία τῆς τύχης μου, ἓν τίποτε, καὶ δὲν μ' ἐπῆρε ποσῶς εἴδησιν ὁ ἀφῃρημένος μας. Ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς!... Ἀτυχία καὶ ἐδῶ. Δὲν ἦτο τυχηρόν μου νὰ γείνω κυρία κα-

θηγητοῦ. Τί δυστυχὴς ποῦ εἶμαι!... Μπᾶ! καὶ διατί, παρακαλῶ, εἶμαι δυστυχής; Ξεύρεις δὰ, σὰν νὰ ἔχασα καμμίαν σπουδαίαν τύχην! Ἂς ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ κ. Ξ. εἶνε ἐλεύθερος. Αἴ, καὶ τί εἶνε, παρακαλῶ; Ἕνας καθηγητής, ἕνας δασκαλάκος, μ' ἕνα ξηρὸν μισθὸν, χωρὶς τυχηρὰ, ποῦ σήμερον τὸν μεταθέτουν ἐδῶ καὶ αὔριον ἐκεῖ καὶ τρέχει παντοῦ, ὡς σκηνίτης. Ἕνας σχολαστικὸς, ἕνας ἄνοστος, ποῦ ἀφαιρεῖται μὲ τὰ μαθηματικὰ ἐντὸς τοῦ θεάτρου! Καὶ ἡ ζωή του; γραμματικὴ, συντακτικὸν καὶ ἄλγεβρα.....Οὖφ, ἀηδίαις! Ἀμ' δὲν πέρνω χίλιαις φοραῖς καλλίτερα τὸν ἀνθυπασπιστήν!.....

Μὲ αὐτὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐκείνη, παρῳδοῦσα τὴν μὴ δυναμένην νὰ φάγῃ τὰς σταφυλὰς ἀλώπεκα τοῦ μύθου, βαθμηδὸν συνῆλθεν, ἀνεκουφίσθη ὀπωσοῦν καὶ παρηγορήθη. Ἡ θεία πρόνοια ἐν τῇ σοφίᾳ της ἔδωκεν εἰς τὰς γυναῖκας τοιαύτην εὐστροφίαν νοὸς καὶ καρδίας, πολύτιμον καὶ σώτειραν εἰς τοιαύτας περιστάσεις αἰσθηματικῶν ἀτυχιῶν.

Περιττὸν ἴσως νὰ προσθέσω, ὅτι ἐκείνη ἰάθη ταχέως καὶ ἐντελῶς ἐκ τῆς φαντασιοπληξίας αὐτῆς, δι' ἣν μετὰ καιρὸν ἐνίοτε ἐμελαγχόλησε καὶ πολλάκις ἐγέλασεν. Ἀλλ' ὁσάκις τὴν ἐνεθυμεῖτο καὶ ἐν μέσῳ τῶν γελώτων της, δὲν ἐλησμόνει τὸ λυπηρὸν, ἀλλὰ πολύτιμον, μάθημα, ὅπερ ἐξ αὐτῆς ἔλαβε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁσάκις ἔβλεπε νέον ἄγνωστον καὶ ἐράσμιον, ἐσκέπτετο:

— Μία κόρη, πρὶν ἢ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν της εἰς παλμοὺς ἀγάπης, πρέπει πρῶτον-πρῶτον νὰ γνωρίσῃ καλῶς ἐκεῖνον, ποῦ τῆς ἀρέσει, καὶ πρὸ πάντων νὰ μάθῃ θετικῶς, ἂν ἦνε ἐλεύθερος!

(Ἄργος, Αὔγουστος 1886).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΜΕΛΑΝΗ ΒΙΒΛΟΣ

Δὲν πρόκειται περὶ ἀσφυκτικῆς τινος διπλωματικῆς βίβλου ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἐκδίδονται ἐκ τῶν ὑπουργείων τῶν ἐξωτερικῶν ἑκάστοτε, ὁπόταν ζήτημά τι πολιτικόν, περιαγόμενον εἰς διεθνῆ διπλωματικὴν σφαῖραν, συγκινεῖ τὰς καρδίας καὶ τοὺς στομάχους τῶν δυνάμεων. Διὰ τὰς τοιαύτας βίβλους καθιερώθησαν πάντα τὰ χρώματα τῆς Ἴριδος ἐκτὸς τοῦ μέλανος, ὅπερ ἔμεινεν ἀπαραίτητον διὰ τὰ φράκα καὶ τοὺς μύστακας τῶν διπλωματῶν. Οὕτως ὑπάρχουσι: κυανῆ διπλωματικὴ βίβλος, κιτρίνη, λευκή, πρασίνη καὶ ἄλλαι, ἀλλὰ μελανὴν ἔτι διπλωματικὴν βίβλον δὲν ἠκούσαμεν. Ἴσως καὶ αὐτὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν τῆς τρυφερᾶς ἀδελφῆς Ἰταλίας ἐκδώσῃ τὴν εἰς τὰς ἐνεργείας της κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος ἀφορῶσαν διπλωματικήν της βίβλον λευκὴν ὡς... περιστεράν, καθὼς καὶ ἡ μεγάλη προστάτις Ἀγγλία τοῦ εὐαγγελικοῦ φιλανθρώπου, τοῦ μεγάλου φιλέλληνος μεταφραστοῦ τοῦ Ὁμήρου Γλάδστωνος καὶ τοῦ θερμοῦ προέδρου τοῦ ἐν Λονδίνῳ φιλελληνικοῦ κομητάτου λόρδου Ῥόσβερυ. Καὶ ὅμως ὁ μεγαλοφυὴς ποιητὴς τῆς *Ἀγορᾶς*, βλέπων τὰς ἐρυθρὰς ζακέττας τῶν ἀστυνομικῶν κλητήρων μας, ἀνέκραξε μόνον περὶ αὐτῶν:

— Ἴδε οἱ ἄνθρωποι οὗτοι φέρουσι τὸ χρῶμα τῆς αἰδοῦς... ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης των.

Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ τοιαύτης βίβλου, ἀλλ' ἁπλῶς περὶ βίβλου τινὸς πάχους τεσσάρων δακτύλων, μήκους τριάκοντα περίπου ἑκατοστῶν, πλάτους δέκα πέντε ἑκατοστῶν τοῦ πήχεως, κομψῶς δεδεμένης ἐκ δέρματος μαροκίνου, ἐντὸς κομψοῦ θύλακος ἐξ ἰδίου δέρματος, ἥτις εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ ἀστυνομικοῦ ὑπαλλήλου κ. Θεοδώρου Κ. Κο-

λοκοτρώνη καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας χρυσοῖς κεφαλαίοις γράμμασι ἐπιγέγραπται: **Μελανὴ Βίβλος... Ἀστυνομική.**

* *
*

Ὁ ἀνθρακοπώλης μου, ὅστις φαίνεται ἔχων σχέσεις ἐναλλὰξ μετὰ τῶν ἀνθράκων καὶ τῶν ὑπογείων τῆς ἀστυνομίας, λαβὼν ἐκ λήθης μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τῆς οἰκίας μου μετὰ τοῦ ἀντιτίμου καὶ τοὺς ἄνθρακας, ἐγένετο ἡ ἀφορμὴ ἡμέραν τινὰ ὅπως μεταβῶ καὶ τὸν ἀναζητήσω εἰς τὸ ἀστυνομικὸν κατάστημα, πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ ἀντιτίμου ἢ τῶν ἀνθράκων.

Εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ὑποδιευθύνσεως τῆς ἀστυνομίας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν ὑψοῦται τὸ τοῦ ὑπαστυνόμου Κολοκοτρώνη μικρὸν γραφεῖον, πρὸ τοῦ τοίχου τοῦ ὁποίου ἀναρτῶνται πίνακες ἀφίξεων, ἀναχωρήσεων, ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων καὶ μυρίαι ἄλλαι ἱερογλυφικαὶ δι' ἐμὲ σημειώσεις, ἔντυποι ἢ χειρόγραφοι, πλήρης λαβύρινθος, ἔνθα διὰ νὰ εἰσδύσῃ τις χρειάζεται τὸν μῖτον τοῦ... Κολοκοτρώνη. Ἐπάνω τοῦ γραφείου τούτου ἔκειτο βιβλίον τῶν ἀνωτέρω διαστάσεων, ὡς *εἶδος album*, ἐφ' οὗ ἀνέγνων τὸν τίτλον: *Μελανὴ Βίβλος*.

Ὅτε ἤμην μεῖραξ μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου ἐθεώρουν πολλάκις τὸν γυμνασιάρχην μας, εἶδος παχυδέρμου, εἰσερχόμενον εἰς τὴν τάξιν μετὰ βαρέος καὶ ἐπισήμου ὕφους, ὡς πεφωτισμένου προέδρου ἐνόρκων, κρατοῦντα ὑπὸ μάλης πηχυαῖον βιβλίον καὶ ἀπειλοῦντα ὅτι θὰ περάσῃ τοὺς ἀδιορθώτους ἀτάκτους εἰς τὴν μελανὴν βίβλον. Ῥῖγος φρίκης ἢ γελώτων, ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας ἑκάστου, διέτρεχε τὰς τάξεις τῶν μαθητῶν πρὸ τῆς ἀπειλῆς τῆς μυστηριώδους ποινῆς. Ἐνίοτε εἴδομεν καὶ τὴν τελετὴν τῆς ἐγγραφῆς ἐν τῇ μελανῇ βίβλῳ ὑπὸ τοῦ σοβαροῦ γυμνασιάρχου. Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν, ἐπειδὴ ἐγένετο ἀπόπειρα *πράξεως πυρὸς* κατὰ τῶν ξανθῶν παραγναθίδων τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς, ὁ γυμνασιάρχης εἰσελθὼν ὑπέρυθρος ἐκ τῆς ὀργῆς καὶ ἔνοπλος μετὰ τῆς ἀπαραιτήτου μελανῆς βίβλου του, ἀπήγγειλε μὲ φωνὴν ἐθνικοῦ ὀργάνου, ἐν μέσῳ ἱερᾶς σιγῆς ἡμῶν, τὴν τρομερὰν ἀπόφασιν

του, καθ' ἣν κατεδικαζόμεθα πάντες εἰς τὴν ποινὴν τῆς μελανῆς βίβλου καὶ ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον ἐστρώθη ἐπὶ τῆς καθέδρας καὶ ἤρξατο γράφειν, γράφειν, γράφειν, γράφειν. Εἶχε περατώσει τὸ ἔργον, ὅτε, ἀγγελθείσης ἐπισκέψεως εἰς τὸ Γυμνασιαρχεῖον, ἐξῆλθεν, ἀφήσας ἐν τῇ σπουδῇ του τὸ *τεφτέρι* του. Πάντες ἀνεπηδήσαμεν ἵνα ἴδωμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ἄγνωστον, τὸ μυστήριον, τὸ μορμολύκειον αὐτό, τὴν μελανὴν βίβλον καὶ εἴδομεν ἁπλῶς, ἀντὶ ἄλλων φρικτοτήτων, λευκὰς σελίδας μετὰ τῶν ὀνομάτων μας, ὅτε ὁ ζωηρότερος ἡμῶν ἐκένωσεν ἐπ' αὐτῶν μέγα μελανοδοχεῖον διὰ νὰ γίνῃ, φωναζόντων ὅλων ἐν χορῷ, ἀληθῶς μελανὴ βίβλος. Ἔκτοτε εἶδον ἢ ἀνέγνων τὰ πλεῖστα σχεδὸν τῶν βιβλίων μας ὑπὸ... τὰ *μελανότερα χρώματα*, ἀλλὰ μελανήν τινα βίβλον δὲν συνήντησα καὶ διὰ τοῦτο μετ' εὐαρέστου τινὸς ἐκπλήξεως, ὡς ἐκ τῆς παλαιᾶς ἀναμνήσεως, καὶ προπατορικῆς ἅμα περιεργείας, ἀνέγνων τὴν τοιαύτην ἐπιγραφὴν τοῦ ἐπὶ τῆς ἀστυνομικῆς τραπέζης βιβλίου. Ὁ κ. Κολοκοτρώνης, ὅστις ὡς θηρευτικὸς κύων ὀσφραίνεται πάντα ἔνοχον, ὠσφράνθη καὶ τὴν ἔνοχον περιέργειάν μου καὶ εὐγενῶς ἔθηκεν ἑαυτὸν καὶ ἐν μέρει τὴν βίβλον του ὑπὸ τὴν διάθεσιν αὐτῆς.

* *
*

Πάντες ὅσοι γνωρίζετε τὰς Ἀθήνας γνωρίζετε βεβαίως τὸν νῦν Θεόδ. Κολοκοτρώνην, τὸν *Φόν*, πρὸς διάκρισιν τοῦ ἄλλου ἀγαπητοῦ *Φαλὲζ* καὶ οἱ πλεῖστοι τὸν παλαιότερον, τὸν μυθιστορικὸν ἐκεῖνον τύπον, τὸν εὐφυᾶ ἥρωα τόσων χαριεστάτων ἀνεκδότων, ἐνταῦθα καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὅθεν μετὰ Ὀδύσσειαν ὅλην ἐπανῆλθε μετὰ μιᾶς ὡραίας κατακτήσεως καὶ ἑνὸς ἔτι τίτλου: *Φόν*, ὅστις μόνος του ἔμεινεν, εἰς ἀνάμνησιν, ἐκ τῶν τόσων ἄλλων τίτλων του. Εἰς τὴν γραφίδα ἑνὸς Δωδὲ θὰ ἐνέπνεεν ἕνα ὅλον χαριτωμένον τόμον, ἀλλ' εἰς τὸν κ. Κοσονάκον ἐγέννησεν εὐστόχως τὴν πρακτικὴν ἰδέαν τῆς χρησιμοποιήσεως τοιαύτης ἰδιοφυίας ἐν τῇ ἀστυνομίᾳ καὶ ἐκτὸς τῶν εὐχαρίστων καὶ ποικίλων ἀναμνήσεων, ἃς κατέλιπεν ὄπισθέν του ὁ παλαιὸς διευθυντής, ἀφῆκε πολύτι-

μον κληρονομίαν τῇ ἀστυνομίᾳ, τὸν Φόν. Οὐδέποτε συνετελέσθη πληρεστέρα μεταβολή.

Τὸ εὐφυέστατον ἐκεῖνο gamin ἐγένετο τέλειος ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος, χωλαίνων μόνον ὀλίγον κατὰ . . . τὸν πόδα, ἀλλ' ἔχων τὰ πτερὰ τῆς προθυμίας καὶ τοῦ πνεύματος. Ἐὰν ὁ κ. Κοσονάκος ἐβάπτισεν ὅλους τοὺς βαλαντιοτόμους καὶ ἀλήτας, αὐτόχθονας ἢ παρεπιδήμους, *λωποδύτας*, ἡ ἀνακάλυψις ἴσως τοῦ κλασσικοῦ μόνον ὀνόματος τῷ ὀφείλεται, ἀλλ' ἡ ἐξιχνίασις αὐτῶν τῶν ἰδίων μετὰ τῶν ἱστορικῶν μεθόδων των, τοῦ *πορτοφολισμοῦ* καὶ τῶν ἄλλων, ἀνήκει κατὰ πολὺ εἰς τὸν Φόν. Φέρεται πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς τελειότητος τῆς Ῥωσσικῆς ἀστυνομίας ὅτι οὔτε μυῖα δύναται νὰ ὑπεισδύσῃ εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος τῶν Τσάρων, χωρὶς νὰ λάβῃ γνῶσιν ἡ τρομερὰ ἀστυνομία· κατ' ἀναλογίαν δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ Φὸν ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νἀποβιβασθῇ εἰς Πειραιᾶ λωποδύτης χωρὶς νὰ *τὸν πάρῃ μυρωδιά*. Ἱστάμενος μετὰ τοῦ κυνός του ἐπὶ τῆς προκυμαίας ἐπισκοπεῖ τοὺς ἀποβιβαζομένους καὶ τὸ Μεφιστοφελικόν του πρόσωπον λούεται εἰς ἀκτίνας ἀγαθοῦ περιέργου ἢ φιλόφρονος οἰκοκύρη, ὅταν ὑποπτευθῇ τινα, εἰς ὃν προσφέρει σιγάρον, καφφὲν καὶ τέλος τὰ ἀναπαυτικὰ ὑπόγεια τῆς ἀστυνομίας. Δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀθήναις μικρὸς ἢ μεγάλος, ὅστις νὰ εὑρίσκεται εἰς οὐχὶ ἀνθηρὰς σχέσεις μετὰ τῆς συνειδήσεώς του καὶ περὶ τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ἔχῃ ὀλίγας γραμμὰς ἐν τῷ σατανικῷ σημειωματαρίῳ του καὶ τὰς πρωτοτύπους ἰδέας καὶ πεποιθήσεις του περὶ ἑκάστου. Πολλαὶ περιουσίαι, πολλὰ ὀνόματα, πολλαὶ τιμαὶ εἶνε αἰνίγματα διὰ πάντας ἀλλ' ὄχι διὰ τὸ μικρὸν σημειωματάριόν του.

Ἀλλ' εἶνε ἀληθὲς ἔτι, ὅτι ἂν ἅγιός τις γνωστὸς πνευματικός, ἐξομολογῶν τὰς ἁμαρτωλοὺς ἐκρήγνυται πολλάκις εἰς σχετλιαστικὰς ἀνακραυγάς, ἀκούων τὴν κατηραμένην ἐξομολογουμένην, ὅτι, ὑπὲρ πάσας τὰς θείας ἐντολάς, ἀκολουθεῖ τὴν διατάσσουσαν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, καὶ τινάσσει τὸ ἱερὸν ῥάσσο. ..ου, καὶ ἀθώως, ὄχι διὰ νὰ προδώσῃ ὁ ἅγιος πατὴρ τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ

οἰκτείρῃ καὶ εἰκονίσῃ ζοφερῶς τὴν διεφθαρμένην ἐποχήν μας τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρων φέρει ὡς οἰκτρὸν παράδειγμα καὶ φωνάζει ὅσα ἔπρεπε νὰ μένωσι τεθαμμένα εἰς τὰ βάθη τῆς συνειδήσεώς του καὶ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ ἐξομολογητηρίου του, ὁ Φὸν ὅμως ἐπιφυλακτικώτερος τοῦ ὁσίου πνευματικοῦ κρατεῖ ἱερῶς τὰ μυστικὰ ἐν τῷ βάθει τῆς. . . μνήμης του καὶ μόνον ὅταν ἀκούῃ τινὰς μετὰ κόμπου ἐπαναλαμβάνοντας τὰς μεγάλας ἀρχάς των περὶ ἠθικῆς, περὶ ἀρετῆς, περὶ τιμῆς καὶ τόσων ἄλλων ἀγνώστων πραγμάτων, μακρύνει τὸν πόδα του ἐκεῖθεν, συμφωνῶν ἴσως περὶ αὐτῶν ἐν ἀγνοίᾳ του μετὰ τοῦ Βύρωνος νομίζομεν, ὅστις ἔλεγεν ὅτι οἱ ἀνήθικοι συνήθως ὁμιλοῦσι περὶ ἠθικῆς καὶ μετ' Ἀγγλο-Σαξωνικῆς τινος ἀρχαίας παροιμίας λεγούσης: ὅτι ὅσον εἶνέ τις πλησίον τῶν ἱερέων, τόσον εὑρίσκεται μακρὰν τοῦ Θεοῦ.

*
* *

Ἀλλ' ἦτο δυνατὸν καὶ ἡ ἰσχυροτέρα μνήμη νὰ διατηρήσῃ ἄρτια τόσα πολύτιμα μυστικὰ ἅτινα ὑποπίπτουν καθ' ἡμέραν εἰς τὸν Ἀστυνομικὸν ὑπάλληλον, τόσους λωποδύτας οἵτινες ἐμπίπτουσιν εἰς τὰς μυιάγρας του καὶ τὰς ποικίλας περιστάσεις τόσων καθ' ἡμέραν ἐγκλημάτων; Ἐντεῦθεν ἡ εὐτυχὴς ἐπίνοια τοῦ Φὸν ὅπως, τὰ ὀνόματα πάντων τῶν ἐνδόξων ὑποκειμένων, ἅτινα διῆλθεν ἐκ τῆς ἀστυνομικῆς περιφερείας, τὴν ἐπιμελῆ προσωπογραφίαν αὐτῶν, τὸν βίον καὶ τὴν ἱστορίαν, τὰς σχέσεις καὶ τοὺς περιέργους δεσμούς των μετ' ἄλλων εὐϋπολήπτων μεγαλωνύμων ἢ ἀνωνύμων ἐνταῦθα, τοὺς ἄθλους αὐτῶν ἐν πάσῃ εὐσυνειδήτῳ λεπτομερείᾳ, τὸν τρόπον τῆς συλλήψεως, τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν τελευταίαν διαμονήν των, πάντα ταῦτα μετὰ λεπτῆς μερίμνης ἐμπιστευθῇ εἰς τὰς σελίδας ἰδίου κομψοῦ βιβλίου. Ἀλλὰ δὲν περιορίζεται εἰς τὸ ἔργον ξηροῦ χρονογράφου· ἀρτύει τὴν περιγραφὴν διὰ παρεκβάσεων, δι' ἀνεκδότων, δι' ἐπεισοδίων καὶ δι' ἰδίων παρατηρήσεων ὁ νέος Πλούταρχος. Τὸ ἔργον δὲν εἶνε βιογραφικὸν μόνον κομβολόγιον· ποικίλλεται δι' ὅλων τῶν ἐγκληματικῶν συμβάντων ἅτινα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συνεκίνησαν τὴν

πόλιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ διὰ πολλῶν κοινωνικῶν μυστηρίων, ἅτινα δὲν συνεκίνησαν κανένα διότι ἁπλούστατα ἔμειναν... μυστήρια. Τὸ βιβλίον ὠνόμασε προσφυῶς μελανὴν βίβλον, ἥτις θέλει παρέχει βεβαίως πολυτίμους ὑπηρεσίας τῇ ἀστυνομίᾳ, ὡς καὶ ἓν ἄλλο περίεργον *λεύκωμα*, ὅπερ συνδέεται στενῶς μετὰ ταύτης, περιέχον τὰς φωτογραφίας τῶν βιογραφουμένων, ἑκάστην μετ' ἀριθμοῦ κάτωθι, ἀναφερομένου εἰς σελίδα τῆς μελανῆς βίβλου, ἔνθα ἐκτυλίσσεται ὁ βίος οὗτινος ἡ φωτογραφία. Ἂν οἱ βίοι τῶν ἐντίμων αὐτῶν ὑποκειμένων πρόκεινται ἀξιόλογον ἔδαφος πρὸς σπουδὴν τῆς ἀνθηρᾶς προόδου τῶν λωποδυτῶν μας, οἵτινες ἁμιλλῶνται κατὰ τὸ αἱμοχαρές, τὴν ἐπίνοιαν, καὶ τὴν περιωπὴν πρὸς τοὺς μᾶλλον διακεκριμένους τοιούτους συναδέλφους των Εὐρωπαίους, φαντασθῆτε τὸ *λεύκωμα* τί μοναδικὴ πινακοθήκη εἶνε μορφῶν πρὸς φυσιογνωμικὰς μελέτας, τί τύποι, τί μοῦτρα. Ἡ μελανὴ βίβλος, τακτικὴ ὡς ἐμπορικὸν βιβλίον, περιέχει ἐν ἀρχῇ εὑρετήριον πάντων τῶν ὀνομάτων κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν, ἕκαστον δὲ αὐτῶν φέρει τὸν ἀριθμὸν τῆς βιογραφούσης σελίδος. Πλεῖστα πρόσωπα μέχρι τοῦδε βιογραφοῦνται, καθαρῶς ἐθνικῆς ἢ καὶ διεθνοῦς φυσιογνωμίας, ἥρωες διαφόρων ἐγκληματικῶν πράξεων, ἢ τυχοδιωκτικῶν ἐπεισοδίων. Σελίδες τινὲς ἀπεσπάσθησαν νομίζει τις ἐκ τῶν πολυτόμων μυθοπλαστιῶν τοῦ Τεραΐλ. Διερχόμενος δέ τις αὐτὰς ἐκτὸς τῶν διαφόρων συναισθημάτων καὶ ἐντυπώσεων, αἵτινες γεννῶνται ἐκ τῆς τοιαύτης ἀνελίξεως, διατίθεται ἅμα μετὰ συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀληθεῖς ἀστυνομικοὺς ὑπαλλήλους, οἵτινες παρὰ πάσας τὰς ὑπηρεσίας των εἶνε πάντοτε ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς προλήψεις τυφλῆς καὶ ἐμπαθοῦς κατ' αὐτῶν γνώμης τῆς κοινωνίας, ἥτις θεωρεῖ τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχὴν ὡς ἐχθρὸν καὶ οὐχὶ ὡς προστάτην αὐτῆς, καὶ ἥτις δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψει, εἰμὴ τὰς ἐπιτυχίας αὐτῆς ὅτε πρὸς ὥραν παύει ἡ μῆνις: ἐννοεῖ δηλαδὴ ὅ,τι λέγει ὁ πολὺς Φουσσὲ καὶ ἐπαναλαμβάνει ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ βιβλίου μετά τινος πικρίας καὶ δικαίου παραπόνου ὁ Φόν.

* *
*

Διήλθομεν μετ' ἀπολαύσεως σελίδας τινὰς τῆς μελανῆς βίβλου καὶ δυνάμεθα ἀπὸ μνήμης νὰ παράσχωμεν τοῖς περιέργοις τὸν τύπον τῶν βιογραφιῶν. Ἀνοίξωμεν μίαν σελίδα. Ἀνήκει εἰς τὸ στοιχεῖον Π, φέρει δὲ εὐτυχῶς, ὄνομα ξένον, *Πίττερ*, ὥστε δυνάμεθα οὕτω νὰ ἀποφύγωμεν ἐκτὸς τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἐπαγγέλματός του τὰς αἰσθητὰς ἐκρήξεις τῆς εὐγενοῦς ἀγανακτήσεως τῶν ὁμογενῶν λωποδυτῶν, διότι ἔχομεν τὴν ἀθλιότητα νὰ τοὺς *περνᾶμε καὶ σ' τὸν τύπο.*

Πίττερ Γουλιέλμος. Ἴδε, παρατηρεῖ, φωτογραφίαν ἐν σελίδι... τοῦ λευκώματος. Ἂν δὲν ὑπῆρχε φωτογραφία θὰ εἰκόνιζε τὰ χαρακτηριστικά του. Ἐτῶν 28, Ὀλλανδός. Διευθυντὴς τοῦ ταχυδρομείου τῆς Ὀλλανδικῆς πόλεως...ἀφήρεσε κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1884 τὸ περιεχόμενον τοῦ Ταχυδρομικοῦ ταμείου ἐξ 120,000 φιορινίων· ἐγνώσθη μόνον εἶτα ὅτε ἀπέδρα φέρων πλαστὸν διαβατήριον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰ. Μέγερ· τὰ ἴχνη του ἠκολούθησαν μέχρι τῶν συνόρων τῆς Γαλλίας ὅπου ἀπώλετο. Ἡ Ὀλλανδικὴ Κυβέρνησις ἐτηλεγράφησε καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰ περιστατικὰ τῆς κλοπῆς καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ αὐτουργοῦ, βραδύτερον δὲ ἀπέστειλε καὶ φωτογραφίας αὐτοῦ· ὁ ἐν Πειραιεῖ Πρόξενος τῆς Ὀλλανδίας εἰδοποίησε τὴν Ἀστυνομίαν Ἀθηνῶν περὶ ὅλων· εἶχον παρέλθει μῆνες ἔκτοτε, ὅτε ὁ ἰχνηλάτης Φόν, ἀνερχόμενος τὴν ὁδὸν Σταδίου εἶδεν ἐξερχόμενον τοῦ Ξενοδοχείου Ἀθηνῶν, νέον τινὰ ξενικῆς φυσιογνωμίας, ξανθόν, εὐειδῆ, εὐπρεπεστάτου παραστατικοῦ. Παρὰ πᾶσαν τὴν ἀξιοπρεπῆ ἐπιφάνειαν τῷ ἐνεποίησεν ἀλλόκοτόν τινα αἴσθησιν, εἶδος ῥεύματος ἠλεκτρικοῦ, ὅπερ συγκινεῖ τοὺς θηρευτικοὺς κύνας ὅταν *φερμάρωσι* τὸ θήραμα. Τὸν παρηκολο..θησε μέχρι τοῦ Καφφενείου τοῦ Γιαννοπούλου, ὅπου τὸν εἶδ αθήσαντα ἀναπαυτικώτατα, διατάξαντα καὶ ῥοφῶντα φὲν ἡδονικώτατα καὶ ἀναγινώσκοντα τὸν Figaro ἐνῷ αὐ ἐρωτῶν τὸν ἀγαθὸν *Ἀχιλλέα* τοῦ Καφφενείου διεβεβαιοῦτο ὅτι εἶνε ξένος, καλὸς ἄνθρωπος. Ἀλλ' εἰς τὸν Φὸν τὸ πρόσωπον ἀνέμνησε τὰ περιγραφέντα χαρακτηριστικὰ τοῦ Ὀλλανδοῦ καὶ τὸν ἠκολούθησεν ἐξελθόντα μέχρι τῆς συνοικίας Μητροπόλεως,

όπου τὸν εἶδεν εἰσελθόντα εἰς οἰκίαν, ἣν ἐπληροφορήθη ὅτι εἶχεν ἄρτι ἐνοικιάσει. Καὶ ἐξ ἄλλων δέ τινων διαβημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα προέβη, ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησίν του καὶ ἐνῷ ἔθετεν ὑπὸ μυστικὴν ἐπιτήρησιν τὸν ἀνύποπτον ξένον κατῆλθε τὴν ἐπομένην εἰς Πειραιᾶ καὶ διεβεβαίωσε τὸν Πρόξενον τῆς Ὀλλανδίας ὅτι ἔχει εἰς χεῖράς του τὸν Πίττερ. Ὁ Πρόξενος τὸν ἠκολούθησεν εἰς Ἀθήνας καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐξήρχετο μετὰ τὸ γεῦμά του ὁ ξένος ἐκ τοῦ ἰδίου ἑστιατορίου.

—Κύριε Μέγερ, κύριε Μέγερ, λέγει ὄπισθεν ὁ Φὸν ἐπισπεύδων.

Ὁ ξένος ἐστράφη ἀπαθής, χαιρετίσας μεθ' ὅλης τῆς εὐγενείας, ὅτε πλησιάσας ὁ Φὸν προσέθηκε σταθερῶς·

—Δηλαδὴ ὄχι, κ. Μέγερ, ἀλλὰ κ. Πίττερ!

Ὁ ξένος, εἰς ὃν ἀγνοοῦμεν τί εἶδος διαβόλου τῷ ἐφάνη ὁ Φὸν τὴν στιγμὴν ἐκείνην, διετήρησε τὴν αὐτὴν ψυχραιμίαν καὶ μετὰ πλείονος εὐγενείας παρετήρησεν ὅτι δὲν καλεῖται Πίττερ ἀλλὰ Μέγερ καὶ τοὺς προσεκάλεσε πρὸς βεβαίωσιν εἰς τὴν κατοικίαν του ἵνα τοῖς ἐπιδείξῃ τὸ τακτικὸν διαβατήριόν του. Ἐπέβησαν ἁμάξης, ἀκολουθοῦντος καὶ τοῦ Προξένου Ὀλλανδοῦ, ὃν εἶχε συστήσει ὁ ἡμέτερος Ἀστυνομικὸς ὡς συνάδελφόν του καὶ ἐν τῷ οἴκῳ, ἔνθα μετέβησαν, ἐγένετο ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ κατάσχεσις 48,000 φιορινίων· μεθ' ὃ ὡδηγήθη εἰς τὸ κατάστημα τῆς Ἀστυνομίας, ὅπου ὡμολόγησε τὴν ταὐτότητα καὶ τὸ ἔγκλημά του καὶ ὅτι τὰ λοιπὰ χρήματα εἶχε καταθέσει παρά τινι ἐν Ὀλλανδίᾳ. Ἀτυχῶς, ἐπιφέρει ὁ βιογράφος, μὴ ὑπαρχούσης συμβάσεως μετὰ τῆς Ὀλλανδίας περὶ ἐκδόσεως ἀπελύθη, ληφθέντος μόνον κατ' αὐτοῦ τοῦ μέτρου τῆς ἀπελάσεώς του ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ὁ Πίττερ, παρὰ τὰς σκοπίμους θερμὰς συμβουλὰς δι' ὧν τὸν ἐπολιόρκησεν ὁ Φὸν, ὅπως ἀπέλθῃ εἰς Εὐρώπην, ἰδίᾳ Ἰταλίαν ἢ Γαλλίαν, ἐπροτίμησε τὸ ἀσφαλὲς ἔδαφος τοῦ μακαρίου βασιλείου μας καὶ ἀνεχώρησε, συνοδευθεὶς κρύφα ὑπὸ δύο κατασκόπων εἰς ἐμπορικήν τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εὗρεν ὑπηρεσίαν παρ' ἐμπορικῷ γραφείῳ, τοῦ ὁποίου τὸ χρηματοκιβώτιον ἀγνοοῦμεν κατὰ πόσον εἶνε ἀσφαλέστε-

ρον ἀπ' ἐκεῖνο τοῦ ταχυδρομείου τῆς Ὀλλανδικῆς πόλεως.

Ἐν τέλει παρατίθεται μετ' ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ὅτι ἡ Ὀλλανδικὴ Κυβέρνησις ηὐχαρίστησε διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου της τὴν Ἑλληνικὴν Ἀστυνομίαν διὰ τὴν ἐπίσημον σύλληψιν, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν εὐφήμως ὡμίλησεν ἐν τῇ Ὀλλανδικῇ Βουλῇ, ὡς καὶ πᾶς ὁ Ὀλλανδικὸς τύπος, ὅτι ἔγραψε περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας καὶ τοῦ ὑπαστυνόμου Θεοδ. Κ. Κολοκοτρώνη καὶ ὅτι ἐν τῇ Ὀλλανδικῇ πόλει, ἔνθα ἐγένετο ἡ κλοπή, ἐτοιχοκολλήθησαν εἰς πάντα τὰ κέντρα μεγάλαι ταινίαι, ἀγγέλλουσαι ὅτι ὁ Πίττερ συνελήφθη παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας.

Ἡ βιογραφία κλείει μετὰ τῆς νῦν ἀκριβοῦς διευθύνσεως τοῦ βιογραφουμένου.

Ὑπάρχουσι διακόσιαι πεντήκοντα ἓξ μέχρι τοῦδε τοιαῦται βιογραφίαι, συντομώτεραι ἢ ἐκτενέστεραι, ἧττον ἢ πλέον τραγικώτεραι, ἀλλ' αἱ πλεῖσται περιεργότεραι καὶ ἔχουσαι μεῖζον τὸ ἐνδιαφέρον ὡς τοπικώτεραι καὶ τὴν ἡδονὴν τοῦ σκανδάλου· ἐκ τούτων τινὲς οὕτω συνδέονται μετὰ προσώπων τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ὥςτε ἠκολουθήσαμεν τὸ Ἰταλικόν: guarda e hassa.

* *
*

Ἐὰν πρὸ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα ἐτῶν ἐκρατεῖτο τοιοῦτο βιβλίον περίεργοι θὰ ἠρωτῶμεν σήμερον οὐχὶ τίνες βιογραφοῦνται ἐν τῇ μελανῇ βίβλῳ ἀλλὰ τίνες δὲν βιογραφοῦνται· ὑπὸ τὸ φῶς δὲ τῶν ἀνοιγομένων σελίδων της πολλαὶ ἔνδοξοι, σύγχρονοι φυσιογνωμίαι θὰ παρουσιάζοντο οἰκτρῶς ἠλλοιωμέναι ὡς ὑπὸ τὰς ἀντανακλάσεις πολυχρώμων φωσφόρων. Ἡ λαίδη Μάκβεθ κραυγάζει ὅτι ὅλα τὰ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ μοσχομυρίσουν τὸ χεράκι της ὅπερ φέρει τὴν κηλῖδα ἐγκλήματος, τὸ ὕδωρ ὅμως τῶν Ἀθηνῶν φαίνεται κάμνει ἄλλως ὅτι ἀδυνατοῦσιν ὅλα αὐτὰ τὰ ἀρώματα. Ὕδωρ λήθης. Τοῦτο ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ καλὸς Φὸν καὶ τὸ Λατινικόν: scripta manent, ἐπελάβετο μετὰ σατανικῆς ἡδονῆς τῆς ἱστορικῆς του βίβλου, ἣν θέλει εὐσυνειδήτως κλεί-

σει δι' ἰδίας αὐτοβιογραφίας ἐξομολογούμενος ὡς ὁ Ῥουσσῶ. Τὸ ἔργον βεβαίως θέλει παρέχει ἀξιολόγους ὑπηρεσίας εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἀστυνομικῆς μηχανῆς ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι δὲν θἀργήσῃ νὰ φέρῃ ἐπανάστασιν εἰς τὰς κοινωνικὰς συνθήκας καὶ τὰ βιωτικὰ ἡμῶν καθεστῶτα.

Ὑπάρχουσι βιβλία τινὰ πολύτιμα τὰ βιβλία τῶν μεταγραφῶν καὶ τῶν ὑποθηκῶν, ἐν τοῖς ὁποίοις ἀσφαλῶς δείκνυται ἡ κατάστασις τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας, καθόσον εἶνε ἐλευθέρα ἢ ὑπόκειται εἰς βάρη, ὁ δὲ πνευματικὸς τῆς θεότητος ταύτης, ὁ ὑποθηκοφύλαξ ἐκδίδει εἰς τοὺς αἰτοῦντας ἄπταιστον πιστοποίησιν τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Τοιαύτην ἀνάλογον θέλει καταλάβει περιωπὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ μας προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ μελανὴ βίβλος, ἥτις οὕτω θἀπλοποιήσει πολλὰς δυσκολίας αἵτινες σήμερον παρουσιάζονται περὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς ἀληθοῦς ἠθικῆς θέσεως τόσων κυρίων, οἵτινες ὡς τὸ ἐριοῦχον ἐμφανίζονται μὲ δύο ὄψεις τὴν καλὴν καὶ τὴν ἀνάστροφον. Πρόκειται, ἐν παραδείγματι, νὰ δώσῃ πατήρ τις τὴν κόρην εἰς γαμβρὸν ἄγνωστον; θὰ συμβουλεύεται τὴν μελανὴν βίβλον. Ζητεῖ τις τὰς ψήφους τῶν συμπολιτῶν του ὡς βουλευτής; οἱ ἐκλογεῖς του θὰ μανθάνωσι τὸν ἐκλεκτόν των ἐκ τῆς μελανῆς βίβλου. Κάμνει τις τὴν τουαλέτταν του δι' ὑπουργός; Ἴδε μελανὴν βίβλον. Θέλει ὁ ὑπουργὸς νὰ διορίσῃ ἠλιθίους τιμίους τμηματάρχας, τελώνας, προξένους; Πρόχειρος ὁ ἔλεγχος τῆς μελανῆς βίβλου. Μέγας δὲ Censor ὁ Φὸν θέλει ἐκδίδει πιστοποιητικὰ τιμῆς.

ΓΕΩΡ. Α. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ.

AU PEUPLE ATHÉNIEN*

SURSUM CORDA.

Quoi ! tu courbes ton front parceque la misère
aura mis un nuage en ton ciel enchanté !
debout ! peuple ! poursuis ta route, laisse faire,
l'avenir est à ceux qui n'ont jamais douté.

—

Oui ! c'est ton sort, à toi, d'avoir le front fouetté
et de bénir encor le fouet qui te déchire :
celui-là te sert bien qui te fait un martyre
car le soldat n'est grand que lorsqu'il a lutté !

—

Sans défaillance, peuple, lutte jusqu'à la tombe
quelque chose toujours reste à celui qui tombe,
toujours quelque point luit dans le ciel le plus noir ;
ce n'est qu'un ver luisant éclairant les tenèbres,
ce n'est qu'un chant d'amour parmi des chants funèbres ;
mais ce ver mais ce chant seul suffit ; c'est l'Espoir !

Athènes, Mai 1886.

CAMILLE DEMAILLARD.
Professeur de français.

* Μετὰ χαρᾶς ἀνοίγομεν φιλόξενον ὧδε σελίδα διὰ τὸ ἀνωτέρω σταλὲν ἡμῖν ποιημάτιον τοῦ ἐνταῦθα ἀπό τινος ἐγκατεστάντος γάλλου φιλέλληνος κ. Δεμεγιάρ Οἱ θερμοὶ αὐτοῦ στίχοι, κραυγὴ διαμαρτυρήσεως κατὰ τῆς αὐθερέτου βίας, πόνου δὲ ὑπὲρ τῶν βιασθέντων ἑλληνικῶν δικαίων ἐνεπνεύσθησαν ὑπὸ τῆς θλιβερᾶς ἐντυπώσεις καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος διαπραχθέντος ἀποκλεισμοῦ ὑπὸ τοῦ συνασπισμένου στόλου τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης! οὗ ἀποκλεισμοῦ εὐγενῆ ἐξαίρεσιν ἐποιήσατο ἡ ἱπποτικὴ καὶ ἀληθῶς φιλελευθέρα Γαλλία.

ΙΕΡΟΝ

ΤΟΙΣ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ
ΥΠΕΡ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΙΜΗΣ
ΗΡΩΪΚΩΣ ΘΑΝΟΥΣΙ

Περὶ τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον γενομένων ἐν τῇ ὁροθετικῇ γραμμῇ συμπλοκῶν ἔγκριτος ἡμῶν συνεργάτης, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Sili, ἀνὴρ κάτοχος τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης, ἀπροσωπόληπτος δὲ κριτὴς καὶ αὐτόπτης μάρτυς τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ αἱματηροῦ δράματος, ἐκφέρει ἐν ταῖς πρόσθεν σελῖσι τοῦ ἀνὰ χεῖρας Ἡμερολογίου, ἀπὸ γενικωτέρας ἐξετάζων ἀπόψεως, αὐστηρὰς μὲν καὶ πικρὰς ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀληθεῖς καὶ ἀναμφισβητήτους κρίσεις περὶ τῶν στρατιωτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ἐν σχέσει πρὸς τὰ αὐτόθι διαδραματισθέντα. Μολονότι δὲ ἀφ' ἑνὸς ἡ μέθη τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας, κατ' ἀρχὴν πάντως ἐξαγνισθείσης διὰ τοῦ τιμίου

αἵματος τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδόξως ἀγωνισαμένων, ἐξ ἄλλου ἡ φαντασία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀναρριπισθεῖσα ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος, πρὸς δὲ καὶ ἡ δημοσιογραφία ἐν γένει, ὑπείκουσα εἰς τὸ κοινὸν τῆς φήμης ῥεῦμα, ἔλαβον μόνον ὑπ' ὄψιν τὸ φωτεινὸν μέρος τοῦ δράματος, ἐν τούτοις οὐδαμῶς ὑποτιμῶνται αἱ ἔμφυτοι ἄλλως τε ἐθνολογικαὶ ἀρεταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τῆς καταδείξεως καὶ τῶν σκιερῶν σημείων ὅσα παρασιώπησεν ἢ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐρευνήσῃ ὁ πατριωτικὸς ἡμῶν ἐγωϊσμός. Ὁ ἡμέτερος συνεργάτης λίαν ὀρθῶς ἀποφαίνεται ὅτι ἐκ τῆς τελευταίας δοκιμασίας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὡς ὀργανικοῦ συνόλου ἐξεταζομένου καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν μονομερῶν φαινομένων τῆς προσωπικῆς ἀνδρείας τῶν ἀτόμων, δέον νὰ διδαχθῶμεν μᾶλλον ἐκ τῶν καταδειχθεισῶν ἐλλείψεων ἢ νὰ ἐπαναπαυθῶμεν εἰς τὰς δάφνας μεμονωμένου ἡρωϊσμοῦ. Οἱ στρατοί, αἱ κυβερνήσεις, τὰ ἔθνη προάγονται, δρῶσι καὶ ἐκπληροῦσι τὸν ὑψηλὸν αὐτῶν προορισμὸν διὰ τῆς μελέτης τῶν σφαλμάτων πλειότερον ἢ διὰ τῆς διαφημίσεως τῶν ἐξηρτημένων ἐπιτυχιῶν. Ἡ ἐπίδειξις τῶν ἀρετῶν παραλύει ἐνίοτε τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν. Τοὐναντίον ἡ μελέτη τῶν ἐλλείψεων πολλαπλασιάζει τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν ἐνεργητικότητα.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὰς αὐστηρὰς ταύτας κρίσεις τοῦ ἐγκρίτου ἡμῖν συνεργάτου, ἃς πληρέστατα ἀσπαζόμεθα, νομίζομεν ὅτι οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον μειοῦται ὁ πρὸς τοὺς πεσόντας ἐντίμως ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς θαυμασμὸς καὶ εὐγνωμοσύνη τῆς πατρίδος, ἥτις μετ' εὐλαβείας ἐτίμησε καὶ θέλει τιμήσει τὰ ὀνόματα καὶ τὴν μνήμην αὐτῶν.

Τὸ ἡμέτερον Ἡμερολόγιον, ἐλάχιστον φόρον εὐγνωμοσύνης ἀποτῖνον, σεμνύνεται παρατιθέμενον τὰς προσωπογραφίας καὶ ὀλίγας μνημοσύνους λέξεις τῶν ἐνδόξως ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας πεσόντων καὶ διὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν τιμησάντων τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΩΡΗΣ

Ἐὰν ἡ πτῶσις τῆς Κούτρας ἀποτελῆ τὴν μόνην μελα-
νὴν σελίδα τῆς παρὰ τὰ ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα ἐκτυλι-
χθείσης ἐποποιίας, ἀμαυροῦσα τὴν αἴγλην τῶν ἑλληνικῶν
ὅπλων, ἀληθῶς ὅμως ἐν τῷ ζόφῳ αὐτῆς ἀκτινοβολεῖ ἓν κἂν
φωτεινὸν σημεῖον, ἓν ὄνομα ἔμπλεων ἡρωϊσμοῦ καὶ δόξης, με-
τεωριζόμενον ὡς χρυσῆ νεφέλη ὑπεράνω τόσων ἄλλων στυ-
γνῶν καὶ δυσωνύμων, ἅπερ ἐστιγμάτισεν ἡ ἱστορία καὶ κα-
τηράσθη ἡ ἀγανάκτησις τοῦ ἔθνους.

Ἀλλ' ἐάν τις κρίνῃ μετ' ἀδυσωπήτου αὐστηρότητος ἐκ τῶν

θλιβερῶν ἀποτελεσμάτων, ἅπερ ἔσχεν ἡ πτῶσις τῆς Κούτρας συνδεομένη ἐκ παραγωγῆς πρὸς τὸν παράφορον προσωπικὸν ἡρωϊσμόν, δν ἐπεδείξατο ὁ ἀτρόμητος ὄντως μαχητής, ἴσως θέλει σταματήσει πρὸ δυσκόλου διλήμματος, ἐνδοιάζων ἂν πρέπῃ ν' ἀπονείμῃ ἀμέριστον τὴν δάφνην τῆς δόξης εἰς τὸν Λώρην. Διότι ἀληθῶς, οἱ ἐν πολέμῳ ἡγούμενοι στρατιωτικῶν σωμάτων, ὧν ἡ τιμή, ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ νίκη ἤρτηνται κυρίως ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσώπου τοῦ ἀρχηγοῦ, δέον νὰ τηρῶσιν ἀπαρασαλεύτως τὰ κεκανονισμένα.

Ὁ ἀρχηγὸς δὲν εἶνε μονάς· εἶνε ἡ ψυχή, ὁ νοῦς, τὸ σύνολον· ὁ δὲ ἀκράτητος ἡρωϊσμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ θαυμάζεται μὲν πάντοτε ἀλλὰ δὲν συγχωρεῖται πάντοτε. Ἡ Κοῦτρα ἔπεσε διότι ἔπεσεν ὁ Λώρης. Καὶ ἔπεσεν οὗτος διότι ὑπῆρξε πλειότερον ἥρως ἢ ἀρχηγὸς ἀντικρύσας ἀφόβως τὸν θάνατον χωρὶς νὰ φοβηθῇ κἂν τὸν ἐξ αὐτοῦ ἀπορφανισμὸν τῶν ἀνδρῶν. Ἀτυχῶς ὁ ἐνθουσιασμὸς ὁ μεθύων ἐν ὥρᾳ μάλιστα μάχης τὴν ψυχὴν τοῦ ἥρωος, δὲν σκέπτεται οὔτε ὑπολογίζει. Ἐὰν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Λώρη ἡ ψυχρὰ σκέψις συνεκράτει τὴν φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἀντὶ τῆς ἐπονειδίστου αἰχμαλωσίας θὰ εἶχεν ἴσως ἡ ἱστορία νὰ ἐπιδείξῃ μίαν ἀκόμη φαεινὴν σελίδα εἰς τὰ ὄμματα τῆς δυσπίστου Εὐρώπης. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ πίπτων ὑπὲρ μιᾶς εὐγενοῦς ἰδέας, ἀσχέτως πρὸς τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, εἶνε ἄξιος τιμῆς καὶ θαυμασμοῦ. Ὁ δὲ Λώρης πεσὼν ὑπὲρ τῆς εὐγενεστέρας ἰδέας, ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς πατρίδος, ἐκτήσατο δικαίωμα καὶ ἐπὶ τῆς αἰωνίας εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους.

Ὁ Λώρης εἶλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ Προμυρίου τῆς Θετταλομαγνησίας, ἦν δὲ μόλις πεντηκοντούτης, ἠγωνίσθη γενναίως ἐν Κρήτῃ, διέπρεψε δὲ ἰδίως κατὰ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπανάστασιν τοῦ 1878. Ἐν Κούτρᾳ ἐπολέμησεν ὡς λέων ἐπὶ ἑπτάωρον τὴν 10 πρὸς τὴν 11 Μαΐου ἀποκρούσας ὑπερτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις, ὁπότε πληγεὶς μετηνέχθη εἰς Ζάρκον, ἔνθα καὶ ἐξέπνευσε μετά τινας ἡμέρας.

ΗΡΑΚΛΗΣ ΓΙΑΤΑΓΑΝΑΣ

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρακλέους Γιαταγάνα, ὅπερ ἡ ἱστορία θέλει ἀποθησαυρίσει ἐν τῇ εὐκλεεῖ πινακοθήκῃ τῶν ἡρώων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἦν ἤδη γνωστὸν ἐπὶ ἐξόχῳ ἀνδρείᾳ ἀπὸ τοῦ 1878 ὁπότε κατὰ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπανάστασιν εἰς τὴν μάχην τῆς Σέκλιζας γενναίως μαχόμενος ἐκυρίευσε μίαν τουρκικὴν σημαίαν, ἣν παρουσίασεν ἐπανακάμψας ἐνταῦθα εἰς τὴν βασίλισσαν, καὶ ἥτις διαφυλάττεται ὡς ἱερὰ ἀνάμνησις ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς «Ἀμύνης.» Ἀποποιηθεὶς νὰ δεχθῇ ἐπὶ τῷ θριάμβῳ τούτῳ οἱανδήποτε ἀμοιβὴν μόλις ἐπείσθη νὰ λάβῃ τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ θέσιν τοῦ τελωνοφύλακος, ἐξ ἧς ὅμως μὴ προσηκούσης πρὸς τὸν φιλοπόλεμον καὶ ὑπερήφανον χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρείου ὀρεινοῦ, παρῃτήθη, καταταχθεὶς εἰς τὰ εὐζωνικὰ τάγματα. Εὑρίσκετο ἀπ' ἀρχῆς σχεδὸν τῆς ἐπιστρατείας παρὰ τὰ Θεσσαλικὰ σύνορα φλεγόμενος ἐξ ἀσβέστου ἐπιθυμίας νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸ πῦρ τοῦ πολέμου, οὗ τὴν ἔκρηξιν ἐναγωνίως προσεδόκα καὶ ἀνέμενε, ἐβαρυθύμει δι' ἐσχάτως καὶ ἐγόγγυζε, μόλις ὑπὸ τῶν δεσμῶν τῆς πειθαρχίας συγκρατούμενος, διότι ἔβλεπεν ὅτι τὸ δρᾶμα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ

ἔθνους ἐκινδύνευε ν' ἀπολήξῃ εἰς οἰκτρὰν κωμῳδίαν. Ἐξ ἰδιογράφων ἐπιστολῶν τοῦ ἰδίου, δημοσιευθεισῶν ἤδη, καταφαίνεται τὸ μέγα πολεμικὸν φρόνημα, τὸ πληροῦν τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἥρωος Γιαταγάνα. Τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ πολεμικὰ γεγονότα ἐπῆλθον πρὸς κορεσμὸν τῆς εὐγενοῦς ταύτης φιλοδοξίας. Τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀκρατήτου φιλοπολέμου ὁρμῆς τοῦ ἀνδρείου πολεμιστοῦ. Λέγεται ὅτι εὑρίσκετο εἰς τὸν ἐν τῇ θέσει Προφήτου Ἠλιοῦ ἀπέναντι τοῦ ἡμετέρου τουρκικὸν σταθμὸν συνδειπνῶν μετά τινος τούρκου λοχίου (τσαούση), μεθ' οὗ διετέλει εἰς φιλικὰς σχέσεις ἀπὸ πολλοῦ, τὴν ἑσπέραν τῆς 10 Μαΐου. Εἰς τὸν κρότον τῶν ὀλίγῳ μακρὰν ἀνταλλασσομένων πυροβολισμῶν εἰς τοὺς γειτονικοὺς σταθμούς, παρῄτησεν ἀποτόμως τὸ δεῖπνον, ἠγέρθη ἀμέσως καὶ ἠκροάσθη, ἐννοήσας δ' ὅτι τὸ πῦρ ἐγενικεύετο ἔδραμεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν σταθμὸν καὶ ἥρπασε τὸ ὅπλον. Μετὰ μικρὸν δὲ ὅτε αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρξαντο καὶ ἐκεῖ, ὁ Γιαταγάνας ἰδὼν τὸν τοῦρκον λοχίαν, ἐφώνησε: Τσαούση! πάρε κι' αὐτό! καὶ σκοπεύσας ῥίπτει νεκρὸν τὸν πρὸ μικροῦ ὁμοτράπεζον. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην, καθ' ἣν κοινῇ φήμῃ ἐπολέμησεν ὡς λέων, ἰδὼν τὸν ἀξιωματικὸν Δημητρακόπουλον φονευθέντα ἥρπασε τὸ ξίφος του, καὶ ὁρμήσας ἀκατάσχετος ἐν μέσῳ τῶν ἐπτοημένων ἐκ τῆς ἀνδρείας του ἐχθρῶν εὗρεν ἔνδοξον θάνατον.

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΓΚΑΒΕΡΑΣ

Ὁ Ἐπαμεινώνδας Γκαβέρας κατήγετο ἐκ Δωρίδος καὶ ὑπηρέτει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὸν στρατόν, διακρινόμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ τῶν συστρατιωτῶν αὐτοῦ ἐπὶ ἐκτάκτῳ ἀνδρείᾳ καὶ πιστῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος. Ὡς ὑπαξιωματικὸς κατέλιπεν ἀρίστας ἀναμνήσεις, διακριθεὶς ἰδίως εἰς τὴν καταδίωξιν τῆς λῃστείας, ζωγρήσας τὸν ὀκτώβριον τοῦ 1881 ἐν Ἄμπλιανῃ τῆς Εὐρυτανίας τὸν λῃστὴν Παπούτσαν καὶ τραυματίσας τὸν σύντροφόν του Σαλτόν, ἐπὶ τούτοις δὲ προαχθεὶς ἀπὸ λοχίου εἰς ἀνθυπασπιστήν.

Κατὰ τὰς περὶ τὰ σύνορα συμπλοκὰς τοῦ 1886 ὑπηρέτει ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ 3ου συντάγματος. Παρὰ τὴν θέσιν Δρεπάνι καὶ Παπαλείβαδον ἔκειτο ἡ ἐπίσης ὀχυρὰ καὶ μεγίστης στρατιωτικῆς σημασίας θέσις Προφήτης Ἠλίας, περὶ ἣν κατεχομένην παρὰ τοῦ ὑπὸ τοὺς Δημητρέσσαν καὶ Γκαβέραν λόχου ἐγένοντο αἱ σπουδαιότεραι προςβολαὶ ἀπὸ μέρους τῶν ἐχθρῶν, ἃς οἱ ἡμέτεροι ἀπέκρουσαν μεθ' ὑπερβαλλούσης τόλμης καὶ ἐπιτυχίας, ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ λόχου τοῦ λοχαγοῦ Βότσαρη καὶ εὐζωνικῶν τινων ἀποσπασμάτων. Ἐν-

ταῦθα εἶχε συγκροτηθῆ ἀληθὴς μάχη ἅτε μετασχόντος τοῦ τοῦ τε ἐχθρικοῦ καὶ τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ, οὗ ἡ εὐστοχία ὑπῆρξεν ἐξαίρετος, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι κατὰ στίφη ἐφορμῶντες προσέβαλλον κυρίως τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως, ὅπερ ἀπετέλει ὁ ὑπὸ τὸν Γκαβέραν καὶ τὸν Δημητρέσσαν λόχος μετὰ ἀπαραμίλλου γενναιότητος ἀποκρούων τὰς ἐπανειλημμένας αὐτοῦ ἐπιθέσεις. Ἐν τῇ ἀρχῇ ἀκόμη τῆς προσβολῆς ὁ Ἐπαμεινώνδας Γκαβέρας, ἀπροφύλακτος ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν ῥιπτόμενος, ἐτραυματίσθη καιρίως ὑπὸ θραύσματος ὀβίδος, καὶ μετηνέχθη εἰς τὸν οσοκομεῖον Τυρνάβου, ἔνθα μετ' ὀλίγον ἀπεβίωσεν ὁ ἀνδρεῖος πολεμιστής, θλιβόμενος μόνον ὅτι ἔπεσεν πρὸ τοῦ τέλους τῆς συμπλοκῆς καὶ οὐχὶ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, πρὶν ἢ προφθάσῃ διὰ τοῦ ξίφους αὐτοῦ νὰ ἐπενέγκῃ μείζονα φθορὰν τῶν ἐχθρῶν. Οἱ συστρατιῶται αὐτοῦ πάντες, πλήθους λαοῦ παρακολουθοῦντος ἐν πένθει, ἐκήδευσαν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ μετ' ἐπιβαλλούσης μεγαλοπρεπείας τιμῶντες τὴν μνήμην καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἀνδρείαν τοῦ γενναίου πολεμιστοῦ.

ΟΘΩΝ ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ

Ὁ Ὄθων Κακλαμάνος ἀνήκει εἰς οἰκογένειαν μάχιμον ἔχουσαν ἡρωϊκὰς παραδόσεις, ἐκ Βυτίνης τῆς Πελοποννήσου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, διατελέσας ὑπασπιστὴς τοῦ ἐνδόξου στρατάρχου Καραϊσκάκη, εἶχεν ἀπολέσει κατά τινα μάχην τὸν δεξιὸν βραχίονα ὑπὸ σφαίρας τηλεβόλου· ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος μαχητὴς ἥρπασε τὸ ξίφος διὰ τῆς ἑτέρας χειρὸς καὶ ἐξηκολούθησε μαχόμενος.

Συνεχίζων τὰς οἰκογενειακὰς αὐτοῦ παραδόσεις καὶ ὁ ἀντάξιος υἱὸς Ὄθων Κακλαμάνος ἔπεσεν ἐπίσης ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τὴν ἱστορικὴν μάχην τοῦ Γκριτσόβαλη, ἐν τῇ θέσει Δρεπάνι, ἣν οἱ τοῦρκοι, καθὸ ὀχυρὰν καὶ δεσπόζουσαν, εἶχον ἐνισχύσει ἀπὸ τῆς προτεραίας αὐξήσαντες τὴν αὐτόθι φρουρὰν καὶ ἀνεγείραντες εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς σημεῖα Παπαλείβαδον καὶ Ἅγιον Ἠλίαν περιβολὰς καὶ πυροβολεῖα.

Ἡ θέσις αὕτη ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ κλεὶς τῶν ἑλληνοτουρκι-

κῶν συνόρων, δι' ἧς ἠπειλεῖτο ἡ εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος εἰςβολή. Ἀφ' ἑσπέρας ἤρξατο ἐκ μέρους τῶν τούρκων λυσσώδης ἡ προςβολὴ καθ' ὅλα τὰ σημεῖα Πατσὼ-Μενεξὲ-Ῥεβενίου, καθ' ἧς οἱ ἡμέτεροι ἀντέστησαν ἐρρωμένως. Καθ' ὅλην δὲ τὴν νύκτα ἐξηκολούθει ζωηρὸν πῦρ διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Τσιάπαλον καὶ ὑπολοχαγὸν Ζουλούμην σώματος, ἐνισχυόμενον παρὰ τοῦ Κακλαμάνου μεθ' ἑξήκοντα, καὶ τοῦ σταθμάρχου Μελούνας Δημητρακοπούλου μετὰ εἴκοσιν ἀνδρῶν. Οἱ ἡμέτεροι ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτοπίσωσι τὸν ἐχθρὸν, περὶ δὲ τὸ λυκαυγὲς ὁ τουρκικὸς σταθμὸς Δρεπανίου πολιορκηθεὶς στενῶς ἡλώθη, γενόμενος παρανάλωμα πυκνοῦ πυρὸς, καέντων τῶν ἐντὸς αὐτοῦ τούρκων 24 στρατιωτῶν καὶ τριῶν ἀξιωματικῶν, τῶν δὲ λοιπῶν φονευθέντων κατὰ τὴν ἀπεγνωσμένην ἔξοδον.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Κακλαμάνος, ἔκτακτον ἐπιδείξας ἀνδρείαν, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ ὀχυρώματος, ἔνθα εὑρέθη νεκρὸς κρατῶν ἔτι τὸ ῥεβόλβερ, ἐξ οὗ δὲν εἶχε προφθάσει νὰ ῥίψῃ ἢ δύο μόνον βολάς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΕΣΣΑΣ

Ὁ Δημήτριος Δημητρέσσας, γεννηθεὶς εἰς Φτέρι τῆς Φθιώτιδος, ἀνήκει εἰς γνωστὴν οἰκογένειαν διακριθεῖσαν ἐπὶ μαχιμότητι καὶ ἀνδρείᾳ. Δεκαοκταέτης ἔτι ὤν, κατέλιπε τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς καὶ ἔδραμεν εἰς Θεσσαλίαν τῷ 1878 μετασχών, μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ὑπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Ζουλούμην, καὶ παρευρεθεὶς εἰς τὰς μάχας τῆς Σέκλιζας καὶ Χαλαβρέζας, καθ' ἃς ἐπεδείξατο ἀληθῆ τόλμην. Μετὰ τοῦτο προσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, μετὰ διετῆ δ' ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ὑπαξιωματικῶν ἐκπαίδευσιν ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπηρέτει κατὰ τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ πολεμικὰ ἐπεισόδια τοῦ 1886 εἰς τὸ 8ον σύνταγμα τοῦ πεζικοῦ.

Μετὰ τοὺς σταθμοὺς Δρεπάνι καὶ Παπαλείβαδον κεῖται ἡ θέσις Προφήτης Ἠλίας, μεγάλης σημασίας, ἅτε δεσπόζουσα ἱκανοῦ μέρους τῆς πεδιάδος Ἐλασσῶνος καὶ τῆς Γκριτσόβαλης. Πρὸς τὴν θέσιν ταύτην, ἣν κατεῖχεν ὁ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Κ. Τσίτσον καὶ τοὺς ἀνθυπολοχαγοὺς Δημητρέσσαν καὶ Γκαβέραν λόχος, ἐγίγνοντο αἱ σπουδαιότεραι προσβολαὶ ἀπὸ μέ-

ρους τῶν Τούρκων, καθ' ὧν οἱ ἡμέτεροι ἀντέταξαν ἀξιοθαύμαστον ἀληθῶς ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν, τρέψαντες εἰς φυγὴν τοὺς ἐχθροὺς οὓς κατεδίωκον ξιφήρεις ἐξελθόντες τῶν ὀχυρωμάτων ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους καὶ ἐπενεγκόντες ἱκανὴν φθοράν. Ἡ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων ἐπανελήφθη μετὰ πλειοτέρας λύσσης κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀπεκρούσθη ἐρρωμένως. Ὁ ἀπτόητος Δημητρέσσας ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους ὄρθιος παρεθάῤῥυνε τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας, μεταδίδων εἰς αὐτοὺς τὸ πῦρ τοῦ ἰδίου ἐνθουσιασμοῦ. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Δημητρέσσας ξιφήρης εἶχε ῥιφθῆ ἀκράτητος κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πεσὼν ἐπὶ τοῦ ἁλωθέντος τουρκικοῦ ὀχυρώματος, ἔνθα εὑρέθη νεκρὸς κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ τὸ ξίφος. Κοινὴ ὁμολογία, ἐπίσημοι καὶ ἰδιωτικαὶ μαρτυρίαι, βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ Δημητρέσσας ἐπολέμησεν ὡς ἀληθὴς ἥρως τιμήσας τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΑΛΗΓΑΛΗΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος Γαληγάλης ἐκ Ναυπλίου, ἦν ἀνεψιὸς τοῦ γενναίου ταγματάρχου Λώρη, ὑπηρέτει δὲ ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ 3ου πεζικοῦ συντάγματος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συμπλοκῶν τοῦ παρελθόντος Μαίου.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 10ης ἰδίου μηνὸς δύο τάγματα τουρκικοῦ στρατοῦ. ἀμφοτέρωθεν μεγάλου ὀχυρωτικοῦ πυροβολικοῦ, ἐνισχυόμενα καὶ ὑπὸ ἑτέρου τάγματος, ἤρξαντο λυσσώδη ἐπίθεσιν κατὰ τῆς θέσεως Παπαλειβάδου, ἣν ἀπέκρουσεν ἐρρωμένως ὁ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Π. Ἀντσουλῖνον λόχος ἐνισχυόμενος ὑπὸ ἑτέρου τινὸς οὐλαμοῦ καὶ τοῦ α΄ λόχου τοῦ 9ου εὐζωνικοῦ τάγματος. Οὐ μόνον δὲ ἀπέκρουσεν τὴν προσβολὴν ἀλλὰ καὶ ἀντεπίθεσιν ἐπιχειρήσας κατέλαβεν ἐπίκαιρον θέσιν ἐγγὺς τῶν ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων. Περὶ ὥραν 10ην ἐγένετο καὶ δευτέρα ἐπίθεσις λυσσωδεστέρα ὑπὸ τῶν τούρκων μὴ δυνηθέντων νὰ ἀνακτήσωσι τὰς ἀπολεσθείσας θέσεις των. Ἀλλὰ τὴν σπουδαιοτέραν καὶ καρτερικωτέραν ἔφοδον ἐποίησαν οἱ

τοῦρκοι τὴν ὀγδόην πρωϊνὴν ὥραν τῆς ἐπομένης, ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο καὶ ἡ κατὰ τῆς θέσεως Προφήτου Ἠλιοῦ. Ὁ λοχαγὸς Ἀντσουλῖνος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἄγρυπνος παρακολουθῶν τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ προϊδὼν τὴν μελετωμένην ἔφοδον, διαθέσας δὲ καταλλήλως τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀντέκρουσε μετὰ γενναιότητος καὶ εὐφυΐας αὐτὴν διατάξας πῦρ ἅμα τῇ προσβολῇ ἔκ τε τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἀριστεροῦ, ἐκ δὲ τοῦ δεξιοῦ συμπυροκροτήσεις ἐπανειλημμένας, δι' ὧν ἐξηνάγκασεν εἰς ὑποχώρησιν τὰ ἐπιτιθέμενα τουρκικὰ τάγματα, τραπέντα οὕτως εἰς ἄτακτον φυγὴν καὶ καταλιπόντα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης νεκροὺς ἕνα ταγματάρχην, δύο ἀξιωματικοὺς καὶ ἑβδομήκοντα ὁπλίτας.

Εἰς μίαν τῶν ἐπιθέσεων τούτων, καθ' ἃς οἱ ἡμέτεροι ἀληθῶς ἠγωνίσθησαν μετὰ καρτερίας καὶ γενναιότητος, ἔπεσε τραυματισθεὶς καιρίως καὶ ὁ ἀνδρεῖος νέος Γαληγάλης, ἀποβιώσας μετά τινας ἡμέρας ἐν τῷ στρατιωτικῷ νοσοκομείῳ, καταλιπὼν δὲ μνήμην ἄφθιτον μετὰ τῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς προκινδυνευσάντων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γεώργιος Δημητρακόπουλος ἔπεσε θῦμα τῆς ἰδίας μεγαλοφροσύνης. Ὑπηρέτει ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ 3ου πεζικοῦ συντάγματος κατὰ τὸν χρόνον τῶν μεθοριακῶν συμπλοκῶν, σταθμάρχης ὢν τοῦ σταθμοῦ Μελούνας ὃν ἐφρούρει μετὰ εἴκοσιν ἀνδρείων εὐζώνων.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 10ης παρελθόντος Μαΐου ἠκούσθησαν ἀνταλλασσόμενοι πυροβολισμοί, ἀρξάμενοι ἄγνωστον ἐκ τίνος ἀφορμῆς, ἀπὸ Μπατσιὼ μέχρι τοῦ σταθμοῦ Σιδηροπαλουκίου, ἐπεκταθέντες δ' ἐν βραχεῖ μέχρι Ῥεβενίου, ἔνθα ἐσκήνου τὸ 7ον σύνταγμα τοῦ κ. Χατζῆ-Ἰωάννου, καὶ διαρκέσαντες καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην νύκτα. Οἱ ἡμέτεροι καίπερ πρὸς μείζονας ἀντιταχθέντες δυνάμεις, ἀντέστησαν μετὰ καρτερίας ἐκδιώξαντες τῶν διαφόρων σημείων τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἁλώσαντες τὸν σταθμὸν Μπουγαζίου, συλλαβόντες δὲ καί τινας αἰχμαλώτους. Ἀλλ' ἐνῷ τὸ πῦρ εἶχε παύσει σχεδὸν εἰς τὰ ἄλλα σημεῖα, τοὐναντίον ζωηρὸν καὶ ἀκατάσχετον ἐξηκολούθει ἐν τῇ θέσει Δρεπάνι, τῶν τούρκων ἐλπιζόντων ἅμα τῇ ἁλώσει. αὐτῆς εἰςβολὴν δι' ὑπερφαλαγγίσεως τῶν ἡμετέρων ἀπησχολημένων πρὸς τὸ ἐξ Ἐλασσῶνος κύριον σῶμα τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ τὴν ἐσχεδιασμένην ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων προέλαβεν ἐγκαίρως ὁ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Τσιάπαλον λόχος ἐνισχυόμενος ὑπὸ δύο ὀρειβατικῶν πυροβόλων ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Τσακάκην, ἐλθὼν δὲ εἰς ἐπικουρίαν τῶν ὑπὸ τὸν Δημητρακόπουλον ἀμυνομένων εὐαρίθμων εὐζώνων. Ἡ συμπλοκὴ ἐξηκολούθησεν ἑκατέρωθεν λυσσώδης, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐκδιωχθέντων τῶν τούρκων ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἡλώθη ὁ σταθμὸς Δρεπανίου πυρποληθείς. Ἐντὸς τοῦ καιομένου σταθμοῦ εὑρίσκετο τοῦρκος λοχαγὸς τετραυματισμένος μετά τινος στρατιώτου, τῶν ἄλλων 25 φονευθέντων μετ' ἀπεγνωσμένην ἔξοδον. Ὁ Δημη-

τρακόπουλος, θεωρῶν ἥκιστα ἀνδρικὴν τὴν κακοποίησιν ἀόπλου τραυματίου, θέλων δ' ἐκ γεναιοφροσύνης νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ παρενετέθη πρὸ τῶν ἀκαθέκτων εἰς τὴν σφαγὴν εὐζώνων, οὓς παρεκώλυσε νὰ φονεύσωσι τὸν ἀξιωματικόν, πρὸς ὃν ἐκραύγασε νὰ παραδοθῇ. Ἀλλ' ὁ ὕπουλος ὀθωμανὸς πιέζει κρύφα τὴν σκανδάλην τοῦ περιστρόφου του, βάλλει κατὰ τὸ στῆθος τοῦ ἀνδρείου Δημητρακοπούλου καὶ φονεύει αὐτόν. Οἱ εὔζωνοι ἐκμανέντες κατέπεσον καὶ κατεκερμάτισαν τον δόλιον τοῦρκον, ἐκδικούμενοι τὸν θάνατον τοῦ προςφιλοῦς ἀξιωματικοῦ των.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ο ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ

ΩΣ ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ

ΥΠΟ Θ. ΔΕ ΧΕΛΔΡΑΪΧ

Ἠγάπα τὰ ἄνθη ὑπερβολικῶς, μετ' ἔρωτος ἀληθοῦς· ἠγάπα τὰ ἄνθη ἐν τῇ φύσει, ὅπου τὰ ἐζήτει ἐπιμόνως· ἠγάπα αὐτὰ ἐν τῷ κήπῳ, ὅπου τὰ ἐκαλλιέργει μετ' ἐπιμελείας· τὰ ἠγάπα καὶ ἀπεξηραμένα ἐν ταῖς συλλογαῖς τοῦ σπουδαστηρίου του, ὅπου τὰ ἐμελέτα ἐπιστημονικῶς. Ὁ τριπλοῦς αὐτὸς ἔρως χαρακτηρίζει τὸν Ὀρφανίδην, ὁ δὲ ἐνθουσιασμὸς ὁ ἰδιάζων εἰς τοὺς ἀληθῶς ἐπιστήμονας, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ζῆλος αὐτοῦ εἶχέ τι τὸ ἰδανικόν· ὁ Ὀρφανίδης ὡς ποιητὴς ἔφερεν ὡς εἰπεῖν τὴν ποίησιν καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Σπάνιοι εἶναι οἱ τοιοῦτοι, ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐποχῇ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἰδιοτελείας, σπάνιοι ἰδίως οἱ βοτανικοὶ οἱ συνενοῦντες ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ καὶ ἐξ ἴσου τὴν ἀγάπην πρὸς τὰς θεωρητικὰς τῆς ἐπιστήμης σπουδὰς μετὰ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὰς ἐρεύνας, τὰ ταξείδια καὶ τὰς ἐκδρομὰς πρὸς συλλογὴν φυτῶν, καὶ τῆς ἀγάπης διὰ τὴν πρακτικὴν καὶ ἰδίως ὠφέλιμον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐφαρμογὴν τῆς ἐπιστήμης, δηλ. τὴν κηπουρικὴν καὶ τὴν γεωργίαν. Τοιοῦτοι, σπάνιοι τὴν σήμερον, ἦσαν οἱ πατέρες τῆς ἐπιστήμης ὁ Θεόφραστος, ὁ Τουρνεφόρτιος, ὁ Λινζαῖος καὶ οἱ ἄλλοι. Εἶναι σπάνιοι τὴν σήμερον, διότι ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως, ἣν ἔλαβον αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, κυρίως μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς χρήσεως τοῦ μικροσκοπίου διῃρέθη καὶ ἡ φυτολογία

ἐξ ἀνάγκης εἰς πολλοὺς κλάδους, ὧν ἕκαστος ἀρκεῖ μόνος, ὅπως ἀπασχολῇ ἐπιστήμονα καθ' ὅλον τὸν βίον του. Δυστυχῶς ὅμως συμβαίνει πολλάκις, ὅτι οἱ εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους ἀπασχολούμενοι οὐ μόνον δὲν συσχετίζουσι τὰς μελέτας αὐτῶν, ἀλλ' ἐνίοτε περιφρονοῦσιν ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἐκτιμῶσιν ὡς δεῖ τὰ ἔργα ἀλλήλων καί, ὅπερ χείριστον, πολλάκις παραγνωρίζουσιν οἱ ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ κλάδου τινὸς μονομερῶς καὶ ἀποκλειστικῶς καταγινόμενοι τὸν κύριον καὶ τελικὸν σκοπὸν τῆς ἐπιστήμης. Ὡς τοιοῦτος καὶ ὑπέρτατος σκοπὸς πάσης ἐπιστήμης πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὠφέλεια αὐτῆς. Πρὸς τί ἅπασαι αἱ ἔρευναι, ἅπασαι αἱ λεπτομερεῖς ἐξετάσεις καὶ παρατηρήσεις τῆς ζωικῆς λ. χ. ἀνατομίας καὶ φυσιολογίας, ἐὰν δὲν ἐγίνοντο πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ ἐκ τῆς ἐλπίδος, ὅτι ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ προκύψῃ ὠφέλιμος ἐφαρμογὴ εἰς τὴν ἰατρικήν; Οὕτω καὶ ἐν τῇ φυτολογίᾳ ἡ συμπλήρωσις τῆς γνώσεως τῶν ἐπὶ τῆς γηίνης σφαίρας φυομένων φυτῶν καὶ ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς καὶ τῶν διαφόρων αὐτῶν ἰδιοτήτων γίνεται βεβαίως καὶ ἰδίως πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀνακαλυφθῶσι νέα εἴδη ἴσως ποτὲ ὠφέλιμα καὶ ἰδιότητες χρήσιμοι εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν οἰκονομίαν, νὰ διακρίνωνται δὲ καὶ τὰ ἐπιβλαβῆ εἰς τὸν ἀνθρώπινον καὶ τῶν οἰκιδίων ζώων καὶ ὠφελίμων φυτῶν ὀργανισμόν.

Οἱ ἀρχαῖοι φυσιοδῖφαι οὐδέποτε παρεγνώρισαν τὸν σκοπὸν τοῦτον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, διότι περιγράφοντες τὰ φυσικὰ σώματα ἐνασχολοῦνται συνάμα περὶ τὴν ἔρευναν τῆς χρησιμότητος αὐτῶν. Τοῦτο δὲν γίνεται σήμερον χωρισθείσης τῆς θεωρητικῆς ἀπὸ τῆς ἐφηρμοσμένης ἐπιστήμης, διότι ἐπὶ τοσοῦτον ηὐρύνθη ὁ κύκλος τῶν ἐπιστημῶν, ὥστε ὁ ἀνθρώπινος βίος μόλις ἐπαρκεῖ, ὅπως ἐγκύψῃ ὁ ἐπιστήμων εἰς εἰδικόν τινα κλάδον. Οὐχ ἧττον δὲν πρέπει νὰ παρορῶμεν τὸ γενικὸν χάριν τοῦ μερικοῦ καὶ πρὸ πάντων δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν τίς ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ Ὀρφανίδης συνῃσθάνετο ὅλον τὸ ὕψος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως, ἣν ἡ εἱμαρμένη εἶχε προσδιορίσει εἰς αὐτόν, ὡς ἐγνώριζεν ἁπάσας τὰς δυσχερείας τοῦ προορισμοῦ

του τούτου. Ἐπέπρωτο νὰ διδάξῃ τὴν φυτολογίαν πρῶτος ἐν τῇ πατρίδι του μετὰ Θεόφραστον! καὶ πρῶτος Ἕλλην μετὰ Θεόφραστον καὶ Διοσκορίδην νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἑλληνικὴν χλωρίδα, διότι ὅσοι εἶχον ἐξετάσει αὐτὴν μετὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους ἦσαν ἀλλοδαποί.

Τὸ ἀξιοπαρατήρητον εἶναι, ὅτι ὁ Ὀρφανίδης εἶχεν ἐνδιατρίψει μόνον περὶ τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν φιλολογίαν, ὅτε ἀπελθὼν εἰς Παρισίους μετὰ πενιχρᾶς χορηγήσεως τῆς κυβερνήσεως, ἵνα ἀναπτύξῃ τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ γνώσεις, ἠγάπησεν αἴφνης ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἤδη ἐτῶν τὴν βοτανικὴν καὶ ἀπεφάσισε νὰ σπουδάσῃ αὐτήν, παρακινηθεὶς εἰς τοῦτο ἐκ τῆς τυχαίας ἀκροάσεως δημοσίου βοτανικοῦ μαθήματος. Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἠγάπα μὲν πάντοτε τὰ ἄνθη, ἀλλὰ δὲν εἶχε προσηλωθῆ εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν, ἐξ ἐπιστημονικῆς ἐφέσεως. Ἐγκολπωθεὶς ὅμως τὸν κλάδον τῆς βοτανικῆς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἔρευναν αὐτῆς μετ' εἰλικρινοῦς καὶ ἀνενδότου ἀφοσιώσεως. Ἐν Παρισίοις ἔσχε τὴν καλὴν τύχην νὰ εὕρῃ τότε ἀρίστους καὶ διασήμους καθηγητάς, τὸν Adrien de Jussieu, τὸν Prongniart, τὸν Decaisne, τὸν Richard, παρὰ τῶν ὁποίων ἠγαπᾶτο διὰ τὸν ἔκτακτον ζῆλόν του. Μετ' αὐτῶν καθὼς καὶ μετ' ἄλλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διασήμων βοτανικῶν, οὓς ἐγνώρισεν ἐν Παρισίοις, διετήρει καὶ κατόπιν ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ φιλικὰς σχέσεις, οὕτω μετὰ τῶν J. Gay, Spach, Planchon, Houllet, Dr. Puel, Maille καὶ ἄλλων. Ἀκολουθῶν τὸν Adrien de Jussieu εἰς τὰς κλασικὰς ἐν τοῖς περιχώροις τῶν Παρισίων ἑβδομαδιαίας κατὰ τὸ θέρος ἐκδρομάς, ᾐσθάνθη ὁμοίαν ἀγάπην καὶ αὐτὸς πρὸς τὰς βοτανικὰς ἐκδρομὰς καὶ ἐξέτασιν τῶν φυτῶν. Οὐχ ἧττον ἦτο ἐπίσης ἐπιμελὴς φοιτητὴς τοῦ βοτανικοῦ κήπου (Jardin des Plantes) καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ πλουσιωτάτου βοτανικοῦ μουσείου. Ἐν τῷ κήπῳ δὲ καὶ ἐν τοῖς θερμοστέγοις ἐσπούδασεν ἰδίως τὰ ξένα φυτὰ καὶ τὴν θεραπείαν αὐτῶν.

Τὸ 1848 ὁ Ὀρφανίδης ἐπανέκαμψεν εἰς Ἀθήνας διορισθεὶς τὸ ἐπόμενον ἔτος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

Μόλις ἐπανελθὼν ἐνταῦθα ἔσπευσεν εὐθύς, μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ ἐνεργητικότητος, ἐπιμελείας καὶ ὑπομονῆς, ἣν ἀνέπτυσσεν ὅταν ἐπρόκειτο νὰ φθάσῃ εἰς προωρισμένον τέλος, νὰ ποιήσῃ ἔναρξιν τοῦ ἔργου, ἐπιχειρῶν συνηθέστατα μεγάλας βοτανικὰς ἀποδημίας. Μετὰ πολλὰς κατὰ πρῶτον ἐν Σύρῳ καὶ τῇ Ἀττικῇ ἐκδρομὰς καθ' ἃς τῷ ἐγενόμην πολλάκις σύντροφος καὶ ὁδηγὸς[1] ἀνῆλθε τὸ 1850 ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ὄρους τῆς Κυνουρίας, τοῦ Πάρνωνος τῶν ἀρχαίων, νῦν δὲ Μαλεβοῦ, ἔκτοτε δὲ χρονολογεῖται ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν ἡ μακρὰ ἐκείνη σειρὰ τῶν συνεχῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς συνορευούσας αὐτῇ χώρας. Περιοριζόμεθα νὰ καταλέξωμεν ἐνταῦθα τὰς κυριωτέρας τοῦ Ὀρφανίδου βοτανικὰς ἀποδημίας, δι' ὧν κατὰ τὸ μᾶλλον ἐπλουτίσθη ὁ θησαυρὸς τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος. Δὶς ἔτι ἐξήτασε (1856 καὶ 1857) τὰ ὄρη τῆς Κυνουρίας καὶ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος Ἀργολίδος· τρὶς (τὸ 1851, 1852 καὶ 1854) περιηγήθη λεπτομερῶς τὰς σειρὰς τῶν ὑψηλῶν ὀρέων τῆς βορείου Πελοποννήσου, τῆς Κυλλήνης καὶ τῶν Ἀροανίων ὀρέων (νῦν Χελμοῦ) ἔνθα ἡ περιώνυμος πηγὴ τῆς Στυγός, πλησίον τῆς ὁποίας πολλὰ ἀνεκάλυψε νέα καὶ ὡραῖα ὀρεινὰ εἴδη φυτῶν. Κατὰ τὸ 1854 ἐβοτανολόγησεν ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ, δὶς δὲ (τὸ 1857 καὶ 1862) ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐπὶ τοῦ Ἄθωνος, συγχρόνως δὲ ἐξήτασε καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ἰδίως δὲ τὰ περίχωρα τῆς Θεσσαλονίκης μετὰ τοῦ ὄρους Δυσόρου, τὰ ὑψηλὰ πλησίον τῶν Βιτωλίων ὄρη τοῦ Περιστερίου καὶ ἄλλα. Τὸ 1865 περιῆλθε τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς Εὐβοίας Δίρφην καὶ Κανδύλην. Πλὴν τούτων περιηγήθη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πλείστας τῶν Κυκλάδων νήσων, τὸ δὲ 1856 ἐξήτασε τὴν νῆσον Χίον.

Κατὰ τὰ λίαν κοπιώδη ταξείδια ταῦτα ὁ Ὀρφανίδης ἐφάνη πάντοτε ἀκούραστος καὶ ἀδιάφορος πρὸς τὰς στερή-

[1] Εἶχον ἀρχίσει τοὺς περὶ ἑλληνικῆς χλωρίδος μελέτας μου ἤδη κατὰ τὸ 1843.

σεις καὶ τοὺς κινδύνους. Ἴσως δὲν εἶναι γνωσταὶ τοῖς πᾶσιν αἱ δυσχέρειαι, αἱ ταλαιπωρίαι καὶ οἱ κίνδυνοι τῶν τοιούτων χάριν ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης βοτανικῶν ταξειδίων, τὰ ὁποῖα πολὺ διαφέρουσι πρὸς τὰ χάριν τέρψεως καὶ δι' ὅλων τῶν ἐφικτῶν ἀναπαύσεων ἐπιχειρούμενα.

Ὁ βοτανικὸς δέον πρὸ πάντων νὰ ἐξετάσῃ τὰ μᾶλλον ἄγρια καὶ μακρὰν τῆς καλλιεργείας δύσβατα μέρη, εἰς τὰ ὄρη, τοὺς ἀπροσίτους κρημνοὺς καὶ τὰς φάραγγας, διότι ἐκεῖ φύονται τὰ σπανιώτερα φυτὰ ἀποφεύγοντα τοὺς ὀδόντας τῶν πολυφάγων μυρηκαζόντων. Τοσοῦτος δὲ εἶναι ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ φυτολόγου, ὥστε αἰσθάνεται εἶδός τι ἡδονῆς ἀγνώστου εἰς ἄλλους μὴ φυσιοδίφας. Κατὰ τὰς περιηγήσεις ταύτας περιφρονεῖ τοὺς κινδύνους τοὺς ἀπειλοῦντας τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν αὐτὴν κατὰ πᾶν βῆμα καὶ τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν καὶ τὰς παντὸς εἴδους στερήσεις.[1]

Ὁ τοιοῦτος ἐνθουσιασμὸς καὶ ζῆλος ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, τὸ τοιοῦτον ἱερὸν πῦρ κατέλαβε καὶ τὸν ἡμέτερον Ὀρφανίδην. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ Ὀρφανίδης καίπερ σωματώδης, εἰς τὰς ἐκδρομὰς ἦτο ἐλαφρόπους, εὐλύγιστος καὶ εἰς ἄκρον ἀκούραστος, τοῦθ' ὅπερ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐγνώρισα καθὸ πολλάκις βοτανολογήσας μετ' αὐτοῦ· ὡς λ. χ. «*εἰς τὸ Ζὲς*» καὶ «*εἰς τὸν Ἄνθρωπον*» ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Ἡ ζωὴ τῶν εἰς τοιαῦτα δύσβατα καὶ ἀπόκρημνα μέρη διερχομένων ἐρευνητῶν ἐξαρτᾶται πολλάκις ἐκ τῆς στερεότητος χάλικός τινος ἐφ' οὗ στηρίζεται ὁ πούς ἢ ἐκ δρακὸς ἀσθενοῦς χόρτου, ἧς ἐπιλαμβάνεται ἡ χείρ.

Εὐνόητον, ὅτι μεγάλως ὠφελήθη ἡ ἐπιστήμη ἐκ τῶν συνεχῶν τούτων ἐρευνῶν τοῦ Ὀρφανίδου, διὰ τῆς αὐξήσεως

[1] Ἐλαχίστην ἰδέαν τῶν κόπων καὶ κινδύνων τούτων ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἐν τῷ δωματίῳ καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἀναπαύσεώς των ἐξετάζοντες τὰς συλλογὰς ἀπεξηραμένων φυτῶν βοτανικοί, (botanistes de cabinet) καὶ ἔτι ὀλιγώτερον οἱ κυτταρολόγοι οἱ διὰ τοῦ μικροσκοπίου μόνου ζητοῦντες τὴν ἐπιστήμην, οἱ μετ' ἀριστοκρατικῆς κουφότητος περιφρονοῦντες καὶ μάλιστα χλευάζοντες τὸν ὄχλον τῶν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὴν εἰδικὴν σπουδὴν «περὶ φυτῶν ἱστορίας» καταγινομένων φυτολόγων, οὓς κατατάσσουσι μεταξὺ τῶν κηπουρῶν.

ἰδίως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑλληνικῶν φυτῶν, τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ἑλληνικὴν χλωρίδα, ἧς τὰ θεμέλια κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔθεντο ὁ *Τουρνεφόρτιος*, ὁ *Sibthorp*, ὁ *Bory de St. Vincent*, ὁ *Spruner*, ὁ *Sartori*, ὁ ***Boissier*** καὶ ἄλλοι ὅσοι ἑκάστοτε ἐξήτασαν τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη ὑπὸ φυτολογικὴν ἔποψιν. Ἐξ αὐτῶν ἰδίως ὁ ἄγγλος *Sibthorp* μετὰ διετῆ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ πιστὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἑλληνικῶν φυτῶν κατέλιπεν αἴδιον μνημεῖον τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀρφανίδου εἰς τὸ δεκάτομον λαμπρὸν σύγγραμμα του *Flora Graeca*. Ἐν τῷ τελευταίῳ κολοσσιαίῳ ἔργῳ τοῦ *Boissier Flora Orientalis* καταφαίνονται αἱ πολυάριθμοι συμβουλαί, ἃς ὁ Ὀρφανίδης παρεῖχε τῷ διασήμῳ συγγραφεῖ, καὶ ἃς ὁ ***Boissier*** ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ, τῷ περιλαμβάνοντι τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ βοτανικῶν ἐρευνῶν, ἀναγνωρίζει καὶ λεπτομερῶς ἐκτίθησι.[1]

Γνωσταὶ ἐγένοντο ἀνὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον αἱ ἔρευναι καὶ ἀνακαλύψεις τοῦ Ὀρφανίδου ἰδίως διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ σπουδαίας δημοσιεύσεως τῆς *Flora Graeca exsiccata*[2] ἤτοι συλλογῆς ἀπεξηραμένων φυτῶν τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος, ἧς ἐποίησεν ἔναρξιν κατὰ τὸ 1852. Εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην ἐδημοσιεύθησαν ἀνὰ ἑκατοντάδας (Centuries) χίλια περίπου φυτὰ τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος μετὰ δελτίων ἀναγραφόντων λεπτομερῶς τὰς ἐπιστημονικὰς ὀνομασίας καὶ τὰς τῶν ἀρχαίων γνωστὰς ὡς καὶ τὰς κοινὰς τῆς σήμερον καὶ τὰς θέσεις ὅπου συνελέγησαν καὶ τὰς ἐποχὰς τῆς ἀνθήσεως ἑκάστου εἴδους. Τῆς συλλογῆς ταύτης ὑπάρχουσι σειραὶ εἰς τὰ πλουσιώτερα βοτανικὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ ἐπὶ τῶν δελτίων ἑκάστου εἴδους ἀριθμοὶ ἀναφέρονται

---

[1] Boissier, Flora Orientalis, Préface Σελ. XIV. Ἡ ἐν λόγῳ παράγραφος λήγει ὡς ἑξῆς: «La Flore si riche et si variée de la Grèce doit beaucoup à M. de Heldreich et à M. Orfanidès: grace à leurs efforts persévérants elle est bien mieux connue que celle d' aucune autre partie de l' Orient.»

[2] Παραλλήλως πρὸς τὴν ὑπ' ἐμοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Herbarium Graecum normale δημοσιευθεῖσαν τοιαύτην συλλογήν.

τακτικῶς καὶ ὑπὸ τοῦ *Nyman* ἐν τῷ σπουδαίῳ συγγράμματί του *Conspectus Florae Europaeae*. Ἐν συνόλῳ ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀρφανίδου 54 νέα εἴδη καὶ 20 περίπου παραλλαγαὶ (variétés) τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος δηλ. εἴδη καὶ διαφοραὶ αὐτῶν, ἄγνωστα τέως τοῖς βοτανικοῖς, καὶ ταῦτα πάντα περιεγράφησαν ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ *Boissier*. Τὰ σπουδαιότερα αὐτῶν εἰσὶν ἡ *Biebersteinia Orphanidis*, γένος νέον διὰ τὴν Εὐρώπην, *Acer Amaliae* (νέον εἶδος σφενδάμνου), *Lonicera Hellenica*, δύο εἴδη *Galanthus* (ὁ *G. Graecus* καὶ ὁ *G. Olgae* τῆς Χίου), διάφορα εἴδη Κολχικῶν (*Colchicum*), δύο ὡραῖα εἴδη *Tulipa*, ὧν τὴν μὲν ἀφιέρωσεν εἰς τὴν σύζυγόν του (*T. Euanthiae*) ἡ δ' ἄλλη ἀφιερώθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ *Boissier* (*T. Orphanidea*). Ὡς εἰκὸς προσετέθησαν διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Ὀρφανίδου πλεῖστα ἄλλα φυτὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν χλωρίδα, ἅτινα γνωστὰ μὲν ἤδη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δὲν εἶχον εἰσέτι παρατηρηθῇ ἐν Ἑλλάδι.

Κατὰ τὸ ἐν τῇ φυσικῇ ἱστορίᾳ ἔθιμον διάφορα νέα εἴδη φυτῶν ἀφιερώθησαν εἰς τὸν Ὀρφανίδην καὶ φέρουσι τὸ ὄνομά του ἤτοι: ὑπὸ τοῦ *Boissier* νέον γένος ἐκ τῆς τάξεως τῶν Ἐρεικοειδῶν ἡ *Orphanidesia gaultherioides*[1] φυτὸν τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀνακαλυφθὲν ὑπὸ Balansa, καὶ δέκα νέα εἴδη φυτῶν, ἐξ ὧν ὑπὸ τοῦ Boissier τὰ ἑξῆς· *Silene Orphanidis* τοῦ Ἄθωνος, *Viola Orphanidis* (ἴον τῆς Μακεδονίας), *Heracleum Orphanidis* ἐπίσης τῆς Μακεδονίας, *Smyrnium Orphanidis* τῆς Ἀττικῆς, *Biebersteinia Orphanidis* τῆς Κυλλήνης, *Euphorbia Orphanidis* τοῦ Παρνασσοῦ, *Tulipa Orphanidea* τῆς Ἀττικῆς καὶ Ἀρκαδίας, ταῦτα πάντα ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὀρφανίδου, ἡ δὲ *Campanula Orphanidea* τοῦ Ἄθωνος ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Aucher-Eloy καὶ ἡ *Rosa Orphanidis* νέον εἶδος ῥόδου ἀνακαλυφθὲν ὑπ' ἐμοῦ ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Θεσσαλίας. Ὑπὸ δὲ τοῦ

[1] Boiss. Flor Or. III. σ. 967 ἔνθα ἡ ἀφιέρωσις ἔχει οὕτω «Claro Professori Orphanides Atheniensi de Flora Graeca meritisimo dicatum.»

Sartori καὶ ἐμοῦ ἀφιερώθη αὐτῷ ἡ τῆς Ἀττικῆς *Centaurea Orphanidea*.

Ἀφιερώθησαν δὲ ὑπὸ διαφόρων εἰς τὸν Ὀρφανίδην καὶ ἄλλα ὀκτὼ εἴδη φυτῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως κατόπιν ἀκριβέστερον ἐξετασθέντα δὲν ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἴδια εἴδη, ἀλλὰ κατετάχθησαν εἰς ἕτερα γνωστὰ ὡς διαφοραὶ μόνον ἢ ἁπλῶς ὡς συνώνυμα.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν του ὁ Ὀρφανίδης ἀπήντησεν οὐκ ὀλίγα προσκόμματα, ἐν οἷς τὸ ἔλαττον δὲν ἦτο βεβαίως ὁ σχηματισμὸς νεοελληνικῆς ὀνοματολογίας καὶ ἐπιστημονικῶν ὅρων, ἐλλειπόντων καὶ δὴ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Πρὸς τοῦτο ἠναγκάσθη ν' ἀναδιφήσῃ ἐπιστημονικῶς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Τὰς βάσεις τῆς νέας ταύτης ὀνοματολογίας ἔθηκε κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριακονταετοῦς διδασκαλίας του, ἐδημοσίευσε δ' ἐν περιλήψει ἐν τοῖς περισπουδάστοις αὐτοῦ *Γεωπονικοῖς*, ὧν, καίπερ βριθόντων ὠφελίμων θεωρητικῶν τε καὶ πρακτικῶν γνώσεων, ἡ δημοσίευσις ἐλλείψει τῶν μέσων διεκόπη ἀτυχῶς λίαν προώρως. Ἐκ τῶν ἄλλων περὶ φυτολογίας δημοσιεύσεων τοῦ Ὀρφανίδου μνημονεύομεν τὰς ἑξῆς:

Περὶ τῆς αὐτοφυοῦς ἑλληνικῆς βλαστήσεως. Ἐν τῷ πρυτανικῷ λόγῳ Θ. Γ. Ὀρφανίδου. Ἀθήνησι, 1868.

Deux discours sur quelques plantes de la Flore Grecque, prononcés au Congrès international de Botanique et d'Horticulture de St. Petersbourg. 1870.

Ἔκθεσις πρὸς τὴν πρυτανείαν τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου ἀφορῶσα τὴν παρὰ τοῦ κ. Ῥοδοκανάκη ἀγορασθεῖσαν καὶ δωρηθεῖσαν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ βοτανικὴν συλλογήν, 1874.

Sur les caractères spécifiques du genre Colchicum et sur quelques espèces nouvellement découvertes en Grèce. Florence 1876.

Ἐπειδὴ ἐνταῦθα περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὰ βοτανικὰ ἔργα τοῦ Ὀρφανίδου δὲν ἁρμόζει νὰ ποιήσωμεν λόγον τῶν ἄλλων πολλῶν καλλιλογικῶν ἔργων τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Ὀρφανίδης μετέσχεν ἐνεργῶς οὐ μόνον εἰς τὰς ἐγχωρίους τῶν Ὀλυμπίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς παγκοσμίους ἐκθέσεις, εἰς ἃς παρίστατο καὶ ὡς ἐκθέτης καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τούτῳ ἀποστελλόμενος, ἤτοι τὰς τῆς Βιέννης (1873), τῶν Παρισίων (1878), Πετρουπόλεως (1869), Φλωρεντίας (1874), Κολωνίας (1875). Μετὰ τῶν ἐν Πετρουπόλει καὶ Φλωρεντίᾳ ἐκθέσεων συνεδέοντο καὶ ἐπιστημονικὰ βοτανικὰ συνέδρια, καθ' ἃ ὁ Ὀρφανίδης εἵλκυσε τὸ διαφέρον τῶν βοτανικῶν διὰ τῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος ἀγορεύσεών του. Ἐξελέγετο δὲ πάντοτε ἑλλανοδίκης (membre de jury) διακρινόμενος ἐπὶ δραστηριότητι. Ὡς ἐκθέτης διέπρεψεν ἐν Πετρουπόλει, Βιέννῃ καὶ Φλωρεντίᾳ διὰ τῆς ὡραίας συλλογῆς ἐξαισίων καρπῶν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι καλλιεργουμένων ἑσπεριδοειδῶν (λεμονοπορτοκαλλίων), ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν προϊόντα τοῦ ἰδιοσυντηρήτου ἐν Ἀθήναις κήπου του. Ἀλλὰ τὸ μόνιμον αὐτοῦ πάντοτε ἔκθεμα ἦτο ἡ πλουσία συλλογὴ ξύλων τῶν δένδρων καὶ θάμνων τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἰς δείγματα 150—160 εἰδῶν κατὰ πρωτότυπον καὶ λίαν κατάλληλον ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπινοηθέντα τρόπον ἐξειργασμένα καὶ ἐστιλβωμένα. Ἡ καινοφανὴς αὕτη συλλογή, διὰ μόχθων πολλῶν καταρτισθεῖσα, ἐθαυμάσθη καὶ ἑκάστοτε ἐβραβεύετο μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἐκθεμάτων.

Ἀξιομνημόνευτος εἶναι καὶ ἡ ἰδία βοτανικὴ συλλογὴ ἀπεξηραμένων φυτῶν *(Herbier)* τοῦ Ὀρφανίδου, ὅστις σπουδάζων ἔτι ἐν Παρισίοις κατέγινε πρὸς σχηματισμὸν αὐτῆς μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἀποξηράνας πάντα τὰ ἐν τῷ αὐτόθι βοτανικῷ κήπῳ καὶ ἐν τοῖς θερμοστέγοις αὐτοῦ ἀνθίζοντα φυτὰ καὶ ὅσα κατὰ τὰς πέριξ ἐκδρομὰς συνέλεξε. Συγχρόνως ἐφρόντισε πρὸς ἀπόκτησιν φυτῶν τῆς Νέας Ὀλλανδίας καὶ ἄλλων χωρῶν, δι' ὧν ἐπανελθὼν ἐνταῦθα ἐπλούτισε τὴν ἑαυτοῦ συλλογήν. Ἀποστέλλων ἑλληνικὰ φυτὰ ἐλάμβανεν εἰς ἀνταλλαγὴν τοιαῦτα ἐξ ἄλλων χωρῶν, πρὸς τοῦτο δ' εἶχεν ἀναπτύξει πολλὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἁπανταχοῦ ἐπιστημόνων, ἰδίως

τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τῆς Αὐστραλίας κλπ., καταστήσας διὰ τοῦ χρόνου σπανίαν ἐπὶ πλούτῳ φυτοθήκην[1], ἣν ὁ ἐν Ὀδησσῷ μεγαλόδωρος Θεόδωρος Ῥοδοκανάκης ἐκτιμῶν τὴν ἀξίαν αὐτῆς ἠγόρασεν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ κατατεθῇ ἐν τῷ μόλις ἱδρυθέντι βοτανικῷ μουσείῳ τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου, ὅπερ ἔσχεν ἰδίαν αὐτοτελῆ ὕπαρξιν ἀπὸ τοῦ 1872, ὅτε κατὰ πρότασιν τοῦ Ὀρφανίδου ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ φυσιογραφικοῦ μουσείου. Πρῶτος πυρὴν αὐτοῦ ἐχρησίμευσεν ἐλαχίστη τις συλλογὴ ἐν μικρῷ ἑρμαρίῳ σχηματισθεῖσα καὶ φυλαχθεῖσα ἐπιμελείᾳ τῶν μελῶν τῆς ἀξιοτίμου καὶ ὠφελιμωτάτης ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἧς πρῶτα μέλη ὑπῆρξαν οἱ κκ. Δομνάνδος, Ι. Βοῦρος, Μαυροκορδάτος, Λευκίας, Ῥαΐζερ, Λινδερμάϊερ, Λάνδερερ, Σπροῦνερ, Σαρτόρης, Φίνλεϋ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι Ἕλληνες καὶ ἀλλοδαποὶ ἐπιστήμονες. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ὀρφανίδου ἵδρυσιν τοῦ ἰδίως βοτανικοῦ μουσείου, τοῦτο ηὔξησε τῇ φροντίδι τῶν διευθυντῶν μέχρι τοῦ 1883 τοσοῦτον, ὥστε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν περιεῖχεν 79,585 δείγματα φυτῶν, ἐν 20 μεγάλοις ἑρμαρίοις μετὰ 160 κιβωτίων, καρπολογικὴν συλλογὴν ἐξ 618 ἀριθμῶν συνισταμένην, τὴν ὑπὸ τοῦ Ὀρφανίδου συστηθεῖσαν συλλογὴν τῶν ἑλληνικῶν ξύλων, μικρὰν βιβλιοθήκην καὶ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ῥοδοκανάκη δωρηθεῖσα συλλογὴ τοῦ Ὀρφανίδου, ἀποτελοῦσα μέγιστον μέρος τοῦ βοτανικοῦ μουσείου σύγκειται ἐκ 46,835 δειγμάτων[2] πληροῦσα ὁλόκληρον αἴθουσαν ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀτυχῶς ὅμως κατὰ τὴν μακρὰν ἀσθένειαν τοῦ Ὀρφανίδου παρημελήθη αὕτη καὶ κατεστράφη σχεδόν.

[1] Τὰ συστατικὰ τῆς συλλογῆς ταύτης ἀναφέρονται λεπτομερῶς ἐν τοῖς Προλεγομένοις τοῦ Catalogus systematicus Herbarii Th. G. Orphanidis ὑπὸ Th. de Heldreich, fasc. I. Florentiae 1877.

[2] Ἐν τῷ ποσῷ τούτῳ συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ τῷ 1884 ὑπὸ Στ. Κρίνου καὶ ἐμοῦ παραδοθέντα Μονοκοτυληδόνα καὶ Ἀκοτυλήδονα τῆς συλλογῆς τοῦ Ὀρφανίδου.

Εἴπομεν ἤδη ὅτι μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἔρωτος ἐνέκυπτεν ὁ Ὀρφανίδης εἴς τε τὸ θεωρητικὸν καὶ τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ἐπιστήμης, δηλ. εἰς τὴν κηπουρικὴν καὶ τὴν γεωπονίαν. Μετὰ στοργῆς ἀπείρου ἐκαλλιέργει τὸν ἴδιον ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ κῆπον, οὗ ἐπεμελεῖτο καὶ ἀσθενὴς ἔτι ὢν μέχρις ἐσχάτων, πλεῖστα ξένα φυτὰ συντηρῶν ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἐν μικροῖς ὑαλοστέγοις, ἰδίως δὲ συλλογὴν τῶν ὡραιοτέρων εἰδῶν τῶν ῥόδων καὶ τῶν πολυαρίθμων εἰδῶν καὶ διαφορῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἑσπεριδοειδῶν, ἀποτελούντων ἴδιον αὐτοῦ μελέτημα, πρὸς δὲ καὶ συλλογὴν βολβωδῶν φυτῶν τῶν πλείστων ἐγχωρίων.

Ὁ Ὀρφανίδης ἐπιθυμῶν νὰ φανῇ χρήσιμος τῇ πατρίδι διὰ τῆς ἐγκλιματίσεως προσοδοφόρων φυτῶν ἐποίησεν ἱκανὰ πειράματα ἐπὶ τοῦ ἐγχωρίου σχοίνου, ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν παραγωγὸν μαστίχης ὁμοίας τῇ τῆς Χίου, ὡς καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς Βοιχμηρίας τῆς χιονώδους[1] καὶ τοῦ Κρόκου, περὶ ὧν διὰ μακρῶν ἐπραγματεύθη ἐν τοῖς *Γεωπονικοῖς*.

Ἐὰν δὲ αἱ ἄτρυτοι προσπάθειαι αὗται τοῦ Ὀρφανίδου δὲν ἐτελεσφόρησαν τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν παντελῆ ἔτι ἔλλειψιν τῆς ἀρωγῆς τῶν ἁρμοδίων, μηδεμίαν ποτὲ μετελθόντων ἠθικὴν ἢ ὑλικὴν ὑποστήριξιν τῶν τοιούτων ἐπιχειρήσεων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ Ὀρφανίδης ἔδωκε τὴν πρώτην ὤθησιν, καὶ ἔρριψε τὰ σπέρματα, ἅτινα ἐν τῷ μέλλοντι δύνανται νὰ καρποφορήσωσι.

Κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ τῆς ἀσθενείας του ἔτη κατέγεινεν ὁ Ὀρφανίδης δραστηρίως, ὡς πάντοτε, εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀμπελογραφίαν. Μετὰ πολλοὺς κόπους, ὑποσκάψαντας τὴν ὑγείαν αὐτοῦ, συνέλεξεν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος τὰ διάφορα εἴδη σταφυλῶν καὶ τὰς κατὰ τόπους ὀνομασίας αὐτῶν, ἅπερ σπουδάζων κατὰ τὰ ἐπιστημονικὰ χαρακτηριστικὰ κατέταξε καὶ περιέγραψε λεπτομερῶς. Ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἐν μόνῃ

[1] Boehmeria nivea Hook., Ramie τῶν Γάλλων, σπουδαῖον κλωστικὸν φυτόν, ὅπερ καλλιεργεῖται ἤδη μετ' ἐπιτυχίας ἐν τῷ κτήματι τοῦ κ. Ζάππα «Μεγάλων Καλυβίων» τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ γεωπόνου O. Winkler.

τῇ Ἀττικῇ καλλιεργοῦνται 111 διαφοραὶ σταφυλῶν καὶ ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι ὑπὲρ τὰς 480.

Περαίνων ἐνταῦθα τὴν σύντομον ταύτην σκιαγραφίαν τοῦ Ὀρφανίδου ὡς βοτανικοῦ ἐπιτραπήτω μοι νὰ προσθέσω τὴν εὐχήν, ὅπως τὸ χειρόγραφον τῆς ἑλληνικῆς Ἀμπελογραφίας τὸ σχεδὸν ἕτοιμον πρὸς τύπωσιν μὴ ἀπολεσθῇ διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ διὰ τὸν τόπον, ἀλλ' ὅπως ἡ οἰκογένεια τοῦ μακαρίτου εὕρῃ τὴν ἀπαιτουμένην τῶν ἁρμοδίων ἀρωγὴν πρὸς ταχεῖαν δημοσίευσιν αὐτοῦ.

ΝΑΣΤΟΥΛΗΣ ΔΑΓΚΛΗΣ

Ἓν πρὸς ἓν ἀντιπαρῆλθον ἀπὸ τοῦ μέσου ἡμῶν τὰ σεβάσμια λείψανα τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Ἡ ἐπίλεκτος φάλαγξ τῶν διασωθέντων ἀγωνιστῶν, οἵτινες μέχρις ἐσχάτων ἐξεπροσώπουν τὴν ζῶσαν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, συνέχοντες ὡς εἰπεῖν τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἐποχὴν πρὸς τὴν σύγχρονον ἀδρανῆ καὶ ῥᾴθυμον, σχεδὸν ἠρημώθη καὶ ἐξέλιπεν. Ὁ δὲ θάνατος αὐτῶν ἀνοίγει μέγα κενὸν μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνων, διότι τὴν χρονικὴν ἀπόστασιν μεγεθύνει καὶ καθιστῆσι μᾶλλον ἐπαισθητὴν τοῦτο, ὅτι μετὰ τῶν προσώπων συνεκλείπουσι βαθμηδὸν καὶ αἱ ἔνδοξοι πράξεις, ὁ πρὸς ἐθνικὰ μεγαλουργήματα οἰστρήλατος ἐνθουσιασμός, ἡ ὑπὲρ πατρίδος αὐτοθυσία καὶ ἡ πρὸς τὸ ἐθνικὸν ἰδανικὸν ἀδιάσειστος πίστις τῆς ἐξόχου ἐκείνης γενεᾶς.

Ἀνδρεῖον καὶ εὐκλεὲς τέκνον τῆς ἐνδόξου ἐκείνης ἐποχῆς, γαλουχηθὲν

ὑπὸ τὰ ᾄσματα τῆς ἁρματωλικῆς ἐποποιΐας καὶ αἰσθανθὲν τὴν ζωὴν ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν καὶ τῶν παιάνων τοῦ πολέμου, ὑπῆρξε καὶ ὁ ἄρτι μεταστὰς Ναστούλης Δαγκλῆς, ἐκ τοῦ ἡρωϊκοῦ καὶ ἐθνομάρτυρος Σουλίου, γεννηθεὶς τῷ 1800. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Γκόγκας Δαγκλῆς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ὁπλαρχηγῶν τοῦ Σουλίου, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ὁποίου τῷ 1803 περιεσώθη καταφυγὼν ἐν ἀρχῇ εἰς τὴν Ἑπτάνησον πανοικεί, καταταχθεὶς δ' εἶτα εἰς τὰς τάξεις τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ ὡς ἑκατόνταρχος ἔπεσε μαχόμενος ἐν Τενέδῳ τῷ 1808.

Εἰκοσαέτης ἦν ὁ Ναστούλης Δαγκλῆς ὅτε ὁ Σουλτάνος εἶχε κηρύξει ἀντάρτην τὸν περιώνυμον Ἀλῆ-Πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων, ἀποστείλας κατ' αὐτοῦ, κλεισθέντος ἐντὸς τοῦ φρουρίου, πολυάριθμον τακτικὸν στρατόν. Οἱ ἐν Κέρκυρᾳ τότε ἐφησυχάζοντες Σουλιῶται ἔσπευσαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀκράτητοι εἰς τὰς πεδιάδας τῶν Ἰωαννίνων διψῶντες ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ αἱμοχαροῦς καὶ ἀδιαλλάκτου ἐχθροῦ τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, καὶ ἐπολιόρκησαν στενῶς τὸν Ἀλῆν. Ἀλλὰ συγχρόνως ἀφίκετο ἡ μυστικὴ εἴδησις εἰς τοὺς πολιορκητὰς ὅτι ἡ ἀνταρσία τοῦ τυράννου, παρασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν μεμυημένων τὰ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν λίαν προσεχῆ ἔναρξιν αὐτῆς πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Οἱ Σουλιῶται πολιορκηταί, ὅπως μὴ ματαιωθῇ τὸ μέγα σχέδιον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἠναγκάσθησαν νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ πολιορκουμένου Ἀλῆ, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν τὸν Μάρκον Μπότσαρην, ἵνα διαπραγματευθῇ τοὺς ὅρους τῆς προτεινομένης συμμαχίας. Ὁ Ἀλῆς ἀποδεξάμενος τὴν πρότασιν ἐζήτησε πέντε ὁμήρους ἐκ τῶν διασημοτέρων τοῦ Σουλίου εἴχων ἐπ' ἀνταλλαγῇ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἐγγόνου Χουσὲν-Πασᾶ, οἵτινες καὶ ἐδόθησαν αὐτῷ. Οἱ ὅμηροι ἦσαν οἱ Κώστας Τσαβέλλας, Κίτσος Δράκος, Γεώρ. Ζέρβας, Κώστας Μπότσαρης καὶ ὁ Ναστούλης Δαγκλῆς, παραμείναντες ἐντὸς τοῦ φρουρίου μέχρι τῆς πτώσεως αὐτοῦ, καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλῆ, ὁπότε νικητὴς ὁ Χουρσὴτ-Πασᾶς, συλλαβὼν τοὺς πέντε αἰχμαλώτους, προέτεινεν αὐτοῖς ὅπως γράψωσι τοῖς Σουλιώταις καὶ παροτρύνωσιν αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσι καὶ προσκυνήσωσιν ὑποσχόμενος ἀμοιβὰς καὶ προνόμια καὶ γαιῶν παραχώρησιν. Ἀπορριφθείσης ὅμως, ὡς εἰκός, τῆς προτάσεως ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων Σουλιωτῶν, ὁ Χουρσὴτ-Πασᾶς, κλείσας τὸν Ναστούλην μετὰ τῶν λοιπῶν ἁλυσσιδέτους εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἰωαννίνων, ἐκίνησε μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ κατ' αὐτῶν. Πεσόντος δὲ τοῦ Μεσολογγίου ἠλευθερώθησαν οἱ πέντε δέσμιοι δι' ἀνταλλαγῆς ἐπισήμων ὀθωμανῶν μπέηδων, καὶ καταλιπόντες τὰς οἰκογενείας αὐτῶν εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἔσπευσαν εἰς τὸ ἡρωϊκὸν Μεσολόγγιον, ἐν οἷς καὶ ὁ Ναστούλης, διατελέσας ὡς ὁπλαρχηγὸς ὑπὸ τὸν λόρδον Βύρωνα. Ἔκτοτε ὁ Δαγκλῆς καθ' ὅλον τὸν ἱερὸν ἀγῶνα παρευρέθη καὶ διε-

κρίθη ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀμπλιανης, τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ εἰς τὰ Σάλωνα, τῆς Ντομπραίνης ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, τοῦ Διστόμου, εἰς Δραγαμέτσο ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τζούρτζ, τῆς Ραχώβης, τοῦ Καρπενησίου, εἰς τὰς μάχας καὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀνατολικοῦ, εἰς τὴν μάχην καὶ κυρίευσιν τῆς Βονίτσης, καὶ εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Μακρυνόρους καὶ Κραβασαρᾶ. Ἐπὶ τούτοις ἔσχε παρὰ τοῦ διοικητοῦ Τρ.πόλεως Πετρόμπεη τὸ στέμμα τοῦ ὑποχιλιάρχου τῷ 1833 καὶ τὸ τοῦ χιλιάρχου τῷ 1824, καὶ ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τοῦ 1825 προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα ἀντιστρατήγου. Τῷ δὲ 1826 ἐστάλη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι συνέλευσιν. Ἐπὶ Ὄθωνος ἔλαβε μετὰ τοῦ ἀριστείου τοῦ ἀγῶνος καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τῆς ἐνεργοῦ φάλαγγος διορισθεὶς τῷ 1858 καὶ νομοεπιθεωρητής, προαχθεὶς εἶτα εἰς ὑποστράτηγον καὶ τιμηθεὶς διὰ τοῦ παρασήμου τῶν ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν.

Ἡ ἁπλῆ μόνον ἀναγραφὴ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους θυσιῶν τοῦ ἀειμνήστου Ναστούλη Δαγκλῆ ἀρκεῖ ὅπως ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

ΗΛΙΑΣ ΚΕΧΑΓΙΑΣ

Εὐγνώμων ἡ ἱστορία θέλει ποτὲ ἀναγράψει ἐν τῇ ἐπιτίμῳ αὐτῆς πινακοθήκῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἠλία Κεχαγιᾶ. Ἂν ἰδιαίτεραι ἀφιερώθησαν σελίδες διὰ τοὺς προμάχους τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, τοὺς ἀντὶ τοῦ ἰδίου αἵματος ἐξαγοράσαντας καὶ κληροδοτήσαντας ἡμῖν πατρίδα ἐλευθέραν, ἴσος ὀφείλεται σεβασμὸς καὶ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη καὶ πρὸς ὅσους, παραλαβόντες αἱμόβρεκτον ἔτι καὶ πυρίκαυστον τὴν μικρὰν ταύτην γωνίαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἐμόχθησαν δι' ὅλου αὐτῶν τοῦ βίου ὅπως περισυναγάγωσι τὰ ἄμορφα συντρίμματα τῆς καταστροφῆς, ἀναπλάττοντες καὶ ὀργανίζοντες αὐτὰ εἰς πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν σύνολον, ἄξιον τῆς προσοχῆς καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς συγχρόνου πεπολιτισμένης Εὐρώπης. Ἂν δὲ ἡ συγκοινωνία ἦνε τὸ πρώτιστον ὄργανον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἀναμορφώσεων, ἃς κατεργάζεται τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ βιομηχανικὸν πνεῦμα τοῦ αἰῶνος ἐπί τε τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου, τότε ἀναντιρρήτως ὁ Ἠλίας Κεχαγιᾶς, ὁ ἐκπροσωπήσας ἀπ' ἀρχῆς μέχρις ἐσχάτων τὴν πρώτην ἐν Ἑλλάδι ἀτμοπλοϊκὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἀναπτύξας τὴν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίαν ἐπὶ τριά-

κονταετίαν ὅλην, προςήνεγκε τὴν πολυτιμοτέραν ὄντως ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ἀξίαν τῆς εὐγνώμονος μνήμης τῶν ἐφεξῆς γενεῶν.

Ὁ Ἠλίας Κεχαγιᾶς ἀνήκει εἰς ἔγκριτον ἐξ Ἀμφίσσης οἶκον. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Εὐστάθιος μετέσχε τοῦ ἀγῶνος, εἰς πολλὰς μάχας παρευρεθεὶς καὶ μετὰ παραδειγματικῆς ἀνδρείας προκινδυνεύσας. Ὅταν ἡ ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέαν Ἀνδροῦτσον εὐάριθμος δρὰξ τῶν ἡρώων τῆς Γραβιᾶς ἠμύνετο ἀπὸ τοῦ πλινθοκτίστου ἐκείνου προπυργίου κατὰ τῶν ἐπανειλημμένων καὶ λυσσωδῶν ἐπιθέσεων τῶν Μεχμὲτ καὶ Βρυώνη, ἀγόντων περὶ τοὺς ὀκτακιςχιλίους, ὁ Εὐστάθιος Κεχαγιᾶς ὢν τότε ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶν, πειρώμενον μετὰ τοῦ Δυοβουνιώτου τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πολιορκουμένων, ῥιφθεὶς ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς ἐτόλμησε νὰ προσεγγίσῃ τὸν ἐξωτερικὸν τοῖχον τοῦ χανίου καὶ νὰ ῥίψῃ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τροφὰς καὶ ἐφόδια, δι' ὧν οἱ ἀπαράμιλλοι ἐκεῖνοι μαχηταὶ ἠδυνήθησαν νὰ παρατείνωσι μέχρι βαθείας νυκτὸς τὴν ἄμυναν καὶ ν' ἀγάγωσι περιφανῆ νίκην, δοξάσασαν τὸ πρῶτον τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ ἀναπτερώσασαν τὸ ἐπαναστατικὸν φρόνημα τοῦ ἔθνους.

Κατὰ τὴν ἀξιοσημείωτον μάχην τῆς Γραβιᾶς ὁ Ἠλίας Κεχαγιᾶς εἶχεν ἀκολουθήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ, μεῖραξ τότε ἑκκαιδεκαέτης περίπου, διάπυρος ἐκ τοῦ ἁγίου ὑπὲρ πατρίδος ἐνθουσιασμοῦ, ὅςτις εἶχεν ἠλεκτρίσει πᾶσαν πανταχοῦ γῆς ἑλληνικὴν καρδίαν. Ἀλλ' αἱ ταλαιπωρίαι, αἱ κακοπάθειαι καὶ παντοῖαι στερήσεις, ἃς ὑφίσταντο οἱ Ἕλληνες μαχηταί, ἀπέβαινον δυςανάλογοι πρὸς τὴν εὐπαθῆ καὶ τρυφερὰν ἡλικίαν τοῦ νεανίου. Διὸ ὁ πατήρ, παροτρυνόμενος καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὀδυσσέως, ἔγνω νὰ ἀποστείλῃ τὸν Ἠλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς Τεργέστην, καί περ ἀρνούμενον νὰ καταλίπῃ τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ τὰς ἀπὸ τῶν πολέμων δάφνας, ἃς ὠνειροπόλει ὁ μικρὸς φιλόδοξος.

Μετὰ δεκαετῆ περίπου διατριβὴν ἐν Τεργέστῃ, καθ' ἣν διαμορφωθεὶς τῇ πρώτῃ ἐγκυκλίῳ παιδεύσει καὶ ἐγκρατὴς ξένων γλωσσῶν γενόμενος ἤσκησεν ἐν τῇ ἐμπορίᾳ τὸ παρατηρητικὸν αὐτοῦ πνεῦμα καὶ τὴν ἀκατάβλητον ἐνεργητικότητα τοῦ χαρακτῆρος, ἐπεδήμησεν ἅμα τῷ πέρατι τοῦ ἀγῶνος εἰς Ἑλλάδα, ἀποκομίζων ἱκανὰ ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ ἐφόδια, ἅπερ ἔμελλε πολλαπλασιάζων βαθμηδὸν δι' ἀδιαλείπτου ἐργασίας, νὰ χρησιμοποιήσῃ βραδύτερον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους. Κέντρον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ καὶ τόπον ἐγκαταστάσεως προείλετο τὴν Σῦρον, ἥτις ἕνεκεν τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συρρεόντων παραγωγικῶν στοιχείων, ἤρξατο ἀποβαίνουσα ἑστία ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς κινήσεως. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου αὐτοῦ ὁ Ἠλίας Κεχαγιᾶς κατέκτησε θέσιν ἀδιαφιλονείκητον ἐν τῇ συνειδήσει τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ἡ εὐθύτης περὶ τὰς συναλλαγάς, ἡ προςήνεια τοῦ ἤθους, ἡ ἐξαίρετος κοινωνικὴ μόρφωσις καὶ ἡ

χαρακτηρίζουσα πᾶσαν αὐτοῦ ἀπόφασιν καὶ πρᾶξιν βαθεῖα κρίσις, ἐφείλκυσαν τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς κοινωνίας Σύρου, ἥτις ἐν τῷ προσώπῳ ἔκτοτε τοῦ Ἠλία Κεχαγιᾶ ἀνεύρισκε πολύτιμον ἅμα σύμβουλον καὶ προστάτην. Ὁ Ἠλίας Κεχαγιᾶς συγκατελέγετο εἰς τὴν εὐάριθμον ἀτυχῶς τότε πεφωτισμένην τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας μερίδα, ἥτις ἠξίου ὅτι πρὸς παγίωσιν τῆς κτηθείσης ἐλευθερίας καὶ πραγματικὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἔθνους, ἠθικήν τε καὶ πνευματικήν, ἀπῃτεῖτο ταχίστη καὶ ἔντονος καλλιέργεια τῶν πλουτολογικῶν πόρων τῆς χώρας. Καὶ ἐθεώρει μὲν ὡς ἡμιτελὲς τὸ ἔργον τῆς διακοπείσης ἐπαναστάσεως, ἀφ' ἧς ἤρχετο πρόσκαιρος ἀναχωχή, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε ν' ἀνακτήσῃ τὰς ἐξαντληθείσας δυνάμεις, πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ μεγάλου αὐτῆς ἐθνικοῦ ἔργου ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἐφρόνει ὅτι ὁ λαὸς ὤφειλε νὰ λάβῃ ἀνὰ χεῖρας τὴν ἀξίνην καὶ τὸ ἄροτρον, καλλιεργῶν τὸν γεωλογικὸν πλοῦτον τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς παραγωγικὰ ἐπιδιδόμενος ἔργα. Ἐκ τοιούτων εὐρυτέρων βλέψεων ὁρμώμενος ὁ Ἠλίας Κεχαγιᾶς, ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἔνθερμος προστάτης τῆς ναυτιλίας, ἧς τὴν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἐπικράτησιν ἐθεώρει συνδεδεμένην ἀναποσπάστως πρός τε τὰ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα. Τὸ ὀξυδερκὲς αὐτοῦ πνεῦμα κατενόει ὅτι ἂν τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν ἐξησφάλισε τὰς δάφνας καὶ τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, ἠδύνατο ἐπίσης νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, ὧν πρὸ παντὸς δέονται οἱ εἰς μακροχρονίους καὶ καταστρεπτικοὺς ἀγῶνας ἐξαντλούμενοι λαοί. Διὰ τῆς ἐνισχύσεως δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ προσεδόκα τὴν ἔξωθεν εἰσροὴν καὶ χρήματος καὶ στοιχείων ἐκπολιτιστικῶν εἰς τὴν χώραν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἠλίας Κεχαγιᾶς, καί περ δυνάμενος καὶ παροτρυνόμενος νὰ ἀναμιχθῇ εὐρύτερον εἰς τὰ πράγματα τῆς πολιτείας, ἀπεποιήθη ἐν τούτοις πᾶν δημόσιον ἀξίωμα, φιλοδοξῶν νὰ παράσχῃ πρακτικωτέρας καὶ ὑλικωτέρας ὑπηρεσίας εἰς τὴν χώραν.

Τὴν ἀνάγκην τῆς διὰ τοῦ ἀτμοῦ προικοδοτήσεως τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας, ὑψίστης ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὠφελείας, κατενόει καὶ ὁ περίβλεπτος πολιτικὸς ἀνὴρ Α. Μαυροκορδᾶτος, συνεχῶς παροτρύνων τὸν ἀείμνηστον ἱδρυτὴν τῆς Ἐθν. Τραπέζης Γεώργιον Σταῦρον, ἄνδρα ῥέκτην καὶ πολυμήχανον, πρὸς ἀπόπειραν τοιαύτης τινὸς ἐπιχειρήσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἑταιρικὰ κεφάλαια καὶ σπάνια καὶ δύςπιστα ἦσαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὁ Μαυροκορδᾶτος ὡς πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως προέβη εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν πρώτων ἀτμοπλοίων *Ὕδρας*, *Πανελληνίου* καὶ *Βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος*, ἅπερ ἐχρησίμευσαν ὁ πυρὴν τῆς μετέπειτα δημιουργηθείσης καὶ προαχθείσης ἀτμοπλοΐας. Ἐν τούτοις ἡ Κυβέρνησις, παραδοῦσα εἰς κοινὴν χρῆσιν τὰ τρία ἀτμήλατα σκάφη, ὑπέστη, ὡς εἰκός, ἱκανὴν ζημίαν,

διότι τοιαῦται ἐπιχειρήσεις ἐδέοντο ἐλευθέρας ἰδιωτικῆς ἐνεργείας. Διὸ ὁ Μαυροκορδᾶτος ἀπετάθη ἐκ νέου εἰς τὸν Γ. Σταύρου ὅπως προβῇ εἰς σύστασιν τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας. Οὗτος δὲ δι' ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ βαθυπλούτους Ἕλληνας, παρ' ὧν ἀπήλαυε μεγίστης ὑπολήψεως, ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ τὰ πρῶτα μετοχικὰ κεφάλαια καὶ συνέταξε τὸ καταστατικὸν τῆς ἱδρυθείσης ἑταιρίας, ἧς τὴν διεύθυνσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔσπευσε νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς μόνον τὸν Ἠλίαν Κεχαγιᾶν, διαγιγνώσκων τὴν σπανίαν αὐτοῦ διαχειριστικὴν καὶ διοικητικὴν ἱκανότητα, ἀναγνωρίζων δὲ καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς ναυτιλίας ἐπιμόνους προςπαθείας τοῦ ἀνδρός.

Ἀληθῶς δὲ ἡ ὀξυδέρκεια τοῦ Γ. Σταύρου δὲν ἐψεύσθη περὶ τὴν διάγνωσιν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ Ἠλία Κεχαγιᾶ, ὅςτις κοινῇ ὁμολογίᾳ ὑπῆρξεν ὁ πραγματικὸς θεμελιωτής, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας, ἣν καὶ διωργάνωσε θαυμασίως, ἀποσοβήσας πλείστας ἀντιδράσεις καὶ δυςυπέρβλητα κωλύματα, περιφρουρήσας δ' αὐτὴν διὰ συνετῶν διοικητικῶν μέτρων καὶ ἀσφαλῶν συμβάσεων καὶ δυνηθεὶς νὰ παγιώσῃ ἀπαρασάλευτον τὴν ἕδραν αὐτῆς ἐν Σύρῳ, ἥτις ἔκτοτε ὀφείλει εἰς τοῦτο τὴν ἐμπορικὴν καὶ ναυτικὴν αὐτῆς ὕπαρξιν, γενομένη ἡ ἐπίζηλος τῶν Κυκλάδων μητρόπολις. Ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθῇ τις ὅτι ὁ Ἠλίας Κεχαγιᾶς παρέλαβε κατ' ἀρχὰς ἔργον ἀβέβαιον καὶ ἀνυπολογίστως δυςχερές, ἕτοιμον νὰ ναυαγήσῃ πρὸ τόσων ἀναποφεύκτων ἐναντιώσεων, κατώρθωσε δὲ νὰ κραταιώσῃ καὶ πλουτίσῃ αὐτὸ διὰ δεκαὲξ μεγάλων ἀτμοπλοίων, ἀντιπροςωπευόντων σήμερον περὶ τὰ 15,000,000 δρ. Ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ θαύματος τούτου ἀπῃτεῖτο ἡ σπανία νοημοσύνη, ἡ ἀναλυτικὴ παρατηρητικότης καὶ ἡ ἀδιαμφισβήτητος ἀκεραιότης τοῦ Ἠλία Κεχαγιᾶ, ὅςτις ἐπὶ τοσοῦτον συνεχώνευσε τὴν ἰδίαν προςωπικότητα καὶ τὸ ὄνομα πρὸς τὴν ἑταιρίαν, ὥςτε ἦν αὐτόχρημα ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῆς ἐπὶ τριακονταετίαν ὅλην. Ἐμπεφορημένος δὲ ἁγνοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος ὁ Κεχαγιᾶς καὶ ἐκ γενικωτέρων ἰδεῶν ἀναχωρῶν δὲν ὑπελάμβανεν ὡς σκοπὸν τῆς ἑταιρίας τὴν ἁπλῆν κερδοσκοπίαν μόνον, ἀλλὰ συνεταύτιζε τὴν τύχην καὶ τὴν πρόοδον αὐτῆς πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους. Οὕτως εἰσὶ γνωσταὶ αἱ πολύτιμοι ὑπηρεσίαι, ἃς πολλάκις προςήνεγκεν εἰς τὸ δημόσιον ὁ ἀείμνηστος Κεχαγιᾶς, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, καθ' ἣν ἔσχε τὴν παράτολμον πρωτοβουλίαν νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὴν διὰ τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἑταιρίας τόσῳ ἀποτελεσματικῶς.

Ἀλλ' ἂν ὁ δημόσιος βίος τοῦ Ἠλία Κεχαγιᾶ τοσοῦτον ἐπιφθόνους ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σελίδας, οὐχ ἧττον καὶ ὁ ἰδιωτικὸς δύναται νὰ τεθῇ ὑπόδειγμα ἀρίστου οἰκογενειάρχου καὶ ἐξαιρέτου κοινωνικοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κοινωνία Σύρου, παρ' ᾗ ἐβίωσε μετὰ πατριαρχικῆς ἐπιβλητικότητος, ἠγάπα καὶ ἐσέβετο ἀπεριορίστως τὸν ἄνδρα, ἔκλαυσε δὲ καὶ ἐπένθησεν

εἰλικρινῶς τὸν θάνατον αὐτοῦ. Τοιοῦτο δὲ κῦρος ἐπεῖχεν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν συμπολιτῶν, ὥςτε ἡ γνώμη αὐτοῦ ἦν δόγμα ὁσάκις ἀνεφύοντο ἐσωτερικαὶ ἐν τῇ πόλει ἀνωμαλίαι. Ἡ παρουσία τοῦ ἀνδρὸς ἤρκει νὰ συγκρατῇ τὴν ἀπειλουμένην ἔστιν ὅτε δημοσίαν τάξιν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν γνωστῶν Παρκερικῶν, καθ' ἣν ἕνεκα τῶν ἐν τῷ λιμένι Σύρου προςωρμισμένων ξένων πλοίων τὰ πνεύματα ἑκατέρωθεν ἦσαν ἐξημμένα, ἠδυνήθη νὰ ἀποσοβήσῃ ἐπικειμένας ῥήξεις καὶ συμφοράς, διευκολύνας οὕτω τὴν δυςχερῆ θέσιν τῆς Κυβερνήσεως, ἐφ' ᾧ καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος, ὃν ἰδίᾳ χειρὶ προςήνεγκεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Ὄθων κατὰ τὴν ἐν Σύρῳ μετάβασίν του. Ὁ βίος τοῦ Ἠλία Κεχαγιᾶ συνοψίζεται εἰς τοὺς τρεῖς τούτους ὅρους: *ἐργασία, καθῆκον, ἀγάπη*: ἀγάπη πρὸς τὸν οἶκον, τοὺς συμπολίτας, τὸ ἔθνος. Ἐπὶ τοιούτων βάσεων ἵδρυσε τὴν γλυκυτέραν εὐδαιμονίαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἣν συνεπλήρωσε διὰ τοῦ εὐτυχοῦς γάμου του μετὰ τῆς συζύγου του Ζαχαρὼς ἐκ τοῦ ἐν Τήνῳ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Νάζων, πρὸς μητρὸς δὲ ἐκ τῆς περικλεοῦς γενεᾶς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Οὐγγρο-Βλαχίας Νικολάου Μαυρογένους, ἀμφοτέρων πολλὰς θυσίας αἵματος καὶ χρήματος προςενεγκόντων ὑπὲρ τοῦ ἔθνους. Οὕτω δὲ βιώσας ἐν ἀδιαλείπτῳ ἀρετῇ καὶ ἐργασίᾳ ἀπεδήμησεν εἰς Κύριον τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1885, κληροδοτήσας τοῖς μὲν ἀπογόνοις αὐτοῦ ὄνομα σεβαστόν, εἰς τὴν *Ἀτμοπλοϊκὴν Ἑταιρίαν* δεκαπλάσια τὰ κεφάλαια αὐτῆς, εἰς δὲ τὴν χώραν μίαν τῶν κοινωφελεστέρων ἐπιχειρήσεων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ὅταν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἴστρου μέχρι τοῦ Ταινάρου ὑπὸ τοὺς ἐκραγέντας κεραυνοὺς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἡ ἐλευθερία πυριφλεγὴς καὶ αἱμόφυρτος κρατοῦσα τὴν δάφνην τῆς δόξης καὶ τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον, καὶ αἴρουσα ὑψηλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν τὸ θεῖον μέτωπον διήλαυνε τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ὁ Γεώργιος Παράσχος, βρέφος ἔτι μόλις ἰδὸν τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ἐλικνίζετο εἰς τὰ γόνατα πεφιλημένης μητρὸς καὶ ἐθαυκαλίζετο καὶ ἐγαλουχεῖτο ἐν Χίῳ ὑπὸ τὸν κρότον καὶ τοὺς παιᾶνας τοῦ πολέμου παρὰ τὰ ᾄσματα τῆς ἁρματωλικῆς ποιήσεως καὶ τοὺς σπαρακτικοὺς στόνους τῶν πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος σφαγιαζομένων θυμάτων. Ἀλλ' ἐὰν δὲν ὑπῆρξεν ὁμήλικος καὶ συμπολεμιστὴς τοῦ Βότσαρη καὶ τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου, ἐὰν δὲν ἠδυνήθη νὰ περικλείσῃ εἰς τὴν ἁβρὰν τότε χεῖρα τὸ λάβαρον τῆς

ἐθνεγερσίας, νὰ ῥιφθῇ ἐν μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς καὶ ν' ἀναγράψῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρὰ τὰ εὐκλεᾶ ὀνόματα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐθνικῶν μαρτύρων, ἀνήκει οὐχ ἧττον εἰς τὴν ἀθάνατον γενεὰν τοῦ 1821, ἧς ὑπὸ τὴν μεγαλουργὸν ἐπίδρασιν ᾐσθάνθη τὴν ζωὴν καὶ ἠνδρώθη καὶ ἠκροάσθη τοὺς μεγάλους πόθους καὶ ἐξύμνησε τοὺς ἄθλους καὶ ἠνέῳξε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν διάνοιαν εἰς τὰ μεγάλα ἐθνικὰ ἰδεώδη, τὰ ὁποῖα ἠλέκτριζον τὴν ἔνδοξον ἐκείνην γενεάν. Διότι ἐν τῇ εὐρείᾳ αὐτοῦ καρδίᾳ ὁ Γεώργιος Παράσχος περιέκλεισε ὅλην τὴν ἐποποιΐαν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ἐν ταῖς ἀναμνήσεσι τοῦ ὁποίου ἔζη, ἐνεπνέετο καὶ ἐμεγαλύνετο ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ ψυχή.

Κατὰ τὴν μυριόνεκρον σφαγὴν τῆς Χίου, καθ' ἣν ἡ αἱμοχαρὴς τουρκικὴ μάχαιρα ἔσφαξεν ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῶν τῆς τλήμονος μητρὸς δύο αὐτῆς μικρὰ θυγάτρια, ὁ Γεώργιος, νήπιον τότε, μόλις ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς γαλλικῆς σημαίας, δι' ἧς ἔσπευσεν ἐκ τοῦ ἀπέναντι κειμένου μεγάρου του νὰ περιβάλῃ τὸ βρέφος μετὰ τῆς μητρὸς ὁ φιλέλλην πρόξενος τῆς Γαλλίας. Ὁ πατὴρ τοῦ Γεωργίου, ὅστις, καταφυγὼν εἰς τὰ ὄρη τῆς ἐρημωθείσης Νιόβης τῆς Μεσογείου, ἐμάχετο ἐκδικούμενος τὸ αἷμα τῶν ἀθώων σφαγίων, κατῆλθεν νύκτα τινὰ ὡσεὶ ἐξ ἐμπνεύσεως θείας καὶ παραλαβὼν τὴν μητέρα μετὰ τοῦ βρέφους ὡδήγησεν εἰς Ναύπλιον, ἔνθα καταλιπὼν τὴν προσφιλῆ παρακαταθήκην ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔδραμε καὶ πάλιν εἰς τὰς φλόγας τοῦ πολέμου ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Νικηταρᾶ μαχόμενος μέχρι πέρατος τοῦ ἀγῶνος, ἐξ οὗ ἀπεκόμισε, γέρας ἐπίζηλον καὶ τιμαλφές, ἓν παράσημον καὶ πλείστας πληγὰς ἐπὶ τοῦ στήθους. Οὕτω,εἰ λοιπὸν οἱ ὀλολυγμοὶ τῆς σφαζομένης Χίου ἔπληξαν τὸ οὖς τοῦ Γεωργίου, βρέφους ἔτι ὄντος, ὅπερ μετὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος ἐθήλασε τὸ κατὰ τῆς τυραννίας ἄσπονδος μῖσος καὶ τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα, οἱ πρῶτοι δὲ παλμοὶ οἱ δονήσαντες τὰ παιδικά του στήθη ἦσαν οἱ παλμοὶ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου. Βραδύτερον ὑπὸ τοὺς ἀοιδίμους διδασκάλους τοῦ Γένους, τὸν Λεόντιον ἐν Ναυπλίῳ καὶ τὸν Γεννάδιον ἐν Ἀθήναις, ἐπιτίσθη τὰ πρῶτα νάματα ὑγιοῦς παιδείας, διεμόρφωσε δὲ τὴν ὡραίαν αὐτοῦ ψυχὴν πρὸς τοὺς ἀναλλοιώτους νόμους τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ὡραίου καὶ ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὴν λύραν οἰστρήλατος ὅπως ἐξυμνήσῃ τοὺς ἄθλους καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἀγῶνος, ἥτις ἀείποτε ἐπλήρου ἐμπνεύσεως καὶ θάμβους τὴν εὐπετῆ φαντασίαν τοῦ Γεωργίου. Παρὰ τὰ ὑψηλὰ ὅθεν αναστήματα τῆς ἐνδόξου γενεᾶς τοῦ 1821, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ὑπερηφάνων ἐκείνων ἡρώων, οὓς ἐγγύτατα ἐγνώρισε καὶ ἠγάπησε καὶ ἐθαύμασεν, ηὐξήθη καὶ ἠνδρώθη ὁ Γεώργιος, ἔμπλεως ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὰς μεγάλας ἰδέας καὶ τὰ μεγάλα ἔργα, ὧν ὑπῆρξεν ὁ μουσόληπτος Βάρδος

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ἔφηβος ἔτι ὁ Παράσχος εἶχε προτάξει εὐθαρσῶς τὰ στήθη κατὰ τῆς βαυαρικῆς δυναστείας, ἣν ἐθεώρει καὶ οὗτος ἀντίδρασιν κατὰ τῶν ὑψηλῶν ἐθνικῶν πόθων, πικρὰ βαλὼν σατυρικὰ βέλη καὶ διὰ φλογερῶν πατριωτικῶν ἄρθρων ὑπεκκαίων τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα κατὰ τοῦ ἀπολυτόφρονος συστήματος τῶν Βαυαρῶν, ἐνεργὸν λαβὼν μέρος κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἔξωσιν αὐτῶν.

Τὰ μάλιστα ἐπέδρασε τῶν φρονημάτων τοῦ Παράσχου ἡ ἰδιάζουσα ὑπόληψις καὶ ἐμπιστοσύνη, δι' ἧς περιέβαλλε τὸν νεαρὸν μουσόληπτον ὁ ἔξοχος πολιτικὸς ἀνὴρ Ἰωάν. Κωλέττης, ὁ συλλαβὼν καὶ πιστεύων εἰς τὴν ἰδέαν μιᾶς μεγάλης Ἑλλάδος πρὸς ἐκπολίτισιν τῶν παρὰ τὸν Αἷμον λαῶν, καὶ οὗ διετέλεσεν ἰδιαίτερος γραμματεύς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωλέττου προςελήφθη ὡς συντάκτης τῶν πρακτικῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου, ἐξ ἧς μετὰ τεσσαρακονταετῆ συνεχῆ καὶ εὐδόκιμον ἐργασίαν ἀπέσπασεν αὐτὸν ἐσχάτως ἡ μικρολόγος καὶ μικρορραδιοῦργος πολιτικὴ τῆς ἡμέρας. Ἐνεργῶς μετέσχε τῆς ἐξώσεως τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος, ἐξ ἀκραιφνοῦς, εἰ μὴ λελογισμένου, ὁρμώμενος αἰσθήματος, δημοφιλεῖς δ' ἐγένοντο οἱ πικροὶ κατ' αὐτῆς στίχοι ἀνὰ τὰ στόματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἰ καὶ βραδύτερον ἔχυσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀχιλλέως, ἀδελφοῦ τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὰ αἰσθήματα, ἀποδόντος δικαιοσύνην εἰς τὸν σκληρῶς παραγνωρισθέντα μονάρχην, πικρὰ μεταμελείας δάκρυα. Περιπαθεῖς καὶ μελῳδικοὺς τόνους ἀνέδωκεν ἡ λύρα τοῦ Γεωργίου κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ καὶ δὲν ὑπῆρξεν ἐθνικὴ συμφορὰ καὶ ἐθνικὴ περιπέτεια, ἥτις δὲ διῆλθε διὰ τῶν παλμῶν τοῦ στήθους του καὶ δὲν ἐδόνησε τὴν καρδίαν του ἅμα καὶ τὴν λύραν εἰς ἔκφρασιν χαρᾶς ἢ πατριωτικοῦ ἄλγους, διότι ὁ Παράσχος συνεπλήρου τὴν πλειάδα τῶν ἐθνικῶν ἀοιδῶν μετὰ τῶν Σούτσων, τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Ζαλακώστα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀχιλλέως

Ἀλλ' ὅταν εἶδεν ἀντιπαρελθόντας τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς ἥρωας τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐκ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τοὺς σιδηροῦς καὶ ὑπερηφάνους ἐκείνους χαρακτῆρας, ὧν τὸν θάνατον ἀλληλοδιαδόχως ἐθρήνησε μεθ' ὅσης περιπαθείας εἶχεν ἐξυμνήσει καὶ τὰ ἆθλά των, ὅταν ᾐσθάνθη ἀποπνιγομένην τὴν μεγάλην αὐτοῦ ψυχὴν ἐν τῇ ἀσφυκτικῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς νεωτέρας πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, καὶ εἶδε τοὺς νεωτέρους πολιτικοὺς κωμῳδοὺς παρῳδοῦντας τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τοῦ ἔθνους, ἀπεσύρθη τῆς περὶ αὐτὸν διεγειρομένης τύρβης, καὶ ξένος τοῦ πέριξ μικροπράγμονος κόσμου καὶ τῶν ὑλιστικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς συνεκεντρώθη εἰς τὰς ἰδίας ἀναμνήσεις καὶ τοὺς ῥεμβασμοὺς ἄλλου κόσμου ἐκλιπόντος ἢ ἀγνώστου, ὃν ἀπινδαλμάτιζεν ὑπὸ τὰ βεβαρημένα ὄμματα τοῦ κεκμηκότος ἀοιδοῦ ἡ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀχιλλέως του τρυφερὰ στοργὴ καὶ ἡ πρὸς τὸ ἀρχαῖον

ἐθνικὸν μεγαλεῖον ἔνθεος αὐτοῦ λατρεία. Οὕτω δ' ἐν τῇ διπλῇ ταύτῃ ἀγάπῃ, δι' ἧς ἔζη ἀκόμη, διήρχετο ξένος ὡσεὶ ἀπιθανότης ἐν μέσῳ ἡμῶν, μὲ τὴν λευκήν του φουστανέλλαν, τὸ εὐθυτενὲς ἀνάστημα καὶ τὸ εὐρύ του μέτωπον, οἱονεὶ ζωντανὴ ἔτι εἰκὼν τῆς γενεᾶς τοῦ 1821, ἧς διέσῳζε μόνος ἴσως τὰς ἰδέας, τὰ αἰσθήματα, τὸ ἦθος, τὸ ἔνδυμα καὶ τὴν πρὸς τὰ πάτρια πίστιν, ὑπνοβάτης ἄλλου κόσμου ὀνειροπολῶν τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον, ἠλεκτριζόμενος δὲ μόνον ὁσάκις ὄνομά τι ἀθάνατον ἢ ἠχώ τις ἐκ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Γραβιᾶς ἐκήλει τὸ οὖς αὐτοῦ. Καὶ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ Γεωργίου τοὺς ἀμιμήτους ἐκείνους στίχους, οὓς ἐκαλλιτέχνησεν ὁ ἀγαπητός του Ἀχιλλεὺς ἐν τῷ *Ἀγνώστῳ*.

Δὲν ἔζη· ὠνειρεύετο· ῥεμβώδης ἐκλανᾶτο,
Ἀπεκοιμήθ' εἰς τὴν Ἐδὲμ κ' ἠγέρθη ἐδῶ κάτω.

Τελευταῖον, κουρασθεὶς ἐκ τῆς ἀδρανοῦς καὶ φθισικῆς πολιτικῆς, δι' ἣν κατέρρεε τὸ οἰκοδόμημα τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἐθνικῶν πόθων, εἶχεν ἀποσυρθῇ ἐν τῷ βάθει τῆς περὶ αὐτὸν οἰκογενειακῆς γαλήνης καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ὁμηρικοῦ κόσμου, ζητῶν νὰ ἐπανεύρῃ εἰς τὰ ἀθάνατα ἔπη τοῦ τυφλοῦ ἀοιδοῦ τὴν ἐκπνεύσασαν γενεὰν τῶν ἡρώων τοῦ 1821. Εὗρε δ' αὐτὸν ὁ θάνατος καθ' ὃν ἀκριβῶς χρόνον μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως του ἐμελέτα τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου φιλοτεχνῶν εἰς ὡραίους στίχους τὰς καλλονὰς καὶ τὸ ὕψος αὐτῶν, ἃς ἤλπιζε νὰ καταστήσῃ οὕτω προσιτὰς εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν.

Διὰ τῶν ὀλίγων ἐνταῦθα γραμμῶν, ἃς χαράττομεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἡμερολογίῳ μᾶλλον εἰς μνημόσυνον τοῦ πολυκλαύστου Γεωργίου, δὲν ἀξιοῦμεν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν καὶ εἰδικὴν μελέτην τῆς συμπαθοῦς ποιητικῆς αὐτοῦ φύσεως. Περὶ τοῦ Γεωργίου Παράσχου, ὡς ὑποφήτου τῆς νέας ἑλληνικῆς Μούσης ἐκπροσωπήσαντος πιστῶς τὸ μέγα ἐθνικὸν ἰδεῶδες οὐ μόνον ἐν τοῖς μελῳδικοῖς ἔπεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τοῖς αἰσθήμασι δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ, ἄλλοις ἀλλαχοῦ ἀπόκειται. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀποτίνοντες φόρον εὐγνωμοσύνης ἐχαράξαμεν ἀσθενῆ ὧδε σκιαγράφησιν, πενθοῦντες εἰλικρινῶς τὴν ἀπώλειαν τόσῳ πολυτίμου ὅσῳ καὶ σπανίου ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀνδρός.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΗΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ σκληρὸς θάνατος τοῦ ἀοιδίμου Γεωργίου Ζηνοπούλου, ὃν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Μαΐου πενθεῖ ἡ πατρίς, δύναταί τις ἀληθῶς εἰπεῖν ὅτι κατέλιπε κενὸν μέγα καὶ δυσαναπλήρωτον. Διότι ὁ Ζηνόπουλος ὑπῆρξε διακεκριμένη πράγματι προσωπικότης ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ, κεκτημένη ἴδιον τύπον ἐπὶ τῶν σκέψεων, τῶν λόγων, τῆς δράσεως, τῶν ἔργων, τόσῳ μᾶλλον

ὑπερέχουσα καὶ ἐπιβάλλουσα, ἐάν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς εἰςπηδῶντες συνήθως ὡς ἀπὸ μηχανῆς, ὑπὸ τὰς γνωστὰς συνθήκας καὶ τοὺς ἀνεστραμμένους παρ' ἡμῖν ὅρους, εἰσὶν ἀντιγραφὴ καὶ ἀναπαράστασις ἀλλήλων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπουσιωδῶς παραλλάσσουσα. Ἀλλ' ὁ Ζηνόπουλος ἦν ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν σπανίων ἐκείνων ἐνεργητικῶν καὶ ἀκουράστων χαρακτήρων, οἵτινες ἔχοντες πλήρη συνείδησιν τῆς ἰδίας ἀξίας καὶ ἀσκοῦντες ὑπερβάλλον ἠθικὸν κράτος ἐφ' ἑαυτῶν, τὴν μυστηριώδη δηλονότι ἐκείνην δύναμιν, ἐξ ἧς προέρχονται τὰ ἔκτακτα φαινόμενα τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, δὲν ἀπεκδέχονται τὴν ἐξ αὐτομάτου δημιουργίαν κοινωνικῆς θέσεως ἐκ συνδυασμῶν ἀλλοκότων τῆς τύχης καὶ τῆς ἐξαρτήσεως τῶν περὶ αὐτοὺς πραγμάτων, ἀλλὰ δημιουργοῦσι καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτὴν ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει. Ἀληθῶς δὲ ἡ μελέτη τοῦ βίου τοῦ Ζηνοπούλου ἐπιμαρτυρεῖ τὸ ἠθικὸν τοῦτο φαινόμενον, τόσῳ ἀτυχῶς σπάνιον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς πολιτευτῶν.

Ὁ Γεώργιος Ζηνόπουλος, ἐκ τῆς εὐάνδρου Εὐρυτανίας ὁρμώμενος, σπουδαστὴς ἔτι ὢν ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας, εἶχε νὰ παλαίσῃ αὐτόχρημα κατὰ τῆς ζωῆς, ὑπὸ ὅρους ἥκιστα εὐνοϊκοὺς ἐμφανιζομένης. Ὅσοι ἐγνώρισαν μείρακα ἔτι τὸν Ζηνόπουλον, μὲ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἀντίληψιν καὶ τὰ ἐξαστράπτοντα ὄμματα, μὲ τὸ ἀνήσυχον ἐκεῖνο πνεῦμα, δι' οὗ παρετήρει καὶ ἀνέλυε καὶ συνεδύαζε καὶ ἀνεμόρφωνε τὰ πράγματα ἐνωρὶς ἀκόμη, πρὸ οὐδενὸς κωλύματος ὑποχωροῦντα καὶ καρτερικῶς διασπῶντα τὰς περὶ αὐτὸν ἀλλεπαλλήλους ἀντιδράσεις, δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τῆς πρωΐμου ἐντάσεως τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ Ζηνοπούλου, ἀναπτυσσομένων κατ' ἀντίστροφον λόγον πρὸς τὴν δυςμένειαν τῶν περιστάσεων. Τὴν ὑψίστην ψυχολογικὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἐπικτήτου ἀποφηναμένου· *τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν*, ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ ἐνσαρκουμένην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ζηνοπούλου, δυνηθέντος νὰ ὑποτάξῃ, ὡς εἰπεῖν, τὰς ἐναντιότητας τῆς τύχης ὑπὸ τὸ κράτος συνεχοῦς, ἀδιαπτώτου βουλήσεως. Συνδυάζων σπανίαν ἀπὸ φύσεως νοημοσύνην πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς μελέτης καὶ τῆς πείρας παρατήρησιν, βαθμηδὸν μορφουμένην μέχρι καταπληκτικῆς ἀναλυτικότητος, ἐχάραξεν ἰδίαν ὁδόν, ἣν ἠκολούθησεν ἀπαρεγκλίτως μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. Αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τῶν πρώτων βαθμίδων τῆς ἱεραρχικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ κλίμακος ἠδυνήθη νὰ ἀνέλθῃ εἰς περιωπὴν σημαίνουσαν χωρὶς ποτε νὰ θυσιάσῃ τὰς ἰδίας πεποιθήσεις, τὰς ἀρχάς, τὸ φρόνημα καὶ τὴν φιλοτιμίαν, ἀρκεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν Ζηνόπουλον.

Νεαρώτατος ἔτι, μήπω εἰκοσαέτης, ἠναγκάσθη πρὸς συμπλήρωσιν τῶν πανεπιστημιακῶν αὐτοῦ σπουδῶν νὰ δεχθῇ γραφικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ Διευ-

φύνσει τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας ὑπὸ τὸν μακαρίτην Τισσαμενόν, ὃν ἠκολούθησε κατὰ τὴν ἐν Ἠπείρῳ ἐπανάστασιν τοῦ 1855, καὶ ὅστις διαγνοὺς τὴν ἐξιδιασμένην ἱκανότητα τοῦ Ζηνοπούλου ἐπανελθὼν εἶχε συστήσει αὐτὸν εἰς τὴν πεφωτισμένην ἐκτίμησιν τοῦ ἀοιδίμου Μαυροκορδάτου, σχηματίσαντος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο Κυβέρνησιν καὶ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ τὴν θέσιν τοῦ ἰδιαιτέρου γραμματέως. Ἔκτοτε παραμείνας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ἀνῆλθε διὰ τῆς ἰδίας ἀξίας μίαν πρὸς μίαν τὰς βαθμίδας αὐτῆς, ἀγαπώμενος καὶ ἐκτιμώμενος ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ὑπουργῶν, ὧν ἀπετέλει ἀναπόσπαστον βοήθημα ἐν τῇ πολυπλόκῳ ὅσον καὶ ἐπιμόχθῳ ταύτῃ ὑπηρεσίᾳ, ἧς ἀνεδείχθη ἀπαράμιλλος εἰδικότης. Καταπληκτικὴ ἦν ἡ ταχύτης καὶ ἡ εὐχέρεια μεθ' ἧς διεξῆγε τὴν ἐργασίαν ταύτην μέχρι βαθείας νυκτὸς κύπτων ἐπὶ σωροῦ ἐγγράφων, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν τυπικὴν συνήθη ἐνέργειαν αὐτῶν, ἀλλὰ μελετῶν καὶ παράγων καὶ καινοτομῶν ἐπὶ παντὸς ζητήματος ἀναγομένου ἰδίως εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν, πλεῖστα ὑποδείξας μέτρα πρακτικώτατα πρὸς βελτίωσιν τοῦ παρ' ἡμῖν συστήματος τῶν φυλακῶν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας. Καίπερ δὲ πολυάσχολος ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ, οὐχ ἧττον δὲν ἔπαυεν ἀδιαλείπτως ἀσχολούμενος καὶ ἰδίᾳ εἰς σχετικὰς τῶν κλάδων τούτων μελέτας, ἃς συνεπλήρωσε μεταβὰς ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν Ἑσπερίον μεθ' ὅλην τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ὑλικῶν μέσων

Τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα ἀνέδειξεν ὁ Ζηνόπουλος καὶ ὅταν πραγματωθείσης τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, εἶχεν ἀποσταλῆ μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Θρ. Ζαήμη πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν νέων αὐτόθι ἀρχῶν. Ὡς ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν εἶχεν ἀσχοληθῆ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ τέως πρωθυπουργοῦ κ. Θ. Δεληγιάννη περὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας, ἥτις διὰ τὸ εὐμέθοδον καὶ τὴν ὀργανικὴν τῆς ὕλης κατάταξιν ἀποβαίνει πολύτιμον ἐφόδιον εἰς τοὺς περὶ τὴν μελέτην αὐτῆς ἐγκύπτοντας. Ὡς πολιτικὸς δὲ φίλος τοῦ Κουμουνδούρου μεθ' οὗ δι' ἀμοιβαίων δεσμῶν ὑπολήψεως συνεδέετο, ἀνεδείχθη πρακτικώτατος νοῦς, γενόμενος ὁ δεξιὸς βραχίων αὐτοῦ ἐν τῷ πολυδαιδάλῳ ἔργῳ τῆς διοικήσεως, ἧς ὁ Ζηνόπουλος ἦν ἡ ψυχὴ καὶ ἡ δύναμις. Πλὴν τῆς θέσεως τοῦ Γεν. Γραμματέως ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν εἶχε δεχθῆ καὶ τὴν τοῦ νομάρχου Κυκλάδων πρὶν ἢ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, ἐν ᾗ κατέλιπε, μνημεῖα τῶν περὶ διοικήσεως πρακτικῶν αὐτοῦ σκέψεων, περισπούδαστα ἔγγραφα κατὰ τὴν μετὰ τοῦ ὑπουργείου διαμειφθεῖσαν ἐπὶ πολλῶν σχετικῶν ζητημάτων ἀλληλογραφίαν.

Ὁ Ζηνόπουλος συναισθανόμενος τὴν ἑαυτοῦ χρησιμότητα καὶ ἀνεξαντλήτους δυνάμεις ὅπως ἐπιδοθῇ εὐρύτερον εἰς τὰ πράγματα τῆς πολιτείας,

ἐνεκολπώθη ἀπὸ τοῦ 1875 ὁριστικῶς τὸ πολιτικὸν στάδιον, ἐκλεχθεὶς ἀντιπρόσωπος τῆς προσφιλοῦς του Εὐρυτανίας καὶ καταλαβὼν εὐθὺς ἔγκριτον θέσιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ κοινοβουλίῳ. Κάτοχος τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας οὐ μόνον ἐν τῇ κατ' ἰδίαν μελέτῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῆς, ἣν ἀνέπτυξεν ἐν τῇ διοικητικῇ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ, ὅσον ἴσως οὐδεὶς ἕτερος πρὸ καὶ μετ' αὐτόν, ἐγκρατὴς τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν καὶ τῶν εὐρυτέρων πολιτικῶν καὶ διπλωματικῶν μελετῶν, περὶ ἃς ἀπὸ πολλοῦ ἠσχολεῖτο, πεπροικισμένος διὰ λεπτῆς ἀντιλήψεως καὶ εὐφραδείας ἀσυνήθους, διαπνεόμενος δὲ καὶ ἐξ εἰλικρινοῦς πατριωτικοῦ αἰσθήματος ἠδυνήθη νὰ διακριθῇ ὡς ἓν τῶν ἀρίστων μελῶν τοῦ κοινοβουλίου, ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ὁποίου ἀντηχεῖ ἔτι ὁ μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του πολιτικὸς λόγος, ὁ πλήρης ὕψους ἅμα καὶ πρακτικῆς σημασίας, δι' οὗ προοιωνίζετο προσεχὲς ἐνεργητικώτερον στάδιον ἐν τῇ πολιτείᾳ. Φύσει προσηνὴς καὶ ἁβρὸς τοὺς τρόπους ἀνέπτυσσεν ἀπαράμιλλον πειθὼ εἴτε ἐν ταῖς δημοσίαις εἴτε ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν διαλέξεσιν αὐτοῦ, ἐξυψῶν καὶ γενικεύων τὰ ζητήματα ἐκ τοῦ ταπεινοῦ χρωματισμοῦ, εἰς ὃν ἡ μικρολόγος μικροπολιτικὴ κατεβίβαζεν αὐτά, διὰ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ πνεύματος, ὑφ' οὗ ἀπὸ πεποιθήσεως καὶ οὐχὶ ἐκ ματαιόφρονος ἐπιδείξεως ἠλαύνετο.

Ἀτυχῶς ὅμως ὅλη ἐκείνη ἡ φωτοβόλος διάνοια, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ εὐγενεῖς παλμοὶ τῆς μεγάλης καρδίας ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου, ὅλη ἐκείνη ἡ σαγηνευτικὴ δύναμις τῶν ἀψευδῶν χειλέων ἔσβεσε καὶ ἐνεκρώθη διὰ μιᾶς, ὡς χορδαὶ τόξου ὑπὲρ τὸ δέον ἐνταθεῖσαι. Καὶ εὗρεν ὁ θάνατος νὰ πλήξῃ τὰ στήθη ἐκεῖνα τὰ πλήρη σθένους καὶ ζωῆς ἐν ᾗ ἀκριβῶς ἐποχῇ ἡ Ἑλλάς, ὑποστᾶσα τὸ μαρτύριον τῶν τελευταίων πικρῶν δοκιμασιῶν, εἶχεν ἀνάγκην νέας πολιτικῆς ζωῆς, ὑπὲρ ἧς ὁ ἀοίδιμος Ζηνόπουλος ἦτο γλυκεῖα ἅμα ἐγγύησις καὶ παραμυθία.

Χ. ΤΥΠΑΛΔΟΣ ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗΣ

Γόνος ἐπισήμου ἱστορικοῦ οἴκου ἐκ τῆς εὐάνδρου Κεφαλληνίας ὁ Χαράλαμπος Τυπάλδος Πρετεντέρης εἶδε τὸ φῶς ἐν Ληξουρίῳ τῷ 1818, ἐξεπαιδεύθη δὲ κατ' ἀρχὰς ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἐν Ἀθήναις ἐπιδοθεὶς μετὰ ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱερωτάτης τέχνης τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἣν διεπέρανεν ἐπὶ ὀκταετίαν ὅλην ἐν Παρισίοις μετὰ τηλικούτου θρησκευτικοῦ ἔρωτος, ὥστε ἔκτοτε εἶχεν ἐπισπάσει τὴν ὑπόληψιν τῶν διακεκριμένων αὐτοῦ καθηγητῶν καὶ ἰδίως τοῦ ἐξόχου τότε κλινικοῦ **Boulliaud**, οὗ ἐπὶ μακρότερον ἠκροάσθη. Ἐπανακάμψας εἰς τὴν γενέθλιον τῷ 1849 προσήνεγκεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς

τὰς πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἅμα ὡς ἐνέσκηψεν αὐτόθι τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ βροτολοιγὸς χολερικὴ ἐπιδημία, σπανίαν ἐπιδειξάμενος ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν ἀγαθοεργὸν ἐνάσκησιν τῶν ὑψίστων καθηκόντων αὐτοῦ, οὐ μόνον παρέχων δαψιλῶς πᾶσαν συνδρομὴν εἰς τοὺς πάσχοντας ἀλλὰ καὶ τὴν νόσον μετ' ἐπιμονῆς σπουδάζων καὶ διερευνῶν καὶ τότε καὶ μετέπειτα ὅταν ἐξερράγη αὖθις ἐν Κερκύρᾳ, περὶ ὧν ἐν ὥραις ἀνέσεως συνέγραφεν ἐν ἰδίοις ὑπομνημονεύμασι τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτοῦ πορίσματα. Ἀπὸ τοῦ 1851 διορισθεὶς καθηγητὴς ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ ἐδίδαξε μέχρι τῆς ἀφομοιώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ὅτε ἐδόθη αὐτῷ ἡ ἕδρα τῆς καθηγεσίας ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, οὗ διετέλεσε μέχρις ἐσχάτων ἐπιφανὴς ἱεροφάντης μυήσας μυριάδας ἑλλήνων ἰατρῶν τῆς θείας τοῦ Ἱπποκράτους τέχνης, εἰς ἣν ἐνεθάρρυνε καὶ προσήλου αὐτοὺς διὰ μειλιχίου συμπεριφορᾶς καὶ παρηγόρων λέξεων. Καρποὶ τῆς τριακονταπενταετοῦς αὐτοῦ διδασκαλίας ὑπῆρξαν πλεῖσται κατὰ καιροὺς ἐπιστημονικαὶ πραγματεῖαι, δι' ὧν ἐξετιμήθη τὰ μάλιστα ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ ἐξόχων ἰατρῶν, ἐκλεχθεὶς μέλος ἀντεπιστέλλον πολλῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων καὶ Ἀκαδημειῶν ὡς τῆς Πετρουπόλεως, Νεαπόλεως, Τουρίνου, Μαδρίτης. Μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ θανάτου εἶχε καταλεχθῆ ἐν τοῖς ὑποψηφίοις τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας διὰ τὴν ἕδραν μέλους ἀντεπιστέλλοντος.

Ἐν τῇ Ἰονίῳ Βουλῇ παρέστη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος Κεφαλληνίας, σπουδαίας δ' ὑπηρεσίας προσήνεγκεν ὡς διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου τῶν χολεριώντων ἐν Κερκύρᾳ. Παρηκολούθησε μετ' ἐπιστημονικῆς ἐφέσεως φιλερεύνου τὰς κατὰ τὰ ἔτη 1868—1869 ἐνσκηψάσας ἐπιδημίας ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος καὶ ἐξανθηματικοῦ τύφου, περὶ ὧν περισπουδάστους ἐξεπόνησε μονογραφίας. Ὑπῆρξε πρωτοβουλίᾳ καὶ πραγματώσει ὁ ἱδρυτὴς τοῦ *Ἐρυθροῦ Σταυροῦ*, τοῦ τόσον ἐθνωφελοῦς τούτου σώματος, ὑπείκων εἰς τὸ εὐγενὲς αἴσθημα τῆς φιλανθρωπίας, ἥτις ἦν τὸ ἰδιάζον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Χ. Τυπάλδου Πρετεντέρη, διότι ἡ πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς πάσχοντας ἰατρικὴ οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑλικὴ πολλάκις βοήθεια ἦν μία τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ ἀπολαύσεων ἐν τῷ βίῳ. Ὡς ἀρχίατρος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἀπήλαυεν ἀμερίστου ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης, ἰδιαζόντως δ' ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῆς ἡμετέρας βασιλίσσης, ἥτις ἔχυσε πικρὰ δάκρυα εἰλικρινοῦς πόνου ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός. Τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου του εἶχεν ἀπονεμηθῆ αὐτῷ τὸ παράσημον τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Σωτῆρος· εἶχε δὲ λάβει καὶ ἕτερα ξένων Κρατῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν Μεγαλόσταυρον τῆς Ἁγίας Ἄννης τῆς Ῥωσσίας. Ἀλλ' ὁ μᾶλλον ἐπίφθονος τίτλος ὃν θνήσκων ἔφερεν, ἦν ἡ βαθεῖα ὑπόληψις τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ὑπὲρ ἧς ἀκραιφνῶς εἰργάσθη.

Πάσχων ἐξ ἀνιάτου νοσήματος ὑπέστη καρτερικῶς τὸν θάνατον, ὃν προη-

σθάνθη καὶ προεῖπεν εἰς τοὺς οἰκειοτέρους αὐτῷ. τὴν νύκτα τῆς 29ης πρὸς τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου 1885.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΗΣ

Ὁ Δημήτριος Μπουντούρης ἀνήκει εἰς μίαν τῶν μᾶλλον ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν τῆς Ὕδρας. Παιδίον ἔτι ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῆς ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως κινδύνων καὶ ταλαιπωριῶν, διήνυσε δὲ τὰς πρώτας αὐτοῦ ἐγκυκλίους σπουδὰς μάλα ἐπιτυχῶς εἰς τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ Λύκειον τοῦ Eton. Κατὰ προτροπὴν τοῦ ἀοιδίμου Καποδιστρίου, ὅστις κατερχόμενος εἰς Ἑλλάδα εἶχε διέλθει ἐκ Λονδίνου, μετέβη ὁ Μπουντούρης εἰς Γενεύην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν, καθ' ἃς διεκρίθη ἀναπτύξας ἀπαραμίλλως τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ χαρίσματα, μεθ' ὃ ἐν ἡλικίᾳ δεκαοκτὼ ἐτῶν διωρίσθη γραμματεὺς τῆς ἐν Μονάχῳ ἑλληνικῆς πρεσβείας ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον πρεσβευτὴν ἐν ἔτει 1833. Ἔκτοτε ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ τῆς διπλωματίας στάδιον διέπρεψεν καὶ ἐθαυμάσθη ἐν μέσῳ ἐπισήμων διπλωματικῶν κύκλων πολλαχοῦ τῆς ἀλλοδαπῆς διά τε τὸ ἀστραπηβόλον πνεῦμα, τὴν γνῶσιν ξένων γλωσσῶν καὶ τὴν οικὴν εὐρυμάθειαν, ἰδίᾳ δὲ διὰ τὴν ἀριστοκρατικὴν λεπτότητα τῶν τρόπων καὶ τῶν ἕξεων αὐτοῦ. Ἐνεργῶς μετέσχε καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτικοῦ σταδίου συμπράξας, ἐντὸς τῶν ὅρων τῆς εὐπρεπείας καὶ τῆς νομιμοφροσύνης, εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ὄθωνος ἀντιπολίτευσιν διὰ τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπερόχου θέσεως καὶ τῆς ἐξόχου προσωπικότητος, ἐλαυνόμενος ἐξ ἀκραιφνῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων, ἅτε ὀπαδὸς τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ἐπιδρώσης τότε ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Διετέλεσε πληρεξούσιος τῆς Ὕδρας κατὰ τὰς δύο ἐθνικὰς συνελεύσεις, πρόεδρος τῆς Βουλῆς πρὸ τῆς Μεταπολιτεύσεως, εἶτα δ' ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἐσχάτως, μετὰ τὴν ἄλλοτε πλουσιοπάροχον ἐλευθεριότητα εἰς βίον πολυτελῆ ὡς ἐκ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ὑπερόχου θέσεως, περιῆλθεν εἰς ἔνδειαν, ἥτις κατέστησε πικρὰς τὰς ἡμέρας τοῦ γήρατος, ἀπολέσας σχεδὸν καὶ τὴν ὅρασιν ἐκ τῶν ἥκιστα ἀνεκτῶν δυσχερειῶν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον τὸν γηραιὸν πρεσβύτην, ὃν ἐλησμόνησεν ἡ ματαιοδοξία τοῦ κόσμου ἅμα ὡς ἡ τύχη ἠδίκησεν αὐτόν, οὐδέποτε ἐγκατέλιπεν ἡ φαιδρότης τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἑτοιμότης περὶ τὴν χαριτολογίαν καὶ τὰς ποικίλας αὐτοῦ γνώσεις, ὑπομιμνήσκουσα τὸν ἄλλοτε ἐξαίρετον εὐπατρίδην τῆς Ὕδρας.

Ἐτελεύτησεν ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἐν Πόρῳ, ἔνθα ἐπ' ἐσχάτων ἡσύχαζεν ἰδιωτεύων ὁ τοσοῦτον συμπαθὴς ἀλλ' ἀτυχὴς Δ. Μπουντούρης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Φ. ΣΚΟΚΟΥ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΤΟΥ 1887

ΤΜΗΜΑ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

Τυπος Λιμοκοντορου

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

Εἰς τὸν ἐφευρέτην τοῦ εἰρηνοπολέμου

Α'.

Ἐμπρὸς καὶ 'πίσω, ὄχι, ναί· λαγός, μὰ καὶ λειοντάρι,
Κρύο, φωτιά· 'ς τὸν τόπο, μάρς! μ' ἐλιὰ καὶ μὲ χαντσάρι,
Μ' εἰρήνη καὶ μὲ πόλεμο, μὲ προ-υποχωρήσεις
'Σ τὴν Ἤπειρο ξεκίνησες χωρὶς . . . νὰ τὸ κουνήσῃς.
Τοὺς Τούρκους θὰ χαντάκωνες, προτοῦ μᾶς χαντακώσῃς,
Ἀλλὰ μᾶς ἐξεθέωσες, πρὶν μᾶς ἀποθεώσῃς!

Β'.

Εἰς τὸν ἴδιον

Κ' ἐνῷ μᾶς ἐβεβαίονες γιὰ τὴν Μακεδονία,
Ὀλίγο καὶ θὰ χάναμε κι' αὐτὴ τή. . . .Γορτυνία.

Γ'.

Εἰς τὸν ἴδιον
ἐφευρόντα καὶ τὰ λάχανα

Μὲ δάφναις θὰ 'στεφάνονες τὰ τόσα σου φουσάτα,
Ἂν δάφναις, *λάχανα, φωναῖς* δὲν τἄκαμνες σαλάτα.

Δ'.

Εἰς τὸν αὐτὸν
ὡς εἶδος ἐπιμύθιον

Καὶ μέσ' ς' αὐτὴ τὴ λαχανολογία
Κ' ἐγὼ ὤ! μὰ τὸν Ἄρην, θὲ νὰ τἄχανα
Ἂν δὲν 'θυμόμουν μία παροιμία:
«Κατὰ τὴν κοπριά μας καὶ . . . τὰ λάχανα!»

ΣΑΤΑΝΑΣ

ΜΩΣΑΪΚΟΝ

Ὁ αὐτάρεσκος ἔχει μόνον θαυμαστὴν τὸν ἑαυτόν του.

*

Γυναῖκα χωρὶς εὐμορφίαν εἶνε ἄνδρας μὲ φουστάνια.

*

Ὑπάρχει βάθος ζοφερώτερον ἀπὸ τὰ σκότη τῆς νυκτός· εἶνε ἡ νὺξ τῆς καρδίας.

*

Ἡ ὀδύνη ἡ κραυγάζουσα ὀλίγον συγκινεῖ. Κραυγάζει καὶ ὁ κύων ἂν πατήσητε τὸν πόδα του. Φρικτὴ εἶνε ἡ σιωπῶσα ὀδύνη.

*

Ὁ πνευματώδης φαίνεται μωρὸς ὅταν δὲν ὁμιλῇ, ἀλλ' ὁ μωρὸς δὲν φαίνεται πνευματώδης ὅταν ὁμιλῇ.

*

Οἱ ἐπίσημοι ἄνθρωποι ὁμοιάζουσι μὲ τὰ ὄρη. Μακρόθεν φαίνονται γιγάντια, ἀλλ' ἅμα φθάσῃ τις εἰς τὴν κορυφὴν λέγει: «Πῶς: τόσον μόνον:»

*

Τὰ συνοικέσια ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ῥήματα· διαιροῦνται καὶ αὐτὰ εἰς ὁμαλὰ καὶ ἀνώμαλα.

*

Ἐν τῷ ἔρωτι ἡ γυνὴ ὁμοιάζει μὲ κλειδοκύμβαλον, τὸ ὁποῖον

χαρίζει τὴν μελῳδίαν του μόνον εἰς ἐκεῖνον ὅστις εἰξεύρει νὰ τὸ παίξῃ καλά.

*

Τὰ ζῷα ἐπλάσθησαν πρὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδοὺ διατί προτιμῶνται πάντοτε ἐν τῇ ἑλληνικῇ διπλωματίᾳ.

*

Εἰς τὴν κοινωνίαν ἐμπνέει περισσοτέραν φρίκην ὁ ἔχων μίαν κηλίδα ἐπὶ τῆς περισκελίδος ἢ ὁ ἔχων πολλὰς κηλίδας ἐπὶ τῆς συνειδήσεως.

*

Μικρὸν φωσφόρον δύναται ν' ἀναφλέξῃ ἓν δάσος καὶ μία σταγὼν μελάνης νὰ συγκλονίσῃ τὸν κόσμον. Ἀρκεῖ τὸ φωσφόρον νὰ πέσῃ ἐπὶ ξηροῦ χόρτου καὶ ἡ σταγὼν τῆς μελάνης νὰ μεταβληθῇ εἰς μεγαλοφυῆ ἰδέαν.

*

Ἡ καλημέρα τοῦ ἰατροῦ ἂν σοῦ στοιχίζῃ ἓν τάλληρον, ἡ καλὴ νύκτα τοῦ δικηγόρου τρώγει τὴν ἡμίσειάν σου περιουσίαν.

*

Πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ εὐτυχία ἔχει στόμαχον, ἀφοῦ ἀγαπᾷ νὰ παρακάθηται εἰς τὴν τράπεζαν τῶν πλουσίων.

*

Εὐκολώτερον πληροῖ τις μίαν χάνδακα παρὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς συζύγου του.

*

Ἡ μαλάκυνσις τοῦ ἐγκεφάλου εἶνε ὀλιγώτερον ἐπίφοβος ἢ ἡ σκλήρυνσις τῆς καρδίας.

*

Κράτει τὸ μέτωπον ὑψηλὰ καὶ δὲν θὰ περάσῃ ἀπὸ ἰδέαν ταπεινήν.

*

Ὅπως αἱ γαλαῖ αἱ γυναῖκες τσουγκρανίζουσι πολλάκις τὴν χεῖρα ἥτις τὰς θωπεύει.

ΑΠΟΜΑΧΟΣ

ΠΑΤΙΝΑΔΑ

Ο ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ ΧΑΣΑΠΗΣ

Γιὰ σένα, φῶς μου, τἄφερα γιὰ σένα τὰ παιχνίδια,
Ἔβγα στὸ παραθύρι σου δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ
Νὰ 'δῶ τὰ μαῦρα 'μάτια σου, τὰ σπαθωτά σου φρύδια,
Ἔβγα μὴν ἦσαι ἄπονη· τὸ ξέρεις, σ' ἀγαπῶ.

Τί σπλάχνα σοὔδωσ' ὁ Θεός, γιὰ μιὰ σταλίτσα ὕπνο
Μ' ἀφίνεις καὶ παιδεύομαι 'σὰν ψάρι στὴ φωτιά·
Ἐγὼ γιὰ σένα ἄφησα, γλέντι, χαρὰ καὶ δεῖπνο·
Ἔβγα τ' ἀγιάζει μ' ἔφαγε, ρίψε μου μιὰ ματιά σου!

Ἂν εἶχα στὸ κεφάλι μου βασιλικιὰ κορώνα
Σὰν πέτρα θὰ τὴν ἔσερνα στὸ τσάμι τὸ κουφό·
Ξύπνα δυὸ λόγια νὰ μοῦ 'πῇς γλυκόφωνη τρυγόνα,
Ξύπνα κι' ἂν θέλῃς δόσε μου φαρμάκι, τὸ ρουφῶ.

Σοὖπε κανένας τίποτε ποτὲ κακὸ γιὰ μένα;
Σοῦ 'κάμανε παράπονα, φῶς μου, στὸ μαχαλᾶ;
Τὸ ξέρεις, δὲν ἀψήφισα ποτὲ ἐγὼ κανένα,
Ἐχθροὺς ἂν ἔχῃς πές μου το, κάμνω μ' αὐτοὺς καλά.

"Αν ἔχῃς γειτονόπουλα ποῦ εἶν' ὁ πειρασμός σου,
Μὲ μιὰ ματιά σου δεῖξέ μου ποῦ εἶνε νὰ τὰ 'δῶ,
Νὰ σοῦ τὰ κάμω σὰ σκυλιὰ νὰ σπαρταροῦν ἐμπρός σου,
Καὶ νὰ τὰ πιάνουν σύγκρυα ἐδῶ 'σὰν τραγουδῶ.

—

Γιὰ χάρι σου, μὰ τὸ θεό, ὅσους μοῦ 'πῇς σκοτόνω,
Γιοφύρι ἀπὸ κόκκαλα σοῦ κάμνω νὰ περνᾷς,
Κι' αὐτὸν τὸν Χάρο ἂν τὸν 'δῶ, κι' αὐτὸ τὸν μαχαιρόνω,
Νὰ βγαίνῃς, φῶς μου, ἄφοβα, παντοῦ νὰ σεργιανᾷς.

—

Κι' ἂν τύχῃ τὸ φουστάνι σου κανένας νὰ πατήσῃ,
Νὰ 'γγίξῃ τὴν πλεξοῦδά σου ἀπὸ παλληκαριά,
Νὰ μὴν τὸν εἶχεν ἄμποτες μάνα καμμιὰ γεννήσῃ,
Τοῦ κόβω τὰ παγίδια του, τὰ ρίχτω στὰ θεριά.

—

"Ο,τι μοῦ 'πῇς ὁρκίζομαι εὐθὺς πῶς θὰ τὸ κάνω,
Πῶς δὲν θὰ 'πῶ «ἀδύνατον» αὐτὸ ποῦ μοῦ ζητεῖς·
Καὶ ἂν μοῦ 'πῇς : ἀπόθανε ! ἀμέσως θ' ἀποθάνω
Κι' ἂς ἀνοιχθῇ τὸ μνῆμά μου ἐκεῖ ποῦ θὰ πατεῖς.

—

Νὰ σ' ἀρνηθῶ, τὰ χείλη σου μόνον νὰ μὴ προστάξουν·
Αὐτὸ μόνον δὲν γίνεται, ὁ κόσμος κι' ἂν χαθῇ,
Κάλλια νὰ 'δῶ στὴν πόρτα σου σὰ βῶδι νὰ μὲ σφάξουν
Τὸ αἷμά μου στὸ σπῆτί σου ποτάμι νὰ χυθῇ.

—

"Αν ὅμως καὶ δὲν μ' ἀγαπᾷς καὶ θέλεις ν' ἀποθάνω,
'Απόψε εἰς τὴν πόρτα σου μπῆξε καρφιὰ γερά,
Νὰ χύσω τὰ τσιγέρια μου, νὰ τὰ κρεμάσ' ἐπάνω
Νὰ βγάλῃ μαῦρο ὄνομα τὸ σπῆτί σου, σκληρά!

—

Κι' ὅποιος περνᾷ, τρεμουλιαστὰ νὰ κάνῃ τὸ σταυρό του·
'Εσὺ νὰ ζῇς μὲ δάκρυα, μὲ πόνους, μὲ καϋμούς
Κι' ἂν πάρῃς ἄνδρα τὴν αὐγὴ σὰν θάσαι στὸ πλευρό του
Νὰ μὲ θωρῇς στὸν ὕπνο σου, νὰ χύνῃς στεναγμούς.

'Εν 'Αδριανουπόλει, 1886.

G. LAFFON

ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΚΟΙ ΕΡΩΤΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΑΝΕΚΔΙΗΓΗΤΟΝ

ΕΙΣ ΜΕΡΗ ΤΕΣΣΑΡΑ

—

ΠΡΟΣΩΠΑ

Η ΛΙΛΙΤΣΑ καὶ ὁ ΜΠΑΜΠΑΣ της
Ο ΤΑΤΑΚΗΣ καὶ ἡ ΜΑΜΑ του

Ἡ Σκηνὴ σύγχρονος ἐν Ἀθήναις.

ΣΚΗΝΗ Α'.

— Μὰ ἐγὼ θοῦ λέγω θ' ἀγαδῶ...
— Δὲ θέδω νὰ μ' ἀγαδῇς...

ΣΚΗΝΗ Β'.

— Μ' ἀγαδάει τώδα αἶ!
— Μίχδι δάφου...

ΣΚΗΝΗ Γ'.

ΤΑΤΑΚΗΣ. Νὰ θὰ σκοτωθῶ, γιατὶ ἀγαπᾶς καὶ τὸ Μιμῆ....

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Ο ΜΠΑΜΠΑΣ. — Βρὲ παληοκόριτσο, ποῦ τἄμαθες αὐτὰ ἐσύ;
Η ΜΑΜΑ. — Ἄ... Ἔρωτες αἴ! μαγκόπαιδο! νά, ἔρωτες!

ΤΟ TOURNURE

ΚΑΙ Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

(ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΙΣΘΕΝ)

Ἀφότου ὁ ἀτμὸς καὶ ὁ σίδηρος, οἱ πυρίπνοες οὗτοι γίγαντες τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, κατεκρήμνισαν κακοὺς κακῶς ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ὀλύμπου τοὺς χαριεστάτους θεοὺς τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, οἵτινες τόσῳ μακαρίως ἐφώρευον τῶν ἀνθρωπίνων καὶ καταβαίνοντες ἐπὶ τῆς γῆς συνευωχοῦντο, συνδιελέγοντο, ἐρωτολόγουν, συνεπολέμουν καὶ ἐτεκνοποίουν μετὰ τῶν θνητῶν, ἑπόμενον ἦν οὐ μόνον νὰ μεταβληθῇ ὁ χάρτης τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς ἀξιώσεις τοῦ Κίππερτ καὶ τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ ὅροι τοῦ βίου νὰ μετατεθῶσιν. Οἱ δὲ ἀτυχεῖς ὀλύμπιοι φυγάδες, ἀπόβλητοι ὡς λωποδῦται, ἐπῆραν τὸ φύσημά των Κύριος οἶδε ποῦ καὶ πῶς σώζοντες ἐπὶ αἰῶνας τὰ ῥάκη τῆς ἀθανασίας των.

Δὲν ὁμιλῶ περὶ τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐγνώρισεν ἡμῖν ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, διότι τοῦτον οἱ καλόγηροι καὶ τὰ ῥασόβλητα δίποδα ἐφρόντισαν νὰ συγχύσωσι μὲ τὰ σκόροδα, τὰ κρόμμυα, τὴν φακῆν, τῆς ῥέβαις, τὰ πράσα καὶ τὸ λοιπὸν λαχανολόγιον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσιν ὑπὲρ τῆς ἀδιεξόδου γαστέρος των τοὺς ἀμνούς, τὰ καπόνια, τοὺς ἰνδιάνους καὶ τὴν λοιπὴν συγγενῆ ὀρνιθολογίαν.

Ἀλλ' οἱ ἀτυχεῖς ἔκπτωτοι τοῦ Ὀλύμπου μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ μετεωρίζωνται ὑπερνέφελοι, ἀλλὰ καὶ μὴ ἔχοντες θέσιν ἐν τῇ γῇ, ἐπενόησαν οἱ πονηροὶ νὰ διαλάθωσι τὴν μῆνιν τῶν ἐπαναστατησάντων θνητῶν, νὰ μεταμφιεσθῶσιν ἕκαστος ὑπὸ διάφορον μορφὴν καὶ ὑπόστασιν, καὶ διὰ ν' ἀποκρύψωσι τὴν ὕπαρξίν των, ἐπολιτογραφήθησαν πολῖται

Ἕλληνες, γενόμενοι ἐκλογεῖς, μέχρι μέν τινος τῆς *στενῆς*, ἀπό τινος δὲ τῆς *μεγάλης περιφερείας*.

Ἔκτοτε, ἐν Ἑλλάδι τοὐλάχιστον, ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, κρύπτεται ὑπὸ τὰ θολὰ δίοπτρα καὶ τοὺς σιέλους σχολάρχου· ὁ Ἄρης ἐζώσθη σκωριῶν ξίφος ἀνθυπιλάρχου τοῦ ἱππικοῦ· ὁ Ἑρμῆς ἐξασκεῖ τὸ ἀρχικόν του ἔργον ὡς μεσίτης τοῦ χρηματιστηρίου· ὁ ὀλύμπιος Ζεὺς ἐγένετο ξενοδόχος παρὰ τὴν συνοικίαν Νεαπόλεως· ὁ Ἥφαιστος διωρίσθη ὑπαστυνόμος καὶ ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τοῦ κάλλους, μετεμορφώθη εἰς ἔμπορον νεωτερισμῶν, πωλῶν ἀθύρματα, στηθοδέσμους, πούδραν, γαλακτώματα, πτερά, τρίχαπτα καὶ ἐπικώλια...

* *
*

Bien à propos!

Ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου ἐκατρακυλίσαμεν εἰς τὰ ἐπικώλια, προκώλια, ἀκροκώλια, ἢ ὅπως ἄλλως νομίζετε εὐηχότερον νὰ μεταγλωττισθῶσι τὰ πρό τινος φιλοδωρηθέντα ἡμῖν tournures τῶν κυριῶν—διότι ὁ κ. Κόντος, ἀποφεύγων ἐννοεῖται τὰ σκάνδαλα, δὲν εἶπεν ἀκόμη τὴν τελευταίαν λέξιν.

Τίς οἶδε τί θὰ συνέβαινεν, ἂν συνεκρούετο πρὸς τὴν γλωσσολογίαν τῶν διδασκάλων ἡ γλωσσαλγία τῶν κυριῶν.

Ὅτι ὁ *Συρμὸς*, ὅπως πάντες οἱ τύραννοι, ἔχει καὶ οὗτος παραλόγους καὶ αὐθαιρέτους ἀξιώσεις, ἀρεσκόμενος εἰς τὰ ἀδύνατα, τὰ παράδοξα, τὰ τραγελαφικά, τὸ ἐννοῶ καλλίτερον παρ' ὅσον δὲν τὸ ἐννοοῦν αἱ ταλαίπωροι αὐτοῦ αἰχμάλωτοι, αἱ παραδίδουσαι εἰς τὰς ἐπικινδύνους ὀρέξεις τοῦ τυράννου τοὺς πόδας, τὸ πρόσωπον, τὸ στῆθος, τὴν κόμην καὶ τὰ ....*κῶλα*, χάριν δηλ. τῆς κυριολεξίας.

Ἀλλ' ὅ,τι ἰδίως μὲ κάμνει νὰ συντρίψω κατὰ πετρῶν τὸ κρανίον μου μὴ ἐννοῶν τίποτε καὶ χάσκων ἠλιθίως, ὡς πρῶ-

τος δημαρχικὸς πάρεδρος, εἶνε τὸ περίεργον ἐκεῖνο φαινόμενον, ἡ παρὰ φύσιν ἐκείνη—δίκην νεοπλάσματος—ἐξόγκωσις, ὁ παράσιτος ἐκεῖνος ὄγκος, ὃν προςεκόλλησεν ὁ ἀμείλικτος τύραννος, ὁ Συρμός, ἐπὶ τῶν νώτων τῶν συζύγων, τῶν θυγατέρων καὶ τῶν ἀδελφῶν μας, καὶ οὗ δὲν κατώρθωσα ὄχι νὰ μαντεύσω, ἀλλ' οὔτε νὰ δημιουργήσω κἂν μίαν οἱανδήποτε εὔσχημον δικαιολογίαν.

* *
*

Καὶ διὰ νὰ ἤμεθα δίκαιοι, δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ὁ συρμὸς ἔχει ἐνίοτε καὶ ἔνστικτά τινα φιλανθρωπίας, ὅπως οἱ τρελλοὶ τὰ φωτεινὰ διαλείμματα, ὅπως οἱ δεσπόται περιπτώσεις συγκαταβάσεως καὶ ἐπιεικείας.

Ἐννοῶ λ. χ. κάλλιστα τὸν καλλιλογικόν, εἰμὴ τὸν φυσιολογικὸν λόγον, τῆς χρήσεως τοῦ κορσέ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὰ θυγάτρια ἡμῶν ἐνωρὶς περισφίγγουσι τὴν καρδίαν, τοὺς πνεύμονας, τὰ αἰσθήματα, τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν, βραδύτερον δὲ τὰ ἔμβρυα αὐτῶν ὅταν προφθάσωσι νὰ γίνωσι σύζυγοι πρὶν γίνωσι φθισικὰ καὶ κακομοίρικα. Ὁ κορσὲς καταστρέφει μὲν τὸν θώρακα καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ στομάχου καὶ τὴν γονιμότητα τῆς γυναικὸς διὰ τῶν παρασκευαζομένων ἐκ τῆς ἀδιακόπου συνθλίψεως ἐκτρώσεων, ἀλλὰ τοὐλάχιστον καθιστᾷ τὸν κορμὸν τοῦ σώματος εὔγραμμον, τὴν ὀσφὺν κομψήν, τὸ στῆθος προκλητικόν, ὅταν μάλιστα αἱ δίδυμοι κοιλότητες αὐτοῦ πληροῦνται καταλλήλως διὰ βάμβακος, καὶ ἐν γένει δίδουσι σχῆμα κανονικώτατον, ἀνατομικὴν ἀκρίβειαν, καλλιτεχνικὸν διάγραμμα καὶ εἰς τὰ πλέον διεστραμμένα καὶ ἀνώμαλα σώματα, εἰ καὶ πολλάκις πολλοὶ νεόγαμβροι, καθὰ διηγεῖται ἡ παράδοσις, ἀφῆκαν κραυγὴν φρίκης καὶ ἀπογνώσεως, ὅταν κατὰ τὴν πρώτην νύκτα τῆς ἱεροτελεστίας ἠθέλησαν νὰ ἐρευνήσωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ συζυγικοῦ ναοῦ τὸ ὑπὸ τὸν κορσὲν μυστήριον τῆς σωματικῆς ἐκείνης εὐγραμμίας, ἡ ὁποία ἐγαργάλιζεν ἐπὶ τόσον χρόνον τὴν αἴσθησίν των κατὰ τὸ ποιητικὸν καὶ ὀνειροπόλον στάδιον τῆς μνηστείας.

Ἀλλὰ καλὰ νὰ παθαίνουν, ἀφοῦ λησμονοῦν τὸ σοφὸν ἐκεῖνο λόγιον, τὸ ἐξασφαλίζον ἰδίως τὴν ἡσυχίαν τῶν συζύγων: *πίστευε καὶ μὴ ἐρεύνα!*

* *
*

Δὲν ἀρνοῦμαι ἀκόμη ὅτι τὰ ὑψηλὰ *τακούνια* καὶ ἡ στενὴ γόβα, προικοδοτεῖ μὲν κάλους καὶ φλυκταίνας εἰς τοὺς πόδας τῶν συζύγων καὶ τῶν θυγατέρων μας, ἀλλὰ προσθέτει ἐν τούτοις χάριν, ἔκφρασιν καὶ ὀκτὼ ἑκατοστὰ γαλ. μέτρου εἰς τὸ ἀνάστημα αὐτῶν. λυγίζον οὕτω καὶ ἀμφισειόμενον, ὡς ἀνεμόπνους κυπάρισσος, ἐπὶ τῶν δύο ἐκείνων μικροσκοπικῶν καλοβάθρων.

Τὸ ψιμμύθιον, αἱ ἀλοιφαί, τὰ γαλακτώματα, καὶ ὅλαι ἐκεῖναι αἱ χημικαὶ συσκευαί, εἰς ὧν τὴν θαυματουργὸν δύναμιν δόξα τῷ Θεῷ ὀφείλομεν τὸ ὡραῖον χρῶμα καὶ τὴν φρεσκάδα τῆς ἐρωμένης μας, ναὶ μὲν τραχύνουσι τὸ δέρμα καὶ διαυλακοῦσιν αὐτὸ εἰς ῥυτίδας, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δίδουσιν, ἐξ ἀπόπτου μάλιστα, ἀνταύγειαν ῥόδων καὶ κρίνων εἰς τὰ πρόσωπα τῶν κυριῶν καὶ καταθέλγουσι τὸ ὄμμα ἡμῶν, ἐὰν μάλιστα ἔχωμεν τὸ εὐτύχημα νὰ ἤμεθα μύωπες, ὅταν τὰς ἀποθαυμάζωμεν ἐξ ἀποστάσεως.

Τὰ δάνεια συνονθυλεύματα τῆς κόμης, ὅλον ἐκεῖνο τὸ ὀθνεῖον φόρτωμα τῆς κεφαλῆς, δι' οὗ ὡς διὰ μαγείας μεταβάλλονται εἰς καλλικόμους αἱ φαλακρότεραι καλλοναί, ἔχει τοὐλάχιστον καλλιτεχνικόν τινα λόγον διὰ τοὺς διαβάτας, ἂν ὄχι διὰ τοὺς συζύγους τῶν κυριῶν.

* *
*

Ἀναγνωρίζω λοιπὸν ἂν μὴ ἴχνος λογικότητος ἀλλὰ φιλανθρώπους κἂν προθέσεις εἰς τὸν Συρμόν. ἀγωνιζόμενον ὡς

ἡ ἐν Τήνῳ Εὐαγγελίστρια, νὰ μεταμορφώνῃ καὶ συμπληροῖ τὰς ἀσχημίας τοῦ ὡραίου φύλου, ὅταν τὸ ὡραῖον φῦλον συμπέσῃ νὰ ἦνε συγχρόνως καὶ ἀφορήτως μὴ ὡραῖον.

Τὰ θαύματα εἶνε ἀναγκαῖα πολλάκις; διότι τὸ ψεῦδος πάντοτε εἶνε γλυκύ, ἐπαγωγόν, θελκτικόν.

Καὶ ὅπως ἡ Μεγαλόχαρη τῆς Τήνου δανείζει χεῖρας εἰς τοὺς ἄχειρας, καὶ εἰς τοὺς χωλοὺς δύο, πολλάκις δὲ καὶ τέσσαρας πόδας, οὕτω καὶ ὁ Συρμός, ὁ ἐξ ἀποκαλύψεως οὗτος θεὸς τῶν νεωτέρων χρόνων, μεταβάλλει τὴν δυσμορφίαν εἰς κάλλος, δίδει ἀνατομικὴν εὐρυθμίαν εἰς τὰ κοῖλα καὶ γωνιώδη στήθη, χρῶμα ῥαδινὸν εἰς τὰς φλυκταινώδεις καὶ ὠχροπρασίνους παρειάς, ἀνάστημα εἰς τὰς λιλιπουτείους, καὶ μορφὴν ἀνθρωπίνην εἰς ὅσας κατὰ λάθος, κοιμωμένου ἢ μεθύοντος τοῦ Δημιουργοῦ, παρεισέφρησαν εἰς τὸ ὡραῖον ἥμισυ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνῷ ἀμφιβάλλω ἂν θὰ ἦσαν δεκταὶ ἀκόμη καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον ἄσχημον ἥμισυ, εἰς ὃ ἔχομεν τὴν τιμὴν ν' ἀνήκωμεν καὶ ἡμεῖς, φίλτατοι ἀναγνῶσται.

* *
*

Ἀλλ' ὅταν ὁ Συρμός, μὲ τὴν μοχθηρὰν κακεντρέχειαν ἀπομάχου γεροντοκόρης, ἀγωνίζεται νὰ γελοιογραφήσῃ τὰς πράγματι ὡραίας, νὰ διαστρέψῃ τερατωδῶς τὴν εὐμέλειαν τοῦ σώματος, νὰ φορτώσῃ εἰς τὴν πλουσίαν καὶ ἀπέριττον κόμην τῆς *βιτρίνιες* τοῦ ἐμπορικοῦ τοῦ κ. Βουγᾶ καὶ ἐπὶ τῶν κανονικῶν γλουτῶν καλλισφύρου δεσποινίδος τὸν παθολογικὸν ἐκεῖνον ὄγκον τοῦ tournure, ἄξιον μόνον τῆς ἀνατομικῆς κοπίδος τοῦ κ. Ἀρεταίου, τότε ἐὰν δὲν ἦνε τρελλὸς ἢ ἠλίθιος, ἀναμφιβόλως εἶνε ὁ ὠμότερος τῆς ὑφηλίου τύραννος, μ' ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀντιτάξωσι βεβαίως αἱ ἐναντιοφρονοῦσαι, στηριζόμεναι ἄλλως τε μόνον ἐπὶ τοῦ.... ἐπικωλίου των.

* *
*

Ἐννοῶ κἄποτε τὴν εὔρυνσιν τῶν *στενῶν* πραγμάτων, καὶ εἶμι σύμφωνος μετὰ τοῦ κ. Τρικούπη προκειμένου περὶ μεταρ-

ρυθμίσεων. Ἀλλὰ ἐδῶ, παρακαλῶ, ποῖον λόγον ἔχει ἡ *μεγάλη περιφέρεια*;

Ἄλλοτε πάλιν ἡ μεταρρυθμιστικὴ τοῦ συρμοῦ μανία εἶχεν εὐρύνει τὴν κάτω περιφέρειαν τοῦ φορέματος τῶν γυναικῶν διὰ τοῦ μακαρίᾳ τῇ λήξει περιφήμου ἐκείνου *κρινολίνου*, οὗ ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος ἠδύνατο, ὡς Δούρειος ἵππος, νὰ περικλείσῃ ἐν ἀνάγκῃ δωδεκάδα ὅλην ἐραστῶν. Καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἡ *μεγάλη* ἐκείνη μεταρρύθμισις μετέβαλλε τὰς κυρίας εἰς κώνους καὶ πυραμίδας, εἰς τριγωνοειδῆ ἀερόστατα, ἕτοιμα νὰ πετάξωσιν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ *μεγάλη περιφέρεια*, εἶνε ἐπιβλαβὴς ἐξίσου εἴς τε τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος βουλευτὰς καὶ τὰς ἐξ ἐπαγγέλματος ὡραίας, εἰς ἃς, ὡς καὶ εἰς τούτους, συμφέρει καὶ ἁρμόζει φύσει καὶ θέσει μόνον ἡ στενὴ περιφέρεια.

Τί ζητεῖ λοιπὸν τὸ ἀπαίσιον tournure εἰς τὰ ὀπίσθια τῆς γυναικὸς, τὸ ἐξαμβλωματικὸν ἐκεῖνο ἐξόγκωμα, τὸ ὁποῖον φαντασθῆτε ὁποίαν συμμετρίαν καὶ εὐγραμμίαν ἐπιφέρει εἰς τὰς φιλαρέσκους, ὅταν τὸ σῶμα αἴφνης συμπέσῃ νὰ ἦνε φορτωμένον καὶ μὲ τὸν ἔμπροσθεν ὄγκον τῆς ἐνδιαφερούσης καταστάσεως;

Ἡ καλλιτέχνις φύσις κἄτι τι βεβαίως θὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν περιορίσασα εἰς *μικρὰν περιφέρειαν* τοὺς γλουτοὺς ἐν συμμετρίᾳ πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ σώματος μέλη.

Ἀλλ' ἡ τερατώδης τοῦ Συρμοῦ καλαισθησία τί ἄρά γε ἔχει ὑπ' ὄψιν φορτόνουσα εἰς τὰ ὀπίσθια τῶν συζύγων σας, φίλοι ἀναγνῶσται, μιᾶς ὀκᾶς βάρος, 15-20 δραχμῶν πρόσθετον δαπάνην καὶ διπλασίας διαμέτρου ὄγκον;

Ὑποθέσατε ὅτι ἡ ἐκτρωματικὴ ἐκείνη τῶν ὄπισθεν προέκτασις ἡ σχηματίζουσα ὀρθὴν γωνίαν μὲ τὰς καθέτους μπαλαίνας τοῦ κορσέ, δηλ. σχῆμα στερεομετρικὸν, ὑποθέσατε

ὅτι ἦτο ὄχι εἰκονική, ἀλλὰ πραγματικὴ ἀπόφυσις τοῦ σώματος, παθολογικὸν σάρκωμα παράσιτον, νεόπλασμα ἀνίατον, καταστρέφον συν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν φυσικὴν ἔκφρασιν τοῦ σώματος, τὴν κανονικὴν ἀναλογίαν αὐτοῦ, καὶ μεταβάλλον τὸ σύνολον εἰς τέρας!

Καὶ νὰ σᾶς εἰπῶ μάλιστα τί ὑποθέτω; Φοβοῦμαι ὅτι ὁ Συρμός, ὅπως ἐπενόησε τὰ γάντια διὰ τὰς ψωριώσας χεῖρας, καὶ τὸν κορσὲ διὰ τοὺς σκελετώδεις θώρακας, ἐπενόησε καὶ τὸ tournure διὰ νὰ καλύψῃ τὰ ἐξαμβλωματικὰ ὀπίσθια τίς οἶδεν ὁποίας δυστυχοῦς φιλαρέσκου παθούσης ἐπικώλιον νεόπλασμα, καθ' οὗ εἶχεν ἀπελπισθῆ βεβαίως ἡ χειρουργικὴ τῶν ἰατρῶν.

Καὶ ἰδοὺ αἴφνης ἡ ἱστορία τοῦ tournure, τὸ ὁποῖον ἡ μίμησις, ἡ ἀμνηστεύουσα πᾶν γελοῖον καὶ ἀνόητον, ἐπέβαλε βαθμηδὸν εἰς τὰ ὀπίσθια τῶν γυναικῶν μας, πολιτογραφήσασα ἐπισήμως εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Συρμοῦ.

* * *

Καὶ ἔπειτα ἀπορεῖτε διατὶ ὁ περισσότερος κόσμος τῆς *μεσαίας* λεγομένης κοινωνικῆς τάξεως παρ' ἡμῖν πεινᾷ, πεινᾷ, πεινᾷ, ἔστω καὶ ἂν ἡ πενία φορεῖ χειρόκτια, tournure καὶ πτῖλα.

Πότε ἄρά γε, ἀντὶ τῶν ἐπικωλίων καὶ τῶν ἀνεμοπλέκτων τριχάπτων, δι' ὧν καταστρέφεται τὸ χρῆμα, ἡ ὑγεία, ἡ καλαισθησία, ἡ λογική, ἡ ἡσυχία, ὁ ἄρτος καὶ ἡ τιμὴ τοῦ οἴκου, πότε θ' ἀντικατασταθῶσι μὲ τὴν ἐμπροσθέλλαν τοῦ μαγειρείου, τὸ σάρωθρον καὶ τὴν βελόνην, δι' ὧν θὰ σωθῇ ὁ οἶκος, ἡ κοινωνία, ἡ πολιτεία, τὸ ἔθνος!

Scoc.

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Εὑρισκόμην ἐν τῇ θαλερωτάτῃ τῆς Πελοποννήσου πολίχνῃ Φιλιατρὰ ὡς ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἀκροπόλεως» ὑπὸ ὅλως θλιβερὰς περιστάσεις καὶ ἀνεχώρουν ἐκεῖθεν πλήρης σπαραξικαρδίων ἐντυπώσεων. Ἀλλ' αἱ ἐντυπώσεις αὗται δὲν ἦσαν αἱ μόναι, ἃς ἀπεκόμιζον ἐν τῷ σημειωματαρίῳ μου· ἔφερον καὶ ἄλλας φαιδροτέρας φύσεως ὧν τινας μεταγράφω ἐνταῦθα. Ἐν τῷ βίῳ δὲν κυριαρχεῖ βεβαίως πάντοτε τὸ αἴσθημα τοῦ ἄλγους ἢ τῆς χαρᾶς μονομερῶς· ἀμφότερα συνυπάρχουσι. Τὰ τραγικώτερα δράματα ἔχουσι πάντοτε τὰς κωμικὰς αὐτῶν φάσεις, ἡ δὲ περιοδεία μου ἀνὰ τὰ καταστραφέντα μέρη δὲν μοὶ παρέσχε μόνον εἰκόνας ἄλγους καὶ καταστροφῆς· εἶχε καὶ αὕτη τὰ φαιδρά της μέρη ποικίλλοντα τὴν γενικὴν σκηνογραφίαν.

*
* *

Ἡ μοναδικὴ ἄμαξα τῆς κωμοπόλεως, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς ἐκτάκτους μόνον περιστάσεις,—ὁπότε οἱ κάτοχοι ἐζήτουν δι' αγώγιον τὴν ἀξίαν ὁλοκλήρου αὐτῆς,—ἤδη καὶ αὕτη ὑποστᾶσα τὰς συνεπείας τοῦ φρικώδους σεισμοῦ εὑρίσκετο ἐρριμμένη μὲ συντετριμμένους ἄξονας καὶ τεθλασμένας πλευρὰς ἔν τινι μάνδρᾳ, ἐν ᾗ τὰ παιδία τῆς γειτονιᾶς συναθροιζόμενα ἀνήρχοντο ἐπὶ τοῦ γηραιοῦ τούτου ἐρειπίου ἐναβρυνόμενα διὰ τὴν τιμὴν τῆς εἰσόδου ἐν ἁμάξῃ ἔστω καὶ ἐν τοιαύτῃ οἰκτρᾷ καταστάσει διατελούσῃ. Ὅτε, ἀγνοῶν τὴν τύχην της, ἐζήτησα τὴν ἄμαξαν ταύτην ν' ἀπέλθω, ἰσχνός τις μὲ γένειον τμηματικῶς ἐσπαρμένον φουστανελλοφόρος, ὁ κτήτωρ αὐτῆς, μὲ ὡδήγησεν ἐν τῇ μάνδρᾳ καὶ μὲ τὴν τραγικωτέραν στάσιν ἕλληνος ἠθοποιοῦ μὲ προσεκάλεσε νὰ θρηνήσω ἐπὶ τῶν λειψάνων τοῦ παρελθόντος μεγαλείου του, τύπτων ἐν τῷ μεταξὺ διὰ μικροῦ μαστιγίου τὰ παιδία, τραπέντα εἰς φυγὴν ἀλαλάζοντα καὶ συρίζοντα ἀπαισίως.

Μοὶ ἐξέφυγε στεναγμὸς τοῦ στήθους ἐπὶ τῇ φρικώδει θέᾳ τῆς μαθουσαλείου ἁμάξης καθ' ὅσον ἄλλως τε τὰς συνεπείας τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ αὐτῆς, πρῶτος ἐγὼ ὤφειλον νὰ ὑποστῶ, μεταβαίνων

ἐφ' ἵππου ὑπὸ καύσωνα ἀνηλεῆ εἰς τὴν ὀκτὼ ὥρας ἀπέχουσαν ἑτέραν κωμόπολιν ἢ πόλιν, ἧς θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ παρασιωπήσω τὸ ὄνομα ἵνα μὴ ἔχω τηλεγραφικὰς διαμαρτυρίας παρὰ τῶν ἐκεῖ δημάρχων, ὡς ἐκολακεύοντο νὰ τὴν ἀποκαλῶσιν οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων. Δυσθυμῶν ἐζήτησα ἵππον, ὅνπερ μοὶ ἔφερον· ὁ ἵππος οὗτος κιτρινόχρους καὶ μικρὸς τὸ ἀνάστημα μοὶ ὑπενθύμιζε τὸν ἵππον τοῦ Ἀρτανιάν. Φορτώσας τὸν μάρσιπόν μου ἐκάθησα κ' ἐγὼ ἐπ' αὐτοῦ, ἔχων δὲ συνοδὸν εὐσταλῆ καὶ λαλίστατον ὁδηγὸν ἐγκατέλιπον τὴν κατεστραμμένην πολίχνην.

Ἡ ὁδὸς ἦτο μαγευτικωτάτη, ἀνελισσομένη ὡς λευκὴ ταινία μέσῳ ἀπεράντων φυτειῶν σταφίδων καὶ ἀμπέλων. Τὸ κυανόχρουν τῶν πέριξ βουνῶν, ἡ μακρὰν μαρμαίρουσα ὡς πλὰξ σαπφείρου θάλασσα, οἱ πάλλευκοι ἐπὶ τῶν λόφων ἐξοχικοὶ ναΐσκοι, τὰ χάνια, αἱ κῶμαι καὶ οἱ ὑδρόμυλοι ἀπετέλουν ἐξαισίαν εἰκόνα τῆς ἀριστοτέχνιδος φύσεως. Ἡ θέα αὕτη, σπανίως παρουσιαζομένη ἐν Ἑλλάδι, μὲ ἐκράτει ἐν ἐκστάσει ἐξ ἧς μὲ ἀπέσπασεν ἡ φωνὴ τοῦ ὁδηγοῦ μου, παρακαλοῦντός με νὰ σταματήσω τὸν ἵππον πλησίον πέτρας χρησιμευούσης ὡς ἀνάβαθρον. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας του ταύτης εἶδον αὐτὸν, χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὴν τυπικὴν τοὐλάχιστον συγκατάθεσίν μου, πηδῶντα ἐπὶ τοῦ ἵππου μου καὶ λέγοντά μοι:

— Βάρτου νὰ φθάσωμε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα!

Δὲν ἤξευρον ἂν ἔπρεπε νὰ γελάσω ἢ νὰ ἀγανακτήσω κατὰ τῆς ἄγαν συνταγματικῆς διαγωγῆς τοῦ ἀγωγέως μου, ἀφοῦ ἄλλως τε δὲν εἶχε πρότερον ἐξακριβωθῇ ἂν ἡ μίσθωσις συμπεριελάμβανε καὶ τὰ ὀπίσθια τοῦ ἵππου, ἢ ἂν τοὐναντίον ἡ δικαιοδοσία μου περιωρίζετο ἐπὶ τοῦ σάγματος μόνον. Μὴ θέλων δὲ νὰ παρῳδήσω τὴν περὶ ὄνου σκιᾶς γνωστὴν ἀβδηριτικὴν παράδοσιν καὶ νὰ ἔλθω εἰς λόγους, ἂν μὴ εἰς χεῖρας, μετὰ τοῦ αὐθαιρέτου ἀναβάτου, ἐκέντησα πρὸς δρόμον τὸν ἵππον, φέροντα βαρέως τὸ πρόσθετον αὐτὸ βάρος. Οὕτω δὲ ἐν χαριεστάτῳ συμπλέγματι εἰσήλθομεν εἰς τὴν κωμόπολιν, οὖσαν καὶ ταύτην ἀνάστατον ἐκ τοῦ σεισμοῦ.

I.

Μικρὰ ἐν αὐτῇ ἐπισκόπησις ἔπειθε τὸν ἐπισκέπτην, ὅτι οἱ κάτοικοι εὐποροῦσιν. Αἱ οἰκίαι διώροφοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρουσίαζον θέαν εὐπρεπεστάτην, τὸ δὲ ἐν τῇ πλατείᾳ καφενεῖον, πολυτελὲς ἐν μέρει εἶχε καὶ σφαιριστήριον, δυνάμενον ἐν ἀνάγκῃ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς φορτηγὸς ἅμαξα ἂν προσηρμόζετο ἐπὶ τεσσάρων τρο-

χῶν, πεπαλαιωμένον, ἀντικείμενον μᾶλλον ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης, διότι, ὡς ἔμαθον, τρεῖς ἢ τέσσαρες γενεαὶ εἶχον σφαιροβολήσει παίζουσαι ἐπ' αὐτοῦ. Ἀφίππευσα ἐγγὺς τοῦ καφενείου ὅπερ ἦν τὸ ἐντευκτήριον τῶν ἐπισημοτήτων τῆς κωμοπόλεως καὶ τῶν περιπατητικῶν αὐτῆς ῥητόρων καὶ ἀγορητῶν, οἵτινες ἔστρωνον ἐπὶ τῆς τραπέζης μετὰ μοναδικῆς εὐχερείας πάντα τὰ ἐκκρεμῆ εὐρωπαϊκὰ ζητήματα, ἐπικρίνοντες τὴν πολιτικὴν τοῦ Γλάδστωνος ἢ συμπληροῦντες τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς πολιτικῆς τοῦ Βίσμαρκ ἢ προτείνοντες σχέδια ὁριστικῆς λύσεως τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ ἰρλανδικοῦ ζητήματος.

Μόλις ἐπεφάνην ἐν τῇ πλατείᾳ, καὶ ἀμέσως λιπαρὸς, ὁλοστρόγγυλος, ὑψηλός τις, μὲ πλατείας ἀναξυρίδας καὶ ῥεδιγκότα, ἐφ' ἧς ὁ πανδαμάτωρ χρόνος εἶχεν ἀφήσει ἀνεξάλειπτα τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεώς του, ἀποσπασθεὶς τῆς συζητούσης ὁμάδος, μὲ ἐπλησίασε καλῶν με ἐξ ὀνόματος. προσεκόλλησεν ἄφνω ἐπὶ τοῦ προσώπου μου τὰ χείλη καὶ πλήρης διαχύσεως μὲ κατησπάσθη ἀδελφικώτατα! Ἡ μορφή του μοὶ ἦτο ὅλως ἄγνωστος, ἡ δὲ φωνή του ἀγνωστοτέρα· ἐν τούτοις ὑπέκυψα εἰς τὴν θυελλώδη φιλοξενίαν του καὶ ἐπλησίασα μετ' αὐτοῦ τὸν ὅμιλον τῶν συζητητῶν ἔνθα ἐγένετο ἡ ἐπίσημος παρουσίασίς μου ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ τῆς κωμοπόλεως, ἣν σπεύδω κἀγὼ ἀμοιβαίως νὰ παρουσιάσω πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ημερολογίου.

*
* *

Ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς παρουσιάσεως προηγήθη ἡ πρὸς τὸν κύριον εἰρηνοδίκην, τὸν Ῥαδάμανθυν τοῦ χωρίου, ἰσχνόν, ἡλιοκαὲς γερόντιον, ὅστις μὲ προσητένισε μὲ ὕφος ἱεροεξεταστοῦ. Ἔφερεν εἰς πᾶσαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους τὸ ἀπαραίτητον σάλιον, προσφιλὲς ἐνθύμιον τοῦ πρώτου μισθοῦ ὃν εἶχε λάβει πάλαι ποτὲ ὡς ὑπάλληλος τοῦ δημοσίου, ἐγκεκορδυλημένος ἐντὸς αὐτοῦ μεθ' ὅσης αὐταρεσκείας ὁ Καῖσαρ ἐντὸς τῆς βασιλικῆς ἁλουργίδος. Ἦν ὁ πρύτανις τῶν θαμιστῶν τοῦ καφενείου ὅπερ αὐτὸς ὠνόμαζε λέσχην. Καὶ κατέρρεε μὲν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ἀμφιβόλῳ χρωματισμῷ τὸ πολυπαθὲς σάλιον ἀπὸ τῆς ὑποκύρτου ῥάχεως τῆς αὐτοῦ δικαστικῆς ἐξοχότητος, ἀλλ' ὁ κ. εἰρηνοδίκης ἔμενεν ἀμετάπειστος ἐννοῶν μετ' αὐτοῦ νὰ ἀποθάνῃ. μετὰ συγκινήσεως δὲ διηγεῖτο εἰς πρώτην διδομένην περίστασιν πρὸς πάντας τὴν περιπετειώδη Ὀδύσσειαν τοῦ σαλίου, ἰδίως δὲ τὴν ῥαψῳδίαν ἐκείνην, καθ' ἣν πρὸ

δεκαπενταετίας ἐν Ἀθήναις ὢν κατὰ τὰς ἀπόκρεω καὶ θεώμενος μὲ χάσκον τὸ στόμα ἰταλόν τινα ταχυδακτυλουργὸν καταπίνοντα μαχαίρας καὶ τὰ κερμάτια τοῦ περιέργου συνωστιζομένου ὄχλου, ᾐσθάνθη τὴν ῥάχιν αὐτοῦ ἐλαφρυνθεῖσαν, διότι ἕτερος ἀφανὴς ταχυδακτυλουργὸς τῷ εἶχεν ἀφαιρέσει τὸ ἀκμάζον ἄλλως τε τότε σάλιον, ὅπερ μόνον μετὰ μακρὰν ἀναζήτησιν καὶ τριῶν μηνῶν πολυστένακτον πάροδον, ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ ἐπὶ τρίτης ῥάχεως, ἐξ ἧς διὰ νὰ τὸ ἀποσπάσῃ ἐδέησε νὰ μεταχειρισθῇ ἔκτακτα βουλευτικὰ μέσα. Ὁ κ. Εἰρηνοδίκης, ἐκτὸς τῆς πρὸς τὸ σάλιον τρυφερᾶς ἀγάπης εἶχε καὶ ἑτέραν πρὸς τὸν σκύλον του, ὅστις ἀρχαιότερος αὐτοῦ εἶχε καταβληθῇ ἐνωρίτερον, ἔσυρε δὲ τὰ ῥάκη τῆς ζωῆς μετὰ κόπου βλέπων τὰ πάντα ἀλλοιωθέντα ἀπὸ τοῦ κρεοπωλείου τῆς πόλεως μέχρι τῶν ὑποδημάτων τοῦ κυρίου του, ἅτινα οἱονεὶ αἰδούμενα εἶχον περιβληθῇ προσωπίδας, ἃς ὁ κ. εἰρηνοδίκης ἐξελλήνιζεν εἰς .. μασκαρέτας. Ὁ συνοδοιπορῶν φίλος μου κ. Μπ.. γνωρίσας αὐτὸν ἄλλοτε μοὶ ἔλεγεν, ὅτι ἔδιδε γεύματα, τὸν χειμῶνα δὲ καὶ ἑσπερίδας, αἵτινες δὲν παρετείνοντο πλέον τῆς 10 ὥρας, καὶ ἐν αἷς ὡς ἀναψυκτικὰ προσεφέροντο ῥητινίτης καὶ λεπτοκάρυα ἐν ἀφθονίᾳ, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ παστέλια, ἅτινα εἶναι τὸ ἐγχώριον γλύκυσμα, ὅπερ ἐξαγγλισθὲν καὶ τοῦτο ἐπωνομάσθη σαλισβουρίδιον, ἄγνωστον πόθεν λαβὸν τὸ ὄνομα τοῦ εὐγενοῦς Λόρδου πρωθυπουργοῦ. Ἐκτὸς τούτων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐναβρύνεται ὅτι εἰσήγαγεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ τὰς μουσικὰς ἑσπερίδας, εἰς ἃς τὰ ἐπικρατοῦντα ᾄσματα ἦσαν τά:

Μιὰ βοσκοποῦλα ῥοδοπλασμένη

καὶ ὁσάκις αἱ περιστάσεις ἦσαν πυρετώδεις, ὡς τὸ παρελθὸν ἔτος, τὰ ἡρωϊκὰ ᾄσματα ὑπερίσχυον τῶν ῥωμαντικῶν, τὸ δὲ

Ὦ λιγερὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου,

συνεπλέκετο μετὰ τοῦ

Στὰ Γιάννινα ψήνουν ἀρνιά,

ὡς συμπλέκεται τὸ λιτάριον μετὰ τοῦ ξίφους τοῦ χωροφύλακος.

Αὗται εἰσὶν αἱ πληροφορίαι μου· ὅ,τι ὅμως ἐγὼ ἀντελήφθην εἶνε ὅτι ὁ κ. Εἰρηνοδίκης κατεγίνετο εἰς τὴν ἱεροψαλτικὴν μᾶλλον καὶ ἠρέσκετο ἐπαναλαμβάνων πάντοτε τὸ χερουβικόν, ὡς ψάλλεται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐκ τῶν ἄλλων παρακαθημένων, ὁ κ. Τηλεγραφητὴς καὶ ὁ κ.

Ἀστυνόμος ἀπετέλουν ἐπίχαρι ζεῦγος, ὅλως ἀντιθέτων χαρακτήρων. Περὶ τοῦ κ. Ἀστυνόμου θὰ ὁμιλήσω κατωτέρω· ἤδη πρόκειται περὶ τοῦ κ. Τηλεγραφητοῦ. Οὗτος ἦτο ἐκ τῶν λεόντων τῆς πόλεως· ἡ δὲ κομψοπρέπεια αὐτοῦ ἀρχομένη ἐκ τῆς κόμης, δι' ἣν κατηνάλισκεν εἴκοσι πέντε κατ' ἐλάχιστον δράμια ἐλαίου πρὸς στίλβωσιν, κατέληγεν εἰς τοὺς πόδας, οἵτινες ἔχοντες τὴν ἰδιότητα τοῦ τραχήλου του, ὅστις δ ὲ ν ὑ π έ φ ε ρ ε ζ υ γ ό ν, περιεβάλλοντο διὰ νυκτερινῶν ἐμβάδων, ἐξ ὧν ὑπέφωσκον περικνημίδες ἀμφιβόλου καθαριότητος, ἀρωματίζουσαι τὴν ἀτμόσφαιραν ἐντὸς ἀκτῖνος μ ε γ ά λ η ς π ε ρ ι φ ε ρ ε ί α ς. Μεταξὺ τοῦ λαλιστάτου ἐκείνου ἐσμοῦ μόνος αὐτὸς ἔπαιζε βωβὸν πρόσωπον ἀποκρινόμενος, ὡς οἱ κάτοικοι τῆς Πολυνησίας διὰ μονοσυλλάβων καὶ ῥοφῶν, ὡς ποιητὴς τῆς ῥωμαντικῆς σχολῆς, μελαγχολικῶς τὸν ν α ρ γ ι λ έ ν τ ο υ. Βραδύτερον ἐπληροφορήθην ὅτι ἡ μελαγχολία του προήρχετο ἐξ ἔρωτος. Εἶχεν ἀγαπήσει κόρην τινὰ ταχυδρομικοῦ ἐπιστάτου, ἣν μοὶ ἐπέδειξαν, καὶ ἥν, ἂς μοὶ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Καλλιγᾶς νὰ μεταχειρισθῶ μίαν φράσιν του, κ α ὶ ὁ ἀ δ α έ σ τ ε ρ ο ς π ε ρ ὶ τ ὴ ν ζ ω ο λ ο γ ί α ν θ ὰ τ ὴ ν κ α τ έ τ α σ σ ε ν ε ἰ ς τ ὰ μ α σ τ ο φ ό ρ α. Ἡ κόρη αὕτη προσεγγίζουσα τὴν μέσην τοῦ βίου ἡλικίαν, δὲν εἶχε καταστῆ ἀκόμη ἀπόμαχος τοῦ ἔρωτος· ἀνεγίνωσκε τὴν Ἀνθοδέσμην τοῦ κ. Κωνσταντινίδου καὶ τὰ περιπετειώδη μυθιστορήματα τοῦ Ξαβερίου Μοντεπέν, καὶ ἔκαμε, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἔκφρασιν, ἀ ρ γ ο λ α β ί α ν, πρὸς πάντας καὶ πρὸς τὸν ἐλαιοβούτηκτον ἔτι τηλεγραφητήν.

Ὁ ἀπαραίτητος σύντροφος τοῦ τηλεγραφητοῦ ἦτο ὁ κ. Ἀστυνόμος· ἀπορῶ ἔτι πῶς κατώρθωσεν ἡ φύσις νὰ συνδέσῃ τὰ ἀσύνδετ' ἀνόμοιοι χαρακτῆρες, φρονήματα, ὑπηρεσίαι, ἐνδύματα ἀκόμη, ἐχώριζον αὐτοὺς καὶ ὅμως κατὰ παράδοξον ὅλως φαινόμενον ὅσῳ ἡ φύσις ἐχώριζεν αὐτοὺς τόσον αὐτοὶ συνεδέοντο στενότερον. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς εἶπεν ὅτι ἡ ἁρμονία παράγεται ἐκ τῶν ἀντιθέσεων. Ὁ τηλεγραφητὴς ἦτο ὁ σιγηλότερος τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἀστυνόμος πάλιν ἦτο ὁ λαλίστερος τῶν Ἑλλήνων. Ἐλάλει, ἐλάλει, ἐλάλει. Καὶ ἡ φωνή του ἔρρεεν ἀενάως, ὡς τὸ ὕδωρ ἀθηναϊκῆς κρήνης, ἄνευ διακοπῆς. Συνέπλεκε τὰ εὐρωπαϊκὰ ζητήματα πρὸς τὰ αστυνομικά του καθήκοντα, καὶ ἐθεωρεῖτο νομικὴ αὐθεντία, ὡς διατελέσας ποτὲ δικαστικὸς κλητήρ, ὁπότε ἡ τύχη προσμειδιάσασα τὸν ὕψωσεν εἰς τὴν ἐπίζηλον θέσιν ἣν ἐκέκτητο ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ νῦν δημαρχεύοντος ἐξαδέλφου του. Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ εἰσελθὼν

προέβη εἰς μεταρρυθμίσεις· ἦτο ὀπαδὸς τοῦ ἀναμορφωτικοῦ συστήματος· ἠρίθμησε τὰς ἁμάξας τῆς πόλεως, αἵτινες δὲν ὑπερέβαινον τὰς δύο, καὶ διέταξε νὰ ἀνάπτουν φανοὺς τὴν νύκτα, ἂν καὶ οἱ κάτοικοι κατεκλείοντο ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου εἰς τὰς οἰκίας των.

Ἔκαμε καὶ κἄτ' ἄλλο σπουδαιότερον, ἔχρισε τοὺς ἐξ ἀνωνύμων ὑγρῶν διαρρέοντας τοίχους διὰ σταυρῶν, ἐκδιώκων οὕτω, ὡς ὁ Φάουστ τὸν Μεφιστοφελῆ, τοὺς θέλοντας νὰ ἐνασκῶσιν ἓν δικαίωμα ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ συντάγματος. Τὰς καινοτομίας ταύτας εἶχε μεταφυτεύσει μετὰ τὸ τελευταῖον ἐξ Ἀθηνῶν ταξείδιον, λησμονήσας ὅμως νὰ μεταφέρῃ καὶ τὸν β ο ύ ρ δ ο υ λ α τῆς ἀθηναϊκῆς ἀστυνομίας ἴσως διότι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐκείνης πληρόνουσι τὸν β ο ύ ρ δ ο υ λ α διὰ μιᾶς τοὐλάχιστον κ ο υ μ π ο υ ρ ι ᾶ ς.

Περὶ τῶν ἄλλων δὲν φέρω τὸν λόγον, διότι ἤθελον μακρηγορήσει ὑπὲρ τὸ δέον· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω τὸν κ. Δήμαρχον. Ὁ κ. Δήμαρχος ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ζητοῦν νὰ ἐπιδεικνύωσιν εἰς πρώτην μετὰ τῶν ξένων συνάντησιν πάνθ' ὅσα ἀπεταμίευσαν ἐν τῷ κρανίῳ των δι' ἀναγνώσεως ἢ ἐκ διηγήσεων. Οὕτως ὡμίλησε διαδοχικῶς καὶ ἀπνευστὶ περὶ τῶν σχεδίων τοῦ Σώλσβαρυ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, περὶ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας καὶ τῶν Βουρβώνων, περὶ τῶν μεγάλων ῥωσσικῶν βλέψεων, περὶ. . .περὶ. . . Κατέληξε δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπολέσασα ἐξ αἰτίας τῆς δυσμενοῦς διαγωγῆς, ἣν ἔδειξεν ἐν τῷ ἐθνικῷ ζητήματι, τὰς συμπαθείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἑπομένως καὶ τὰς τοῦ κ. δημάρχου, ζητεῖ νὰ τὰς ἀνακτήσῃ ἤδη ἐκ νέου διὰ τῆς ἀποστολῆς σκηνῶν καὶ βοηθημάτων ὑπὲρ τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ παθόντων.

Εἶχε πλέον νυκτώσει καὶ ἐγὼ εὑρισκόμην ἔτι εἰς ἀμφιβολίαν ποῦ ἔμελλον νὰ διαμείνω. Εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἀπῆλθον πάντες οἱ συζητηταὶ καὶ ἐγὼ ἀπέμεινα τέλος ἐν μέσῃ πλατείᾳ, ἄστεγος καὶ νῆστις. Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ θέσιν εὑρίσκετο καὶ ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἐφημερίδος». Συνηνώσαμεν τὰς τύχας μας, ἢ μᾶλλον τὰς ἀτυχίας μας, καὶ ἐτράπημεν εἰς ἄγραν ξενοδοχείου ἵνα καθησυχάσωμεν τοὺς ἐπαναστατήσαντας στομάχους μας. Εἰς μάτην ὅμως ἡ ἰχνηλασία· οὐδαμοῦ ὑπέφωσκεν ὁ σωτήριος φανός, ὁ μέλλων νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς λιμένα ἀναπαύσεως. Σκότος βαθὺ καὶ σιγὴ ἐκάλυπτε τὴν πολίχνην. Εἴχομεν ἀποφασίσει νὰ κοιμηθῶμεν κάτωθεν ὑψιτενοῦς μωρέας, ὅτε αἴφνης συναντῶμεν παιδικὸν φίλον διαμένοντα ὡς φαρμακοποιὸν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Τῷ ἐξηγήσαμεν τὰ διατρέ-

χοντα καὶ ὡδηγήθημεν εἴς τι ξενοδοχεῖον, οὗτινος οἱ γλοιώδεις τοῖχοι καὶ τὸ ὀλισθηρὸν ἔδαφος δὲν μᾶς ἐμπόδισαν νὰ εἰσελάσωμεν, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῆς πείνης, ὡς ἕλληνες χωροφύλακες ἐν τῇ οἰκίᾳ φυγοδίκου.

Δι' ἔλλειψιν menu ὁ Δὸν Γκαρσίας ἀπεκάλυψε τοὺς λέβητας ἵνα μᾶς ἐπιδείξῃ τὰ ὄψα του. Ἐντὸς παμμεγίστου λέβητος πλήρους ἐρυθροῦ ὕδατος, ὡς ναυάγια ἐν Ὠκεανῷ ἐπέπλεον π ά μ ν ι έ ς τινες, ἐκ τῆς ἀνασκαλεύσεως δὲ διὰ πελωρίου κοχλιαρίου ἐπεφάνησαν τεμάχιά τινα κρέατος, ὡς μᾶς ἐβεβαίου, ἀποσπασθέντα τίς οἶδε ἀπὸ ποῖον γηραιὸν λείψανον ἀροτριῶντος βοός. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς τίς θεῖος φιλόσοφος εἶπεν ὅτι ἡ μεγαλειτέρα ὄρεξις εἶναι ἡ πεῖνα· τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τούτων οὐδέποτε ἐξετίμησα πλειότερον.

Ἐξηντλημένοι καὶ κατάκοποι ἐπορεύθημεν εἰς τὴν φιλόξενον στέγην τοῦ φίλου μας. Ὁ ὕπνος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ εὐεργετικὸς καὶ καλλιόνειρος. Ὠνειρευόμην ὅτι ὁ κ. Διληγιάννης ῥυμουλκούμενος ὑπὸ τοῦ κ. Σιγάλα ἐ κ ή ρ υ τ τ ε τ ὸ ν π ό λ ε μ ο ν. Ὁ κ. Σιγάλας κρατῶν ὑψηλὰ τὸ λάβαρον τῆς ἐθνεγερσίας, παρώτρυνε τὰ μαινόμενα πλήθη εἰς μάχην διὰ λόγων καὶ μιμικῶν σχημάτων. Ἡ μάχη ἤρχισεν. Αἴφνης κρότοι πυροβολισμῶν καὶ θόρυβος, οἱονεὶ κλαγγὴ ὅπλων, μ' ἐξηνάγκασαν νὰ ἐκτιναχθῶ τῆς κλίνης. Σπεύδω μὲ τὴν νυκτερινὴν ἐνδυμασίαν μου πρὸς τὰ ἔξω. Φεῦ! δὲν ἦσαν πολεμικοὶ παιᾶνες μήτε θούρια πρὸς τοὺς ἄ ν δ ρ α ς Ἀ ρ κ ά δ α ς· ἦσαν οἱ γρυλλισμοὶ τῶν χοίρων, οἵτινες δραπετεύσαντες τῆς μάνδρας των εἰσήλασαν ἐν τῇ πόλει, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, καὶ οὓς ὁ ἀστυνόμος ἑπόμενος τῷ αναμορφωτικῷ συστήματι ἐπυροβόλει. Τοῦτο φαίνεται ἐγίνετο συνεχῶς, διότι ὅτε ἐξηρχόμεθα ἠκούσαμεν τὸν παραπλεύρως ὑπνώττοντα φίλον νὰ μᾶς λέγῃ:

— Μὴ ἀνησυχῆτε! δὲν εἶναι τίποτε! ὁ Ἀστυνόμος βαράει τὰ γ ο υ ρ ο ύ ν ι α!...

Ἐν Ἀθήναις. τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1886.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ.

ΠΙΣΤΗ ΜΕΧΡΙ ΤΑΦΟΥ

ΔΡΑΜΑ ΣΠΑΡΑΚΤΙΚΟΝ

ΕΙΣ ΣΚΗΝΑΣ ΑΛΛΕΠΑΛΛΗΛΟΥΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

Μια χηρα απαρηγορητος
Εις χηρος παρηγορημενος

Ἡ Σκηνὴ σύγχρονος ἐν τῷ Νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν.

ΣΚΗΝΗ Α'.

Η ΧΗΡΑ· Ἄχ! χρυσέ μου σύζυγε, καὶ πῶς νὰ σὲ ξεχάσω.

Ο ΧΗΡΟΣ· Πώ, πώ, πώ! Βρὲ τὴν ψευτρού!

ΣΚΗΝΗ Β'.

Η ΧΗΡΑ· Ὦ! Θεέ μου! οὔτε νὰ βλέπω πλέον ἄνδρας ἄλλους ἠμπορῶ, διότι νομίζω ὅτι ἐγκληματῶ εἰς τὴν μνήμην τοῦ μακαρίτου!

Ο ΧΗΡΟΣ· Κυρία μου, δὲν σᾶς γνωρίζω· ἀλλὰ πρέπει νὰ παρηγορηθῆτε· Εἶμαι κ' ἐγὼ ὁμοιοπαθής...

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Η ΧΗΡΑ· Ἆ! ἐπάθατε λοιπὸν καὶ σεῖς, Κύριε, ὁμοίαν συμφορὰν τῆς ἰδικῆς μου; Πόσον σᾶς συλλυποῦμαι!

Ο ΧΗΡΟΣ· Τότε ἔλᾶτε νὰ ἑνώσωμεν τὰς συμφορὰς καὶ τὰ δάκρυά μας... Δύο λῦπαι κάμνουν μίαν χαράν....

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Ο ΧΗΡΟΣ· Μοῦ ὁρκίζεσθε ἀγάπην, ἐνῷ τὰ ὄμματά σας εἶνε ὑγρὰ ἀκόμη ἀπὸ τὰ δάκρυα τοῦ μακαρίτου...

Η ΧΗΡΑ· Ἄχ! Δὲν ἠξεύρετε πόσον τοῦ ὁμοιάζετε. Κ' ἐκεῖνος ἦτο τόσον καλὸς καὶ εὐγενής!

ΣΚΗΝΗ Ε'.

Ὑπὸ τὰς φιλύρας.....

Η ΧΗΡΑ· — Ὁποία γλυκεῖα παραμυθία! Εἰς τὰς θωπείας σου ἀναζῇ ὅλος ὁ ἔρως τοῦ μακαρίτου...

Ο ΧΗΡΟΣ· — Ὁποῖον βάλσαμον τοῦ πένθους μου! Εἰς τοὺς ἐναγκαλισμούς σου ἐπανευρίσκω ὅλην τὴν ἀγάπην τῆς μακαρίτιδος....

Ἡ συνέχεια καὶ τὸ τέλος παραλείπεται.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΝ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ

Μοῦπε ἡ τρελλὴ ἀγάπη μου πῶς θὰ νὰ ξεκινήση
Τὰ 'ξακουστά σου θαύματα νὰ 'λθῇ νὰ προσκυνήση.
'Ξέρω· ἡ χάρι σου πολλοὺς ἁμαρτωλοὺς θὰ σώση,
'Σ ἄλλους θὰ δώση τὴ 'μιλιά, 'ς ἄλλους μυαλὸ καὶ γνῶσι.
Καὶ τὴν τρελλὴ ἀγάπη μου κάμ' την καλὰ πρὶν φύγη,
Ἂν δὲν τῆς δώσῃς φρόνησι, δός της καρδιὰ κἂν 'λίγη!

ΣΑΤΑΝΑΣ

ΑΡΑΙΣ — ΜΑΡΑΙΣ

Φίλτατέ μοι,

Ἡ πρόσκλησίς σου ὅπως λάβω μέρος καὶ ἐγὼ ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ σου, μοὶ ὑπομιμνήσκει τὴν στενόχωρον θέσιν ἁπλοϊκοῦ τινος συγχωρικοῦ μου, ὅστις, παρατυχὼν ποτε εἰς ἑσπερίδα ἀθηναϊκοῦ οἴκου, ἐπειθαναγκάσθη ἐπὶ τέλους ὅπως λάβῃ μέρος καὶ αὐτὸς εἰς τὰς καντρίλιας, ἀφοῦ εἶδεν ὁ ἄνθρωπος ὅτι εἰς μάτην ἀπέβησαν πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ ἐναντίου ἔντονοι διαμαρτυρίαι του.

— Ἀφοῦ τὸ θέλετε, βρὲ παιδιά, θὰ σηκωθῶ. Μὰ σᾶς λέω πάλι πῶς δὲν σκαμπάζω ἀπὸ τέτοια πράμματα...

— Δὲν πειράζει, δὲν πειράζει, μπάρμπα Κωνσταντῆ, μόνε κόπιασε τώρα νὰ τὸ κουνήσωμε 'λίγο, ἔτσι γιὰ τὸν καλὸ τὸν χρόνο...

Καὶ οὕτω παρὰ τὸ πλευρὸν πλευρῶν — ντεκολτὲ μιᾶς Ἀτθίδος, καὶ ἐν μέσῳ τόσων φρακοφόρων ὁμοφύλων τοῦ μπάρμα Κωνσταντῆ, ὑψοῦτο ἡ τρουλοειδὴς φέσα του, ἡ ἐρυθρότης τῆς ὁποίας ἐνόμιζέ τις κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅτι προήρχετο ἐξ ἀγνοίας πρὸς ὅ,τι ἐπεχείρησεν ὁ ἀγαθὸς ἐπαρχιώτης μου.

Ἂν καὶ ἀποτέλεσμα τῆς χορευτικῆς δεξιότητος τοῦ γέροντος ὑπῆρξεν ἡ πτῶσις ἑνὸς κηροπηγίου καὶ τῆς ντάμας του —τοῦ μὲν ἐκσφενδονισθέντος ἐκ παραδρομῆς τῆς φουστανέλλας, τῆς δὲ τεθείσης ἐν κατηγορίᾳ παρονομαστοῦ ὑπὸ ἀριθμητὴν τὸν γέροντα, ἐξ ἀνυποκρίτου τρικλοποδιᾶς του — ὡς καὶ ἡ ἀνηλεὴς καταπάτησις τῶν φορεμάτων, τῶν κάλων καὶ ὅλων τῶν διεθνῶν χορευτικῶν δικαίων, ὑπὸ τῶν αὐθαιρέτων ἁλμάτων του, ἐν τούτοις ἡ θυμηδία ὑπῆρξεν ἀρκετὴ καὶ ὁ μπάρμπα Κωνσταντῆς ἐξεπλήρωσεν ὅπως καὶ ὅσον ἠδύνατο τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ὑποχρέωσιν, *ἱπποτικώτατα* μάλιστα, ἐὰν κυριολεκτικῶς ἐκλάβωμεν τὴν λέξιν καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν αὐτῆς προστεθῇ ἡ ἰδέα τοῦ ἀτιθάσσου ἵππου.

Μολονότι συμπατριώτης καὶ ἐγὼ τοῦ μπάρμπα Κωσταντῆ — ἢ ἂν θέλῃς νὰ ὁμιλήσω εὐρύτερον τώρα μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῶν περιφερειῶν, — ρωμηὸς γνήσιος ἐκ τοῦ προτύπου βασιλείου τῆς ψωροκώσταινας, διστάζω νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησίν σου καὶ καθέξω μίαν θέσιν ἔν τινι γωνίᾳ τοῦ ἐκλεκτοῦ σαλονιοῦ τοῦ Ἡμερολογίου σου· διότι ἀδυνατῶ νὰ ἐννοήσω τί σχέσιν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὁ ξηρὸς ἐμπορικὸς κάλαμός μου, μεταξὺ τόσων εὐστρόφων καὶ χαριτωμένων ἄλλων, τῶν ὁποίων—ὁμολογῶ τὴν ἁμαρτίαν μου—οὐδέποτε ἐζήλωσα τὴν μελισταγῆ εὐτραπελίαν των, φιλοδοξήσας πάντοτε διὰ πάντα δημοσιογραφοῦντα κάλαμον τὸ βάρος ἑνὸς κοπάνου διὰ τὰς κεφαλὰς καὶ τὰ πλευρὰ τῶν πολιτικῶν μας, μηδόλως συμφωνῶν μετὰ τῶν δημοσιογράφων καὶ ποιητῶν μας, τῶν μὲν χρωμένων τῷ καλάμῳ των εἰς ψάρευμα θέσεων, τῶν δὲ εἰς καρδιῶν καὶ προικῶν· ἂν καὶ ἡ ποίησίς μας πρὸ πολλοῦ ἀντικατέστησε τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ἐγκεφαλονωτιαίας *πυήσεως* ἑκάστου, ὅπως καὶ τὸ ἐκ τῆς «ἀσυστόλου καταπατήσεως τῶν ἀπαραγράπτων ἐθνικῶν δικαίων» πατριωτικὸν φούσκωμα τῶν πρώτων, ἐμφαίνει τὸ σούφρωμα τοῦ ἐντερολογικοῦ των συστήματος.

* *
*

Καὶ τί νὰ σου γράψω... Τὸ κρανίον μου, ἀφ' ἧς προσῆλθον καὶ ἐγὼ ὑπὸ τὸ κυανόλευκον φλάμπουρο ἵνα μετὰ τῶν ***ἀνδρῶν Ἀρκάδων*** διαμαρτυρηθῶ κατὰ τοῦ Καραβέλωφ, ἔπαυσε νὰ καταιβάζῃ ἰδέας καὶ μόνον φθεῖρας γεννᾷ! Εἶνε τὸ μόνον κέρδος, ἐκτὸς τοῦ ἐκ λαχάνων μαρτυρικοῦ στεφάνου, ὅπερ ἀπεκόμισαν ἐκ τοῦ στρατοῦ οἱ ἥρωες τῆς ἐπιστρατείας τοῦ 86, καὶ εἰς τὴν ***λυσαφαλικὴν*** μνήμην ταύτην νομίζω ὅτι πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ προσφυῶς εἰς «πλατεῖαν ψειρῆ» μετονομασθεῖσα ἐν Ἀθήναις Πλατεῖα τῶν Ἡρώων

Ἐν τούτοις μνημεῖα ἀθάνατα τῆς ἀναιμικῆς ἐκείνης ἐπιστρατείας τὰ ὁποῖα ἀπεκόμισα, ἐκτὸς τῶν ρευματισμῶν, τῶν κάλων καὶ τοῦ παρεπιδήμου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου πληθυσμοῦ, εἰσὶ καὶ τὰ κατωτέρω ἀνέκδοτα.

* *
*

Ἐν τῇ σκοποβολῇ:

Ὁ ἀξιωματικὸς διατάσσει «Πῦρ»! ἐνῷ ὁ στρατιώτης μένει ψυχρὸς καὶ ἀπαθέστατος.

— Γιατί, βρὲ χτῆνε, δὲν ἐκπυρσοκροτεῖς;!

— Μένα, κυρ-λοχαγέ, δὲν ἔχει μιὰ 'βδομάδα ποῦ 'πέθαν' ἡ μάνα μου, καὶ δὲν κάνει νὰ ντουφεκορίχνω...

* *
*

Ἐν τῇ ἀναφορᾷ:

Αξ.— Γιατί ἔφαγες ῥὲ τὴν κουραμάνα τ' ἀλλουνοῦ; ἀπολογήσου ντέ: Σούτ!

Στρ.— ...

Αξ.— Σούτ! σούτ! ἀπολογήσου μωρέ...

Στρ.— Κυρ-λοχαγέ....

Αξ.— Ὀκταήμερον κράτησιν, μασκαρᾶ, γιὰ νὰ μάθῃς ν' αὐθαδιάζῃς!

* *
*

Ἐν τῷ γυμνασίῳ:

Δεκανεύς ῥουμελιώτης.—Μὲ τὸ πρόσταγμα «μετα-ουλή!» θὰ κάνετ' οὖλοι μέτουπο τὰ πισινά σας!

* *
*

Ἐν τῇ θεωρίᾳ:

Λοχαγός.—... Ὅταν στὸν πόλεμο τυχαίνει νὰ πάθῃ κανένας, νὰ σκοτωθῇ, σηκώνεται, τρέχει καὶ φωνάζει (!!) γιὰ νὰ δώσῃ θάρρος στοὺς ἄλλους!...

Ἐν Πειραιεῖ, Αὔγουστος, 1886.

Τορος

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

Ἡ κυριαρχία τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῦ κόσμου εἰς ὅλα καὶ καθ' ὅλα μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς: αἱ γυναῖκες παραβαίνουσαι ἀνενοχλήτως τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς ἐγένοντο *κυρίαι*, ἐνῷ ταὐτοχρόνως ἀπομένουσι *κύριαι* νὰ πράξωσιν ὅ,τι θέλουσι.

* *
*

Μία ἄλλη γυναικεία ἀνωμαλία.

Ἐὰν διαπρέψῃ γυνή τις καί, οἱ μεταγενέστεροι, θέλοντες νὰ τιμήσωσι τὴν μνήμην της, στήσωσι τὸ ἄγαλμά της, εἶνε δυνατὸν τὸ ὁμοίωμα αὐτὸ νὰ ὀνομασθῇ *ἀνδριάς*;

* *
*

Συνήθως τὰ *πλατύτερα* ρήγματα συμβαίνουσιν εἰς τὰς μεταξὺ δύο *στενῶν* φίλων σχέσεις.

* *
*

Οἱ μόνοι ἄνθρωποι οἵτινες δὲν δύνανται νὰ παραπονεθῶσιν ὅτι δὲν ἔχουσι πόρον ζωῆς εἶνε κατὰ τὴν γνώμην μου... οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Πόρου.

* *
*

Μακαρίζω συχνάκις τὰ ὠὰ διὰ τὴν φιλομουσίαν των· δὲν ὑπάρχει κανὲν ἐξ αὐτῶν τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχῃ τὸ ἰδιαίτερόν του *λεύκωμα*.

* *
*

Πόσον εἶνε ἀλληλένδετα ἐν τῷ κόσμῳ καὶ αὐτὰ τὰ κατὰ τὸ φαινόμενον ὅλως ἀνόμοια πράγματα. Π. χ. τὰ δράματα καὶ αἱ ἐπιδημίαι ὑπάγονται εἰς ἕνα κοινὸν νόμον, εἰς τὴν *κάθαρσιν*!

* *
*

Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἠθικοποιηθῇ ὁ κόσμος, ἀφοῦ τὸ πλῆθος συρρέει εἰς τὰς δραματικὰς παραστάσεις, ἐν αἷς *διδάσκουσιν ὑποκριταί*.

Χαρ. Αννινος

ΑΚΑΝΘΩΝ

Εἰς ἀνυπόφορον ποιητὴν

Τὸ ποίημά σου ἤκουσα! λαμπρόν! μὰ τί τὰ θέλεις,
Μὲ συγκινεῖ πλειότερον σὰν . . . δὲν τὸ ἀπαγγέλλεις.

Εἰς νεαρὸν Ἀσκληπιάδην

Εἶσαι θεός, μὰ τὸν θεόν, καὶ πειὸ θεὸς ἂν θέλῃς,
Ἀφοῦ τὰ πλάσματά του σὺ κατὰ διαβόλου στέλλεις!
Ἂν ὁ θεὸς ἀπ' τὸ μηδὲν ἀνθρώπους ξεφουρνίζει,
Ἀλλὰ ἡ ἐξοχότης σου πάλιν τοὺς μηδενίζει!

Εἰς ὠρυόμενον ᾀοιδὸν

Πῶς τραγουδεῖς ἐξαίρετα καὶ σὺ δὲν ἀμφιβάλλεις,
Μὰ ψάλλεις πειὸ γλυκύτερα ἀκόμα σὰν . . . δὲν ψάλλεις.

Εἰς ἀνοικονόμητον εὐφυολόγον

Ὅλοι τὸν λέγουν ἔξυπνον κι' ὁ κόσμος δὲν πλανᾶται,
Κ' ἐγὼ τὸν βλέπω *ἔξυπνον* ὁπόταν . . . δὲν κοιμᾶται.

Εἰς τὸν φίλτατον Ἄγγελον Βλάχον

Χάριν λεκτικῆς ἐπανορθώσεως

Παράδοξον καὶ Ἄγγελος καὶ Βλάχος νὰ καλῆσαι,
Ἐνῷ σὺ οὔτε *ἄγγελος* ἀλλ' οὔτε *βλάχος* εἶσαι.

ΕΩΣΦΟΡΟΣ

ΟΙ ΕΞ ΕΡΩΤΟΣ ΓΑΜΟΙ

ΔΡΑΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΡΩΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΔΙΑΔΡΑΜΑΤΙΖΟΜΕΝΟΝ

ΕΙΣ ΕΞ ΣΚΗΝΑΣ . . . . ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΚΑΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

Παυλος καὶ Βιργινια

Ἡ Σκηνὴ συνήθης ἐν Ἀθήναις.

ΣΚΗΝΗ Α'.

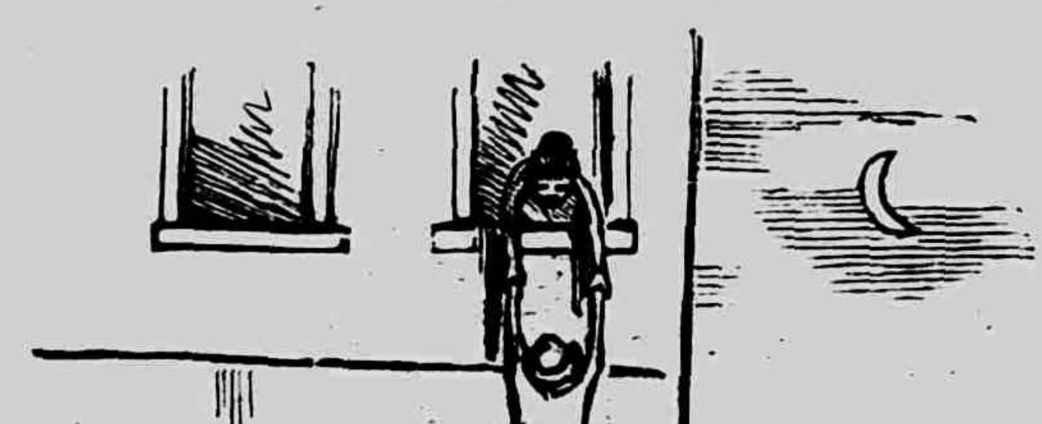
Οἱ πρῶτοι ἀκροβολισμοὶ τοῦ ἔρωτος.

ΣΚΗΝΗ Β'.

Τραγικὴ μέθοδος, δι' ἧς ἐπιβάλλεται ὁ ἔρως.

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Ἀπόπειρα πρώτης ἐρωτικῆς συνεντεύξεως.

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Δύο μῆνας μετὰ τὸν γάμον.

ΣΚΗΝΗ Ε'.

Ἓν ἔτος μετὰ τὸν γάμον.

ΣΚΗΝΗ Ϛ'.

Τὸ συζυγικὸν συγχωροχάρτι καὶ ἡ ἀπόλυσις.

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΒΛΟΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

ΠΟΛΕΜΑΡΚΟΣ πρὸς ΜΟΥΙ

Mon cher Mouï, εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδίας μέσης
γιὰ τὰς λαμπρὰς σας πρὸς ἐμὲ καὶ πάλιν διαθέσεις.
Τὰς συμβουλάς σας δέχομαι μετὰ χαρᾶς μεγάλης,
πλὴν πρέπει νὰ γνωρίζετε, ἀκόμη σὺν τοῖς ἄλλοις,
ὅτι ἐμπέρδεψαν πολὺ τὰ πράγματα ἐσχάτως,
κι' οὕτως εἰπεῖν ἀνάστατον εὑρίσκεται τὸ κράτος!
Οἱ Ἕλληνες ἐπιθυμοῦν, quand même, νὰ πολεμήσουν,
κι' ἀλλοίμονο στὰ χάλια μας ἂν δὲν μᾶς ἐμποδίσουν!...

ΜΟΥΙ πρὸς ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΝ

Mon cher Ministre, χθὲς ἔλαβον ἀπάντησίν σας ἄλλην
καὶ εἶδον πῶς εὑρίσκεσθε εἰς σύγχυσιν μεγάλην!
Καθὼς καὶ στὰς προτέρας μου, σᾶς ἐπαναλαμβάνω
πῶς μὲ παλάβραις σας καιρὸν δὲν ἠμπορῶ νὰ χάνω.
Ἂν εἴπατε στοὺς Ἕλληνας πῶς πόλεμον ποθεῖτε,
πολὺ εὐκόλως δύνασθε καὶ νὰ τοὺς τὸ ξεπῆτε.

ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ πρὸς ΜΟΥΙ

Mon cher Mouï, parole d' honneur δὲν ἤλπιζον ποτέ μου
πῶς μὲ τ' ἀστεῖα θὰ βρεθῶ ἀπέναντι πολέμου!
εἶδον σημαίας κυανὰς μ' ἐνθουσιώδη πλήθη
ἤκουσα τὰν ἢ ἐπὶ τὰν ἀπὸ Ἀρκάδων στήθη·
Εἶδον λαμπρὰ βεγγαλικὰ ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας
ἤκουσα ζήτ' ὁ πόλεμος, ἄνευ τινος αἰτίας!
ἤκουσα..... τί δὲν ἤκουσα ἕνας θεὸς τὸ ξέρῃ,
κι' εἶπ' ἂν δὲν γίνῃ πόλεμος νὰ μοῦ κοπῇ τὸ χέρι!
Ἄνευ ὑμῶν ὡς βλέπετε εἶμαι σχεδὸν χαμένος
οὕτως εἰπεῖν εὑρίσκομαι ἀκρωτηριασμένος!...

ΜΟΥΙ πρὸς ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΝ

Mon cher Ministre! Ἀνέγνωσα ἐν ἀπορίᾳ πάσῃ,
ὅσας καὶ πάλιν γράφετε παλάβρας ἐν ἐκτάσει!

'Εξ ὅσων κατενόησα εἰλικρινῶς ποθεῖτε,
νὰ εὕρητε τὴν ἀφορμὴν διὰ ν' ἀφοπλισθῆτε.
Τὴν κεφαλήν σας ξύσατε... σᾶς συμβουλεύω μόνον,
νὰ παύσετε τὸ στάδιον τῶν κωμικῶν ἀγώνων.
Αὐτὰ πρὸς τὸ συμφέρον σας σᾶς λέγουν ὅλ' οἱ Γάλλοι,
κι' εἶν' ἡ φωνή των φιλική... Κανεὶς μὴν ἀμφιβάλλῃ...

ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ πρὸς ΜΟΥΙ

Τὴν θελκτικὴν ὑμῶν φωνὴν παρήκουσα πιστεύω,
καὶ πῶς τὸ ζήτημα πολὺ καὶ πάλιν τὸ μπερδεύω...
Εἶπον ὅτι προσφέρονται οἱ Γάλλοι νὰ μᾶς σώσουν,
καί, ἂν ἀφοπλιζώμεθα, πῶς κάτι θὰ μᾶς δώσουν!
Τὴν εἴδησιν ἐδέχθησαν χορδαῖς τε καὶ ὀργάνοις,
καὶ ἡ δευτέρα φαίνεται χείρων τῆς πρώτης πλάνης.

ΜΟΥΙ πρὸς ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΝ

Oh mille tonnéres! oh sapristi! καὶ κάτι παραπάνω...
Mon cher Ministre, μὰ τὸν Χριστὸν δὲν σᾶς καταλαμβάνω!
Εἶδον τὴν φρενοβλάβειαν κι' ἐγὼ τῆς πρωτευούσης,
ἀλλὰ δὲν εἶμ' ὑπεύθυνος διὰ τὰς παρακρούσεις.
Ἂν ἤξευρα πῶς πόλεμος θὰ πῇ γιὰ σᾶς εἰρήνη,
θὰ ἔλεγα ὁ πόλεμος αὐτοστιγμὶ νὰ γίνῃ...
Τώρα στοὺς συναδέλφους μου θὰ πῶ νὰ σᾶς συνδράμουν,
τουτέστιν τὸν ἀποκλεισμὸν ὡς τάχιον νὰ κάμουν...

ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ πρὸς ΜΟΥΙ

Mon cher Moui, εὐχαριστῶ ἐξ ὅλης μου καρδίας,
διότι μᾶς ἐσώσατε ἀπὸ τῆς κωμῳδίας!
Εἶδον μετ' ἄκρας μου χαρᾶς τοὺς ἡνωμένους στόλους,
στὰς γραφικὰς θαλάσσας μας ὡς εἶδος περιπόλους!
Ἤμεθα ὅλοι ἔξαλλοι... γυναῖκες μετὰ παίδων,
ζητωκραυγάζουν μετ' ἐμοῦ τὸν ναύαρχον 'Αλφρέδον.
'Ἐγὼ δὲ ὡς ἐκ θαύματος σωθεὶς ἐκ καταιγίδος,
τὴν ἐξουσίαν παραιτῶ πρὸς χάριν τῆς πατρίδος!
'Αλλ' ὅμως καὶ μακρὰν αὐτῆς, παμφίλτατε Moui,
θὰ κράζω πῶς μὲ ἐσώσατε, oui, oui, oui....

Τὸ χέρι

ΓΥΝΑΙΚΑ-ΔΙΑΟΛΟΣ.

Λύκαινα, φώκια, όχιά, μαϊμού, καὶ δείχτεις πεταλούδα·
Μέσ' 'ς τὰ γλυκά σου τὰ φιλιὰ ζῇ τὸ φιλὶ τοῦ Γιούδα.
Εἶναι πικρὸ τὸ μέλι τους, φιλεῖς καὶ φαρμακόνεις·
'Σ τὰ ῥοδαρένια χείλη σου κρύφτεις κεντρί, σκοτόνεις.
'Σ τὰ ψεύτικα τὰ λόγια σου, κρύφτεις ψυχὴ πειὸ ψεύτρα,
Καὶ κρύφτ' ἡ κλέφτρα σου ματιά, μαύρη καρδιά, πειὸ κλέφτρα.
Τὸ δάκρυ σου 'ποῦ ῥέει γλυκὸ καὶ παραπονεμένο,
Εἶν' ὅλο 'ξεῖδι καὶ χολὴ μὲ λάβα ζυμωμένο,
Κι' ὅπου νὰ πέσῃ ἀλλοίμονο!... φυτρόνει, ζωντανεύει,
Κι' ἀναστατώνει τὰ στοιχειά, μὲ τὸ Θεὸ παλεύει·
Καὶ δείχτει μυροστάλαμα, δροσιά, μαργαριτάρι,
Κ' εἶναι φωτιά, περίδρομος, ξεκουμπισμός, λιοντάρι!
Εἶσαι γυναῖκα πειρασμός· βυζάστρα τοῦ θανάτου,
Μάνα καὶ θυγατέρα του, καὶ σκλάβα, καὶ κυρά του,
Κ' εἶσαι ζωὴ καὶ θάνατος, κι' ὅσο 'ποῦ ὑπάρχ' ἡ κτίση,
Θὰ φθείρῃς, θὰ ποδοκυλᾷ, τὴ μάνα σου τὴ φύση!

('Απὸ ἀνέκδοτό μου ποίημα)

'Εν Ζακύνθῳ, Αὔγουστος 1886

Ι. Γ. ΤΣΑΚΑΣΙΑΝΟΣ.

ΛΩΠΟΔΥΣΙΑΙ

Ἐν συναναστροφῇ. Ὁ κύριος ζητεῖ νὰ πωλήσῃ εὐφυίαν εἰς κυρίαν παρακαθημένην.

— Δὲν ἀγαπῶ διόλου τοὺς βλᾶκας. . . .

Καὶ ἡ κυρία ἀνακουφιζομένη :

— Εὖγε ! Αὐτὸ σᾶς συνιστᾷ. Θὰ ’πῇ ὅτι δὲν εἶσθε ἐγωϊστής !

Συζυγικαὶ σκηναί.

Ὁ σύζυγος ἀνακαλύπτει ὑπόπτους σχέσεις τῆς συζύγου του.

— Δὲν ’ντράπηκες, ἀθλία, νὰ κάμνῃς κόρτε μὲ τὸν καλλίτερόν μου φίλον . . .

Καὶ ἐκείνη μετὰ τόνου :

— Ἆ προτιμοῦσες νὰ τὸ κάμνω λοιπὸν μὲ τὸν χειρότερόν σου ἐχθρόν ; . . .!

Ὁ Ἀγαθόπουλος θέλει ν’ ἀποφύγῃ τὴν αἴτησιν φίλου ζητοῦντος νὰ τῷ πέμψῃ ἐντὸς ἐπιστολῆς δανεικὰ δέκα φράγκα.

«Ἤθελα — τῷ γράφει — εὐχαρίστως νὰ σοῦ ἐσωκλείσω ἐδῶ τὰ δέκα φράγκα, ἀλλὰ τὰ ’θυμήθηκα ἅμα ἔρριψα τὴν ἐπιστολήν μου εἰς τὸ γραμματοκιβώτιον. . . .

Ὁ κ. Ἀνυπόφορος εἶνε ἀθεόφοβος λιμαδόρος. Οὐαὶ εἰς ὅσους τὸν συναντήσουν καθ’ ὁδόν.

Προχθὲς συναντᾷ τὸν κ. Παράξενον, τὸν ὁποῖον σταματᾷ ἕτοιμος νὰ τὸν λιμάρῃ :

— Ξεύρεις, φίλε μου . . . .

— Ξεύρω, ἀδελφέ, ξεύρω καὶ εἶμαι μάλιστα καθ’ ὅλα σύμφωνος εἰς ὅ,τι διανοεῖσαι νὰ μοῦ ’πῇς . . . .

Καὶ ὅπου φύγῃ — φύγῃ.

Ὁ κ. Ἰδιότροπος συναντᾷ τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπιτάφιον ῥήτορα κ. Ἀ**

— Σοῦ ἤρεσε ὁ χθεσινός ἐπικήδειός μου;

— Μοῦ ἤρεσε, ἂν καὶ δὲν τὸν ἤκουσα.

— Ἆ ! θὰ τὸν διάβασες τότε εἰς τὴν ἐφημερίδα.

— Ὄχι ! τὸν εἶχα ἀκούσει πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς βάρος ἑνὸς ἄλλου μακαρίτου ! . . .

Μεσίτης τις ἐδικάζετο πρό τινος ἐν τῷ πλημμελειοδικείῳ. Ἐρωτᾷ ἀνήσυχος τὸν δικηγόρον του :

— Νομίζετε ὅτι θὰ καταδικασθῶ ;

— Πολὺ τὸ φοβοῦμαι.

— Καὶ εἰς τί ;

— Εἰς ἓξ μηνῶν . . . . τιμιότητα ! !

Ἔν τινι ἐφημερίδι ἀνεγινώσκετο τὸ ἑξῆς :

«Τρόπος τοῦ γράφειν χωρὶς γραφίδα καὶ μελάνην. Ἡ ἐξήγησις τοῦ μυστηρίου δίδεται ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ 5 φράγκων πρὸς τὸν κ. Ρ. Ι.»

Εὔπιστος φιλοπερίεργος στέλλει τὸ τίμημα καὶ λαμβάνει τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν:

— Γράφετε μὲ μολυβδοκόνδυλον ! !

Συζυγικαὶ ἀβρότητες.

— Νά σου 'πῶ ! πολὺ περιποιεῖσαι τὴν Μαρίαν.

— Αὐτὸ εἶνε ἰδικός μου λογαριασμός.

— Μὰ ὁ τρόπος σου αὐτὸς τὴν ἐκθέτει.

— Αὐτὸ εἶνε ἰδικός της λογαριασμός.

— Μὰ ξέρεις ὅτι μὲ ἀναγκάζεις νὰ σκεφθῶ περὶ διαζυγίου ;

— Αὐτὸ εἶνε ἰδικός σου λογαριασμός ! !

ΛΩΠΟΔΥΤΗΣ

Τελευταιον Καλουπι

'Σ ΤΟ ΦΤΕΡΟ

Φίλτατέ μοι Κύριε Κ. Φ. Σκόκε.

Στίχους καὶ πάλιν, φίλτατε, γυρεύεις νὰ σοῦ γράψω,
ἀλλ' εἶναι τέτοιος ὁ καιρὸς ποῦ μοῦρχεται νὰ κλάψω.
'Εν τούτοις, ἂν καὶ τήκωμαι ἀπὸ μελαγχολίαν,
διότι τώρα ἡ 'Ελλὰς ἀφῆκε τὴν 'Αγγλίαν,
θὰ καταστρώσω μερικοὺς πρὸς χάριν σου καὶ μόνον,
εὐχόμενος εὐδαίμονα εἰς σὲ τὸν νέον χρόνον.

—

Μὲ τὸ 'Ημερολόγιον τοῦ ὀγδοῆντα ἕξη,
βεβαίως θὰ ἐκέρδισες, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω,
κι' ἂν εἶσαι ὄντως βέβαιος πῶς πάλι θὰ σοῦ φέξῃ,
εὐθὺς 'Ημερολόγιον νὰ ξεφουρνίσῃς κι' ἄλλο.
Αὐτὸ καὶ δίχως νὰ 'στὸ 'πῶ, θαρρῶ πῶς τὸ σκοπεύεις,
γιατὶ παντοῦ μὲ κυνηγᾷς καὶ στίχους μοῦ γυρεύεις.

—

Ἔχε ὑπ' ὄψει πάντοτε τὸ πῶς θὰ βγάλῃς κἄτι,
καὶ γὰρ εἰσὶ πολύτιμοι καὶ τῆς σχολῆς αἱ ὧραι,
ἡ ἔρημη σακκοῦλα σου ἂς 'βρίσκεται γεμάτη,
καὶ ἄφινε τοὺς παλαβοὺς νὰ γράφουν γιὰ ὀνόρε.
Γιατὶ τῆς δόξης ἂν ζητῇς μονάχα τὸ στεφάνι,
ὀγρήγορα τὰ λάχανα θὰ φᾷς τοῦ Δεληγιάννη.

—

Πολλοὺς ὡς τώρα συγγραφεῖς ἠρώτησα μὲ πόνον,
γιατὶ νὰ γράφουν πάντοτε χωρὶς κανὲν συμφέρον,
κι ἐκεῖνοι μοῦ ἀπήντησαν ὅτι συγγράφουν μόνον
γιὰ τὰς μελλούσας γενεὰς τῶν μεταγενεστέρων.
'Αξίζει στέφανον αὐτός, ποῦ γιὰ τὸ μέλλον γράφει,
ἐν τούτοις τὰ βιβλία του μουχλιάζουν εἰς τὸ ράφι.

—

Καὶ τώρα πάλι φρόντισε σὰν πέρσυ ἐν τῷ ἅμα
γιὰ τὸ 'Ημερολόγιον τὰ δέοντα νὰ ψάλῃς,
καὶ γέμισε τῶν 'Αθηνῶν τὰ φύλλα μὲ ρεκλάμα,
ἂν κέρδη πενταπλάσια ἐπιθυμῇς νὰ βγάλῃς.
δῶσε κι' ἐμὲ τὸν κόπο μου ἂν εἶναι ὁρισμός σου,
καὶ ὁ Χριστός μας πάντοτε νὰ εἶναι βοηθός σου.

'Εν 'Αθήναις, 30 Σεπτεμβρίου 1886.

ΓΕΩΡΓ. Χ. ΣΟΥΡΗΣ.

ΤΟ ΠΛΕΟΝ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟΝ

Ι

Ὁ πλοίαρχος τοῦ ἱστιοφόρου *Ἅγιος Νικόλαος* ἦτο Ἕλλην ἐξ Ὕδρας, ὀνομαζόμενος Βασίλειος Γεωργίου. Καὶ μολονότι Ἕλλην, ἦτο λαίμαργος ὡς πίθηξ καὶ φιλοπότης ὡς μαῦρος ἀρχηγός, ἢ μᾶλλον ὡς πολίτης Ἀθηναῖος κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐκλογῶν. Καθήμενος εἰς τὴν τράπεζαν, ἐξεκοκάλιζεν ὁλόκληρον μηρὸν προβάτου, ἢ παμμεγέθη *σεναγρίδαν*, ἀφεθεῖσαν ἀνοήτως νὰ συλληφθῇ ἀπὸ τὰ ἄγκιστρα τῶν ναυτῶν τοῦ πλοίου καὶ δὲν ἔπινεν ἄλλο, εἰμὴ μόνον παλαιότατον οἶνον, συγκεκερασμένον ἐνίοτε, ἰδιοτρόπως, κατὰ τὰς ψυχρὰς τοῦ χειμῶνος νύκτας μετ' ἴσης ποσότητος ἐξαιρέτου ἀγγλικοῦ ῥουμίου. Τὸ τελευταῖον ὅμως πάθος ἐπεκράτει τοῦ πρώτου, καὶ ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ μικροῦ ἐκείνου σκάφους ὑπῆρχον παραδείγματα ἀποδεικνύοντα ὅτι ὁ καλὸς πλοίαρχος, διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, εὑρέθη εἰς περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ἔλαβε τὸ γεῦμά του, ἀλλ' οὐδεμία περίστασις ἀπεδείκνυεν ὅτι συγκατετέθη ποτε νὰ μὴ λάβῃ τὸ ποτόν του. Ὡς δὲ δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ἐμίσει τὸ ὕδωρ ὡς τῆς ἁμαρτίας του καὶ ἐξηγῶν τὸν σκοπὸν τῶν διαφόρων ὑλῶν ἐν τῇ φύσει, εὕρισκεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐφεῦρε τὸ ὕδωρ, τὸ πολὺ-πολὺ διὰ νὰ ποτίζῃ τὰ *κολοκύνθια*, διὰ νὰ κάμνουν ψυχρολουσίας ὅσοι δὲν πίνουν οἶνον καὶ πρὸ πάντων διὰ νὰ καθαρίζουν τὰ καταστρώματα τῶν πλοίων.

Καταπλεύσας εἴς τινα ἀγγλικὸν λιμένα μὲ φορτίον κορινθιακῆς σταφίδος, ἀπέπλευσε μὲ φορτίον γαιανθράκων, προωρισμένων διὰ Πειραιᾶ, ἀφοῦ ἀνενέωσε τὰς προμηθείας τοῦ ῥουμίου καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἐκείνων πραγμάτων τὰ ὁποῖα ἀπῃτοῦντο κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μακροῦ ταξειδίου του. Ἀτυχῶς ὅμως ὁ πλοίαρχος, μολονότι ἐξήγει τόσῳ πρακτικῶς τὰς ἰδιότητας τῶν διαφόρων πραγμάτων ἐν τῇ φύσει, δὲν ἤξευρεν ὅτι οἱ γαιάνθρακες ὑφίστανται ἐνίοτε αὐτομάτους τινὰς ἀναφλέξεις· καὶ μολονότι τὰς περισσοτέρας φορὰς ὠφελοῦσι τοὺς πωλητὰς αὐτῶν, ὑπάρχουσιν ὅμως περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας τοὺς καίουσιν, ἢ τοὐλάχιστον τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα τοὺς μεταφέρουσι. Καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀνησυχαστικῆς ταύτης λεπτομερείας δὲν διέτασσε ν' ἀερίζωσι τὰς ἀποθήκας τοῦ πλοίου, ἀλλ' ἥσυχος περὶ πάντων, ἐκοιμᾶτο μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἐδείπνει μετὰ τὸν ὕπνον, ἀφίνων εἰς τὸν δεύτερόν του τὴν φροντίδα τῆς διευθύνσεως.

Ἡμέραν τινα τοῦ Ἰουλίου, καθ' ἣν ἡ θερμότης ἦτο μεγάλη, ὁ πλοίαρχος

ἠγέρθη εὐδιάθετος καὶ προσεκάλεσε τὸν ὑποπλοίαρχον νὰ πίωσιν ὑπὲρ τῆς αἰσίας ἐπανόδου των. Τὸ πλοῖον εἶχε προχωρήσει ἀρκετὰ καὶ ἤδη ὠλίσθαινεν ἐπὶ τῶν κυμάτων ἔξωθεν τῆς Κρήτης, ὠθούμενον ὑπὸ τῆς ἐλαφρᾶς πνοῆς τοῦ ἀνέμου. Ὁ ὑποπλοίαρχος βεβαιωθεὶς ὅτι οὐδεμία αἰτία καθίστα τὴν ἐπίβλεψίν του ἀναγκαίαν, ἐκάθησε πλησίον τοῦ πλοιάρχου καὶ ἀπὸ προπόσεως εἰς πρόποσιν καὶ ἀπὸ ποτηρίου εἰς ποτήριον ἐμέθυσε τόσῳ πολύ, ὥστε μετ' ὀλίγον ἐκυλίσθη ἀναίσθητος πλησίον τοῦ προϊσταμένου του. Αἴφνης θερμότης παράδοξος ἀνεδόθη καὶ καπνὸς μέλας ἀνέθορεν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ πλοίου. Τὸ φορτίον εἶχεν ἀναφλεγῆ. Οἱ ναῦται, πρὸ τῆς φοβερᾶς ταύτης ἀληθείας ἔσπευσαν εἰς τοὺς ἀρχηγούς των, ἀλλ' ὁ πλοίαρχος ἦτο τόσῳ ἀναίσθητος ὥστε οὔτε νὰ τὸν ἐξυπνήσωσιν ἐπειράθησαν, ὁ δὲ ὑποπλοίαρχος ἔβλεπε τόσῳ ἡδέα ὄνειρα, ὥστε ἡμιήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς βλασφημῶν, ὅτι τὰ διέκοψαν, ἐχασμήθη ὀλίγον καὶ ἔπειτα ἐστράφη μακαρίως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Ἡ φλὸξ ὅμως ἐπροχώρει ταχέως καὶ οἱ ἀτυχεῖς ναῦται ὠθούμενοι ἀπὸ τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρησίας ἔσπευσαν εἰς τὰς ἀντλίας. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ καὶ αἱ προχωροῦσαι φλόγες ἠπείλουν μετ' ὀλίγον νὰ τοὺς καταφάγωσι μετὰ τῶν δολόνων τοῦ πλοίου. Κατεβίβασαν λοιπὸν τὰς λέμβους ἀφοῦ ἔθεσαν πρῶτον εἰς αὐτὰς τοὺς δύω κοιμωμένους, τὰς ἐφόρτωσαν μὲ ὅσας ζωοτροφίας ἠδυνήθησαν νὰ διασώσωσι καὶ ἀπεμακρύνθησαν τοῦ πλοίου. Ἡ ξηρὰ ἐφαίνετο πολὺ μακράν. Ἔστρεψαν λοιπὸν τὸν οἴακα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, πιστεύοντες ὅτι θὰ συναντήσωσιν ἐν τῷ μεταξὺ φιλάνθρωπόν τι πλοῖον διὰ νὰ τοὺς σώσῃ, καὶ ὁ ἀτυχὴς πλοίαρχος, ἐξυπνήσας μετ' ὀλίγον ἐγένετο μάρτυς ἄλλου φυσικοῦ φαινομένου, πῶς δηλαδὴ κοιμώμενός τις ἐν τῷ πλοίῳ δύναται νὰ ἐξυπνήσῃ ἐν τῇ λέμβῳ, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ τὸν μέγαν σκοπὸν τῶν μικρῶν τούτων σκαφιδίων ἐν τῇ φύσει.

II

Ἂς ἀφήσωμεν τὸ πλοῖον καὶ τὸν πλοίαρχον καὶ ἂς ἔλθωμεν εἰς ἄλλο πλοῖον καὶ εἰς ἄλλον πλοίαρχον, ταξειδεύοντα κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Τὸ πλοῖον τοῦτο ἦτο ἀγγλικὸν ἀγγελιαφόρον ἀτμόπλοιον τοῦ κατὰ τὴν μεσόγειον στόλου, ὁ δὲ πλοίαρχος, ὁ σὶρ Ἐρρῖκος Κὼξ, υἱὸς μέλους τινὸς τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὅπως ποιήσηται ὑδρογραφικὰς παρατηρήσεις καὶ σημειώσῃ ἀκριβέστερον τὴν θέσιν ὑφάλων τινῶν, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ χάρτου τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου. Ὡς δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῆς σπουδαίας ὑπηρεσίας, ἥτις τῷ εἶχεν ἀνατεθῆ, ἦτο ὁ ἀντίπους τοῦ ἕλληνος πλοιάρχου. Ἐκεῖνος ἦτο ἀμαθής, αὐτὸς ἦτο πολυμαθέστατος· ἐκεῖνος ἦτο μέθυσος, αὐτὸς ἐγκρα-

τέστατος· ἐκεῖνος ἔπινε τὸ *ροῦμι* μὲ τὸ *ποτῆρι*, αὐτὸς δὲν ἠνείχετο τὴν ὀσμήν του· ἐκεῖνος τέλος ἦτο χονδρός, παχὺς μὲ φυσιογνωμίαν ἀποπλήκτου, αὐτὸς ἦτο ὑψηλὸς καὶ λεπτὸς ὡς τὸ δόρυ τῆς Α. Μ. βασιλέως τῆς Ἀβυσσινίας τοῦ συμμάχου μας, ἢ ὡς σκελετὸς τοῦ ἀνατομικοῦ μουσείου ἐνδυθεὶς τὸ δέρμα του, ἢ ὡς ποιητὴς τέλος τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Εἶχεν ἀναγνώσει τὸν Οὐμβόλδ, τὸν Ἀραγώ, τὰς διηγήσεις τοῦ Ζοὺλ-Βέρν, τὰς εἰς τὸν Βόρειον πόλον περιπλανήσεις τοῦ Φραγκλίνου, τὰ ταξείδια τοῦ πλοιάρχου Κοὺκ καὶ συγκινούμενος ἐκ τῶν ὑπερανθρώπων κατορθωμάτων τῶν ἡρώων ἐκείνων τῆς ἐπιστήμης, κατελαμβάνετο ὑπὸ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὰς κινδυνώδεις περιηγήσεις ἐν μέσῳ λαῶν ἀγρίων, ἔστω καὶ ἐὰν ἐκινδύνευον αἱ σάρκες του νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς *μπιφτέκιον* εἰς τὰ ἀνόσια γεύματά των. Τὴν νύκτα ἐμελέτα τὴν θέσιν τῶν πλανητῶν, τὰς φωσφορώδεις ἀτμίδας τῆς θαλάσσης καὶ προσεπάθει διὰ τοῦ μικροῦ του τηλεσκοπίου ν' ἀνακαλύψῃ ἐν τῷ ἀχανεῖ ὁρίζοντι νέους κόσμους, ἀγνώστους εἰς τοὺς πρὸ αὐτοῦ σοφούς, τὴν δὲ ἡμέραν ἐσημείου τὸ βάθος διαφόρων θαλασσίων διόδων, τὸ σχῆμα ἀκατοικήτων νησιδίων καὶ πολλὰ ἄλλα σπουδαῖα ἀντικείμενα, ἀδιάφορα εἰς ἁπλοὺς θνητούς.

Περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ πλοίαρχος τοῦ ἄλλου πλοίου εἶχεν ὑποστῇ τὴν φοβερὰν καταστροφήν, ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Ἄγγλου πλοιάρχου ἀνεκάλυψεν εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος ἀόριστόν τι νεφύδριον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Πλήρης περιεργείας, διηύθυνε μετὰ σπουδῆς τὸ τηλεσκόπιον πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἀλλὰ τὸ τηλεσκόπιον ἐμεγέθυνεν ἁπλῶς τὸ νεφύδριον χωρὶς νὰ τῷ παράσχῃ ἱκανὰς ἐνδείξεις τῆς φύσεως τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου. Προσεπάθησεν ἀκόμη, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ. Ἡ περιέργειά του εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Ἐθυσίαζεν ἤδη εὐχαρίστως ὅλας τὰς ὑδρογραφικὰς παρατηρήσεις του, ὅλας τὰς ἀγνώστους νήσους του, ὅλας τὰς φωσφορώδεις ἀτμίδας του, χάριν τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου νέφους, ὅπερ ὡς θαλασσία σφὶγξ τῷ ἐπρότεινεν ἀδιαλείπτως τὸ ἄλυτον ἐκεῖνο αἴνιγμα. Παρῆλθεν οὕτω μία ὥρα καὶ μὲ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους φωνὴ ἀγαλλιάσεως ἐξῆλθε τοῦ στήθους τοῦ σοφοῦ πλοιάρχου. Διὰ μέσου τοῦ νεφυδρίου, γλῶσσαι πυρὸς ἐφάνησαν εἰς τὸν ὁρίζοντα αὐξανόμεναι ἢ ἐλαττούμεναι, ἀναπηδῶσαι ἢ κυμαινόμεναι μετὰ παραδόξου ταχύτητος. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι εὑρίσκεται πρὸ μικροῦ τινος μετεώρου, πρὸ παραδόξου τινὸς οὐρανίου σέλαος. Ἀλλὰ μετέωρον, ἢ οὐράνιον σέλας, ἐν μέσῃ θαλάσσῃ, μὲ χρῶμα τόσῳ κοινόν, ἄνευ τῆς θαμβωτικῆς ἐκείνης ἀνταυγείας, ἥτις ἰδιάζει εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα, ἦτο ἀδύνατος. Ἐσκέφθη ἀκόμη, ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν μνήμην του ὅλα ὅσα εἶχεν ἀναγνώσει περὶ τῶν διαφόρων τούτων φαινομένων, ἀλλ' οὐδαμοῦ εὕρισκε σχέσιν πρὸς αὐτό. Αἴφνης ἐνεθυμήθη τὸ Βεζούβιον. Ἔτυχε νὰ

παραστῇ ἄλλοτε εἴς τινα τῶν φοβερῶν αὐτοῦ ἐκρήξεων καὶ τῷ ἐφαίνετο ἤδη ὅτι ἀνεκάλυπτε περίεργον ὁμοιότητα τῶν τρομερῶν ἐκείνων κρατήρων μετὰ τῶν παραδόξων αὐτῶν φλογῶν, αἵτινες ὑψοῦντο ἐκ τοῦ μικροῦ ἐκείνου νέφους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ ἡφαίστειον ἐκεῖνο ἔκειτο ἐπὶ στερεᾶς γῆς, ἐνῷ τὸ προκείμενον ἔκειτο ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ἀλλὰ τοῦτο ἴσα, ἴσα τῷ ἐπέβαλλε νὰ ἐρευνήσῃ περισσότερον. Ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ, ἐνόμισεν ὅτι διὰ μέσου τῶν φλογῶν διέκρινε μαῦρόν τι πρᾶγμα, εἰς σχῆμα νησιδίου, ἀναμφιβόλως μέγα τεμάχιον τιτανώδους γῆς ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεπέμποντο αἱ πύριναι ἐκεῖναι γλῶσσαι. Ὁ καλὸς πλοίαρχος δὲν εἶχε πλέον κανένα δισταγμὸν ὅτι ἀνεκάλυψεν ἄγνωστον ἕως τότε ἡφαίστειον. Πλήρης λοιπὸν πεποιθήσεως διὰ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἐξέβαλε τὸ σημειωματάριον, ἔγραψε τὰς λεπτομερείας, ἐσημείωσε τὸ γεωγραφικὸν πλάτος εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειτο, ἐζήτησε τὸ ἡμερολόγιον τοῦ πλοίου διὰ νὰ ἐγγράψῃ τὸ νέον τοῦτο συμβὰν καὶ μέχρις οὗ τὸ φέρουν παρεδόθη εἰς γλυκεῖς ῥεμβασμοὺς περὶ τῆς ἐντυπώσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἐπροξένει εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον. Μετὰ τὴν σκέψιν ταύτην ἔρριψε πάλιν τυχαίως τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἡφαιστειώδους νησιδίου, ἀλλὰ πρᾶγμα παράδοξον! τὸ ἡφαίστειον εἶχεν ἀλλάξει θέσιν. Ἐπέστησε περισσότερον τὴν προσοχήν. Πράγματι, διέκρινεν ὅτι ἡ φλὸξ ἐκείνη διηυθύνετο βραδέως πρὸς δυσμάς. Τὸ πρᾶγμα καθίστατο σπουδαιότερον, παραδοξώτερον, ἐκπληκτικώτερον ἢ ὅσον ἐφαντάσθη. Τὸ ἡφαίστειον ἐκεῖνο δὲν ἦτο ἁπλοῦν ἡφαίστειον, τυχαῖον, κοινὸν ἡφαίστειον ὅπως ὅλα τὰ ἡφαίστεια τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἡφαίστειον ἔκτακτον, περίεργον, θαυμάσιον, ἡφαίστειον τὸ ὁποῖον ἡ φύσις ἐδημιούργησεν ἀναμφιβόλως μόνον καὶ μόνον ὅπως δοξάσῃ ἕνα Ἄγγλον, ἡφαίστειον τέλος τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ συγκινήσῃ ὁλόκληρον τὴν ἐπιστήμην διότι ἔπλεεν ἐπὶ τῶν ὑδάτων!! Ὁ πλοίαρχος ἐκάθησεν. Ἡ συγκίνησις ὑπερέβαινε τὰς δυνάμεις του. Διηύθυνε πάλιν τὸ τηλεσκόπιον πρὸς τὴν προχωροῦσαν φλόγα. Ὁ καπνὸς ἐξήρχετο τόσῳ μέλας, καὶ αἱ φλόγες ἦσαν τόσῳ ὑποκύανοι, ὥστε δὲν ἐπετρέπετο πλέον καμμία ἀμφιβολία εἰς ἓν ἀληθὲς τέκνον τῆς ἐπιστήμης. Πρὸς στιγμὴν μάλιστα, ἐνόμισεν ὅτι ὁ ἄνεμος ἔφερε μέχρις αὐτοῦ ἐλαφρὰν ὀσμὴν θείου, δυσδιάκριτον βεβαίως εἰς ἄνθρωπον μὴ ἐμπεπλησμένον ὑπὸ τοιούτων ἰδεῶν. Ὁ ἐνθουσιασμός του δὲν εἶχε πλέον ὅρια. Ἡ διπλῆ ἐκείνη ἀνακάλυψις ἐσύγχιζε τὸν νοῦν του. Ἠγέρθη πάλιν καὶ ἤρχισε νὰ περιπατῇ μετὰ χαρᾶς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, περιφρονῶν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ πλέοντος ἡφαιστείου του καὶ μετέωρα καὶ φωσφορώδεις ἀτμίδας καὶ ὑφάλους καὶ χάρτας καὶ πηδάλια καὶ πᾶσαν τέλος ἀνακάλυψιν καὶ πᾶν φυσικὸν φαινόμενον, ὅπερ δὲν εἶχε τὸ προτέρημα νὰ πλέῃ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Πλήρης συγκινήσεως ἔλαβε τὸ βιβλίον καὶ μὲ τρέμουσαν χεῖρα ἔγραψε τὸν διπλοῦν

θρίαμβόν του, περιέγραψε τὸ ἱστορικὸν τῆς συναντήσεως καὶ ἐὰν δὲν ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὸ νέον τοῦτο ἠφαίστειον τὸ ἔπραξεν ἐκ λεπτῆς διακρίσεως ἀνθρώπου πεπεισμένου ὅτι ἄλλοι θὰ ἐκπληρώσωσι τὸ καθῆκον τοῦτο.

'Αλλὰ ὁ θρίαμβος οὗτος δὲν ἤρκει. Μετὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιστημονικῆς φιλαυτίας του, εἵπετο ἡ ἐθνικὴ φιλαυτία τὴν ὁποίαν πᾶς γνήσιος Ἄγγλος δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ ὅσῳ σοφὸς καὶ ἂν ἦναι. Ἡ νῆσος αὕτη, προφανῶς, δὲν ἀνῆκεν εἰς κανένα. Κατὰ τὸν πανάρχαιον λοιπὸν καὶ φυσικὸν νόμον τοῦ πρώτου καταλαβόντος, ἡ νῆσος αὕτη ἔπρεπε νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ν' ἀποτελέσῃ ἐν τῷ μέλλοντι μέρος τῶν Βρεττανικῶν κτήσεων. Πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ἐκ τῆς ἀποφασιστικῆς ταύτης ἰδέας, ἔστρεψε τὸν οἴακα καὶ ἔλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ νησιδίου μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐπὶ τῆς πλεούσης ἐκείνης Πομπηΐας θὰ εὑρίσκετο μέρος ἀρκετὸν διὰ νὰ στήσῃ ἀκινδύνως τὴν σημαίαν τῆς βασιλίδος τῶν θαλασσῶν. Ἀλλ' ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μικρά. Ἔδειξεν εἰς τὸν ἀξιωματικὸν τῆς ὑπηρεσίας τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ τὸν ὁδηγήσῃ καὶ μέχρις οὗ φθάσωσιν ἐκεῖ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπηυδημένος ἐκ τῶν συγκινήσεων τῆς ἡμέρας.

Ὁ ὕπνος ὅμως τοῦ εὐτυχοῦς πλοιάρχου δὲν ἔμεινεν ἀπηλλαγμένος ὀνείρων. Εἶδεν ὅτι τὰ Πυρρηναῖα, αἱ Ἄλπεις καὶ αἱ Κορδελλιέραι, μεταβληθέντα εἰς ἠφαίστεια, ἐχόρευον ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ὅτι συναντήσας τὸν Βεζούβιον διευθυνόμενον εἰς Ἀμερικὴν τὸν ἐρρυμούλκησεν ὄπισθεν τοῦ πλοίου του καὶ τὸν μετέφερεν εἰς Ἀγγλίαν ἐν μέσῳ ἐνθουσιωδεστάτων δεξιώσεων τῶν συμπατριωτῶν του.

III

Τὸ ὄνειρον ὅμως τοῦ σοφοῦ πλοιάρχου, ὅπως ὅλα τὰ εὐάρεστα ὄνειρα, δὲν διήρκεσε πολύ. Ὁ σκοπὸς τοῦ πλοίου τὸν ἐξύπνησε μετ' ὀλίγον διὰ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ σπουδαίαν εἴδησιν. Ὁ πλοίαρχος ἀνετινάχθη δυσηρεστημένος καὶ τὸ πρῶτον βλέμμα ὅπερ ἔρριψε πέριξ αὐτοῦ ἀνεζήτησε μετὰ στοργῆς τὸ πλέον ἠφαίστειον. Ἀφοῦ δὲ ἐβεβαιώθη ὅτι οὐδεμία σπουδαία μεταβολὴ εἶχεν ἐπέλθει εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐπανέφερε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ναύτην. Ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐγέρσεώς του ἦτο σπουδαιοτάτη. Εἴς τινα ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν δύω μικραὶ λέμβοι ἐταλαντεύοντο ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἐζήτουν διὰ πυροβολισμῶν νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τοῦ πλοίου. Ἡ ἀφήγησις αὕτη ἐφάνη εἰς τὸν πλοίαρχον ἀνεξήγητος. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἦσαν ναυαγοί, ἀφοῦ ἀπὸ δεκαπέντε ἡμερῶν ἡ θάλασσα οὐδεμίαν εἶχεν ὑποστῇ τρικυμίαν. Ὁπωσδήποτε, πεπεισμένος ὅτι θὰ διέπραττεν ἀγαθήν τινα πρᾶξιν, διέταξε καὶ κατεβίβασαν τὴν κλίμακα καὶ ἐπειδὴ αἱ λέμβοι εὑρίσκοντο εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἠφαιστείου ἠκολούθησε τὸν δρόμον

του καὶ μετ' ὀλίγον ὁ πλοίαρχος, ὁ ὑποπλοίαρχος καὶ οἱ ναῦται τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν, ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, εὐλογοῦντες τὸ πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσώθησαν.

Ὁ πλοίαρχος τοῦ ἀγγλικοῦ, μετὰ τὴν ἀπότομον ἔγερσίν του μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κοιμηθῇ ἵστατο ἐπὶ τῆς γεφύρας θεώμενος μεθ' ἡδονῆς τὴν πλέουσαν ἐκείνην φλόγα, ἥτις ἐπέπρωτο εἰς μίαν μόνην ἡμέραν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν δόξαν του. Ἐθεώρει ἤδη ἑαυτὸν κατατεταγμένον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ χορείᾳ τῶν σοφῶν ἐρευνητῶν, οἵτινες διὰ τῶν σπουδαίων αὐτῶν ἀνακαλύψεων εἶχον μεταβάλει τὴν ὄψιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐφαντάζετο ἑαυτὸν ἐν τῷ Πανθέῳ τῆς ἐπιστήμης, καθήμενον οἰκείως μετὰ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῶν σκέψεων διεκόπη ὑπὸ τῆς παρουσίας τῶν ναυαγῶν. Ὅλοι ἀπὸ τοῦ πλοιάρχου μέχρι τοῦ τελευταίου ναύτου ἔστησαν πρὸ αὐτοῦ ἐκφράζοντες τὰς εὐχαριστίας των. Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος ἀπερροφημένος ὑπὸ τῆς ἰδέας του μικρὰν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς ἐνδείξεις ταύτας. Ἀλλ' ὁ Ἕλλην δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀποθαρρύνονται ταχέως. Διὰ χειρονομιῶν λοιπὸν καὶ γλώσσης ἀκαταλήπτου ἔδειξεν εἰς τὸν Ἄγγλον τὸ καιόμενον πλοῖον τοῦ ὁποίου ἦτο κάτοχος, ἐπαναλαμβάνων τὰς εὐχαριστήσεις του μετὰ χειρονομιῶν ζωηροτέρων. Οὗτος, κατ' ἀρχὰς ἐξηκολούθει ν' ἀδιαφορῇ, ἀλλ' ὁπόταν εἶδε τὸν Ἕλληνα πλοίαρχον, οἰκειοποιούμενον τὸ πλέον ἡφαίστειον, τόσῳ ἠγανάκτησεν ὥστε πρὸς στιγμὴν ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ τὸν ῥίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐν τούτοις ὁ Ἕλλην ἐξηκολούθει τὴν παντομίμαν του, διὰ τρόπου προσκαλοῦντος ἤδη τὴν προσοχὴν τοῦ Ἄγγλου πλοιάρχου.—Ἰδού, ἐφαίνετο λέγων. Τὸ καιόμενον ἐκεῖνο πλοῖον εἶναι ἰδικόν μου.

Πρὸ τῆς σαφοῦς ταύτης δηλώσεως, ῥῖγος φρίκης διέτρεξε τὸ σῶμα τοῦ Ἄγγλου. Ἠννόησε τὰ συμβαίνοντα τόσῳ καλῶς ὥστε δὲν ἐπετρέπετο πλέον καμμία ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀπάτης του. Δευτέραν ἤδη φορὰν ἐκάθητο ἐξηντλημένος. Ἡ συγκίνησις αὐτὴ ὑπερέβαινε τὴν πρώτην. Ἀπέπεμψε τοὺς ναύτας καὶ ἔκυψε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ σκεφθῇ. Διαγραφὴ καὶ *σβυσίματα* ἐπὶ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ πλοίου δὲν ἐπετρέποντο. Τοῦτο προεκάλει πάντοτε εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὑπονοίας δυσαρέστους καὶ ἐπέσυρε τιμωρίας πρὸς τὰς ὁποίας οὗτος ὀλιγίστην ἔτρεφε συμπάθειαν. Ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ καιόμενον πλοῖον μετὰ τοῦ λυπηροῦ ἐκείνου αἰσθήματος μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς Βοαβδὶλ ἔστρεψε διὰ τελευταίαν φορὰν βλέμμα πρὸς τὴν ἐγκαταλειπομένην Γρενάδαν. Τὸ πῦρ εὑρίσκετο εἰς τὴν μεγαλειτέραν αὐτοῦ ἔντασιν. Φλόγες ὑποκύανοι ὑψοῦντο εἰς τὸν ὁρίζοντα μετὰ κρότων οἵτινες καθίσταντο πλέον εὐδιάκριτοι καὶ ἡ θάλασσα εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἐφαίνετο πυρακτωθεῖσα.

— Α! τί ὡραῖον ἡφαίστειον ἀπώλεσεν ἡ ἐπιστήμη, ἐψιθύρισεν.

Αἴφνης ἰδέα ἔκτακτος διῆλθε τοῦ πνεύματός του. Τίς τὸν ἠμπόδιζε τάχα νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ πλοίου τὸ ἔκτακτον τοῦτο φαινόμενον; Οὐδεμία ὑποχρέωσις τῷ ἐπέβαλλε νὰ ὁρίσῃ τὸ πλάτος εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειτο. Τὸ ἡφαίστειον ἔπλεε καὶ ἐκεῖνος ὅστις εἶχεν ὄρεξιν νὰ τὸ συναντήσῃ ἂς ἔτρεχε νὰ τὸ εὕρῃ. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἡ συνείδησίς του ἐφάνη ἀπαλλαγεῖσα τοῦ πιέζοντος αὐτὴν βάρους. Ἔλαβε μάλιστα τὸ μολυβδοκόνδυλον καὶ ἔγραψεν ὁλόκληρον ἀφήγησιν τῆς ἀνακαλύψεως, ἔπειτα ἀπεβίβασε τὸ πλήρωμα τοῦ ναυαγήσαντος πλοίου εἰς τὴν πρώτην παράλιον πόλιν τὴν ὁποίαν συνήντησε καὶ ἐκεῖθεν ἐτηλεγράφησεν εἰς τοὺς *Καιροὺς* καὶ εἰς ἡμίσειαν δωδεκάδα ἐπιστημονικῶν συλλόγων τοῦ Λονδίνου τὸ μέγιστον γεγονὸς τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ πλέοντος ἡφαιστείου.

ΙΙΙΙ

Ἡ ἔκθεσις τοῦ γεγονότος τούτου ἐπροξένησε κρότον ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἅπασαι αἱ ἐφημερίδες τῆς συμπολιτεύσεως καὶ ἀντιπολιτεύσεως, εἰκονογραφημέναι καὶ μή, σατυρικαὶ καὶ σπουδαῖαι, διεκήρυξαν τὴν σοβαρότητα τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ τὴν ἐπιστήμην ἡ ἀνακάλυψις ἡφαιστείου πλέοντος ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Τὰ *Ἡμερήσια Νέα*, μάλιστα, ἔλεγον ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο προσθέτει νέαν δόξαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διότι ἡ ἀνακάληψις ὀφείλεται, ὅπως ὅλαι αἱ μεγάλης σημασίας καὶ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος ἀνακαλύψεις, εἰς Ἄγγλον πολίτην καὶ φιλελεύθερον, ὁ δὲ *Ἑωθινὸς Ταχυδρόμος* ἐξῆρε τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ σοφοῦ πλοιάρχου, ὅστις μεταξὺ τόσων ἄλλων γερμανικῶν καὶ γαλλικῶν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν αἵτινες, ὡς ἔχει ἰδιαιτέρους λόγους νὰ πιστεύῃ, εἶχον ἐκπεμφθῆ εἰς τὰ ὕδατα ἐκεῖνα πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ γεγονότος τούτου ὅπερ σοφὸς ἐκ Βιέννης σεισμολόγος εἶχε προίδει, μόνος αὐτὸς ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ καὶ μελετήσῃ ἀναλόγως.

Ἀλλὰ τὸ συμβὰν τοῦτο ἐγένετο ἀντικείμενον σοβαρῶν ἐρίδων ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ. Ὁ δόκτωρ Τόμσων, μέλος τριῶν ἀκαδημιῶν καὶ ἐπίτιμος πρόεδρος εἴκοσιν ἄλλων ἐπιστημονικῶν σωματείων, ἔγραψεν ἔν τινι περιοδικῷ, ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς τελευταίας σεισμικὰς συνταράξεις, αἵτινες ἀπεχώρησαν, φαίνεται, τεμάχιον μεγάλου τινος ἡφαιστείου, ὅπερ ἐκ τῆς δυνάμεως μεθ' ἧς ἀπεκόπη ἐξηκολούθη πλέον ἐπὶ τῶν ὑδάτων, διατηρῶν ἐν τῷ βάθει του μέρος τῶν ἡφαιστειωδῶν στοιχείων ἅτινα ἐξέπεμπον τὰς φλόγας ἐκείνας καὶ ἀνήγγελλε τὴν ἔκδοσιν μεγίστης πραγματείας του ἐν τῇ ὁποίᾳ πρὸ ἑνὸς ἔτους περιέγραφεν ἀκριβῶς τὰ φαινόμενα ταῦτα ἅτινα ἦγον ἀναμφισβητήτως εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο. Ὁ καθηγητὴς ὅμως τῆς χημείας τοῦ ἐν Ὀξφώρδ Πανεπιστημίου, τὸν ἀντέκρουσε διὰ πραγ-

ματείας τετρασελίδου, ἐν ᾗ ἀπεδείκνυεν ὅτι ὁ σοφὸς φίλος του ὑπέκυψεν εἰς ἀσυγχώρητον λάθος εἰς τὸ περὶ πλεόντων ἡφαιστείων κεφάλαιον. Δὲν ἠμφισβήτει μὲν τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ὅτι οὗτος εἶχε προΐδει τὴν περίπτωσιν τῶν πλεόντων ἡφαιστείων, διότι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος προσεδόκα ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἀλλὰ τὴν ἀπέδιδεν εἰς ἄλλα αἴτια. Κατ' αὐτὸν τὸ ἡφαίστειον τοῦτο δὲν ἦτο τμῆμα ἄλλου ἡφαιστείου, ἀλλ' αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον, ἔχον ἰδίαν ἑστίαν καὶ ἴδιον στοιχεῖον, ἀνεφάνη δὲ ἐκ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης ἐξ ἀσχέτων τοῦ σεισμοῦ λόγων καὶ ἔπλεεν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, διότι ἡ ὠθητικὴ τοῦ ἀτμοῦ δύναμις, ἥτις ἀνεπτύσσετο ἐκ τῶν ἀσφαλτωδῶν καὶ θειωδῶν οὐσιῶν, αἵτινες εὑρίσκοντο ἐν αὐτῷ εἰς ἀδιάκοπον ἀνάφλεξιν, ἦτο ἀρκετὴ νὰ κινήσῃ διπλασίους τοῦ μεγέθους τούτου ὄγκους καὶ ἠπόρει πῶς καὶ τὰ ἡφαιστίδια ἐκεῖνα, ἅτινα εἶχε λεχθῇ ὅτι ἀνεφάνησαν τελευταίως περὶ τὴν Ἰάβαν, δὲν ὑπέκυψαν εἰς τὸν κανόνα τοῦτον.

Ὁπωσδήποτε ὅμως, αἱ συζητήσεις αὗται δὲν ἐπηρέασαν τὴν μεγάλην ἐντύπωσιν ἡ ὁποία ἐπροξενήθη ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης καὶ ὡς ἦτο ἑπόμενον, οὐδεὶς ἐφαντάσθη νὰ ἴδῃ τὸ πλέον τοῦτο ἡφαίστειον, διότι ὁ πλοίαρχος δὲν ἐσημείου ἐὰν εἶχε πηδάλιον καὶ τὴν διεύθυνσιν τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει. Ὑπάρχουσιν ὅμως μεγάλαι πιθανότητες, ὅτι πολὺ ταχέως θὰ τὸ συναντήσῃ κανεὶς ἄλλος συνάδελφος τοῦ Ἄγγλου, ἐὰν ἑλληνικόν τι ἱστιοφόρον εὑρεθῇ ὑπὸ τὰς περιπτώσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὑρέθη τὸ ἱστιοφόρον τοῦ ἐξ Ὕδρας πλοιάρχου.

Ἀθῆναι 17 7βρίου 1886.

Δ. Α. ΚΑΛΑΠΟΘΑΚΗΣ

ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ

Ἕνεκα τῆς σπουδῆς, μεθ' ἧς ἐξετυπώθησαν τὰ τελευταῖα τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ ἀνὰ χεῖρας *Ἡμερολογίου*, μὴ ἐπιτρεψάσης δευτέραν ἐπεξεργασίαν τῶν δοκιμίων, παρελείφθησαν λάθη τινὰ ἐν τῇ *περὶ Ὀρφανίδου* μελέτῃ τοῦ κ. Θ. Δε-Χελδράϊχ, ἀλλοιοῦντα οὐσιωδῶς τὴν σχετικὴν ἔννοιαν, προελθόντα δ' ἐξ ἐσφαλμένης ἀναγνώσεως τοῦ χειρογράφου. Ἐν σελ. 276 ὁ στοιχειοθέτης ἐθεώρησε καλὸν νὰ μεταφέρῃ τὸν μακαρίτην Ὀρφανίδην ἕνα αἰῶνα ὁλόκληρον ὀπίσω, καταστήσας αὐτὸν σύγχρονον τῷ Ἄγγλῳ βοτανολόγῳ Sibthorp, ὅστις μάλιστα, κατὰ τὸν ἀναστραφέντα συνδυασμὸν τῶν λέξεων τοῦ χειρογράφου, ὁμιλεῖ παραδόξως περὶ τοῦ 50 ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του γεννηθέντος Ὀρφανίδου!! Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ βεβαίως, ὅτι ὁ Sibthorp διὰ τοῦ διασήμου συγγράμματός του Flora Graeca κατέλιπε μνημεῖον τοῦ ἰδίου του ὀνόματος καὶ ὄχι τοῦ μὴ ὑπάρχοντος τότε Ὀρφανίδου, ὡς ἠξίωσεν ὁ ἡμέτερος στοιχειοθέτης. Ἐπίσης ἐν σελ. 280 στίχ. 28 καὶ 29 φέρονται τὰ ἑξῆς κακῶς ἀναγνωσθέντα ἐκ τοῦ χειρογράφου, οὗ παρελείφθη ἡ ἐν τῷ περιθωρίῳ παραπομπή: «Ἀτυχῶς ὅμως κατὰ τὴν μακρὰν ἀσθένειαν τοῦ Ὀρφανίδου *παρημελήθη αὕτη καὶ κατεστράφη σχεδόν*». Τὸ χωρίον τοῦτο διορθωτέον κατὰ τὸ χειρόγραφον οὕτω: «...παρημελήθη ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων καὶ ὑπόκειται εἰς καταστροφήν, καθὸ μετακινηθέντος τοῦ ὅλου Μουσείου εἰς ἕτερον ὅλως ἀκατάλληλον μέρος». Ἐξαιτούμεθα ἐπὶ τούτοις συγγνώμην παρὰ τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν φίλου καὶ συνεργάτου κ. Θ. Δε-Χελδράϊχ, μὴ δυνηθέντος ἄλλως τε νὰ ἐπεξεργασθῇ τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια ἕνεκεν τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἀπουσίας αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ χειρογράφου.

Κ. Φ. Σ.

ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α΄.

ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΝ

Β΄.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

Γ'.

ΤΜΗΜΑ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ